Naʔinbí Sedó Yôesiví Tu̯u̯ / Nanbí Sedó Jôesiví

Tun

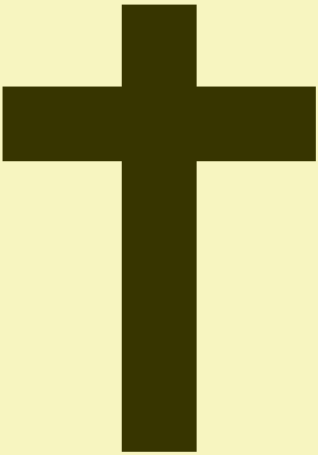

New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

Naʔinbí Sedó Yôesiví Tụ̀ụ̀ / Nanbí Sedó Jôesiví Tun

New Testament in Tewa (USA) (San Juan/Santa Clara)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tewa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Naʔinbí Sedó Yôesiví Tụụ (San Juan)/ Nanbí Sedó Jôesiví Tun (Santa Clara)

Copyright Information

© 2012, Bible League International. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tewa (USA)

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 20 May 2025 from source files dated 29 Jan 2022
f775bf1b-8c8a-5c5e-9288-3b9b00387997

Contents

MARK 1
LUKE 28
JOHN 74
ACTS 107
ROMANS 151
PHILIPPIANS 172
1 THESSALONIANS 177
2 THESSALONIANS 181
1 TIMOTHY 184
2 TIMOTHY 190
TITUS 194
PHILEMON 197
JAMES 199
1 PETER 205
1 JOHN 211
2 JOHN 216
3 JOHN 217

I Híwóʼdi Tun Jesus Christ-Vı̨ʼgeḏi Mark Itaʼnandiʼ

John iʼ pʼóʼpʼoekandiʼḏi Jôesiví tun in tʼowa ovâytunphaḏendeʼ

1 Näʼi-ân namuu iʼ híwóʼdi tun Jesus-vı̨ʼgeḏi, i-á namuu iʼ toʼwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʼiʼ tʼowa ovâyʼaywoeníḏí, iʼbá Jôesi Táḏáví ay ûnmuu.
2 Hänʼoe Jôesi Táḏáví tukheʼbiʼ, Isaiah gin nakhą́wą̆ʼiʼ, itaʼnan háa Jôesi Táḏá iví ay itu̱ʼannin, ginnân:
3 Ótʼôeyanbe, naví tʼôepąʼąąʼiʼ uví páaḏé wînsankhâymáa.
Iʼḏân u̱gîʼ in pʼôe wônkhâyʼąmí.
Oe ahkon deeḏi iʼ tʼôepąʼąąʼi ûntu̱hkwíntú̱uní,
"In pʼóe binkhâyʼan iʼ shánkí natsonjiʼigîʼ.
Hą̈ʼi pʼôeʼây-á wáʼ igîʼ bintaʼgeʼan."
4 John iʼ pʼóʼpʼoekandi-ân iʼ tʼôepąʼąąʼi namuu. Oe ahkon deeḏi Jôesiví tun in tʼowa ovâytʼôekanhondi ovâytu̱máa, "Unbí tʼaywóʼdi binjoeʼan, heḏânho Jôesi Táḏáḏí wovâyʼowóejé-íḏí, ihayḏânho naaḏi wâypʼóʼpʼoeʼąmí."
5 Heḏi hânho báyékí tʼowa Judea nangewin heḏá Jerusalem búʼwindá ee najiʼ iwepiye dimää, heḏi in toʼwên dívítʼaywóʼdihą̈ą̈tsiʼannin in Jordan pʼoʼkʼay iwe ovâypʼóʼpʼoeʼan.
6 John-bí aa kamą̆yo phóḏí ûnpaʼan, heḏá napújebaʼáamuu, heḏi khowı̨ʼdá heḏá thaawą̆ą̈ ąpʼo ishaaʼi-á ikʼoe.
7 Heḏi ginnân in tʼowa ovâytu̱máa: "Wí toʼwí naví shánkí tsonan, heḏânho Jôesi Táḏáḏí wovâyʼowóejé-íḏí, ihayḏânho naaḏi wâypʼóʼpʼoeʼąmíkhuu imáaʼi naví tíʼúugé napowagíʼo, heḏi naa ihay híwóʼdi wóʼmuupí dáytʼą̈ą-íḏí iví anto wänbo dônmaʼpʼą̈ą̈di-íḏí.
8 Naaḏá pʼoeḏiḏąʼ wâypʼóʼpʼoeʼoʼ, hewänbo iʼḏá iʼ Yą̈ʼḏâaʼi Pʼoewąąhą̂ą wovâysankhâymáa wí pʼóʼpʼoekan waagibá."

Jesus óepʼóʼpʼoeʼan

9 Ihayhą̈ą̈bá Jesus oe Nazareth búʼḏí napówá, Galilee nantaa búgeḏi, heḏi in Jordan pʼoʼkʼay iwe John-di óepʼóʼpʼoeʼan.
10 Heḏi Jesus ee pʼoe iweḏi natsʼanpeeʼą̈ʼ ihayḏi, makówá nakhuuḏeemändi iʼ Yą̈ʼḏâaʼi Pʼoewąąhą̂ą wí kʼoʼwee waagibá nawândi imûʼ, heḏi ivîʼḏi isóge.
11 Heḏi wí tun makówáḏí napeeḏi ginnân natú̱: "Ụ-á naví ay wísígíʼi-ân unmuu. Hânho u̱ʼḏi ohíhchan."

Penísendi ikhą̈ą̈ḏe Jesus óehíwóhpíkannamíḏí

12 Ihayḏi iʼ Yą̈ʼḏâaʼi Pʼoewąąhą̂ąḏi Jesus ahkónupiye óehoʼ.
13 Jónąntą̈ (40) thaa iwe najiʼ, heḏi Satan iʼ Penísendi namuuʼiʼ ikhą̈ą̈ḏeʼ óehíwóhpíkannamíḏí. Ihayhą̈ą̈di wíyá toʼwí i-áḏí wínaʼąnpí, in ahkónuwin animâa hą̈ą̈wêndąʼmân iwe dijiʼ, hewänbo in makówáwin tʼôepąʼąąʼindiho óekhą̈ageʼnan.

Jesus-di jónu paawóʼin ovâytu̱hkánnan i-áḏí dimú-íḏí

14-15 John iʼ pʼóʼpʼoekandiʼ oe Judea óepansóge, heḏi tíʼúugéḏí Jesus oe Galilee-piye namää, Jôesi Táḏáví híwóʼdi tun in tʼowa ovâytʼôekanhondi. Ovâytu̱máa, "Nää-ânho híwóʼ diwe naná, Jôesi Táḏá nakhâymuu wovâysígíhóeníḏí. Unbí tʼaywóʼdi binjoeʼan, heḏá nąʼi Jôesi Táḏáví híwóʼdi tun bíwą̆yú."
16 Iwáy Galilee pʼoekwı̨́ kíngé Jesus naphaḏemän dihayḏi, Simon-dá iví tíʼûu Andrew-áḏí dąnpaʼakanundeḏi ovąnmûʼ, indá paawóʼin damuuḏi.
17 Heḏi ovąntu̱ʼan, "Naa-áḏí bákąʼve. Nää dąnpaahónde, hewänbo naagîʼ dînt'owahóeníʼin wąnhą́ʼąmí."
18 Wesebo inbí paʼakanuʼi dąnjoeʼandi i-áḏí damää.
19 Wíyá hây namää ihayḏi, James-áḏí iví tíʼûu John-dáḏí ovąnmûʼ, indá Zebedee-ví ây damuu. Inbí paʼakanuʼi dąnkoḏiʼoʼ inbí kophé iwe.
20 Heḏi ovąnmûʼḏi ovąntu̱ʼan i-áḏí damú-íʼin, heḏi inbí táḏá Zebedee ee kophé iwe in tʼôeʼindáḏí ovâyjoeʼandi i-áḏí damää.

Jesus-di wí yą̈ʼḏâapîʼ pʼoewąąhą̂ą wí senbíʼweḏi óekhehpiye

21 Capernaum búʼay dipówá, heḏi iʼ kaykhanwówá thaa naná dihayḏi Huḏíyoví méesateʼay ee Jesus natsʼú̱, heḏi in tʼowa ovâyhą́ʼan.
22 Háa Jesus-di ovâyhą́ʼo waa ovâyháaʼan, gá in senäʼ in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʼoʼin díviheeʼan waagibá wíʼihéeʼanpíḏân, hewänbo iʼḏá ovâyhą́ʼan taʼgendi itsonkhuumáa waagi.
23 Ihayḏibá wí sen iʼ méesate ee natsʼú̱, i-á wí yą̈ʼḏâapîʼ pʼoewąąhą̂ąḏi óemáa, heḏi itu̱wı̨́nú,

24 “Ánpí díʔan, ṵʔ Jesus Nazareth búʔwiʔ. Ti unʔäą dít'ahą́ąnú-íḏí gáhân? Naa dînhanginná
toʔwí unmuuʔin. Ṵ-á iʔ t'ąhkí yą̈ʔḏâaʔiʔ unmuu, iʔ Jôesi Táḏáḏí wóesandiʔ.”
25 Jesus-di iʔ yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhąą óet'eʔyandi óetṵʔan, “Hândąʔdiboʔ, näʔi senbíʔweḏi
ópeeve.”
26 Heḏi iʔ yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhąą itṵwínúḏáháʔ iʔ sen óethąthąkannan iwíʔweḏi napeeʔäḏi.
27 T'ąhkí in t'owa ovâyháaʔan, heḏi dívítṵʔan, “Hânnan namuu näʔin? Wên ts'ąąmin
háhkannân imáa, heḏá itsonkhuumáa waa iʔoʔ. In yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą wänbo
ovâytsonmáa, heḏi indi óeʔaʔgindoʔ.”
28 Heḏi oe Galilee nange i̱ʔge t'ąhkí t'owa ivi̱ʔgeḏi dit'oe.

Jesus-di báyékí t'owa ovâyhehkháaʔan

29 Iʔ méesate iweḏi dipee, heḏi Jesus oe Simon-dá Andrew-áḏí inbí tewhá iwepiye namää.
James-áḏí John-dáḏí wáʔ damää.
30 Dipówá ihayḏi Jesus óetṵʔan Simon-bí jahkwíjo ûntsą́wąp'íḏehayʔin.
31 Heḏi iʔ kweeví whohte iwepiye namäädi man diweḏi óeyą̂ʔḏi óeshaa. Iʔ tsą́wąp'íḏe
wesebo ûnhán, heḏi ovâyhújôn.
32 Nathants'ṵʔ dihayḏi iʔ kaykhanwówá thaa naphaḏe, heḏiho in t'owaḏi in dihayʔin
t'ąhkí heḏá in toʔwên yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąąḏi ovâymáaʔindá wáy Jesus naʔän diwepiye
ovâyhújaʔ.
33 In búʔwnmáa, heḏi indi óeʔaʔgindoʔ.in t'owa t'ąhkí ee tewhá phóḏi dívíwéʔgeʔan.
34 Heḏi báyékí t'owa ovâyhehkháaʔan, tobá háawi inbí hay dínmuu wänboʔ, heḏá
báyékí yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą t'owavíʔweḏi ovâykhehpiye. Hewänbo in p'oewąąhąą
wíʔovâyhíʔmägipí, gá toʔwí namuuʔin dínhanginnândân.

Jesus wíʔbo ijûusuʔan

35 Waʔḏéeḏí Jesus ishaa, heḏi búʔḏí napeeḏi oe hândąʔ naná iwepiye namää, heḏi iwe
ijûusuʔan.
36 Simon-dá in wéʔgen i-áḏí dijiʔindáḏí dimää óenuuwą̈-íḏí.
37 Heḏi óeshaa ihayḏi óetṵʔan, “T'owa t'ąhkíḏí wóetṵwą̈máa.”
38 Iʔḏi ovâytṵʔan, “Jaho gimú-í oʔi wéʔgeʔi búʔ näwe tsowa naná diwepiye, eeje wáʔ Jôesi
Táḏáví tun dovâyt'ôeʔąmíḏí. Hangîʔ-ânkun oʔäą.”
39 T'ąhkí Galilee nange i̱ʔge Jesus namändi inbí méesate eeje Jôesi Táḏáví tun
ovâyt'ôekanhon, heḏá in yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą t'owavíʔweḏi ovâykhehpiyendeʔ.

Jesus-di wí sen naphéetaymuuʔiʔ ônhehkháaʔan

40 Wí sen naphéetaymuuʔi Jesus-víʔpiye naʔäą, heḏi idégeʔdisógeḏi pín taʔgeḏi
nakhąągeʔdaʔpóe. Óetṵʔan Jesus, “Dînhanginná ṵ-á úkoḏiʔin näʔi phéetay dînjâaʔąmíḏí,
undaʔḏi.”
41 Jesus iwíʔpiye hânho nasehkanäpóe, heḏi ikhóhtąäḏi iwí mandi óetąge, heḏi óetṵʔan,
“Naa odaʔákun wînhehkháaʔąmíʔin. Unhehkháapúuwí.”
42 Wesebo iʔ phéetay ûnhándí nahehkháapóe.
43-44 Heḏi Jesus-di óepunjôn, hewänbo páaḏé kaygindi óetṵʔan, “Óet'ôeyan, toʔwí wänbo
näʔi úpóe i̱ʔgeḏi wínâat'ôeʔąmípí. Moses itaʔnan Jôesi Táḏáví taʔnin diwe, únkhâyʔą̈ʔ wí
häąwí iʔ owhaʔvíʔpiye bînhûuwíʔin Jôesi Táḏá óemäänídí, in t'owa ovâyhangin̓ânnamíḏí
íhehkháapóeʔin. Nää ópûn, haʔwâa óʔan.”
45 Hewänbo iʔ sen iweḏi namäädi báyékí ihéeʔan niʔgeḏi, heḏá háa ûnpóeʔindá t'ąmäpiye in
t'owa ovâyt'ôeʔan. Háa iʔ sen iʔannin namuuḏi Jesus wíʔûnkoḏipí keeʔeeḏi iʔ búʔ nats'ṵ́ṵníḏí,
heḏiho búʔḏí jáʔwébo wáy tóebo nathaapí iwe iwóyi̱ʔ. Hewänbo ee naʔän diwe in t'owa
t'ąmąphąʔgeḏi dipóyaʔ.

2

Jesus-di wí sen ûnʔąʔyą̈kankoḏipîʔ ônhehkháaʔan

1 Wí hąyṵ́ thaa naphaḏe ihayḏi Jesus wíyá oe Capernaum-piye namää, heḏi iwíʔ naʔännin
in t'owa dínhanginpóe.
2 Báyékí t'owa iwe diwéʔgepóe, heḏiho wínajâanáhpí phóḏi núʔ wänbo joe, heḏi Jôesi Táḏáví
tun ovâyt'ôeʔan.
3 Wây-á t'owa diʔäą, heḏi in diweḏi jónu senäʔdi wí sen ûnʔąʔyą̈kankoḏipîʔ whohpąʔ
k'éwéḏí óekán.
4 Hewänbo dit'owabáʔyendi wíḏínkoḏipí Jesus-ví núʔ óekáaníḏí, heḏiho whaʔk'aypiye
dipeeḏi Jesus nawin dee taʔge dâyphohkíḏi, heḏi whohpąʔ wóegé iʔ sen ûnʔąʔyą̈kankoḏipîʔ
oe áagépiye óewaje.
5 Dâywą̈ṵmáaʔin Jesus-di ovâymûʔ ihayḏi iʔ nahayʔiʔ óetṵʔan, “Naví ay, uví t'aywóʔdi
úʔowóʔjen.”

6 Hewänbo wên Huḏíyoví khuu dâyhą́ʼoʼin iwe dikwʼóʼnin ginnân díviʼánshaamáa:
7 “Háaḏan näʼi sen gin ihíʼmáa? Jôesi Táḏáḏąʼmân ûnkʼóe tʼaywóʼdi iʼowóejé-íḏí, heḏiho gin näʼi sen ihíʼmáaḏí Jôesi Táḏá óeʼaʼginhą́núndeʼ.”
8 Wesebo Jesus wíʼbo ûnhanginpóe háa kaaḏibo díviʼánshaamáaʼin, heḏi ovâytu̧ʼan, “Heḏi háaḏan haʼwâa úviʼánshaamáa?
9 Näʼi sen ûnʼą́ʼyą̈kankoḏipîʼ dótu̧ʼandá, ‘Uví tʼaywóʼdi úʼowóʼjen,’ háa dótu̧ʼandá, ‘Uví whohpąʼay mänkeʼḏi ójíyé,’ wéʼi-an shánkí wínabâapuʼwanpí heḏânho bînmúuníḏí háa taʼgendi dînkoḏiʼin háa joe?
10 Nää hą̈ą̈wí dókhâymáa wâykeeyą́míḏí naa tʼą̈hkí tʼowagîʼ oʼaypu̧yą̈ʼi dînkʼóeʼin nää oepáa kʼaydi tʼaywóʼdi dovâyʼowóejé-íḏí wáʼ.” Heḏáháʼ iʼ sen ûnʼą́ʼyą̈kankoḏipîʼ óetu̧ʼan,
11 “Wítu̧máa, ówí́nú, uví whohpąʼay mänkeʼḏi uvíʼpiye unmú-í.”
12 Heḏi iʼ sen wesebo iwí́nú, heḏi iví whohpąʼ ikêʼḏi napee. Tʼą̈hkíḏíbo óemûʼḏi ovâyháaʼandi ditú̧, “Wên hą̈ą̈wên giʼmin wáymûu wänbo wíʼâymûʼpí,” heḏi Jôesi Táḏá kwʼáayébo óemáa.

Jesus-di Levi óetu̧ʼan óeyu̧u̧hûuwíʼin

13 Jesus iʼ búʼḏí napeeḏi oe pʼoekwí́ kíngépiye wíyá namää. Báyékí tʼowa iviʼpiye dimää, heḏi ovâyhą́ʼoʼ.
14 Heḏi Capernaum-piye nawáymän dihaydi wí sen Levi gin nakhą́wą̈ʼiʼ óemûʼ iʼ phahsan chą̈ʼ dâywéʼgeʼoʼi tewháʼay ee naʼändí, i-á Alpheus-ví ay ûnmuu, heḏá tax phahsandi-ân namuu. Jesus-di Levi óetu̧ʼan, “Naa-áḏí óką̈ʼve,” heḏi iwí́núḏí Jesus-áḏí namää.
15 Báyékí wây-á tax phahsannin heḏá wây-á tʼowa-á Jesus-áḏí dijiʼ, näʼin wéʼgen tʼowa in Pharisees-di ovâytu̧máa tʼôeyanpíʼin gin. Wí thaa Levi-ví tewhá ee näʼin tʼowa Jesus-áḏí iví khą̈geʼnindáḏí díviʼhúujoʼ.
16 Heḏi wên Huḏíyoví khuu dâyhą́ʼoʼin senäʼ, indá Pharisee tʼowa iweḏiʼin dimuuʼindi Jesus óemûʼ näʼin giʼmin tʼowa-áḏí ihúujoḏi. Heḏi Jesus-ví khą̈geʼnin ovâytsikaʼyan, “Háaḏan näʼin tax phahsannindáḏí heḏá näʼin tʼôeyanpíʼindáḏí ihúujoʼ?”
17 Jesus natʼoeḏi ovâytu̧ʼan, “In dihayʼindąʼmân wí woekandi díntáy, in dihaypíʼindá joe. Naa oʼą̈ą̈ in toʼwên tʼaywóhkannin dimuuʼin dínhanginnáʼnin dovâytu̧ʼą̈ą́míḏí inbí tʼaywóʼdi dâyjoeʼą́míḏí, in toʼwên inbí wówátsi taʼge dâyhon gin diʼándeʼindá joe.”

Jesus óetsikaʼyan hąądä i̧ʼgeḏi

18 Ihayhą̈ą̈bá John iʼ pʼóʼpʼoekandiví khą̈geʼnindáḏí in Pharisee tʼowaví khą̈geʼnindáḏí díviʼhąądąʼoʼ, heḏi wên tʼowa Jesus ûnpówáʼindi óetsikaʼyan, “Háaḏan John-bí khą̈geʼnindáḏí in Pharisees-víʼindáḏí díviʼhąądąʼoʼ, uvîndá joe?”
19 Jesus-di ovâytu̧ʼan, “Dínkhóhtsąąshánkíʼeeḏiná dihaydi, ti iʼ soyingiví kʼemaʼin díviʼhąądąʼo waʼḏi indáḏí najiḏiboʼ? Joe, háʼto haʼwâa díviʼą́mí waʼḏi indáḏí dínʼändí.
20 Hewänbo owáy hą̈ą̈ḏi iʼ soyingi inbíʼweḏi óekhuwakhâymáa, ihayḏânho díviʼhąądąkhâymáa.” *

Jesus-di ovâythayyan in Húḏíyoví hay owáyḏíʼi khuu-á heḏá iví tsʼąąbi khuu-á wíḏänwóndepíʼin

21 “Toʼwí wänbo wên to khannin deeḏi wên aaʼay tsʼąąmin wíʼitʼiʼkʼúyaʼpí. Haʼwâagi iʼandá, dâyʼowíḏiḏi in aaʼay natʼiʼkʼóeʼin natsʼu̧ní, heḏá shánkí wänbo-á in to-á nasiveḏee-í.
22 Heḏi toʼwí wänbo wí úuva pʼoe tsʼąąbi wíʼikuuḏepí wí kʼúwá khowa pʼoemúu khandi eeje. Haʼwâagi iʼandá, iʼ úuva pʼoe nakaypóeḏí nasôeḏi iʼ pʼoemúu napání, heḏá iʼ méena-á nachaʼḏee-í. Úuva pʼoe tsʼąąbi-á pʼoemúu tsʼąąbi eejân ûnkuukhâyʼą̈ʼ.”

Jesus óetsikaʼyan kaykhanwówá thaa i̧ʼgeḏi

23 Wí thaa, kaykhanwówá thaa nanáʼdiʼ, wí táhtân nava i̧ʼge Jesus-áḏí iví khą̈geʼnindáḏí dimän, heḏi in khą̈geʼnin dâytákʼéthehondi dâykoehon.
24 Heḏi in Pharisee tʼowaḏi Jesus óetu̧ʼan, “Háaḏan uví khą̈geʼnin haʼwâa díviʼoʼ? Háa díviʼoʼin kaykhanwówá thaa nanáʼ diwe nakhą̈ąkʼóe.”
25-26 Jesus-di ovâytu̧ʼan, “Hewänbo bîntunnanpíʼan háa David hänʼoe iʼannin, Abiathar naʼowhaʼpʼóʼḏédîʼän dihaydi. David-dá heḏá in senäʼ i-áḏí dijiʼindáḏí dihąhsêndi wí hą̈ą̈wí dâykʼoʼíʼin wíḏâymáapí, heḏiho Jôesi Táḏáví tewhá ee ditsʼú, heḏi iʼ pává ee nasaaʼi David ihógiḏi ikʼoe, heḏá in senäʼ i-áḏí dijiʼindá wáʼ ovâymägi, tobá iʼ pává Jôesi Táḏágîʼ ûnwijesaa wänboʼ, heḏiho in owhaʼḏąʼmân díṇkʼóe dâykʼoʼíḏí.
27 Jôesi Táḏáḏí tʼowa ovâykhíjé iʼ kaykhanwówá thaa dâywänpiʼaʼgeeníḏá joe, hewänbo iʼ kaykhanwówá thaa-á tʼowa ovâymägi ovâykhą̈geʼnamíḏí.

---

* **2:20** Jesus wíʼbo ivi̧ʼgeḏi ihíʼmáa. I-á iʼ soyingi waagiʼbá namuu, heḏi iví khą̈geʼnindá iʼ soyingiví kʼemaʼin waaginbá-á dimuu.

28 Hediho naa, t'ähkí t'owagîʼ oʼaypuyäʼîʼ omuuʼi dînk'óe otúunídí háa t'owa kaykhanwówá thaa iwe wänbo dínkodiʼin díví'ąmídí."

3

Kaykhanwówá thaa iwe Jesus-di wí sen namant'aamuuʼîʼ ônhehkháaʼan

1 Jesus iʼ Hudíyoví méesateʼay ee wíyá nats'ú, hedi wí sen wáyhángédí namant'aamuuʼîʼ iwe naʼän.

2 Hedi in t'owadi Jesus áyîngidi óemúndeʼ, tigúba kaykhanwówá thaa iʼ sen ônhehkháaʼąmí, hedi ônhehkháaʼandá ônt'eʼp'êede-í.

3 Jesus-di iʼ sen namant'aamuuʼîʼ óetuʼan, "Näʼin t'owaví páadépiye ówínú."

4 Hedáháʼ Jesus-di ovâytsikaʼyan, "Kaykhanwówá thaa wéʼi-an gínk'óe íviʼąmídí: Ti wí toʼwí âykhäge'namí háa âywąʼąmí? Ti gínkhâyʼäʼ wí toʼwí iví wówátsi âyʼaywoení'in háa âyháyjíʼin?" Indá háabo wídítúhpí.

5 Hedi Jesus ibéedí tyîngidi óemúndeʼ, tigúba k'aygi ovâymúndeʼ, gá wídisígítaachanpoeʼopídân, hedi wídisehkanäpóepídí óewąʼan. Hedáháʼ iʼ sen óetuʼan, "Ókhóhtää." Hedi ikhóhtäädi iví man ûnwówadi páadédí ûnmuu waagibá ûnpóe.

6 In Pharisee t'owa dipee, hedi wesebo Herod-ví k'emaʼin ovâyhéeʼan wên híʼ dâyk'úuwídí hádídí Jesus óeháyjíʼin.

Báyékí t'owa oe p'oekwí kíngépiye Jesus-ádí dimää

7 Jesus-ádí iví khägeʼnindádí iwedi díviíjâaʼan, hedi oe p'oekwíngépiye dimäädi báyékí t'owa dínwóemää. Näʼin t'owa diʼää oe Galilee nangedá, Judea nangedá,

8 Jerusalem búʼdá, Idumea nangedá, Jordan p'oʼ p'änäddá, hedá Tyre búʼ Sidon búʼ tsowadá. Näʼin t'owa-á háa iʼoʼ i̱ʼgedi dit'oedi ivíʼpiye dimää.

9 Hedi Jesus iví khäge'nin itu'an wí kophé ûnkhâychaníʼin, in báyékí t'owadi wíʼóet'äämáʼve-ípídí.

10 Báyékího ovâyhehkháaʼan, hediho nää-á t'ähkí in dihayʼin iviʼpiye dívít'äʼt'äʼmáa óetäägé-ídí.

11 Hedi in t'owa in yäʼdâapíʼin p'oewąahâądi ovâymáaʼindi óemûʼdi iví páadépiye dívídégeʼdikw'ódi, hedi dívítuwínú, "Ú-á Jôesi Tádáví ay-ân unmuu."

12 Hewänbo kayʼindi in yäʼdâapíʼin p'oewąahâą ovâykhâąk'ûʼ wídítúʼbe-ípídí toʼwí namuuʼin.

Jesus-di täʼdi wíje senäʼ ovâydeʼman iví khägeʼnin dimúunídí

13 Jesus okú iʼpiye namää, hedi in toʼwên nadaʼin ovâytuhkánnan, hedi ee najiʼ iwepiye dimää.

14 In diwedi täʼdi wíje senäʼ ovâydeʼman i-ádí dimú-ídí, hedá ovâypunjôeníídí iví tun in t'owa ovâytunphaadé-ídí.

15 Hedá inbá ovâyk'ûʼ in yäʼdâapíʼin p'oewąahâą t'owavíʼwedi ovâykhehpeeyé-ídí.

16-19 Ginnân in senäʼ dikhąwą̈: Simon (i-á Jesus-di Peter gin wáʼ óekhąwąmägi), James-á John-dá (näʼindá Zebedee-ví ây ûnmuu, hewänbo Jesus-di ovänkhąyąʼ Boanerges gin, hedi näʼin khąwą Boanerges-á Greek-ví tundi "Kwąhtąą" gân namuu), Andrew-á, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), Thaddeus-á, Simon-dá (i-á in Zealot t'owa iwedi'i namuuwän*), hedá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus óekuhpekhâymáaʼi-á namuu).

Ditú Penísendidi Jesus óekhäge'máaʼin

20 Jesus wí tewhá ee nats'ú, hedi báyékí t'owa wíyá diwéʼgepóedí Jesus-á iví khäge'nindá húu wänbo wíʼovâymähpí.

21 Hedi iví maatuʼin háa ûnpoeʼoʼin dínhanginpóedí ûnkenmää. "Hádée iví hangintan wíʼimáapí" gin ditûʼ.

22 Wên Hudíyoví khuu dâyhąʼoʼin oe Jerusalem búʼdí diʼääʼin wáʼ ditûʼ, "Jesus-á Penísendidi óemáa. In yäʼdâapíʼin p'oewąahâąví p'óʼdédîʼ dínmuuʼîʼ, Beelzebul gin nakhąwąʼîʼdân óekhäge'máa in yäʼdâapíʼin p'oewąahâą t'owavíʼwedi ovâykhehpeeyé-ídí."

23 Hedi Jesus-di in t'owa iviʼwe ovâywéʼgeʼandi näʼî híʼ wên óʼgédíʼay waagiʼbá namuuʼîʼ ovâytuʼan ovâyhąʼąmídí: "Hádídan Satan iʼ Penísendi namuuʼîʼ ûnkodi wíʼbo ipikhehpeeyé-ídí?

24 Ti wíʼúnhanginnáhpíʼan wí nangewin t'owa wíʼbo dívípihänbodá, háʼto inbí nange dínkâypúuwí.

25 Hedi t'owa inbí k'aygi ee wíʼbo dívípiyándedáhoʼ, háʼto híwó inbí k'aygi dínpúuwí.

---

* **3:16-19** In Zealot t'owa-á Israel nangegîʼ díviháanboʼ in Rome-ʼin ovâykhehpeeyé-ídí

26 Hedi hanbá Satan iví khäge'nindádí iyándedá, há'to nakâypúuwí, hewänbo iwebo iví
kay ûnhą́ąní.
27 "To'wí wänbo wí'ûnkodipí wí sen nakay'iví tewhá ee nats'ú̱ąnídí iví häąwí ônsänhóenídí,
páadé i' sen nakay'i' óewhisógepídíbo'. Óewhisógedidą'mânho ônsänhóení iví häąwí.
28 "Ta'gendi wâytumáa, nakodi ovây'owóejé-ídí t'owaví t'aywó'di t'ąhkí hedá t'ąhká inbí
hí'dí Jôesi Tádá óe'a'ginhą́núnde'i-á.
29 Hewänbo to'wí i' Yä'dâa'i P'oewąąhą̂ąví'gedi a'ginkhąnudi ihí'máadá, Jôesi Tádádí
há'to hänhay wänbo ôn'owóejé-í. Wên t'aywó'nin i'o há'to hänhay wänbo na'owójédee-
í'in."
30 Ha'wâagi Jesus ihée'an gá in Hudíyoví khuu dâyhą́'o'in ditúdân, "I-á wí yä'dâapî'
p'oewąąhą̂ądi óemáa."

Jesus-ví jíyá-á tí'ûuwindá ûnpówá

31 Ihayhą́ąbá Jesus-ví jíyá-á iví tí'ûuwindá i' tewhá wáy na'ăn diwe dipówá, hedi já'wé
dívítsíkhawindi wí to'wí Jesus ûntuhkánts'ú.
32 Báyékí t'owa ee na'ăn dee dikw'ôn, hedi óetu'an, "Uví jíyá-ádí uví tí'ûuwindádí oe já'wé
diji' hedi wóetuwą́máa."
33 Jesus-di ovâytu'an, "Wây-á t'owa diji' jíyá-á tí'ûuwindá waaginbá dimuu'in naagî'."
34 Hedi in t'owa dibûukw'ó'nin ovâybéepuwą́máadí natú, "Nä'in wá' naví jíyá-á naví
tí'ûuwindá dînmuu.
35 To'wên háa Jôesi Tádá nada' waa dívi'o'innânho naví tí'ûuwindá naví jíyá-á dînmuu."

Jesus-di wên hą́hkangí'in ó'gédí ko'ji i'gedi in t'owa ovâytu'an

4

1 Jesus-di in t'owa oe p'oekwí kíngé wíyá ovâyhą́'o', hedi ee naji' iwe báyékí t'owa
dívíwé'ge'andi wí kophé na'ăn diwe itógidi isóge, hedi t'ąhkí in t'owa ee nange p'oekwí kíngé
dívíwóyí'.
2 Iwe ovây'ó'gédí'an báyékí häąwí ovâyhą́'ąmídí. Wên ó'gédí ovâytu'annin ginnân
namuu:
3 "Bít'ôeyan. Wí ko'jikwo'i namää iví ko'ji wóegé, hedi ee nava i'ge iko'jiwádе.
4 Wáy wí ko'ji in p'ôe'ay nava pínu nak'óe i'ge najemu, hedi in tsídé dipówádí t'ąhkí
dâyk'oe.
5 Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, báyékí wínanankw'óhpí iwe, hedi wąhphade
wínanank'aanáhpídí i' nan nasúwádí wesebo natsijópúpóe.
6 Hewänbo i' than napee ihaydi, t'ąhkí nat'aadi óephahą́nú, ihay wínapúutsiyedipídí.
7 Wíyá ko'ji-á wą́ą'i phé'yą́vi jâa-á najemu, hedi i' phé'yą́vi nasôedi i' ko'ji óe'ánhógidi
hą́ąbo wínapaapí.
8 Hewänbo wíyá ko'ji-á híwó'di nan diwá najemu, hedi napeedi nasôe, hedi wáy wí ko'ji
iwedi powintą́ ma'kw'anukí shánkí napaa, wíyá iwedi síginta-á, hedá wíyá iwedá tą́gintą-á.
9 To'wên naví hí' dit'oe'indá híwó dívít'ôeyaní'in dínkhây'ą́'."
10 Jesus wí'bo naji' ihaydi, iví tą́'di wíje khąge'nindá hedá in wé'gen i-ádí diji'indá
oetsika'yan hânnan nä'in ó'gédí natunda'in.
11 Ovâythayyandi natú, "Jôesi Tádádí wovâymągi íka'póewídí hádídí i'di nää t'owa
ovâysígíhónde' i'gedi, hewänbo in wé'gen t'owa dika'powada'pí'indáho dovâyhą́'odi
ó'gédídą' dovâytumáa hedânho wídika'póewípídí.
12 Jôesi Tádáví ta'nin diwe ginnân inbí'gedi nata'muu:
Tobáháa hą́ądi wänbo t'ąhkí dâymúnde wänbo
wídínkeepoe'opí,
hedá hą́ądi wänbo t'ąhkí dit'oe'o
hewänbo wídika'póya'pí.
Dínkeepoe'odá hedá dika'póya'dá Jôesi Tádáví'piye dívíbée-í hedi i'di ovây'owóejé-í."

Jesus-di ovâythayyan i' ko'ji i'gedi

13 Hedi Jesus-di ovâytsika'yan, "Ti nä'in hą́hkangí'in ó'gédí i' ko'ji i'gedi wí'íka'póya'pí'an?
Hádídan i' wé'ge'i hą́hkangî' ó'gédí wâytumáa'i' íka'póewí?
14 Nä'i ko'ji i' sen ikoe'i Jôesi Tádáví tun waagi'bá namuu.
15 Wí ko'ji in p'ôe'ay i'gepiye najemu nanankâymuu eedi, hedi wên t'owa nä'i nan
waaginbá dimuu. Nä'i Jôesi Tádáví tun dit'oedi wesebo i Penísendi Satan na'ą́ądi inbí'wedi
ovâyhónde'.
16 Wíyá ko'ji-á nak'uuná' deedá najemu, hedi wây-á wên t'owa-á nä'i wąhphade k'aapî'
nan waaginbá dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oedi wesebo híhchandi dâysígí'o'.

17 Hewänbo wídipúumuupí waaginbá dimuu. Pín taʔgedi wídívíwäyundepídí hây tähkídąʔ diyääpoeʔo. Dâyt'ôephadendedáháʔ t'owadá ovâywąʔoʔ näʔi Jôesi Tádáví tun namuudi, hediho wesebo inbí wäyu dínhánde ʔ.

18 Wíyá koʔji-á wääʔi phéʔyävi jâa-á najemu, hedi wây-á wên t'owa-á iʔ tun dit'oedi näʔi nan waaginbá dimuu.

19 Báyékí häąwí nää oepáa k'aydiwidi ovâyʔáyînginäʔ, hedi hânho dâychäʔsígídí in taʔgen namuu iwedì dívíhânge ʔoʔ, hedá báyékí wíyá häąwí-á didaʔ, hediho iʔ koʔji óeʔánhógi waagibá dínpoeʔo, indá Jôesi Tádáví híʔ dâyʔódéʔdedi wên híwó wänbo wíʔovâyʔohpí.

20 Wíyá koʔji-á híwóʔdi nan deedá najemu, hedi wây-á wên t'owa-á näʔi híwóʔdi nan waaginbá-á dimuu. Jôesi Tádáví tun dit'oeʔodi dâysígíʔoʔ, hedi híwóʔdi häąwí dívíʔoʔ. Iʔ koʔji powintä háa sígíntä háa tägintä maʔkw'anukí shánkí napaa waagibá, näʔin t'owa iwedi wáy wên shánkí híwó dívíʔo wây-á wênbíʔwedi."

Jesus-di wên phakó i̱ʔgedi ovâytąʔan

21 Hedi wáʔ ovâytąʔan, "Ti wên phakó bînts'úyaʔ wên t'ún napekicháʔnin phoʔ háa whohte phoʔ bînkêenídí? Joe, wên phakóbay-á dâykéeʔí wáy nakohkeet'ôení iwepíʔan.

22 Hedi hanbá t'ähkí häąwí nää nakaamuu wänbo nakeepúuwí, i díví ʔoʔ. Iʔ koʔji powintä háa sígíntä háa tägintä maʔkw'anukí shánkí napaa waagibá, näʔin t'owa iwedi whedi häąwí nää nakaʔpowamuupí wänbo-á nakaʔpowadee-í.

23 Toʔwên naví híʔ dit'oeʔindá dínkhâyʔäʔ híwó dívít'ôeyaaníʔin.

24 "Hewänbo áyîngidi bít'ôeyanbe. Wí híyäąwän úvít'ôeyandáhoʔ, wí híyäąwän íkaʔpóewí. Hewänbo híwó úvít'ôeyandá híwó wáʔ íkaʔpóewí, hedá shánká íhąhpúuwí.

25 Toʔwí nakaʔpówáʔi-á shánkí óekaʔpowamäänî. Hewänbo toʔwí híwó nakaʔpówápîʔ-á, iʔ waagibá, näʔin t'owa iwedi whíyäąʔ nakaʔpówáʔiʔ ônkaayąmí."

Wíyá wí koʔji i̱ʔgedi ovâytąʔan

26 "Naadi wâythayyąmí háa Jôesi Tádáví hąhkan ûnmuu waa. Ginnân waaginbá namuu: Wí sen nava iwe ikoʔjiwádе.

27 Khun waagi iʔ sen najókhąyäʔ, hedá hédén waagá ishaadeʔ. Iʔ koʔji-á nat-sijópúpuwamändi nasôemän, hewänbo iʔ sen wíʔûnhanginnáhpí háadí gin napoeʔoʔin.

28 Iʔ nan diwedi napipee. Páadé napee, hedá natútodee, hedá nakâypóe.

29 Hedi nakâypóe ihaydá iʔ táhtsaa tsijódí its'âʔ, táhtsaa ihaydi nanândi."

Mustard koʔji i̱ʔgedi ovâytąʔan

30 Jesus-di wíyá ovâytąʔan, "Naadi wâytąhkankhâymáa háawin Jôesi Tádáví hąhkan ûnmuuʔin. Näʔi hąhkangîʔ híʔ wâytąʔąmí wâythayyąmídí háa ûnwadedee-íʔin:

31 Ûnpúuwí háa wí mustard tân ûnpoeʔo waagibá. Näʔi tândá shánkí hínchäąʔi namuu iʔ wéʔgeʔi koʔji t'ähkíví ʔwedi,

32 hewänbo óekoedi napee ihaydi, shánkí nasôeʔo iʔ wéʔgeʔi nakoʔondiví ʔwedi. Hedi nasôedi heʔendi nawaʔjáykhóepoeʔo, hedá in tsídéʔây-á iʔ waʔjáykhóe eedá naʔóhkhunnáʔ deedi dâyyąhpaʔ."

33 In t'owa ovâyhąʔodi báyékí hąhkangîʔ óʔgédíʔây giʔbibá ovâytąʔan, hąyú dínt'ôeyankodi ihay.

34 Giʔbiʔhíʔdídąʔ näʔin t'owa ovâyhąʔan, hewänbo wíʔbo iví khäągeʔnindádí najiʔ ihaydi indáho iʔdi häąwí t'ähkí ovâythayjoʔ.

Jesus iʔ wąą hândąʔ iʔan

35 Iʔ thaabá nakin dihaydi iví khäągeʔnin itąʔan, "Jaho gimú-í oe p'oekwíʔ p'äąnäpiye."

36 Hediho t'ähkí in t'owa ovâyjoeʔandi in täʔdi wíje khäągeʔnin iʔ kophé iwe dívítógidi indádí óehoʔ. Wây-á kophé wáʔ iwe dikw'ó.

37 Hedi wí wąą hânho kayʔi napówá, hedi iʔ kophé búge nap'oʔts'úyaʔdi nap'ohpidemän.

38 Iʔ kophé tíʔûpiye p'ônwédé eedi Jesus najókhąwäk'óe, hedi iví khäągeʔnindi óejóhsandi óetąʔan, "Hąhkandiʔ, ti áyîngi wíwóemähpíʔan naʔin díp'ot'akhąnukhâyʔoʔ?"

39 Jesus ishaa, hedi kaygindi óehéeʔan iʔ wąą, hedá iʔ p'oekwîndá óetąʔan, "Ánpí ók'uʔ." Hedi iʔ wąą nahándí t'ähkí nahángípóe.

40 Hedi Jesus iví khäągeʔnin itąʔan, "Háadan íkhunwôedaʔ? Ti in wäyu wívînmáapíʔan?"

41 In khäągeʔnin hânho dikhunwôedaʔ, hedi dívítąmáa, "Háawi sennan näʔi namuu? Wąądi wänbo p'oedi wänbo-á óeʔaʔgindoʔ."

5

Jesus-di báyékí yäʔdâapíʔin p'oewąąhąą wí senbíʔwedi ovâykhehpiye

1 P'oekwíʔ p'äąnäpiye diphadedi in Gerasene-bí nange iwe dipówá.

2 Iʼ kophé iweḏi Jesus nawą́ʼ dihayḏi, wí sen peníbégeḏi napee óejay-íḏí. Năʼi sendá wí
yą̈ʼḏâapîʼ p'oewąąhâąąḏi óemáa.
3 I-á t'owápho eeje nathaa, wáy dâypeníkhą̈ʼkw'óeʼó iwe. Óewhiʼowän, hebo
wínawhisogeḏeeʼipí, kaḏénaḏi wänbo joe.
4 Hą̈yänbo óekwą̈k'ukhúwhiʼan, heḏá kaḏénaḏá óemanwhiʼan, hewänbo iʼ kaḏéna itąąḏi
its'ándeʼ, iʼ kwą̈k'ukhúto-á ithándeʼ, heḏi nää toʼwí wänbo wíʼûnkoḏipí óesahą́ąnú-íḏí, ívíwo
nakayḏi.
5 Khuu-á thaa-á penípho eeje heḏá okú i̱ʼgá najiḏi itu̱wí́núndeʼ, heḏá k'uuḏá ipits'ándeʼ.
6 Heḏi Jesus kayi̱ʼ najiḏi óemûʼḏi iví́ʼpiye iʼą̈ą̈, heḏi iví páaḏépiye idégeʼdisóge.
7-8 Jesus-di iʼ yą̈ʼḏâapîʼ p'oewąąhą̂ą óetu̱ʼan, "Năʼi senbí́ʼweḏi ópeeve." Heḏi kaygi
itu̱wí́núḏí iʼ p'oewąąhą̂ą natú, "Háaḏan ánpí wíḏí́ʼohpí, Jesus, u̱ Jôesi Táḏá iʼ shánkí kw'áye
naʼändiví ay unmuuʼiʼ? Naaḏi Jôesi Táḏáví páaḏépiye wídaʼmáa, wíḏít'ôephaḏekannamípí."
9 Jesus-di óetsikaʼyan, "Hânnan unkhą́wą̈ą̈?" "Gá Báyékí gân" gin natú iʼ sen, "gá naʼindá
báyékí gijiḏân."
10 Heḏi kayʼindi iʼ sendi Jesus óedaʼmáa năʼin yą̈ʼḏâapíʼin p'oewąąhą̂ą wíʼovâysaanípí năʼi
nangeḏi.
11 Iwe tsowa wáy báyékí pehtsuḏe dihúujiʼ ee okú wáhkí,
12 heḏi in yą̈ʼḏâapíʼin p'oewąąhą̂ąḏi Jesus kayʼindi óedaaʼan, "Naʼin oʼin pehtsuḏeví́ʼge
dísân inbí túʼ eeje ívítôeníḏí."
13 Háa didaʼpóeʼin Jesus-di ovâymągi, heḏiho in yą̈ʼḏâapíʼin p'oewąąhą̂ą iʼ senbí́ʼweḏi
dipeeḏi in pehtsuḏe eeje dívítógi. In pehtsuḏe-á oe wáhkíḏí p'oekwí́ʼ diwepiye
díví́ʼą̈ą̈wą́veḏi dívíp'ot'ahą́nú. Năʼin pehtsuḏe maḏi wíje maapaasôn (2,000) ihay dijiʼ.
14 In dâypehtsuḏeʼą́yînmą́aʼin dishavemää, heḏi iwáy búʼ heḏá búʼḏí jáʼwé-á háa napóeʼin
dâyt'ôehoʼ. Heḏiho in t'owa dâymúuníḏí dimää.
15 Jesus-víʼwe dipówá ihayḏi iʼ sen báyékí yą̈ʼḏâapíʼin p'oewąąhą̂ą iví́ʼweḏi ônkhehpiyeʼiʼ
óemûʼ. Nää-á naʼaamuu heḏá iví hangintandá imáa. Óemûʼ ihayḏi dikhunwôedaʼpóe.
16 In t'owa háa napóeʼin dâymûʼindi in t'owa dipówáʼin ovâytu̱ʼan iʼ senbí́ʼgeḏi háa
oeʼannin, heḏá háa in pehtsuḏe dínpóeʼindá.
17 Ihayḏáhą́ʼ in t'owaḏi hânho kayʼindi Jesus óedaaʼan inbí nangeḏi ijâatą̈ą̈-íḏí.
18 Jesus iʼ kophé iwe itohon dihayḏi, iʼ sen in yą̈ʼḏâapíʼin p'oewąąhą̂ą iví́ʼweḏi
ônkhehpiyeʼiʼḏi pín taʼgeḏi óedaaʼan, "U̱-áḏí dípunmää."
19 Hewänbo Jesus-di wí́ʼóepunmągipí. Óetu̱ʼan, "Uví́ʼpiye ópûndi uví t'owa ovâyt'ôeʼą̨mí
t'ą̈hkí háa iʼ shánkí natsonjiʼiʼḏi u̱gîʼ wônʼannin, heḏá háa uví́ʼpiye nasehkanäpóeʼindá."
20 Heḏiho iʼ sen iʼ nange Tą̈ Búʼwi Nange gin dâytu̱ʼoʼ iwepiye namää, heḏi háa Jesus-di
ônʼannin ovâyt'ôeʼan. T'ą̈hkí in t'owa dit'oeʼin ovâyháaʼan.

Jesus-di wí kwee ûnʼûnp'oepeeʼiʼ ônhehkháaʼan, heḏá wí aʼyú nachuuʼi-á óewówápaa

21 Jesus iʼ kophé iweḏi p'oekwí́ʼ p'ą̈näḏi nawáyʼą̈ą̈ ihayḏi, p'o kíngé wáy najiʼ iwe báyékí
t'owa diwéʼgepóe.
22 Heḏi wí sen, Jairus gin nakhą́wą̈ʼi naʼą̈ą̈, i-á in Huḏíyoví méesateʼaywi p'óʼḏéḏîʼ namuu.
Iʼḏi Jesus óemûʼḏi iví páaḏépiye idégeʼdisóge óekhą̈geʼdaaʼą̨míḏí,
23 heḏi pín taʼgeḏi óetu̱ʼan, "Naví ayúkáy dînchuwamääʼą̈. Naví k'aygipiye unmú-í heḏi uví
mandi nâatą̈ą̈gé-í, heḏânho nawôewa-í heḏá nawówáyę̨ę̨ní."
24 Heḏiho Jesus i-áḏí namää.
Báyékí t'owa dänwóemää, heḏi indi Jesus óet'ą̈ʼt'ą̈ʼchą̈nuhon.
25 Wí kwee wáʼ ûnwóemän, i-á nap'óehayḏi tą̈ʼḏi wíje (12) pąąyo iví ûnp'oe
wí́ʼûnwóyí́ʼdeeʼipí.
26 Ikhą̈geʼtu̱wą̈mąąḏí iví hą̈ą̈wí t'ą̈hkí iku̱ʼch'ąąḏąhą́ʼ iví chą̈ʼdá ihą́nú, hewänbo in
woekannindi shánkí óewänpit'ôephaḏekannan, heḏi óekhą̈geʼnamíví́ʼweḏi shánká na-
haypóe.
27 Năʼi kwee-á Jesus-ví́ʼgeḏi nat'oe, heḏiho iví tíʼûuphąʼgeḏi t'owa jâa nats'ú iví k'éwéʼin to
ônt̨ą̈ą̈gé-íḏí.
28 Ginnân iʼánshaamáa: "Jesus-ví k'éwéʼin to k'áygéḏí wän dônt̨ą̈geḏibo owôewa-í."
29 Heḏi ônt̨ą̈geḏi wesebo iví ûnp'oe ûnwóyí́ʼdee, heḏi iví túʼ iwe nataachanpóe iví tąwą̈
ûnhehkháapóeʼin.
30 Wesebo Jesus ûnhanginpóe iví pínnándí toʼwí nahehkháapóeʼin, heḏi in t'owa jâaḏi ibéeḏí
natú, "Toʼḏan naví aa dînt̨ą̈ge?"
31 Iví khą̈geʼnindi óetu̱ʼan, "Năʼin báyékí t'owaḏi u̱ʼ wóet'ą̈ʼt'ą̈ʼchą̈numąąḏí
ovâymúndepíʼan, heḏiho háaḏan untû́ʼ, 'Toʼḏan naa dítą̈ge?' gin"
32 Hewänbo Jesus-á ibéemáa, toʼḏan óetą̈geʼin óemúuníḏí.
33 Iʼ kwee ûnhanginpóe háa ûnpóeʼin, heḏi nakhunwôedaʼpóeḏáhą́ʼ nathąthąpóe, heḏi
Jesus-víʼpiye namääḏi iví páaḏépiye idégeʼdisóge, heḏi óetu̱ʼan taʼgendi háa iʼannin.

34 Jesus-di óetu̱ʔan, “Naví ay, uví wäyu̱ úmuudi unhewówa. Ánshaaginpídíbo ópûn. Unhehkháamúuní-áhay.”
35 Waʔdi ihíʔmáa ihaydibo wên senäʔ iʔ méesatewi p'óʔdédîʔvíʔwedi dipówá, hedi óetu̱ʔan, “Janbo Jesus-á ibéemáa, toʔdan irus, iʔ hąhkandi ánpí oʔan, uví ayúkáy-á ho úchuu.”
36 Hewänbo Jesus-di háa ditûʔ wänbo wíʔvâyʔąyîngiʔanpí, hedi näʔi tsondi óetu̱ʔan, “Wíʔunkhunwôedaʔípí, ówänpiwäyú.”
37 Hedi Peter-á James-á hedá John-dá, James-ví tíʔûu ûnmuuʔiʔ, indąʔ i-ádí vâypunmägi.
38 Iʔ tsondiví tewhá jáʔwé napówá ihaydi hânho díntûʔdi nat'oe. Wáy wên diséejiʔ, wây-á wêndá dívísíhtu̱wínúnde ʔ.
39 Hedi nats'úʔ dihaydi vâytu̱ʔan, “Háadan hânho úntûʔ, háadan ísé eji ʔ? Iʔ ayúkáy-á wínachuupí, nawänpijókhąwąk'óe-á.”
40 In t'owadi ônwänpip'áhkaa. Hediho Jesus-di t'ąhkí vâykhehpiye, hedi iʔ ayúkáyví tádá-á jíyá-á in poje khäge ʔnindá i-ádí vâyhondi iʔ wêe íve iʔ ayúkáy nak'óe ee dits'ú.
41 Iʔ ayúkáyví man ônyąʔdi Hudíyoví tundi óetu̱ʔan, “Talitha kum.” (Näʔi híʔ ginnân natundaʔ: “Óshaa ayúkáy gân wítu̱máa.”)
42 Wesebo ishaadi ijíyé (i-á täʔdi wíje pąąyo ihayʔi namuu), hedi hânho vâyháaʔan.
43 Jesus-di kayʔindi vâykhąąʔan toʔwí wänbo wídâyhanginʔânnamípíʔin háa napóeʔin, hedi ovâytu̱ʔan iʔ ayúkáy óehújôeníʔin.

6

Oe Nazareth búʔ Jesus óejoegiʔan

1 Iwedi Jesus napeedi iví khäge ʔnindádí iví ówîngepiye namää.
2 Iʔ kaykhanwówá thaa napówá ihaydi Hudíyoví méesateʔay ee vâyhąʔoʔ, hedi in báyékí t'owa iwe dikw'óʔnin dívít'ôeyannin vâyháaʔan, hedi ditú, “Wąhąą-an näʔi natûʔdi t'ąhkí ûnhanginpóe, hedi toʔdan óehangintanmägi? Hádídan näʔi pínnán t'ôe iʔoʔ?
3 Ti i-á iʔ phéʔt'óeʔiʔdąʔ wínamuupíʔan, Mary-ví ay-á? Ti näʔin senäʔ James-á Joses-á Judas-á Simon-dá iví tíʔûuwin wíʔûnmuupíʔan? Hedá in kwiyąʔ iví tíʔûuwin ûnmuuʔin wáʔ, ti naʔindádí wídijihpíʔan?” Gin in t'owa ditûʔ gá i-ádí híhchan wídínpóepídân.
4 Hedi Jesus-di vâytu̱ʔan, “Wí Jôesi Táaví tukheʔbi-á wąhąą wänbo t'ąhkí óeʔaʔgin, hewänbo iví nange iwá joe, iví t'owa-ádá joe, hedá iví k'aygi wänbo-á joe.”
5 Hedi wên híyąądidąʔ t'owavíʔdi imank'ûʔdi hehkháa vâymägi, hewänbo wíyá pínnán t'ôe wänbo wíʔûnkodipí iʔąmídí.
6 Inbí wäyupídí óeháaʔan.

Jesus iví täʔdi wíje (12) khägeʔnin isan iví t'ôe díviʔąmídí

Ee búʔây iʔge Jesus namändi vâyhąhkanhon.
7 Hedá in täʔdi wíje (12) khägeʔnin iviʔpiye vâywéʔgetu̱ʔandi wíʔjendi vâypuwaʔan, hedi iví t'ôe díviʔąmídí vâysan. Dimääpídíboʔ iʔdi vâyk'ûʔ in yäʔdâapíʔin p'oewąąhąą vâyt'aanídí.
8 Ginnân vâyjôn: “Ímän dihaydi udu̱phédąʔmân bînhûuwí, wíyá hąąbo-á joe — wí koegîʔ wänbo joe, hediháa wí múu bînhąąwíkuu-ígîʔ wänbo joe, hediháa wí chąʔ únmúhtoʔondi wänbo joe.
9 Unbí anto úntoʔondąʔ bînhûuwí, hedá wíje to-á wívînhûuwípí.”
10 Vâytu̱ʔan wáʔ, “Wąhąą ímää wänboʔ, wí tewhá ee wovâysígîʔandi eebo úvíwóyíʔní, iʔ búʔdí ímää píhay.
11 Hewänbo wąhąą wovâysígîʔanpídá, hediháa wovâyt'ôeyanpídá, iwedi ípeemän dihaydi unbí anto iwedi bînnaʔjeepêedi-í in t'owa dínhanginnáanídí híwó wídíviʔanpíʔin.”
12 Hediho iví khäge ʔnin iwedi dimäädi in t'owa vâyt'ôeʔan inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔąmídí.
13 Báyékí yäʔdâapíʔin p'oewąąhąą t'owavíʔwedi vâykhehpiye, hedá báyékí t'owa dihayʔindá olive kąʔp'oe-á vâyʔąyudi hehkháa vâymägi.

John iʔ p'óʔp'oekandi óehay

14 Hedi Herod iʔ nangewi tsondi namuuʔiʔ ûnhanginpóe háa napuwamännin, in t'owa t'ąhkí Jesus-víʔgedi dívíhíʔmáadí. Wên ditûʔ, “I-á John iʔ p'óʔp'oekandi namuu nawáywówápóeʔiʔ, hedân kavêe näʔi pínnán t'ôe iʔoʔ.”
15 Wây-á ditûʔ, “Elijah-ân namuu.” Hedá wây-á wêndá ditûʔ, “In wéʔgen Jôesi Tádáví tukheʔmin diwedi ʔi-ân namuu, in hänʔoeʔin tukheʔmin waagiʔbá namuu.”
16 Hewänbo Herod nat'oe ihaydi, i-á natú, “John iʔ p'óʔp'oekandi-ân namuu, iʔ to otsonpóe óek'éʔts'âa-íʔi-ân nawáywówápóe.”
17 Haʔwâa Herod natú gá hänhay natsonpóedân John óepankáyjídí hedá pantewhá ee óewhisôege-ídí. Iví kwee Herodias-gîʔ ginho iʔan. Näʔinnânho napóe: Herod wí tíʔûu

ûnʼän, Philip gin nakhą̈wą̈ʼiʼ, heḏi tobá Herodias-á Philip-ví kwee ûnmuu wänboʼ, Herod-di óekhóʼyą̂ʼ.
18 Heḏi John-di Herod óetu̱máa, “Híwó wínamuupí uví tíʼûuví kwee mânkáyjíḏí.”
19 Heḏânho Herodias-di John óet'aydi nadaʼ toʼwídí óeháyjíʼin, hewänbo wíʼûnkoḏipí,
20 gá Herod-di John óekhunwôedaʼḏân. Herod-dá ûnhanginná John iví wówátsi taʼge ihonnin heḏá yä̈ʼḏâaʼi-á namuu, heḏiho ônʼaywondeʼ. Herod óehi̱ʼan John-bí híʼ ôntôeyaaníḏí, hewänbo ônt'ôeyandeḏi háa iʼánshaaʼą̨míʼin wíʼishaaḏepí.
21 T'ôeḏiwän híwó ûnpóe Herodias. Herod-ví aycha thaa ûnnândi ishánkíʼeeḏipaa, heḏi in tsonnindá in sundaḏo p'óʼḏédíʼindá heḏá in koḏit'owa senäʼ Galilee-windá ovâyhúutu̱ʼan.
22 Heḏi Herodias-ví aʼyų́ ûnts'ûndi ovâyjáḏe, heḏi Herod-á in ovâyhúutu̱ʼannindá ovâyhi̱ʼan iví shaḏe. Heḏiho Herod-di iʼ aʼyų́ óetu̱ʼan, “Dídaaʼan naa hą̈ą̈wí undaʼiʼ, heḏi naaḏi iʼ wímäänî.”
23 Iví tun imägi Jôesi Táḏáví páaḏépiye ginnân: “Hą̈ą̈wí undaʼpóeʼiʼ, naaḏáho wímäänî, naví nan wänbo píngé haydi wímäänî.”
24 Heḏi iʼ aʼyų́ napeeḏi iví jíyá óetsikaʼyan, “Hą̈ą̈-an odaʼpúuwí?” Iví jíyáḏí óetu̱ʼan, “Gá John iʼ p'óʼp'oekandiví p'ônnân undaʼpúuwí.”
25 Iʼ aʼyų́ iwą̈näho̱ʼḏi wesebo ee Herod naʼän dee nats'ų́, heḏi óetu̱ʼan: “Naa odaʼ wesebo dímäänîʼin wên sä̈ʼwé pháagîn diweḏi John iʼ p'óʼp'oekandiví p'ôn.”
26 Herod nat'oeḏi báyékí nachanpóe, hewänbo in senäʼ dikw'óʼninbí páaḏépiye iví tun imägiʼin namuuḏibo wínadaʼpí “joe” gin óetu̱ʼą̨míʼin.
27 Heḏiho wí sundaḏo ą́yíʼdiʼ óepunjôn John óek'éʼts'âa-íḏí pan tewhá ee, iví p'ôn ônkáyjíḏí.
28 Heḏi iʼ sundaḏo han iʼandi John-bí p'ôn wên sä̈ʼwé pháagîn diweḏi ônmaa. Iʼ aʼyų́ ônʼandáháʼ i aʼyúḏá iví jíyá-á ônʼan.
29 John-ví khą̈geʼnin dínhanginpóe ihayḏi diʼą̈ą̈ iʼ pení dâykáyjíḏí, heḏi dâykhą̈ʼk'ûʼ.

Jesus in p'ánú maapaasôn (5,000) senäʼdá in wéʼgen t'owa-á ovâyhúujôn

30 Jesus-ví t'ôekhuwaʼin Jesus-víʼpiye diwáyʼą̈ą̈, heḏi t'ą̈hkí háa díviʼan waa heḏá hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dâyhą́ʼannindá óet'ôeʼan.
31 Báyékí t'owa diʼą̈ą̈ʼą̈ḏá dimäätʼą̈ḏá Jesus-á iví khą̈geʼnindá húu wänbo wíʼovâymähpí. Heḏiho Jesus iví khą̈geʼnin itu̱ʼan, “Jaho gimú-í oe hândą̨ʼ naną́ʼ diwepiye wíʼbo giyę̨ę̨níḏí, heḏi owe ívíkaykhanwówáʼą̨mí.”
32 Heḏiho kophé iweḏi oe hândą̨ʼ naną́ʼ diwepiye dimää.
33 Hewänbo díviʼjâaʼandi báyékí t'owa iʼ búʼây įʼgeʼindi ovâymûʼ, heḏi ovâytaa, heḏi oe p'oekwį kíngé nangeḏibo díviʼą̨ʼyu̱u̱ʼandi Jesus-ví páaḏébo dipówá.
34 Jesus iʼ kophé iweḏi nawhąveʼą̈ḏi in báyékí t'owa ovâymûʼ, heḏi inbíʼpiye nasehkanäpóe gá wên k'úwá waagibá ą́yįʼdipíḏíbo dijiḏân, heḏiho báyékí hą̈ą̈wí ovâyhą́ʼan.
35 Nakinmän dihayḏi iví khą̈geʼnin iviʼpiye diʼą̈ą̈ḏi óetu̱ʼan, “Nä̆we naʼahkonná, heḏá nää-á nakinmän.
36 Nä̆ʼin t'owa ovâypunjônbe iʼ nava hą̈ą̈ tsowa nanân deejepiye heḏá iʼ búʼây eejepiyá, dâyhą̈ą̈wíkuumä-íḏí díviʼhúu̱yą̨míḏí.”
37 Hewänbo Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Undiḏânho bînhújôení.” Indi óetu̱ʼan, “Hádíḏan âyʼą̨mí? Ti undaʼ gimú-íʼin wáygín tą̈gintą̈ (200) thaa t'ôe díviʼandi wáʼâa âyhą́ą̨nú-íḏí koegîʼ âykuumä-íḏí, heḏá âymäänî dâyk'oʼíḏí?”
38 Jesus-di ovâytsikaʼyan, “Hą̈yų́-an koegîʼ bînmáa? Ja binmúʼḏí.” Hą̈yų́ dâymáaʼin dínhanginpóe ihayḏi ditų́, “P'ánú páváʼây heḏá wíje paʼây-á.”
39 Heḏi in t'owa t'ą̈hkí ovâytu̱ʼan ee táa tsą́wą̈ eeḏi díviʼbóeḏíkw'ôení.
40 Heḏi díviʼwhaaḏikw'óḏi tą̈gin tą̈gindá (100’s) heḏá p'ánän tą̈gindá (50’s).
41 Jesus iʼ p'ánú pává heḏá in wíje paa-á ihógi, heḏi makówápiye ibéeḏí ikų́ʼdaaʼandi iʼ pává-á heḏá in paa-á iháve. Heḏáháʼ iví khą̈geʼnin ovâyʼan in t'owa ovâyphaaḏé-íḏí.
42 T'ą̈hkí in t'owa díviʼhúu̱yandi díviʼshu̱ʼan,
43 heḏi iví khą̈geʼnin tą̈ʼḏi wíje (12) t'ún p'éeḏí iʼ dínphaḏeʼi pává heḏá paa-á dâywéʼgeʼan.
44 In senäʼdą̨ʼbo díviʼhúu̱yannin p'ánú maapaasôn (5,000) ihay dijiʼ.

Jesus p'oe kw'áayé najiʼ

45 Wesebo Jesus iví khą̈geʼnin ijôn iʼ kophé iwe díviʼtôeníḏí, heḏi ovâytu̱ʼan oe p'oekwįʼ p'ą̈näpiye dipáaḏémú-íʼin, Bethsaida búʼay naną́ʼ diwepiye. Hebo i-á iwebo iwóyįʼ in t'owa ovâypunjôeníḏí.
46 Heḏi in t'owa ovâyjoeʼandi okú kw'áyepiye namää ijûusuʼą̨míḏí.
47 Nakhunpóe ihayḏi iʼ kophé oe p'oe pinuḏi namän, heḏi Jesus-á wíʼbo-á ee nan deeḏi najiʼ.
48 Hânho díviʼt'ôekanhondi ovâymûʼ, iʼ wąądi páaḏépiye wíʼovâypunmähpíḏí. Héḏénpiye naną́ʼ dihayḏi p'oe kw'áayé najiʼ ovâykâaníḏí, heḏi ovâyphaḏekhâymáawän.

49 In khäge'nindi p'oe kw'áayé najidi óemû', hedi wí p'oewąąhąą i' namuu gin di'ândi
dívítụwínú dikhunwôeda' waa,
50 gá t'ąhkídí óemû'di dívípíhąąądân. Hewänbo wesebo ovâytụ'an, "Unbí pí'nä khó'jé
íkaymúuní. Naa Jesus-ân omuu. Wí'íkhunwôeda'ípí."
51 Hedi i' kophé iwe indádí ipitógi, hedi i' wąą nahán. Hânho ovâyháa'an,
52 gá dika'powakâymuudân. Wa'di wídika'póya'pí ta'gendi to'wí namuu'in, tobá i' pávádí
wí pínnán t'ôe i'an wänbo.

Oe Gennesaret nange Jesus-di in dihay'in ovâyhehkháa'an

53 Oe p'o' p'ąnäpiye diphadedi Gennesaret nange dipówá, hedi i' kophé dâywhisóge.
54 I' kophé iwedi dipee ihaydi wesebo in t'owadi Jesus óetaa.
55 Wáygé naji'in dínhanginpóe ihaydi, in t'owa t'ąhkí díví'ą'yụụ'an in dihay'in inbí
whohpą' wóegé ovâykáanídí.
56 Wąhąą Jesus namää wänbo', háa bú'ây i'ge, háa bú' he'endi i'ge, hediháa bú' já'wé iwe
in t'owadi nä'in dihay'in bûu píngé iwe ovâykw'óe'ó, hedá pín ta'gedi óedaa'o' iví to' k'áygédí
wän ôntąągé-ídí, hedi t'ąhkí in óetąge'in dihehkháapóe.

7

In hän'oe'inbí hąhkan

1 In Pharisee t'owa-á hedá wên Hudíyoví khuu dâyhą'o'indá Jerusalem-di di'ąądi Jesus-
ví'we dívíwé'ge'an.
2 Hedi indi ovâymû' Jesus-ví khąge'nin dívíhújodi dívíman'owídipídíbo' in Hudíyoví khuu
waa.
3 Nä'in Pharisees-á hedá t'ąhkí in wé'gen Hudíyo-á wídívíhújopí páadé
dívíman'owídipídíbo', háa in hän'oe'in Hudíyoví khuu dínmuu waagi.
4 Hedi wáy dâyhąąwíkụ'ch'áade' iwedi di'ąądi wídívíhújopí páadé gin
dívíman'owídipídíbo'; hedá báyékí hą'bi khuu-á dây'a'gindo'. Inbí k'édé-á p'onbay-á
sänbáy-á dây'owídínde háa namúuní waagi. Gin dínmuu inbí khuu.
5 Hedi nä'in Pharisees-á nä'in Hudíyoví khuu dâyhą'o'indá indi Jesus óetsika'yan,
"Háadan uví khąge'nin in hän'oe'in se'daaví khuu dây'a'ginnamíví'wedi, inbí húugí'
dâyk'o' wa' dívíman'owídipídíbo háa nakhây'ą' waagi?"
6-7 I'di ovâytụ'an, "Un paa waaginbá úvíjánúmáa'in ímuu'in, hän'oe híwó Isaiah-di
unbí'gedi ita'nan háawin t'owa ímúuní'in. Ginnân háa Jôesi Tádá natú'in ita'nan:
Nä'in t'owa híwó navi'gedi dívíhée'o sóphogedi,
hewänbo inbí pí'nädá han wídíchąąpí.
Ditû' naa dí'a'gin, hewänbo wídínchą'muupí,
gá t'owaví hí'dą' dâyhą'odân, hedá ditû' inbí hí'-á naví hąhkan dînmuu.
8 Háa Jôesi Tádá natsonpóe'in bînjoegi'o', hedi t'owaví khuu-á bînhónde'.
9 "Íchanpóe hânho únhanginnân waa, háa Jôesi Tádá natsonpóe'in bînhânge'odi unbí khuu
bîn'a'ginnamídí.
10 Moses natúhpí'an,
Unbí tádá'in jíyá'in bîn'a'ginnamí.
Hedá wá' natú,
To'wí iví tádávi'gedi háa iví jíyávi'gedi híwóhpí ihée'andi, i-á óeháyjí.
11-12 Hewänbo undá ginnân ítû': Wí to'wí ûn'ą' iví tádá háa iví jíyá itụ'ąąmí'in, 'Naví hąąwí
i'gedi otû' Korban gin.' (Hudíyoví tundá Korban natunda', 'Nä'i hąąwí-áho Jôesi Tádá
dómągi' gin.) Hedi tobá i' hąąwídí i' tádá háa i' jíyá óekhąge'namí wänbo', nä'i to'wí gin
natú'i hąąwí wänbo ingî' wívînkanmäänípí.
13 Báyékí hąąwí ha'wâagi bîn'o', hediho unbí khuu bînhą'odi Jôesi Tádáví hí'
wí'ûnchą'muupí waa bînkanmáa."

I' hąąwí Jôesi Tádá natû'di yą'dâapî' namuu'in

14 In t'owa wíyá ovâywé'ge'an dihaydi, Jesus-di ovâytụ'an, "T'ąhkídíbo bít'ôeyan, hedânho
íka'póewí.
15 Háawi wí hąąwí namuu wänbo t'owa dâyk'o'i'dá yą'dâapí'in wídipoe'opí. Hewänbo
hąąwí híwóhpî' inbí pí'nä khó'jé iwedi dínpee'i'dáho yą'dâapí'in dipoe'o.
16 To'wí naka'powada'i-á ûnkhây'ą' it'ôeyaaní'in."
17 In t'owa ovâyjoe'an dihaydi iví tewhá ee nats'ú, hedi iví khąge'nindi óetsika'yan nä'i hí'
hânnan natunda'in.
18 Hedi ovâytụ'an, "Ti un wá' ka'powapí'in ímuu? Ti wí'únhanginnáhpí'an wí to'wí
yą'dâapî' wínapoe'opí wí hąąwí iví já'wédí ûnts'ûndidi,

19 gá nä̃ʔi häą̃wí wíʔûnts'úyaʔpíḏân iví píʔnä khóʔjé, hewänbo iví see iwáhoʔ, heḏi iví túʔ
iweḏi ûnwänpiphaḏeʔ." (Nä̃ʔi ovâytụʔandi Jesus-di ovâyhą́ʔan t'ą̃hkí koegîʔ-á híwóʔdi namuu
óek'oʔígîʔ).
20 Heḏáháʔ ovâytụʔan, "Häą̃wí wí toʔwíví píʔnäḏí ûnpeeʔiʔḏibâa yą̃ʔḏâapîʔ napoeʔo.
21-22 Híwóhpí ánshaa wí toʔwí iví píʔnä khóʔjé imáaḏí i-á nasändaʔ; nat'owat'akhąnudaʔ;
wínakhóhtsąą̃ʔänpí wänbo toʔwí-áḏí iwhohkumáa; háa tobá nakhóhtsąą̃ʔän wänboʔ, wíyá
toʔwíví kwee-áḏí háa sendáḏí iwhohkumáa; häą̃wí wéʔgen t'owa dâymáaʔi-á nadaʔ;
jänäkíkandi namuu; nahójo; háa nawänpidaʔ waagi iʔoʔ; nathúut'óe; t'owavı̨ʔgeḏi híwóhpí
ihéeʔoʔ; ichąąʔoʔ; t'ôeyanpîʔ namuu.
23 Nä̃ʔi yą̃ʔḏâapîʔ häą̃wí wí toʔwíví píʔnä khóʔjé iweḏi ûnpeeḏi, iʔḏibâa yą̃ʔḏâapîʔ óepaʔ."

Wí kweeví wą̃yụ

24 Jesus iʔ nange ijoeʔandi Tyre búʔ tsowapiye namää, heḏi wí tewhá ee nats'ụ́. Wínadaʔpí
toʔwí wänbo ûnhanginnáaníʔin ee naʔännin, hewänbo wíʔûnkoḏipí ikaayąmíʔin.
25-26 Heḏi wí kwee Jesus-vı̨ʔgeḏi nat'oeḏi wesebo ee naʔän deepiye namää. Nä̃ʔi kwee-
á Syrophoenicia-wi namuu, heḏiho koḏi Huḏíyo wínamuupí. Iví ayụ́káy wí yą̃ʔḏâapîʔ
p'oewąąhą̃ąḏi ônmáa, heḏi Jesus-ví páaḏépiye idégeʔdisógeḏi kaygindi óedaaʔan iʔ yą̃ʔḏâapîʔ
p'oewąąhą̃ą iví aʔyụ́víʔweḏi ônkhehpeeyé-íḏí.
27 Jesus-di iʔ kwee óetụʔan, "Naa wídı̨́nkhâyʔą̃hpí in wéʔgen t'owa dovâykhą̃geʔnamíʔin, in
Huḏíyo t'owa dovâykhą̃geʔnanpíḏíboʔ. Ụʔ páaḏé wíkhą̃geʔnandá, in áyyą̃ą̃ví húugîʔ in tséʔây
dovâymäʔ waagibá namúuní."
28 Iʔ kweeḏi óetụʔan, "Nanbí Sedó, háa untụ́ waa taʔgen namuu. Hewänbo iʔ pávátą̃ määsa
phoʔ in áyyą̃ą̃ dínjemuʔiʔ in tséʔây wänbo dâyk'oʔ."
29 Jesus-di óetụʔan iʔ kwee, "Híwó untụ́ḏího naaḏi iʔ yą̃ʔḏâapîʔ p'oewąąhą̃ą uví
ayụ́káyvíʔweḏi dônkhehpiye. Jaho uvíʔpiye ópûn."
30 Heḏi iʔ kwee ivîʔ napówá ihayḏi, iʔ aʔyụ́ whohte eeḏi nak'óeḏí óemûʔ, heḏi iʔ yą̃ʔḏâapîʔ
p'oewąąhą̃ą ho ûnpee.

Jesus-di wí sen tunpîʔ namuuʔiʔ ônhehkháaʔan

31 Tyre búʔḏí Jesus napeeḏi Sidon búʔ i̱ʔge naphaḏe, heḏá iweḏá Galilee p'oekwíngépiye
nawáymää, iʔ nange Tą̃ Búʔ Nange gin dâytụʔoʔ iwe.
32 Heḏi wí sen ojet'aaʔi namuuʔi heḏá tunpíʔ-á ônkán, heḏi pín taʔgeḏi óedaaʔan iʔ sen
óetą̃ą̃gé-íḏí ônhehkháaʔamíḏí.
33 Jesus-di iʔ sen in t'owavíʔweḏi wíʔboʔ óejâaʔan, heḏi iví mankhụ́ iʔ senbí oje phóge itógi,
heḏáháʔ imankhụ́sóp'oʔandi iʔ senbí hän ôntą̃ge.
34 Heḏi makówápiye ibéeḏí kaygi ihą̃ąʔan, heḏi iʔ sen óetụʔan, "Ephatha" gin. (Nä̃ʔi tun
Ephatha-á "nakhuuḏee-í" gân natundaʔ Huḏíyoví tundi.)
35 Wesebo iʔ senbí ojepho ûnkhuuḏee, iví händá ûnjuḏeḏee, heḏi thayʔeeḏi ihéeʔan.
36 Heḏi Jesus-di in t'owa ovâykhą̃ąʔan toʔwí wänbo wíḏâyt'ôeʔąmípíḏí, hewänbo indá shánkí
ovâykhą̃ąʔandá shánká dâyt'ôeʔan.
37 In t'owa dit'oeḏi hânho ovâyháaʔan, heḏi ditụ́, "Häą̃wí t'ą̃hkí híwó iʔoʔ. In ojet'aaʔin
wänbo dit'oeʔo, in tunpíʔindá dívíhéeʔoʔ."

8

Jesus-di in jónu maapaasôn (4,000) t'owa ovâyhúujôn

1 Ihayhą̃ą̃bá wây-á báyékí t'owa diwéʔgepóe, heḏi häą̃wí wänbo dâyk'oʔígîʔ wíḏâymáapí.
Jesus iví khą̃geʔnin itụʔandi ovâytụʔan,
2 "Naa nä̃ʔin t'owavíʔpiye osehkanäpóe. Poje thaa naa-áḏí dijiʔ, heḏi nää-á häą̃wí koegîʔ
wänbo wíḏínphaḏepí.
3 Heḏi dihąhsêndibo inbíʔpiye dovâypunjôndá, wáy p'óegébo hąąḏi dikaanú-í, wáy wên
kayi̱ʔdi diʔą̃ą̃ḏi."
4 Iví khą̃geʔnindi óetsikaʔyan, "Wą̃hą̃ą̃-an nää ahkon deeḏi wí koegîʔ âyhóení, nä̃ʔin t'owa
âyhújôenıḏíʔ"
5 Jesus-di ovâytsikaʔyan, "Hą̃yụ́ pává-an bînmáa?" Ditụ́, "Tsé ihay."
6 Jesus-di in t'owa ovâytụʔan ee nange díví́kw'ôení gin. Heḏáháʔ iʔ pává ihógiḏi ikụ́ʔdaaʔan,
heḏi iháveḏi iví khą̃geʔnin ovâyʔan in t'owa ovâyphaaḏé-íḏí, heḏi han díví́ʔan.
7 Wên hą̃yụ́ paʔây wáʔ in khą̃geʔnin dâymáa, heḏi Jesus ikụ́ʔdaaʔandi in khą̃geʔnin
ovâytụʔan dâyphaaḏé-íʔin.
8 In t'owa díví́hụ́ụyandi híwó díví́shụʔan, heḏi in khą̃geʔnin tsé ihay t'ún p'éeḏí iʔ dínphaḏeʔiʔ
koegîʔ dâywéʔgeʔan.
9 Nä̃ʔin t'owa díví́hụ́ụyannin maḏi jónu maapaasôn (4,000) ihay dijiʔ.
10 Heḏi Jesus-di in t'owa ovâypunjôndi wesebo iʔ kophé iwe itógi iví khą̃geʔnindáḏí, heḏi
Dalmanutha nangepiye dimää.

In Pharisee t'owaḏi Jesus óedaaʾan wên pínnán t'ôe iʾąmíḏí

11 In Pharisee t'owa diʾąą heḏi Jesus óetụhänmáa. Óedaʾmáa wên taa makówáḏí ovâykeeyąmíḏí, gá óetayịʾníʾin didaʾḏân.
12 Jesus kaygi ihąąʾandi ovâytụʾan, “Háaḏan un näänwin t'owa wên taa bînmúuníʾin ídaʾ? Taʾgendi wâytụmáa, un t'owa wí hąąwí haʾwâagiʾi-á wíwâykeekankhâymáapí.”
13 Heḏi ovâyjoeʾandi wíyá iví kophé iwe itógi, heḏi iwáybun oe wáyhánäpiyebá.

Jesus iví khągeʾnin ihéeʾan in Pharisee t'owa-á heḏá Herod-á inbí hąhkan niʾgeḏi

14 Jesus-ví khągeʾnin dínʾóḏe dâypáváhûuwíḏí — wí wêe páváḏąʾ iʾ kophé iwe indáḏí dâymaa.
15 IʾḏI ovâytụʾan, “BíʾąyîngiʾAn häʾin Pharisee-ví oewáaseeḏi, heḏá Herod-vîʾḏá.” *
16 Heḏi in khągeʾnin wíʾnä táye díví́tụʾan, “Háaḏan gin natụ́? Gá maḏi wíʾâypávámaapíḏân.”
17 Háa ditụ̂ʾnin Jesus ûnhanginpóe, heḏi ovâytsikaʾyan, “Háaḏan ítụ̂ʾ wívînpávámaapíʾin? Ti háa otundaʾin waʾḏi wíʾúnhanginpoeʾopíʾan, heḏiháa waʾ wíʾíkaʾpóyaʾpíʾan? Ti íkaʾpowakâymuu?
18 Ítséemuu, heḏi háaḏan handi wíʾúnkeet'óepí? Heḏá íʾojemuu, heḏi háaḏan handi wíʾít'oeʾopí?
19 Ti wíʾúnʾánshaapíʾan háa dáyʾannin? Näʾi p'ánú pává in p'ánú maapaasôn (5,000) t'owagîʾ dovâyháve ihayḏi, hąyụ́ t'únnan iʾ dínphaḏeʾi koegîʾ bînwéʾgeʾan?” Óetụʾan, “Tąʾḏi wíje (12) ihay.”
20 “Heḏá tsé ihay pává in jónu maapaasôngîʾ-á (4,000) dovâyháve ihayḏi, hąyụ́ t'únnan iʾ dínphaḏeʾi koegíʾ bînwêʾgeʾan?” Ditụ́, “Tsé ihay.”
21 Heḏi ovâytụʾan, “Heḏi háaḏan waʾḏi wíʾíkaʾpóyaʾpí iʾ oewáasee ịʾgeḏi wâytụʾandi?”

Oe Bethsaida búʾay Jesus-di wí sen tsíʾt'aaʾi namuuʾiʾ ônhehkháaʾan

22 Oe Bethsaida búʾay dipówá, heḏi wên t'owaḏi wí sen tsíʾt'aaʾi namuuʾi Jesus-víʾwe óekán. Pín taʾgeḏi indi Jesus óedaaʾan näʾi tsíʾt'aaʾiʾ óetąągé-íḏí ônhehkháaʾąmíḏí.
23 Jesus-di iʾ tsíʾt'aaʾiʾ óepahkêʾ, heḏi oe búʾḏí jáʾwépiye óepahoʾḏi tsée eeḏi wí sóʾp'oeḏi óeʾąyụ, heḏá iví mandá óetągeḏi óetsikaʾyan, “Ti hąąwí úkeepoeʾo?”
24 Iʾ tsíʾt'aaʾiʾ ipụwąbéeḏí natụ́, “T'owa dijiḏi dovâymúndeʾ, hewänbo hąąwí wí tay waagibá dínchąą.”
25 Heḏi wíyá iʾ senbí tsée Jesus-di ôntąge. Nää-á iʾ tsíʾt'aaʾi hânho ipụwąkhąąḏi nawówa, heḏi wesebo hąą t'ąhkí keeʾeeḏi ûnkeepóe.
26 Heḏi Jesus-di iʾ sen ivíʾpiye óepunjôndi óetụʾan, “Hąą búʾ wíʾunwáyts'ụ́ụnípí.”

Peter natụ́ toʾwí Jesus taʾgendi namuuʾin

27 Jesus iví khągeʾnindáḏí iʾ búʾây eeje Caesarea Philippi búʾ tsowa eejepiye namää. Dimän dihayḏi iví khągeʾnin itsikaʾyan, “To-an naa omuu gân näʾin t'owa ditụ̂ʾ?”
28 Óetụʾan, “Wên ditụ̂ʾ John iʾ p'óʾp'oekandi-ân unmuu. Wây-a wêndá ditụ̂ʾ Elijah-ân unmuu, heḏá waʾḏi wáyjé wêndá ditụ̂ʾ wí Jôesi Táḏáví tukheʾmin diweḏiʾi-ân unmuu.”
29 Heḏi ovâytsikaʾyan, “Heḏi undá, to-á naa-á omuu gân íʾánde?” Peter-di óetụʾan, “Gá iʾ toʾwí Jôesi TáḏáḏÍ óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoenídí, i-ân unmuu.”
30 Heḏi kaygindi ovâykhąąk'ûʾ wíyá toʾwí wänbo wíḏâyhanginʾânnamípíḏí toʾwí namuuʾin.

Jesus ihéeʾan it'ôephaḏekhâymáa ịʾgeḏi heḏá nachuwagíʾo ịʾgeḏá

31 Heḏi ihayḏi háa ûnpuwagíʾo ịʾgeḏi ovâyhéeʾandi ovâytụʾan, “Näʾin nakhâyʾąʾ napúuwíʾin: Naa, t'ąhkí t'owagîʾ oʾaypụyąʾiʾ omuuʾi báyéki dont'ôephaḏekhâymáa, heḏi in HuḏÍyo tsonninḏáḏí in owhaʾ p'óʾḏéḏíʾindáḏí heḏá in HuḏÍyoví khuu dâyhąʾoʾindáḏí weʾge naa díjoegikhâymáaḏá wíḏísígíkaykhâymáapí. Díkheʾkhâymáa, hewänbo poje thaa iwe owáywówápuwagíʾo.”
32 Näʾi hąąwí thayʾeeḏi ovâytụʾan, heḏi Peter-di óehângeʾandi óetụʾan, “Haʾwâaʾwíʾuntụụnípí.”
33 Jesus ibéeḏí in wéʾgen khągeʾnin ovâymúndeʾ, heḏi Peter óet'eʾyandi óetụʾan, “Satan, Penísendiʾ, naví́ʾweḏi óhąḏi. Ụ-á t'owa waabá biʾánshaamáa, Jôesi TáḏáḏÍ iʾánshaaʾo waagá joe.”

Háa t'owa dínkhâyʾąʾ díví́ʾąmíʾin Jesus óeyụụhûuwíʾin didaʾḏi

34 HeḏáháʾÍ iví khągeʾnindá in wéʾgen t'owa t'ąhká ovâywéʾgeʾandi ovâytụʾan, “Toʾwên naa-áḏí dikąʾąąḏaʾindá wíḏínkhâyʾąhpí háa diwänpidaʾ waa díví́ʾąmíʾin, hewänbo inbí phéʾwin dâyhûuwí, heḏá naa-á díyụụhûuwí. †

---

* **8:15** Jesus “oewáasee” gin natụ́ḏí inbí hąhkan niʾgeḏân ihíʾmáa, hewänbo in khągeʾnin wíḏikaʾpówápí. † **8:34** Näʾin natundaʾ, dikhâymúuní dâyt'ôephaḏé-íḏí, Jesus in phéʾwin deeḏi it'ôephaḏe waagibá.

35 To'wên inbí wówátsi dâywänpi'aywoení'in dida'indá inbí wówátsi dipeḏeegí'o.
Hewänbo to'wên inbí wówátsi naagî' heḏá Jôesi Táḏáví híwó'di tungî'-á dívímägi'in, indá inbí
wówátsi dit'anpúuwí.
36 Tobá wí to'wí häąwí t'ąhkí nää oepáa k'aydi nakw'ó'di ihógi wänbo', wé'innan wên
híwó óekhâymáa iví wówátsi iwáyho'di?
37 Wí to'wí wí'ûnkodipí häąwí wänbo imäänídí iví wówátsi nawáyt'anpúuwídí.
38 In nääwin t'owa t'aywóhkannin dimuu'in Jôesi Táḏá dâyjoegi'an, wí kwee iví sen
ijoegi'an wíyá pi'wíví sendáḏí ithaayé-íḏí waagibá. Naa t'ąhkí t'owagî' o'aypuyą'i' omuu'i
nää oepáa k'aydipiye owáy'ą', naví Táḏáví sa'wó'di kohthay wóegé heḏá in yą'ḏâa'in
makówáwin t'ôepą'ąą'in wóegá o'ą'. Hedi to'wên nää naa díwôeda'in heḏá naví hąhkandá
dînwôeda'indá, naadi wá' dovâywôeda'khâymáa owáy i' thaa owáy'ą'i napówá ihaydi.

9

1 "Ta'gendi wâytumáa, Jôesi Táḏáḏí iví kay ûnmuu'in wovâykeeyąmí hedi bînpuwąkhâymáa
naa tsondi omuu'in. Nä'in napúuwí wa'di wáy wên näwe íji'in íhánpíḏíbo'.

Háa Jesus ûnchąą waa ûn'egópóe

2 Sí thaa naphade ihaydi Jesus-di Peter-á James-á John-dá i-áḏí ovâyho', hedi wên p'in
tuwą'in kw'áyepiye wí'bo dimää, hedi inbí páaḏépiye Jesus háa ûnchąą'in ûn'egópóe.
3 Iví aa hânho ts'ą'i ûn'ots'ápóe, tóebo há'to i' aa ihay ts'ą'i i'owêedi-í.
4 Hedi Moses-áḏí Elijah-áḏí tsíkhagipí dakeepóe, hedi Jesus-áḏí dänhí'máa.
5 Peter-di Jesus óetu'an, "Háhkandi', híwó namuu näwe gikw'ôndi. Jaho poje óhkhun
tewhá'ây âyk'wôení, wêe u'gî', wíyá Moses-gî'-á, heḏá wíyá Elijah-gî'-á."
6 Moses-áḏí Elijah-áḏí dakeepóedí in khąge'nin hânho ovâypíhąą, heḏânho ha'wâa Peter
natú, gá háa natúuní'in wí'ûnhanginnáhpíḏân.
7 Hedi wí okhúwá napówáḏí ovây'óhkhunnan, hedi nä'in tun okhúwá jâaḏidi napee: "Nä'i-
ân naví ay dînmuu donsígí'i'. I' bînt'ôeyaaní."
8 Wesebo i'ge t'ąhkí dívíbée, hewänbo Jesus-dą'mân dâymû', wíyá häąwí wänbo-ájoe.

Jesus óetsika'yan Elijah nawáy'ą' i'gedi

9 Oe p'in kw'áyedi diwhąve'ą' ihaydi Jesus-di ovâytu'an, "To'wí wänbo häąwí bînmû'in
wívînt'ôe'ąmípí, owáy naa t'ąhkí t'owagî' o'aypuyą'i' ochuudi wíyá owáywówápóe píhay."
10 Iví tun ôn'a'gin, hewänbo wí'nä táye dívítsika'yan, "Hânnan namuu nä'in tun, wíyá
nawáywówápúuwí i'gedi?"
11 Hedi Jesus óetu'an, "In Hudíyoví khuu dâyhą'o'in ditû', i' to'wí Jôesi Táaḏí
óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoeníḏí na'ąąpíḏíbo' Elijah-á napowagí'o. Háaḏan ha'wâa
ditû'?"
12 Jesus-di ovâytu'an, "Ta'gendi Elijah páaḏébo na'ąą-í'in nakhây'ą'-ákun, häąwí t'ąhkí
ikhây'ąmíḏí. Hedi hânnan nata'muu naa t'ąhkí t'owagî' o'aypuyą'ivi'gedi? Gá ginnân:
Báyékí dont'ôephaḏekhâymáa, heḏá t'owaḏá díjoegikhâymáa.
13 Hewänbo naadi wâytumáa, Elijah ho na'ąą-ákun, hedi híwóhpí óe'an in t'owadi háa dida'
waagi. Jôesi Táḏáví ta'nin diwe ivi'gedi ûnta'muu háa óekhâymáa'in." *

Jesus-di wí yą'ḏâapî' p'oewąąhąą wí enúkáyví'wedi ônkhehpiye

14 Jesus-ví wé'gen khąge'nin diji' iwe tsowa dipówá, hedi báyékí t'owa bûuk'úwákí
diwindi dâymû'. Wên Hudíyoví khuu dâyhą'o'indá heḏá in khąge'nindá dívítuhänmáa.
15 In t'owadi Jesus óemû'di ovâyháa'an, hedi iví'piye díví'ąą óesengitu'ąąmíḏí.
16 Jesus-di ovâytsika'yan, "Háaḏan úvítuhänmáa?"
17 Nä'in t'owa jâagedi wí sendi óetu'an, "Háhkandi', naví e'nú wînmaa, i-á wí yą'ḏâapî'
p'oewąąhąadi óemáaḏí wí'ûnhí'kodipí.
18 Hedi häądi wänbo nä'i p'oewąąhąą it'ôe'andi i' e'nú oe nangepiye óekanunde', hedi
i' e'nú-á nasó'okhópee'iḏá iwąpúts'îndo', heḏá tąąsuugi'bo-á napoe'o. Uví khąge'nin
dovâydaa'an nä'i p'oewąąhąą ônkhehpeeyé-íḏí, hewänbo wídínkodipí."
19 Jesus-di ovâytu'an, "Un t'owa-á wąyupí'in ímuu. Häądi puwahay-an undáḏí oyêęní
úvíwąąyú-íḏí, häądi puwahay-an undáḏí dáyyąą'ąmí? Ja' i' enúkáy naví'piye binmá'."
20 Hedi óemaadi i' p'oewąąhąądi Jesus óemû'dibo nä'i enúkáy óethąthąkannan, hedi i' e'nú
nakanudi ijánúmáa, heḏá nasó'okhópee'i.
21 Jesus-di i' enúkáyví táḏá óetsika'yan, "Häądi waabo-an gin ûnpoe'o?" I' táḏáḏí óetu'an,
"Gá hiyąą'i namuudibo-ân.
22 Heḏá hąyän wänbo i' p'oewąąhąądi phaa iwe heḏá p'oe eewá óechąnunde' óeháyjíḏí.
Úkodidáho nanbí'piye dísehkanä'an, háawin wên wänbo wên khąge' dí'an."

* **9:13** "Elijah" gin Jesus natúḏí, John i' p'ó'p'oekandivi'gedi ihí'máa.

23 Jesus-di óetu̱ʔan, “Háaḏan dítu̱máa, ‘Úkoḏiḏáhoʔ?’ Toʔwí iwä̱yundeʔi-á ûnkoḏi hää̱wí
namûuge iʔą́míḏí.”
24 Wesebo näʔi enúkáyví táḏá kaygindi natú̱, “Naa dáywä̱yundeʔ, díkhä̱geʔnan wíyá shánkí
dáywä̱ä̱yú̱-íḏí.”
25 Jesus-di wây-á báyékí t'owa ą́ʔyu̱u̱gi dívíkhą́ḏimáʔḏí ovâymûʔ, heḏi wesebo näʔi yä̱ʔḏâapîʔ
p'oewą́ą́hą́ą́ óet'eʔyandi óetu̱ʔan, “Ṵ yä̱ʔḏâapîʔ p'oewą́ą́hą́ą́, u̱ʔḏi t'owa ovâyʔojet'aaʔoʔiʔ,
tunpíʔindá ovâypaʔiʔ, naaḏi wítu̱máa, näʔi enúkáyvíʔweḏi ópeeve, heḏi wíyá wíʔunts'ṵ́u̱nípí.”
26 Iʔ p'oewą́ą́hą́ą́ itu̱wí́núḏí näʔi enúkáy óekanuḏi hânho óethą́thą́kannan, heḏáháʔ ivíʔweḏi
ûnpee. Iʔ enúkáy wí peni waabá ûnchą́ą́, heḏiho in t'owaḏi óemûʔḏi ditú̱, “I-áho nachuu.”
27 Hewänbo Jesus-di iʔ enúkáyví man ônyą̂ʔḏi óekwi̱nukhä̱geʔnandi iwí́nú.
28 Heḏi Jesus wí tewhá ee nats'ṵ́, heḏi iví khä̱geʔnindi wíʔbo óetsikaʔyan, “Háaḏan naʔin
wígínkoḏipí iʔ yä̱ʔḏâapîʔ p'oewą́ą́hą́ą́ âykhehpeeyé-íḏí?”
29 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Úvíjûusuʔoḏiḏą́ʔmân únkoeḏí-í wí yä̱ʔḏâapîʔ p'oewą́ą́hą́ą́ giʔbibá
bînkhehpeeyé-íḏí.”

Jesus nachuwagíʔo i̱ʔgeḏi wíyá ihéeʔan

30 Jesus-áḏí iví khä̱geʔnindáḏí iweḏi dimää heḏi Galilee nange i̱ʔge diphaḏe. Je-
sus wínadaʔpí toʔwí wänbo ûnhanginpúuwíʔin wą̂hą̂ą̂ najiʔin, gá dimändibo iví khä̱geʔnin
ovâyhą́hkanhondân.
31 Ovâytu̱máa, “Naa t'ą̂hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yä̱ʔiʔ omuuʔi wây-á t'owaví mangepiye díkáaní.
Indáho díkheʔkhâymáa, hewänbo poje thaa iwá wíyá owáywówápuwagíʔo.”
32 In khä̱geʔnin näʔi hää̱wí Jesus-di ovâytu̱máaʔi wíḏikaʔpóyaʔpí, hewänbo diwôedaʔ
óetsikaʔyą̂ą́míḏí i̱ʔgeḏi.

To-an iʔ shánkí hayʔi namuu?

33 Capernaum búʔay dipówá, heḏi wí tewhá ee dits'ṵ́. Jesus-di in khä̱geʔnin ovâytsikaʔyan,
“Oe p'óegé giʔą̂ḏi häą̂ i̱ʔgeḏan úvítu̱hänmáa?”
34 Indá hândą́ʔ dik'wó, gá oe p'óegé dijiḏi wéʔi-angú in diweḏi iʔ shánkí hayʔi namuu i̱ʔgeḏi
dívítu̱hänmáʔḏân.
35 Jesus isóge, heḏi näʔin tä̱ʔḏi wíje (12) khä̱geʔnin ovâywéʔgeʔandi ovâytu̱ʔan, “Toʔwí iʔ
p'óʔḏéḏîʔ namúuníʔin nadaʔḏá, i-á ûnkhâyʔą̂ʔ tíʔúugéʔi namúuníʔin, heḏá t'ą̂hkívíʔ khä̱geʔdi-á.”
36 Heḏi Jesus-di wí ay óepahkêʔḏi inbí páaḏépiye óehoʔ, heḏáháʔ näʔi ay óebaʔaaʔandi
ovâytu̱ʔan,
37 “Toʔwíḏí naa dídaʔḏi wí ay näʔi ay waabá óesígíkéndeḏi, naa wáʔ dísígíkénde waabá iʔoʔ.
Heḏi toʔwí naa dísígíkéndeʔiʔḏá naaḏą́ʔbá wíḏísígíkéndepí, hewänbo iʔ toʔwí naa dísandiʔ wáʔ
óesígíkéndeʔ.”

Toʔwíḏí Jesus-víʔpiye háa nachą́ą́pîʔ-á iviʔnäpiye napoeʔo

38 John-di óetu̱ʔan, “Háhkandiʔ, tóewí sen âymûʔ yä̱ʔḏâapíʔin p'oewą́ą́hą́ą́ t'owavíʔweḏi
ovâykhehpiyendeḏi uví khą́wą̂ natû̱ʔdi, heḏi âytu̱ʔan han wíʔiʔą́mípíʔin, naʔin diweḏiʔi
wínamuupíḏí.”
39 Hewänbo Jesus natú̱, “Toʔwí giʔbi wívînkhą́ą́ʔą́mípí. Toʔwí namuuʔi naví khą́wą̂ natû̱ʔdi
ipínnánt'ôeʔandi-á wesebo híwóhpí naviʔgeḏi wíʔihéeʔą́mípí.
40 Toʔwí nanbíʔpiye háa wínachą́ą́pîʔ-á nanbíʔnäpiyebá napoeʔo.
41 Taʔgendi wâytu̱máa, toʔwí wí p'oe wänbo wovâysu̱wä̱jôndi, naviʔin ímuuʔin
ûnhanginnândi, i-á Jôesi Táḏáḏí óewáʔâakhâymáa.”

Jesus t'aywóʔdi i̱ʔgeḏi ihéeʔan

42 “Heḏi toʔwíḏí wêe wänbo näʔin hí̱ʔínnin naviʔpiye díví́wä̱yundeʔin diweḏi
óet'aywóháʔandá, shánkí híwó iʔ toʔwí ûnpúuwíwän waʔḏi han óehą́ʔanpíḏíbo wí k'uu
kháaʔi iví k'áy eeḏi ônwhisôege-íʔin heḏi mâap'oe iwe óechä̱ą̂nú-íʔin.
43 Heḏi wéhpêe mandi úvít'aywóʔdoḏá, shánkí híwó namuu bînts'âa-íʔin, wíyá indi
úvít'aywóʔnâamíviʔweḏi. Tobá wéhpêeḏą́ʔ ímanmuu wänboʔ, shánkí híwó namuu wówátsi
nahándepíʔin bînkáyjíḏí, péyégépiye ímú-íviʔweḏi wíʔgín ímanmuuḏi.
44 Oe péyégá t'owa hą̂nhay wänbo t'ą̂hkí dâyt'ôephaḏekhâymáa, heḏá iʔ phaa hą̂nhay
wänbo napą́ą́ʔą́pîʔḏá ovâyphahkhą́nukhâymáa.
45 Heḏi wéhpêe ândi in taʔgeʔin p'óegéḏí wovâyhânge̱ʔoḏá, shánkí híwó namuu bînts'âa-íʔin
wíyá indi úvít'aywóʔnâamíviʔweḏi. Tobá wéhpêeḏą́ʔ í'ânmuu wänboʔ, shánkí híwó namuu
wówátsi nahándepíʔin bînkáyjíḏí, péyégépiye wovâychä̱ą̂nú-íviʔweḏi wíʔgín íʔânmuuḏi.
46 Oe péyégá t'owa hą̂nhay wänbo t'ą̂hkí dâyt'ôephaḏekhâymáa, heḏá iʔ phaa hą̂nhay
wänbo napą́ą́ʔą́pîʔḏá ovâyphahkhą́nukhâymáa.
47 Heḏi wéhpêe tséeḏí híwóhpí häą̂wí wovâypu̱wä̱ʔoḏá, shánkí híwó namuu
bînwhahkáyjíʔin, wíyá indi úvít'aywóʔnâamíviʔweḏi. Tobá wéhpêeḏą́ʔ ítséemuu wänboʔ,

shánkí híwó namuu oe makówápiye ímú-íḏí, péyégépiye wovâychäänú-ívíʼweḏi wíʼgín ítséemuuḏi.
48 Oe péyégá t'owa hänhay wänbo t'ähkí dâyt'ôephaḏekhâymáa, heḏá iʼ phaa hänhay wänbo napąąʼąpîʼḏá ovâyphahkhąnukhâymáa.
49 "Toʼwên t'ähkí phaaḏi ovâyʼąąyäähkhâymáa. †
50 Ąąyää híwóʼdi namuu, hewänbo iʼ ąąyää naʼąhhándáhoʼ, háʼto wíyá ąhsąąʼi napúuwí. Undá ůnkhâyʼäʼ ąąyää naʼąhhándepîʼ waaginbá ímůuníʼin, heḏi tsąąginpíḏíbo weʼge ítháaní."

10

Jesus khótsąąwije i̱ʼgeḏi óetsikaʼyan

1 Jesus iweḏi ijâaʼan, heḏi Judea nangepiye namäädi Jordan p'oʼ p'ąnäpiye naphaḏe. Iwe wây-á báyékí t'owa iví nú' díviwéʼgeʼan, heḏi hąäḏi waa iʼan waagi in wáʼ ovâyhąʼan.
2 Heḏi wên Pharisee t'owa ûnpówáḏí óetsikaʼyan, "Ti híwó namuu wí sen nakhóhtsąąʼändiʼ iví kweeviʼweḏi ithaaweejé-íḏí? Hân iʼ tsontun natůʼ?" Gin ditú Jesus óetayi̱ʼníḏi, tigúba híwóhpí natụhpee-í.
3 Jesus-di ovâytsikaʼyan, "Hân Moses-di wovâyjôn?"
4 Indi óetụʼan, "Moses-di näʼin tun dînjoeʼan: Wí sen wên khóhtsąąwije taʼnin itaʼnamí heḏi handiḏi iví kwee ijoeʼąmí."
5 Jesus-di ovâytụʼan, "Hewänbo Moses-di haʼwâagi wovâytaʼkʼûʼ gá t'ôeyanpíʼin ímuuḏân, unbí kwiyäʼ bînwänpijoekanmáaḏíboʼ.
6 Hewänbo oe ts'anpáaḏé nanân diwe Jôesi Táḏáḏí sendáḏí kwee-áḏí ovänkhíjé.
7 Heḏi natú wí sen ikhóʼyąʼḏáhoʼ, iví táḏá-á iví jíyá-á ijoeʼąmíʼin ûnkhâyʼäʼ.
8 Heḏiho iʼ sendá iʼ kwee-á wêe tûu ûnpʼoeḏąʼ dapoeʼo, heḏiho wíje wíḏamuupí, wêeḏąʼ damuu.
9 Heḏânho in toʼwên Jôesi Táḏáḏí ovänwónnindá toʼwí wänbo wíʼûnkhâyʼähpí ovänweejé-íʼin."
10 Iʼ tewhá ee diwáyts'ûndi iví khäge'nindi näʼi híʼ i̱ʼgeḏi óetsikaʼyan.
11 Heḏi ovâytụʼan, "Wí sen iví kwee ijoeʼandi wíyá kwee-áḏí ikhóʼyąʼḏá, iví kweeviʼpiye t'aywó iʼoʼ.
12 Iʼ kwee wáʼ, iví sen ijoeʼandi wíyá sendáḏí ikhóʼyąʼḏá, iví senbíʼpiye t'aywó iʼoʼ."

Jesus-di in hi̱ʼínnin ovâysígíhógi

13 Wên t'owa inbí áyyäą Jesus-víʼwe dâykán iʼḏi ovâytäägé-íḏí, heḏi iví khäge'nindi in t'owa ovâyt'eʼyandi ovâytụʼan haʼwâa wíḏíviʼąmípí.
14 Heḏi Jesus-di in khäge'nin háa díviʼoʼin ovâymûʼḏi inbíʼpiye híhchan wínachąąpí, heḏi ovâytụʼan, "In híʼínnin áyyäą naviʼpiye binkäʼäämää, wívînkhąąʼąmípí, gá toʼwên näʼin áyyäą waaginbá dimuuʼindá Jôesi Táḏáviʼin ûmuuḏân.
15 Taʼgendi wâytụmáa, toʼwí wänbo Jôesi Táḏávîʼ wínapúuwípí wí hínchäąʼiʼ ay waagibá iwäyụpíḏí."
16 Heḏáháʼ in áyyäą ovâybaʼaahógiḏi wíʼínbo ovâytägeḏi ingîʼ ovâyjûusuʼan.

Wí sen koḏit'owa namuuʼiʼ Jesus-víʼpiye naʼäą

17 P'óegé wíyá Jesus nats'anmän dihayḏi wí sen iviʼweäą naviʼpiye binkäʼäąpiye iʼäąkán, heḏi idégeʼdisógeḏi óetụʼan, "Híwóʼdi háhkandiʼ, hân dáyʼąmí heḏânho in wówátsi nahándepíʼin donkáyjíḏí?"
18 Jesus-di óetsikaʼyan, "Háaḏan naa híwóʼdi gin dítụʼoʼ? Jôesi Táḏáḏąʼmân híwóʼdi namuu, wíyá toʼwí-á joe.
19 Jôesi Táḏáví tsontun ho mântaa. I-á natú wívînt'owat'ahąąnú-ípí, wíyá toʼwíví kwee-áḏí háa sendáḏí wíʼúvíwhohkwomáʼve-ípí, wíʼúvísäʼmamípí, t'owavíʼgeḏi wíʼúvíhójoʼąmípí, hójo waagiḏibo t'owaví häąwí wívînhóenípí, unbí táḏá-á jíyá-á bînʼaʼginmáʼve-í."
20 Óetụʼan iʼ sendi, "Háhkandiʼ, naa enúkáy omuuḏiboʼ t'ähkí näʼi tsontun dóʼaʼgin."
21 Jesus-di síǵíḏí taʼgebo óemúndeḏi óetụʼan, "Waʼḏi wây-á háawên útáy biʼąmíʼin. Jaho ópûn, häąwí úkw'óʼdi t'ähkí mänkụʼch'âaní, heḏi iʼ chäʼ mänhógiʼiʼ in t'owa sehkanäwó diwówájiʼin ovâymäání, heḏânho oe makówá koḏit'owa unmúuníḏí. Heḏi nâakụʼch'áaḏá ovâymägiḏá naa-áḏí ókäʼve."
22 Näʼin nat'oe ihayḏi iʼ sen naboʼaats'aypóe, heḏi iví píʼnä khóʼjé ûnkháapóeḏí iweḏi namää, gá báyékí häąwí ûnkw'ôndân heḏiho wínakụchadaʼpí.

---

† **9:49** Näʼi híʼ-á kâyʼi namuu gikaʼpóewíḏí. Wáy wên t'owa diʼánde ginnân natundaʼin: Hänʼoe in Huḏíyo dâyʼanimâahąnúnde Jôesi Táḏá óemääníḏí, heḏi dínkhâyʼäʼ iʼ píví dâyʼąąyäąʼąmíʼin wínahaʼḏänpúuwípíḏí. In t'owa Jôesi Táḏáviʼpiye dívípimägiʼindá dâyt'ôephaaḏé-í, häąwí phaaḏi ovâyphahąnunde waagibá, hebo näʼi t'ôephaḏe namuuḏi shánkí híwóʼnin dimúuní.

23 Jesus ipu̱wäb̓éemáa, hed̲i iví khäge̱ʔnin itu̱ʔan, “Báyékí kây̓in namuu wí toʔwí
nakod̲it'owamuuʔi háa Jôesi Tád̲á natú̱ waa díví̓ʔa̱mí̱d̲í hed̲ânho ovây̓aywoení̱d̲í.”
24 Näʔi hí̓ʔd̲í in khäge̱ʔnin ovâyháaʔan, hewänbo Jesus-di wíyá ovâytu̱ʔan, “Naví ây, ívíwo
nabâapuʔwan wí toʔwí háa Jôesi Tád̲á natú̱ waa iʔa̱mí̱d̲í hed̲ânho ônʔaywoení̱d̲í.
25 Nabâapuʔwan wí kamäyo wên agúusa tsípho i̱ʔge nats'ú̱u̱ní̱d̲í, hewänbo shánkí
nabâapuʔwan wí toʔwí kod̲it'owa namuuʔi háa Jôesi Tád̲á natú̱ waa iʔa̱mí̱d̲í hed̲ânho
ônʔaywoení̱d̲í.”
26 Näbâa shánkí ovâyháaʔan in khäge̱ʔnin, hed̲i wíʔnä táye dívítsikaʔyan, “Gin namuud̲á to-
an ûnkod̲i ûnʔaywondee-í̱d̲í?”
27 Jesus-di taʔgebo ovâymúnded̲i ovâytu̱ʔan, “Toʔwí wänbo wíʔbo wíʔûnkod̲ipí. Jôesi
Tád̲ád̲a̱ʔmân ûnkod̲i t'owa ovây̓aywoení̱d̲í. Jôesi Tád̲á-á hää̱wí t'ä̱hkí ûnkod̲i iʔa̱mí̱d̲í.”
28 Peter-di óetu̱ʔan, “Úhanginná hää̱wí t'ä̱hkí âyjoeʔannin u̱-ád̲í gimú-í̱d̲í.”
29 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Taʔgendi wâytu̱máa, naa omuud̲ibo hed̲á Jôesi Tád̲áví híwóʔdi tun
ûnmuud̲ibo-á, toʔwí ijoeʔandi iví tewhá, háa iví tíʔûuwindá páʔd̲âyindá, háa iví tád̲á-á jíyá-á,
háa iví ây-á, háa iví nava-á,
30 i-á taʔgendi tä̱gintä̱ (100) maʔkw'anukí shánkí ihóení, tewhá-á, tíʔûuwindá páʔd̲âyʔindá,
jíyáʔindá, ây-á, nava-á — hed̲á it'ôephad̲ekhâymáa iví wä̱yu̱ ûnmuud̲i. T'ä̱hkí näʔi ihóení waʔ
nää oepáa k'ayd̲i nawówájiʔ ihayd̲i, hed̲á iví wówátsi nää oepáa k'ayd̲i ûnboʔwan dihayd̲á
wówátsi nahándepíʔindá ikáyjí.
31 Hewänbo báyékí t'owa nää p'óʔd̲éd̲íʔin dimuu waa dínchä̱a̱ʔindá tíʔúugéʔin dipúuwí; hed̲i
báyékí t'owa-á nää tíʔúugéʔin dimuu waa dínchä̱a̱ʔindá p'óʔd̲éd̲íʔindá dipúuwí.”

Powingîʔ Jesus iví khäge̱ʔnin itu̱ʔan nachuwagíʔoʔin

32 In p'óegé dimän Jerusalem búʔpiye, hed̲i iví khäge̱ʔninbí páad̲é Jesus namän. In
khäge̱ʔnindá wíd̲ínhanginnáhpí háa díví̓ʔánshaaʔa̱mí̱ʔin, hed̲á in wéʔgen t'owa iví tíʔúugé
dimännindá dikhunwôedaʔ. In tä̱ʔd̲i wíje khäge̱ʔnin iví̓ʔpiye wíyá ovâyhânge̱ʔan, hed̲i háa
ûnpúwágíʔoʔin ovâytu̱ʔan.
33 Natú̱, “Bít'ôeyan, nää-á Jerusalem-piye gimän, hed̲i naa, t'ä̱hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yä̱ʔiʔ
omuuʔiʔ t'owaä̱ dikáaní in owhaʔ p'óʔd̲éd̲íʔindá hed̲á in Hud̲íyoví khuu dâyhä̱ʔoʔindá inbí
mange. Indáho ditú̱u̱ní naa dînkhây̓ʔä̱ʔ ochuu-íʔin, hed̲á in Hud̲íyo dimuupíʔin t'owaví
mangá díkáaní.
34 Näʔindi dînp'áhkaakhâymáa, hed̲á díʔohphaykhâymáa. Púwhí̱ʔdí díwhä̱d̲ikhâymáa, hed̲á
díkheʔkhâymáa. Hewänbo poje thaa iwe owáywówápúuwí.”

James-ád̲í John-dád̲í hää̱wí dadaʔpóe

35 Ihayd̲ibá James-ád̲í John-dád̲í Zebedee-ví ây damuuʔin Jesus-víʔpiye damää, hed̲i
óetu̱ʔan, “Há̱hkandiʔ, naʔin hää̱wí gadapúuwí hed̲i u̱ʔd̲i dînʔa̱mí̱ʔin gadaʔ.”
36 Ovä̱ntsikaʔyan, “Hää̱-an dadaʔ wä̱nʔa̱mí̱ʔin?”
37 Óetu̱ʔan, “Owáy untsondisoged̲ee ihayd̲i, naʔin uví khóe gamúuní̱ʔin gadaʔ, wêe
koʔd̲íngéd̲í, wêe-á yä̱ʔmängéd̲á.”
38 Jesus-di ovä̱ntu̱ʔan, “Undá wíd̲änhanginnáhpí hää̱wí dadaʔin. Ti dänkod̲i
dä̱nt'ôephaad̲é-íd̲í naa dont'ôephad̲ekhâymáa waabá? Hed̲i naa hää̱wí kháaʔi
donphad̲ekhâymáa waabá, ti dänkod̲i dänphaad̲é-íʔin?”
39 Óetu̱ʔan, “Gänkod̲i-ákun.” Jesus-di ovä̱ntu̱ʔan, “Taʔgendi undá wáʔ
dä̱nt'ôephad̲ekhâymáa, hed̲á hää̱wí kháaʔi dänphad̲ekhâymáa, naa dînpúuwí waabá.
40 Hewänbo naa wíd̲ínk'óepí naví khóe wä̱ndeʔmamí̱ʔin koʔd̲íngéd̲á yä̱ʔmängéd̲á. Jôesi
Tád̲ád̲a̱ʔmân ûnk'óe ovâydeʔmamí̱d̲í toʔwên ha̱ʔmin dimúuní̱d̲í.”
41 In wéʔgen tä̱ khäge̱ʔnin James-á John-dá inbí hí̓ʔ i̱ʔged̲i dínhanginpóe ihayd̲i inbí̓ʔpiye
dit'ayyaapóe.
42 Hed̲iho Jesus t'ä̱hkí iví khäge̱ʔnin iwéʔgeʔandi ovâytu̱ʔan, “Únhanginná in Hud̲íyo
dimuupíʔin t'owaví tsonnin hânho ditsont'óe, hed̲á inbí t'owa-á ovâytsonmáʔve-íʔindá
diwänpidaʔ.
43 Hewänbo undá wíʔúnkhây̓ʔä̱hpí ha̱ʔmin ímúuní̱ʔin. Toʔwí un diwed̲i hay̓ʔi namúuní̱ʔin
nadaʔd̲á, i-á unbí khäge̱ʔdid̲aʔ namúuní̱ʔin ûnkhây̓ʔä̱ʔ.
44 Hed̲i toʔwí p'óʔd̲éd̲îʔ namúuní̱ʔin nadaʔd̲á, i-á wí pant'ôeʔi un t'ä̱hkígîʔ waagiʔbá
namúuní̱ʔin ûnkhây̓ʔä̱ʔ.
45 Naa wänboʔ, t'ä̱hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yä̱ʔiʔ omuuʔi-á oʔä̱ä t'owa dovâykhäge̱ʔnamí̱d̲í, indi
naa díkhäge̱ʔnamí̱d̲á joe. Oʔä̱ä ochuu-í̱d̲í, hed̲á naví wówátsi-á dáywáʔâa-í̱d̲í t'ä̱hkí t'owa
dínkoed̲í-í̱d̲í inbí t'aywóʔdi iwed̲i dimaʔp'ání̱d̲í.”

Jesus-di wí sen natsíʔt'aamuuʔiʔ iví keetan óemägi

46 Oe Jericho búʼ Jesus iví khägeʼnindádí báyékí t'owa-ádí dipówá, hedi iwedi dipeemän
dihaydi wí sen tsíʼt'aaʼi namuuʼiʼ owáy p'ôe hángé wáy nahäädaʼän, i-á Bartimaeus gin
nakháwä, Timaeus-ví ay ûnmuuʼiʼ.
47 Bartimaeus-á nat'oe Jesus oe Nazareth búʼwi naʼäʼin, hedi ituwínú, "Jesus, u David-ví
ây iwediʼiʼ unmuuʼiʼ, naviʼpiye ósehkanäpuwave."
48 Báyékí t'owadi iʼ sen óet'eʼyandi óetuʼan, "Hândaʼdiboʼ." Hewänbo i-á shánkí kaygá
ituwínú, "U David-ví ây iwediʼiʼ unmuuʼiʼ, dísehkanäʼan."
49 Jesus iwóyíʼdí ovâytuʼan, "Bintuʼan naʼää-ídí." Indi iʼ tsíʼt'aaʼiʼ óetuʼan, "Jesus-di
wóetuhkánmáa. Ówínú, óhíhchanpuwave."
50 Iʼ sen iví k'éwéʼin to ip'ädi, hedi wesebo iwínúdí Jesus-víʼpiye namää.
51 Jesus-di óetsikaʼyan, "Hânnan wînʼamíʼinnan undaʼ?" Iʼ sendi óetuʼan, "Gá
dînkeepúuwíʼinnân odaʼ, Nanbí sedó."
52 Jesus-di óetuʼan, "Ópûn, uví wäyu úmuudânkun unwówa." Hedi wesebo iʼ sen ûnkeepóedí
Jesus-ádí namää.

11

Jesus oe Jerusalem búʼ óesígíkêʼ

1 Jesus-á iví khägeʼnindádí Jerusalem búʼ tsowa dipówá. Iwe wí okú nak'óe "Olive Okú"
gin dâytuʼoʼ, hedi näʼi okú iwe núʼ wáy näʼin wíje búʼây daná, Bethpage-ádí Bethany-ádí.
Hedi wíje iví khägeʼnin ovänsan dapáadémú-ídí.
2 Oväntuʼan, "Jaho bápûn häʼi búʼay nanbí páadépiye nanân diwepiye, hedi dats'úʼ di-
haydá wí búduʼay dänshaa-í nawhiwindi, i-á waʼ wáymûu wänbo toʼwí wänbo wíʼiʼíhsógepí.
Dänwhisuudi dänmáʼí näwe.
3 Hedi toʼwídí woväntsikaʼyandáhoʼ, 'Háadan haʼwâa dänʼoʼ?', ginnân däntuʼamí: 'Gá
Nanbí Sedó iʼ ûntáydân, hedi hây napóedíbo wônwáymáʼí.' "
4 Damäädi wí búduʼay p'ôe hángé wên phódi núʼ nawhiwindi dänshaa.
5 Hedi dänwhisuudedi in t'owa iwáygé diwinnindi oväntsikaʼyan, "Hânnan dänʼoʼ?
Háadan häʼi búduʼay dänwhisuudeʼ?"
6 In khägeʼnin háa Jesus-di oväntuʼan waa datú, hediho ovänmägi.
7 Iʼ búduʼay Jesus ônhoʼ, hedi inbí k'éwéʼin to dänp'ädidi iʼ búdu k'éwé ônpaʼk'ûʼ, hedi Jesus
iʼíhsóge.
8 Hedi wáy Jesus óeʼíhon niʼge báyékí t'owa inbí k'éwéʼi to oe teʼp'óegé ônpaʼkwohon, hedi
wây-á wéʼgendá dâytaykhóepaʼkwohon, iʼ nava iwe dâyts'âʼiʼ.
9 Hedi in toʼwên páadé dimännindá hedá in tíʼúugé ûnwóeʼäʼindá dívítuhkwinuhon,
"Wísígíkénde." "Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wóesan, hediho híwó wóeʼâami."
10 "Híwó úpúuwí gá untsondisogedee-ídân, nanbí thehtáy pahpâa David natsondiʼän
waagibá." "Jôesi Tádá oe makówá naʼändi-á hayʼi namuu."
11 Hedi Jerusalem búʼpiye Jesus namäädi iʼ méesate hayʼi ee nats'ú, hedi ibéemáadí häähwí
t'ähkí imúndeʼ. Hebo nathíʼêemändibo in täʼdi wíje (12) khägeʼnindádí oe Bethany búʼaypiye
namää.

In fig tay nabaymuupíʼin

12 Wíyá tháwän Bethany-di dipee, hedi Jesus nahahséhpóe.
13 Hây kayiʼ diwe wên fig tay nachândi imûʼ nakaamuudi. Iwepiye namää imúunídí tigúba
na-fig-muuʼin, hewänbo iwe napówá ihaydi fig wänbo wíʼishaapí, waʼdi na-fig-púuwí ihaydi
wínanáhpídí.
14 Hedi Jesus-di in tay óetuʼan, "Uvíʼwedá toʼwí wänbo wíyá wíʼi-fig-k'oʼípí." Iví khägeʼnin
háa natú'in dit'oe.

Jesus iʼ méesate hayʼi iwedi in dâyhäähwíkuʼcháadeʼin ovâykhehpiye

15 Jerusalem búʼpiye wíyá dimää, hedi Jesus iʼ méesate hayʼi eepiye namää, hedi in
t'owa dâyhäähwíkuʼch'áadeʼindádí in dâyhäähwíkumändeʼindádí iwedi ovâykhehpiye, hedi in
dâychäʼegóʼoʼinbí mäsa-á hedá in dâyk'oʼweekuʼch'áadeʼinbí púwédé-á ovâyjánú.
16 Hedi toʼwí wänbo oe-á nää-á ee méesate íve wíʼovâyphademägipí inbí häähwí wóegé.
17 Hedi in t'owa ovâyhá'andi ovâytuʼan, "Jôesi Tádá iví taʼnin diwe ginnân natúhpíʼan:
Naví tewhá-á t'ähkí nangeʼin t'owa dívíjûusuʼamígîʼ namuu,
hewänbo undá bînʼegóʼandi sänmin dívíkaakw'ôenígîʼ napóe."
18 In owhaʼ p'óʼdédíʼindá hedá in Hudíyoví khuu dâyhá'oʼindá háa natú'in dit'oe, hedi
iwedi páadépiye hádídí óeháyjíʼin dâytuwämáa, hewänbo óekhunwôedaʼ, iví híʼdí in t'owa
ovâyháaʼodi.
19 Nakin dihaydi Jesus-á iví khägeʼnindádí ee búʼdí dipee.

Háa in fig tay iwedi dihahpóe waa

20 Hédendí napóe ihaydi p'óegé dimändi in fig tay Jesus-di óehée'annindá pú'díbo nat'aadi
dâymû'.
21 Peter háa Jesus natú'in ûn'ánpówá, hedi óetu'an, "Hąhkandi', in tay untú'in há'to híwó
napúuwí'in t'ąhkí nat'aa."
22 Jesus-di ovâytu'an, "Bíwąyú Jôesi Tádá-á häą t'ąhkí i'ąmí'in ûnkodi.
23 Ta'gendi wâytumáa, to'wí nä'in p'in itu'andi, 'Ótégé, oe mâap'oe iwe ópichąnú,' hedi
háa natú waa napúuwí gin iwąyundedá, ôn'ąmí-ákun. Hewänbo pín ta'gedi iwąąyú-í'in
ûnkhây'ą'.
24 Hedân wâytumáa, úvíjûusu'andi i' häąwí bîndaa'andi ta'gendi bînhóení'in
úvíwąyundedáho', hedáho bînhóení-áhe'.
25 Hewänbo hąądi úvíjûusu'o' ihaydi, to'wíví'piye híwó wí'íchąąpídí, i-á bîn'owóejé-í,
hedânho unbí Tádá oe makówá na'ändi'di unbí t'aywó'di wá' wovây'owóejé-ídí.
26 Hedi wên t'owa bîn'owójépídá, Jôesi Tádá oe makówá na'ändi'di há'to unbí t'aywó'di
wovây'owóejé-í."

Jesus óetsika'yan to'dan ônk'û' iví t'ôe i'ąmídí

27 Jerusalem bú' diwáypówá ihaydi i' méesate hay'i ee nats'ú. Iwe naji' ihaydi in owha'
p'ó'dédí'indá in Hudíyoví khuu dâyhá'o'indá hedá wây-á in Hudíyoví tsonnindá ûnpówá.
28 Indi óetsika'yan, "Háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa bi'o waa bi'ąmídí? To'dan in ta'gen
wônk'û' nä'i häąwí nâa'ąmídí?"
29 Jesus-di ovâytu'an, "Nää-á naadá wá' un wéhpêe tsika wâytsika'yąmí, hedi dítu'andá,
naadá wâytu'ąąmí to'wídí in ta'gen dînk'û'in nä'i häąwí dó'ąmídí.
30 Dítu'an, to'dan John ônk'û' t'owa ovâyp'ó'p'oe'ąmídí, ti Jôesi Tádádí háa t'owadi ônk'û'?"
31 Hedi wí'nä táye dívítumáa, "Jôesi Tádádí John ônk'û' gin gitúdáho', Jesus-di dítsikagí'o,
'Hedi háadan handi háa John natú'in wí'úvíwąyupí?'.
32 Hewänbo wígitúunípí, 'T'owadidą' ônk'û'' gin." (In t'owa dâykhunwôeda'dibo ha'wâa
ditú, gá t'ąhkí in t'owa dívíwąyundedân John-dá Jôesi Tádáví tukhe'bi ûnmuu'in.)
33 Hediho indi Jesus óetu'an, "Na'indá wígínhanginnáhpí to'wídí ônk'û'in." Hedi Jesus-di
ovâytu'an, "Hedáho', naadi wänbo wá' wíwâytu'ąmípí to'wídí in ta'gen dînk'û'in dó'ąmídí
nä'i häąwí dó'o'i'."

12

Jesus-di in yą'dâapí'in úuva áaphąą ąyí'ninbí'gedi ovâytu'an

1 Jesus-di in tsonnin nä'i hąhkangí'in ó'gédí ovâytu'an: "Wí sen i'úuva'áakhąhsaa, hedi i'
nava iphé'ahkhaayan, i' k'uu iwá iphoyąą i' úuva ip'omap'ee-ígî', hedi wí tewhá tuwą'i-
á ik'û' iví nava i'ąyí'namídí. Hedáhá' i' nava wên senä' úuva áaphąą ąyí'nin dimuu'in
ovâypíyémągidi wíyá pi'wí nangepiye namää.
2 I' úuva nap'e'yin dihaydiho wí t'ôe'i' i' nava iwepiye óesan hedânho in senä'
dâynavapíyé'annindi i' úuva nayąmu'i' óemąąnídí.
3 Hewänbo indi i' t'ôe'i' óeyą'di óewhądi, hedi manda'dibo óewáybun.
4 Hedi i' sendá wíyá t'ôe'i-á óesan. Indi i-á p'ó'dá óewhądi, hedá jänäkí-á óe'an.
5 Hedá wíyá t'ôe'i-á óesandi-á óehay. Hedá wây-á wên t'ôe'indá ovâysan. Wáy wên in
ovâywhądi, wây-á wêndá ovâyhąnú.
6 Hedi iví aydą' ûnjoekandee, i' isígí'i'. Nä'iho t'ą'gediho in dâynavapíyé'anninbí'wepiye
óesan. Natú, 'Madân naví ay-á dîn'a'geení.'
7 Hewänbo indá wé'ge dívíhée'andi ditú, 'Nä'i-ânkun namuu nä'i häąwí t'ąhkí
ûnjoepuwagí'o'i'. Jaho âyháyjí, hedi nä'i häąwí nayąmu'i-á nanbî'-á gínmúuní.'
8 Hediho i' ay óeyą'di óehay, hedi i' nava iwedi óep'égi."
9 Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsika'yan, "Hân nä'i nava ivî' ûnmuu'i' i'ąmí? Gá namääadá in
senä' dâynavapíyé'annin ovâyhąanú-í, ihaydá i' nava-á wây-á to'wêndá ovâypíyémääní.
10 Bîntunnanpí'an nä'i hí' Jôesi Tádáví ta'nin diwe nata'muu'i':
I' k'uu in tewhátehpaa'in dâyjoegi'andi-á,
nää shánkí natáy'i k'uu tehpaa bé'dí napóe.
11 I' shánkí natsonji'i gin i'an,
hedi na'in âymû'di díháa'an."
12 In Hudíyoví tsonnin dínhanginná Jesus-á nä'i hí' inbí'gediho ihée'annin, hedi dida'
óepankáyjí'in, hewänbo in t'owa dâykhunwôeda'máadí wí'óepankê'pí, hedi iwedi dimää.

Jesus tax wá'âa i'gedi óetsika'yan

13 Tí'úugédí in Hudíyo tsonnindi wên Pharisee t'owa-á hedá Herod-ví k'ema'indá Jesus-
ví'piye ovâypunjôn häąwí óetsika'yąmídí. Dida' óekáyjí'in híwó wí'ihí'máapídí.

14 Hedi ûnpówádí óetuʔan, “Háhkandiʔ, gínhanginná uví híʔ-á taʔgen úmuuʔin, uʔdá t'ähkí
t'owa handaʔbá ovâymáa, háa t'owa dínwänpichaa waa háabo wíʔunmuupí, hediho taʔgendá
Jôesi Tádáví khuu iʔgeda t'owa ovâyháʔoʔ. Dítuʔan, hânnan nanbí tsontun gíntûʔ? Ti híwó
namuu in Rome-winbí tsondi Caesar ây-tax-wáʔâa-ídí háa joe? Ti gínkhâyʔäʔ âywáʔâa-íʔin háa
joí óetsikaʔyamídí. Didaʔ é?”
15 Hebo Jesus ûnhanginná gin óetsikaʔmáadí inbí ánshaaho taʔge wídâymáapíʔin, hediho
ovâytuʔan, “Háadan dítayindeʔ? Wí denarius chäʔ dînmáʔ naa dómúunídí.”
16 Ônmaadi ovâytsikaʔyan, “Toʔví ts'ay-an näʔi chäʔ eedi ûnk'óe, hedá toʔví kháwä-á?”
Óetuʔan, “Gá Caesar-víʔinnân.”
17 Jesus-di ovâytuʔan, “Hedáhoʔ, häähwí Caesar-vîʔ ûnmuuʔi Caesar-bá binmää, hedi wáʔ
häähwí Jôesi Tádávîʔ ûnmuuʔi-á Jôesi Tádá-á binmää.” Hedi iví híʔdí báyékí ovâyháaʔan.

In Sadducees-di Jesus óetsikaʔyan in dichuuʔin diwáywówápúuwí iʔgedi

18 NäʔinSadducee t'owa Jesus-víʔpiye diʔää, häähwí óetsikaʔyamídí. (In Sadducees-á
dívíwäyundeʔ in t'owa dichuuʔin háʔto wíyá diwówápúuwí.)
19 Indi óetuʔan, “Háhkandiʔ, Moses-di näʔin tsontun dîntaʔnan: Wí sen âypídíbo nachuudi
iví kwee waʔ ûnwówájidá, iʔ senbí tíʔûu ûnkhâyʔäʔ iʔ kwee-ádí ikhóʔyâa-íʔin, hedânho
dänʔâykw'ôenídí iʔ páʔdâyví kháwä ônhûuwídí.
20 Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tíʔûuwin senäʔ diji. Iʔ shánkí páadéʔiʔ ikhóʔyâʔ, hebo
âypídíbo nachuu.
21 Iʔ eediʔi-á wáʔ iʔ kwee-ádí ikhóʔyâʔ, hedi näʔi sen wáʔ âypídíbo-áho nachuu. Hedi iʔ
powageʔi-á hanbá ûnpóe.
22 Hedi handaʔ t'ähkí in tsédí dijiʔin tíʔûuwin dínpóe, t'ähkí wíʔínbo iʔ kwee-ádí dívíkhóʔyâʔdi
wêe wänbo wí ay wídâysógepí. T'äʔgedá iʔ kwee-á wáʔ nachuu.
23 NäʔinTsé ihay tíʔûuwin iʔ kwee-ádí dikhóhtsaakw'ônwän, hediho dítuʔan, owáy t'owa
wíyá diwáywówápóe ihaydi, toʔwíví kwee-an ûnmúuní?”
24 Jesus-di ovâytuʔan, “Gindidân ípedeekw'ó, wíʔúnhanginnáhpídí Jôesi Tádáví taʔnin háa
ûntûʔnin, hedá wáʔ wíʔúnhanginnáhpí Jôesi Tádá-á hânho nakayʔin.
25 Owáy in dit'ahánnin t'owa diwáywówápóe ihaydi, senäʔdá kwiyäʔdá háʔto wíyá
dívíkhóʔyâa-í, gá gindidi in makówáwin t'ôepaʔaaʔin waaginbá dimúunídân.
26 In t'owa dichuuʔin diwáywówápúuwí iʔgedi dítsikaʔmáa, hewänbo bîntunnanpíʔan háa
Moses-ví taʔnin diwe ûntaʔmuuʔin in wääʔi phéʔyävi nakojeʔ niʔgedi itaʔnan diwe. Ihaydi
Jôesi Tádádí ginnân Moses óehéeʔan:
Naa-ân omuu Jôesi Tádá,
Abraham-dá Isaac-á Jacob-á inbí Jôesi omuu.
27 Näʔinsenäʔdichuuwänbotaʔgendi diwówájiʔ, gá Jôesi Tádá-á in diwówájiʔinbí Jôesi
dínmuudân, in dichumuuʔinbîʔ-á joe. Hedânkun t'ähkí ípedeekw'ó úvíwäyundedi in
dichuuʔin háʔto diwáywówápúuwíʔin.”

In shánkí kayʔin tsontun

28 Wí sen in Hudíyoví khuu dâyháʔoʔin diwediʔi nat'oe dívíhíʔmáadí, hedi Jesus-di híwóʔnin
híʔ ovâymägiʔin ûnhanginná, hediho Jesus-víʔpiye namäädi óetsikaʔyan, “WéʔinnanTsé ihay tíʔûuwin iʔ kwee-ádí dikhóhtsaakw'ônwän, hedi wíyá diwáywówápóe ihaydi, toʔwíví kwee-an ûnmúuní?”
24 Jesus-di ovâytuʔan, “Gindidân ípedeekw'ó, wíʔúnhanginnáhpídí Jôesi Tádáví taʔnin háa
ûntûʔnin, hedá wáʔ wíʔúnhanginnáhpí Jôesi Tádá-á hânho nakayʔin.
25 Owáy in dit'ahánnin t'owa diwáywówápóe ihaydi, senäʔdá kwiyäʔdá háʔto wíyá
dívíkhóʔyâa-í, gá gindidi in makówáwin t'ôepaʔaaʔin waaginbá dimúunídân.
26 In t'owa dichuuʔin diwáywówápúuwí iʔgedi dítsikaʔmáa, hewänbo bîntunnanpíʔan háa
Moses-ví taʔnin diwe ûntaʔmuuʔin in wääʔi phéʔyävi nakojeʔ niʔgedi itaʔnan diwe. Ihaydi
Jôesi Tádádí ginnân Moses óehéeʔan:
Naa-ân omuu Jôesi Tádá,
Abraham-dá Isaac-á Jacob-á inbí Jôesi omuu.
27 Näʔinsenäʔdichuuwänbotaʔgendi diwówájiʔ, gá Jôesi Tádá-á in diwówájiʔinbí Jôesi
dínmuudân, in dichumuuʔinbîʔ-á joe. Hedânkun t'ähkí ípedeekw'ó úvíwäyundedi in
dichuuʔin háʔto diwáywówápúuwíʔin.”

In shánkí kayʔin tsontun

28 Wí sen in Hudíyoví khuu dâyháʔoʔin diwediʔi nat'oe dívíhíʔmáadí, hedi Jesus-di híwóʔnin
híʔ ovâymägiʔin ûnhanginná, hediho Jesus-víʔpiye namäädi óetsikaʔyan, “WéʔinnanTsé ihay tíʔûuwin iʔ kwee-ádí dikhóhtsaakw'ônwän, hedi wíyá diwáywówápóe ihaydi, toʔwíví kwee-an ûnmúuní?”
29 Jesus-di óetuʔan, “NäʔinnânTsé ihay tíʔûuwin iʔ kwee-ádí dikhóhtsaakw'ônwän, hedi wíyá diwáywówápóe ihaydi, toʔwíví kwee-an ûnmúuní?”
Un Israel t'owa bít'ôeyan,
Nanbí Jôesi iʔ shánkí natsonjiʔi namuuʔiʔ iʔ wêedaʔ Jôesi naʔändiʔ namuu,
30 hedi undá únkhâyʔäʔ näʔi shánkí natsonjiʔi unbí Jôesi únmuuʔi-á pín taʔgedi bînsígí-íʔin,
unbí píʔnä khóʔjé-á, unbí hâa iwá, unbí ánshaadá, hedá unbí kay t'ähkídá.
31 Hedi näʔindá in eediʔin tsontundá namuu:
Háa un wíʔbo úvípisígí waagibá
wéʔgen t'owa wáʔ bînsígíhûuwí.
Wây-á tsontun näʔin wíjeví shánkí hayʔin namuuʔin wínak'óepí.”
32 NäʔiHudíyoví khuu ovâyháʔoʔiʔdi Jesus óetuʔan, “Háhkandiʔ, híwó bihéeʔan. In taʔgen
namuu untú waa, wêedaʔ Jôesi naʔän, hedi wíyá Jôesi-á wínaʔänpí, iʔdaʔ.
33 Híwó namuu animâa âyhûuwíʔin oe méesate eepiye âyphamää-ídí Jôesi Tádá âymäänídí,
hedá wíyá häähwí-á âymääníʔin. Hebo shánkí híwóʔnin namuu Jôesi âysígí-íʔin nanbí píʔnä
khóʔjé-á, nanbí hangintandá, nanbí kay t'ähkídá, hedá wáʔ wây-á t'owa-á âysígíhûuwíʔin
ívípisígí waabá.”
34 Jesus ûnhanginná näʔi sendi híwóʔdi híʔ óemägiʔin hedi óetuʔan, “U-á híyäädaʔ útáy
unkhâymúunídí Jôesi Tádáví tsonkhuu mânsígíkáyjídí.” Hedi iwedi t'ähkídíbo diwôedaʔpóe
Jesus wíyá häähwí óetsikaʔyaamídí.

IʔtoʔwíJôesiTádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí, toʔví ay-an ûnmuu?

35 Jesus-di iʔ méesate hayʔi ee ovâyhą̨ʔoḏi ovâytụʔan, “Heháaḏan in Huḏíyoví khuu
dâyhą̨ʔoʔin ditûʔ, iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí David-ví ây
iweḏiʔiʔḏą̨ʔ ûnmuu?
36 Iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏi David óehą̨ʔandi David-bo ginnân natụ́:
Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí óetụʔan naví tsondi hayʔiʔ,
‘Naví koʔḏíngéḏí ósoge,
heḏi uví hänmin dovâyt'aaní heḏá uví mange wînkáaní.’
37 Nä̈ʔi toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí David-dibo iví tsondi hayʔi
gin óetụʔoʔ. Gin namuuḏá háḏíḏanho David-ví ây iweḏiʔiʔḏą̨ʔmân ûnmúuní?”

Jesus iví khą̈geʔnin itụʔan in Huḏíyoví khuu dâyhą̨ʔoʔin waaginbá wíḏimúunípí

In báyékí t'owa híhchangiḏi dívít'ôeyande Jesus-di ovâyhą̨ʔoḏi.
38 Ovâytụʔan, “Nä̈ʔin t'owa Huḏíyoví khuu dâyhą̨ʔoʔin dimuuʔinbíʔweḏi bí'ą́yîngiʔan. To
whaaḏiʔin ditoʔondi dijiʔ dâykeeyąmíḏí toʔwên dimuuʔin, heḏá ovâyhi̱ʔan t'owaḏi aʔgindi
ovâysengitụʔą̨amíʔin iʔ búʔ pinge i̱ʔge dijiḏi,
39 heḏá wáʔ in Huḏíyoví méesate eeje heḏá nashánkíʔeeḏiná dihayḏá in tsonninbí soge
eeḏi dívíkw'ôeníʔin didaʔ.
40 Kwiyą̈ʔ inbí senäʔ díncḥuuʔinbí tewhá ovâykweeḏeʔ, heḏáháʔ thaa t'ą̈hkí dívíjûusuʔoḏi
híwóʔnin dimuu waagi dívípiḏaʔoʔ. Gin díví'oḏi Jôesi Táḏáḏí shánkí ovâytuhchą̈nukhâymáa.”

Wí kwee iví sen ûnchuuʔi-á iví chą̈ʔ t'ą̈hkí Jôesi Táḏáví'piye imäg̈i

41 Jesus iʔ méesate hayʔi íve iʔ chą̈ʔ phébay núʔ isógeḏi in t'owa inbí chą̈ʔ dâykuuḏeḏi
ovâymúndeʔ. Báyékí in koḏit'owa dimuuʔindá báyékí dâychą̈ʔkuuḏeʔ.
42 Heḏi wí kwee iví sen ûnchuuʔi sehkanäwó nawówájiʔi-á napówáḏí wíje chą̈ʔ p'íʔin itógi,
hi̱yą̈ą̈ḏą̨ʔ iʔ chą̈ʔ namuu.
43 Heḏi Jesus iví khą̈geʔnin iwéʔgeʔandi ovâytụʔan, “Taʔgendiwâytụʔąąmí, nä̈ʔi kwee iví
sen ûnchuuʔi sehkanäwó nawówáji wänbo iʔ chą̈ʔ phébay iwe shánkí itógi t'ą̈hkí in wéʔgen
dâykuuʔinbíʔweḏi.
44 In wéʔgendáho iʔ chą̈ʔ dínphaḏe iweḏi dívímäg̈i, hewänbo nä̈ʔi kwee-á báyékí ûnkw'óhpí
wänbo hą̈yụ́ imáaʔi t'ą̈hkí itógi — iví wówátsi iʔą̨míg̈íʔ t'ą̈hkí imäg̈i.”

13

Jesus iví khą̈geʔnin itụʔan iʔ méesate hayʔi-á t'owa dâynayụkhâymáa

1 Jesus iʔ méesate hayʔi iweḏi napeemän dihayḏi, wêe iví khą̈geʔnin diweḏiʔiʔḏi óetụʔan,
“Hą̨hkandiʔ, námúʔḏí nä̈ʔi saʔwóʔdi tewhá nä̈we nakw'óʔdiʔ, heḏá iʔ saʔwóʔdi k'uuḏi
napaʔandi-á.”
2 Jesus-di óetụʔan, “Nä̈ʔi tewhá heʔendi nää nâamúndepíʔan. Hewänbo t'ą̈hkí hą̈ʔi-á t'owa
dâynayụkhâymaa, heḏi wêe wänbo wí k'uu hą̈ʔi tehpaa iweḏi wínateʔḏeegíʔopí.”

Jesus-di ovâytụʔan báyékí t'ôephaḏe naʔą̈ʔin

3 Jesus iʔ okú “Olive Okú” gin dâytụʔoʔ eeḏi napeeḏi wíʔbo isóge, heḏi p'ohuuge onä p'ą̈näbo
iʔ méesate hayʔi imúndeʔ. Heḏi Peter-á, James-á, John-dá, Andrew-á diʔą̈ą̈ḏi óetsikaʔyan,
4 “Ti dítụʔą̨ąmí, hänhay-an nä̈ʔi hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi dítụʔandi napuwagíʔo? Hą̈ą̈-an nakeepúuwí
heḏânho gínhanginnáaníḏí hą̈ą̈ḏi nats'anpúuwíʔin?”
5 Jesus-di ovâytụʔan, “Bíʔąyîngiʔanʔoʔwíḏí wänbo pihá̈a wíwovâywą̈yụʔąmípíḏí.
6 Báyékí t'owa naví khą̨wą̈ i̱ʔgeḏi dikąʔą̈ą̈gíʔo, heḏi wíʔínbo ditúụní innânho dimuu
iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí. Gindiḏi báyékí t'owa inbí hójo
ovâywą̈yụkankhâymáa.
7 Hewänbo t'owa tsowa dithaaʔin háa kayi̱ʔ dithaaʔin dívíhänboʔ i̱ʔgeḏi ít'oeḏá,
wíwovâyʔąyîngimäänípí. Nakhâyʔą̈ʔ nä̈ʔi hą̈ą̈wí napúuwíʔin, hewänbo owáy napóe ihayḏá iʔ
t'ą̈ʔgeʔi thaa waʔḏi wínaʔą̈hpí.
8 T'owa wêe nangewin dívíhänkhâymáa wây-á t'owa wíyá wêe nangewindáḏí, heḏá
nangewin tsonnindá wáʔ dívíhänkhâymáa. Wáyjé t'ą̈hkí nananʔą̨ʔyą̈puwagíʔo, heḏá báyékí
dihąąpuwagíʔo. Hewänbo nä̈ʔi hą̈ą̈wí-á wí kwee páaḏé naʔejehay waagiʔbá namuu, waʔḏi
shánkí napuwagíʔo.
9 Undá wíʔbo bíʔąyîngiʔan. Wovâypankhonkhâymáaḏá tunjó wháagépiyá wovâyhûuwí, heḏi
iʔ Huḏíyoví méesate eeje wovâywhą̈ḏikhâymáa. Naa omuuḏi in nangewin p'óʔḏéḏíʔinbíʔpiye
heḏá wéʔgen tsonninbíʔpiyá wovâyhûuwí, navíʔgeḏi bînt'ôeʔąmíḏí.
10 Hewänbo waʔḏi iʔ t'ą̈ʔgeʔi thaa napówápíḏíboʔ, Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun t'ą̈hkí nangeʔin
t'owa ovâyt'ôeʔąmíʔin nakhâyʔą̈ʔ.
11 Owáy wovâypanhógiḏi tunjó wháagé wovâykándí, waʔ ípówápíḏíbo
wíwovâyʔąyîngimäänípí háa iwe ítúụníʔin, hewänbo ihayḏi iʔ hí' Jôesi Táḏáḏí wovâte eeje
wovâywhą̈ḏikhâymáa. Naa omuuḏi in nangewin p'óʔḏéḏíʔinbíʔpiye heḏá wéʔaymäg̈iʔi-áho

ítúụní. Undá wíʼbo wíʼúvípihíʼkhâymáapí, iʼ Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhâąḏân wovâykhäge̱ʼkhâymáa bînhéeʼąmíḏí.

12 T'owa inbí tíʼûuwin páaḏéʼin inbí hänminbí mangepiye ovâykáaní ovâyhą́ąnú-íḏí, heḏi in táḏáʼindá hanbá inbí ây dâykhâymáa, heḏá in ây-á inbí táḏáʼin jíyáʼinbíʼpiye dívíhänsaaḏi tson diwe ovâykwohkhâymáa ovâyhą́ąnú-íḏí.

13 Báyékí t'owaḏi wovâyt'aykhâḏédíʼinbíʼpiye heḏá wéʼymáa naví'in íwänpimuuḏi, hewänbo in toʼwên dívít'ôephaḏeyą̈ą̈ʼannin dichuu píhay, indá ovâyʼaywoení."

Jesus-di iʼ Naháʼḏänkant'óeʼivíʼgeḏi ovâytụʼan

14 "Jôesi Táḏáví taʼnin diwe Daniel itaʼnan iʼ Naháʼḏänkant'óeʼivíʼgeḏi, iʼ Jôesi Táḏáḏí wänbo óet'ayʼiʼ. (Bîntunnanpíʼan, heḏi únkhâyʼä̱ʼ íkaʼpóewíʼin.) Owáy ee ûnkhâyʼä̱hpíʼwe nawindi bînmûʼḏi, ihayḏáho un Judea nange íkw'óʼnin únkhâyʼä̱ʼ oe okú iʼpiye íjáaníʼin.

15 Heḏi wí toʼwí iví whaʼk'ay iwe najiʼiʼ iweḏi nawândi wíʼûnkhâyʼä̱hpí ihayjêeʼąmíʼin iʼ tewhá ee nats'úụníḏí wí hä̱ą̈wí wänbo ikáyjíḏí.

16 Heḏi toʼwí nava iwe najiʼi-á wíʼibuunípí iví k'éwéʼin to wänbo ikáyjíḏí.

17 Owáy iʼ thaa napówá ihayḏá, sehkanä in kwiyä̱ʼ disâamuuʼin heḏá in dâyʼâytsä̱ą̈ʼoʼindá, gá ingîʼ-á nakâypúuwíḏân dijáaníḏí.

18 Úvíjûusuʼąmí näʼi hä̱ą̈wí teʼnúḏí wínapúuwípí,

19 gá báyékí t'ôephaḏe naʼä̱ḏân. Jôesi Táḏá näʼi nan oepáa ikhíjé waabo t'owa dâyt'ôephaḏende̱ʼ, hewänbo owáy iʼ thaa napówá ihayḏá shánkí báyékí dâyt'ôephaḏekhâymáa, heḏi háʼto wíyá haʼwâa dâyt'ôephaaḏé-í.

20 Hewänbo in toʼwên Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí ovâydeʼmannin dimuuḏihoʼ, in t'owa báyékí thaa wíʼovâyt'ôephaḏepä̱khâymáapí, gá imägiḏá toʼwí wänbo háʼto nawówáyę̱ę̱níḏân.

21 "Heḏi ihayḏá t'owa ditúḏáhoʼ, 'Binmúʼḏí, nä̱ä̱wân najiʼ iʼ toʼwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʼiʼ t'owa ovâyʼaywoeníḏí,' heḏiháa wây-á ditúḏá, 'Oe-ân najiʼ,' háa ditụ waa wíʼúvíwä̱ą̈yú-ípí,

22 gá hójoʼin t'owa dikä̱ʼä̱ą̈gíʼoḏân heḏi wên ditúụní innânho dimuu iʼ toʼwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʼiʼ t'owa ovâyʼaywoeníḏí, heḏá wêndá ditúụní Jôesi Táḏáví tukheʼmindá dimuu. Näʼin hójoʼindá wên pínnán taa-á dâykeeyąmí in t'owa ovâyháaʼąmíḏí, heḏi inbí hójoḏibo in Jôesi Táḏáḏí ovâydeʼmannin in taʼgen namuuʼin diweḏi ovâyhânge̱ʼąmí, ho nakoḏiḏi.

23 Undá bíʼáyîngiʼan. Wâytụmáa hä̱ą̈wí t'ä̱hkí napúuwí i̱ʼgeḏi waʼ napóepíḏíboʼ."

Iʼ toʼwí t'ä̱hkí t'owagîʼ naʼaypụyä̱ʼi nawáyʼä̱ʼ

24 "Heḏi iʼ thaa nanáʼ dihayḏi hä̱ʼin t'ôephaḏe nahán dihayḏi, iʼ than nakhunpuwagíʼo, iʼ p'óethay wänbo wínakeepúuwípí.

25 In agóyó-á makówáḏá dijaymú-í, heḏá t'ä̱hkí oe makówá nasaaʼi-á naʼą̈ʼyä̱púuwí.

26 Heḏi ihayḏi in t'owaḏi naa t'ä̱hkí t'owagîʼ oʼaypụyä̱ʼiʼ omuuʼiʼ okhúwá jâa oʼä̱ḏi dímúuní, báyékí pínnán kay wóegé heḏá saʼwóʼdi kohthay wóegá oʼä̱ą̈-í.

27 Heḏi in makówáwin t'ôepąʼąąʼin dovâypunjôení in dovâydeʼmannin ovâywéʼgeʼąmíḏí p'inpiyeḏá tsânpiyeḏá aakonpiyeḏá thanpiyeḏá, wéngé t'ä̱hkí nää oepáa k'ayḏi dikw'óʼnin deejeḏá ovâywéʼgeʼąmí."

Jesus-di wên fig tay i̱ʼgeḏi ihéeʼan hä̱ą̈wí ovâyhą́ʼąmíḏí

28 "Wên fig tay binmúʼḏí hä̱ą̈wí íhą́hpúuwíḏí. Iʼ taykhóeʼây naʼohphuupoeʼoḏi nats'antsą́wą̈puwamän dihayḏi, ûnhanginná natąʼánpowaʼä̱ʼinpíʼan.

29 Heḏi gindiḏibá owáy näʼi hä̱ą̈wí i̱ʼgeḏi wâyt'ôeʼan bînmûʼ ihayḏá únhanginnáaní púnúʼ nanáʼnin naa owáyʼä̱ą̈-íḏí, phóḏi núʼ owin waagi namúuní.

30 Taʼgendi wâytụmáa, t'ä̱hkí in nää̱win t'owa háʼto dihą́ąní waʼḏi näʼi hä̱ą̈wí t'ä̱hkí páaḏé nats'anpoeʼopíḏíboʼ.

31 Makówá-á heḏá oepáa k'ayḏá t'ä̱hkí nakhangíʼo, hewänbo naví tundá háʼto dînhą́ąní."

Hä̱ą̈ḏi Jesus nawáyʼä̱ʼin toʼwí wänbo wíʼûnhanginnáhpí

32 "Hewänbo hä̱ą̈ḏi näʼi hä̱ą̈wí napuwagíʼoʼin toʼwí wänbo taʼgendi wíʼûnhanginnáhpí. In makówáwin t'ôepąʼąąʼin wänbo wíḏínhanginnáhpí, heḏá naa Jôesi Táḏáví ay omuuʼi wänbo-á wíḏînhanginnáhpí. Jôesi Táḏáḏąʼmân ûnhanginná.

33 Heḏiho bíkhâyʼandá bíʼáyîngiʼan, hä̱ą̈ḏi näʼi hä̱ą̈wí napuwagíʼoʼin wíʼúnhanginnáhpíḏí.

34 Gin waagibá napúuwí: Wí sen iví tewhá ijoeʼandi wáy kayi̱ʼpiye namäädi iví t'ôeʼin ovâyk'ûʼ iví hä̱ą̈wí ônʼáyîngiʼąmíḏí heḏá háa inbí t'ôe dâyʼąmíʼindá ovâyjôn, heḏi iʼ phóḏi áyíʼdi ʼ óetụʼan nakhâymúuníḏí. In t'ôeʼin wíḏínhanginnáhpí hä̱ą̈ḏi näʼi sen nawáyʼä̱ʼin.

35 Näʼi sen waagiʼbá naa omuu, heḏiho íkhâymúuní, wíʼúnhanginnáhpí hä̱ą̈ḏi owáyʼä̱ʼin — háḏéeway kindi, háa khun pinuḏi, háa héḏénpiye, háa nathanpeeʼä̱ʼ ihayḏi.

36 Úvíʼáyîngiʼanpíḏá wáy tsíkhagipí opówáḏí íjóʼkw'ôndibo wâyshaa-í.

37 Háa un wâytụʼan waa, t'ä̱hkí t'owa-ân hanbá dovâytụmáa: Íkhâymúuníʼin únkhâyʼä̱ʼ."

14

Wên hiʔ dâyk'ûʔ Jesus óekáyjíḏí

1 Waʔ wíje thaa ûntáy in Huḏíyoví shánkíʔeeḏi Passover gin dâytụʔoʔi dínpóewíḏí, ihayḏi iʔ pává oewáaseepîʔ dâyk'oʔ. In owhaʔ p'óʔḏédíʔindá heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindá dâytụwą̈máa háḏíḏí kaaḏibo Jesus óekáyjíʔin óeháyjíḏí.

2 Ditú, "Nää-á waʔḏi näʔin shánkíʔeeḏi napoeʔoḏi wíʔíví ʔą́mípí. Haʔwâa íví ʔandá, wáy näʔin t'owaḏi naʔin díyą̨ą-í."

Oe Bethany búʔay Jesus saʔwó nasundi kąʔp'oe ônʔewe

3 Ihayhą̈ą̈ḏibá Jesus oe Bethany búʔay najiʔ, heḏi wí sen Simon gin nakhą́wą̈ʔivîʔ ihúuhoʔ, näʔi sendá naphéetaymuuwän. Jesus nahúuʔän dihayḏi wí kwee wên p'onbayʔay imáaḏí nats'ú, indá k'uu ts'ą̈ʔiʔḏi ûnpaʔan heḏi wí kąʔp'oe "nard" gin dâytụʔoʔiʔ ûnkuʔun. Näʔi kąʔp'oe-á saʔwóʔgí nasun heḏá hânho-á nachą̈ʔmuu. Heḏi iʔ kwee in p'onbayʔay k'áy iháve, heḏi näʔi kąʔp'oe-á Jesus-ví p'óʔḏé ônʔewe.

4 Wên t'owa iwe dikw'óʔnin dâymûʔḏi dit'ayjiʔ, heḏi wíʔnä táye dívítụmáa, "Háaḏan näʔi kąʔp'oe-á ipeḏeeʔan?

5 Powin tą̈gintą̈ (300) thaa t'ôe díví ʔandi wáʔâaḏi nakụhchaḏee-íwän, háa maḏi shánkí wänboʔ, heḏi iʔ chą̈ʔ in sehkanäwó diwówájiʔin ovâymą̈äníwän." Heḏi iʔ kwee-á hânho óetunsúuʔan.

6 Jesus-di ovâytụʔan, "Iʔ kwee ánpí binʔan. Háaḏan bînt'aymáa? Híwóho saʔwóʔgí naa díʔan.

7 Hą̈ą̈ḏi wänbo in sehkanäwó diwówájiʔin t'owa undáḏí únkwoʔní, heḏiho hą̈ą̈ḏi wänbo näwe hą̈ą̈wí híwó bînʔą́míʔin ídaʔḏá, únkoḏi bînʔą́míḏí. Hewänbo naa-á näwe hą̈nhay wänbo t'ą̈hkí undáḏí wíʔochangíʔopí.

8 Näʔi kwee hą̈yú ûnkoḏi ihay iʔan. Waʔḏi in pení ovâykhą̈ʔkw'óḏipíḏíboʔ inbîʔḏi dâykąʔp'oeʔewendeʔ, heḏi hanbá iʔḏi naa díʔan waʔḏi ochuupíḏíboʔ.

9 Taʔgendi wâytụmáa, wą̈hą̈ą̈ wänbo näʔin Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun ônphaḏendeʔ eeje nää oepáa k'ayḏi t'ą̈hkí, háa näʔi kwee iʔannin ovâyt'ôeʔą́mí, ivi̧ʔgeḏi díví ʔánshaaʔą̨ą́míḏí."

Judas nahíje Jesus óekụʔp'âyníḏí

10 Heḏi Judas Iscariot, wí in tą̈ʔḏi wíje khą̈geʔnin diweḏiʔi namuuʔiʔ, in owhaʔ p'óʔḏédíʔinbíʔwepiye namää Jesus óekụʔp'âyníḏí.

11 Heḏi näʔin owhaʔ dit'oe ihayḏi t'ą̈hkí dihíhchanpóe, heḏi inbí tun Judas óemą̈gi chą̈ʔ óewáʔâa-íḏí. Heḏiho iweḏi Judas itụwą̈máa háḏíḏí Jesus inbí mange óekáaníʔin, hą̈ą̈ḏi ûnkoḏi ihayḏi.

Jesus-áḏí iví khą̈geʔnindáḏí dimän iʔ Passover shánkíʔeeḏi koegîʔ dâyk'oʔíḏí

12 In Huḏíyo dínshánkíʔeeḏipoeʔo, iʔ oewáaseepîʔ pává dâyk'oʔiʔ. Iʔ páaḏéʔi shánkíʔeeḏi thaa in k'úwáʔây dâyhą́núndeʔ, Passover koegîʔ gin dâytụʔoʔi dâyk'oʔíḏí. Heḏi Jesus-ví khą̈geʔnindi óetsikaʔyan, "Wą̈hą̈ą̈-an naʔin gimú-íʔin undaʔ hą̈ą̈wí âykhâyʔą́míḏí iʔ Passover koegîʔ âyk'oʔíḏí?"

13 Heḏi wíjeḏi in khą̈geʔnin ovą̈nsan dą̈nʔą́míḏí. Ovą̈ntụʔan, "Oe Jerusalem búʔpiye bápûn, heḏi wí sen wên p'onbay ihondiʔḏi wovą̈njay-í. I-áḏíbá damú-í.

14 Heḏi wáy i-á nats'ûndá iʔ sen iví tewhá ûnmuuʔiʔ dą̈ntụʔą̨ą́mí, 'Nanbí hą́hkandiʔḏi dítụʔan wítsikaʔyą̨ą́míḏí, Wéʔi íve-an naagîʔ dînmuu, eewân naví khą̈geʔnindáḏí näʔi Passover koegîʔ âyk'oʔí?'

15 Heḏi iʔ sendi wí whaʔk'ay íve hayʔi wovą̈nkeeyą́mí, hą̈ą̈ t'ą̈hkí gíntáyʔi nakw'ôndi. Ee-áho iʔ koegîʔ dą̈nkhâyʔą́mí."

16 Heḏiho in khą̈geʔnin damääḏi iʔ búʔ iwe dats'ú, heḏi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí háa Jesus natụ́ waagibá dą̈nshaa, heḏiho iʔ Passover koegîʔ dą̈nkhâyʔan.

17 Nakin dihayḏi Jesus-á iví khą̈geʔnindáḏí iʔ tewhá eepiye dimää.

18 Dihúukw'ôn dihayḏi Jesus-di ovâytụʔan, "Taʔgendi wâytụmáa, wêe un naa-áḏí úvíhúujoʔin diweḏiʔiʔḏi naa díkụhpekhâymáa."

19 In khą̈geʔnin dihá achanpóe, heḏi wíʔínbo óetụʔan, "Ti naa-ân gin dáyʔą́mí? Naa-á háʔtoʔ."

20 Jesus-di ovâytụʔan, "Wêe un tą̈ʔḏi wíje iweḏi naa-áḏí iví pává näʔi są̈ą̈ iwe ip'ohtôeníʔiʔ, iʔḏân díkụhpekhâymáa.

21 Naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypụyą̈ʔiʔ ochuwagíʔo, Jôesi Táḏáví taʔnin diwe nataʔmuu waagi. Hewänbo näʔi toʔwí díkụhpekhâymáaʔi-á t'ôephaḏe ûnpúuwí. Shánkí híwó iʔ sen ûnpúuwíwän naʔaypụyą̈píḏí."

Jesus-ví t'ą̈ʔgeʔin kindiʔin húukan

22 Dívíhúujoʔ ihayḏi Jesus wí pává ikêʔḏi Jôesi Táḏá óekú́ʔdaaʔan, heḏáháʔ iháveḏá iví khą̈geʔnin ovâymą̈gi, heḏi ovâytụʔan, "Binhóʔgí, näʔi-á naví túʔ dînmuu."

23 Heḏáháʔ wên k'éḏé ikêʔḏi wíyá Jôesi Táḏá óekú́ʔdaaʔandi ovâymą̈gi, heḏi t'ą̈hkíḏíbo wí dâysụwą̈.

24 Hedi ovâytụʔan, “Näʔi-á naví ûnp'oe dînmuu. Naví ûnp'oe-á t'ą̈hkí t'owagîʔ doncha̱ʔgíʔo,
hedi owáy gin naa dáyʔandiho Jôesi Tádáví tun imągiʔi ho ûnpúuwí.
25 Taʔgendi wâytụmáa, háʔto wíyá dóméenasụụwą̈-í owáy Jôesi Tádádí naa dítsondisóge
píhay, hedi ihaydá wíyá piʔwí méena waagibá dósụwą̈khâymáa.”
26 Hedi dâyjûusukhaʔwandi iʔ tewhá iwedi dipee, hedi oe Olive Okú gin dâytụʔoʔ iwepiye
dimää.

Jesus-di Peter óetụʔan, “Ụ-á powin untúụní naa wídítaapíʔin”

27 Dimändi Jesus-di ovâytụʔan, “Jôesi Tádáví taʔnin diwe ûntaʔmuu háa iʔ natúʔin, ginnân:
‘Naadi iʔ k'úwá ąyíʔdiʔ dóháyjí,
hedi in k'úwá dívíwadegíʔo.
Haʔwâabá un únpuwagíʔo. Naa díkheʔkhâymáadáháʔ undá t'ą̈hkídí díjoeʔandi
úvíwadekhâymáa.
28 Hedi owáy owáywówápóe ihaydá Galilee nangepiye unbí páade omän.”
29 Peter-di óetụʔan, “Tobá t'ą̈hkídí wóejoeʔan wänboʔ, naadá háʔtoʔ.”
30 Hewänbo Jesus-di óetụʔan, “Näʔin taʔgendi wítụʔą̈ąmí: Nääaví taʔnin diwe ûntaʔmuu háa iʔ
natúʔin, ginnân:
‘Naadi iʔ k'úwá ąyíʔdiʔ dóháyjí,
hedi in k'úwá dívíwadegíʔo.
Haʔwâabá un únpuwagíʔo. Naa díkheʔkhâymáadáháʔ undá t'ą̈hkídí näʔi khunboʔ, wí dee sen
waʔdi wáygín ikinpídíboʔ ụ-á powin untúụní naa wídítaapíʔin.”
31 Hewänbo Peter-di shánkí kayʔindi óetụʔan, “Tobá ụ-ádí naa díhay wänboʔ, naa háʔto
hänhay wänbo otúụní wíwítaapí gin.” Hedi t'ą̈hkí in wéʔgen khą̈geʔnin hanbá ditú.

Jesus oe Gethsemane ijûusuʔan

32 Näʔi tay jâa iwe dipówá, Gethsemane gin dâytụʔoʔ, hedi Jesus iví khą̈geʔnin itụʔan,
“Näwe bíkw'oʔ. Naaádáháʔ undá t'ą̈hkídí oʔą̈ąmú-í dáyjûusuʔąmídí.”
33 Hewänbo Peter-á James-á hedá John-dá i-ádí ovâyhoʔ. Ihaydi khunwôedaʔdi óemáa hedá
iví píʔnä ûnkháapóe.
34 Hedi ovâytụʔan, “Naví píʔnä khóʔjé hânho otaachanpoeʔodi hą̈ąwí ochuu-í waa ochąą.
Näwebo úvítsíkhakw'ôení hedá ąyîngidi bíkwoʔbe.”
35 Wíyá hây namäädi iwe nange iseewhaadikhʔûʔ, hedi ijûusuʔan näʔin nats'anpuwagíʔoʔin
wíʔûnpúuwípí, nakodidáhoʔ.
36 Ginnân ijûusuʔan: “Naví Tádá, ụ-á hą̈ą t'ą̈hkí úkodi biʔąmídí. In t'ôephade donkhâymáaʔin
naa odaʔ dînjâaʔąmíʔin. Hewänbo tobá napúuwí háa ụ-á undaʔ waa, háa naa odaʔ waagá joe.”
37 Hedi in poje khą̈geʔnin dikw'ôn diwepiye nawáymäädi dijókhąwą̈kw'ôndi ovâymûʔ, hedi
ovâyjóhsandi Peter óetụʔan, “Simon, háadan unjókhą́? Ti wí hây tą̈hkí wänbo wíʔúkodipíʔan
ąyîngidi unchanídí?
38 Ąyîngiddi bíkwoʔbe hedá bíjûusuʔan, hedânho wovâytayindeʔ ihaydi híwóhpí
wíʔúvíʔąmípí. Pín taʔgedi híwó úvíʔąmíʔin ída, hewänbo unbí túʔdá wíʔíkaypí.”
39 Hedáháʔ nawáymäädi háa hänhay ijûusuʔan waagibá wíyá ijûusuʔan.
40 Hedi iví khą̈geʔninbíʔwepiye nawáyʔą̈ą̈di wíyá ovâyjóhshaa, hânho dikayhándí, hedi
wídínhanginnáhpí háa óetụʔąmíʔin.
41 Hedi powingîʔ ijûusuʔandi nawáyʔą̈ą̈di ovâytụʔan, “Ti waʔdi íjóʔkw'ó hedá
úvíkaykhanwówáʔoʔ? Hą̈hayda̱ʔdiboʔ'' Ihaydiho naná. Nää-á toʔwídí in t'aywóhkanninbí
mange díkáaní naa, t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypụyą̈ʔiʔ omuuʔiʔ.
42 Bíwínú, gimú-íhoʔ. Binmúʔdí, iʔ díkụʔp'égiʔi ho napówá.”

Jesus óepankêʔ

43 Waʔdi ihíʔmáa ihaydi Judas napówá, i-á wêe in tą̈ʔdi wíje khą̈geʔnin diwedi iʔiʔbá namuu.
Báyékí wây-á t'owa i-ádí dijiʔ. In owhaʔ p'óʔdédíʔindá hedá in Hudíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindá
hedá in Hudíyoví tsonnindá näʔin t'owa ovâysan tsijó pháʔ-á phé-á wóegé.
44 Dipówápídíbo Judas, iʔ Jesus óekụʔp'égiʔiʔdi ho ovâytụʔan in t'owa, “Iʔ sen
dóp'ohtsą̈ą̈khâymáaʔi-áho iʔ namuu. Bînpankáyjí hedi ąyîngidi bînhûuwí.”
45 Hedi Judas wesebo Jesus-víʔpiye namäädi óetụʔan, “Hą́hkandiʔ,” hedi óep'ohtsą̈ą̈,
46 hedi in t'owadi Jesus óeyą̈ʔdi óepanhoʔ.
47 Wí Jesus-ví khą̈geʔdiʔ iwe núʔ nawindi iví tsijó pháʔ iwhahkêʔdi iʔ owhaʔ p'óʔdédîʔví
t'ôeʔiʔ p'óʔdé óewhą̈di, hedi ivíʔ oje heʔyinbo ônt'ǫ́ʔts'âʔ.
48 Hedi Jesus-di in t'owa ovâytụʔan, “Háadan tsijó pháʔ-ádí phé-ádí íkhehpówá dípankáyjídí
wí jänäkíkandiʔ omuu waabá?
49 Thamuwaagi iʔ méesate hayʔi ee naa undádí ojiʔ wâyhą́ʔodi, hedi wídípankêʔpí. Hewänbo
nää-á grin úvíʔoʔ, háa Jôesi Tádáví taʔnin diwe ûntûʔ waa napúuwídí.”
50 Hedi t'ą̈hkí iví khą̈geʔnindi óejoeʔandi dijân.

51-52 Wí eʔnú wáʔ wên aa ts'ą̈ʔindąʔ naʔaamuudi Jesus ûnwóejiʔ, hedi in t'owadi óeyąʔ, hewänbo najândi in aadąʔ díníjoepóe.

In Hudíyo tunjowaʔdi Jesus ivíʔgedi óetsikaʔmáa

53 Jesus iʔ owhaʔ shánkí p'óʔdédíʔvíʔpiye óehoʔ. Eebá in wéʔgen p'óʔdédíʔin owhaʔ-á, in tsonnindá, in Hudíyoví khuu dâyhąʔoʔindá hedá t'ąhkí in tunjowaʔ dimuuʔindá díviwéʔgeʔan háa díviʔąmí íʔgedi díviihéeʔąmídí. Hedi Jesus óewhiʔandi iwedi óehoʔdi Pilate-ví mange óekán.

54 Jesus óehon dihaydi Peter-á tíʔúugá kayíʔdidibo-á nawóemän, hedi iʔ p'óʔdédíʔ owhaʔví tewhá tehpaa búge nats'ú, hedi in sundado ąyíʔnindádí isóge isúwáʔąmídí ee naphaa iwe.

55 Oe íve in owhaʔ-ádí hedá in tunjowaʔ dimuuʔindádí dâytụwąmáa wí toʔwí híwóhpí Jesus-víʔgedi ihéeʔąmídí, hedânho Jesus óeháyjídí, hewänbo wídâyshaapí.

56 Báyékí t'owa ivíʔgedi díviihójoʔan, hewänbo handąʔ wídítúhpí.

57-58 Ihaydi wên hójoʔin díviiwínúdí ginnân ditú: "Git'oe natúdí, 'Nąʔi méesate hayʔi t'owa dâytegeʔi dónayụkhâymáa, hedi poje thaa iwe wíyá méesate t'owa dâyk'ûʔpîʔ naa dótegegíʔo.' "

59 Hewänbo nąʔin t'owa wänbo wíʔínbo handąʔ wídítûʔpí.

60 Hedáháʔ iʔ owhaʔ p'óʔdédíʔ in t'owa t'ąhkíví páadépiye iwínúdí Jesus óetsikaʔyan, "Ti háabo wíʔuntúụnípíʔan nąʔi hąąwí indi wônchąnundeʔ íʔgedi?"

61 Hebo Jesus-á tunginpí nawindi háabo wíʔóetụʔanpí. Wíyá iʔ owhaʔ p'óʔdédíʔdi óetsikaʔyan, "Ti ụ-ân unmuu iʔ toʔwí Jôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí? Ti ụ-ân iʔ âyʔaʔginmäʔiví ay unmuu?"

62 Jesus natú, "Naa-ânkun omuu, hedi un t'ąhkídí dípụwąkhâymáa naa, t'ąhkí t'owagîʔ oʔaypụyąʔiʔ oʔándí iʔ toʔwí t'ąhkí kay imáaʔiví koʔdíngédí. Hedá makówádí okhúwá jâadi oʔądi dípụwąkhâymáa."

63 Haʔwâagi Jesus natúdí iʔ owhaʔ p'óʔdédíʔ iví k'éwéʔin to isíve, in t'owadi óemúunídí nat'ayʔin, hedi natú, "Wây-á toʔwên wígíntáypí ivíʔgedi díviihéeʔąmídí.

64 Háa natúʔin ít'oepíʔan. Natú i-á Nanbí Sedó Jôesi Tádá waagiʔbá namuu. Hânnan ídaʔ âyʔąmíʔin?" T'ąhkídíbo ditú, "Gá óeháyjí-ân, híwóhpí âyshaadi."

65 Hedi wêndi Jesus óeʔohphay, hedi óetsíwhiʔandi óemahpúudí óetụʔan, "Dítụʔan toʔdan wóemahpúuʔin." Hedi in méesatewin sundadodi óeyąʔdi hąyänbo óemapháve.

Peter-di ovâytụʔan Jesus wíʔóetaapíʔin

66-67 Peter oe áagé iʔ tewhá tehpaa búgebo waʔdi najiʔ, hedi wí aʔyú iʔ owhaʔ p'óʔdédíʔví t'ôeʔi namuuʔi Peter-víʔwe napówádí óemûʔ isúwáʔodi, hedi óedamúndedi óetụʔan, "Ụʔ wáʔ Jesus Nazareth-wi-ádí unjiwän."

68 Hewänbo Peter natú, "Joe, naa-á joe. Naa wíʔokaʔpóyaʔpí hąąwí íʔgedi bihíʔmáaʔin." Hedi iwedi napeedi in tehpaa phódi núʔpiye namää.

69 Iʔ aʔyúdí wíyá óemûʔ, hedi in iwe diwinnin ovâytụʔan, "Nąʔi sen in Jesus-víʔin di-wedi ʔiʔbá namuu."

70 Hebo Peter wíyá natú, "Naa-á joe." Hây napóe ihaydi in diwin diwedi wí toʔwídí Peter óetụʔan, "Taʔgendi ụ-á Galilee-wibá unmuudibo Jesus-ádíbá unjiwän."

71 Peter natú, "Jôesi Tádádí dítuhchąąnú-í taʔge dáyhíʔmáapídí. Hąʔi sen ivíʔgedi úvíhíʔmáaʔi-á widótaapí."

72 Ihaydibá wesebo wí dee sen ikin. Hedi Peter ûnʔánpówá háa Jesus-di hänwaa óetụʔannin: "Waʔ iʔ dee sen wáygín ikinpídíboʔ, ụ-á powin untúụní naa wídítaapíʔin." Hedi Peter hânho isíhtąą.

15

Jesus-á Pilate-víʔpiye óetsondiwekán

1 Waʔdéedí nanân dihaydi in owhaʔ p'óʔdédíʔindá, in tsonnindá, in Hudíyoví khuu dâyhąʔoʔindá hedá t'ąhkí in tunjowaʔ dimuuʔindá díviwéʔgeʔan háa díviʔąmí íʔgedi díviihéeʔąmídí. Hedi Jesus óewhiʔandi iwedi óehoʔdi Pilate-ví mange óekán.

2 Pilate-di Jesus óetsikaʔyan, "Ti ụ-á in Hudíyoví tsondi hayʔi unmuu?" Jesus-di óetụʔan, "Háa ụʔbo untú waa."

3 Hedi in owhaʔ p'óʔdédíʔindi báyékí híwóhpîʔ Jesus ônchąnundeʔ.

4 Hedáháʔ Pilate-di wíyá óetsikaʔyan, "Ti háabo wíʔuntungíʔopíʔan? Ti nąʔi báyékí híwóhpîʔ ụʔ wônchąnundedi wíʔunt'oepíʔan?"

5 Hebo Jesus-á waʔdi háabo wínatúhpí, hedi Pilate óeháaʔan.

Jesus óeháyjí, hewänbo Barabbas-á óemaʔp'ąądi

6 Pąayo waagi nąʔi Passover shánkíʔeedi dínnân dihaydi, wí wêe pan Pilate-di óemaʔp'ąądíndeʔ, toʔwí in t'owa didaʔiʔ.

7 Wí sen Barabbas gin nakhąwąʔi-ádí wây-á senäʔdádí dipankw'ó, indá iʔ bú iweʔin t'owa ovâyt'eʔyaʔnandi in p'óʔdédíʔinbíʔpiye díviihänsaa, hedi ihaydi dâyt'owat'ahąnú.

8 In t'owa Pilate-ví núˀpiye dívíhąḏi óedaaˀąmíḏí ovâyˀąmíḏí pąąyo waa iˀo waa.

9 Pilate-di ovâytsikaˀyan, “Ti näˀi Jesus wâymaˀp'ąąḏi-íˀin ídaˀ, un Huḏíyoví tsondi hayˀi únmuuˀiˀ?”

10 Haˀwâa Pilate natų gá ûnhanginnândân in owhaˀ p'óˀḏéḏíˀindi Jesus óethúumáaḏíbo ivíˀwe óemangekánnin.

11 Hewänbo in owhaˀ p'óˀḏéḏíˀindi in t'owa báyékí ovâyhéeˀan Pilate óedaaˀąmíḏí Barabbas-ân óemaˀp'ąąḏi-íḏí, Jesus-á joe.

12 Heḏiho Pilate-di wíyá in t'owa ovâytsikaˀyan, “Heḏi hânnan dóˀąmí näˀiˀ, iˀ bînkhąyąˀdeˀi Huḏíyoví tsondi hayˀi gin?”

13 In t'owa dívítųwínú, “Wên phéˀwin deeḏi nát'óhtągek'uˀ!”

14 Pilate-di ovâytsikaˀyan, “Háaḏan gin dóˀąmí? Háawin t'aywóˀninnan iˀan?” Indá shánká dívítųwínú, “Phéˀwin deeḏi nát'óhtągek'uˀ!”

15 Pilate nadaˀ in t'owa ovâyhíhchannamíˀin, heḏiho Barabbas óemaˀp'ąḏi. Ihayḏá natsonpóe Jesus óewhąąníˀin, heḏi in sundaḏoví mange óejoeˀan phéˀwin deeḏi óet'óhtągek'úuwíḏí.

In sundaḏoḏi Jesus óejänäkíˀan

16 Páaḏé Jesus ee Pilate-ví tunjó tewhá tehpaa búge óets'úḏe, heḏi in wéˀgen sundaḏo t'ąhkí ovâywéˀgetųˀan.

17 Heḏi wên p'í tsąąwąˀin k'éwéˀin to óetógi, tsondi hayˀiví aa waagiˀbá namuuˀin, heḏá wên wąąkhän dâyˀophíḏéˀannindá óep'óhtógi.

18 Heḏi óejänäkísengitųˀandi óetųˀan, “Hân unˀän, Huḏíyoví tsondi hayˀi unmuuˀiˀ.”

19 Heḏi hąyänbo p'óˀḏé óewhąˀ wên phéḏí, heḏá óeˀohphaydeˀ, heḏá dívídégeˀdikw'óeˀóḏí óeˀaˀgin waa-á díviˀan.

20 Óesúugímáaḏí dívíbowa ihayḏi, in p'í tsąąwąˀin to óep'ąḏiḏi ivîndá óewáytógi. Ihayḏáháˀ iweḏi óehoˀ phéˀwin deeḏi óet'óhtągek'úuwíḏí.

Jesus phéˀwin deeḏi óet'óhtägek'ûˀ

21 Ihayḏibá wí sen Simon gin nakhąwąˀiˀ oe nava iweḏi iˀ búˀ eepiye naˀąˀ. I-á Cyrene búˀwi namuu, heḏi Alexander-áḏí Rufus-áḏí iví ây ûnmuu. In sundaḏoḏi näˀi sen óekaygiˀan Jesus-ví phéˀwin ônhûuwíḏí,

22 heḏi Jesus in okú Golgotha gin dâytųˀoˀ iwe óehoˀ. (Näˀin tun Golgotha-á “p'óhkhųbay” ginnân namuu.)

23 Heḏi wí méena-áḏí näˀi woe myrrh gin dâytųˀoˀi-áḏí dawóemuuˀiˀ óemägi, hewänbo wíˀisųwąpí.

24-25 Héḏéndí whąnu iwe naná phéˀwin deeḏi óet'óhtągek'ûˀ ihayḏi. In sundaḏo-á díviˀáywan iví aa díviweejé-íḏí.

26 Heḏi wên phéphaˀay phéˀwin kw'áye dâyt'íˀk'ûˀ eeḏi hąąwí dâytaˀnan in t'owa dínhanginnáaníḏí hąąwí įˀgeḏi óetuhchąnundeˀin. “In Huḏíyoví tsondi hayˀiˀ” gin dâytaˀnan.

27 Heḏi wên wíje sänmin wáˀ i-áḏí ovânt'óhtągek'ûˀ, iˀ wêe koˀḏíngéḏí, iˀ wêe-á yąˀmängéḏá.

28 Heḏiho gin napóe háa Jôesi Táḏáví taˀnin diwe ûntaˀmuu waa:

“I-á wáˀ wí jänäkíkandi-ân namuu” gin t'owa ditųųní.

29 Heḏi in t'owa diphaḏeˀnin dívíp'ônwáḏáˀoˀ óeháachannamíḏí, heḏá t'ąmägá óetųmáa. Ditų, “Ų-ân näˀi méesate hayˀi nâanayųkhâymáawän, heḏi poje thaa iwebo wíyá nâakuhkhâymáawän.

30 Nää-á wíˀbo ópiˀaywon, hąˀin phéˀwin diweḏi ówhanbe.”

31 In owhaˀ p'óˀḏéḏíˀindáḏí heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhąˀoˀindáḏí wáˀ Jesus ônp'áhkaaḏi ditûˀ, “Wéˀgen t'owa-áho iˀḏi ovâyˀaywondeˀ, hewänbo wíˀbo-á ipiˀaywoeníḏí wíˀûnkoḏipí.

32 Näˀi sendá iˀ toˀwí Jôesi Táḏáḏí ósógeˀiˀ t'owa ovâyˀaywoeníḏí namuuḏáhoˀ, heḏá Israel nangewi tsondi hayˀi-á namuuḏáhoˀ, i-á ûnkhâyˀąˀ hąˀin phéˀwin diweḏi nawąąníˀin âymúuníḏí, heḏânho ivíˀpiye íviwąąyų-íḏí.” Heḏi in wíje i-áḏí phéˀwin deeḏi dawhiˀk'óeˀindá wáˀ óejänäkítųmáa.

Jesus nachuu

33 Taagepiye nanáˀ dihayḏi įˀge t'ąhkí nakhunpóe thíˀêeḏi poje puwahay.

34 Heḏi poje iwe napóe ihayḏi, kaygibo Jesus Huḏíyoví tundi natų, “Eloi, Eloi, lama sabachthani?” (Näˀi híˀ-á ginnân namuu: Naví Jôesi, naví Jôesi, háaḏan díjoeˀan?)

35 Wên t'owa núˀ diwinnin háa natų waa dit'oe, heḏi ditų, “Bít'ôeyan, Elijah óekhąyąˀdeˀ.”

36 Wí toˀwí iˀąą wên hąąwên nap'ohsaaḏeeˀin ikáyjíḏí, heḏi wí méena ojohayˀi iwe ip'ohtógiḏi wên poesú hayˀin diweḏi ôntege ip'ohųųníḏí, heḏi natų, “Âymúuní tigú Elijah naˀąą-í näˀin phéˀwin diweḏi óewąąve-íḏí.”

37 Heḏi Jesus kaygi itųwínúḏí t'ąˀgeḏi ihąąˀan.

38 Ihaydibá in aa nakhaaná'nin i' méesate hay'i khó'jé nawhi'wonnin nasivedee,
kw'áyedibo áagéhay pínu-á nasivedee.
39 Hedi i' sundado p'ó'dédî' Jesus-ví páadépiye nawindi hádídí Jesus nachuu'in imû',
hedi natú, "Ta'gendi nä'i sendá Jôesi Tádáví ay ûnmuu."
40 Wên kwiyä' wá' iwe diji', indá hây kayi' diwedi dâymúnde'. Nä'in poje dikhąwą Salome-
á, Mary-á (i-á Magdala bú'wi namuu), hedá wíyá wêe Mary-á (i-á Joses-á hedá James i'
tí'úugé'i-á inbí jíyá dänmuu).
41 Nä'in poje kwiyä' Jesus-ádí dimändi óekhäge'máa wa'di oe Galilee naji' ihaydi, hedi
nä'indá i-ádí wây-á kwiyä'dádí Galilee-di Jerusalem-piye wé'ge di'äą.

Jesus t'owápho ee óetógi

42-43 Ihay thaa-á in Hudíyo dívíkhây'o', gá wíyá tháwändá kaykhanwówá thaa nanáanídân.
Hedi nakinpuwamän dihaydi wí sen Joseph gin nakhąwą'i napówá, i-á Arimathea bú'wi
namuu, in tunjowa' diwedi'i'bá namuu hedá na'a'ginmuu, hedi natsíkhaji' Jôesi Tádádí
óesôege-ídí i' to'wí t'owa ovây'aywoení'i'. Wesebo khunwôeda'ginpídí Pilate-ví'piye namää
i' pení óedaa'ąmídí.
44 Jesus ho nachuu'in Pilate nat'oedi hânho óeháa'an, hedi in sundadoví p'ó'dédî'
óetsika'yan háa ta'gendi Jesus nachuu'in háa joe.
45 Óetu'an nachuu-ákun, hediho Joseph i' pení óehûuwi'in óemägi.
46 Hedi Joseph wên aa ts'ä'in ikumä, hedi i' pení in phé'win diwedi óewąvedi in aadi
óe'ánnan. Hedáhá' i' pení wí t'owápho dâykídi iwe óetógi, hedi wí k'uu hay'i' i' pho iwe
itidisóge.
47 Mary Magdalene-dá, hedá wíyá Mary, i' Joses-ví jíyá unmuu'i-á, dänmû' wáygé Jesus
óek'û'in.

16

Jesus nawáywówápóe

1 I' kaykhanwówá thaa naphade ihaydi Salome-á, Mary Magdalene-dá, hedá wíyá Mary,
i-á James-ví jíyá ûnmuu'i-á, wí sa'wó nasundi' woe dâykumä, Jesus óe'äąyú-ídí.
2 Dumîngu iwe hédéndí hé'dibo nathanpee'ä' ihaydi, i' t'owápho eepiye dimää.
3 Wa' dimän dihaydi wí'nä táye dívítsika'máa, "To'dan i' k'uu dînhânge'ąmí i' t'owápho
iwedi?" (Nä'i k'uu-á ívíwo hay'i namuu.)
4 Hedi dívíbéedí i' k'uu ho nahângemuudi dâymû'.
5 Hediho dits'ú ee t'owápho ee, hedi wí e'nú wên ts'ä'in to whaadi'in nato'ondi ko'díngédí
na'ändí óemû', hedi ovâypíhäąą.
6 Hebo i'di ovâytu'an, "Wí'íkhunwôeda'ípí. Jesus oe Nazareth-wi bîntuwąmáa, i' phé'win
deedi óet'óhtągek'û'i', hebo i-á nää wína'änpí, i-á nawáywówápóe. Binmú'dí häąą óek'û' iwe.
7 Bípûn, Peter-á in wé'gen khąge'nindá bîntu'ąąmí, 'Jesus unbí páadé oe Galilee-piye
namän, hedi iwe bînmúuní, háa wovâytu'an waa.' "
8 Hedi i' t'owápho iwedi dipeedi dijân, ovâypíhäąądi dithąthąpoe'o. Hânho dikhunwôeda'di
to'wí wänbo háabo wídâytu'anpí. *

Mary Magdalene-di Jesus óemû'

9 Dumîngu nanáʼ diwe Jesus nawáywówápóe ihaydi, Mary Magdalene-bí'piye páadé
ipikeeyan. Nä'i kwee-á namuu i' Jesus-di in tsé ihay yä'dâapí'in p'oewąąhąą ônkhehpiye'i'.
10 Hedi Mary namäädi Jesus-ví k'ema'in dibo'aadi hedá diséejidi ovâyshaa, hedi háa
ûnpóe'in ovâyt'ôe'an.
11 Hewänbo Jesus nawáywówápóedí Mary-di óemû'in dit'oedi wídívíwäyupí.

Wíjedi Jesus óemû'

12 Jesus piháa ûnchąądi wên wíjeví'piye ipikeeyan, indá Jerusalem bú'dí i' nava iwepiye
dapeemän.
13 In wíje i' bú'piye dänwáybun, hedi háa dänmû' waa in wé'gen Jesus-ví khäge'nin
ovâyt'ôe'an, hewänbo wídívíwäyupí.

Jesus-ví tä'di wêe khäge'nindi óemû'

14 Tí'úugédí in tä'di wêe khäge'nin dívíhújo' ihaydi Jesus inbí'piye wíyá ipikeeyan, hedi
wäyupí'indá p'óhkây'indá dimuudi ovâyt'e'yan, in to'wêndi nawáywówápóe'in óemû'in
wí'ovâywäyundepídí.
15 Hedáhá' ovâytu'an, "Ja' nää oepáa k'aydi t'ąhkí bípûn, hedá t'owa t'ąhká Jôesi Tádáví
híwó'di tun bîntunphaadé-í.

* **16:8** Nä'i hí' nää 9-20 nata'muu'i-á i' shánkí hehąąwi Mark-ví ta'di gínkw'ó' deeje wínata'muupí.

16 T'ąhkí toʔwên díví́wąyundeʔindá heḏá ovâyp'óʔp'oeʔannindá ovâyʔaywoení. Hewänbo
toʔwên díví́wąyundepíʔindá ovâytuhchąnukhâymáa.
17 In díví́wąyundeʔin naaḏi dovâykˈúuwí näʔi pínnán t'ôe dâyʔąmíḏí: In yąʔḏâapíʔin
p'oewąąhąą t'owavíʔweḏi dâykhehpeeyé-í, heḏá pihá́awi tundá díví́héęʔąmí.
18 Diʔânpíḏíbo dâypąąyųhógiḏi, háa hąąwí nakheʔt'óeʔi dâysųwąḏi, háʔto háabo dipúuwí;
heḏá inbí mandi in t'owa dihayʔindá ovâytągeḏi, indá dihehkháapúuwí."

Jesus makówápiye napee

19 Heḏi Jesus iʔ shánkí natsonjiʔiʔḏi ovâyhíʔbowa ihayḏi, makówápiye napee, heḏi Jôesi
Táḏáví koʔḏíngédí isóge.
20 Iví khągeʔnin iweḏi dimää t'owa wąhąą t'ąhkí iví tun ovâyt'ôekanhûuwíḏí, heḏi
Jôesi Táḏáḏí ovâykhągeʔnan, heḏi iʔ pínnán t'ôe napoeʔoʔiʔḏi in t'owa ovâykeeyan taʔge
díví́hiʔmáaʔin.

I Híwóʾdi Tun Jesus Christ-Vı̨ʾgeḏi Luke Itaʾnandiʾ

1-2 Híwóʾdi k'ema Theophilus: Báyékí t'owa háa dínkoḏi waa dâytanan t'ą̈hkí iʾ hą̈ą̈wí wáy wên nanbí tíʾûuwin páaḏéʾin páaḏé iweḏibo dâymûʾiʾ. I̱ʾgeḏá naʾin dítu̱ʾan, heḏi ą́yînginḏi háa dâymûʾ waa dâytaʾnan.
3 Naa wáʾ hą̈ą̈wí páaḏé iweḏibo nakoḏipóeʾiʾ ą́yînginḏi dónuwą̈, heḏi naa ochanpóe híwó namúunníʾin u̱gîʾ dótaʾnamídí nąʾi hą̈ą̈wí háa napóe waagi.
4 Naa gin waagi dáyʾoʾ heḏânho úkoḏihanginnáaníḏí iʾ hą̈ą̈wí Jesus-vı̨ʾgeḏi wóehą́ʾandiʾ taʾgen namuuʾin.

John iʾ p'óʾp'oekandi naʾaypu̱yą̈gíʾo

5 Herod oe Judea nange natsonnąn dihayḏi, wí owhaʾ Zecharias gin nakhą́wą̈ʾi naʾąn. I-ádí wây-á owhaʾ-ádí wéʾge dívít'ôemáa, indá Abijah-ví t'owa dimuu. Zechariah-ví kwee-á Elizabeth gin ûnkhą́wą̈, heḏi iʾ wáʾ wí owhaʾví ay ûnmuu.
6 Zechariah-ádí iví kwee-ádí inbí wówátsi taʾge dą̈nhon háa Jôesi Táḏá nadaʾ waagibá. Ą́yînginḏi Jôesi Táḏáví tsontun dą̈nʾaʾgindoʾ heḏá háa Jôesi Táḏá natsonpóe waagibá dąnʾan.
7 Hebo Elizabeth-á âypîʾ namuuḏi wíḏą̈nʾayʾą̈npí, heḏá nąą-á kwijó-á sedó-á dapaa.
8 In Zechariah-ʾinbí thaa dínpóe dívít'ôeʾą̨míḏí, heḏiho Zechariah-á Jôesi Táḏágîʾ iví owhaʾ t'ôe iʾoʾ.
9 In owhaʾ dâykhą́wą̈whahónde dâydeʾmamídí toʾwí Nanbí Sedó Jôesiví méesate hayʾi pingewi íve iwe nats'u̱níʾiʾ, iʾ saʾwó nasundiʾ hą̈ą̈wí iphahą́ą̨nú-ídí. Heḏi nąą Zechariah-ví khą́wą̈ ônwhahkêʾ, heḏiho nats'u̱.
10 Ee íve iʾe̱e̱yą̈ą̈ʾoʾ ihaydibá oe jáʾwé báyékí t'owa-á dívíjûusuʾoʾ.
11 Tsíkhagipí iʾ mąąsa koʾḏíngédí iʾ e̱e̱yą̈ą̈ nachaʾ diwe wí makówáwi t'ôepą̨ʾą̨ąʾi Jôesi Táḏáchariah-ádí iví kwee-ádí ḏí óesandiʾ nakwinuḏee.
12 Zechariah óepíhą̈ą̈ iʾ makówáwi t'ôepą̨ʾą̨ąʾiʾ óemûʾḏi, heḏi khunwôedaʾḏi óemáa.
13 Hewąnbo iʾ makówáwi t'ôepą̨ʾą̨ąʾiʾḏi óetu̱ʾan, “Zechariah, wíʾunkhunwôedaʾípí. Jôesi Táḏáḏí uví jûusu wônsígíʾan. Elizabeth uví kwee úmuuʾi wí enúkáy iʾayyą̨mí, heḏi John gin nâakhą́yą̈ʾní.
14 Owáy naʾaypu̱yą̈ ihayḏi báyékí híhchan uvîʾ úmúuní, heḏá báyékí wây-á t'owa wáʾ dihíhchanpúuwí.
15 I-á Jôesi Táḏáví heʾennin senąʾ diweḏiʾi namúuní. I-á wíʾûnkhâyʾą̈hpí iméenasu̱u̱wą̈-íʾin háa wíyá hą̈ą̈wí nahąapúuwíʾi-á, heḏi nats'anʾaypu̱yą̈ḏibo iʾ Yą̈ʾḏâąʾi P'oewą̨ąhą̨ą̨ pín taʾgeḏi imáʾve-í.
16 IʾḏÁ báyékí in Israel-win t'owa inbí Jôesi iʾ shánkí natsonjiʾi namuuʾiviʾpiyeʾ ovâywáymáʾí.
17 Uví ay-á iví píʾnąą khóʾjé i Yą̈ʾḏâąʾi P'oewą̨ąhą̨ą̨ imáʾve-í, Elijah-ḏi iví píʾnąą khóʾjé óemáa waabá, heḏá Elijah waabá-á natu̱hkáy-í. I-á Nanbí Sedógîʾ napáąḏémú-í Nanbí Sedóví tun wóegé, heḏá táḏáʾindá ovâykhą̈ge̱ʾnamí inbí áyyą̈ą̈-á wíyá dâysígí-ídí, heḏá in dit'ôeyanhą́hpíʾindá ánshaa-á ovaymąąní heḏânho in toʾwên inbí wówátsi taʾge dâyhonnin waaginbá dimúunídí. IʾḏÁ in t'owa ovâykhâyʾą̨mí heḏânho iʾ shánkí natsonjiʾiʾ óesígíʾą̨míḏí” gin iʾ makówáwi t'ôepą̨ʾą̨ąʾiʾḏi Zechariah óetu̱ʾan.
18 Zechariah-ḏi i makówáwi t'ôepą̨ʾą̨ąʾiʾ óetu̱ʾan, “Hebo hąndiḏan taʾgendi dînhanginnáaní nąʾi untú̱ʾi napúuwíʾin? Naa ho sedó omuu, naví kwee-á wáʾ hąnho kwijó dînmuu.”
19 IʾmakówáwiT'ôepą̨ʾą̨ąʾiʾḏi óetu̱ʾan, “Naa Gabriel-ân omuu. Naa hą̈ą̈ḏi wąnbo t'ą̈hkí Jôesi Táḏáví núʾ owin. IʾḏÂnkun naa dísan wíhéeʾą́míḏí heḏá nąʾi híwǫ́ʾdi tun wînmáʾíḏí.
20 Híwóʾ ót'ôeyan. Híwó nanáʾ dihayḏi háa naa otų́ waa napúuwí. Hewąnbo u̱-á nąʾi wítu̱ʾandiʾ wíviwą̈yu̱pídíhoʾ tunpîʾ unpúuwí, iʾ ay naʾaypu̱yą̈ píhay.”
21 Oe jáʾwé in t'owaḏi Zechariah waʾḏi óetsíkhaʾmáa, heḏi dívítu̱máa, “Heháąḏan thaa t'ą̈hkí óehoʾ iʾ méesate íveḏi napee-ídíʾ?”
22 Heḏi napee ihaydá wíʾûnhíʾkoḏipí, heḏihoʾ in t'owa dínhanginpóe wí hą̈ą̈wí ûnkeepóeʾiʾ iʾ méesate íve imûʾin. Tunpîʾ najoekandeeḏi iví mandiho ovâyhéeʾan.
23 Wí hą̈yų́ thaa naphaḏe ihaydi iví owhaʾwi t'ôe ûnboʾwandi ivíʾpiye iweehoʾ.
24 Wí hą̈yų́ jâaḏi naphaḏe ihaydá Zechariah-ví kwee ûnsáhpóe, iʾ makówáwi t'ôepą̨ʾą̨ąʾiʾḏi óetu̱ʾan waa, heḏi p'ánú p'óe iví k'aygiḏi wínapeepí.
25 Heḏi natų́, “Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí naągîʾ nąʾi dînʾan. Näbâa t'ôeḏiwän naa-ádí híwóʾdi namuu. Naa owôedaʾwän wíḏáyʾâyjohpídí, hewąnbo nąą-á naví wôedaʾ dînjâaʾan.”

Mary óetu̱ʾan nasáhpúuwíʾin heḏá iví ay-á iʾ aywondi namúunníʾindá

26 Elizabeth sí p'óe nasâamuu ihaydi Jôesi Táḏáḏí wí makówáwi t'ôepą̨ʾą̨ąʾi Gabriel gin nakhą́wą̈ʾiʾ óesan i búʾay Nazareth gin dâytu̱ʾoʾ iwepiye, oe Galilee nange naná diwe.

27 Wí khóhtsąąpîʼ aʼyṵ́ Mary gin nakhą́wą̃ʼiví̓piye Gabriel óesan. Mary-ádı̨́ wí sen Joseph-
ádı̨́ dakhóhtsąątunpą̃ʼän, hedı̨ Joseph-á David-ví ây iwedı̨ʼíʼbá namuu.
28 Hedı̨ Gabriel-di nä̃ʼi sengitundi Mary óejay: “Híhchandibo unmúuní ṵ Jôesi Tádı̨́ádı̨́ hânho
wóesígíʼiʼ. Jôesi Tádı̨́-á ṵ-ádı̨́ najiʼ.”
29 Mary nä̃ʼin natʼoe ihaydı̨ háa iʼánshaaʼą́míʼin wíʼishaapí, hedı̨ napitṵ́, “Hângúba nä̃ʼi
sengitun natundaʼ?”
30 Hedı̨ iʼ makówáwi tʼôepąʼą́ąʼiʼdı̨ óetṵʼan, “Mary, wíʼunkhunwôedaʼípí. Jôesi Tádı̨́ádı̨́
wóesígíʼin wônkeekankhâymáa.
31 Ótʼôeyan, ṵ-á unsáhpúuwí, hedı̨ wí enúkáy biʼayyą́mí, i-á Jesus gin nâakhą́yą̃ʼní.
32 I-á báyékí hayʼi namúuní, hedı̨ iʼ shánkí kwʼáyeʼi namuuʼiʼdı̨ óetṵʼą́ąmí ‘Naví ay unmuu’
gin, hedı̨ Nanbí Sedó Jôesi Tádı̨́ádı̨́íbá tsondi hayʼi óesôege-í, iví hehą̃ą̃wi thehtáy pahpâa
David-á tsondi hayʼi namuu waagibá.
33 Iʼdı̨́á hãnhay wänbo tʼą̃hkí in Israel tʼowaví tsondi dínmúuní. Iví tsonkhuu-á háʼto
hãnhay wänbo ûnhą́ąní.”
34 Mary-dı̨ iʼ makówáwi tʼôepąʼą́ąʼiʼ óetsikaʼyan, “Hândidan nä̃ʼi napúuwí waʼdı̨ wí sendádı̨́
wóʼthaapídı̨́í?”
35 Iʼ makówáwi tʼôepąʼą́ąʼiʼdı̨ óetṵʼan, “Iʼ Yą̃ʼdı̨́âaʼi Pʼoewą́ąhą́ą úwą́ąní, hedı̨ i shánkí
kwʼáyeʼi namuuʼiʼdı̨ iví pínnándí wóetą̃ą̃gé-í, hedı̨iho i ay shánkí yą̃ʼdı̨́âaʼi biʼayyandiʼ Jôesi
Tádı̨́áví ay gin óetṵʼą́ąmí.
36 Uví maatuʼi Elizabeth wáʼ sí pʼóe nasâamuu tobá ho nakwijópaa wänboʼ, hedı̨ wí enúkáy
iʼayyą́mí, tobáháa âypîʼ namuu gin tʼowa diʼân wänboʼ.
37 Jôesi Tádı̨́-á hą̃ą̃ tʼą̃hkí ûnkodı̨.”
38 Mary-dı̨ óetṵʼan, “Naa Nanbí Sedó Jôesi Táaví tʼôeʼiʼ omuu. Odaʼ hą̃ą̃ tʼą̃hkí untṵ́ʼi naa
dînpúuwí̓in.” Ihaydı̨hoʼ i makówáwi tʼôepąʼą́ąʼiʼdı̨ óejoeʼan.

Mary oe Elizabeth-víʼpiye namää

39 Wí hą̃yṵ́ thaa ihaydı̨ Mary ikhâyʼandi wí búʼay iwepiye iwą̃näho ʼ, iʼ búʼ-á oe Judea
nange naʼokúnáʼ niʼge nakʼóe.
40 Zechariah-ví tewhá iwepiye namää, hedı̨ natsʼûndi Elizabeth óesengitṵʼan.
41 Elizabeth-á Mary-ví sengitun natʼoe ihaydı̨ iʼ ay iví seephoge imáaʼiʼ iʼą́ʼyą̃ʼnan.
Elizabeth iʼ Yą̃ʼdı̨́âaʼi Pʼoewą́ąhą́ą pín taʼgedı̨ imáadı̨́ kaygi natṵ́,
42 “Jôesi Tádı̨́ádı̨́ ṵgîʼ híwóʼdi hą̃ą̃wí wônʼan, shánkí híwó wänbo tʼą̃hkí in weʼgen
kwiyą̃ʼgîʼvíʼwedı̨, hedı̨́á wáʼ iʼ toʼwí ṵ́ʼaypṵyą̃gíʼoʼi híwóʼbá ônʼą́mí.
43 Ṵ-á Nanbí Sedóví jíyá unmuu, hedı̨ihoháadan nä̃ʼi hą̃ą̃wí hayʼi naa dînpúuwí̓ naví̓
unpṵwą̃ʼą̃ą̃dı̨?
44 Ti úhanginná, unpówádı̨́ uví sengitun otʼoe ihaydı̨iboʼ, nä̃ʼi ay naví seephoge donmáaʼiʼ
nahíhchanpóedı̨́ iʼą́ʼyą̃ʼnan.
45 Hedı̨ híhchandi ṵ-á unmúuní, gá Jôesi Tádı̨́áví tun wóemägiʼin úpuwagíʼo gin
biwą̃yundedı̨ân.”

Mary hânho híhchandi iheeʼoʼ

46-47 Hedı̨ Mary natṵ́, “Pín taʼgedı̨ otṵ́ṵní Nanbí Sedó Jôesi Tádı̨́-á hayʼi namuuʼin, hedı̨
naví pí̓ʼnä khóʼjé-á hânho ohíhchan gá i-á naví aywondi dînmuudı̨ân.
48 Jôesi Tádı̨́ádı̨́ naa iví tʼôeʼiʼ omuuʼi díʼánshaaʼan, tobá kwʼáyeʼi wóʼmuupí wänboʼ, hedı̨
nää thaa iwedı̨ páadı̨́épiyá tʼą̃hkí tʼowa ditṵ́ṵní iʼdı̨́á naagîʼ híwó dînʼannin.
49 Taʼgendi iʼ shánkí tsonkhuu imáaʼiʼdı̨́á báyékí naagîʼ dînʼan. I-á yą̃ʼdı̨́âaʼidı̨ąʼ namuu.
50 Jôesi Tádı̨́-á in toʼwên iʼ óeʼaʼginninbí̓piye nasehkanąpoeʼo, in ho diʼâypṵyą̃ʼindá hedı̨́á
in diʼâypṵyą̃gíʼoʼindá wáʼ.
51 Báyékí nakaydı̨ heʼendi hą̃ą̃wí iʼoʼ, hedı̨ in toʼwên inbí pí̓ʼnä khóʼjé dijêngiʼánshaamuuʼin
tʼą̃äpiye ovâywádı̨́ende ʼ.
52 In toʼwên tsonkhuu dâymáaʼin waa dichą́ąʼin áagépiye iʼdı̨ ovâywą́vénde ʼ, hewänbo in
heʼennin dimuupí̓indá shánkí kwʼáye ovâytegende ʼ.
53 In dihąhséʼnindá híwóʼdi hą̃ą̃wí ovâymäʼ dishṵʼmúuní̓dı̨́, hewänbo in kodı̨́itʼowa
dimuuʼindá hą̃ą̃wípí̓dı̨́íbo-á ovâyjâatą̃ą̃dı̨ʼe ʼ.
54-55 Háa nanbí hehą̃ą̃win thehtáy pahpáʼin ovâytṵʼan waa iʼoʼ. Naʼin Israel-ʼin iví tʼôeʼin
gimuuʼin díkhą̃geʼdoʼ, hedı̨ wí̓ûnʼódepí hą̃ą̃dı̨ wänbo tʼą̃hkí Abraham-dádı̨́ hedı̨́á tʼą̃hkí
Abraham-bí ây iwedı̨ʼindádı̨́ ovâysehkanąʼą́ąmí̓dı̨́” gin Mary natṵ́.
56 Hedı̨ Mary poje pʼóe Elizabeth-víʼwebo ʼ iwóyı̨́ʼ, hedı̨́áháʼ iví̓piyá iweehoʼ.

John iʼ pʼóʼpʼoekandi naʼaypṵyą̃

57 Iʼ thaa Elizabeth iʼayyą́mí̓dı̨́ ûnpówá, hedı̨ wí enúkáy iʼayyan.
58 In toʼwên iví tsowa dithaaʼindá hedı̨́á iví maatuʼindá dínhanginpóe Nanbí Sedó Jôesi Tádı̨́á
iví̓piye híwóʼdi namuuʼin, hedı̨́á indá Elizabeth-ádı̨́á díví́híhchanmáa.

59 Wí jâaḏi naphaḏe ihayḏi in t'owa diwáyʾää, iʾ enúkáy in Huḏíyoví k'ewe taaḏi
óetaaʾąmíḏí. Iví táḏá Zechariah waabá óekhąyąʾkhâymáa in t'owaḏi,
60 hewänbo iví jíyá ûntṵ, "Haʾwâagá joe. John gân âykhąyąʾní."
61 Indi óetṵʾan, "Hewänbo wéʾi wí wänbo uví maatu t'owa haʾwâa wínakhąwąpí."
62 Heḏi inbí mandi iʾ ayví táḏá óehéeʾan óetsikaʾyąmíḏí hânnan i ay óekhąyąʾníʾin nadaʾ.
63 IʾḏI wên häąwên ovâydaaʾan eeḏi itąʾnamíḏí, heḏi wên phépháʾay ônʾandi ginnân itaʾnan: "John gin iví khąwą̈ ûnmuu." T'ąhkíḏíbo ovâyháaʾan.
64 Wesebo nahänjuḏeḏeeḏi nahíʾḏee, heḏi natṵʾ Jôesi Táḏá-á hayʾi namuuʾin.
65 T'ąhkí inbí tsowa dithaaʾin diʾánde hânnangú napóe, heḏá t'ąhkí oe Judea nange naʾokúnáʾ niʾge dithaaʾindá iʾgeḏi díviíhíʾmáa.
66 T'ąhkí dit'oeʾin näʾi häąwí iʾgeḏi díviʾánshaamáa, heḏi dívípitsikaʾmáa, "Háawi-angú näʾi ay namúuníʾ" Heḏi taʾgendi Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí iví mange iʾ ay óemáa.

Háawi John namúuní iʾgeḏi Zechariah ihéeʾoʾ

67 John-bí táḏá Zechariah ûnmuuʾiʾ iʾ Yąʾḏâaʾi P'oewąąhąą pín taʾgeḏi imáaḏí wí Jôesi
Táḏáví tukheʾbi waabá ihéeʾandi ginnân natṵ:
68 "Jaho gitṵṵní Nanbí Sedó Jôesi Táḏá hayʾi namuuʾin, i-á Israel-ví Jôesi dínmuu, gá
naʾin iví t'owa gimuuʾinbíʾpiye gínʾąäḏân díkhäge'namíḏí heḏá nanbí hänminbí mangeḏá
dímaʾp'ąäḏi-íḏá.
69 Jôesi Táḏáḏá wí hânho kayʾi aywondi naʾin dímägi. David-á hänʾoe Jôesi Táḏáví t'ôeʾi
ûnmuu, heḏá näʾi aywondi-á David-ví ây iweḏiʾiʾbá ûnmuu.
70 Jôesi Táḏáḏí dít'ôeʾan gin ikhâymáaʾin, heḏi iʾ híʾ iví hänʾoeʾin yąʾḏâaʾin tukheʾminbí
sóphogeḏi dînsan.
71 Natṵ naʾinbí hänminbíʾweḏi dînʾaywoení, in dít'ayʾinbí mangeḏi díjâaʾąmí.
72 Natṵ nanbí hehąąwin thehtáy pahpáʾinbíʾpiye nasehkanäpúuwí heḏá wáʾ in yąʾḏâaʾin
tun Abraham-dáḏí ik'ûʾindá háʾto ûnʾôeḏe-í.
73-74 Jôesi Táḏáḏí iví tun taʾgendi Abraham óemägi nanbí hänminbí mangeḏi díwhahóníḏí,
heḏânho gínkoeḏí-í khunwôedaʾginpíḏíboʾ iʾ ây'aʾginmääníḏí,
75 heḏânho gin ívíkanhondibo t'ąhkí naʾinbí wówátsi thaa yąʾḏâaʾin gimúuní, heḏá taʾgebo-
á nanbí wówátsi-á âyhûuwí" gin Zechariah natṵ.
76 Ihayḏá i ay-á óetṵʾan, "Naví ay, ṵ-á iʾ shánkí kw'áye naʾändi namuuʾiví tukheʾbi gin
wóetṵʾąąmí. Heḏá ṵ-á iʾ shánkí natsonjiʾiví páaḏé unmú-í in p'ôe igîʾ mânkhâyʾąmíḏí.
77 Ṵʾḏá iví t'owa ovâyhanginʾânnamí ovâyʾaywoeníʾin inbí t'aywǫ́ʾdi-á dínʾowóʾyendi.
78 Nanbí Jôesi-á gin iʾąmí gá hânho nasehkanät'óeḏân, heḏiho iʾ toʾwí iʾ thanbí muwąthay
waagiʾbá namuuʾiʾ oe kw'áyeḏi nanbíʾpiye nakąʾąągíʾo,
79 heḏi in toʾwên in chuwa dâykhunwôedaʾḏi khun niʾge dimännindáho iʾḏi ovâykomäání.
Iʾḏáhoʾnaʾin díkhäge'khâymáa heḏânho ánshaaginpíḏíbo giyęęníḏí" gin Zechariah natṵ.
80 John nasôeḏi iví hangintan wáʾ ûnsôe, heḏi tíʾúugéḏí ihayḏá ahkónu-á nathaa, in Israel-
ʾinbí jâa its'ant'ôeʾan píhay.

2

Háa Jesus naʾaypṵyą waa

1 John iʾ p'óʾp'oekandi naʾaypṵyą iwáyḏíbá iʾ Rome-wi tsondi shánkí hayʾi Cae-
sar Augustus gin nakhąwąʾiʾḏi t'ąhkí t'owa iʾ nange itsonmáa eejewin ovâyt'ôephaḏe
díkhąwąʾkwogihûuwíḏí.
2 Nää páaḏé in t'owa díkhąwąʾkw'óḏi Quirinius oe Syria nange natsondimuu ihayḏi.
3 Heḏiho t'ąhkí t'owa inbí thehtáy pahpáʾinbí búʾpiye dimää díkhąwąʾkw'ôeníḏí.
4 Joseph wáʾ ikhąwąʾkugihoʾ. I-á Galilee nange naná iʾ diweḏi Nazareth búʾayḏi napee,
heḏi wíyá búʾay oe Judea nange Bethlehem gin dâytṵʾoʾ iwepiye namää. Joseph-á David-
ví ây iweḏiʾiʾbá namuu, heḏi David-á Bethlehem iwewi-á namuu, heḏiho Joseph iwepiye
ûnpṵhpóe.
5 Joseph-di Mary i-áḏíbá óehoʾ. Indá dakhóhtsąątunpąʾän, heḏi Mary-á nasâamuu.
6 Bethlehem dajiʾ ihayhąąbá iʾ thaa napówá Mary iʾayyąmíḏí.
7 Heḏi iví páaḏéʾiʾ ay iʾayyan, heḏi aaʾây iwe óeʾánnankíḏí i hąąpanbí húuphébay iwe óek'ûʾ,
gá ee díví́whoʾkw'óeʾóʾi tewhá iwe wínajâanáhpíḏân.

In makówáwin t'ôepąʾąąʾindi in k'úwá ąyíʾnin ovâyhéeʾan

8 Iwáy búʾay tsowa wáy wên k'úwá ąyíʾnin dikw'ó, indá khṵʾḏéeḏí oe ahkónu inbí k'úwá
dâyʾąyînmáa.
9 Jôesi Táḏáḏí wí makówáwi t'ôepąʾąąʾiʾ inbíʾpiye ovâysan, heḏi inbí páaḏépiye tsíkhagipí
dínkwiṵḏee, heḏi Nanbí Sedó Jôesiví kohthayḏi ovâyʾánhógiḏi hânho dikhunwôedaʾpóe.
10 Heḏi iʾ makówáwi t'ôepąʾąąʾiʾḏi ovâytṵʾan, "WíʾíkhunwôedaʾípI. Bít'ôeyan, naaḏá híwóʾdi
tun wâymáʾ, t'ąhkí t'owa hânho ovâyhíhchannamíḏí.

11 Nää thaa oe David-ví bú' wí aywondi ungî' na'aypụyą̈. I-á i' to'wí namuu Jôesi Tá̱d̲á̱d̲í óesóge'i' t'owa ovây'aywoeníd̲í, i-á i' shánkí natsonji'i namuu.
12 Hed̲i nä'in bînmúuní únhanginnáaníd̲í háa wáytụ'an waa ta'gen namuu'in: Wí ay bînshaa-í aa'ây iwe na'ánmuud̲i, hą̈ą̈panbí húuphébay iwe nak'óed̲í."
13 Tsíkhagipí i' makówáwi t'ôepą'ą̨ą'i-á d̲í wây-á báyékí mákówáwin t'ôepą'ą̨ą'in dikeepóe. T'ą̈hkíd̲íbo Jôesi Tá̱d̲ávị'ged̲i híwó díví'hí'máad̲í ditû',
14 "Makówá kw'áayé t'ą̈hkí ditúụní Jôesi Tá̱d̲á-á hânho hay'i namuu'in, hed̲i nää oepáa k'ayd̲á in to'wên Jôesi Tá̱d̲á óehíhchanmä'indá ánshaaginpíd̲íbo dikwoní."

In k'úwá ą́ỵí'nin Jesus óemúuníd̲í dimää

15 In makówáwin t'ôepą'ą̨ą'in makówápiye diwáypee ihayd̲i in k'úwá ą́ỵí'nin wí'nä táye díví́tụmáa, "Jaho Bethlehem-piye gimú-í nä'in napóe'in âymúuníd̲í, i̱'ged̲i Nanbí Sedó Jôesi Tá̱d̲á̱d̲í na'in díhangin'ânnan."
16 Hed̲iho díví́wą̈näho'd̲i Mary-á Joseph-á hed̲á i' ay ee hą̈ą̈panbí húuphébay iwe nak'óed̲á ovâyshaa.
17 I' ay óemû' ihayd̲i háa in makówáwin t'ôepą'ą̨ą'indi ivị'ged̲i ovâytụ'an waa ditunji'.
18 T'ą̈hkí in iwe diji'in ovâyháa'an i' hą̈ą̈wí in k'úwá ą́ỵí'nindi ovâyt'ôe'andi dit'oed̲i.
19 Mary-á nä'i hą̈ą̈wí t'ą̈hkí napóe'i wí'ûn'ód̲epí, hed̲i hą̈ą̈d̲i wänbo t'ą̈hkí i̱'ged̲i i'ánshaamáa.
20 In k'úwá ą́ỵí'nin inbí k'úwá diji' iwepiye diwáymää, hed̲i Jôesi Tá̱d̲á-á kw'áayébo' óemáad̲í ditû' hânho hay'i namuu'in, gá nä'i' hą̈ą̈wí dâymû'i-á dit'oe'i-á namuud̲ân. Tą̈hkí háa i makówáwi t'ôepą'ą̨ą'i'd̲i ovâytụ'an waagibá napóe.

Jesus i' méesate hay'i eepiye óeho'

21 Wí jâad̲i naphad̲e ihayd̲i i' ay in Hud̲íyoví k'ewe taad̲i óetaa'an, hed̲i Jesus gin óekhą́yą̈'. Nä'in khą́wą̈-á i' makówáwi t'ôepą'ą̨ą'i'd̲i óemägi wa'd̲i iví jíyá ûnsáhpóepíd̲íbo'.
22 Hed̲i ihayd̲iho napóe dän'ą̨míd̲í háa Moses ita'nan waa, in Hud̲íyo inbí khuu dínmuud̲i dínkhây'ą̈' díví'ą̨mí'in wí ay na'aypụyą̈ ihayd̲i, hed̲iho' i' ay oe Jerusalem-piye dą̈nho', i' méesate hay'i iwe Jôesi Tá̱d̲á óetụ'ą̨ą̨míd̲í, "Nanbí ay wímäänì."
23 Gin dą̈n'an gá nä'in tsontun Jôesi Tá̱d̲áví ta'nin diwe ûnk'óed̲ân:
T'ą̈hkí in páad̲é di'âypụyą̈'in e'nûn áyą̈ą̈-á Jôesi Tá̱d̲á óemäänì.
24 Hed̲á wá' nata'muu in jíyá'indá wíje k'o'wee háa wíje tsíd̲é'ây ha'wâagi'in dâyhûuwí, hed̲i nä'in tsíd̲é dâyhayd̲i Jôesi Tá̱d̲á óemäänì. Hed̲iho Mary-á wá' han ikhâymáa.

Háa Simeon Jesus-vị'ged̲i natụ́ waa

25 Oe Jerusalem wí sen nathaa Simeon gin nakhą́wą̈'i'. Iví wówátsi-á ta'ge ihon, hed̲á Jôesi Tá̱d̲áví khuu-á ôn'a'gin. Natsíkha Jôesi Tá̱d̲á̱d̲í in Israel-'in inbí t'ôephad̲e iwed̲i ovâywhahóeníd̲í, hed̲i i' Yą̈'dâa'i P'oewą̨ąhą̨ą i-á d̲í naji'.
26 I' Yą̈'d̲âa'i P'oewą̨ąhą̨ą̨d̲ibá Simeon óehangin'ânnan wínachuwagí'opí'in i' to'wí Jôesi Tá̱d̲á̱d̲í óesóge'i' t'owa ovây'aywoeníd̲í óemû'pídíbo'.
27 I' Yą̈'d̲âa'i P'oewą̨ąhą̨ą̨d̲i i' hay'i méesate ee Simeon óets'úde. Jesus-ví jíyá-á d̲í tá̱d̲á-á d̲í i' wá' óets'úde, hed̲ânho indi igî' ôn'ą̨mí d̲í háa nakhây'ą̈'in Jôesi Tá̱d̲á natsonpóe waagibá.
28 Dits'ú' dihayd̲i Simeon-di i' ay óekê', hed̲i Jôesi Tá̱d̲á óekú'daa'andi ginnân natú:
29 "Nanbí Sedó Jôesi, näbâa hîn naa uví t'ôe'i' omuu'i híhchandi díchuwamää, uví tun bimägi waagibá.
30 Naa ohíhchan, gá nää-á naví tséed̲í i' aywondi ụ'd̲i dînsandi' dópimû'd̲ân.
31 Hed̲i nä'indá bi'an t'ą̈hkí nange'in t'owa dâymúuníd̲í.
32 Nä'i aywondi-á wí ko waagibá namúuní uví p'ôe in Hud̲íyo dimuupí'in ovâykeeyą̨míd̲í, hed̲i i' namuud̲i uví t'owa Israel-'indá he'ennin dipúuwí."
33 Gin Simeon i' ayvị'ged̲i ihée'andi i' tá̱d̲á-á jíyá-á hânho ovą̈nhá̱a'an.
34 Hed̲áhá' Simeon-di Jôesi Tá̱d̲á óedaa'an híwó'di thaa ovą̈nmääníd̲í, hed̲á Mary-á óetụ'an, "Wáy wên in Israel-'in i' óesígíkáyjí, hed̲iho ovây'aywoení, hebo wây-á wêndá wí'óesígíkáyjípí hed̲iho diped̲ee-í. I'd̲á t'ą̈hkí t'owa háa Jôesi Tá̱d̲á nada' waagi ovâykeeyą̨mí, hewänbo in t'owad̲á óejoegikhâymáa,
35 hed̲i báyékí t'owa háa inbí pí'nä khó'jé di'ánshaamuu waa ovâykeeyą̨mí. Hed̲i ụ-á báyékí mänt'ôephad̲ekhâymáad̲í wí to'wíd̲í wí tsijó phá'd̲í uví pín wônjún waagibá unchą̨ą-í."

Anna ikú'daa'an

36 Hed̲á iwebá wí kwee Anna gin nakhą́wą̈'i wá' naji', i-á wí Jôesi Tá̱d̲áví tukhe'bibá namuu. Nä'i kwee-á Phanuel-ví a'yú ûnmuu, hed̲i Asher-á iví hehą̈ą̈wi thehtáy pahpâa ûnmuu.
37 Tsé ihay pą̨ąyo nakhóhtsą̨ą'ą̈nwän, hed̲i khávéntą̈'d̲i jónu (84) pą̨ąyo ûnná iví sen ûnchuu iwed̲i. Hą̈ą̈d̲i wänbo t'ą̈hkí i' méesate hay'i iwe naji', hed̲i hą̈yą̈nbo' ihą̨ąd̲ą̈'od̲á ijûusu'od̲á khụụ-á thaa-á Jôesi Tá̱d̲á óe'a'ginmä'.

38 Waʔḏi Simeon ihíʔmáa ihayḏibá iʔ kwee nats'ṷ́, heḏi iʔ aygîʔ Jôesi Táḏá óekṷ́ʔdaaʔan, heḏá
ivı̨ʔgeḏá ovâyt'ôeʔan t'ą̈hkí in Jerusalem-win ditsíkhakw'óʔnin Jôesi Táḏáḏí ovâymaʔp'ą̈ą̈ḏi-íḏí.

Joseph-áḏí Mary-áḏí oe Nazareth búʔaypiye dänweehoʔ

39 Joseph-áḏí Mary-áḏí dänʔan háa Nanbí Sedó Jôesiví tsontun diwe nak'óe waagibá,
ihayḏáháʔ inbí búʔay Nazareth-piye dänweehoʔ, i-á Galilee nangá nak'óe.
40 Heḏi iʔ ay nasôʔḏi nakaypoeʔo heḏá báyékí hangintandá imáa, heḏá Jôesi Táḏáḏá báyékí
óekhą̈geʔmáa.

Jesus-di in hą́hkannin iʔ méesate hayʔi ee ovâyhéeʔan

41 Pąąyo p'óe waagi iʔ Passover shánkíʔeeḏi dínnáʔ dihayḏi, Jesus-ví jíyá-á táḏá-á oe
Jerusalem-piye damääʔą̈.
42 Heḏiho Jesus tą̈ʔḏi wíje (12) pąąyoʔi namuu ihayḏi Jerusalem-piye dimää, hą̈ą̈ḏi waa
díviʔo waagibá.
43 Iʔ shánkíʔeeḏi dínk'ewe ʔ dihayḏi in t'owa díviweehondi, Jesus-á Jerusalem-bo iwóyı̨ʔ.
Hewänbo iví táḏá-á jíyá-á wíḏänhanginnáhpí iwe iwóyı̨ʔnin.
44 Indá daʔánde wây-á t'owa indáḏíbá dimännindáḏí najiʔin, heḏi wí thaa t'ą̈hkí Jerusalem
diweḏi damää. Ihayḏi inbí k'emaʔin deeje heḏá inbí maatuʔin deejá óenuwą̈,
45 hewänbo wíʔóeshaapı́ḏí Jerusalem-piye dänwáybun óenuuwą̈́-íḏí.
46 Wíje thaa naphaḏe ihayḏi iʔ méesate hayʔi ee in Huḏíyoví hą́hkannindáḏí óeshaa. Háa
díviháʔmáaʔin iʔḏi ovâyt'ôeyande heḏáháʔ báyékí hą̈ą̈wí ovâytsikaʔmáa.
47 Iví hangintandá heḏá iví híʔ in hą́hkannin ovâytṷmáaʔiʔḏá t'ą̈hkí t'owa dit'oeʔin
ovâyháaʔan.
48 Iví táḏá-á jíyá-á wíḏänhanginnáhpí háa dänʔánshaaʔąmíʔin. Iví jíyáḏí óetṷʔan, "Naví ay,
háaḏan gin naʔin díʔan? Ti wíʔúhanginnáhpíʔan ṷʔḏi báyékí ą́yîngi uví táḏá-áḏí naa-áḏí dímägi,
heḏá t'ą̈mäpiye wítṷwą̈máa?"
49 Jesus-di ovą̈ntṷʔan, "Ti wíḏänhanginnáhpíʔan naa dînkhâyʔą̈ʔ naví Táḏáví tewhá ee
ochaníʔin?"
50 Hewänbo háa ovą̈ntṷʔannin wíḏakaʔpówápí.
51 Iví táḏá-á jíyá-á indáḏíbá oe Nazareth-piye nawáymää, heḏi t'ą̈hkí háa óetṷʔan waa
iʔaʔgindoʔ. Iví jíyá nąʔi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí napóeʔi wíʔûnʔóḏéndepí.
52 Heḏi Jesus-á nasôemändi shánkí báyékí hangintandá ihónde ʔ, shánkí nasenpuwamän,
heḏi Jôesi Táḏá-áḏí in t'owa-áḏí shánkí wänbo óesígí.

3

John iʔ p'óʔp'oekandiʔḏi Jôesiví tun in t'owa ovâytunphaḏende ʔ

1-2 Tiberius Caesar t'ą̈hkí iʔ Rome-wi nange tą̈ʔḏi p'ánú (15) pąąyoḏi natsonjiʔ ihayḏi,
Zechariah-ví ay John iʔ p'óʔp'oekandiʔ oe ahkónu najiʔ, heḏi Jôesi Táḏáḏí óetṷʔan iví híʔ
ônt'ôeʔąmíḏí. Ihayhą̈ą̈bá Pontius Pilate Judea nangewi tunjó namuu, Herod-á oe Galilee
nangá natsonnän, Herod-ví tíʔûu Philip-á oe Iturea nange heḏá Trachonitis nangá nat-
sonnän, Lysanius-á oe Abilene nangá natsonnän, heḏá Annas-áḏí Caiaphas-áḏí owhaʔ
p'óʔḏéḏíʔindá damuu.
3 Heḏi John t'ą̈mäpiye Jordan p'oʔk'ay tsowa i̱ʔge najiḏi in t'owa Jôesiví tun ovâyt'ôekanhon.
Ovâytṷmáa, "Unbí t'aywóʔdi binjoeʔan heḏânho Jôesi Táḏáḏí wovâyʔowóejé-íḏí, heḏá naaḏá
wâypʼóʔp'oeʔąmí."
4 Heḏi nąʔi háa John iʔo waa Jôesi Táḏáví tukheʔbiʔ Isaiah iví taʔnin diwe ho itaʔnan. Ginnân
ûntaʔmuu:

Wí toʔwí oe ahkon deeḏi ûntṷhkwíntṷ́ṷní,
'In p'ôe binkhâyʔan iʔ shánkí natsonjiʔigîʔ.
Hą̈ʔi p'ôeʔây wáʔ igîʔ bintaʔgeʔan.
5 T'ą̈hkí hégę̨ʔây napiḏeḏee-í.
T'ą̈hkí okú-á p'indá natayeḏipúuwí.
Wáy namäägináʔ deejá nataʔgepúuwí,
heḏi iʔ p'ôe nabôebôenáʔdiʔ nataʔgepúuwí.
6 Heḏi t'ą̈hkí t'owa dâymúuní Jôesi Táḏáḏá t'owa ovâyʔaywondeʔin.'
7 Hânho báyékí t'owa dimääʔą̈ John-di ovâypʼóʔp'oeʔąmíḏí. IʔḏI ovâytṷmáa, "Un pą̈ą̈yṷ
wí phaa iweḏi íshavemännin waaginbá ímuuʔin, toʔḏan wovâytṷʔan háa úvíʔąmíʔin, heḏânho
Jôesi Táḏáḏí wíwovâytuhchą̈ą̈nú-ípíḏí?
8 Híwó úvíʔą̈ąmí heḏânho nakeepúuwíḏí unbí t'aywóʔdi taʔgendi bînjoeʔannin.
Wíʔíjêngitṷ́ṷnípí, 'Abraham-bí ây iweḏiʔinbá gimuu.' Nąʔin wâytṷʔąmí, Jôesi Táḏá-á
nadaʔḏáho ûnkoḏi nąʔi k'uu nääyé nak'wóʔdiḏi wây-á Abraham-bí ây ovâypaʔíḏí.
9 Nääho gin waagibá napoeʔo: Wí k'uuwée-á ho nakhâymuu wí tay púu núʔ óets'âa-íḏí.
T'ą̈hkí iʔ tay nabaypoeʔopı̨ʔ-á óets'âa-í, heḏi phaa iwe óechą̈ą̈nú-í."

10 Hedi in t'owadi óetsikaʔyan, “Hân gínkhâyʔäʔ íviʔąmíʔin háa untṷ waa wígínpúuwípídí?”
11 IʔDi ovâytṷʔan, “Gá ginnân: Wí toʔwí wíje k'éwéʔin to ûnk'óedáhoʔ, i-á ûnkhâyʔäʔ wéhpêe wí toʔwí ûnk'óepîʔ óemääníʔin. Hedi wí toʔwí ûnkoegîʔbáʔyendi-áho ûnkhâyʔäʔ wí toʔwí ûnkoegîʔkw'óhpîʔ óemääníʔin.”
12 Wên tax phahsannin iviʔpiye dimää ovâyp'óʔp'oeʔąmídí, hedi ditsikapóe, “Hąhkandiʔ, heyâa naʔindá, hân íviʔąmí?”
13 IʔDi ovâytṷʔan, “Iʔ chäʔ häyṷ unbí tsonnindi wovâytṷʔan ihaydąʔmân bînwéʔgeʔąmí.”
14 Hedá wên sundado-á ditsikapóe, “Heyâa naʔindá, hândá íviʔąmí?” IʔDi ovâytṷʔan, “Häyṷ wovâywáʔâaʔiʔDi bíhíhchannan. T'owa wívînkaygiʔąmípí wíyá shánkí wovâymäänídí, hedihâa in t'owa híwóhpí wídíviʔanpídáhoʔ, wíʔovâytṷʔąąmípí híwóhpí díviʔannin wí chäʔ inbíʔwedi bînhóenídí.”
15 In t'owa dichanpoeʔo wí häąwí hayʔi napuwagíʔo waagibá, hedi John i p'óʔp'oekandivíʔgedi báyékí díviʔánshaamáa, tigúba i-ân namuu iʔ toʔwí Jôesi Tádádí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí.
16 Hedi John-di t'ąhkídíbo ovâytṷʔan, “Naadi p'oedidąʔ wâyp'óʔp'oeʔoʔ, hewänbo wí toʔwí naví shánkí tsonkhuu imáaʔi napowagíʔo, naa ihay híwóʔdi wóʔmuupí iví anto wänbo dônp'ąądi-ídí. IʔDá wíyá piʔwí p'óʔp'oekan waagibá wovâymäání. Wáy wên un iʔ Yäʔdâaʔi P'oewąąhąą wovâymäání, wáy wêndá phaadá wovâytuhchąänú-í.
17 I-á nakhâymuu t'owa ovâyweejé-ídí, wí toʔwí iʔ táhtân iʔ tákhowa iwedi iwijende waagibá. Iʔ táhtân iwéʔgeʔan dihaydi tebay iwe ikuu-í, hewänbo iʔ tákhowa-á wí phaa hänhay wänbo naphahpąądipîʔ iwe ich'âaní.”
18 Shánkí wíyá tun giʔbibá John-di kayʔindi in t'owa ovâyhéeʔan, Jôesi Tádáví híwǫʔdi tun ovâyt'ôeʔodi.
19-20 Hedá John-di Herod wáʔ óetṷʔan iʔ kwee Herodias-ádí t'aywó iʔannin. Tobá Herodias-á Herod-ví tíʔûuví kwee ûnmuu wänboʔ ônkêʔ. Báyékí wíyá t'aywóʔdi-á Herod iʔan, hedá wáʔ John óepansóge, hedi näʔin in shánkí p'ándíkîʔ iʔannin namuu.

Jesus óep'óʔp'oeʔan

21 John-di t'ąhkí in t'owa ovâyp'óʔp'oeʔoʔ ihaydi Jesus wáʔ óep'óʔp'oeʔan. Hedi iwebá Jesus ijûusuʔoʔ ihaydi makówá nakhuudee,
22 hedi iʔ Yäʔdâaʔi P'oewąąhąą wí k'oʔwee waagibá natúʔmuudi nawândi Jesus-vîʔdi isóge, hedá wí tun makówádí napeedi ginnân natṷ: “Ṷ-á naví ay wísígíʔi-ân unmuu. Hânho ṷʔdi ohíhchan.”

Jesus-ví páadé käʔąąʔin t'owa ûnmuuʔin

23 Jesus-á madi powintą (30) pąąyoʔi namuu páadé its'anhąhkanjíyé ihaydi. T'owa-á diʔân i-á Joseph-ví ay namuuʔin. Joseph-á Heli-ví ay ûnmuu.
24 Heli-á Matthat-ví ay ûnmuu, Matthat-á Levi-ví ay ûnmuu, Levi-á Melchi-ví ay ûnmuu, Melchi-á Jannai-ví ay ûnmuu, Jannai-á Joseph-ví ay ûnmuu,
25 Joseph-á Mattathias-ví ay ûnmuu, Mattathias-á Amos-ví ay ûnmuu, Amos-á Nahum-bí ay ûnmuu, Nahum-dá Esli-ví ay ûnmuu, Esli-á Naggai-ví ay ûnmuu,
26 Naggai-á Maath-ví ay ûnmuu, Maath-á Mattathias-ví ay ûnmuu, Mattathias-á Semein-bí ay ûnmuu, Semein-dá Josech-ví ay ûnmuu, Josech-á Joda-ví ay ûnmuu,
27 Joda-á Joanan-bí ay ûnmuu, Joanan-dá Rhesa-ví ay ûnmuu, Rhesa-á Zerubbabel-ví ay ûnmuu, Zerubbabel-á Shealtiel-ví ay ûnmuu, Shealtiel-á Neri-ví ay ûnmuu,
28 Neri-á Melchi-ví ay ûnmuu, Melchi-á Addi-ví ay ûnmuu, Addi-á Cosam-bí ay ûnmuu, Cosam-dá Elmadam-bí ay ûnmuu, Elmadam-dá Er-ví ay ûnmuu,
29 Er-á Joshua-ví ay ûnmuu, Joshua-á Eliezer-ví ay ûnmuu, Eliezer-á Jorim-bí ay ûnmuu, Jorim-dá Matthat-ví ay ûnmuu, Matthat-dá Levi-ví ay ûnmuu,
30 Levi-á Simeon-bí ay ûnmuu, Simeon-dá Judah-ví ay ûnmuu, Judah-á Joseph-ví ay ûnmuu, Joseph-á Jonam-bí ay ûnmuu, Jonam-dá Eliakim-bí ay ûnmuu,
31 Eliakim-dá Melea-ví ay ûnmuu, Melea-á Menna-ví ay ûnmuu, Menna-á Mattatha-ví ay ûnmuu, Mattatha-á Nathan-bí ay ûnmuu, Nathan-dá David-ví ay ûnmuu,
32 David-á Jesse-ví ay ûnmuu, Jesse-á Obed-ví ay ûnmuu, Obed-á Boaz-ví ay ûnmuu, Boaz-á Salmon-bí ay ûnmuu, Salmon-dá Nahshon-bí ay ûnmuu,
33 Nahshon-dá Amminadab-ví ay ûnmuu, Amminadab-á Ram-bí ay ûnmuu, Ram-dá Hezron-bí ay ûnmuu, Hezron-dá Perez-ví ay ûnmuu, Perez-á Judah-ví ay ûnmuu,
34 Judah-á Jacob-ví ay ûnmuu, Jacob-á Isaac-ví ay ûnmuu, Isaac-á Abraham-bí ay ûnmuu, Abraham-dá Terah-ví ay ûnmuu, Terah-á Nahor-ví ay ûnmuu,
35 Nahor-á Serug-ví ay ûnmuu, Serug-á Reu-ví ay ûnmuu, Reu-á Peleg-ví ay ûnmuu, Peleg-á Eber-ví ay ûnmuu, Eber-á Shelah-ví ay ûnmuu,
36 Shelah-á Cainan-bí ay ûnmuu, Cainan-dá Arphaxad-ví ay ûnmuu, Arphaxad-á Shem-bí ay ûnmuu, Shem-dá Noah-ví ay ûnmuu, Noah-á Lamech-ví ay ûnmuu,

37 Lamech-á Methuselah-ví ay ûnmuu, Methuselah-á Enoch-ví ay ûnmuu, Enoch-á Jared-ví
ay ûnmuu, Jared-á Mahalaleel-ví ay ûnmuu, Mahalaleel-á Cainan-bí ay ûnmuu,
38 Cainan-dá Enos-ví ay ûnmuu, Enos-á Seth-ví ay ûnmuu, Seth-dá Adam-bí ay ûnmuu,
Adam-dá Jôesi Táḏáví ay ûnmuu.

4

Penísendiḏi Jesus óetayindeʾ

1 Jesus iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhąąą pín taʾgeḏi imáaḏí in Jordan p'oʾk'ay nanáʾ diweḏi
nawáymää, heḏi iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhąąḏi ahkónupiye óehoʾ.
2 Iwe jónäntą̈ (40) thaa iʾ Penísendi ikhą̈ą̈ḏeʾ óet'aywóhkannamíḏí. Iʾ jónäntą̈ thaa t'ą̈hkí
ą̈ą̈bo wíʾik'oepí, heḏi t'ą̈hkí iʾ thaa naphaḏe ihayḏi ąąḏi óemáa.
3 Heḏi Penísendiḏi óetụʾan, "Jôesi Táḏáví ay unmuuḏáho näʾi k'uu näwe nakw'óʾdi nâajôení
napávápaʾíḏí."
4 Jesus-di óetụʾan, "Joe, háʾto gin dáyʾą̨mí. Jôesi Táḏáví tą̨ʾnin diwe ûntų̂ʾ,
T'owa-á wíyá shánkí díntáy pváváíʾweḏi heḏânho in koḏi wówátsi dâymáʾve-íḏí."
5 Heḏáháʾ iʾ Penísendiḏá owáy kw'áyepiye nanáʾ diwe Jesus óepiye, heḏi t'ą̈hkí nange nää
oepáa k'aydi wémûuḏibo ʾ ônkeeyan,
6 heḏi óetụʾan, "Naaḏi t'ą̈hkí tsonkhuu t'ą̈hkí näʾi nan deeje wímäänî, inbí saʾwóʾdi ą̈ą̈wí
wóegé. Näʾì-á t'ą̈hkí naví mange dînkw'óḏihoʾ, heḏi toʾwí naa odaʾi dómäänî.
7 Heḏânho naví páaḏépiye bidégeʾdisógeḏi díʾaʾginmäänídí, näʾi t'ą̈hkí uvíʾ úmúuní."
8 Jesus-di óetụʾan, "Joe, háʾto gin dáyʾą̨mí. Jôesi Táḏáví taʾnin diwá ginnân ûntaʾmuu:
Jôesi Táḏá iʾ shánkí natsonjiʾiʾbá namuuḏi bînʾaʾginmäänî.
I-á unbí Jôesi únmuu, heḏiho iʾḏą̨ʾmân bînʾaʾgeení."
9 Ihayḏá Penísendiḏá Jesus-á oe Jerusalem-piye óehoʾ, heḏi iʾ méesate hayʾi shánkí
natụʾwän deeḏi óepiye, heḏi óetụʾan, "Jôesi Táḏáví ay unmuuḏá näweḏi ókeʾt'ave,
10 gá Jôesi Táḏáví taʾnin diwe gin nataʾmuuḏân:
Jôesi Táḏá iví makówáwin t'ôepą̨ʾą̨ą̨ʾin itụʾą̨mí wóeʾą̨yîngiʾą̨míḏí.
11 Heḏá gin wáʾ nataʾmuu:
Indiḏânho inbí man diwe wóeyą̨ą̨-í heḏânho k'uu eeḏi wívíʾânchą̈ą̈nú-ípíḏí."
12 Jesus-di óetụʾan, "Joe, háa untų̂ waa háʾto dáyʾą̨mí, gá iví tą̨ʾnin diwebá ûntų̂ʾdân,
Uví Jôesi iʾ shánkí natsonjiʾi namuuʾi wínâatayi̯ʾnípí nâamúuníḏí háa in natų̂ʾin iʾą̨míʾin háa
joe."
13 T'ą̈mäge háa Jesus óet'aywóhkannamíḏí Penísendi ikhą̈ą̈ ihayḏi Jesus-víʾweḏi ijâaʾan
wíyá wáygédí puwahay.

Jesus oe Nazareth búʾay óejoegiʾan

14 Iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhąąḏá Jesus báyékí pínnán óemägi, heḏi Galilee-piye iwáybun.
T'ą̈mäpiye iʾ búʾ eeje t'ą̈hkí t'owa Jesus-víʾgeḏi dit'oe,
15 heḏi t'ą̈hkí Huḏíyoví méesate eeje iʾḏi ovâyhą̨ʾoʾ, heḏi t'ą̈hkí t'owaḏi kw'áayébo ʾ óemáa.
16 Jesus oe Nazareth búʾay napówá, nasôe iweʾi búʾ namuu. Iʾ kaykhanwówá thaa in
Huḏíyoví méesateʾay ipiye namää, hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí iʾo waagibá. Iwi̯nú Jôesi Táḏáví tą̨ʾnin
diweḏi in t'owa ovâytunnamíḏí,
17 heḏi indi in taʾnin Jôesi Táḏáví tukheʾbi Isaiah itaʾnannin ônʾan, heḏi imahsanusuuḏi
näʾi híʾ nataʾmuu iwe ishaa:
18-19 Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhąą naa dînsan, heḏiho i-á naa-áḏí najiʾ,
gá naa díde ʾmandân in sehkanäwó diwówájiʾin t'owa iví híwóʾdi tun dovâyt'ôeʾą̨míḏí.
IʾḏI naa dísan in pan dovâyt'ôeʾą̨míḏí dovâymahpą̈ḏikhâymáaʾin,
in tsíʾt'aaʾindá inbí keetandá dâywáykáyjíḏí,
in áagé diwhąʾvennindá dovâywáytaygé-íḏí,
heḏá t'owa-á dovâytụʾą̨ą̨míḏá ihayḏiho naná Nanbí Sedóḏí ovâykeeyą̨míḏí hânho
híwóʾdi namuuʾin.
20 Heḏáháʾ Jesus in taʾnin iwáymahsanu, heḏi iʾ méesate iwewi khą̈geʾdiʾ ônwáyʾandi isóge.
T'ą̈hkí ee méesdiwówájiʾin t'owa iví híwóʾdi tun dovâyt'ôeʾą̨míḏí.
IʾḏI naa dísan in pan dovâyt'ôeʾą̨míḏí dovâymahpą̈ḏikhâymáaʾin,
in tsíʾt'aaʾindá inbí keetandá dâywáykáyjíḏí,
in áagé diwhąʾvennindá dovâywáytaygé-íḏí,
heḏá t'owa-á dovâytate dikw'óʾnindi Jesus hânho óeḏamúndeʾ.
21 Ihayḏáháʾ Jesus-di ovâytụʾan, "Näʾi hą̈ą̈wí Jôesi Táḏáví taʾnin diwe nataʾmuuʾi-á ho
napóe nää thaa ít'ôeyankw'ôndiboʾ."
22 T'ą̈hkíḏíbo dichanpóe híwó ihéeʾannin. T'ą̈hkí ovâyháaʾan, gá saʾwóʾdi tundi
ovâyhéeʾandân, heḏi ditų̂ʾ, "Hádídan näʾi hą̈ą̈wí ûnhanginná? Ti Joseph-ví aydą̨ʾmân
wíʾûnmuupíʾan?"

23 I'di ovâytu'an, "Madi undi nä'i tuní,
hedá t'owa-á dovâyt t'owa ditû'di dítu'âami, 'Woekandi, páade bipihehkháa'ami.' Han
ítúdáho unbí hí' ginnân úntunda'í: Un ít'oe háa ee Capernaum bú'ay dáy'annin,
hediho nää-á nää naví ówínä wá' han waagibá naa dînkhây'ä' dáy'amí'in.
24 Hewänbo naadá ta'gendi wâytu'amí, wí Jôesi Tádáví tukhe'bi'-á iví nange iweho
wí'óesígí'ohpí.
25-26 Naadá wâytu'amí háa báyékí paayo phade ta'gendi napóe'in, Jôesi Tádáví tukhe'bi'
Elijah nawówáji' ihaydi. Pojeadá píngé paayo wí'ikwa'nanpí, hediho t'ähkí i' nange wáy
báyékí dihaapóe. Hedi tobá Israel-win kwiyä' inbí senä' dínt'ahánnin báyékí diji wänbo',
hä'in kwiyä'bí'wepiye Jôesi Tádádí Elijah óesaaníví'wedi oe Sidon bú'piyân óesan, wí bú'
Zarephath gin dâytu'o' iwepiye, wí kwee iví sen ûnchuu'i' óekhäge'namídí.
27 Hedá wá' Jôesi Tádáví tukhe'bi' Elisha nawówáji' ihayhää, báyékí in Israel-win
diphéetaymuu, hedi wénä wänbo in wídiwówapí. Wí sen Naaman kin nakhäwä'idä'mân
nawówa, hedi i-á Syria nangewi-ân namuu."
28 In méesate ee dikw'ó'nin nä'i dit'oe ihaydi hânho dit'ayyaapóe.
29 Tsíkhagipí dívíwínúdí i' bú'dí já'wépiye Jesus óechänupiye. I' bú'-á okú wáhkí nak'óe,
hedi oe okú kw'áyepiye óepiye t'owá k'áygédí óeke't'âave-idí.
30 Hewänbo i-á inbí jáagé i'ge naphadedibo' iwedi namää.

Jesus-di wí yä'dâapî' p'oewaahâa wí senbí'wedi óekhehpiye

31 Ihaydá Jesus-á wíyá Galilee nangewi bú'ay Capernaum gin dâytu'o' iwepiye namää,
hedi i' Hudíyoví kaykhanwówá thaa dínná' dihaydi in t'owa ovâyhá'o'.
32 In t'owa háa Jesus-di ovâyhá'annindi ovâyháa'an, gá wí to'wí báyékí tsonkhuu imáa'i
waagibá ihí'máadân.
33-34 Iwebá wí sen na'än wí yä'dâapî' p'oewaahâadi óemáa'i', hedi ituwínú, "Ívi'wän
u Jesus Nazareth-wi', ánpí dí'an. Ti un'äää dít'ahäanú-ídí gáhán? Naa dînhanginná to'wí
unmuu'in — u-á i' t'ähkí yä'dâa'i' unmuu, i' Jôesi Tádádí wóesandi'."
35 Jesus-di i' yä'dâapî' p'oewaahâa t'aydi óehée'andi óetu'an, "Hândä'dibo', hä'i
senbí'wedi ópeeve." I' p'oewaahâadi i' sen in t'owaví páadépiye óekanu, hedi i senbí'wedi
napee wí'óewa'anpídíbo'.
36 T'ähkí dikw'ó'nin ovâyháa'andi dívítumáa, "Jesus-ví hí'-á hânho ûnkay. I-á báyékí
tsonkhuu ûnk'óe in yä'dâapí'in p'oewaahâa to'wênbí'wedi ovâypeejôenídí, hediho
dây'a'gindo'."
37 Hedi t'ämäpiye t'ähkí in t'owa iwéngéwin ivi'gedi dívíhí'máa.

Jesus-di báyékí t'owa ovâyhehkháamägi

38 Jesus in Hudíyo-ví méesate iwedi napee, hedi Simon-bí tewhá iwepiye namää. Simon-bí
jahkwíjo ûnhaydi hânho natsáwäp'íde', hedi Jesus igî' ônkhä'ge'daa'an.
39 Hediho Jesus namääді i' kweeví whohte hânge iwínú, hedi i' tsáwäp'íde i kweeví tú'dí
napee-ídí ijôn. Wesebo i' tsáwäp'íde ûnhándí i' kwee ishaa, hedi ovâyhúujôn.
40 Nathantsudemän dihaydi i' kaykhanwówá thaa ho naphade, hedi to'wên wây-á di-
hay'in dínkw'ó'nin Jesus-ví'piye dâyho', tobá háawi inbí hay dínmuu wänbo', hedi iví mandi
ovâytägedi t'ähkí ovâyhehkháamägi.
41 In yä'dâapí'in p'oewaahâa báyékí t'owaví'wedi dínpee, hedi dipee'ädi dívítuwínú, "U-á
Jôeso Tádá-ví ay-ân unmuu." Hewänbo i'di t'aydi ovâyhée'andi wíyá wí'ovâyhí'mägipí, gá
dínhanginnândân i-á nammu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí, hedi wa'di
wínada'pí in t'owa dínhanginnáanídí to'wí namuu'in.

Jesus in Hudíyo-ví méesate'ây eeje in t'owa Jôesi Tádáví tun ovâyt'ôe'o'

42 Namuwäthay ihaydi Jesus ee bú'dí napee, hedi wähää tóebo wínathaapí iwepiye namää.
In t'owadi óetuwäho', hedi óeshaa ihaydá dívíkhäädé' inbí'wedi wí'ijâa'amípídí.
43 Hewänbo i'di ovâytu'an, "Naa dînkhây'ä' i' wé'ge'i bú'ây eejepiye omú-í'in, hedânho
dovâyt'ôe'amídí nä'i híwó'di tun hádídí Jôesi Tádádí in t'owa ovâysígíhónde' i'ged.
Hangî'ânkun naa dísan."
44 Hediho Jôesi Tádáví tun i' Hudíyoví méesate'ây eeje in Hudíyoví nange i'ge t'ähkí
ovâyt'ôekanhon.

5

Jesus-di iví páadé'in khäge'nin ovâyde'man

1 Wí thaa Jesus i' p'oekwîn Genessaret gin dâytu'o' iwe tsowa wáy nawin, hedi báyékí
in t'owa dívíchänumáa shánkí iví nú'piye dívíhâadi-ídí hedânho shánkí híwó Jôesi Tádáví hí'
dit'oe-ídí.

2 Wíje kophé owáy p'oʔ k'áygé wáy daʔändí imûʔ. In paawóʔindá wíyá wáygé diji inbí
paʔakanuʔi dâyʔowêeḏi-íḏí.
3 Wí kophé-á Simon-bîʔ ûnmuu. Jesus iwe itógiḏi Simon óedaaʔan hây p'oe iwepiye ônhąąḏi-
íḏí, heḏi iwáygé isógeḏi in t'owa ovâyhąʔan.
4 Heḏi ovâyhíʔbowa ihayḏi Simon óetụʔan, "Uví kophé oe shánkí nawąʔän diwepiye
mänhąḏi, heḏi unbí paʔakanuʔi binwhájé heḏânho bînpaawhahóeníḏí."
5 Simon-di óetụʔan, "Hąhkandiʔ, khun t'ąhkí hânho ívít'ôeʔan, heḏi wêe wänbo paa
wíʔâywhahkêʔpí. Hewänbo nää-á gin ụʔ untúḏího iʔ paʔakanuʔi dówhaajé-í."
6 Heḏi han díviʔan dihayḏi báyékí paa dâywhahógi, heḏi inbí paʔakanuʔi dínsivekhâypóe.
7 Heḏiho dívímanwáḏáʔan inbí k'emaʔin iʔ wêe kophé iwe ditoʔonnin diʔąą-íḏí
ovâykhągeʔnamíḏí, heḏi indá dipówá ihayḏi in wíje kophé t'ąhkí dínp'ídepóeḏí báyékí
dínpaakuʔundi ovâyʔụgekhâyʔan.
8 Simon Peter háa napóeʔin imûʔ ihayḏi Jesus-ví páaḏépiye idégeʔdisóge heḏi óetụʔan,
"Nanbí Sedó, naviʔweḏi óhąḏi, naa-á t'aywóhkandiḏąʔ omuu."
9 Haʔwâa Peter natú gá óeháaʔandân báyékí paa dâywhahógiḏi, heḏi t'ąhkí in diho
dívímanwáḏáʔan inbí k'emaʔin iʔ wêe kophé iwe ditoʔonnin diʔąą-íḏí ovâykhągeʔnamíḏí, heḏi
indá dipówá ihayḏi in wíje kophé t'ąhkí dínp'ídepóeḏí báyékí dínpaakuʔundi ovâyi-áḏí diji'in
wáʔ ovâyháaʔan.
10 James-áḏí John-dáḏí hanbá dachanpóe. Näʔin wíje senäʔdá Zebedee-ví ây
damuu, heḏi indáḏí Simon-dáḏí wéʔge dânpaawóʔoʔ. Hebo Jesus-di Simon óetụʔan,
"Wíʔunkhunwôedaʔípí. Nää-á paa mänhóndeʔ, hewänbo nää iweḏi páaḏépiyá t'owa-ân
naagîʔ dînkhonkhâymáa."
11 Inbí kophé oe p'o kíngépiye dâywáyhąḏiḏi hąąwí dínkw'óʔdi t'ąhkí dâyjoeʔan, heḏi Jesus
óeyụụhoʔ.

Jesus-di wí sen naphéetaymuuʔiʔ ônhehkháaʔan

12 Wí thaa ee nangebá wí búʔay iwe Jesus najiʔ, heḏi wí sen iví túʔ t'ąhkí naphéetaymuuʔi
Jesus-ví páaḏépiye idégeʔdisógeḏi ip'óʔt'ąą, heḏi óekhągeʔdaaʔandi óetụʔan, "Dînhanginná ụ-á
úkoḏiʔin näʔi phéetay dînjâaʔąmíḏí, undaʔḏi."
13 Heḏi Jesus ikhóhtąąḏi iví mandi iʔ sen óetągeḏi óetụʔan, "Odaʔ-ákun wíhehkháamääníḏí.
Unhehkháapúuwí." Wesebo iʔ senbí phéetay ûnhán.
14 Heḏi Jesus-di kayʔindi óetụʔan, "Toʔwí wänbo háa úpóeʔin wínâat'ôeʔąmípí. Moses-di
wovâyjôn wí hąąwí iʔ owhaʔvíʔpiye bînhûuwíʔin Jôesi Táḏá óemääníḏí, heḏânho in t'owa
ovâyhanginʔânnamíḏí íwówaʔin. Nää ópûn, haʔwâa óʔan."
15 Hewänbo nää-á shánká báyékí t'owa Jesus-vịʔgeḏi dínhanginpóe, heḏi báyékí t'owa
t'ąmąphąʔgeḏi diʔąąḏi dívíwéʔgeʔan ônt'ôeyaaníḏí heḏá iʔḏi ovâyhehkháamääníḏá.
16 Hewänbo iʔḏi ovâyjoeʔandi oe ahkónupiye namää ijûusuʔąmíḏí.

Jesus-di wí sen ûnʔąʔyąkankoḏipîʔ ônhehkháaʔan

17 Wí thaa wí tewhá iwe Jesus-di in t'owa ovâyhąʔoʔ, heḏi wên Pharisees-áḏí heḏá wên
Huḏíyoví khuu dâyhąʔoʔindáḏí iví tsowa wáy dikw'ó. Näʔindá diʔąą iʔ búʔây eejeḏi oe Galilee
nange Judea nangá nakw'óʔdiʔ, heḏá Jerusalem búʔ iweḏá. Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí Jesus
báyékí kay óemągi in t'owa hehkháa ovâymääníḏí.
18 Ihayḏibá wên senäʔ dipówá, indá wí sen ûnʔąʔyąkankoḏipîʔ wên whohpąʔay eeḏi
nak'óeḏí óekán, heḏi dívíkhąą ívepiye óets'ûuḏe-íḏí heḏânho Jesus-ví páaḏépiye óek'úuwíḏí.
19 Hewänbo oe íve in t'owa dibáʔyendi háḏíḏí óets'ûuḏe-íʔin wíḏâyshaapí, heḏiho oe
whaʔk'aypiye óepiye. I tekumu wáy wí dâyhąḏiḏi dâykhóʔjéphohkíḏi, heḏi iʔ sen iví
whohpąʔay wóegé in t'owaví jâaḏi óewhaje Jesus-ví páaḏépiye.
20 Dâywąyụmáaʔin Jesus-di ovâymûʔ ihayḏi iʔ sen óetụʔan, "K'ema, uví t'aywóʔdi-á
úʔowóʔjen."
21 In Huḏíyoví khuu dâyhąʔoʔindáḏí in Pharisees-áḏí dívítụmáa, "To-an näʔi namuu gân
naʔánde? Jôesi Táḏáḏąʔmân ûnkoḏi t'aywóʔdi iʔowóejé-íḏí, wíyá toʔwí wänbo-á joe. Heḏiho
näʔi sen gin ihíʔmáaḏí Jôesi Táḏá óeʔaʔginhąnúndeʔ."
22 Jesus ûnhanginná háa diʔánshaamuuʔin, heḏi ovâytsikaʔyan, "Heháaḏan giʔbi ánshaa
bînmáa?
23 Naa otúḏá, 'Uví t'aywóʔdi úʔowóʔjen,' háa otúḏá, 'Ówínúḏá ójíyé,' wéʔi-an shánkí
wínabâapuʔwanpí heḏânho bînmúuníḏí háa taʔgendi dînkoḏiʔin háa joe?
24 Nää hąąwí dókhâymáa wâykeeyąmíḏí naa t'owa t'ąhkígîʔ oʔaypụyąʔiʔ dînk'óeʔin nää
oepáa k'ayḏi t'aywóʔdi dovâyʔowóejé-íḏí wáʔ." Heḏáháʔ iʔ sen ûnʔąʔyąkankoḏipîʔ-á óetụʔan,
"Naaḏi wítụmáa, ówínú, uví whohpąʔay mänkeʔḏi uvíʔpiye unmú-í."
25 Wesebo iʔ sen in t'owaví páaḏépiyeboʔ iwínú, heḏi iví pąʔay iwe ûnk'óeʔiʔ ikêʔḏi ivíʔpiye
iweehoʔ, Jôesi Táḏá kw'áayébo óemáaḏí namää.

26 In t'owa hânho ovâyháaʼan heḏá dikhunwôedaʼpóe. Heḏi indi wáʼ Jôesi Táḏá kw'áayébo ʼ
óemáaḏí ditṵ, “Nää thaa âymûʼ wí häą̈wí hǎnhay wänbo âymûʼpîʼ.”

Jesus-di Levi óetṵʼan i-áḏí namú-íʼin

27 Näʼi t'ąhkí napóe ihayḏi Jesus iʼ búʼay iweḏi namäädi wí tax phahsandi Levi gin
nakháwą̈ʼiʼ óemûʼ iʼ phahsan chą̈ʼ dâywéʼgeʼoʼiʼ tehwáʼay ee naʼǎndí. Jesus-di óetṵʼan, “Naa-
áḏí ókąʼve.”

28 Levi iwínúḏí häą̈wí t'ąhkí ûnkw'óʼdi ijoeʼandi Jesus-áḏí namää.

29 Heḏi Levi-ḏi Jesus iví k'aygipiye óehoʼḏi ônshánkíʼeeḏipaa. Wây-á báyékí tax phahsan-
nindá heḏá wây-á t'owa-á dikw'ó indáḏí dívíhújoḏi.

30 In Pharisees-áḏí heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʼoʼindáḏí wíʼovâyhí́ʼanpí Jesus-á näʼin
t'owa-áḏí ihúujoʼin, heḏiho Jesus-ví khą̈geʼnin ovâytsikaʼyan, “Heháaḏan näʼin tax phahsan-
nindáḏí heḏá näʼin wéʼgen t'ôeyanpíʼin dimuuʼindáḏí úvíhúujoʼ?”

31 Jesus-di ovâytṵʼan, “In dihayʼindąʼmân wí woekandi díntáy, in dihaypíʼindá joe.

32 Naa oʼą̈ą̈ in toʼwên t'aywóhkannin dimuuʼin dínhanginnáʼnin dovâytṵʼą̈ąmíḏí inbí
t'aywóʼdi dâyjoeʼą̨míḏí, in toʼwên inbí wówátsi taʼge dâyhon gin diʼánde ʼindá joe.”

Jesus hąąḏä iʼgeḏi óetsikaʼyan

33 Wên t'owaḏi Jesus óetṵʼan, “John iʼ p'óʼp'oekandiví khą̈geʼnin ihayḏąʼ dívíhąąḏäʼo heḏá
báyékí dívíjûusuʼoʼ, in Pharisees-ví khą̈geʼnin wáʼ hanbá díví́ʼoʼ. Heháaḏan uví khą̈geʼnin
húukandáḏí sṵwą̈-áḏíḏąʼ díví́ʼoʼ?”

34 Jesus-di ovâytṵʼan, “Dínkhóhtsąąshánkíʼeeḏiná ʼ dihayḏi ti únkoḏi iʼ soyingiví k'emaʼin
bînhąąḏäkannamíʼin waʼḏi iʼ soyingi indáḏí najiḏibo?” Heḏân joe.

35 Hewänbo owáy hą̈ą̈ḏi iʼ soyingi inbíʼweḏi óekhuwakhâymáa, ihayḏânho dívíhąąḏäʼą̨mí.”
*

*Jesus-di ovâythayjoʼ in Huḏíyoví hayʼowáyḏíʼi khuu-á heḏá iví ts'ąąbi khuu-á
wíḏäänwóndepíʼin*

36 Jesus-di näʼi hą́hkangîʼ híʼ wáʼ ovâytṵʼan: “Toʼwí wänbo wên to ts'ąąmin diweḏi
wíʼisívéndepí wây-á to naphohcháʼnin diwe it'iʼk'úuwíḏí. Han waagi iʼandá, in to ts'ąąmin
wí pho ûnchaní, heḏá in to ts'ąąmin diweḏiʼin t'ihku-á wáʼ háʼto in to khannin deeḏi híwó
nakeet'ôení.

37 Heḏá wáʼ toʼwí wänbo wí méena ts'ąąbiʼ k'úwá khowa múu kayjee eeje wíʼikuuḏepí. Gin
waagi iʼandá, iʼ méenaḏi iʼ múu óephuuḏi óepâave-í, heḏá iʼ méena nachaʼḏee-í heḏi iʼ múu-á
óepeḏeeʼą̨mí.

38 Nakhâyʼą̈ʼ méena ts'ąąbi-á wí k'úwá khowa múu ts'ąąbiʼ eeje óekuu-íʼin.

39 Heḏá t'owa-á páaḏé méena kayjee dâysṵwą̈ḏá háʼto méena ts'ąąbi-á disṵwą̈daʼí.
Ditṵ́ṵní, ‘Näʼi méena kayjee-á shánkí híwóʼdi namuu’.”

6

Jesus-á kaykhanwówá thaa wáʼ natsonjiʼ

1 Wí thaa, Huḏíyoví kaykhanwówá thaa naná́ʼdiʼ, Jesus-áḏí iví khą̈geʼnindáḏí wí táhtân
nava i̱ʼge dimän, heḏi iví khą̈geʼnin dâyták'éthehon, heḏá inbí mandi dâyhuuʼandi iʼ táhtân
dâyk'oʼ.

2 Wên Pharisees-di ovâytṵʼan, “Kaykhanwówá thaa háa úvíʼo waagá nakhą̂ąk'óe.
Heháaḏan haʼwâa úvíkanhon?”

3 Jesus-di ovâytṵʼan, “Undá bîntunnanpíʼan háa David heḏá in senäʼ i-áḏí dijiʼindáḏí hǎnʼoe
díví́ʼannin dihąhsên dihayḏi.

4 Jôesi Táḏáví tewhá ee David nats'ûndi iʼ pává ee nasaaʼiʼ ihógi heḏi ik'oe, heḏá in
senäʼ i-áḏí dijiʼindá wáʼ ovâymäągi, tobá iʼ pává Jôesi Táḏágîʼ ûnwijesaa wänboʼ, heḏiho in
owhaʼḏąʼmân dínk'óe dâykʼoʼíḏí.”

5 Jesus näʼin wáʼ ovâytṵʼan: “Naa t'ąhkí t'owagîʼ oʼaypṵyą̈ʼiʼ omuuʼi dînk'óe otṵ́ṵníḏí háa
t'owa kaykhanwówá thaa dínkoḏiʼin díví́ʼą̨míḏí.”

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen namant'aamuuʼiʼ ônhehkháaʼan

6 Wíyá kaykhanwówá thaa naná́ʼ diwe Jesus wí Huḏíyoví méesateʼay ee nats'ûndi in t'owa
ovâyhą́ʼoʼ. Wí sen iví koʼḏíngédíʼin man ûnt'aamuuʼiʼ iwe naʼǎn.

7 Wên Huḏíyoví khuu dâyhą́ʼoʼindá heḏá wên Pharisees-á wáʼ dikw'ó. Indi áyîngiḏi
óemúnde tigúba kaykhanwówá thaa wí toʼwí hehkháa óemääníʼin, heḏi gin iʼandáhoʼ
ônt'eʼp'êeḏe-í.

---

* **5:35** Jesus wíʼbo ivíʼgeḏi ihíʼmáa. I-á iʼ soyingi waagiʼbá namuu, heḏi iví khą̈geʼnindá iʼ soyingiví k'emaʼin waaginbá-á dimuu.

8 Hewänbo Jesus ûnhanginná háa diʼánshaamuuʼin, heḏi iʼ sen namant'aamuuʼiʼ óetụʼan,
"Ówı́núḏí nää páaḏépiye ókäʼve."
9 Heḏáháʼ Jesus-di ovâytụʼan, "Näʼin tsika wâytsikakhâymáa: Kaykhanwówá thaa weʼi-an
gínk'óe íviʼąmíḏí: Ti gínkhâyʼäʼ wí toʼwí iví wówátsi âyʼaywoeníʼin háa âyháyjíʼin?"
10 Heḏi ibéeḏí wíʼínbo ovâymúndeʼ, heḏáháʼ iʼ sen óetụʼan, "Ókhóhtäʼäʼ." Heḏi ikhóhtäʼäʼḏi iví
man ûnwówaḏi páaḏédí ûnmuu waagibá ûnpóe.
11 Hewänbo in dikw'óʼnin hânho dit'aydi dívítụmáa hânnangú Jesus dâyʼąmíʼin.

Jesus-di täʼḏi wíje senäʼ ovâydeʼman iví khägeʼnin dimúunı́ḏí

12 Ihayhäʼäʼḏihkí Jôesi Táḏáví́ʼpiye ijûusuʼan.
13 Nathay ihayḏi iví khägeʼnin iví́ʼpiye itụhkánnan, heḏi in diweḏi täʼḏi wíje ovâydeʼmandi
näʼinbá ovâytụʼan, "Undá naví t'ôekhuwaʼin ímuu." Ginnân dikhąẃą̈:
14-16 Simon (i-á Jesus-di Peter gin wáʼ óekhąẃąmägi), heḏá Andrew-á (i-á Simon-bí tíʼûu-á
ûnmuu), heḏá James-á, John-dá, Philip-á, Bartholomew-á, Matthew-á, Thomas-á, heḏá wíyá
wêe James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), heḏá wíyá wêe Simon-dá (i-á "Iʼ Zealot namúʼdeʼiʼ"
gin wáʼ óetụʼoʼ*), Judas-á (iví táḏá-á James gân ûnkhąẃą̈), heḏá Judas Iscariot-dá (i-á Jesus
óekụhpekhâymáaʼi-á namuu).

Jesus-di báyékí t'owa ovâyhehkháamägi

17 Okú kw'áyeḏi t'äʼhkídíbo diwą́, heḏi Jesus nanantayeḏiná́ʼ diwe iwı́nú. Báyékí in
óeyụụhonnin i-áḏí dijiʼ heḏá báyékí wây-á t'owa-á wáʼ, indá diʼäʼä Jerusalem búʼḏí, heḏá
wíyá wáygéḏá Judea nantaa búgeḏi, heḏá iʼ mâap'oe p'oʼ k'áygéwin búʼ Tyre-á Sidon-dá
tsowaḏá wáʼ diʼäʼä.
18 Näʼin t'owa-á diʼäʼä Jesus ônt'ôeyaaníḏí heḏá inbí hay ovâyjâaʼąmíḏí. Heḏá in yäʼḏâapíʼin
p'oewąąhąąḏi ovâyt'ôephaḏekandoʼin wáʼ diʼäʼäʼḏi dihehkháapóe.
19 T'äʼhkí in t'owa dívíkhäʼäʼḏeʼ óetäʼäʼgé-íḏí, gá wí pínnán ûnpeeʼiʼḏi dihaywówaʼdân.

Jesus-di in t'owa ovâytụʼan toʼwên dimuu dâyhíhchanmáʼve-íʼindá heḏá híwóhpí dínpúuwíʼindá

20 Jesus ibéeḏí iví khägeʼnin imúndeḏi ovâytụʼan, "Un sehkanäwó íwówájiʼin híhchan
bînmáʼve-í, gá Jôesi Táḏáví t'owa ímuuḏân.
21 Un nää bînąhphaḏendeʼin híhchan bînmáʼve-í, gá íshụhpúuwíḏân. Un nää íséejiʼin
híhchan bînmáʼve-í, gá híhchandi úvíp'áhkaa-íḏân.
22 Naa t'äʼhkí t'owagîʼ oʼaypụyäʼiʼ omuuḏi t'owaḏi wovâyt'ayḏá heḏá wovâyjoegimáaḏá
heḏá t'ąmäge unbı́ʼgeḏi dívíhíʼmáaḏá heḏá t'aywóhkannin ímuu gin wovâytụmáaḏá, híhchan
bînmáʼve-í.
23 Gin waagi únpóeḏá íhíhchąą-í heḏá úvíhíhchanchäʼäʼnú-í, gá in t'owaḏi han wovâyʼandibo
Jôesi Táḏáḏí báyékí híwóʼdi häʼäʼwí oe makówá wovâymäänı́ḏân. Wíʼúnʼôeḏe-ípí näʼin t'owaví
hehäʼäʼwin thehtáy pahpáʼindi wáʼ in Jôesi Táḏáví tukheʼmin hanbá ovâyʼan.
24 "Hewänbo un nää íkoḏit'owamuuʼin t'ôephaḏe únpúuwí, gá undá unbí híwóʼdi thaa ho
únphaḏeḏân.
25 Un nää íshụʼmuuʼin t'ôephaḏe únpúuwí, gá undá íhąąpúuwíḏân. Un nää íp'âajiʼin
t'ôephaḏe únpúuwí, gá undá íboʼaapúuwíḏân heḏá íséeyêẹ́ení.
26 T'äʼhkí t'owa unbı́ʼgeḏi híwó dívíhíʼmáaḏá t'ôephaḏe únpúuwí. Háaḏí? Gá näʼin t'owaví
hehäʼäʼwin thehtáy pahpáʼin híwóʼbáho dívíhéeʼandân in hójoʼinbı́ʼgeḏi ditụ́ʼin Jôesi Táḏáví
tukheʼmin dimuuʼin."

Jesus-di ovâytụʼan dínkhâyʼäʼ inbí hänmin ovâysígí-íʼin

27 "Hewänbo un naa dînt'ôeyandeʼin naaḏi wâytụmáa, unbí hänmin bînsígí-í, heḏá in
wovâyt'ayʼindá híwóʼdá bînʼąmí.
28 Jôesi Táḏá bîndaaʼąmí wí häʼäʼwí híwóʼdi ovâyʼąmíʼin in toʼwên híwóhpîʼ únpúuwíʼin
didaʼin, heḏá in toʼwên unbı́ʼgeḏi wovâyjänäkíhéeʼoʼîngîʼ ovâyjûusuʼąmí.
29 Wí toʼwı́ḏí wéhángéḏí wovâyts'emaphávеḏi, oe wéhángéḏí wáʼ bînts'emaphavemäänı́.
Wí toʼwı́ḏí unbí k'éwéʼin to wovâykêʼḏi, unbí to wáʼ wovâykáyjı́ḏí wívînkhâąʼąmípí.
30 Wí toʼwı́ḏí wí häʼäʼwí wovâydaaʼandi bînmäänı́, heḏi wí toʼwı́ḏí wí häʼäʼwí únmuuʼi
wovâykêʼḏá, wíyá wívîndaaʼąmípí.
31 Háa t'owaḏi un wovâyʼąmíʼin íḏaʼ waagibá, hanbá bînʼąmí.
32 "In toʼwên wovâysígíʼindąʼmân bînsígíḏá, ti t'owa unbı́ʼgeḏi ditụ́ụní híwó úvíʼoʼin?
Heḏân joe. In t'aywóhkannindi wänbo wáʼ ovâysígí toʼwên in ovâysígíʼin.
33 Heḏi in toʼwên híwó wovâyʼoʼingîʼḏąʼmân híwó bînʼoḏá, ti t'owa unbı́ʼgeḏi ditụ́ụní híwó
úvíʼoʼin? Heḏân joe. T'aywóhkannin wänbo wáʼ híwó ovâyʼoʼ in toʼwên híwó in ovâyʼoʼin.

---

* **6:14-16** In Zealot t'owa-á Israel nangegîʼ dívíhänboʼ in Rome-ʼin ovâykhehpeeyé-íḏí

34 Heḏi in toʾwên wovâywáywáʾâa-íʾindąʾmân bînchąʾpíyémąḏá, ti híwó úvíʾo gin t'owa
ditúṵní? Heḏân joe. T'aywóhkannin wänbo wáʾ wây-á t'aywóhkannin dâychąʾpíyémąʾ,
dínhanginnândáho hąyṵ́ dívípíyémągi ihaybá ovâywáywáʾâa-íʾin.
35 Ginnân úvíʾąmí: Uví hänmin bînsígí-í, heḏá híwóʾdá bînʾąmí. Bînpíyémąąní hąąwí, heḏi
i̦ʾgeḏi wíʾúvíʾánshaaʾąmípí háa wíyá bînhóení háa joe. Gin waagi úvíʾandi, wíyá shánkí híwó
bînhóení, heḏi taʾgendi iʾ shánkí kw'áye naʾändiví ây ímuu gin t'owa ovâykeeyąmí. IʾḏÁ in
toʾwên dikṵ́ʾdaapoeʾoʾpíʾin wänboʾ in dit'aywóʾt'óeʾin wänbo-á híwó ovâyʾoʾ.
36 Únkhâyʾąʾ t'owavíʾpiye ísehkanäpúuwíʾin, uví Táḏá Jôesi uvíʾpiye nasehkanäpoeʾo waag-
ibá."

Jesus-di ovâytṵʾan wây-á t'owa wíʾovâyt'aywóʾdichąnuʾbe-ípí

37 "Ihayḏąʾ t'owa wívînt'aywóʾdichąnuʾbe-ípí, heḏânho un wíwovâyt'aywóʾdichąąnú-ípíḏí.
Ihayḏąʾ wíʾítúʾbe-ípí toʾwên dimuuʾin ovâytuhchąąnú-íʾin, heḏânho wíwovâytuhchąąnú-ípí.
Wây-á t'owa bînʾowóejé-í heḏânho wovâyʾowóejé-íḏí.
38 In t'owa hąąwí bînmąąní, heḏânho Jôesi Táaḏí un wáʾ wovâymąąní. Unbí t'ún wovâyp'íḏe
waagibá únpṵ́uwí, heḏáháʾ in t'ún wovâyt'ąʾt'ąʾnandá wovâywáḏáʾąmí shánkí báyékí
únsaḏee-íḏí, p'éeḏí ch'ąʾkí únsaḏee-í. Wây-á toʾwêngîʾ bîntaajo waagibáho wovâytaayąmí."
39 Jesus-di näʾi háhkangîʾ híʾ wáʾ ovâytṵʾan: "Wí tsíʾt'aaʾi-á wûnkoḏipí wíyá tsíʾt'aaʾiʾ
óepahûuwíḏí. Gin iʾandá wíʾgíndíbo kwiʾónú dakeʾt'ąánípíʾan.
40 Wí toʾwí nahąhpoeʾoʾi-á iví háhkandiví shánkí wínahąhpí, hewänbo ho nahąhpóe
ihayḏá iví háhkandi waagiʾbá namúuní.
41 "Heháaḏan iʾ phétą́ wíyá toʾwíví tsée ûntoʾondi bînmúndeʾ, heḏi in phé unbí tsée
únto̦ʾonnindá wívînʾáyîngiʾohpí?
42 Wíʾúnkoḏipí bîntṵʾąąmíḏí, 'Ókąʾ k'ema, hąʾi phétą́ uví tsíʾḏí wînwhahkáyjí,' gá wên phé
uví tsíʾ útoʾondi híwó wíʾúnkeet'óepíḏân. Undá paa úvíjánúmáaʾin waaginbá ímuu. Páaḏé
hąʾin phé unbí tsíʾḏí binwhahkeʾ heḏânho híwó únkeet'ôení wíyá to'wívi tsíʾḏí hąʾin phétą́
bînwhahkáyjíḏí."

Iʾ bay napaʾi wên bay tay iwe

43 "Wên bay tay híwóʾnin deeḏi híwóhpîʾ bay wínapaʾpí, heḏi wên bay tay híwóhpíʾin
namuuʾin deeḏi bay híwóʾdi namuuʾi wínapaʾpí.
44 Úhanginná háawin wên tay namuuʾin iʾ hąąwí napayeḏee iweḏi. Figs-á phéʾyävi
nawąąmuu iweḏi wíʾóethâyʾépí, heḏá úuva-á wên tsígu iweḏi wíʾóethâyʾépí.
45 Heḏi hanbá wí toʾwí híwóʾdi namuuʾi-á híwó iʾoʾ, gá iví píʾnä khóʾjé báyékí híwóʾdi
imáaḏân, heḏi wí toʾwí híwóhpîʾ namuuʾi-á híwóhpîʾ iʾoʾ, iví píʾnä khóʾjé-á híwóhpîʾ imáaḏí.
T'ąhkí t'owa háa inbí píʾnä khóʾjé dâymáa waagibá dívíhéeʾoʾ."

Wáy wên in Jesus-ví híʾ dit'oeʾin näʾi híʾ dâysígíʾąmí, wây-á wêndá joe

46 "Heháaḏan undi naa ihayḏąʾ díkhąyąʾde 'Nanbí tsondi p'óʾḏédîʾ' gin, hewänbo háa naaḏi
wâytṵʾan waa wíʾúvíʾohpí?
47 Toʾwên naviʾpiye diʾąąḏi naví híʾ dit'oeḏi dînʾaʾgindoḏá naaḏi wâythayyąmí háawin
dimuuʾin.
48 Indá wí sen wí tewhá ik'ûʾi waaginbá dimuu, iví tepúgîʾ báyékí iphoyąą heḏá k'uuḏá
itepútógi. Heḏi nap'ohsôe ihayḏi iʾ p'oeḏi iʾ tewhá óenán, hewänbo iʾ sen híwó ik'ûʾḏiho iʾ
tewhá wíʾóeʾąʾyąʾnanpí.
49 Hewänbo in toʾwên naví híʾ dit'oeḏi dînʾaʾgindopíʾindá wí sen itewhák'ûʾḏi tepúpíḏíbo
waaginbá dimuu, heḏi iʾ p'oʾk'ay nap'ohsôe ihayḏi iʾ p'oeḏi iví tewhá hânho ônnándí wesebo
t'ąhkího ônp'onayṵ."

7

Jesus-di wí Rome-wi sundaḏoví t'ôeʾi ônhehkháaʾan

1 Näʾi t'ąhkí Jesus-di in t'owa ûnt'ôeyanjiʾin ovâyhíʾbowa ihayḏiho iwáygéḏí oe Capernaum
búʾaypiye namää.
2 Iwe wí sundaḏo p'óʾḏédîʾ najiʾ, i-á wí t'ôeʾi ûnʾän hânho idaʾiʾ, heḏi näʾi t'ôeʾi-á nahayḏi
chuwa k'áygé nak'óe.
3 Iʾ sundaḏo p'óʾḏédîʾ Jesus-víʾgeḏi nat'oe ihayḏi wên Huḏíyo tsonnin ovâysan Jesus
óedaaʾąmíḏí naʾąą-íḏí iví t'ôeʾiʾ óehehkháamąąníḏí.
4 Jesus najiʾ iwe dipówá ihayḏi pín taʾgeḏi óekhągeʾdaaʾan. Óetṵʾan, "Näʾi sundaḏo
p'óʾḏédîʾ-á ihay híwóʾdi namuu näʾi iʾgîʾ mânʾąmíḏí,
5 gá iʾḏá t'ąhkí nanbí t'owa dînsígíḏân, heḏá nanbí búʾwi méesateʾay dînkûʾ."
6 Heḏiho Jesus indáḏí namää. Owáy iʾ sundaḏoví tewhá tsowa wáy dipowamän dihayhąą
iʾḏi iví'weḏi wên k'emaʾin ovâysan Jesus óejay-íḏí, heḏi indi Jesus óetṵʾan, "Nanbí Sedó, wíyá
ąyîngi wíʾúyę̨ę̨nípí, naa ihay híwóʾdi wóʾmuupí naví k'aygi unts'ṵṵníḏí,

7 heḏá wáʼ ochanpóe naa ihay híwóʼdi wóʼmuupíʼin uvíʼpiye wänbo omú-íḏí. Naví t'ôeʼi
dînhehkháapúuwí gin untų̭ḏí, nahehkháapúuwí-ákun.
8 Näʼindá naa dînhanginná, gá naa wáʼ häą̈wí díjôndi dóʼaʼgindoḏân, heḏi naaḏi wây-á
sundaḏo dovâytsonmáa, heḏi dâyʼaʼgindoʼ. Wí sundaḏo 'Ópûn' gin dótṷʼandi, i-á namäätʼą̈,
heḏi wíyá wêe 'Ókąʼve' gin dótṷʼandá, i-á naʼą̈ą̈ʼą̈. Naví pant'ôeʼi 'Haʼwâa oʼan' gin
dótṷʼandi, háa otų̭ waa iʼoʼ."
9 Jesus óeháaʼan näʼin nat'oeḏi, heḏi ibéeḏí in t'owa ûnwóeʼą̈ʼin ovâytṷʼan, "Näʼin
wâytṷʼą̨mí, hänhay wänbo wí toʼwí báyékí wą̈yṷ näʼi sen waagi imáaʼi wíḏóshaapí, Israel
iweʼin wänbo-á joe."
10 Heḏi iʼ sundaḏo p'óʼḏédîʼví tewhá iwepiye in iví k'aygiʼin diʼą̈ą̈ʼin diwáymää, heḏi iʼ
t'ôeʼi nawówaḏi óeshaa.

Jesus-di wí eʼnú óewáywówápaa

11 Wí häyṷ́ thaa naphaḏe ihayḏi Jesus wí búʼay Nain gin dâytṷʼoʼ iwepiye namää. Iví
khäge̱ʼnindá heḏá wây-á báyékí t'owa-á i-áḏíbá dimää.
12 Ee búʼ tehpaa phóḏi tsowa dimän dihayhą̈ą̈ wí eʼnú nachuuʼiʼ óekhąhkugihon. Iʼ eʼnú
nachuuʼi-á wí kweeví wêeḏą̨ʼ ay ûnʼändiʼ ûnmuu, heḏi iʼ kweeví sedó wáʼ ho ûnchuu. Báyékí
iʼ búʼin t'owa iʼ jíyá-áḏí dijiʼ.
13 Nanbí Sedó Jesus-di iʼ kwee óemûʼ ihayḏi iviʼpiye nasehkanäpóe, heḏi óetṷʼan,
"Wívisíhtąä-ípí."
14 Heḏi ihą̈ḏiḏi iʼ peníphébay itäge, heḏi in dâyhonnin dívíwóyı̨ʼ, heḏi Jesus natṷ́, "Eʼnú,
óshaa."
15 Heḏi iʼ nachuuʼiʼ idaygisógeḏi ûnhíʼpaa, heḏi Jesus-di iʼ jíyá óetṷʼan, "Nää uví eʼnú úʼän."
16 T'ąhkíḏíbo dikhunwôedaʼpóe, heḏi Jôesi Táḏá kw'áayébo' óemáa. Ditṷ́, "Wí Jôesi Táḏáví
tukheʼbi hayʼi naʼą̈ą̈ naʼindáḏí nachaníḏí, Jôesi Táḏá-á naʼą̈ą̈ iví t'owa ikhäge̱ʼnamíḏí."
17 In Huḏíyoví nange t'ąhkí heḏá iʼ nange bûu k'uwakí nakw'óʼdi-á in t'owa háa Jesus
iʼannin dit'oe.

John iʼ p'óʼp'oekandiʼḏi Jesus óetsikaʼyan toʼwí namuuʼin

18 John i p'óʼp'oekandiví khäge̱ʼnindi John óetṷʼan näʼi häą̈wí t'ąhkí napóe i̱ʼgeḏi.
19 Heḏi John-di wíje iví khäge̱ʼnin ovǎntṷhkánnan, heḏi Nanbí Sedó Jesus-víʼpiye ovǎnsan
óetṷʼamíḏí, "Hǎnʼoe ditṷ́ʼ wí toʼwí Jôesi Táḏáḏí dînsankhâymáaʼin. Ti ṷ-ân iʼ unmuu, háa wíyá
toʼwí âynuuwą̈-í?"
20 Jesus najiʼ iwe dapówá ihayḏi óetṷʼan, "John iʼ p'óʼp'oekandiʼḏi naʼin dísan uvíʼpiye wên
háawên wítsikaʼyą̨míḏí," heḏáháʼ John-bí tsika óetsikaʼyan.
21 Dapówá ihayhą̈ą̈ḏibá Jesus-di in t'owa t'ąmäge dihayʼin hehkháa ovâymäʼ, heḏá
yą̈ʼḏâapíʼin p'oewą̨ąhą̨ą-á in ovâymáaʼinbíʼweḏi ovâykhehpiyendeʼ, heḏá ditsíʼt'aamuuʼindá
inbí keetandá ovâymäʼ.
22 Heḏiho Jesus-di ovǎntṷʼan, "Jaho báwáypûn heḏi John dǎntṷʼą̨ą̨mí háa dǎnmûʼ heḏá
dat'oe waagibá. In tsíʼt'aaʼin inbí keetan dâywáyhónde', in ditsiʼḏeeʼipíʼindá ditsiʼḏee, in
diphéetaymuuʼindá diwówaʼ, diʼojet'aamuuʼindá dit'oeʼo, in dichuuʼindá diwáywówápoeʼo,
heḏá Jôesi Táḏáví híwóʼdi tundá in sehkanäwó diwówájiʼin ovâyt'ôeʼoʼ.
23 Iʼ toʼwí iví wą̈yṷ naviʼpiyeʼ wíʼûnhándepîʼ-á híhchan imáʼve-í."

Jesus híwó ihéeʼoʼ John iʼ p'óʼp'oekandiviʼgeḏi

24 In John-bíʼweḏi daʼą̈ą̈ʼin dawáymää ihayḏi Jesus-di in báyékí t'owa i-áḏí dijiʼin
ovâytsikaʼyan, "Ahkónupiye John ít'oe-íḏí ímää ihayḏi, häą̈-an íʼân bînmúníʼin? Ti wí toʼwí
wên poesú waagibá wąąḏi óephe̱ḏemáaʼiʼ?
25 Heḏi hangîʼ wíʼímääpíḏí, häą̈-an handi bînmúuníḏí ímää? Ti wí toʼwí koḏit'owa
waagi naʼaamuuʼiʼ? Ti wíʼúnhanginnáhpíʼan iowápoeʼo, heḏá Jôesi Táḏán saʼwóʼgí
díviʼawendeʼindá heḏá häą̈wí t'ąhkí dâymáaʼindá tsonninbí tewhá heʼendi eeje dithaa.
26 Heḏi wí toʼwí giʼbiʼ ípṷwą̈määpíḏí häą̈-an handi ípṷwą̈mää? Ti wí Jôesi Táḏáví tukheʼbi
gáhân? Naaḏi wâytṷʼą̨ą̨mí John-dá wí Jôesi Táḏáví tukheʼbi namuu-ákun, hewänbo shánkí
wänbo namuu.
27 John-nânkun namuu iʼ t'ôekhuwaʼi Jôesi Táḏáví taʼnin diwe iviʼgeḏi nataʼmuuʼiʼ. Jôesi
Táḏáḏí iʼ toʼwí óesogekhâymáaʼiʼ t'owa ovâyʼaywoeníḏí óehíʼmáaḏí óetṷʼan,
Ót'ôeyan, naaḏi wí naví t'ôekhuwaʼiʼ uví páaḏé wînsankhâymáa.
Iʼḏân in p'ôe wônkhâyʼą̨mí unpówápíḏíboʼ."
28 Heḏáháʼ Jesus natṷ́, "Naaḏi wâytṷmáa, toʼwí wänbo nää oepáa k'aydi nää puwahay
naʼaypṷyą̈ʼi John-bí shánkí kw'áye wínamuupí. Hewänbo nää phąąpiyeḏi in toʼwên Jôesi
Táḏáví tun t'owa ovâyt'ôeʼoʼindáho John-bí shánkí kw'áye dimuu, tobá kw'áye dimuupíʼin
waagin dimuu.

29 “Hedi in tax phahsannindádí hedá wây-á báyékí t'owa-ádí John ônt'ôeyan, hedi John-di
ovâyp'ó'p'oe'an. Gin dívíʼandá dâykeeyan dívíwäyundeʼin Jôesi Tádá-á híwó iʼoʼin.
30 Hewänbo in Pharisees-á hedá in Hudíyoví khuu dâyhą́ʼoʼindá wídihíjepí John-di
ovâyp'ó'p'oe'ąmídí, hediho gindidi dâykeeyan dâyjoegiʼannin háa Jôesi Tádá nadaʼ waa ingîʼ
ovâyʼąmíʼin.
31 “Hânnan otúụní nä̆ʼin nää diwówájiʼin t'owavíʼgedi? Háawin t'owa-an dimuu? Häą̈
waagiʼinnan dimuu?
32 Gá áyyą̈ą̈ dimuu bûu pinge dikw'óʼnin waagiʼinnân dimuu, wáy wêndi in wéʼgen
ovâytụwínúndedi, ‘Wâykhóhtsąąkhaʼpúwhą̈ą̈ʼandi wíʼúvíjádéndepí, hedá wâypeníkhaʼwandá
wíʼúvísíhtą̈ą̈depí.’
33 Ginnân otundaʼ: John iʼ p'óʼp'oekandi napówá ihaydi ihąądä̆ʼan hedá
wíʼiméenasụwą̈pí, hediho un ítú, ‘Wí yą̈ʼdâapîʼ p'oewąahąądi óemáa.’
34 Hewänbo naa t'ą̈hkí t'owagîʼ oʼaypụyą̈ʼiʼ wéʼgen t'owa-ádí dáyhúujo hedá dósụwändeʼ,
hediho ítú, ‘Binmúʼdí, i-á nahąʼt'aa, hedá sụwą̈toʼi-ân namuu, hedá hą̈ʼin tax phahsan-
nindádí in wéʼgen t'aywóhkannindádí inbí k'ema dínmuu.’
35 Hebo tobá gin ítûʼ wänboʼ, in toʼwên Jôesi Tádádí hangintan ovâymägiʼindá ditûʼ,
‘Taʼgendi Jôesi Tádá báyékí ihangintanmáa’.”

Wí kwee t'aywóhkandi namuuʼi Jesus-ví ân deedi ikąʼp'oeʼą̈yụ

36 Wí Pharisee Simon gin nakhą́wą̈ʼiʼdi Jesus óehúutụʼan, hediho iʼ Pharisee-ví tewhá
iwepiye namäädi ihúusóge.
37 Ee búʼbá wí kwee t'aywóhkandi namuuʼi nathaa. Nä̆ʼi kwee-á Jesus iʼ Pharisee-víʼwe
ihúujoʼin ûnhanginpóe ihaydi iwepiye namää. Wên ts'ą̈ʼin p'onbayʼay saʼwó nasundi kąʼp'oe
ûnkuʼunnin i-ádí ihoʼ.
38 Jesus-ví ân núʼ idégeʼdisóge, hedi isíhtą̈ą̈deʼ. Iví tsíʼp'oe Jesus-ví ân deedi ûnjemudi iví
whą̈ndi ônt'awe, hedi óeʼânp'ohtsą̈ʼ, hedi iʼ kąʼp'oe saʼwó nasundidá ân deedá ônʼewedáháʼ
óeʼą̈yụ.
39 Iʼ Pharisee Jesus óehúutụʼandiʼ nä̆ʼi imûʼ ihaydi iʼánshaamáa, “Nä̆ʼi sen taʼgendi Jôesi
Tádáví tukheʼbi namuudáhoʼ, ûnhanginnáaníwän nä̆ʼi kwee óetą̈gendeʼivíʼgedi toʼwí hedá
háawi namuuʼin, i-á t'aywóhkandi namuudi.”
40 Jesus-di Simon óetụʼan, “Naa ụ-ádí ohíʼdaʼ.” Simon-di Jesus óetụʼan, “Hedáho
hą́hkandiʼ, hą̈ą̈-an naa díʼtụʼąmíʼin undaʼ?”
41 Jesus-di ginnân óetụʼan: “Wíje senäʼ wí chą̈ʼ píyépą̈ʼi sen dachą̈ʼphaamuu. Iʼ wêe p'ánän
tą̈gintą̈ (500) kwą̈k'u ts'ą̈ʼi naphaamuu, hedi iʼ wêe-á p'ánäntą̈-á (50).
42 Hewänbo wídänkodipí dänwáʼâa-ídí, hediho wíʼgíndí iʼ daphaamuuʼiʼdi ovänʼowójé.
Wéʼidan in wíje senäʼ diwedi shánkí óesígí? Hân ụ-á unʼánde?”
43 Simon-di Jesus óetụʼan, “Gá iʼ shánkí báyékí ônʼowójéʼiʼdân shánkí óesígí, gin naa
oʼánde.” “Taʼge untú” gin Jesus-di óetụʼan.
44 Hedi Jesus ibéedí iʼ kwee óemúndeʼ, hedi Simon óetụʼan, “Ti nä̆ʼi kwee nâamúndeʼ? Naa
uví k'aygi ots'ûndi ụʼdá wí p'oe wänbo wídímägipí naa dáyʼânʼowêedi-ídí, hewänbo iʼdá iví
tsíʼp'oedi díʼânp'oeʼan, hedá iví whą̈ndá díp'oepídi.
45 Ụʼdá wídíp'ohtsą̈ą̈pí uví k'aygi dísígíʼąmídí, hewänbo iʼdá ots'ûn waagibo díʼânp'ohtsą̈di
wíʼiwóyíʼpí.
46 Ụʼdá wídíp'óhkąʼanpí dînkeeyąmídí uví k'aygi díhéegíʼannin, hewänbo iʼdá hą̈ʼi kąʼp'oe
saʼwó nasundiʼ naví ân deedi díʼą̈yụ.
47 Hediho wítụʼą̈ąmí, nä̆ʼi kwee-á iví báyékí sígí ûnmuudi ikeejoʼ báyékí t'aywóʼdi
ûnʼowóʼjennin, hewänbo wí toʼwí naʼándedi hínchą̈ą̈dąʼ ûnʼowóʼjennin, i-á hínchą̈ą̈dąʼ sígí
imáa.”
48 Hedáháʼ Jesus-di iʼ kwee óetụʼan, “Uví t'aywóʼdi-á úʼowóʼjen.”
49 Wây-á i-ádí dívíhúujoʼin díví́ʼánshaamáa, “Háawi sennan nä̆ʼi namuu? Natûʼ t'aywóʼdi
iʼowójénde wáʼ.”
50 Hewänbo Jesus-di iʼ kwee óetụʼan, “Uví wą̈yụ úmuudiho wônʼowójé. Ánshaaginpídíboʼ
ópûn.”

8

Wên kwiyą̈ʼdi Jesus óeyụụhon

1 Iwedi wí hą́yú thaa iwe Jesus báyékí búʼây eejepiye namää, hedi iʼ híwóʼdi tun
ovâyt'ôekanhon háa Jôesi Tádá nakhâymuu waa t'owa ovâysígíhónídí. Iví tą̈ʼdi wíje (12)
khą̈geʼnin wáʼ i-ádíbá dijiʼ.
2-3 Wên kwiyą̈ʼ wáʼ Jesus-ádí dijiʼ, indá Mary-á, Joanna-á hedá Susanna-á dimuu. Nä̆ʼin
kwiyą̈ʼ dihaywän hedá yą̈ʼdâapíʼin p'oewąahąądá óemáawän, hewänbo Jesus-di hehkháa
ovâymägi. Mary-á t'owadi óekhą́yą̈ʼdeʼ “Magdala búʼwi kwee” gin, hedá Jesus-di tsédí dijiʼin

yä̃ʔḏâapíʔin p'oewąąhâą ivíʔweḏi ônkhehpiye. Joanna-ví sedó Chuza-á iʔ nanagewi tsondi Herod-ví k'aygi iwe ihä̃ä̃wíʔáyíʔdoʔ. Wây-á báyékí kwiyä̃ʔ wáʔ Jesus-áḏí iví khä̃geʔnindáḏí dimän, heḏi iʔ hä̃ä̃wí näʔin kwiyä̃ʔ dínkw'óʔdi Jesus-á iví khä̃geʔnindá diyä̃mu.

Jesus-di wên háhkangíʔin óʔgéḏí koʔji iʔgeḏi in t'owa ovâytụʔan

4 T'owa báyékí búʔây eejeḏi Jesus-víʔpiye dimää, heḏi báyékí dit'owawéʔgepóe ihayḏi Jesus-di näʔin háhkangíʔin óʔgéḏí ovâytụʔan:

5 "Wí koʔjikwoʔi namää iví koʔji wóegé, heḏi ee nava i̱ʔge ikoʔjiwáḏe. Wáy wí koʔji in p'ôeʔay nava pínu nak'óe i̱ʔge najemu, heḏi t'owa diphaḏemändi iʔ koʔji kw'áayé díví'ąhsaa, heḏi tsíḏé díví́shunwąveḏi iʔ koʔji dâyk'oe.

6 Wíyá koʔji-á nak'uuná' deeḏá najemu, heḏi natsijópúpóe wänbo wínaʔomúnáhpíḏí nat'aa.

7 Wíyá koʔji-á wä̃ä̃ʔi phéʔyä̃vi jâa-á najemu, heḏi iʔ phéʔyä̃vi nasôeḏi óeʔánhógi.

8 Hewänbo wíyá koʔji-á híwóʔdi nan deeḏá najemu, heḏi tä̃gintä̃ (100) maʔkw'anukí shánkí napaa." Gin Jesus-di ovâytụʔan heḏáháʔ kayʔindi natú, "Toʔwên naví hí' dit'oeʔindá híwó díví́t'ôeyaaníʔin dínkhâyʔä̃ʔ."

9 Jesus-ví khä̃geʔnindi óetsikaʔyan hân näʔin óʔgéḏí natundaʔin.

10 Heḏi Jesus-di ovâytụʔan, "Jôesi Táḏáḏí wovâymägi íkaʔpóewíḏí háḏíḏí iʔḏi nää t'owa ovâysígíhónde' i̱ʔgeḏi, hewänbo in wéʔgendá dovâyháʔoḏi óʔgéḏíḏąʔ dovâytụmáa, heḏânho wíḏikaʔpóewípíḏí. Jôesi Táḏáví taʔnin diwe ginnân inbí̱ʔgeḏi nataʔmuu:

Tobáháa dâymúnde wänbo wíḏínkeepoeʔopí,
heḏá dit'oeʔo wänbo wíḏikaʔpóyaʔpí.

Jesus-di iʔ koʔji i̱ʔgeḏi ovâythayyan

11 "Näʔi hí' iʔ koʔji i̱ʔgeḏi ginnân natundaʔ: Iʔ koʔji-á Jôesi Táḏáví tun waagiʔbá namuu.

12 Wáy wên t'owa iʔ nan nava pínu nap'ôeʔaymän niʔge nakâymuuʔi waaginbá dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oe, hewänbo Penísendi naʔä̃ä̃ḏi iʔ tun inbí pí'nä khóʔjéḏí ovâywhahónde', heḏiho wíḏívíwä̃yundepíḏí háʔto ovâyʔaywoení.

13 Wây-á t'owa-á iʔ nan nak'uunáʔdi waaginbá-á dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oeḏi híhchandi dâysígíʔoʔ, hewänbo wíḏipúumuupí waagibá dimuu. Hây tä̃hkíḏąʔ díví́wä̃yundeʔ, hewänbo ovâytayindeʔ ihayḏá wíyá wíḏívíwä̃yundepí.

14 Wây-á t'owa-á iʔ wä̃ä̃ʔi phéʔyä̃vi nasaaʔi nan iwáygé wí koʔji najemuʔi waagiʔbá-á dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oe, hewänbo báyékí hä̃ä̃wí nää oepáa k'aydiwiḏi ovâyʔáyîngimäʔ, dikoḏit'owamúuníʔindá didaʔ, heḏá háa dihíhchanpúuwí i̱ʔgeḏiḏąʔ díví́ʔánshaaʔoʔ. Heḏânho hanbá dínpoeʔo iʔ koʔji óeʔánhógiʔi waagibá, inbí'weḏi hä̃ä̃bo wínapayeḏeeʔipí waagibá napoeʔo.

15 Hewänbo wây-á t'owa-á iʔ híwóʔdi nan iwáygé wí koʔji najemuʔi waagiʔbá-á dimuu. Jôesi Táḏáví tun dit'oeḏi pín taʔgeḏi inbí pí'nä khóʔjé dâyhónde', heḏá híwóʔnin ánshaaʔin dimuuḏi wíḏâyjoeʔopí, heḏi díví́yä̃ä̃ʔoḏibo híwóʔdi hä̃ä̃wí díví́ʔo'."

Jesus-di wên phakó i̱ʔgeḏi ovâytụʔan

16 "Toʔwí wänbo wên phakó ikoʔankíḏí wí sä̃ʔwéḏí wí'ikaajopí háa whohte phoʔ wí'itóeʔópí. Hewänbo wên phakóbay iwân ikéeʔí, heḏânho toʔwí íve nats'ûndi iʔ ko imúuníḏí.

17 Heḏi hanbá hä̃ä̃wí t'ä̃hkí nää nakaamuuʔi-áho owáy hä̃ä̃ḏibo nakeepúuwí, heḏá hä̃ä̃wí nää nakaʔpowamuupî'-áho owáy hä̃ä̃ḏibo nathaypúuwí nakaʔpowapúuwíḏí.

18 Heḏânho ąyîngiḏi naví hí' dînt'ôeyanbe. Toʔwí it'ôeyandeḏi naví hí' dînkaʔpóyaʔdi-á shánkí wänbo óekaʔpowamä̃ä̃ní. Hewänbo toʔwí nakaʔpóyaʔpî'-á, tobá nakaʔpóyaʔ gin naʔánde wänboʔ, i hí̱yä̃ä̃ ho nakaʔpówáʔiʔ ônkaayąmí" gin Jesus-di ovâytụʔan.

Jesus-ví jíyá-á tí'ûuwindá ûnpówá

19 Jesus-ví jíyá-áḏí iví tí'ûuwindáḏí ee Jesus naʔän diwepiye dimää, hewänbo báyékí dit'owajiḏi wíḏínkoḏipí iví tsowa díví́hä̃ąḏi-íḏí.

20 Toʔwíḏí Jesus óetụʔan, "Uví jíyá-áḏí uví tí'ûuwindáḏí oe jáʔwé diwin heḏi wóemúuníʔin didaʔ."

21 Jesus-di in t'owa ovâytụʔan, "In toʔwên Jôesi Táḏáví tun dâyt'ôeyandeḏi dâyʔaʔgindoʔinnânho naví jíyá-á naví tí'ûuwindá dînmuu."

Jesus iʔ wąą hândąʔ iʔan

22 Wí thaa Jesus-áḏí iví khä̃geʔnindáḏí wí kophé iwe dívítógi, heḏi Jesus-di ovâytụʔan, "Jaho oe p'oekwí̱ʔ p'ä̃näpiye gimú-í." Heḏiho iwepiye dimää.

23 Waʔ p'oe iwéngé dimän dihayhä̃ä̃ Jesus najókhą́. Ihaydibá wí wąą hânho kayʔiʔ iʔ p'oekwíngé napówá, heḏi hânho nap'oet'úkhụ́poeʔoḏi inbí kophé dínp'ohkuuḏee heḏi ovâyʔụgekhâyʔan.

24 Jesus nak'óe iwepiye dimäädi óejóhsan, heḏi óetụʔan, "Nanbí tsondiʔ, díp'ot'akhąnukhâyʔoʔ." Heḏi Jesus ishaaḏi kayʔindi iʔ wąą-á i heʔendi p'oet'úkhụ́-á ovä̃nhéeʔan, heḏi iʔ wąą nawóyí̱ʔdee, iʔ p'oe-á nahángípóe.

25 Ihaydá iví khäge'nin itu̱'an, "Heháadan wäyupí'in ímuu?" In khäge'nindá
dikhunwôeda'dá ovâyháa'an, hedi dívípitumáa, "Háawi sennan nä'i namuu? Wąą-á p'oe-á
wänbo ijôndi óe'a'gindo'."

Jesus-di báyékí yä'dâapí'in p'oewąąhąą wí senbí'wedi ovâykhehpiye

26 Oe p'oekwi' p'ąnä ee Gerasene-bí nange dipówá, owáy hánä p'oekwi' p'ąnädá Galilee-á
naná.
27 Jesus owáy nange wáypiye i' kophé iwedi nawą' dihaydi, wí sen i' bú'wi namuu'i na'ąą
óejay-ídí. Nä'i sendá yä'dâapí'in p'oewąąhąądi óemáa, hedá báyékí pąąyo aapídíbo' ijíyénde',
hedi tewhá ee wínathaapí, hewänbo t'owápho eejân nathaa, dâypeníkhä'kw'óe'ó iwe.
28-29 I' yä'dâapî' p'oewąąhąądi i' sen hä̱yänbo óekaygi'an i'ąmídí háa i' yä'dâapî'
p'oewąąhąą nada' waagi, hedi tobáháa t'owadi i' sen wí pan waagibá kadénadi óemanwhi'o
hedá óekwäk'ukhúwhi'o wänbo', ihaydą' iwhi'ts'â'di nama'p'ände', hedá i' yä'dâapî'
p'oewąąhąądi oe ahkónupiye óeshavekando'. Jesus-di i' yä'dâapî' p'oewąąhąą ójôn i'
senbí'wedi napee-ídí, hedi i' sendi Jesus óemû'di iví páadépiye idége'disóge hedi itu̱wínú,
"Heháadan u̱'di ánpí wídí'ohpí Jesus, u̱ Jôesi Tádá i' shánkí kw'áye na'ändiví ay unmuu'i'?
Naadi kay'indi wída'máa, wídít'ôephadekannamípí."
30 Jesus-di óetsika'yan, "Hân unkhąwä?" Hedi natu̱, "Gá 'Báyékí' gân." Gin natu̱ gá báyékí
yä'dâapí'in p'oewąąhąądi óemáadân.
31 In yä'dâapí'in p'oewąąhąądi Jesus kay'indi óedaa'an oe péyégépiye wí'ovâysaanípí.
32 Iwe tsowa wáy okú wähkí báyékí pehtsude dihúuji'. In yä'dâapí'in p'oewąąhąądi Jesus
kay'indi óedaa'an ovâymäänídí in pehtsudeví tú' eeje dívítôeníddí, hediho ovâymägi.
33 In yä'dâapí'in p'oewąąhąą i' senbí'wedi dipeedi in pehtsudeví'ye dívítógi, hedi in
báyékí pehtsude i' okú wähkí oe áagépiye díví'ä̱ąwąve, hedi i' p'oekwi' diwe diwândi
dívíp'ot'ahánú.
34 In pehtsude ąyi'nin háa napóe'in dâymû'di dijân, hedi iwáy bú' hedá bú'dí já'wé-á
i'gedi dâyt'ôeho',
35 hediho in t'owa dimää dâymúuníddí. Oe Jesus na'än diwe dipówá ihaydá i' sen iví'wedi
in yä'dâapí'in p'oewąąhąą ovâykhehpiye'i Jesus-ví ân nú' na'ändí dâyshaa. Nää-á na'aamuu
hedá iví hangintandá imáa. Óemû' ihaydi dikhunwôeda'póe.
36 Hedi in t'owa háa napóe'in dâymû'indi in wé'gen dipówá'in ovâytu̱'an hádídí i' sen
ônhehkháa'annin.
37 Hedi in Gerasene-win t'owa hedá in tsowa dithaa'indá dikhunwôeda'di Jesus óedaa'an
inbí nangedi ijâatäą-ídí. Hediho i' kophé iwe itógi p'o' p'ąnäpiye nawáymú-ídí.
38 I' sen in yä'dâapí'in p'oewąąhąą iví'wedi ônjâa'andi'di Jesus pín ta'gedi óedaa'an, "Naa
u̱-ádí dípunmää." Hewänbo Jesus-di ópunjôndi óetu̱'an,
39 "Uví'piye ópûn, t'ąhkí háa Jôesi Tádádí u̱gî' wôn'annin ovâyt'ôe'ąmí." Hediho namääadi
to'wên t'ąhkí ee bú' ovâytu̱'an háa Jesus-di igî' ôn'annin.

Jesus-di wí kwee ûn'ûnp'oepee'i' ônhehkháa'an, hedá wí a'yú nachuu'i-á óewówápaa

40 Jesus oe p'oekwi' p'ąnädi nawáy'ąą, hedi napówá ihaydi báyékí t'owa óetsíkha'máa'indi
óesígíkê'.
41 Wí sen Jairus gin nakhąwä'i na'ąą, i-á in Hudíyoví méesate'aywi p'ó'dédî' namuu, hedi
Jesus-ví páadépiye idége'disógedi pín ta'gedi Jesus óedaa'an iví tewhá ipiye namú-ídí.
42 Iví wêe a'yú ûn'ändi' ûnchuwamää'ą. I' a'yú-á madi tä'di wíje (12) pąąyo'i namuu.
Jesus i' tádá-ádí namääadi in t'owa iví nú' dívít'ä't'ä'bóedímáa.
43 Wí kwee wá' ûnwóemän, i-á nap'óehaydi tä'di wíje (12) pąąyo iví ûnp'oe
wí'ûnwóyí'dee'ipí, hedi to'wí wänbo wí'ûnkodipí ônhehkháa'ąmídí.
44 Nä'i kwee-á Jesus-ví tí'ûuphą'gedi na'ąądi iví k'éwé'in to' k'áygédí ôntäge, hedi wesebo
iví ûnp'oe ûnwóyí'dee.
45 Jesus natsikapóe, "To'dan naa dítäge?" Hewänbo t'ąhkí ditu̱, "Naa-á joe." Hedá
Peter-dá óetu̱'an, "Hąhkandi', báyékí t'owa dijidi nää uví nú'piye díníkhądimá'dí
wóet'ä't'ä'chąnumáa."
46 Hewänbo Jesus natu̱, "To'wídáho dítäge-ákun. Naa dînhanginná hehkháa pínnán
naví'wedi dînpee'in."
47 I' kwee nää ûnhanginná há'to ikaamá've-í'in, hediho nathąthąpóedí na'ąądi Jesus-ví
páadépiye idége'disóge, hedi in t'owaví páadépiyebo ithayyan háadí Jesus óetäge'in hedá háa
wesebo-á nahewówa'indá.
48 Jesus-di óetu̱'an, "Naví ay, uví wäyu̱ úmuudi unhewówa. Ánshaaginpídíbo' ópûn."
49 Wa'di ihí'máa ihaydibo wí to'wí i' méesatewi p'ó'dédî'ví tewhá iwedi napówá hedi natu̱,
"Jairus, uví ayúkáy ho úchuu. I' hąhkandi' ánpí ó'an."
50 Hewänbo Jesus nä'i nat'oedi Jairus óetu̱'an, "Wí'unkhunwôeda'ípí. Biwänpiwąąyú-í-á
nawôewa-í'in hediho nawôewa-í-ákun."

51 I tewhá ee dipówá ihaydi Peter-á John-dá James-á heḏá i ayúkáyví táḏá-áḏí jíyá-áḏí
Jesus-di ovâytsuḏemägi, wíyá toʔwí wänbo-á joe.
52 Iʔ ayúkáy nachuuḏi t'ä̱hkíḏíbo dívísíhtu̱wí̱núndeḏá dívípíhkhúmahpúuḏeʔ, hewänbo
Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Wíʔúvísíhtä̱ä̱-ípí. Wínachumuupí, nawänpijókha̱wä̱k'óe-á.”
53 Indi ônwänpip'áhkaa, dínhanginnândi iʔ ayúkáy-á ho nachuuʔin.
54 Hewänbo Jesus-di iví man ônyä̱ʔḏi kaygi óetu̱ʔan, “Óshaa ayúkáy.”
55 I ayúkáy nawáywówápóe, heḏi wesebo ishaa, heḏi Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Wí hä̱ä̱wí
binmää ik'oʔíḏí.”
56 Iʔ táḏá-á iʔ jíyá-á hânho ovänháaʔan, hewänbo Jesus-di ovänkhä̱ä̱k'ûʔ toʔwí wänbo
wíḏänhanginʔânnamípíʔin háa napóeʔin.

9

Jesus iví tä̱ʔḏi wíje (12) khä̱geʔnin isan iví t'ôe dívíʔa̱míḏí

1 Jesus iví tä̱ʔḏi wíje (12) khä̱geʔnin iwéʔgeʔandi pínnán ovâymägi heḏá ovâyk'ûʔ in
yä̱ʔḏâapíʔin p'oewa̱a̱hä̱a̱ t'owavíʔweḏi ovâykhehpeeyé-íḏí, heḏá inbí hay-á ovâyjâaʔa̱míḏá.
2 Heḏáháʔ ovâypunjôn in t'owa ovâytu̱ʔa̱míḏí Jôesi Táḏáví̱ʔpiye dívímääníḏí, heḏá
ovâyhehkháaʔa̱míḏí.
3 Ovâytu̱ʔan, “Hä̱ä̱wí wänbo wívínhûuwípí ímändi, wên uḏuphé wänbo joe, háa wí múu
bînhä̱ä̱wíkuu-ígîʔ, háa wí koegîʔ, háa wí chä̱ʔ, háa wây-á wéhpêe to wänbo wívínhûuwípí.
4 Wí tewhá iwe wovâysígíʔan deebo úvíwóyi̱ʔní, wíyá wáypiye ímää píhay.
5 Hewänbo wáygé wíwovâysígíʔanpíʔwe, iweḏi ípeemän dihaydi unbí anto iweḏi
bînnaʔjeepêeḏi-í in t'owa dínhanginnáaníḏí híwó wíḏíví̱ʔanpíʔin” gin Jesus-di ovâytu̱ʔan.
6 Heḏiho iví khä̱geʔnin iweḏi dímäädi iʔ búʔây i̱ʔge t'ä̱hkí dívítsiʔhon. Jôesi Táḏáví híwo̱ʔdi
tun in t'owa ovâyt'ôekanhon, heḏá in dihaymuuʔindá hehkháa ovâypä̱hon.

Iʔ tsondi Herod Jesus-vi̱ʔgeḏi nat'oe

7 Herod iʔ Galilee nangewi tsondi namuuʔi háa napuwamännin ûnhanginpóe, heḏi
wíʔûnhanginnáhpí háa näʔi hä̱ä̱wí i̱ʔgeḏi iʔánshaaʔa̱míʔin, gá wáy wên t'owa Jesus-vi̱ʔgeḏi
ditû̱ʔdân i-á John iʔ p'óʔp'oekandi namuu nawáywówápóeʔiʔ,
8 heḏá wây-á ditû̱ʔ Elijah nawáykeepóeʔin, heḏá wáʔ wây-á ditû̱ʔ wénä wí in Jôesi Táḏáví
hänʔoeʔin tukheʔmin nawáywówápóeʔin.
9 Herod natú, “Naa otsonpóe John iʔ p'óʔp'oekandi óek'éʔts'âa-íʔin. To-angú näʔi sen
namuu, ivi̱ʔgeḏi näʔi hä̱ä̱wí ot'oeʔoʔiʔ?” Heḏiho ikhä̱ä̱ḏe Jesus óemúuníʔin.

Jesus-di in p'ánú maapaasôn (5,000) senäʔdá in wéʔgen t'owa-á ovâyhúujôn

10 Jesus-ví t'ôekhuwaʔin diwáypówá ihaydi Jesus óet'ôeʔan háa díví̱ʔannin t'ä̱hkí. Heḏi oe
Bethsaida búʔaypiye i-áḏí ovâyhoʔ wíʔbo dikwoníḏí.
11 Hewänbo in t'owa dínhanginpóe wáypiye namääʔin, heḏiho t'ä̱hkíḏíbo ûnwóemää. Iʔḏá
t'ä̱hkí ovâysígíʔan, heḏi ovâyhéeʔan háa Jôesi Táḏá nakhâymuu waa t'owa ovâysígíhóeníḏí
i̱ʔgeḏi, heḏá in toʔwên dínhehkháatáyʔindá hehkháa-á ovâymägi.
12 Nakinmän dihaydi iví tä̱ʔḏi wíje (12) khä̱geʔnin iví̱ʔpiye ûnʔä̱ä̱ḏi óetu̱ʔan, “Näʔin t'owa
ovâypunjônbe iʔ búʔâypiye heḏá nava hä̱ä̱ tsowa nanân deejepiyá, wáygé díví̱whoʔkw'ôení̱ʔin
dâynuuwä̱-íḏí heḏá dâykoegiʔhóeníḏá, gá nä̱ä̱wá ahkondä̱ʔ nanândân.”
13 Hewänbo Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Undânho bînhúujôení.” Indi óetu̱ʔan, “Naʔindá
p'ánú pává̱ʔâyḏä̱ʔ heḏá wíje paʔâyḏä̱ʔbá âymáa. T'ä̱hkí näʔin t'owagîʔ wígínkoegiʔsaapí,
âykoegiʔkumäḏiḏä̱ʔmânhoʔ.” Gin ditú gá in senäʔdä̱ʔdibo p'ánú maapaasôn (5,000) ihay
dijiḏân.
14 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Bintu̱ʔan in t'owa p'ánän tä̱gin (50's) dívíwéʔgeʔa̱mí heḏá hä̱ä̱ nangá
dívíkw'ôení.”
15 Heḏiho iví khä̱geʔnin háa ovâytu̱ʔan waagi díví̱ʔandi t'ä̱hkí in t'owa dívíkw'ôení gin
ovâytu̱ʔan.
16 Heḏi Jesus iʔ p'ánú pává-á heḏá in wíje paa-á ihógi, heḏi makówápiye ibéeḏí ikúʔdaaʔandi
iʔ pává-á heḏá in paa-á iháve. Heḏáháʔ iví khä̱geʔnin ovâyʔan in t'owa ovâyphaaḏè-íḏí.
17 T'ä̱hkí in t'owa dívíhúu̱yandi dívíshu̱ʔan, heḏi in khä̱geʔnin tä̱ʔḏi wíje (12) t'ún p'éeḏí iʔ
naphaḏeʔi koegiʔ dâywéʔgeʔan.

Peter natú toʔwí Jesus taʔgendi namuuʔin

18 Wí thaa Jesus wíʔbo ijûusoʔoʔ. Iví khä̱geʔnin iwáy tsowa dijiʔ, heḏi ovâytsikaʔyan, “To-an
naa omuu gân näʔin t'owa ditû̱ʔ?”
19 Indi óetu̱ʔan, “Wên ditû̱ʔ John iʔ p'óʔp'oekandi-ân unmuu. Wây-á wêndá ditû̱ʔ Elijah-ân
unmuu, heḏá waʔḏi wáy wêndá ditû̱ʔ wí Jôesi Táḏáví hänʔoeʔi tukheʔbi nawáywówápóeʔi-ân
unmuu.”

20 Heḏi ovâytsikaʾyan, “Heḏi undá, to-á naa-á omuu gân íʾánde?” Peter-di óetuʾan, “Gá iʾ
toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí, i-ân unmuu.”
21 Heḏi kayʾindi ovâykhâąk'ûʾ wíyá toʾwí wänbo wíḏâyhanginʾânnamípíḏí toʾwí namuuʾin,
22 heḏá wáʾ ovâytuʾan, “Naa t'owa t'ąhkígîʾ oʾaypuyąʾi taʾgendi báyékí
dont'ôephaḏekhâymáa. In Hudíyo tsonnin heḏá in owhaʾ p'óʾḏéḏíʾindá heḏá in Huḏíyoví
khuu dâyhąʾoʾindá naa díjoegikhâymáa. Díkheʾkhâymáa, hewänbo iweḏi poje thaa iwe
owáywówápuwagíʾo.”

Háa t'owa dínkhâyʾąʾ díví'ąmí'in Jesus óeyuuhûuwí'in didaʾḏi

23 Heḏáháʾ t'ąhkí in t'owa ovâytuʾan, “Toʾwên naa-áḏí dikąʾąądaʾindá wíḏínkhâyʾąhpí háa
diwänpidaʾ waagi díví'ąmiʾin, hewänbo hąąḏi wänbo t'ąhkí inbí phéʾwin dâyhûuwí, heḏá
naa-á díyuuhûuwí. *
24 Toʾwên inbí wówátsi dâywänpiʾaywoeníʾin didin heḏá in owhaʾ p'óʾḏéḏáʾindá inbí
wówátsi dipeḏeegíʾo. Hewänbo toʾwên naagîʾ inbí wówátsi dívímągiʾin, indá inbí wówátsi
dit'anpúuwí.
25 Tobá wí toʾwí hąąwí t'ąhkí nää oepáa k'ayḏi nakw'óʾdi ihógi wänboʾ, iví wówátsi
ipeḏeeʾandi tuhchąnu iwân napówáḏá wéʾinnan wên híwó nąʾi hąąwíḏí óekhâymáa?
26 Naa t'ąhkí t'owagîʾ oʾaypuyąʾi saʾwóʾdi kohthay wóegé owáyʾąʾ. Nąʾin kohthay-á navîʾ-
áḏí naví Táḏávîʾ-áḏí in yąʾḏâaʾin makówáwin t'ôepąʾąąʾinbîʾ-áḏí gínmuu. Heḏi toʾwên nää
naa díwôedaʾin heḏá naví hąhkan dînwôedaʾindá, owáy naa owáyʾąąʾ ihayḏi naaḏi wáʾ in
dovâywôedaʾí.
27 Taʾgendi wâytumáa, naa tsondi omuuʾin bînpuwąkhâymáa, heḏi nąʾin napúuwí waʾḏi
wáy wên näwe íjiʾin íhánpíḏíboʾ.”

Jesus háa ûnchąą waa ûn'egópóe

28 Wí jâaḏi naphaḏe ihaydi, Jesus-di t'ąhkí nąʾi ovâytuʾan diweḏi, Peter-á James-á John-dá
oe p'in kw'áyepiye i-áḏí ovâyhoʾ ijûusuʾąmíḏí.
29 Heḏi iwáygé ijûusuʾoʾ ihayḏi iví ts'ay háa ûnchąąʾin piháa ûnkeepóe, heḏi iví aa t'ąhkí
ts'ąą otsʼáʾiʾ ûnpóe.
30-31 Tsíkhagipí wíje senäʾ kohthay jâaḏiḏi dakeepóe, indá Moses-á Elijah-á damuu, heḏi
Jesus-áḏí dänhíʾmáa háa Jesus oe Jerusalem nachuwagíʾo i̧ʾgeḏi, Jôesi Táḏá iʾánshaamągi
waagi.
32 Peter-áḏí in weʾgendáḏá téęgîndi dijókhąwąkw'ó, hewänbo dijósaʾwo, heḏi Jesus iʾ
kohthay jâaḏiḏi dâymûʾ, in wíje senäʾ i-áḏí dawinnindáḏí.
33 In wíje senäʾ Jesus-víʾweḏi dänjâakhâymáawän, heḏi Peter-di óetuʾan, “Hąhkandiʾ, híwó
namuu nąwe giji'in. Jaho poje óhkhunteʾây âykw'ôení, wêe ugîʾ, wíyá Moses-gîʾ-á, heḏá wíyá
Elijah-gîʾ-á.” Hewänbo iʾánshaaʾanpíḏíbo natuhpee.
34 Gin natú ihayḏibo wí okhúwá napówáḏí ovâyʾóhkhunnan, heḏi iʾ okhúwáḏí
ovâyʾánhógiḏi dikhunwôedaʾpóe.
35 Heḏi nąʾi tun okhúwá jâaḏiḏi napee: “Nąʾi-ân naví ay dînmuu, i-ân dóde'man. Iʾ
bînt'ôeyaaní.”
36 Iʾ tun nahán dihayḏi, Jesus wíʾbo najiʾ iví khągeʾnindáḏí. Nąʾin napóeʾin iví khągeʾnin
inbí píʾnąbo dâymáa, heḏi ihayḏi toʾwí wänbo wíḏâyt'ôeʾanpí háa iʾ thaa dâymûʾin,
tíʾúugéḏânho dâyhanginʾânnan.

Jesus-di wí yąʾḏâapîʾ p'oewąąhąą wí enúkáyví'weḏi ônkhehpiye

37 Wíyá tháwän oe p'in kw'áyeḏi diwáywąʾ dihayḏi báyékí t'owa Jesus ûnʾayjaymää,
38 heḏi in t'owa jâageḏi wí sendi kaygi óetuʾan, “Hąhkandiʾ, kaygindi wídaʾmáa unʾąą-íḏí
naví eʾnú dînmúuníḏí. Iʾḏąʾ dînʾeʾnúʾän.
39 Ginnân nąʾi ûnpoeʾo: Wí yąʾḏâapîʾ p'oewąąhąąḏi óekéndeḏáháʾ tsíkhagipí
óetuhkwínkandoʾ, heḏi túʾ t'ąhká nathąthąpoeʾoḏi sóphogeḏi nasóʾokhópeeʾi, heḏi
óechąnundeḏi óeteetsąwąʾoʾ túʾ t'ąhkí. Hây tąhkí wänbo nąʾi yąʾḏâapîʾ p'oewąąhąąḏi
wíʾóejoeʾohpí.
40 Naaḏi uví khągeʾnin kaygindi dovâydaaʾan nąʾi p'oewąąhąą óekhehpeeyé-íḏí, hewänbo
wídínkoḏipí.”
41 Jesus natú, “Un nääwin t'owa-á wąyupíʾin ímuu heḏá piʾwên p'ôe i̧ʾge ímän. Ti undáḏí
hąąḏi wänbo t'ąhkí dáyyąąʾąmí gáhân?” Heḏáháʾ iʾ táḏá óetuʾan, “Uví enúkáy nääpiye
mänmáʾ.”
42 Waʾ iʾ eʾnú naʾąʾ ihayḏi iʾ yąʾḏâapîʾ p'oewąąhąąḏi óekanu heḏá óethąthąkannan. Jesus-
di iʾ p'oewąąhąą óet'eʾyan heḏi iʾ eʾnú óehehkháamągi, heḏi iʾ eʾnúví táḏá óetuʾan, “Nąwe uví
eʾnú úʾän.”

---

* **9:23** Nąʾin natundaʾ, dikhâymúuní dâytʼôephaaḏé-íḏí, Jesus in phéʾwin deeḏi it'ôephaḏe waagibá.

43 Toʔwên t'ä̱hkí näʔi Jôesi Táḏáví pínnán dâymûʔḏi ovâyháaʔandi ditûʔ, “T'ä̱hkí Jesus
ikanhondi-á wä̱yu̱píwóʔdi namuu.”
Waʔḏi kin dívíhíʔmáaḏí Jesus iví khä̱geʔnin itu̱ʔan,
44 “Näʔin wâytu̱hkankhâymáaʔin híwó bít'ôeyan: Naa t'owa t'ä̱hkígîʔ oʔaypu̱yä̱ʔiʔ omuuʔi
wây-á t'owaví mangepiye díkáaní.”
45 Iví khä̱geʔnin wíḏínhanginnáhpí háa näʔi tun natundaʔin. Inbíʔweḏi waʔḏi in tun
nakaamuu, heḏânho wíḏikaʔpówápí. Hewänbo diwôedaʔ óetsikaʔyâ̱ä̱míḏí i̱ʔgeḏi.

To-an iʔ shánkí hayʔi namuu?
46 Jesus-ví khä̱geʔnin dívítu̱hkanmáa wénä wí in diweḏi shánkí hayʔi namuu i̱ʔgeḏi.
47 Hewänbo Jesus ûnhanginná háa diʔánshaamuuʔin, heḏiho wí ay óekêʔḏi iví hângeḏi óewínú,
48 heḏi ovâytu̱ʔan, “Toʔwíḏí naa dídaʔḏi näʔi ay óesígíkéndeḏi, naa wáʔ dísígíkénde waabá
iʔoʔ. Heḏi toʔwí naa dísígíkêʔiʔḏi iʔ toʔwí naa dísandi wáʔ óesígíkéndeʔ. Wí toʔwí un diweḏi
shánkí hi̱yä̱ä̱ʔiʔ ipipaʔi-á taʔgendi hayʔi namuu.”

Toʔwí Jesus-víʔpiye háa nachä̱ä̱pîʔ-á ivíʔnäpiye napoeʔo
49 John-di Jesus óetu̱ʔan, “Há̱hkandiʔ, toéwí sen âymûʔ yä̱ʔḏâapíʔin p'oewä̱ä̱hä̱ä̱
t'owavíʔweḏi ovâykhehpiyendeḏi uví khä̱wä̱ natûʔdi, hewänbo âykhä̱ä̱ʔä̱míʔin gidaʔ, naʔin
diweḏiʔi wínamuupíḏí.”
50 Hewänbo Jesus natú “Toʔwí giʔbi wívînkhä̱ä̱ʔä̱míṕí. Toʔwí unbíʔpiye háa nachä̱ä̱pîʔ-á
unbíʔnäpiyeʔiʔbá napoeʔo.”

Wên Samaria-ʔin t'owaḏi Jesus wíʔóesígíkêʔpí
51 Iʔ thaa tsowa napowaʔä̱ʔ Jesus wíyá oe makówápiye napee-íḏí, heḏi kaygindi
iʔánshaamägi oe Jerusalem-piye nawáymú-íḏí.
52 Heḏi wên senäʔ iví páaḏé ovâysan wáygé nachangíʔoʔin dâykhâyʔä̱míḏí. Wí Samaria-wi
búʔay iwe dipówá,
53 hewänbo in t'owa wíḏidaʔpí óesígíkáyjíʔin, gá oe Jerusalem-piye naʔä̱hchândân.
54 Wíje iví khä̱geʔnin James-áḏí John-dáḏí damuuʔin háa óeʔan niʔgeḏi dat'oe, heḏi óetu̱ʔan,
“Nanbí Sedó, ti undaʔ wí phaa äntu̱hkánnamí makówáḏí nawä̱ä̱níḏí t'ä̱hkí näʔin t'owa
ovâyphahä̱ä̱nú-íḏí?”
55 Hewänbo Jesus inbíʔpiye ibéeḏí ovântu̱ʔan, “Haʔwâagi wíḏänhéeʔä̱míṕí.”
56 Iweḏi wíyá búʔaypiye dimää.

Nabâapuʔwan taʔgendi Jesus óeyu̱u̱hûuwíḏí
57 P'óegé dimän dihayḏi wí sendi Jesus óetu̱ʔan, “Wáy unmää eeje wänboʔ, naa eejepiyebá
u̱-áḏí omú-í.”
58 Jesus-di óetu̱ʔan, “In déʔây nan deeḏi dínphohsaa dívíthaayé-íḏí, heḏá in tsíḏé-á dínyä̱hsaa,
hewänbo naa t'ä̱hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yä̱ʔiʔ omuuʔi wáygé dáykaykhanwówáʔä̱míǵîʔ wíḏînnáhpí.”
59 Jesus-di wíyá sen óetu̱ʔan, “Naa díyu̱u̱máʔí.” Hebo iʔ sendi óetu̱ʔan, “U̱-áḏí omääpíḏíbo
díwáypunmää naví táḏá dînchuu píhay heḏânho donkhä̱ʔk'úuwíḏí.”
60 Jesus-di óetu̱ʔan, “In dichumuuʔin waagin dimuuʔindá inbí t'owa dínchuuʔin
ovâykhä̱ʔkw'ôení. U̱-áho ópûn t'owa ovâytu̱ʔä̱míḏí Jôesi Táḏáví́ʔpiye dívímäänîʔin.”
61 Wíyá toʔwíḏí óetu̱ʔan, “Nanbí Sedó, naa odaʔ u̱-áḏí omú-íʔin. Hebo u̱-áḏí omääpíḏíbo
dípunmää naví k'aygiʔin dovâysengitu̱ʔä̱ä̱míḏí.”
62 Jesus-di óetu̱ʔan, “Han biʔandáho wíʔunchä̱ʔmuupí Jôesi Táḏágîʔ bit'ôeʔä̱míḏí. Wí toʔwí
iwhä̱ä̱ḏeḏi ihayḏä̱ʔ tíʔûupiye ibéeḏeʔi waagiʔbá unmuu.”

10

Jesus-di tségíntä̱ʔḏi wíje (72) senäʔ ovâysan iví t'ôe díviʔä̱míḏí
1 Näʔi naphaḏe ihayḏi Nanbí Sedó Jesus-di wây-á tségíntä̱ʔḏi wíje (72) senäʔdá
ovâydeʔman, heḏá wíʔjengin ovâysan iví páaḏé dimú-íḏí, iʔ búʔây eeje heḏá ówînge eejá
wáy namän deepiye t'ä̱hkí.
2 Iʔḏi ovâytu̱ʔan, “Báyékí t'owa dijiʔ Jôesi Táḏágîʔ ovâywéʔgeʔä̱míḏí, t'owa dâyhä̱ä̱wéʔgeʔoʔ
waabá, hebo t'ôeʔindá hä̱yú wänbo wíḏijihpí. In t'owa-á Jôesi Táḏáví́ʔin ûnmuu, heḏiho
iví́ʔpiyeʔ úvíjûusuʔä̱mí wây-á t'ôeʔin ovâysaaníḏí heḏânho báyékí näʔin t'owa ônwéʔgeʔä̱míḏí.
3 Jaho bípûn, nää wên k'úwáʔây ímuu waaginbá naaḏi wâysandeʔ in toʔwên khunjó
waaginbá dimuuʔin dijiʔ iwepiye.
4 Wívînchä̱ʔhûuwípí, wí múu bînhä̱ä̱wíkuu-íǵîʔ wänbo-á joe, in íʔantomuuʔindaʔdibo ímú-í.
Wí́ʔúvíhayjêeʔä̱míṕí hä̱ä̱ p'óegé t'owa bînjayʔin thaa t'ä̱hkí bînhéeʔä̱míḏí.
5 Heḏi wáy wí tewhá íts'úʔ deewá, páaḏé in t'owa bînsengitu̱ʔä̱ä̱míḏí ginnân ítú̱u̱ní, ‘Jôesi
Táaḏáho wovâykhä̱geʔnamí heḏânho nää tewhá íthaaʔin ánshaaginpíḏíboʔ íkwoní.’
6 Wí toʔwí háa bîntu̱ʔan waa isígíʔi naʔändáhoʔ, unbí sengitun i-áḏí ûnjoekandee-í, hewänbo
toʔwí iwe naʔändiʔ hä̱ʔbi namuupíḏá, unbí híʔ wíʔûnchä̱ʔpúuwípí.

7 Iʔ tewhá eebo úvíwóyi̱ʔní hedá indádá úvíhúu̱yami, gá wí t'ôeʔi-á iví wáʔâaho it'andân.
Nääwá häähwá oe-á wíyá tewhá eeje wíʔímú-ípí wovâyʔáyîngiʔami̱di.
8 Hedi wí búʔ iwe íts'ûndi wovâysígíʔandi, häähwí wovâysaaʔi bînk'oʔí.
9 In dihayʔin iʔ búʔ ee dikw'óʔnin bînhehkháamäání, hedi ovâytu̱ʔähami, 'Nää-á Jôesi Tádádí
wovâytu̱máa iví t'owa ímúunídí.'
10 Hebo wí búʔ ee íts'ûndi wovâysígíʔanpídá, ee búʔwi p'óegé i̱ʔge ímú-í hedi ovâytu̱ʔähami,
11 'Iʔ naʔjee unbí búʔwi nanbí anto eeje dîntsîndi wänbo ívípêedi-í wâykeeyamídí híwó
wíʔúvíʔohpíʔin ídaʔpídí Jôesi Tádáví t'owa ímúunídí.'
12 Naadi wâytu̱máa, owáy iʔ thaa Jôesi Tádádí t'owa háa híwó háa híwóhpí díviʔannin
ovâytu̱ʔan dihaydi, giʔbi búʔwin t'owa shánkí dâyt'ôephadekhâymáa in Sodom búʔwin
t'owaviʔwedi."

Háa in búʔây Chorazin-dá Bethsaida-á Capernaum-dá dínpúuwíʔin

13 Hedi Jesus näʔin wáʔ natú, "In t'owa iʔ búʔay Chorazin gin dâytu̱ʔoʔ iweʔin t'ôephade
dínpúuwí. In t'owa iʔ búʔay Bethsaida gin dâytu̱ʔoʔ iweʔindá wáʔ t'ôephade dínpúuwí. Pínnán
t'ôe-áho inbí jâa ovâyʔan, hebo inbí t'aywóʔdi wídívíjâaʔanpí. NäʔI pínnán t'ôebá in búʔ
Tyre-ádí Sidon-dádí gin dâytu̱ʔoʔ eeje hänʔoe ovâyʔandáhoʔ, in Tyre-ʔindá in Sidon-ʔindá
wídívíhayjêeʔamípíwän k'oeʔi aa díviʔaawé-ídí, hedá nûu ee-á díviʔkw'ôeníwän, dâykeeyamídí
inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔannin.
14 Hedânho in Chorazin-windá in Bethsaida-windá shánká dâyt'ôephadekhâymáa in Tyre-
windá hedá Sidon-windá inbíʔwedi owáy Jôesi Tádádí t'owa háa híwó háa híwóhpí díviʔannin
ovâykeekw'óeʔó ihaydi.
15 Madi in t'owa Capernaum búʔaywin diʔánde oe makówápiye ovâytegekhâymáaʔin,
hewänbo indá oe péyégépiyânho diwhavemän."
16 Hedáháʔ iví khägeʔnin itu̱ʔan, "Toʔwên wovâyt'ôeyandeʔindáho naa wáʔ dînt'ôeyande
waagibá díviʔoʔ. Hedi toʔwên un wovâyjoegiʔannindáho naa wáʔ díjoegiʔoʔ, hedi toʔwêndi naa
díjoegiʔodá gindidi iʔ toʔwí naa dísandi wáʔ óejoegiʔoʔ."

In tségíntäʔdi wíje (72) Jesus-ví t'ôeʔin diwáyʔää

17 Tíʔúugédí in tségíntäʔdi wíje (72) senäʔ híhchangidi diwáyʔää, hedi ditú, "Nanbí Sedó, in
yäʔdâapíʔin p'oewaahâadi wänbo naʔin díʔaʔgin, uví khäwä wînkháyäʔdi."
18 Jesus-di ovâytu̱ʔan, "Naadi wáʔ dómûʔ Satan iʔ Penísendi oe makówádí tsíkhagipí
nakeʔt'ândi, tsígówänú nawândi waabá.
19 Bít'ôeyan, naadi wâyk'ûʔ yäʔdâapíʔin p'oewaahâa bînt'aanídí, wí pääyu̱ háa wí
ts'eʔk'ähvíʔdi úvíʔahsaa waagibá, hedá shánkí kay-á wâymägi in kay iʔ Penísendi unbí hänbiʔ
únmuu imáaʔiviʔwedi, hediho háʔto häähwídí wänbo wovâywaʔami.
20 Hewänbo tobá in yäʔdâapíʔin p'oewaahâadi wovâyʔaʔginnandi íhíhchan wänboʔ,
únkhâyʔäʔ shánkí íhíhchaa-íʔin unbí khäwä oe makówá únta'muudi."
21 Ihaydibá iʔ Yäʔdâaʔi P'oewaahâadi báyékí híhchan Jesus óemägi, hedi Jesus natú, "Naví
Tádá, u-á oe makówá-ádí hedá nää oepáa k'aydá shánkí untsonjiʔiʔ unmuu. Hedi näʔi häähwí
naví khägeʔnin dâymûʔi-á in báyékí dínhanginnáʔninbíʔwedá in dihaʔinbíʔwedá nâakaayan
hedânho wídâymúunípídí, hedi näʔin namuudi naadi wíkúʔdaaʔoʔ. Naví Tádá, gin biʔamídí
wóehíhchanmägi."
22 Hedáháʔ in t'owa ovâytu̱ʔan, "Naví Tádádí häähwí t'ähkí naví mange dînjoeʔan. Tóebo
taʔgendi wíʔûnhanginnáhpí toʔwí omuuʔin, naví Tádádaʔmân ûnhanginná. Hedá tóebo-
á wáʔ wíʔûntaʔgendihanginnáhpí toʔwí naví Tádá dînmuuʔin, naa iví ay omuuʔiʔdaʔmân
dînhanginná. Hedá wáy wêndidáho óetaa-í, toʔwí namuuʔin naadi dovâykeeyandáhoʔ."
23 Hedi iví khägeʔninbíʔpiye ibéedí Jesus-di ovâytu̱ʔan indaʔ dit'oe-ídí, "Undá híhchan
bînmáʔve-í näʔi häähwí napóeʔi bînmúndedi.
24 Wâytu̱ʔähami, báyékí in hänʔoeʔin tsonnindá in Jôesi Tádáví tukheʔmindá didaʔ
dâymúuníʔin iʔ häähwí nää bînmúndeʔiʔ, hewänbo wídâymûʔpí, hedá iʔ häähwí un ít'oeʔoʔindá
didaʔ dit'oe-íʔin, hewänbo wídit'oepí."

Iʔ híwóʔdi Samaria-wi sen

25 Wí sen in Hudíyoví khuu dâyhäʔoʔin diwedi'i namuuʔi Jesus-víʔwe napówá óetayi̱ʔnídí,
hedi óetsikaʔyan, "Hähkandiʔ, hân dáyʔami in wówátsi nahándepíʔin donkáyjídí?"
26 Jesus-di óetsikaʔyan, "Hân natûʔ iʔ tsontun Moses itaʔnandiʔ? Hää-an iwe nâatunnan?"
27 Iʔ sendi Jesus óetu̱ʔan, "Gá ginnân:
Iʔ shánkí natsonjiʔiʔ unbí Jôesi únmuuʔiʔ undá únkhâyʔäʔ pín taʔgedi bînsígí-íʔin, unbí píʔnä
khóʔjé-á, unbi häa iwá, unbí kay t'ähkídá, hedá unbí ánshaadá."
Hedá wáʔ natú,
"Háa un wíʔbo úvípisígí waagibá, wéʔgen t'owa wáʔ bînsígíhûuwí."

28 Jesus-di óetu̱ʼan, “Híwó bihéeʼan, heḏiho háa untú̱ waa biʼą̨amí, heḏânho wówátsi
wóemäänî.”
29 Hewänbo in Huḏíyoví hą́hkandi nadaʼ ipikeeyą̨amíʼin híwóʼdi namuu waagibá, heḏiho
Jesus óetsikaʼyan, “Wéʼin t'owa dovâysígí-í?”
30 Jesus-di ônthayyą̨míḏí ginnân óetu̱ʼan: “Wí sen oe Jerusalem búʼ iweḏi iʼ búʼ Jericho
iwepiye namän, heḏi wên sänmindi óeyą̨ʼḏi iví aa óep'ą̨ḏi heḏi hânho óemahpúuḏí chuʼi
waagibá óejoeʼan.
31 Heḏi ihayḏibá wí Huḏíyo owhaʼ-á ee p'óegá namän, heḏi iʼ sen óemûʼ iwe nak'óeḏí, heḏi
p'ôe p'ą̨näpiye naphaḏeḏi iweḏi namää.
32 Hây napóe ihayḏą́ hanbá napóe. Wíyá wêe sendá naʼą̨ą̨, i-á iʼ méesate hayʼiwi khą̨geʼdi
namuu, hewänbo iʼ wáʼ p'ôe p'ą̨näpiye naphaḏeḏi iweḏi namää.
33 Heḏi wí sen oe Samaria nangewi namuuʼiʼ oe p'óegé namän, heḏi iʼ sen nak'óe iwe núʼ
napówá, heḏi óemûʼḏi ivíʼpiye nasehkanäpóe.
34 Heḏiho ee nak'óe iwepiye namääḏi iví tsaa eeje olive ką̨ʼp'oe-áḏí méena-áḏí ônʼeweḏi
aaʼâyḏi ônwhiʼan, heḏáháʼ iví búdu eeḏi óeʼíʼk'ûʼḏi wí whohkwo tewhá iwepiye óehoʼ, heḏi
iwe óeʼą́yîngiʼan.
35 Iʼ tháwändá wíje thaa t'ôeʼi chą̈ʼ iví chą̈ʼ múu iweḏi iwhahógiḏi iʼ whohkwo tewháwi
p'óʼḏéḏîʼ ônʼandi óetu̱ʼan, ‘Näʼi sen nâaʼą́yîngiʼą̨mí, heḏi wíyá shánkí úchą̨ʼmuuḏáhoʼ owáy
owáyʼą̨ą̨ ihayḏi wíwáʼâa-í.’ ”
36 Heḏi Jesus-di iʼ hą́hkandi óetsikaʼyan, “Hân unʼân, wéʼiḏan in poje iweḏi iʼ sen in
sänmindi óeyą̨ʼiʼ taʼgendi óeseegí?”
37 Iʼ hą́hkandiʼḏi Jesus óetu̱ʼan, “Gá iʼ nasehkanäpóeʼiʼḏân.” Jesus-di óetu̱ʼan, “Jaʼ ópûn, háa
iʼan waa óʼan.”

Mary-á Martha-á inbí tewhá iwe Jesus naʼáʼḏâajiʼ

38 Jesus-áḏí iví khą̈geʼnindáḏí iweḏi dimääḏi wí búʼay iwe dipówá, heḏi wí kwee Martha
gin nakhą́wą̈ʼiʼḏi ovâysígíʼandi iví tewhá eepiye ovâyts'úḏe.
39 Martha-á wí tíʼûu Mary gin nakhą́wą̈ʼi-á ûnʼän, heḏi i-á ee nange Jesus-ví ân núʼ isóge
iví hą́hkan ônt'ôeyaaníḏí.
40 Martha hânho najashapoeʼo báyékí t'ôe ûnjiḏi ovâyhúujôeníḏí, heḏiho Jesus-víʼpiye
namääḏi óetu̱ʼan, “Nanbí Sedó, ti ą́yîngi wíwóemähpíʼan naví tíʼûuḏi wíʼbo díjoeʼandi iʼ koegíʼ
dókhâyʼą̨míḏí? Nátu̱ʼan díkhą̈geʼnamíʼin.”
41 Jesus-di óetu̱ʼan, “Sehkanä Martha, u̱-á hą̈ą̈wí t'ą̨hkí i̱ʼgeḏi báyékí ą́yîngiḏi wóemáa,
42 hebo wí hą̈ą̈wíḏą̨ʼmânho taʼgendi natáy, heḏi Mary-áho iʼ ideʼman. Heḏi näʼi shánkí
híwóʼdi namuuʼiʼ ideʼmandi-á ivíʼweḏi háʼto óekwee-í.”

11

Jesus-di iví khą̈geʼnin jûusu i̱ʼgeḏi ovâyhą́ʼoʼ

1 Jesus-á wíyá wą̨hą̨ą̨ ijûusuʼoʼ, heḏi ibowa ihayḏá wêe iví khą̈geʼdiʼḏi óetu̱ʼan, “Nanbí
Sedó, naʼin wáʼ díjûusuhą́ʼan, John iví khą̈geʼnin ijûusuhą́ʼan waabá.”
2 Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Úvíjûusuʼandá gin waagi ítú̱uní: Táḏá, uví khą́wą̈ wînʼaʼginnamí.
Uví tsonkhuu wóegé ówhanbe naʼin dítsonnamíḏí.
3 Thamuwaagi iʼ húugîʼ gíntáyʼi dímää.
4 Nanbí t'aywóʼdi dînʼowójé, in naʼinbíʼpiye dívít'aywóʼnannin âyʼowójénde waagibá.
Heḏi wígínpúuwípí wą̈hphaḏe dítayi̱ʼníḏí.”
5 Heḏáháʼ Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Heyâagú khunpinuḏi wí k'emaví tewhá eepiye ímääḏi
bîntu̱ʼandi, ‘K'ema, poje pává dípíyémää.
6 Wíyá k'ema nängé naphaḏemändi nää navîʼ napówá, hebo naa hą̈ą̈bo wíḏînsaapí
dókoejôeníḏí.’
7 Heyâagú iʼḏi oe íveḏi wovâytu̱ʼandi, ‘Ánpí díʼan, in phóḏi-áho naphéhtoʼon heḏi naví
áyyą̨ą̨-áḏí naa-áḏí giwhoʼkw'ó, heḏiho naa wíḏînkoḏipí dáyshaa-íḏí hą̈ą̈wí wímäänîḏí.’
8 Naaḏi wâytu̱ʼą̨ą̨mí, tobá hą̈ą̈wí wíwovâymäänípí wänbo unbí k'ema únwänpimuuḏibo, ihayḏą̨ʼ
bîndaʼmáaḏáhoʼ ishaa-í, heḏi hą̈ą̈wí úntáyʼi wovâymäänî.
9 Heḏi hanbá namuu úvíjûusuʼandi: Bîndaʼmáʼve-í hą̈ą̈wí, heḏiho bînhóení.
Bîntu̱wą̈máʼve-í hą̈ą̈wí, heḏiho bînshaa-í. Bînpópóʼą̨ą̨mí, heḏiho in phóḏi-áho ungîʼ
wovâyhuu-í.
10 Toʼwên ihayḏą̨ʼ dâydaʼmáaʼindáho dâyhóení, toʼwên ihayḏą̨ʼ dâytu̱wą̈máaʼindáho
dâyshaa-í, heḏi toʼwên ihayḏą̨ʼ dâypópóʼoʼindáho in phóḏi ingîʼ ovâyhuu-í.
11-12 “Un táḏáʼin ímuuʼin, unbí eʼnúḏí wí paa wovâydaaʼandi ik'oʼíḏí, ti wí pą̨ą̨yu̱ bînmäänî?
Heḏiháa wí wáa wovâydaaʼandi ti wí ts'eʼk'ą̨ą̨ bînmäänî? Joe, háʼtoʼ.

13 Tobá híwóhpíʔin ímuu wänbo undá únhanginná hádíḏí híwóʔdi häą̈wí unbí áyyą̈ą̈ bînmääníʔin. Heḏiho shánkí wänbo iʔ Táḏá oe makówá naʔändiʔḏi in toʔwên óedaaʔannin iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą ovâymäání.”

Ditṵ Penísendiḏi Jesus óekhą̈geʔmáaʔin

14 Jesus-di wí sen tunpîʔvíʔweḏi wí yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhąą ônkhehpiye. Iʔ yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhąą napee ihaydi iʔ sen ûnhíʔkoḏi, heḏi in t'owa ovâyhäaʔan.

15 Hewänbo wáy wêndáho ditṵ, “Iʔ Penísendi Beelzebul gin nakhą́wą̈ʔiʔ, iʔ yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąąví p'óʔḏédîʔ dínmuuʔiʔḏân Jesus óekhą̈geʔdo näʔin yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą t'owavíʔweḏi ovâykhehpeeyé-íḏí.”

16 Heḏá wây-á wêndá didaʔ Jesus óetayiʔníʔin, heḏiho óedaaʔan wên pínnán taa makówáḏí ovâykeeyąmíḏí, heḏânho dínhanginnáaníḏí háa Jôesi Táḏáḏí óesandiʔ namuuʔin háa joe.

17 Hewänbo háa díviʔánshaamáaʔin Jesus-á ûnhanginná, heḏiho ovâytṵʔan, “Wí nangewin t'owa wíʔbo dívípihänboḏáhoʔ inbí nangeho dâypihäʔḏą̈nnamí. Heḏi t'owa inbí k'aygi ee wíʔbo dívípiyándeḏáhoʔ, iʔ k'aygá háʔto nakâypúuwí.

18 Heḏi hanbá Penísendi wíʔbo ipiyándeḏáho háʔto hą̈ą̈di wänbo natsonyę̨ę̨ní. Undi dítṵʔan Penísendiḏânho naa díkhą̈geʔmáa, heḏânho in yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą t'owavíʔweḏi dovâykhehpiyendeʔ.

19 Hewänbo handiḏi dovâykhehpiyendeḏáhoʔ, hádíḏan unbí t'owaʔindi ovâykhehpiyendeʔ? Unbí t'owaho ditṵṵní in taʔgen wíʔúvíhéeʔopíʔin.

20 Hewänbo Jôesi Táḏáví pínnándânho in yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą dovâykhehpiyendeʔ, heḏi näʔindiho únhanginná Jôesi Táḏáḏí naa dítsondisógeʔin.

21 Wí sen kayʔi t'ąhkí iví k'uuphé häą̈wíḏí iví tewhá iʔą́yîngiʔoḏi, t'ąhkí iʔ häą̈wí ivîʔ ûnmuuʔiʔ híwó ûnkw'ó.

22 Hewänbo wí toʔwí iví shánkí kayʔi namuuʔi naʔą̈ą̈ḏá iʔ sendáḏí iyą̈ą-íḏí, iʔ sen óet'aaní, heḏi tobá iʔ sen kwą̈k'u hän aa natoʔon wänboʔ, heḏá naʔándeʔ näʔi kwą̈k'u aaḏi óekhą̈geʔnamíʔin, näʔi wêe sen shánkí kayʔi namuuʔiʔḏi iʔ senbí häą̈wí ônhóení, heḏi iví k'emaʔindáḏí dívíweejé-í.

23 Toʔwí naníʔnäpiye namuupîʔ-á naníʔpiye háa nachąą, heḏi toʔwí in t'owa naníʔpiye ovâymáyą̈ʔpîʔ-áhoʔ ovâykhehpiyende waagibá iʔoʔ.

24 “Wí yą̈ʔḏâapîʔ p'oewąąhąą wí t'owavíʔweḏi napeeḏi oe ahkónupiye namändi wáy ithaayé-í iwe itṵwą̈máa, heḏi ishaapíḏáho wíʔbo natṵ̂ʔ, ‘Wáy dójoeʔan diwepiyebá owáymú-í, iʔ toʔwíviʔpiye naví tewhá waagiʔbá dînmúʔdeʔiʔ.’

25 Heḏi nawáymää ihaydá näʔi toʔwíbá óeshaaḏeʔ, wí tewhá naʔaanândá napiʔḏindá waabá namuu.

26 Heḏáháʔ wíyá napeeḏi tsé ihay wây-á yą̈ʔḏâapíʔin p'oewąąhąą iví shánkí yą̈ʔḏâapíʔin dimuuʔin ovâymáʔ, heḏi näʔi toʔwíviʔpiyebá ovâyhon iwe dívíthaayé-íḏí, heḏiho näʔi toʔwí-á shánkí p'ändíkîʔ-á napoeʔo páaḏédí namuuʔiviʔweḏi.”

Háa taʔgendi gihíhchanpúuwíʔin

27 Gin Jesus natṵ ihaydá wí kwee oe t'owa jâaḏá kaygá natṵ, “Iʔ kwee wóeʔayyandiʔ heḏá wóetsą̈ą̈ʔandi-á híhchan imáa.”

28 Jesus natṵ, “Hebo shánkí dihíhchan in toʔwên Jôesi Táḏáví híʔ dâyt'ôeyandeʔin heḏá dâyʔaʔgindoʔindá.”

In t'owa didaʔ Jesus wí pínnán t'ôe iʔąmíʔin

29 In t'owa Jesus-víʔwe shánkí diwéʔgepoeʔo, heḏi ovâytṵʔan, “Un nääwin t'owa-á yą̈ʔḏâapí unbí wówátsi bînhon. Ihayḏąʔ wí pínnán taa bînmúuníḏí Ídaʔpoeʔo, hewänbo wêeḏąʔ pínnán bînmúuní, i-á Jonah ikeeyandiʔ waagiʔbá namúuní.

30 Háa Jonah ûnpóeʔin namuuḏi in t'owa Ninevah búʔwin dínhanginná taʔgendi Jôesi Táḏáḏí óesannin, heḏi hanbá nää naa t'owa t'ąhkígîʔ oʔaypṵyą̈ʔi háa dînpúuwíʔin namuuḏi in nääwin t'owa dínhanginnáaní taʔgendi Jôesi Táḏáḏí dísannin.

31 Heḏânho owáy iʔ thaa Jôesi Táḏáḏí t'owa háa híwó háa híwóhpí díviʔannin ovâykeekw'óeʔó ihaydi, iʔ kwee oe Sheba nange p'óʔḏédîʔ namúʔdeʔiʔ iʔąhtuyeḏi un nääwin t'owaví wą̈yṵpí wovâykeeyąmí. Hänʔoe i-á kayiʔ wą̈hą̈ą̈wi nangeḏá naʔą̈ą̈ hą̈yṵ Solomon ûnhanginnáʔdiʔ ônt'ôeyaaníḏí, hewänbo tobá naa Solomon-bí shánkí hayʔi omuu wänbo heḏá nąwe undáḏí oji wänboʔ, undi naa wíḏînt'ôeyandepí.

32 Heḏá wáʔ owáy iʔ thaa Jôesi Táḏáḏí t'owa háa híwó háa híwóhpí díviʔannin ovâykeekw'óeʔó ihaydi, in t'owa iʔ bú’ Ninevah-win díviʔąhtuyeḏi un nääwin t'owaví wą̈yṵpí wovâykeeyąmí. Hänʔoe Jonah-ḏi Jôesi Táḏáví tun ovâyt'ôeʔoḏi hą̈ʔin Ninevah-win t'owa dit'oeḏi indá inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔan, hewänbo tobá naa Jonah-ví shánkí hayʔi omuu wänbo heḏá nąwe undáḏí oji wänboʔ, unbí t'aywóʔdi wívînjoeʔohpí.”

Jesus-di ovâytṵʔan iví híʔ ônjoegiʔoḏáhoʔ, wên ko wên t'ún phoʔ dâykéeʔí waagibá díviʔoʔ

33 “Toʔwí wänbo wên phakó ikoʔandi pho iwe wíʔikaakéeʔípí, háa wên t'ún napekicháʔnin
phoʔ wíʔikéeʔípí, hewänbo wên phakóki eeḏân ikéeʔí heḏânho toʔwên dits'úyaʔnin iʔ ko
dâymúunídí.
34 T'owaví tsée-á wên phakó ingîʔ namuu, heḏi híwóʔnin tsée dínmuuḏáho in tséeḏá t'ąhkí
ovâyokoʔ. Hewänbo híwóhpíʔin tsée dínmuuḏáhoʔ t'ąhkí ovâyphahkhunjoʔ waagiʔbá dínpoeʔo.
35 Heḏânho úvíʔąyîngiʔąmí unbí tséeḏí in ko óetsuḏemąäníʔin, khun niʔge wíʔíyę̨ęnípídí.
36 Wí toʔwí taʔgendi ûnkonândá heḏá wáygé wänbo wíʔûnphahkhunáhpíḏą́, t'ąhkího
ûnkohkeenáaní, wên phakó ûnkohkay waagibá.”

Jesus-di in Pharisees-ádí in Huḏíyoví khuu dâyhąʔoʔindádí ovâytu̱ʔan t'ôephaḏe dínpúuwíʔin

37 Jesus ihíʔbowa ihayḏá wí Pharisee-ḏá óehúutu̱ʔan, heḏiho iʔ Pharisee-ví tewhá eepiye
dats'ûndi Jesus ihúusóge.
38 Iʔ Pharisee óeháaʔan Jesus óemûʔḏi ihúusógeḏi waʔḏi imanʔowídipíḏíboʔ in Huḏíyoví
khuu waagibá.
39 Heḏiho Nanbí Sedó Jesus-di óetu̱ʔan, “Naa dînt'ôeyan, un Pharisees-á t'owa waag-
inbá ímuu inbí húugîʔ k'éḏé-á sąʔwé woegiʔ-á jáʔwéḏídąʔ dâyʔowíḏínde ʔin. Undá ídaʔ híwó
íkeet'ôenífʔin, hewänbo unbí píʔnä khóʔjé nakeet'óepí iwą́ hąʔt'aaʔindąʔ heḏá yąʔḏâapíʔindąʔ
ímuu.
40 Un ánshaapíʔin, Jôesi Táḏá-á hąąwí nakeet'óeʔiʔ ipaa. Ti iʔbá hąąwí nakeet'óepîʔ wáʔ
wíʔipaapíʔan?
41 Únkhâyʔąʔ hąąwí unbí sąʔwé únsaaʔiʔ in sehkanäwó diwówájiʔin bînmąäníʔin, handiḏibo
yąʔḏâaʔin wówátsi bînhûuwí.
42 “T'ôephaḏe un Pharisees únpúuwí. Undá iʔ suʔts'ígíʔ-á tsímáháa-á heḏá wéʔgeʔi hąąwí
haʔwâagiʔiʔ bînpaye iweḏi tą taa únkw'ôndi Jôesi Táḏá wêe bînmäʔ, hewänbo t'owa-áho taʔge
wívînʔohpí heḏá Jôesi Táḏą́-á wívînsígípí. Hąąwí bînt'andeḏi taʔgendi únkhâyʔąʔ tą taa
únkw'ôn diweḏi Jôesi Táḏá wêe bînmąäníʔin, hewänbo wíʔúnʔôeḏe-ípí nąʔi wéʔgeʔi híwóʔdi
hąąwí wáʔ úvíʔąąmídí.
43 T'ôephaḏe un Pharisees únpúuwí. Undá iʔ méesate páaḏépiye úvíkw'ôenífʔin wovâyhíʔan,
heḏá oe bûu pinge wovâyhíʔan t'owaḏi aʔgindi wovâysengitu̱ʔąąmíʔin.
44 T'ôephaḏe únpúuwí, gá undá wáy pení ovâykhąʔkw'óḏi eeje nataamuupîʔ waaginbá
ímuuḏân, t'owa díví ʔąhsahondi wídínhanginnáhpí iwe nakw'óʔnin.” *
45 Wí Huḏíyoví khuu ovâyhąʔoʔiʔḏi óetu̱ʔan, “Hąhkandiʔ, in Pharisees-bíʔgeḏi haʔwâa
bihéeʔoḏi naʔinbíʔgeḏi wáʔ jänäkí bihéeʔoʔ.”
46 Jesus natú, “T'ôephaḏe un Huḏíyoví khuu bînhąʔoʔin wáʔ únpúuwí. In t'owa kâyʔi hąąwí
díví ʔąmíʔin bîntu̱ʔoʔ, hewänbo undá hây wänbo wívînkhągeʔdopí dâyʔąmídí.
47-48 T'ôephaḏe únpúuwí, gá undá wáy in Jôesi Táḏáví tukheʔmin ovâykhąʔkw'óḏi eeje
bînkoḏiʔoḏân, inbá unbí hehąąwin thehtáy pahpáʔindi ovâyhąnú. Hewänbo han bînʔandi
nakeepoeʔo únchanpóeʔin háa unbí páaḏé kąʔąąʔin díví ʔannin híwó namuuʔin, gá indá in Jôesi
Táḏáví tukheʔmin ovâyhąnú wänbo undá inbí penípho bînwänpikoḏiʔoḏân.
49 Heḏânho Jôesi Táḏá báyékí hangintan imáaḏí ginnân natú, ‘Naví tukheʔmindá heḏá naví
t'ôekhuwaʔindá in t'owaví ʔpiye donsaaní, heḏi in t'owaḏi wáy wên in dovâysannin jänäkí
ovâyʔąmí, wáy wêndá ovâyhąąnú-í.’
50 Heḏiho un t'owa nääwin wovâychąnukhâymáa in Jôesi Táḏáví tukheʔmin nää oepáa
k'aydi nakhíʔjen dihayḏiboʔ ovâyhąnúḏí.
51 Iʔ páaḏé óehayʔi-á Abel namuu, heḏi iʔ tíʔúugé óehayʔi-á Zechariah-á namuu, i-á iʔ
méesate-á iʔ antâa jáʔwé nak'óeʔi-á inbí pinuḏi óehay. Naaḏi wâytu̱ʔąąmí, undáho in t'ąhkí
ovâyhąnúḏí taʔgendi wovâytuhchąnukhâymáa.
52 Un Huḏíyoví khuu bînhąʔoʔin t'ôephaḏe únpúuwí. In taʔgen namuuʔin bînkaajo waag-
ibá úvíʔoʔ, in t'owa wíḏihąhpúuwípídí. Undáho wíʔíhąhpóepí, heḏi in wéʔgen t'owa
dihąhpúuwíʔin didaʔindáho wívînmähpí dihąhpúuwíḏí.”
53 Jesus nąʔi Pharisee-ví tewhá iweḏi napee, heḏi iʔ thaa iweḏi páaḏépiye in Huḏíyoví
khuu dâyhąʔoʔindá heḏá in Pharisees-á hânho i-áḏí dit'ayyaapóe, heḏá hânho-á dívíkhąąḏeʔ
t'ąmäge i̱ʔgeḏi óetsikaʔyąmídí.
54 Wên phay igîʔ nawhêe-ídí ônk'úyaʔ waabá muuʔin bînkaajo waagibá úvíʔoʔ, in t'owa
wídihąhpúuwípídí. Undáho wíʔíhąhpóepí, heḏi in wéʔgen t'owa dihąhpúudvíʔandi ditsíkha
wên háawên híwóhpíʔin natu̱hpee-ídí.

12

Jesus iví khągeʔnin itu̱ʔan díví ʔąyîngiʔąmíʔin

---

* **11:44** In Huḏíyo wí penípho iwe díví ʔąhsaaḏá, dínkhąąk'óe inbí méesate ee dits'úunífʔin páaḏé dívíkhâyʔanpídíboʔ inbí khuu dínmuu waa.

1-2 Ihaydi báyékí maapaasôn (1,000's) t'owa diwéʼgejiʼ, hedi hânho dibáʼyendi
díví̱dachą̈nuʼoʼ. Jesus-di in t'owa ovâyhéeʼan, hebo iví khą̈geʼnin páade itụʼan,
"Úvíʼą́yîngiʼą́mí hą̈ʼin Pharisees waaginbá wíʼípúuwípídí, indá paa díví́jánúmáaʼin waaginbá
dimuu. Iʼ híwóhpîʼ díví́ʼoʼi-áho dínsôe-í oewáasee näʼi oewáa iwe natoʼondi nasôʼ waagibá.
Hedi hanbá t'ą̈hkí nää nakumuk'óe wänbo nakumukhuudee-í, hedá t'ą̈hkí nää nakaak'óe
wänbo óepeeyé-í napụʼwą̈ą̈nídí.
3 Hediho wên háawên phahkhun dee ítṷʼindáhoʼ, thaadi dit'oe-í, hedi wên háawên toʼwíví
oje phóge bînsänhéeʼandi in phódi natiʼdindi, indáho whaʼk'aydi dívítụwę́ę́nú-í, t'ą̈hkí
dit'oe-ídí."

Jôesi Tádádąʼmân âykhunwôedaʼí

4 "Naví k'emaʼin, wâytụʼą̂ą́mí, wívínkhunwôedaʼípí in toʼwên unbí túʼ dâyhą́ą́nú-ídí dínkodi
wänbo shánkí wovâyʼą́mídí wídínkodipí.
5 Naadi wâythayyą́mí toʼwí namuuʼin iʼ bînkhunwôedaʼí́ʼiʼ: Jôesi Tádá-ânho bînkhunwôedaʼí.
I-á ûnkodi wovâyhą́ą́nú-ídí hedá wáʼ ûnk'óe péyégépiye wovâysaanídí.
6 P'ánú ts'íʼ tsídéʼây wíje thígíʼdidibo ovâykụʼch'áadepíʼan. Hewänbo tobá wą̈phade
dichą̈ʼmuupí wänbo Jôesi Tádádá wêe wänbo in diwedi wíʼóeʼódéndepí.
7 Hewänbo undá Jôesi Tádágîʼ báyékí tsídéví shánkí íchą̈ʼmuu. I-á ûnhanginná hą̈yṷ phó
unbí p'óʼdé únsaaʼin wänboʼ, hediho wíʼíkhunwôedaʼípí."

Jesus-víʼpiye ívíwą̈yundedáho gínkhâyʼą̈ʼ han gitṷụníʼin

8 "Naadi wâytụʼą̂ą́mí, toʼwên in t'owaví páadépiye naviʼin dimuuʼin ditṷʼin, naa t'ą̈hkí
t'owagîʼ oʼaypụyą̈ʼi wáʼ in Jôesi Tádáví makówáwin t'ôepą́ʼą́ʼinbí páadépiye otṷụní innân
naviʼin dînmuuʼin.
9 Hewänbo toʼwên in t'owaví páadépiyebo ditṷʼin naviʼin wídimuupíʼin, naa wáʼ in Jôesi
Tádáví makówáwin t'ôepą́ʼą́ʼinbí páadépiye otṷụní naviʼin wídînmuupíʼin.
10 Nakodi t'ą̈hkí t'owa dínʼowóʼjaynídí hą̈ą̈wí híwóhpí dívíhéeʼannin navíʼgedi, naa
t'owa t'ą̈hkígîʼ oʼaypụyą̈ʼiʼ omuuʼiʼ, hewänbo toʼwên jänäkí iʼ Yą̈ʼdâaʼi P'oewą́ą́hą̂ą́víʼgedi
dívíhéeʼannindáho háʼto dínʼowóʼjayní.
11 "Owáy in méesate eejeʼin p'óʼdédíʼinbíʼpiye háa in nangewin tsonninbíʼpiye
wovâytunjóʼnamídí wovâyhoʼ ihaydi, wíʼí́ʼą́yîngi-ípí háa ítṷụníʼin úvíʼaywoenídí, háa
úvíhéeʼą́míʼin wíwovâyʼą́yîngimäänípí,
12 gá ihaydáho iʼ Yą̈ʼdâaʼi P'oewą́ą́hą̂ą́di iʼ híʼ wovâymäänídân hedânho híwó úvíhéeʼą́mídí"
gin Jesus-di ovâytụʼan.

Jesus-di iʼ kodit'owa sen ánshaapîʼ namuuʼivíʼgedi ovâytụʼan

13 Wí sen in t'owaví jâa najiʼiʼdi Jesus óetụʼan, "Hą́hkandiʼ, naví páʼdây dîntụʼan iʼ hą̈ą̈wí
nanbí tádádí naʼin dînjoeʼandi naa-ádí iweejé-í."
14 Hebo Jesus-di iʼ sen óetụʼan, "Toʼwídí wänbo naa wídînk'ûʼpí otṷụnídí háa unbí hą̈ą̈wí
dänweejé-íʼin."
15 Hedáháʼ Jesus-di t'ą̈hkí in t'owa ovâytụʼan, "Hą̈ą̈di wänbo t'ą̈hkí úvíʼą́yîngiʼą́mí hedânho
hąʼt'aaʼindąʼ wíʼímúunípídí. Toʼwí wänbo híwóʼnin wówátsi wíʼimáapí báyékí hą̈ą̈wí
ûnwänpikw'ôndiboʼ."
16 Hedáháʼ näʼin hą́hkangíʼin óʼgédí ovâytụʼan, "Wí kodit'owa sen ûnnavakw'ó, hedi báyékí
ûnpayedee.
17 Hediho ginnân naʼân: "Wą̈hą̈ą̈ naví hą̈ą̈wí dînpaaʼi donkw'ôení wídînnáhpí. Hân hîn
dáyʼą́míʼ?
18 Maʼ ginnân dáyʼą́míʼ: Naví denkwoʼi tewhá donts'ávedi wíyá shánkí heʼendi donkw'ôení,
hediho ee naví táhtândá naví wéʼgeʼi hą̈ą̈wí-á dondenkw'ôení.
19 Hedáháʼ gindá opitṷụní: 'Nää-áho báyékí híwóʼdi hą̈ą̈wí híwó hay pąąyogîʼ
dîndenkw'óhoʼ, nää-áho wíyá wídáyt'ôeʼą́mípí. Húukandá sụwą̈-ádá dáyʼą́mí, hedá naví
wówátsi-á híhchandi donhûuwí.'
20 Hewänbo Jôesi Tádádí iʼ sen óetụʼan, 'Ụʼ ánshaapîʼ, nää khunbo uví wówátsi
wînkekhâymáa. Ihaydáho to-an hą̈ʼi hą̈ą̈wí ụgîʼ mändenkw'ódiʼiʼ ikhonkhâymáaʼ' "
21 Hedi Jesus-di in t'owa ovâytụʼan, "Haʼwâagiʼinnânkun in t'owa dimuu báyékí hą̈ą̈wí
dâydenkw'óeʼóʼin hewänbo Jôesi Tádá-á natṷʼ taʼgendi kodit'owa wídimuupíʼin."

Jesus-di ovâytụʼan hą̈ą̈wí iʼgedi wídiʼą́yîngi-ípí

22 Hedáháʼ iví khą̈geʼnin itụʼan, "Hedânkun wâytụmáa, wą̈phade wíʼúvíʼánshaamáʼve-ípí
iʼ koegîʼ úntáydí íwówáyę́ę́nídí, háa iʼ aa úntáydí unbí túʼgîʼ.
23 Unbí wówátsi-á shánkí únchą̈ʼmuu koegîʼdąʼbíʼwedi, hedá unbí túʼ-á aadąʼbí shánkí
únchą̈ʼmuu.

24 In odovíʼgeḏi úvíʼánshaaʼąmí. Indá wíḏâykoʼjikopí, heḏá wíḏâyhäąẅeʼgeʼopí, heḏá
wąẖąẖą dâyhäąẅídenkw'ôení'ʼi wänbo wíḏínnáhpí, hewänbo Jôesi Táaḏáho ovâyhúujómaʼ. Heḏi
undá shánkí íchąʼmuu näʼin tsíḏéviʼweḏi.
25 Wénä wí wänbo háʼto unbí wówátsi wíyá wêe thaa wänbo bîntąą-í íwänpiʼąyîngiḏiboʼ.
26 Häąẅí híyąąʼi haʼwâagiʼi wänbo háʼto úvíʼąmí, heḏiho háaḏan wíyá häąẅí ịʼgeḏi
úvíʼáyîngimäʼ?
27 Úvíʼánshaaʼąmí häʼi ahkónuwi póviʼây háa nakeet'óe waa. Wíḏívít'ôeʼopí
wíḏâypąʼp'ándepí wänboʼ, Jôesi Táḏá saʼwóʼdi aa waagi ovâymäʼ. Solomon-dá hânho hayʼi
namúʼde wänboʼ iʼ póvi waabá saʼwó wíʼiʼawepí.
28 Jôesi Táa saʼwóʼdi aa waagi iʼ ahkónuwi phéʼyąẅigîʼ ônpaa, tobá näʼi phéʼyąẅi-á
wêe thaaḏąʼ nasaa wänbo heḏá wíyá tháwändáho t'owa dâypha'kw'ôení dâyhäąháaʼąmíḏí,
heḏiho un wáʼ shánkí híwó wänbo wovâyʼaawé-ípíʼan. Undá úṇkhâyʼąʼ näʼin úvíwąąyṵ-íʼin,
hewänbo híyąąḏąʼ wąyṵ bînmáaʼin ímuu.
29 Ihayḏąʼ wíʼítúʼbe-ípí, 'Hąą-angú âyk'oʼí, hąą-angú âysṵṵwą-íʼ' Wąhphaḏe
wíʼúvíʼánshaamáʼve-ípí ịʼgeḏi.
30 T'ąhkí t'owa Jôesi Táḏá óetaapíʼindá hânho dívíwänpikhąąḏe näʼi hąąẅí dâyhóeníḏí, hebo
unbí Táḏá oe makówá naʼändi-á ho ûnhanginná undá úntáyʼin.
31 Undá shánkíḏí úṇkhâyʼąʼ Jôesi Táḏáví tsonkhuu iʼpiye úvíkhąą-íʼin, heḏi gin úvíʼandáho
näʼi hąąẅí úntáyʼi bînhóení.
32 "Wíʼíkhunwôedaʼípí tobá híyąąḏi wên k'úwá waa íji wänboʼ. Unbí Táḏá makówáwi-áho
nahíhchan oe makówápiye wovâyhûuwíḏí.
33 Häąẅí úṇkw'óʼdiʼ bînkṵʼch'âaní, heḏi iʼ chąʼdá in sehkanäwó diwówájiʼindá bînmäání.
Gindiḏáho wí chąʼmúu háʼto úṇwhéepúuwíʼiʼ waagibá bînmáʼve-í, heḏânho iʼ hąąẅí
úṇchąʼmuuʼi-á oe makówá úṇdenkwoḏee-í. Iwá hąąẅí unbîʼ úṇmuuʼi háʼto úṇhąąní, háa wên
sänmin wänbo háʼto dâytąągé-í, háa wên khąʼnin wänbo háʼto dâyhąʼní.
34 Wąẖąą unbí hąąẅí úṇchąʼmuuʼiʼ úṇkw'ôn diwebá unbí píʼnä khóʼjé ídaʼí íkwoníʼin."

Jesus iví khągeʼnin itṵʼan dikhâymúuníʼin

35-36 "Wên t'ôeʼin waabá úṇkhâyʼąʼ ímúuníʼin, inbí p'óʼḏéḏîʼ wên khóhtsąą shánkíʼeeḏi
iweḏi iweemáʼíḏí dâytsíkhaʼmáaʼin. Indá dívít'ôeʼąmígîʼ diʼaamuu, inbí phakó-á dínkomuu,
heḏânho napówá ihayḏi oe phóḏi ipópóʼandi wese igîʼ dâyhuu-í.
37 Näʼin t'ôeʼin inbí p'óʼḏéḏîʼ dínpówá ihayḏi ąyîngiḏi dikw'óʼnin ovâyshaaḏá híhchan
dâymáʼve-í. Wâytṵʼąąmí, i-á ipiʼaawé-í ovâyhúukhâysaa-íḏí, heḏi ovâytṵʼąąmí díví́kw'ôení
díví́hṵṵyąmíḏí, heḏi hąąẅí ovâysaa-í.
38 Tobá khun pinuḏi háa shánkí hąąḏanho nanân wänbo naʼąą ihayḏi, dikhâymuuḏi
ovâyshaaḏáho híhchan dâymáʼve-í.
39 Näʼin taʼgendi úṇhanginnáaní: Wí toʼwí ûntewhák'óeʼi hąąḏi wí sänbiʼ iʼ tewhá eepiye
naʼąʼin ûnhanginnândáhoʼ, háʼto óemäání in phóḏi ithâaníʼin háa wháphóḏi ihâave-íʼin
nats'ṵṵníḏí.
40 Heḏi un wáʼ íkhâymúuní, gá naa t'owa t'ąhkígîʼ oʼaypṵyąʼiʼ omuuʼi wáʼ hąąḏi nanân
wänboʼ owáyʼąḏân, dítsíkhaʼmáapí ihayḏi oʼąʼ."
41 Peter-di Jesus óetṵʼan, "Nanbí Sedó, ti naʼindąʼmân näʼi híʼ dítṵmáa, háa t'ąhkí in
wéʼgen t'owa wáʼ ovâytṵmáa?"
42 Jesus-di óetṵʼan, "Wí t'ôeʼi hąąẅí nawóʼnáʼdiʼ híwó iʼoʼi heḏá híwóʼdi hangintan imáaʼi-
á waaginbá úṇkhâyʼąʼ ímúuníʼin. Giʼbi t'ôeʼi-ânho iví p'óʼḏéḏîʼḏi óesôege-í iʼ tewhá ee in
wéʼgen t'ôeʼinbí tsondi dínmúuníḏí, heḏi inbí koegîʼ hąąẅí ovâymąḏân, dítsíkhaʼmáaäníḏí
hąąḏi ihayḏi napóe ihayḏi.
43 Híhchan iʼ t'ôeʼi imáʼve-í iví p'óʼḏéḏîʼḏi gin iʼoḏi óeshaaḏi ivîʼ iweemaa ihayḏi.
44 Taʼgendi wâytṵʼąąmí, iʼ tewhá p'óʼḏéḏîʼḏi giʼbi t'ôeʼi óesôege-í t'ąhkí iví hąąẅí
ônʼáyînmáʼve-íḏí.
45 Hebo iʼ t'ôeʼi híwó iʼąmívíʼweḏi wíʼbo natṵḏáhoʼ, 'Naví tsondi-á nahayjêepóe
naʼąą-íḏí,' heḏiho in wéʼgen t'ôeʼin kwiyąʼdá senäʼdá ovâymahpṵovâymąḏân,
dítsíkhaʼmáauchąnumáaḏá, heḏi i-á húukangîʼ-á sṵwągîʼ-áḏíḏąʼbá-á namuuḏá, heḏá
naháapoeʼoḏá,
46 gin iʼandáhoʼ iví p'óʼḏéḏîʼ ûnwáyʼąą-í óetsíkhaʼmáapíḏí, hąąḏi iʼ t'ôeʼiʼ ûnhanginnáhpí
ihayḏi, heḏi iʼ p'óʼḏéḏîʼ-á natsonpúuwí iʼ t'ôeʼi hânho óetuhchąąnú-íʼin, heḏá óesaaní in
wéʼgen t'owa t'ôeyanpíʼindąʼ dimuuʼin dikw'ôn diwepiye.
47 Wí t'ôeʼi-á háa iví p'óʼḏéḏîʼ ûndaʼ waa ûnhanginnân wänbo hąąbo wíʼiʼanpíḏí, i-áho báyéki
whąḏiḏi óetuhchąąnú-í.
48 Hewänbo wí t'ôeʼi híwóhpí iʼandi gindiḏi ûnkhâyʼąʼ whąḏiḏi ótuhchąąnú-íʼin, hewänbo
háa iví p'óʼḏéḏîʼ ûndaʼin taʼgendi wíʼûnhanginnáhpíḏí, i-áho wąhphaḏe wíʼóetuhchąąnú-ípí.

Toʔwên t'ą̈hkí báyékí ovâymągiʔindáho báyékíbá dínkhâyʔą̈ʔ dâywáymąäníʔin, hedi toʔwên inbí mange báyékí ovâykw'ódiʔindáho báyékíbá dínkhâyʔą̈ʔ iwedi díví̓ʔąmíʔin."

Jesus natú iʔ namuudi t'owa dívíwijekhâymáa

49 "Naa nää oepáa k'aydipiye oʔą̈ą̈ wí phaa waabá namuuʔi dómáʔídí, hedi hânho odaʔ ho nakojeʔníʔin.
50 Naa dînkhâyʔą̈ʔ dont'ôephaadé-íʔin, hedi naví píʔnä khóʔjé hânho ochanpúuwí gin dînpóe píhay.
51 Hân íʔánde? Ti t'owa dívíwóení naa nää oepáa k'aydipiye oʔą̈ą̈dibo? Joe, t'owa-á dívíweejé-í.
52 Nää iwedáho gin waagi namúuní: Madi p'ánú t'owa wêe tewhá iwe dithaa, hedi diwijedeedi wêegeʔin dipúuwí, wíjediho wéʔge, pojedá wéʔgá, hedi in wíjediho in pojeviʔpiye háa dichąą-í, hedá in pojedá in wíjeviʔpiyá.
53 Iʔ tádá-áho iví eʔnúviʔpiye háa nachąą-í hedi iʔ eʔnú-áho iví tádáviʔpiyá. Iʔ jíyá-áho iví aʔyúviʔpiye háa nachąą-í, hedi iʔ aʔyú-á ivíʔ jíyáviʔpiyá. Iʔ jahkwíjo iví sâaʔiviʔpiye háa nachąą-í, hedi iʔ sâaʔi-á iví jahkwíjoviʔpiyá."

Jesus-di ovâytuʔan híwóʔdi hangintan dâymáʔve-í t'ą̈hkí hą̈ą̈wí iʔgedi

54 Hedáháʔ in báyékí t'owa iwe dikw'óʔnin ovâytuʔan, "Wí okhúwá oe tsânpiyedi naʔą̈di bînmûʔdi, wese ítûʔ ikwąhkhâymáaʔin, hedi híwó ítûʔ gá han napúuwídân.
55 Hedi oe aakonphąʔgedi wovâywąąnámäʔdi, ítûʔ hânho itsą́wą̈khâymáaʔin, hedi híwó ítûʔ, gá han napúuwídân.
56 Undá paa díví́jánúmáaʔin waaginbá ímuu. Nää oepáa k'aydá hedá makówá-á háa iʔ okhúwá-á wąą-á nakeet'óe waa bînmúndedi únhanginná háa nanáaníʔin, hedi háadan handi wíʔúnkeepoeʔopí háa natundaʔin iʔ wéʔgeʔi hą̈ą̈wí nää näʔi thaa eeje Jôesi Tádá iʔoʔiʔ?

Jôesi-ádí híwóʔgí óʔan waʔdi úkodidiboʔ

57 "Hedi háadan unbo wíʔúvípiʔánshaaʔohpí únhanginnáanídí wéʔi wí hą̈ą̈wí híwóʔdi namuuʔin úvíʔąmídí?
58 Heyâagú wí toʔwídí háawên wovâychą̈nundedi hedá wovâytunjóʔdiwehondá, waʔ ímändiboʔ i-ádí úvíkodiʔamí hedânho iʔdi wovâymaʔp'ą̈ą̈di-ídí hedá iʔ tsondiví páadépiye wíwovâyhûuwípí. Eepiye wovâyhoʔdáho madi iʔ tsondidáho iʔ pan ąyiʔdiví mangá wovâyjoeʔąmí hedá iʔdáho wovâypanhûuwí.
59 Wâytuʔą̈ąmí, gin únpóedáho háʔto wovâymaʔp'ą̈ą̈di-í hą̈yú íphaamuu t'ą̈hkí úvíwáʔâa píhay" gin Jesus-di ovâytuʔan.

13

Jesus-di in t'owa ovâytuʔan inbí t'aywóʔdi dâyjoeʔanpídá dichuu-í

1 Ihayhą̈ą̈bá wên t'owa iwe dijiʔindá Jesus-á óetuʔan háa wên Galilee nangewin dínpóeʔin. Ditú iʔ méesate hayʔi ee Pilate-di näʔin Galilee-ʔin ovâyhą́nú waʔ dâyʔanimâahą́núndedibo Jôesi Tádá óemäänídí.
2 Jesus-di ovâytsikaʔyan, "Hedi hân íʔánde? Ti hą̈ʔin Galilee-ʔin haʔwâa dínpóedíbo shánkí t'aywóhkannin dimuu in wéʔgen Galilee-winbíʔwedi?
3 Joe, háʔtoʔ. Wâytumáa, undá wáʔ unbí t'aywóʔdi bînjoeʔanpídá íchuu-í.
4 Hedi in tą̈ʔdi kháve (18) t'owa oe Siloam tsowa ovâyhą́núʔin iʔ tewhá tuʔwändi dínkanudi, hândá inbiʔgedi íʔánde? Ti indá shánkí híwóhpí díví́ʔoʔindá dimuuwän in wéʔgen t'owa oe Jerusalem búʔ dithaaʔinbíʔwedi?
5 Joe, háʔtoʔ. Wâytumáa, undá wáʔ unbí t'aywóʔdi bînjoeʔanpídá íchuu-í."

Jesus-di wên fig tay iʔgedi ovâyhéeʔan hą̈ą̈wí ovâyhą́ʔąmídí

6 Hedáháʔ näʔin hąhkangíʔin óʔgédí ovâytuʔan: "Wên fig tay wí senbí nava iwe ûnchá, hedi iʔ sen namää ihą̈ą̈p'aynuuwą́-ídí, hebo hą́ą̈bo wíʔishaapí.
7 Hediho iví nava t'ôeʔi ituʔan, 'Ót'ôeyan, nää-ádího poje pąąyoho oʔą̈ą̈ donhą̈ą̈p'aynuuwą́-ídí näʔin tay iwe, hewänbo waʔdi hą́ą̈bo wídonshaapí. Náts'aʔ, nawänpidachá.'
8 Hebo iʔ nava t'ôeʔiʔdi óetuʔan, 'Naví tsondiʔ, wíyá wêe pąąyowän nâasôemäänì, hedi ee napúujiʔ iʔge dónahpaa-í hedá dósáʔkw'ôení.
9 Hediho nää wíyá pąąyo nahą̈ą̈p'aypóedáhoʔ, híwó, hebo napaapídáho natsaadee-í.' "

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí kwee napháygípóedí ônhehkháaʔan

10 Wí kaykhanwówá thaa Jesus-di in t'owa in Hudíyoví méesateʔay ee ovâyhą́ʔoʔ.
11 Wí kwee wí yą̈ʔdâapíʔ p'oewąąhąądi óemáaʔiʔ iwe najiʔ, hedi tą̈ʔdi kháve (18) pąąyo óehayʔan, hedi nadapháygípóedí winataʔgepoeʔopí.
12 Jesus-di iʔ kwee óemûʔdi óetuʔan, "Kóʔôe, näʔi hay wóemáaʔi wînjâaʔąmí."
13 Hedi iʔ kwee óetą̈gedi wesebo nataʔgepóe, hedi iʔdi Jôesi Tádá-á kw'áayébo óemáa.

14 Hewänbo iʔ Huḏíyoví méesateʔay p'óʔḏéḏîʔ nat'ayjiʔ, kaykhanwówá thaa Jesus-di iʔ kwee
óehehkháamägiḏi, heḏiho in t'owa ovâytụʔan, “Sí t'ôe thaa naná jâaḏi waa, heḏi iweḏi wéʔi
wí thaa wänbo íʔäą́-í wovâyhehkháamäänídí, iʔ kaykhanwówá thaa-á joe.”
15 Nanbí Sedó Jesus-di ovâytụʔan, “Un paa waaginbá úvíjánúmáaʔin ímuuʔin, ti
kaykhanwówá thaa nanân wänbo toʔwídí wänbo un diweḏi unbí wáasí háa búdu
wívînwhisuuḏepíʔan heḏânho phéhkhaa iweḏi napee-í bînp'oemäänídí?
16 Heḏi näwe näʔi kwee Abraham-bí ây iweḏiʔiʔbá namuuʔi najiʔ, i-á iʔ Penísendi
Satan-di täʔḏi kháve (18) pąąyo óewhiʔan waagibá. Ti híwó wínamuupíʔan óemaʔp'äą́ḏi-íḏí
kaykhanwówá thaa nanân wänboʔ?”
17 Heḏiho t'ąhkí in óetunsúumáaʔin diwôedaʔpóe, heḏá t'ąhkí in wéʔgen t'owa-á
dihíhchanpóe, t'ąhkí häą́wí heʔendi híwó iʔandi.

Jesus-di ovâyhéeʔan mustard koʔji i̧ʔgeḏi, heḏá oewáasee i̧ʔgeḏá Jôesi Táḏáví hą́hkan niʔgeḏi
ovâyhą́ʔąmíḏí
18 Jesus-di wíyá ovâyhéeʔandi ovâytụʔan, “Hân wâytụʔąmí únhanginnáaníḏí háawin Jôesi
Táḏáví hą́hkan ûnmuu waa. Háḏíḏan wâythayyąmí häą́ waagi namuuʔin? Gá ginnân:
19 Wí hínchąą́ʔi mustard koʔji wí sen ikêʔḏi iví nava iwe ikoeʔi waagiʔbá namuu.
Natsijópúpóeḏí nasôeḏá wên tay napaa, heḏi in tsíḏé dívíshunwą́ve iʔ waʔjáy khóe eeje
dâyyą́hpaʔíḏí.”
20 Heḏá wíyá ovâytụʔan, “Hân wâytụʔą́ąmí wâythayyąmíḏí häą́ waagi Jôesi Táḏáví hą́hkan
ûnmuuʔin?
21 Gá ginnân: Wí oewáasee wí kwee báyékí khändáḏí iwóndiʔ waagiʔbá namuu, heḏi
nasôeḏi hanwaapíḏíboʔ iʔ oewáa t'ąhkí napee.”

Jesus-di ovâytụʔan in makówáwin phóḏi híyą́ą́ saygiʔin namuu
22 Jesus oe Jerusalem búʔpiye namän, heḏi iʔ búʔây eeje ówînge eejá namändi t'owa
ovâyhą́hkanhon.
23 Heḏi wí toʔwídí óetsikaʔyan, “Nanbí Sedó, ti wí hí́yą́ą́ḏi t'owaḏąʔ ovâyʔaywoení?”
24 Jesus-di in iwe dijiʔin ovâytụʔan, “In makówáwin phóḏi hí́yą́ą́ saygiʔindąʔ namuu, heḏiho
hânho úvíkhäą́-í iwe íts'ụ́ụníḏí. Wâytụʔą́ąmí, báyékí un ítsuḏedaʔí, hebo háʔto únkoeḏí-í.
25 Jôesi Táḏá iʔ iweʔiʔ p'óʔḏéḏîʔ namuuʔi-áho in phóḏi it'êeḏi-í, heḏi un ho íts'ụ́hpíʔindá
jáʔwébo-áho wovâyjoeʔąmí, heḏi bînpópóʔoḏi ítụ́ụní, ‘Nanbí Sedó, näʔin phóḏi dînhuu
heḏânho gits'ụ́ụníḏí.’ Hewänbo i-á natụ́ụní, ‘Toʔwên ímuuʔin naa wíḏînhanginnáhpí.’
26 Heḏi undi bîntụʔą́ąmí, ‘Ụ-áḏí ívíhụ́ụyan, heḏi nanbí búʔ iwe ụʔḏi díhą́ʔan.’
27 Hewänbo i-á natụ́ụní, ‘Wâytụʔanpíʔan, toʔwên ímuuʔin naa wíḏînhanginnáhpí. Un
yäʔḏâapí tsiyekannin ímuuʔin, naviʔweḏi bíjâatäą́.’
28 Heḏi Abraham-dá Isaac-á Jacob-á heḏá t'ąhkí in Jôesi Táḏáví tukheʔmindá oe
makówá bînpụwäąkhâymáa, hebo undá jáʔwébo-á wovâyjoeʔąmí. Ihayḏiho ít'aydi
úvísíhtäąkhâymáaḏáháʔ úvíwäʔts'eekhâymáa.
29 Iwe t'owa-áho p'inphąʔgeḏá tsânphąʔgeḏá aakonphąʔgeḏá thanphąʔgeḏá diwéʔgepóewí,
heḏi dínshánkíʔeeḏinân waabá dínpúuwí.
30 Heḏi ihaydi wên toʔwên nää tíʔúugéʔin waa dínchąąʔindá p'óʔḏéḏíʔin dipúuwí, heḏi wên
toʔwên p'óʔḏéḏíʔin dimuu gin diʔándeʔindáho tíʔúugéʔindáho dipúuwí.”

Jesus hânho Jerusalem isígí, hebo in Jerusalem-ʔindá óejoegiʔan
31 Ihayhą́ąbá wên Pharisees-á oe Jesus naʔän diwá dipówáḏí óetụʔan, “Shánkí híwó näweḏi
unmú-í, gá Herod iʔ p'óʔḏéḏîʔ namuuʔi wóeháyjíʔin nadaʔḏân.”
32 Jesus-di ovâytụʔan, “Jaʔ bintụʔan häʔi p'óséwhâa, wí hą́yụ́ thaawän t'owa
dovâyhehkháamáʔve-í, in yäʔḏâapíʔin p'oewąąhą́ą-á dovâykhehpíyeʔbe-í, heḏi ihaydânho
naa naví t'ôe donboewá-í.
33 Hewänbo nää näʔi thaa eeje waʔḏi oe Jerusalem búʔpiye omän. Wí Jôesi Táḏáví tukheʔbi
óehaydá, nakhâyʔą́ʔ oe Jerusalem diweḏąʔmânho ûnpúuwíʔin.
34 “Un t'owa oe Jerusalem-win, in Jôesi Táḏáví tukheʔmin bîndahą́núndeʔ, heḏá in
t'ôepąʔąąʔin Jôesi Táḏáḏí unbíʔpiye wovâysannindá bînk'usąyundeʔ. Hą́yą́nnanho odaʔ
wâybaʔaaʔąmíʔin, wí dee iví deeʔây ik'ụʔaanúʔhónde waabá, hewänbo undi wíḏímähpí.
35 Heḏânho wáy íthaa iwáho wí tayjee waabá únjoekandee-í. Wâytụʔą́ąmí, háʔto wíyá undi
dímúuní owáy iʔ thaa napówá píhay navi̧ʔgeḏi ítụ́ ihaydi, ‘Jôesi Táḏáḏí híwó óeʔą́ąmí iʔ toʔwí
ônk'ûʔi naʔäą́-íḏí.’ ”

14

Kaykhanwówá thaa Jesus-di wí sen iví túʔ ûnteemuuʔiʔ ônhehkháaʔan
1 Wí kaykhanwówá thaa Jesus wí p'óʔḏéḏîʔ Pharisee-ví tewhá eepiye namää ihụ́ụyąmíḏí,
heḏi in t'owa dikw'óʔnindi hânho ą́yîngiḏi óemúndeʔ.

2 Wí sen iví núʼ naʼän, i-á iví túʼ tʼähkí hânho ûnteemuu.
3 Jesus-di in Huḏíyoví khuu dâyhą̨ʼoʼindá in Pharisees-á ovâytsikaʼyan, “Ti iʼ tsontundi naʼin dímaʼ wí toʼwí kaykhanwówá thaa nanân wänbo âyhehkháamäänígí háa joe?”
4 Hewänbo indá háabo wígítúhpí. Heḏiho Jesus-di iʼ sen óetägeḏi óehehkháamägi, heḏi iweḏi óesan.
5 Heḏáháʼ ovâytụʼan, “Wénä wí un wí eʼnú háa wí wáasí úʼändiʼ wí pʼobúʼ iwe nakeʼtʼândi, ti wesebo wímänwhahkáyjípíʼan tobá kaykhanwówá thaa nanân wänboʼ?”
6 Hebo háawin wên wänbo wígínhanginnáhpí óetụʼą̨mígí.

Jesus-di ovâytụmáa wígívípitaygé-ípí

7 Heḏi Jesus-di ovâymûʼ wáy wên ovâyhúutụʼannin in shánkí kwʼáyeʼinbí soge eeje dívíkwʼóeʼóḏí, heḏiho ną̈ʼi tumakhe ovâytụʼan:
8 “Wí toʼwígí wí khóhtsą̨ą shánkíʼeeḏipiye wovâytụʼandá, in kwʼáyeʼin dimuuʼinbí soge eejá wíʼúvíkwʼônípí. Maḏi wây toʼwên unbí shánkí kwʼáyeʼin dimuuʼin wáʼ ovâyhúutụʼan,
9 heḏiho iʼ toʼwí in wéʼgendáḏí undáḏí un tʼähkí ihúutụʼandiʼḏi wovâytụʼą̨ąmí, ‘Un bíhą̨di, ną̈ʼin wéʼgen senäʼ ną̈we dívíkwʼôení,’ heḏi íwôedaʼpóeḏí úvíkwʼôení wáy in shánkí áagéʼin dívíkwʼóeʼó eeje.
10 Hewänbo wovâyhúutụʼandá gin úvíʼą̨mí: In shánkí heʼennin dimuupíʼinbí soge eeje úvíụní, ‘Hą̈ʼindá hîn kwʼáyeʼinnânkun dimuu.’
11 Toʼwên tʼähkí heʼennin dívípipaʼindáho hí̱ʼínnin ovâypaʼí, heḏá toʼwên hí̱ʼínnin dívípipaʼindáho heʼennindá ovâypaʼí.”
12 Heḏáháʼ Jesus-di ną̈ʼi sen iʼ óehúutụʼandiʼ óetụʼan, “Wên shánkíʼeeḏi mänpaaḏi tobá hą̨ą̨di nanân wänboʼ, wímänhúutụʼą̨ąmípí uví kʼemaʼindą̨ʼ, háa uví pą́ʼḏâyʼindá tíʼûuwindá indą̨ʼ, háa uví maatuʼindą̨ʼ, háa uví ówínn dimuupíʼinbí soge eeje úvíą̈ʼin koḏitʼowa dimuuʼindą̨ʼ. Indáho wóewáyhúutụʼą̨ąmí, heḏi gindiḏiho wóewáʼâa-í.
13 Hewänbo wên shánkíʼeeḏi mänpaaḏá ovâyhúutụʼą̨ąmí in sehkanäwó diwówájiʼindá, in dikhóhaymuuʼindá, in ditsiʼḏeeʼipíʼindá, heḏá ditsítʼaamuuʼindá.
14 Gin biʼandáho báyékí unhíhchaaní. Indá háʼto dínkoeḏí-í wóewáywáʼâa-íḏí, hewänbo owáy in tʼowa inbí wówátsi taʼge dâyhonnin diwáywówápóe ihayḏi Jôesi Táaḏáho wóewáywáʼâa-í.”

Jesus-di wên shánkíʼeeḏi i̱ʼgeḏi ovâytụmáaḏí hą̨ą̨wí ovâyhą̨ʼan

15 Wí toʼwí iʼ määtsa naʼändiʼ ną̈ʼi natʼoeḏi Jesus óetụʼan, “In toʼwên oe makówá dikwoníʼin híhchan dâymáʼve-í. Indá wí shánkíʼeeḏi naną́ʼ diwe dikwʼôn waabá dínpúuwí.”
16 Hebo Jesus-di óetụʼan, “Wí sen wí hayʼi shánkíʼeeḏi ipaa heḏi báyékí tʼowa ovâyhúutụʼan.
17 Nahą̨ą̨wíkhâymuu ihayḏi iví tʼôeʼiʼ itụʼan, ‘In tʼowa ovâytụʼą̨ąmí, Bíką̈ʼve, hą̨ą̨wí tʼähkí nakhâymuu.’
18 Heḏi tʼähkíḏíbo wíʼínbo diʼowójédaʼpóe. Wí wêe natú̱, ‘Naa wí nava dontsʼankumä heḏiho omän donmúunídí. Nâatụʼą̨ąmí dîn̨ʼowóejé-íḏí iʼ shánkíʼeeḏipiye wígínpụhkoḏipíḏí.’
19 Wíyá wêe-á natú̱, ‘Pʼánú puʼwaʼin wéyu dontsʼankumä heḏi omän dovâyjâyyé-íḏí, heḏiho nâatụʼą̨ąmí dîn̨ʼowóejé-í iʼ shánkíʼeeḏipiye wígínpụhkoḏipíḏí.’
20 Heḏá wíyá wêe-á natú̱, ‘Naa dáytsʼankhóʼyą̨ʼ, heḏiho wígínkoḏipí omú-íḏí.’
21 Iʼ tʼôeʼi nawáymäätsi iví pʼóʼḏéḏíʼ itụʼan háa ditú̱ʼin, heḏi iʼ pʼóʼḏéḏíʼ natʼayjaapóeḏí iʼ tʼôeʼiʼ óetụʼan, ‘Ówą̨näkiʼ iʼ búʼwi pʼóegé eeje iʼ pʼôeʼây eejá ópûn, in sehkanäwó diwówájiʼindá in dikhóhaymuuʼindá ditsíʼtʼaamuuʼindá heḏá in ditsiʼḏeeʼipíʼindá ovâymáʼí.’
22 Heḏiho iʼ tʼôeʼi namää, heḏi nawáyʼą̨ą̨di óetụʼan, ‘Naví tsondiʼ, háa untú̱ waa naa dáyʼan, hewänbo waʼ wây-á tʼowagîʼ najâaná.’
23 Heḏiho iví tʼôeʼiʼ itụʼan, ‘Ópûn oe pʼóegé heʼendi-á hí̱ʼíndi-á oe búʼ jáʼwé eeje, heḏi kayʼindi in tʼowa ovâytụʼą̨ąmí naví tewhá eepiye diʼą̨ą̨-í heḏânho ditʼowabáʼyayníḏí.
24 Wítụmáa, in páaḏédí ovâyhúutụʼannin diweḏi tóebo naví shánkíʼeeḏi koegiʼ háʼto ikʼoʼí.’
”

Jesus-di ovâytụʼan nabâapuʼwan taʼgendi iví khą̨geʼnin dipúuwíḏi

25 Heḏi Jesus iweḏi namääḏi wây-á báyékí tʼowaḏi óeyụụhoʼ, heḏi ibéeḏí ovâytụʼan,
26 “Wí toʼwí naví̱ʼpiye naʼą̨ą̨ḏáho naví khą̨geʼdi dîn̨múuníḏí, hewänbo naaho shánkí wíḏísígípíḏí iví táḏá-á jíyá-á inbíʼweḏi, háa iví kwee-á áyyą̨ą̨-á pą́ʼḏâyʼindá tíʼûuwindá inbíʼweḏi, heḏá iví wówátsiví̱ʼweḏi wänbo-á, háʼto taʼgendi naví khą̨geʼdi napúuwí.
27 Wí toʼwí iví phéʼwin ihonpíḏí heḏá naa díyụụhonpíḏí, háʼto naví khą̨geʼdi napúuwí. *
28 “Wí toʼwí wí tewhá hayʼi ikʼúuwíʼin nadaʼḏá, hą̨yú̱ chą̨ʼ ûntáyʼin páaḏé imaapaʼí heḏânho ûnhanginnáaníḏí háa ihay chą̨ʼ imáaʼin iboewá-íḏí háa joe.

---

* **14:27** Ną̈ʼin natundaʼ, dikhâymúuní dâytʼôephaaḏé-íḏí, Jesus in phéʼwin deeḏi itʼôephaḏe waagibá.

29 Heḏi páaḏé imaapaapídí maḏi iví tepúḏą̨ʔmân iboewá-í, heḏi iʔ tewhá-á háʔto ûnkoeḏí-í
iboewá-íḏí, heḏi in toʔwên gin ûnpoeʔoḏi dâymûʔindáho ônp'áhkáʔve-í,
30 heḏi ditṵ́ụ́ní, ‘Näʔi sendá wí tewhá its'anpáaḏékúyaʔ, hewänbo háʔto iboewá-í.’
31 Heḏá wí nangewi p'óʔḏédîʔ-á wétą̈ maapaasôn (20,000) sundaḏo ûnkw'óʔdi wíyá
nangewi p'óʔḏédîʔ óeyą̂ą-íḏí namäädá, heḏi näʔi-á tą̈ maapaasôndą̨ʔbá (10,000) ûnkw'ó, waʔḏi
díṽíyą̂ʔpíḏíboʔ iʔ tą̈ maapaasôndą̨ʔ ûnkw'óʔdi-áho páaḏé iʔánshaaʔą̨mí heḏi ipitsikaʔyą̂ą̨mí háa
nat'anpúuwíʔin háa joe.
32 Heḏi nat'anpúuwípíḏáhoʔ waʔ in wéʔgen kayiʔ deeḏi diʔą̈ḏiboʔ iví t'ôekhuwaʔin isaaní iʔ
wêe p'óʔḏédîʔ óetsikaʔyą̨míḏí háa dän'ą̨míʔin heḏânho dänyą̂ą-íṽíḏí.
33 Heḏiho un wáʔ hanbá híwó úvíʔánshaaʔą̨mí. Unbí hą̈ą̈wí íjoekandaʔpíḏáho háʔto naví
khą̈geʔnin ípúuwí.”

Jesus natṵ́ iví khą̈geʔnindá ą̨ą̨yą̈ą̈ waaginbá dimuu

34 “Ą̨ą̨yą̈ą̈-á híwóʔdi namuu, hewänbo naʔą̈hhándáho háʔto wíyá ą̈hsą̈ą̈ʔi napúuwí.
35 Näʔi ą̨ą̨yą̈ą̈ naʔą̈hhándá wínachą̈ʔmuupí. Híwó wínamuupí óewóeníḏí nandáḏí háa
nasátą̈bóeḏíʔändi-áḏí wänboʔ, i-á dâywänpich'áaḏeʔ. T'ą̈hkí naví híʔ dit'oeʔin dínkhâyʔą̈ʔ híwó
dînt'ôeyaaníʔin” gin Jesus-di ovâytṵʔan.

15

Jesus-di wí k'úwá napeḏeejiʔiṽíʔgeḏi ovâytṵʔan

1 Báyékí tax phahsannindáḏí heḏá wéʔgen t'owa t'ôeyanpíʔin gin ovâytṵmáaʔindáḏí diʔą̈ą̈ʔą̨
Jesus-ví híʔ ônt'ôeyaaníḏí.
2 In Pharisees-áḏí heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą̨ʔoʔindáḏí háa napoeʔoʔin wíʔovâyhi̱ʔanpí,
heḏiho ditṵ́, “Näʔi sendá hą̈ʔin t'aywóhkannin ovâysígíʔo heḏá inḏáḏá ihúujoʔ.”
3 Heḏiho Jesus-di in Pharisees näʔi hą̨́hkangîʔ híʔ ovâytṵʔan:
4 “Wí sen tą̈gintą̈ (100) k'úwá ipamáą̨dí, wí wêe ûnpeḏeeḏi hân iʔą̨míʔ? Gá in whą̈gintą̈ʔḏi
whą̈nu (99) ee p'ohtsaa búge dijiʔin ovâyjoeʔankíḏí namú-ípíʔan iʔ wêe napeḏeeʔiʔ óenuuwą̈-
íḏí ishaa píhay.
5 Heḏi ishaa ihayḏi hânho nahíhchanpóeḏí iví k'uuwoe eeḏi ik'úuwí,
6 heḏi iviʔpiye ihoʔḏi t'ą̈hkí iví k'emaʔindá iví ówi̱nä̱ʔindá iví k'aygipiye itṵhkánnamí, heḏi
ovâytṵʔą̨mí, ‘Naa-áḏí úvíhíhchannamí, gá nää-á naví k'úwá dînpeḏeeʔi donshaaḏân.’ ”
7 Heḏáháʔ Jesus natṵ́, “Naaḏi wâytṵmáa, oe makówá wáʔ ginbá namuu. Oe makówá
díṽíhíhchando wêe wänbo t'aywóhkandi namuuʔiʔ iví t'aywóʔdi ijoeʔan dihayḏi, hewänbo
whą̈gintą̈ʔḏi whą̈nu (99) t'owa diʔándeʔin inbí wówátsi taʔge dâyhonninbi̱ʔgeḏá oe makówá
wíḏíṽíhíhchandopí.”

Wí kwee wí chą̈ʔ wáy ihoʔiṽíʔgeḏi Jesus-di ovâytṵʔan

8 “Heḏi wí kwee tą̈ ihay kwą̈k'u ts'ą̈ʔi chą̈ʔ ûnjiḏi wêe wáy ihoʔḏi, ikoʔą̨míʔan, heḏá iví
tewhá ee t'ąmäpiye iʔaaʔą̨mí iʔ chą̈ʔ inuuwą̈-íḏí ishaa píhay.
9 Heḏi ishaa ihayḏá iví k'emaʔindáḏí heḏá iví ówi̱nä̱ʔindáḏí iví k'aygipiye itṵhkánnamí
heḏi ovâytṵʔą̨mí, ‘Naa-áḏí úvíhíhchannamí, nää-á naví kwą̈k'u ts'ą̈ʔi donwáyhoʔi donshaa.’
”
10 Heḏáháʔ Jesus natṵ́, “Naaḏi wâytṵmáa, hanbá oe makówá napoeʔo. Wêe wänbo
t'aywóhkandiʔ iví t'aywóʔdi ijoeʔandá Jôesi Táḏáví makówáwin t'ôepą̨ʔą̨ʔin díṽíhíhchandoʔ.”

Jesus-di wí eʔnú napeḏeejiʔiṽíʔgeḏi ovâytṵʔan

11 Ihayḏáháʔ Jesus-di ovâytṵʔan, “Wí sen wíje eʔnûn ûnʔän.
12 Iʔ tíʔúugéʔiʔ eʔnú iví táḏá itṵʔan, ‘Táa, nää naa dímää uví hą̈ą̈wí iweḏi iʔ dînʔą̈ʔiʔ.’ Heḏiho
iʔ táḏá iʔ hą̈ą̈wí ûnkw'óʔdiʔ iví wíje eʔnûn ovänwije.
13 Wíyá hą̈yṵ́ thaa naphaḏe ihayḏi näʔi tíʔúugéʔiʔ eʔnú iví hą̈ą̈wí ikṵʔch'áakíḏí iví táḏáví
k'aygiḏi napee iʔ chą̈ʔ wóegé, heḏi wí nange kayiʔ naná̱ʔ diwepiye namää, heḏi háa
nawänpidaʔ waagi iví wówátsi ihondi iví chą̈ʔ t'ą̈hkí iwänpihą̨́nú.
14 Iví chą̈ʔ t'ą̈hkí ihą́nú ihayhą̈ą̈bá iʔ nange iwáygá hânho dihąąpóe, heḏiho hą̈ą̈wíḏí iví
wówátsi iʔą̨míʔin wíʔûnkw'óhpí.
15 Heḏiho it'ôenuuwą̈-íḏí namää, heḏi wí sendi óet'ôemägiḏi owáy iví nava iwáygépiye
óesan iví pehtsuḏe ovâyhúujôeníḏí.
16 Hânho nadaʔ iʔ hą̈ą̈wí pehtsuḏe dâyk'oʔi wänbo ik'oʔíʔin nashṵʔmúuníḏí, khúnkhowa
hą̈ą̈wí namuu wänboʔ, hebo toʔwíḏí wänbo koegîʔ wänbo wíʔóemägipí.
17 Heḏáháʔ wí thaa iví hangintan iwáykê̱ʔḏi gin iʔánshaaʔan: Naví táḏáví t'ôeʔin wänbo hą̈yṵ́
díṽíshiví wówátsi iʔą̨míʔin wíʔû̱ʔą̨míʔin koegîʔ dínkw'ó, heḏá shánkí wänbo-á dínkw'ó, heḏi
nąąwá naa-á ohąhchuwamäąʔą̈ḏá oʔän.
18 Naví táḏáviʔpiye omú-í heḏi dótṵʔą̨ą̨mí, Táa, naa dáyt'aywóʔnan iʔ makówá
naʔändiviʔpiye, heḏá uviʔpiyá.

19 Naa ihay híwóʼdi wóʼmuupí uví ay gin wíyá dítu̱ʼâa̱míḏí, hewänbo uví t'ôeʼi waagibá
dímáʼve-í.'
20 "Heḏiho iví táḏáviʼpiye namää, hewänbo waʼ kayiʼdi naʼäḏiboʼ iví táḏáḏí óemûʼ, heḏi iʼ
táḏá iví eʼnúviʼpiye nasehkanäpóeḏí iʼ eʼnúviʼpiye iʼää heḏi óebaʼaaʼandá óesígíp'ohtsää.
21 Heḏi iʼ eʼnú iví táḏá itu̱ʼan, 'Táa, naa dáyt'aywóʼnan iʼ makówá naʼändiviʼpiye heḏá
uviʼpiyá. Naa ihay híwóʼdi wóʼmuupí uví ay gin wíyá dítu̱ʼâa̱míḏí.'
22 Hewänbo iʼ táḏá iví t'ôeʼin itu̱ʼan, 'Bíwä̱näsaḏi wên saʼwóʼnin k'éwéʼin to binmáʼ, heḏi
bintoʼ, heḏá iví mankhú eeḏá binmankhútoʼan, heḏá iví ân deeḏá binʼantoʼan.
23 Heḏá iʼ wáasíʼay âytûuʼoʼi binmáʼ âyháyjíḏí, heḏi âyshánkíʼeeḏipaʼí.
24 Näʼi naví eʼnú-á nachuu waagibá ûnpóe, hewänbo nää nawáywówápóe. Napeḏee
waagibá, hewänbo nää-á donwáyshaa.' Heḏiho dâyshánkíʼeeḏipaa.
25 "Näʼi t'äḥkí napuwamän dihayḏi iʼ páaḏéʼi eʼnú owáy nava iwáygé najiʼ, heḏi iweḏi
naʼäḏi owáy tewhá tsowa wáy napowaʼäʼ ihayḏi dâykhaʼwoḏá dâypúwhääʼoḏá heḏá
díví́jáḏéndeḏá nat'oe.
26 Heḏiho wí t'ôeʼi óetu̱hkánnandi óetsikaʼyan, 'Hânnan napoeʼo?'
27 Iʼ t'ôeʼiʼḏi óetu̱ʼan, 'Uví tíʼûu-ân iwáyweekán, heḏiho unbí táḏá natsonpóe iʼ wáasíʼay
âytûuʼoʼi dâyháyjíʼin, gá iví eʼnú bahpíbo ûnwáypówáḏân.'
28 Iʼ páaḏéʼi eʼnú näʼi nat'oeḏi nat'ayjaapóe, heḏi owáy tewhá ívepiye wínatsuḏehíjepí. Iví
táḏá ûnpeeḏi óedaaʼan nats'ú̱u̱níḏí.
29 Hewänbo iví táḏá itu̱ʼan, 'Ot'ôeyan táḏá, naa báyékí pa̱a̱yo hânho u̱gîʼ dáyt'ôemáa,
hä̱äḏi wänbo t'äḥkí háa untsonpóe waagi dáyʼaʼgindoʼ, hewänbo wí k'úwáʼay síʼjaaʼi wänbo
wíḏímägipí naví k'emaʼindáḏí donshánkíʼeeḏipaʼíḏí.
30 Hewänbo näʼi wêe eʼnú uvîʼ úmuuʼi-á hä̱äwí t'äḥkí nâamägiʼiʼ ipeḏeeʼan. Iví chä̱ʼdá
t'äḥká ihä̱nú aʼyûn t'aywóhkannin dimuuʼindáḏí iwhoʼk'úwíḏí, heḏi nää iweekándá iʼ
wáasíʼay âytûuʼoʼi-á iʼgîʼ-á mânhay.'
31 Iʼ táḏáḏí óetu̱ʼan, 'Naví ay, u̱ hä̱äḏi wänbo t'äḥkí naa-áḏí unʼän, heḏi hä̱äwí naa
dînkw'óʼdi-á uvîʼ wáʼ úmuu.
32 Hewänbo gínkhâyʼäʼ âyshánkíʼeepaʼíʼin heḏá gihíhchä̱a-íʼin. Näʼi uví tíʼûu úmuuʼi nachuu
waagibá, hewänbo nää-á nawáywówápóe, i-á napeḏeejiwän, hewänbo nää-á âywáyshaa.' "

16

Jesus-di chä̱ʼ i̱ʼgeḏi ovayhéeʼan

1 Jesus-di iví t'ôeʼin gin wáʼ ovâytu̱ʼan, "Wí koḏit'owa sen wí t'ôeʼiʼ ûnʼän, heḏi iʼ sendi
hä̱äwí ûnkw'óʼdi t'äḥkí iʼ t'ôeʼiʼ óeʼä́yînjoeʼan. Heḏi wí toʼwíḏí iʼ sen óetu̱ʼan, 'Häʼi t'ôeʼiʼ
úʼändiḏá uví hä̱äwí wônwänpipeḏeeʼoʼ.'
2 Heḏiho iʼ koḏit'owa sen iví t'ôeʼiʼ itu̱hkánnandi óetu̱ʼan, 'Háa biʼoʼin naa dînhanginpóe.
Nátaʼnan hä́yú chä̱ʼ in t'owaviʼweḏi nâahógiʼin heḏá hä́yú-á nâahä́núʼindá. Nää iweḏi naví
hä̱äwí dînʼä́yînmáaʼi wíyá wúʼmúunípí.'
3 Iʼ t'ôeʼi-á ginnân iʼánshaaʼan: 'Naví tsondiḏá nää naví t'ôe díníjâakankhâymáa. Hândá naa
dáyʼä̱míʼ Naa ihay wóʼkaypí nava t'ôe dáyʼä̱míḏí, heḏá owôedaʼ ohä̱äḏaʼyę̱́ęníḏí.
4 Nää-á dînhanginná háa dáyʼä̱míʼin, heḏânho owáy näʼi t'ôe dóʼoʼi dînjâaʼan dihayḏi hä̱ʼin
t'owaḏi inbí k'aygi eeje dísígíʼä̱míḏí.'
5 Heḏiho wíʼín wíʼíngin in t'owa iví tsondi ûnphaamuuʼin ovâytu̱hkánnan, heḏi iʼ páaḏéʼi
napówáʼiʼ óetsikaʼyan, 'Hä́yú-an naví tsondi unphaamuu?'
6 Iʼ sendi óetu̱ʼan, 'Gá tä̱gintä (100) kwä̱äbay olive ka̱ʼp'oe-ân.' Iʼ t'ôeʼiʼḏi óetu̱ʼan, 'Nää uví
phahsan taʼnin. Ówä̱näkiʼ, ósoge heḏi náʼegóʼan p'ánäntä (50) kwä̱äbay gin natú̱u̱níḏí.'
7 Wíyá wêe sen napówáʼi-á óetu̱ʼan, 'Heyâa u̱-á, hä́yú-á unphaamuu?' Iʼ sen natú, 'Wêe
maapaasôn (1,000) múu táhtân.' Iʼ t'ôeʼiʼḏi iʼ sen óetu̱ʼan, 'Nää uví phahsan taʼnin. Náʼegóʼan
kháv́en tä̱gintä (800) gin natú̱u̱níḏí.'
8 Iʼ t'ôeʼiví tsondi natú näʼi hójoʼi t'ôeʼi híwóʼnin nap'ônbaymuu, gá híwó ipiʼä́yîngiʼandân.
Taʼgendi wâytu̱máa, in toʼwên Jôesi Táḏá dâytaapíʼin ívíwo dihá in wéʼgen t'owa in waaginbá
dimuuʼindáḏí híwó dívíkanhûuwíḏí heḏânho híwó dívípiʼä́yîngiʼä̱míḏí, hebo Jôesi Táḏáví ây
ûnmuuʼindá wáyjéḏí ihay wíḏihä́hpí.
9 "Heḏiho unho naaḏi wâytu̱máa, tobá wáy wên t'owa híwóhpîʼḏi dâychä̱ʼhónde wänboʼ,
undá únkhâyʼä̱ʼ t'owa bînkhä̱ʼgeʼnandi unbí chä̱ʼdibo bînk'emahóení́ʼin, heḏânho owáy iʼ
chä̱ʼ wíyá wínachä̱ʼmuupí ihayḏá, wí wháagé nahándepí iwe oe makówá wovâysígíhóení.
10 Wí toʼwí chä̱äḏa̱ʼ ônjoeʼandi híwó iʼä́yîngikanhondi-á hä̱äwí hehä́yúʼi wáʼ híwó
iʼä́yîngikhâymáa, heḏi wí toʼwí chä̱äḏa̱ʼ ônjoeʼandi isä̱boʼi-á hä̱äwí shánkí hehä́yúʼi wáʼ
isä̱ʼmamí.
11 Heḏiho näʼi chä̱ʼ nää oepáa k'ayḏiwi nawänpimuuʼi híwó wívînʼä́yîngiʼanpíḏá, háʼto iʼ
hä̱äwí taʼgendi nachä̱ʼmuuʼiʼ unbí mange wovâyjoeʼä̱míʼ

12 Hedi híwó iʾ häämí wíyá toʾwívîʾ únmuuʾi bînʾąyîngiʾanpídá, háʾto wovâymäání iʾ häämí wovâypäkhâymáawän.
13 “Wí t'ôeʾi-á wíʾûnkodipí wíje tsonningîʾ híwó it'ôemáʾve-ídí. Iʾ wêe óet'ay-í hedá óejoegiʾąmí, iʾ wêe-á óesígí-í hedá óeʾaʾgeení. Chäʾgîʾdąʾ úvít'ôemáadáho wíʾúnkodipí Jôesi Tádágîʾ-á wáʾ úvít'ôeʾąmídí.”

Jesus-di wên Pharisee t'owa ovâyhąʾan
14 In Pharisees näʾi hí t'äkí dit'oeʾo, hedi indi Jesus t'ämäge óetumáa, gá indá dichäʾhąʾt'aadân.
15 Hediho Jesus-di ovâytuʾan, “Undá ídaʾ t'owa diʾâąníʾin unbí wówátsi taʾge bînhonnin, hewänbo Jôesi Tádá-á ûnhanginná háa unbí píʾnä khóʾjé bînmáaʾin. Wáy wí häämí in t'owa diʾánde shánkí híwóʾdi namuu, inbí ánshaa pihá dínmuudi, hebo Jôesi Tádágîʾ-á näʾi häämí-á wíʾûnchäʾmuupí.
16 “John iʾ p'óʾp'oekandi napówá píhay iʾ tsontun Moses itaʾnandádí hedá iʾ häämí Jôesi Tádáví tukheʾmin dâytaʾnandadí únkw'ó wovâyhąʾąmídí. Hewänbo John napówá iwedi iʾ híwóʾdi tun makówá iʾgedi t'owa ovâyt'ôeʾoʾ, hedi hânho báyékí t'owa iʾpiye dívíkhäädeʾ.
17 Shánkí wínabâapuʾwanpí makówá-á näʾi oepáa k'aydá nahąąnídí, in shánkí hínchääʾin híʾay Jôesi Tádáví taʾnin diwe nak'óeʾin nahąąníviʾwedi.
18 Gá ginnân: Wí sen iví kwee ijoeʾandi wíyá kwee-ádí ikhóʾyäʾdá it'aywóʾdoʾ, hedi wí sen wáʾ iʾ kwee óejoeʾandi-ádí ikhóʾyäʾdá it'aywóʾdoʾ.”

Jesus-di wí kodit'owa senbíʾgedi wí sehkanäwó nawówájiʾi senbíʾgedá ovâytuʾan
19 “Wí kodit'owa sen saʾwó iʾawendeʾ aa báyékí nachäʾmuuʾiʾdi, hedá thamu waagá hânho híwóʾdá ihúujoʾ.
20-21 Iví tewháwin phódi wáy wí sen sehkanäwó nawówájiʾi nahąąpeʾk'óe, i-á Lazarus gin nakhąwä. Nadaʾ iʾ koegîʾtä iʾ kodit'owa senbí määssa iwedi najemuʾiʾdi ihąwówáʾąmíʾin. Túʾ t'äkí naphéemuudi in tsédí iʾ phée ônhäʾt'aadeʾ.
22 Näʾi sen sehkanäwó nawówájiʾi-á nachuu hedi in makówáwin t'ôepąʾąąʾindi makówápiye óepiye, hedi Abraham-bí hângebá óesóge. Iʾ kodit'owa sen wáʾ nachuu, hedi óekhäʾk'ûʾ.
23 Iʾ kodit'owa sendá oe péyégé naʾändí it'ôephadendeʾ, hedi ibéedí kayiʾ diwe Abraham naʾändí óemûʾ hedá Lazarus-á wáʾ Abraham-bí hângebá naʾän.
24 Hedi kaygi natú, ‘Tádá Abraham, naviʾpiye ósehkanäpuwave. Lazarus nátuʾan imankhúp'ohtógikídí naviʾpiye naʾää-í, hedi naví hän dînp'oeʾąmí dînʾoet'êepúuwídí. Naa nää phaa iwe hânho dont'ôephadendeʾ.’
25 Hewänbo Abraham-di óetuʾan, ‘Naví ay, ti wíʾúʾánshaapíʾan waʾ unwówájiʾ ihaydi hânho híwóʾdi häämí úkw'óʾnin, hewänbo Lazarus-á híwóhpîʾ-á ûnkw'ó. Hewänbo nää-á näwe híwó iphadendeʾ, hedi u-á mänt'ôephadendeʾ.
26 Hedá wáʾ wên heʾyin kôndá hää pinudi nak'óe, in toʾwên näwe dikw'óʾnin wídínkodipídí nänädi hänäpiye diphaadé-ídí, tobá didaʾ wänboʾ, hedá wáʾ wínakodipí hänädi nänäpiye diphaadé-ídí.’
27 Iʾ kodit'owa sen natú, ‘Hedá nää kayʾindi wídaʾmáa tádá Abraham, Lazarus nâasaaní naví tádáví tewhá iwepiye.
28 P'ánú tíʾûuwin naa dînkw'ó, hedi Lazarus-di ovâytuʾâąmí naa dáyʾan waagi wídíviʾąmípí, hedânho näwe naa dont'ôephadendeʾ iwebá wídipóewípídí.’
29 Hewänbo Abraham-di óetuʾan, ‘Moses itaʾnannindádí in Jôesi Tádáví tukheʾmin dâytaʾnannindádí dínkw'ó. Háa häʾin dâytaʾnan waa uví tíʾûuwin dínkhâyʾäʾ dâyʾaʾginnamíʾin.’
30 Iʾ kodit'owa sen natú, ‘Joe, Tádá Abraham, háʾto han díviʾąmí. Hewänbo wí toʾwí dichuʾkw'óʾ diwedi inbíʾpiye namäädáhoʾ, indá díviwäyudi inbí t'aywóʾdi dâyjoeʾąmí.’
31 Abraham-di óetuʾan, ‘Moses-ádí in Jôesi Tádáví tukheʾmindádí ovâyt'ôeyanpídá, háʾto toʾwídí wänbo ovâywäyukannamí, tobá chuwa iwedi nawáywówápóe wänboʾ.’ ”

17

Jesus-di t'aywóhkan niʾgedi ovâyhéeʾan
1 Jesus iví khäägeʾnin ituʾan, “Taʾgendi tobá häädi nanân wänbo häämídí wänbo-á in t'owa t'aywóʾ diwe ovâytóeʾó, hewänbo toʾwí näʾi t'aywóhkan ovâykeejoʾiʾ t'ôephade ûnpuwagíʾo.
2 Wí toʾwí gin ovâykeejoʾi-á shánkí híwó ûnpúuwí wí k'uu kháaʾiʾ iví k'áy eedi ônwhisógedi mâapʼoe iwe óechäänú-ídí, wêe wänbo näʾin híʾínnin diwedi óet'aywóhäʾąmíviʾwedi.
3 Úvíʾąyîngiʾąmí háa úvíʾo waagi. Unbí k'ema it'aywóʾnandáho kaygindi bînkhäąʾąmí wíyá wíʾit'aywóʾnamípídí. Hewänbo iví t'aywóʾdigîʾ naʾowójédaʾpóedá bînʾowóejé-í.

4 Tobáháa uvíʔpiye tségín wí thaa it'aywóʔnan wänboʔ, tségín naʔowójédaʔäädi mânʔowóejé-í."

Jesus-di wäyu iʔgedi ovâyhéeʔan

5 Jesus-ví t'ôekhuwaʔindi óetuʔan, "Díkhägeʔnan hedânho wíyá shánkí uvíʔpiye ívíwäayú-ídí."

6 Jesus-di ovâytuʔan, "Unbí wäyu-á wí hânho hínchääʔi tânʔayví hayʔidaʔ únmúuní wänboʔ, únkoedí-í näʔin tay hayʔin näwe nachaʔnin bîntuʔamídí, 'Púu iwedi ópúwhahkeʔdi oe p'oekwíngé ókhähtoʔ,' hedi háa ítú waagi iʔamí."

Háa wí pant'ôeʔiʔ ûnkhâyʔäʔ waa iʔamíʔin

7 "Wí toʔwí wí pant'ôeʔiʔ ûnʔändí iwhäädedi háa ônk'úwáʔayînmáadí, nava iwedi iweets'údedi, ti óetuʔamí, 'Ósogedi wese óhúuyan' gin? Hedân joe.

8 Haʔwâa óetuʔamívíʔwedi ginnân óetuʔäamí: 'Dînhúukhâyʔan, hedá uví aa óʔegóʔandá díʔayîngiʔan naa dáyhúubowa píhay, ihaydânho bits'anhúuyamí uʔ.'

9 Hedi iʔ pant'ôeʔi háa óejôn waa iʔan dihaydi, ti óekúʔdaaʔóʔ? Hedân joe, i-á pandaʔ namuu.

10 Ungîʔ wáʔ hanwaagibá namuu. Iʔ hääwí wovâyjôndi bînbowa ihaydá ítúuní, 'Wídíkúʔdaaʔäamípí. Háa gínkhâyʔäʔ waagidaʔmân ívítsiyeʔan.' "

Jesus-di tä ihay senäʔ diphéetaymuuʔin inbí phée dínmuuʔi ovâyjâaʔan

11 Jesus oe Jerusalem-piye namän, hedi Samaria-ádí Galilee-ádí inbí nantaa kíngé namän.

12 Wí búʔ tsowa napowamän dihaydi tä senäʔ diphéetaymuuʔindi óemûʔ, hedi ivíʔwedi kayiʔ diwebo díví́wóyíʔ,

13 hedi Jesus kaygi óetuʔan, "Jesus, háhkandiʔ, naʔinbíʔpiye ósehkanäpuwave."

14 Jesus-di ovâymûʔdi ovâytuʔan, "Jaʔ bípûn iʔ méesate ipiye in owhaʔdi wovâymúunídí íwówaʔin." Hediho iwedi dimää, hedi waʔ p'óegé dimändibo diwówa.

15 Hedi in senäʔ diwówaʔin diwedi wêe iwáybun Jesus óekúʔdaaʔamídí nawówadi, hedi kaygi ihíʔmáadí Jôesi Tádá-á kw'áayéboʔ óemáa.

16 Jesus-ví ân núʔ idégeʔdisógedi ip'óʔt'äädí óekúʔdaaʔan. NäʔI sendá Samaria-wi namuu.

17 Jesus-di óetsikaʔyan, "Ti tä ihay wíʔíwówapíʔan? Wáyho in wéʔgen whänu?

18 NäʔI piʔwí nangewi sendaʔmân ibun Jôesi Tádá óekúʔdaaʔamídí."

19 Hedáháʔ iʔ sen óetuʔan, "Ówínúdí ópûn, uví wäyu úmuudiho unwówa."

Jesus iví khägeʔnin ituʔan nawáyʔäʔ iʔgedi

20 Wên Pharisees-di Jesus óetsikaʔyan, "Häädan Jôesi Táadí t'owa ovâytsonkhâymáa?" Jesus-di ovâytuʔan, "Iʔ hääwí bînmúndeʔíʔdidaʔ háʔto únhanginpúuwí Jôesi Tádádí t'owa ovaytsonmáaʔin.

21 Hedi toʔwí wänbo wíʔûnkhâyʔähpí natúuníʔin owedaʔ háa wíyá wáygédaʔ Jôesi Tádádí t'owa ovâytsonmáaʔin, gá unbí jâa iwebo t'owa ovâytsonmáadân."

22 Ihaydáháʔ iví khägeʔnin ituʔan, "Owáy wí thaa naʔnáʔ dihaydi un hânho ídaʔí dímúuníʔin naa, t'ähkí t'owagîʔ oʔaypuyäʔi wí hây tähkí wänbo otsonjidi, hewänbo ihaydi háʔto únkoedí-í.

23 T'owadi navíʔgedi wovâytuʔamí, 'Häwe hîn najiʔ,' háa 'Näwe hîn najiʔ.' Hewänbo indádí wíʔímú-ípí.

24 Owáy naví thaa owáyʔää-ídí dînpówá ihaydi, tsígówänú hää makówá näwedá onähay namuwäpoeʔo waagibá naa opóewí.

25 Hewänbo owáypówápídíbo páadé báyékí dont'ôephadekhâymáa, hedá in t'owa nää diwówájiʔindá díjoegikhâymáa.

26 "Hedi naa t'ähkí t'owagîʔ oʔaypuyäʔiʔ omuuʔiʔ owáyʔää ihaydibá t'owa díví́ʔäamí háa hänʔoʔamí, 'Häwe hîn najiʔ,' háa 'Näwe hîn najiʔ.' Hewänboe in t'owa díví́ʔo waagibá Noah nawówájiʔ ihaydi.

27 Iʔ thaa Noah iʔ kophé hayʔi ipaa-ídí ikhâyʔan diwedi iʔ wêe thaa ibowadi itógi píhay, in t'owa húukandádí suwä-ádí díví́wänpiʔo hedá díví́khóʔyánde. Ihayhäábá iʔ kwaʔp'oe napówádí t'ähkí in wéʔgen t'owa ovâyp'ot'ahánú.

28 Hedi hanwaagibá napóe Lot nawówájiʔ ihaydi. T'owa díví́wänpihúujoʔ, dâysuwändeʔ, dâyhääwíkumändeʔ hedá dâyhääwíkuʔch'áadeʔ, dâykoʔ, hedá dâytewhákw'óeʔó.

29 Hewänbo iʔ thaa Lot iʔ búʔ Sodom diwedi napee ihaydá wí phaa makówádí najemu, hedá k'uu nakojeʔdi-á wáʔ kwan waagibá najemu, hedi t'ähkí t'owa ovâyhánú.

30 HaʔwâagibÁ díví́kanhûuwí owáy iʔ thaa naa t'ähkí t'owagîʔ oʔaypuyäʔiʔ omuuʔiʔ owáykeepóe ihaydi.

31 "Ihay thaa-á wí toʔwí whaʔk'aydi najidi nawândi wíʔûnkhâyʔähpí iví tewhá ee nats'úuníʔin iví hääwí ee ûnkw'óʔdiʔ ihóenídí. Hedi wí toʔwí nava iwe najiʔi-á wíʔûnkhâyʔähpí iví tewhá iwepiye ibuuníʔdí.

32 Wíʔúnʔôeʔe-ípí háa Lot-ví kwee ûnpóeʔin Sodom búʔpiye iwáybuuníʔdí ibée ihaydi.

33 Wí toʾwí iví wówátsi iʾgîʾḏąʾ nadaʾḏi, iví wówátsibá iwänpipeḏeeʾąmí. Hewänbo wí toʾwí iví wówátsi in wéʾgengîʾ imägiʾi-á iví wówátsibá iʾaywondeʾ.
34 Wâytụʾąmí, owáy iʾ thaa naa owáyʾąą́-íḏí napówá ihayḏá wíje senäʾ wí íve dajóʾk'óeʾin diweḏi Jôesi Táḏáḏí wêe óekekhâymáa, iʾ wêe-á iwebo-á óejoekankhâymáa.
35 Wíje kwiyąʾ dän̈ʾoʾt'aʾin diweḏi wêe óekekhâymáa, iʾ wêe-á iwebo-á óejoekankhâymáa.
36 Wíje senäʾdá nava iwá dajiʾin diweḏi wêe óekekhâymáa, iʾ wêe-á iwebo-á óejoekankhâymáa" gin Jesus-di ovâytụʾan.
37 Iví khągeʾnindi óetsikaʾyan, "Nanbí Sedó, wáygan näʾi napuwagíʾo?" Jesus-di ovâytụʾan, "Wáygé iʾ pení nak'óe iwânho in oekąwą́ díví́wéʾgekhâymáa."

18

Jesus-di jûusu iʾgeḏi ovâyhą́ʾoʾ

1 Jesus-di wên hąhkangíʾin óʾgéḏí ovaytụʾan ovâyhą́ʾąmíḏí dínkhâyʾą́ʾ hą́ąḏi wänbo t'ąhkí dívíjûusuʾąąmíʾin heḏi wíḏívíjûusuwóyíʾnípí.
2 Ginnân ovâytụʾan: "Wí sen tson diwe naʾändiʾ wí búʾ iwe nathaa, hewänbo Jôesi Táḏá wíʾóeʾaʾginmähpí, in t'owa wänbo-á wíʾovâyʾaʾginpí.
3 Iwáy búʾ iwáygébá wí kwee iví sen ûnchuuʾi nathaa, heḏi ihayḏąʾ näʾi tson-diviʾpiye nakhągeʾdaʾmääʾäḏi óetụʾoʾ, 'Díkhągeʾnan heḏânho iʾ toʾwí naa díhą́ąwíkweeḏeʾi wíḏít'aanípíḏí.'
4-5 Thamuwaagi iʾ tsondiviʾwepiye nakhągeʾdaʾmääʾą́, hewänbo wíʾônt'ôeyandepí. T'ôeḏiwän iʾ sen natú, 'Tobáháa Jôesi Táḏá dóʾaʾginmähpí wänboʾ, heḏá t'owa wáʾ dovâyʾaʾginpí wänboʾ, näʾi kwee dókhągeʾnamí, gá dókhągeʾnanpíḏá ihayḏąʾ naʾą́ąʾą́ḏi naa báyékí díkayhą́ąnú-íḏân.' "
6 Ihayḏi Jesus-di ovâytụʾan, "Ít'oe háa näʾi híwóhpîʾ tsondi natúʾin. Tobá híwóhpí namuu wänbo iʾ kwee óekhągeʾnan.
7 Hewänbo Jôesi Táaḏí shánkí wänbo in toʾwên ûndeʾmuuʾin ovâykhągeʾnamípíʾan, khụụ-á thaa-á pín taʾgeḏi ivíʾpiye díví́jûusuʾoḏi. Ti thaa t'ąhkí iʾḏi ovâytsíkhakannamí? Joe, háʾtoʾ.
8 Naaḏi wâytụmáa, iʾḏá wesebo ovâykhągeʾnamí. Hewänbo owáy naa t'ąhkí t'owagîʾ oʾaypụyą́ʾi omuuʾi nää oepáa k'ayḏipiye owáyʾą́ą́ ihayḏá, ti t'owa dovâyshaa-í waʾ naviʾpiye díví́wą́yundeʾin?"

Jesus-di wí Pharisee-víʾgeḏi heḏá wí tax phahsandiviʾgeḏá ovâytụʾan

9 Wên t'owa diʾándeʾ inbí wówátsi taʾge dâyhonnin heḏiho wéʾgen t'owaví shánkí híwóʾnin dimuu. Heḏiho Jesus-di näʾin hąhkangíʾin óʾgéḏí ovâytụʾan:
10 "Wíje senäʾ iʾ méesate hayʾi ee dats'ú dänjûusuʾąmíḏí, wí wêe sen Pharisee namuu, heḏá iʾ wêe-á tax phahsandi-á.
11 Iʾ Pharisee wíʾbo nawindi ginnân ijûusuʾan: 'Jôesi Táa, naaḏi wíkúʾdaaʾoʾ naa t'aywóhkandiʾ wóʾmuupíḏí wáy wên t'owa dimuu waagibá. Indá dihójo, heḏá sänmindá dimuu, inbí wówátsi-á taʾgeʾindá wíḏínmuupí, heḏá piʾwênbí kwiyą́ʾdáḏá díví́whohkwomáa. Heḏá wíkúʾdaaʾo wáʾ hą́ʾi tax phahsandiʾ owe nawindi waagiʾbá wänbo wóʾmuupíʾin.
12 Jâaḏi waa wáygín dáyhąąḏą́ʾoʾ, heḏá t'ąhkí tą́ hą́ąwí dont'an diweḏá wêe-á wímäʾ.'
13 Hewänbo iʾ tax phahsandi-á hây kayiʾ diwe wíʾbo nawindi nawôedaʾ makówápiye ibée-íḏí. Ipíhkhúmahpúuḏe nataachanpóeḏí it'aywóʾnandi, heḏi natú, 'Jôesi Táa, naviʾpiye ósehkanäpuwave. Naa wí t'aywóhkandiḏąʾmân omuu.'
14 Heḏi wíʾgín dänweehoʾ. Naaḏi wâytụʾąmí, Jôesi Táḏáḏí näʾi tax phahsandiví t'aywóʾdi ônʾowójé, iʾ Pharisee-vî-á joe. Toʾwên t'ąhkí heʾennin díví́pipaʾindáho hí́ʾínnindąʾbá ovâypaʾí, heḏá toʾwên hí́ʾínnin díví́pipaʾindáho heʾennindá ovâypaʾí."

Jesus-di in áyyą́ą́ ovâysígîhógi

15 Wên t'owa inbí hí́ʾínnin áyyą́ą́ Jesus-víʾwe dâykán iʾḏi ovâytą́ą́gé-íḏí. Iví khągeʾnindi gin dâymûʾḏi in t'owa-á ovâyt'eʾyandi ovâytụʾan haʾwâa wíḏíví́ʾąmípí.
16 Hebo Jesus-di in táḏáʾin jíyáʾin ovâytụʾan inbí áyyą́ą́ iví núʾpiye dâymáʾí, heḏi iví khągeʾnin itụʾan, "In áyyą́ą́ naviʾpiye binkąʾą́ą́mää, wívînkhą́ąʾąmípí. Toʾwên näʾin áyyą́ą́ waaginbá dimuuʾindá Jôesi Táḏávíʾin ûnmuu.
17 Taʾgendi wâytụmáa, toʾwí Jôesi Táḏávîʾ wínapúuwípí wí hínchą́ą́ʾiʾ ay waagibá iwą́yụpíḏí."

Wí sen koḏit'owa namuuʾi Jesus-víʾpiye naʾą́ą́

18 Wí kw'áyewi sen namuuʾiʾḏi Jesus óetsikaʾyan, "Híwóʾdi hąhkandiʾ, hân dáyʾąmí heḏânho in wówátsi nahándepíʾin donkáyjíḏí?"
19 Jesus-di óetsikaʾyan, "Ti úhanginná háa untûʾnin naa híwóʾdi gin dítụʾoḏi? Jôesiḏąʾmân híwóʾdi namuu, wíyá toʾwí-á joe.

20 Jôesi Táḏáví tsontun ho mântaa. I-á natṵ́ wíyá toʔwíví kwee-áḏí háa sendáḏí
wíʔúvíwhohkwomáʔve-ípí, wívînt'owat'ahą́ąnú-ípí, wíʔúvísą̈ʔmamípí, t'owaví̱ʔgeḏi
wíʔúvíhójoʔą́mípí, unbí táḏá-á jíyá-á bînʔaʔginmáʔve-í."
21 Iʔ sendi Jesus óetṵʔan, "Näʔi tsontun t'ą̈hkí dóʔaʔgin enúkáy omuuḏiboʔ."
22 Jesus näʔin nat'oe ihayḏá iʔ sen óetṵʔan, "Waʔḏi wây-á háawên biʔą́míʔin útáy. Hą̈yṵ́
úkw'óʔdi t'ą̈hkí mänkṵʔch'âaní, heḏi iʔ chą̈ʔ mänhógiʔiʔ in t'owa sehkanäwó diwówájiʔin
ovâymäänî, heḏânho koḏit'owa unmúuní oe makówá. Heḏi nâakṵʔch'áaḏá ovâymägiḏá naa-
áḏí óką̈ʔve."
23 Näʔin nat'oe ihayḏi iʔ sen iví píʔnä khóʔjé báyékí nataachanpóe, gá báyékí hą̈ą̈wí
ûnkw'ôndân, heḏi wínakṵchadaʔpí.
24 Jesus-di iʔ sen háa nachąą waagi óemúndeḏi natṵ́, "Báyékí kâyʔin namuu wí toʔwí
nakoḏit'owamuuʔi háa Jôesi Táḏá natṵ́ waa iʔą́míḏí heḏânho ônʔaywoeníḏí.
25 Nabâapuʔwan wí kamäyo wên agúusa tsípho i̱ʔge natsˈúṵníḏí, hewänbo shánkí
nabâapuʔwan wí toʔwí koḏit'owa namuuʔi háa Jôesi Táḏá natṵ́ waa iʔą́míḏí heḏânho
ônʔaywoeníḏí."
26 In toʔwên näʔi híʔ dit'oeʔindá ditsikapóe, "Gin namuuḏá to-an ûnkoḏi ûnʔaywondee-íḏí?"
27 Heḏi Jesus-di ovâytṵʔan, "Háa t'owa dínkoḏipíʔindá Jôesi Táḏá-áho ûnkoḏi."
28 Peter-di Jesus óetṵʔan, "Naʔindá hą̈ą̈wí t'ą̈hkí gínkw'óʔdi âyjoeʔan ṵ-áḏí gimú-íḏí."
29 Jesus-di ovâytṵʔan, "Naaḏi taʔgendi wâytṵmáa, háa Jôesi Táḏá natṵ waa ônʔaʔginnamíḏí
wí toʔwí iví tewhá ijoeʔandi, háa iví kwee, háa iví tíʔûuwindá páʔḏâyʔindá, iví jíyá-á táḏá-á,
háa iví ây-á ijoeʔandá,
30 i-á taʔgendi báyékí shánkí maʔkw'anukí ihóení waʔ nää oepáa k'ayḏi najiʔ ihayḏi,
heḏá iví wówátsi nää oepáa k'ayḏi ûnboʔwan diʔan, "Naʔindá hą̈ą̈wí t'ą̈hayḏá in wówátsi
nahándepíʔindá imáʔve-í."

Powingîʔ Jesus iví khą̈geʔnin itṵʔan nachuwagíʔoʔin

31 Jesus iví tą̈ʔḏi wíje khą̈geʔnin wéhánäpiye ihoʔ, heḏi ovâytṵʔan, "Bít'ôeyan, nää-á
Jerusalem-piye gimän, heḏi eewá naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypṵyą̈ʔiʔ omuuʔi dînpúuwí háa in
Jôesi Táḏáví tukheʔmin navi̱ʔgeḏi dâytaʔnan waa.
32 T'owaḏi in Huḏíyo dimuupíʔinbí mange díkáaní, heḏá indá dînp'áhkaakhâymáa, heḏá
díjänäkíkhâymáa, heḏá díʔohphaykhâymáa.
33 Púwhi̱ʔdí díwhą̈ḏikhâymáa, heḏá díkheʔkhâymáa. Hewänbo iweḏi iʔ powageʔi thaa iwe
owáywówápúuwí."
34 Hewänbo Jesus-ví khą̈geʔnin näʔi natṵ́ʔi hą̈ą̈bo wíḏikaʔpówápí. Háa ovâytṵʔandi-á
wíḏínthaypóepí, heḏiho hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi ihíʔmáaʔin wíḏikaʔpówápí.

Jesus-di wí sen natsíʔt'aamuuʔiʔ iví keetan óemägi

35 Jericho búʔ tsowa Jesus napowamän dihayhą̈ą̈, wí sen tsíʔt'aaʔi namuuʔiʔ owáy p'ôe
hángé wáy nahą̈ą̈daʔän.
36 Iʔ sen in báyékí t'owa diphaḏemännin nat'oe, heḏi natsikapóe, "Hân napoeʔo?"
37 Indi óetṵʔan, "Jesus Nazareth-wi-ân naʔą̈ʔ."
38 Heḏi iʔ sen itṵwí̱nú, "Jesus, ṵ David-ví ây iweḏiʔiʔ unmuuʔiʔ, naviʔpiye ósehkanäpuwave."
39 In ton Jesus-ví páaḏé dimännindá iʔ sen óet'eʔyandi óetṵʔan, "Hândą̈ʔdiboʔ." Hewänbo iʔ
sendá shánkí kaygá itṵwí̱nú, "Ṵ David-ví ây iweḏiʔiʔ unmuuʔiʔ, naviʔpiye ósehkanäpuwave."
40 Jesus iwóyi̱ʔ, heḏi ovâytṵʔan iʔ sen iviʔpiye óemáʔíʔin, heḏi Jesus-víʔwe napówá ihayḏi
Jesus-di óetsikaʔyan,
41 "Hânnan wînʔą́míʔinnan undaʔ?" Iʔ sendi óetṵʔan, "Nanbí Sedó, naa odaʔ
dînkeepúuwíʔin."
42 Jesus-di óetṵʔan, "Uví keetan mänkeʔ. Uví wą̈yṵ úmuuḏân unwówa."
43 Wesebo iʔ sen ûnkeepóe, heḏi Jesus-áḏí namändi Jôesi Táḏá kw'áayébo óemáa. Heḏi t'ą̈hkí
in t'owa dâymûʔin ditṵ̂ʔ Jôesi Táḏá-á hayʔi namuuʔin.

19

Jesus oe Zaccheus-víʔpiye naʔáḏâamää

1 Jesus oe Jericho búʔpiye namää, heḏi i̱ʔge naphaḏemän dihaydi
2 wí sen Zaccheus gin nakhą́wą̈ʔiʔ iwáygé naʔän. I-á in tax phahsanninbí p'óʔḏédîʔ-ân
namuu, heḏá koḏit'owa-á namuu.
3 Zaccheus-á ikhą̈ą̈ḏeʔ Jesus óemúuníḏí ûnhanginpúuwíḏí toʔwí namuuʔin, hewänbo
hínchą̈ą̈ʔiḏą̈ʔ Zaccheus namuu heḏá báyékí dit'owajiʔ, heḏiho wíʔûnkeet'óepí.
4 Heḏiho in t'owaví páaḏé iʔą̈ą̈ḏi wên sycamore tay ee nachá'nin kw'áye ituye, heḏânho
Jesus naphaḏemändi óemúuníḏí.
5 Jesus in tay iwe napówáḏí kw'áye ibéeḏí Zaccheus óetṵʔan, "Zaccheus, ówą̈näkiḏi
ówhanbe, nää thaa uví k'aygi dáywóyi̱ʔkhâymáa."

6 Zaccheus tay kw'áyeḏi iwą̈näwą́ve, heḏi híhchangiḏi Jesus iví k'aygipiye óehoʔ.
7 In t'owa näʔin dâymûʔ ihayḏá t'ayḏi ditų̭ʔ, “Näʔi sendá wí t'aywóhkandiví tewhá iwepiye naʔáḏâamää.”
8 Hewänbo Zaccheus iwı́núḏí Nanbí Sedó Jesus óetṷʔan, “Nanbí Sedó, iʔ häą̈wí naa dînkw'óʔ diweḏi píngé hay dówijekhâymáaḏáháʔ in sehkanäwó diwówájiʔin t'owa dovâypą̈khâymáa, heḏi wí toʔwí dósą̈ʔmandi-á jónän maʔkw'anukí dópą̈khâymáa.”
9 Jesus natṷ́, “Nää thaa nää k'aygiwiʔ ônʔaywon. Näʔi sendá wáʔ Abraham-bí ây iweḏiʔiʔbá namuu.
10 Naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypṷyą̈ʔiʔ omuuʔiʔ oʔą̈ą in dipeḏeejiʔin dovâynuuwą̈́-íḏí heḏá dovâyʔaywoenídí.”

Jesus-di ovâytṷʔan dínkhâyʔą̈ʔ iʔ hą̈ą̈wí ovâymągiʔiʔḏi híwó díviʔąmíʔin

11 Nää-á Jerusalem tsowa dipowamändi in t'owa diʔánde wesebo natsondisogeḏee-íʔin, heḏiho Jesus-di wây-á hą́hkangíʔin óʔgédí ovâytṷʔan ovâythayyąmídí han wínapúuwípíʔin.
12 Ginnân ovâytṷʔan: “Wí sen kw'áyewi namuuʔiʔ ipikhâyʔowän wí nange kayiʔ wą̈hą̈ą̈ iwepiye namú-íḏí. Iwe iʔ tsondi shánkí p'óʔḏédîʔḏi näʔi sen óetsondipakhâymáa heḏânho iví nangepiyebá nawáymú-íḏí natsonsogeḏee-íḏí.
13 Hewänbo waʔ iʔ wêe nangepiye namääpídíbo tą̈ ihay iví t'ôeʔin itṷhkánnandi wíʔínbo wí chą̈ʔ ovâyʔan, heḏi ovâytṷʔan, ‘Näʔi chą̈ʔdi wí häą̈wí bînkuumą̈-í, heḏáháʔ i-á bînkṷʔch'âaní, heḏânho wíyá shánkí chą̈ʔ dînt'aaníḏí.’ Heḏáháʔ namää.
14 Hewänbo in t'owa iví nangeʔindá näʔi sen óet'ay, heḏi wên t'ôekhuwaʔin iʔ namää iwepiye dâysan, iʔ tsondi p'óʔḏédîʔ óetṷʔąmídí, ‘Näʔi sendá wígidaʔpí nanbí tsondi gínmúuníʔin.’
15 “Hewänbo óetsondisóge, heḏáháʔ iví nangepiyebá nawáymää. Heḏi iví t'ôeʔin itṷhkánnan, in ton ovâychą̈ʔannin, heḏânho imúuníḏí hą̈yṷ́ ônchą̈ʔt'annin.
16 Wí napówáḏí óetṷʔan, ‘Naví tsondiʔ, naa tągin maʔkw'anukí chą̈ʔ dót'an ṷʔḏi dînʔan diweḏi.’
17 Iʔ t'ôeʔi óetṷʔan, ‘Híwó biʔan, ṷ-á híwóʔdi t'ôeʔi unmuu. Naa dînhanginná ṷ-á háa úkhâyʔą̈ʔ waa biʔan hínchą̈ą̈ häą̈wíḏíboʔ. Heḏiho nää-á tą̈ búʔ eeje ovâytsonmáʔve-íḏí wísôege-í.’
18 Wíyá wêe t'ôeʔi nats'ṷ́ʔdi-á natṷ́, ‘Naví tsondiʔ, iʔ chą̈ʔ naa dînʔan diweḏi p'ánú maʔkw'anukí chą̈ʔ dót'an.’
19 Iʔ tsondiḏi óetṷʔan, ‘Ṷ-á p'ánú búʔ eeje wí tsondi wísôege-í.’
20 Ihayḏá wíyá t'ôeʔi-á nats'ṷ́, heḏi natṷ́, ‘Naví tsondiʔ, uví chą̈ʔ dînʔandi-á wên aa iwe dóʔánnan. Námúʔḏí, nąwe dóma.
21 Wíkhunwôedaʔ, jänäkîʔ unmuuḏi. Ṷ-á häą̈wí uvîʔ úmuupîʔ nâahónde, heḏi wáy piʔwên t'owa dâykoe iwe nâahą̈ą̈wéʔgeʔo.’
22 Iʔ tsondiḏi óetṷʔan, ‘Ṷ-á wí t'ôeʔi háagîʔ wänbo unchą̈ʔmuupîʔ unmuu. Nää-á háa navı́ʔgeḏi untṷ́ waagi omúuní, heḏi wítuhchą̈nukhâymáa. Unchanpoeʔo naa jänäkîʔ sen omuuʔin, heḏân häą̈wí dînmuupîʔ dóhónde.
23 Háaḏan handi häʔi chą̈ʔ wínâahoʔpí wą̈hą̈ą̈ dívíchą̈ʔpíyémäʔ iwepiye? Haʔwâa biʔandáho indá naví chą̈ʔ dînpíyémäänîwän, heḏi iweḏiho wíyá shankí dînt'aaníwän, heḏiho owáyʔą̈ą̈ ihayḏá shánkí báyékí dînchą̈ʔkwoníwän.’
24 Heḏáháʔ iʔ tsondiḏi in iwáygé diwinnindá ovâytṷʔan, ‘Iʔ chą̈ʔ bînkwee-í näʔi sen, heḏi iʔ sen iʔ tągin maʔkw'anukí chą̈ʔ it'andi bînmäänî.’
25 Hebo indi iʔ tsondi óetṷʔan, ‘Nanbí tsondiʔ, i-áho tą̈ ihay chą̈ʔ ho imáa.’
26 Iʔḏá ovâytṷʔan, ‘Naaḏi wâytṷmáa, wí toʔwí anbo toʔwí báyékí imáapîʔ-á, iʔ hínchą̈ą̈ imáaʔi wänbo óekwee-í.
27 Heḏi nää nąwe binmáʔ in t'owa naa dít'ayḏi inbí tsondi omúuníʔin wíḏidaʔpíʔin, heḏi nää naví páaḏépiyebo bint'ahą́ąnú-í.’ ”

Jesus oe Jerusalem búʔ nats'ṷ́, heḏi in t'owaḏi óesígíʔan

28 Jesus ihíʔbowa ihayḏi oe Jerusalem shánkí tsowapiye ihon.
29 Iʔ okú “Olive Okú” gin dâytṷʔoʔ iwe núʔ wáy näʔin wíje búʔây daná, Bethpage-áḏí Bethany-áḏí. Iwáy tsowa wáy napowamän dihayhą̈ą̈ wíje iví khągeʔnin ovǎnsan dapáaḏémú-íḏí.
30 Ovǎntṷʔan, “Jaho bápûn häʔi búʔay nanbí páaḏépiye nanân diwepiye, heḏi dats'ṷ́ʔ dihayḏá wí búduʔay ts'ąąbi namuuʔi nawhiwindi dǎnshaa-í, i-á waʔ wáymûu wänbo toʔwí wänbo wíʔiʔíhsógepí. Dǎnwhihsuuḏi nąwe dǎnmáʔí.
31 Heḏi toʔwíḏí wovǎntsikaʔyandáhoʔ, ‘Háaḏan dǎnwhihsuuḏe?’, ginnân dǎntṷʔą̈ąmí: ‘Gá Nanbí Sedó iʔ ûntáyḏân.’ ”
32 Heḏiho in wíje damääḏi dǎnshaa háa Jesus-di ovǎntṷʔan waagibá.
33 Heḏi iʔ búduʔay dǎnwhihsuuḏeʔ ihayḏi in t'owa inbí búduʔay dínmuuʔindi ovǎntsikaʔyan, “Heháaḏan dǎnwhihsuuḏe?”

34 Ovâytụʔan, “Gá Nanbí Sedó iʔ ûntáyḏân.”
35 Heḏi iʔ búduʔay Jesus ônhoʔ, heḏáháʔ inbí k'éwéʔin to dänp'ą̈ḏiḏá iʔ búdu k'éwé ônpąʔk'ûʔ, heḏi Jesus óetege iʔíhsôege-íḏí.
36 Heḏi iwáy p'óegé wáy óeʔíhhon dihayḏá in t'owa inbí k'éwéʔi to dívípą̈ḏihondá oe teʔp'óegá ônpąʔkwohon.
37 Jerusalem tsowa napowamän dihayḏi in p'ôe owáy Olive Okú áagé wáypiyeʔ nawándeʔ iwáygé báyéki in t'owa Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin dijiʔ, heḏi híhchandi dívítụwı̨́núndeḏi ditûʔ Jôesi Táḏá-á hayʔi namuuʔin, iʔ báyéki pínnán t'ôe ho dâymûʔi namuuḏi.
38 Jesus-vı̨́ʔgeḏi kaygi ditûʔ, “Ụ-á tsondi hayʔiʔ unmuu.” “Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí wóesan heḏiho híwó wóeʔą̈mí.” “Hą̈ą̈ t'ą̈hkí saʔwó namuu oe makówá, heḏá oe kw'áyebá ditụ́ụ́ní Jôesi Táḏá-á hayʔi namuuʔin.”
39 Hewänbo wên Pharisees in t'owa-áḏí dijiʔindi Jesus óetụʔan, “Hą́hkandiʔ, uví khą̈geʔnin ovâytụʔan ditụhą́ąníʔin.”
40 Jesus-di ovâytụʔan, “Naaḏi wâytụmáa, hą̈ʔin hândąʔdibo dijiḏá, háa ditûʔ waa hą̈ʔi k'uu iwe nakw'óʔdi wänbo hanbá dívítụwę́ẹnú-í.”

Jesus Jerusalem imúndeḏi isíhtą̈ą̈

41 Jesus oe Jerusalem búʔ shánkí tsowa namän dihayḏi, iʔ búʔ imûʔḏibo isíhtą̈ą̈,
42 heḏi natú, “Jerusalem, nääho hây uví t'owa wáʔ dínhanginnândi híhchandi inbí wówátsi dínmúuníʔin, hewänbo nää-á háʔto dínhanginpúuwí.
43 Wáy wí thaa nanáʔ dihayḏi in wóehänboʔindi uví tehpaa nuuge wônnanbóeḏíkwokhâymáa, dívítuuyé-íḏí oe búgepiye dits'ụ́ụ́nı́ḏí, heḏá wóebúgeʔandá t'ą̈mąpąʔgeḏá wóehänkhâymáa.
44 Uví tewhá t'ą̈hkí wônnayụkhâymáa, heḏá in t'owa uvíʔwe dithaaʔindá ovâykhąnukhâymáa. HáʔtO wí k'uu wänbo natehpaaʔändí wônjoekankhâymáa. Näʔi t'ą̈hkí úpúuwí gá Jôesi uvíʔwe napówáḏân wônʔaywoenı́ḏí, hebo wíʔúhanginnáhpí naʔą̈ą̈ʔin.”

Jesus iʔ méesate hayʔi iweḏi in dâyhą̈ą̈wíkụʔch'áaḏeʔin ovaykhehpiye

45 Ihayḏá Jesus oe méesate hayʔi eepiye namää, heḏi in t'owa dâyhą̈ą̈wíkụʔch'áaḏeʔin iweḏi ovâykhehpiye.
46 Ovâytụʔan, “Jôesi Táḏáví taʔnin deewá näʔin háa natúʔin nataʔmuu:
Naví tewhá-á jûusugîʔ-ân namuu,
hewänbo undá iʔ bînʔegóʔan sänmin dívíwéʔgeʔąmígîʔ namúunı́ḏí.”
47 Thamuwaagi ee méesate hayʔi iwe Jesus-di in t'owa ovâyhą́ʔoʔ. In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá, in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindá, heḏá wây-á Huḏíyo p'óʔḏéḏíʔindá dâytụwą̈máa háḏı́ḏí óeháyjíʔin.
48 Hewänbo háa díví'ąmíʔin wíḏâyshaaḏepí, in t'owa háa natúʔin t'ą̈hkí hânho dívít'ôeyandeḏi.

20

Jesus óetsikaʔyan toʔḏan ônk'ûʔ iví t'ôe iʔąmı́ḏí

1 Wí thaa Jesus-di iʔ méesate hayʔi ee in t'owa ovâyhą́ʔoʔ heḏá Jôesi Táḏáví híwǫ́ʔdi tun ovâyt'ôeʔoʔ. In owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá, in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindá heḏá wây-á Huḏíyo tsonnindá ûnpówá,
2 heḏi óetụʔan, “Dítụʔan, háawinnan uví tsonkhuu úmuu háa biʔo waa biʔąmı́ḏí? Toʔḏanänʔin taʔgen wônk'ûʔ?”
3 Jesus-di ovâytụʔan, “Nää-á naaḏá wáʔ wí hą̈ą̈wí wâytsikaʔyąmí un.
4 DítụʔąąmÍ, toʔḏan John ônk'ûʔ t'owa ovâyp'óʔp'oeʔąmı́ḏí, ti Jôesi Táḏáḏí háa t'owaḏi?”
5 Heḏi wíʔnä táye dívítụmáa, “Jôesi Táḏáḏí John ônk'ûʔ gin gitụ́ḏáhoʔ, Jesus-di dítsikagíʔo, ‘Heḏi háaḏan handi wíʔúvíwą̈yụpí háa John natúʔin?’
6 Hewänbo t'owaḏiḏąʔ ônk'ûʔ gin gitụ́ḏá, näʔin t'owa näwe dijiʔindá naʔin dík'usą̈ą̈yụ́-í díháyjı́ḏí, gá John-dá Jôesi Táḏáví tukheʔbi ûnmuuʔin dívíwą̈yundeḏân.”
7 Heḏiho indi Jesus óetụʔan, “NaʔindÁ wígínhaginnáhpí toʔwı́ḏí ônk'ûʔin.”
8 Heḏi Jesus-di ovâytụʔan, “Heḏáhoʔ, naaḏi wänbo wáʔ wíwâytụʔąmípí toʔwı́ḏí naa dînk'ûʔin dóʔąmı́ḏí näʔi hą̈ą̈wí dóʔoʔiʔ.”

Jesus-di in yą̈ʔḏâapíʔin úuva áaphą̈ą̈ ą́yı́ʔninbı́ʔgeḏi ovâytụʔan

9 Ihaydá Jesus-dá näʔin hą́hkangíʔin óʔgédí in t'owa ovâytụʔan: “Wí sen iʔúuvaʔáakhą̈hsaa, heḏáháʔ iʔ úuva nava-á wên senäʔ úuva áaphą̈ą̈ ą́yı́ʔnin dimuuʔin ovâypíyémägi, heḏáháʔ wíyá piʔwí nangepiyá namää, heḏi báyéki p'óe iwe iwóyı́ʔ.
10 Iʔ úuva nap'eʔyin dihayḏi wí t'ôeʔiʔ óesan iʔ nava iwepiye heḏânho in senäʔ dâynavapíyéʔannindi iʔ úuva nayą̈mu'iʔ óemäänı́ḏí. Hewänbo indi iʔ t'ôeʔi óewhą̈ḏiḏáháʔ mandąʔdibo-á óewáybun.

11 Hedi iʼ sendá wíyá t'ôeʼi-á óesan, hewänbo indi iʼ wáʼ óewhą̃di hedá jänäkí-á óeʼan, hedi iʼ wáʼ mandąʼdibo-á óewáybun.
12 Ihayda iʼ powageʼi t'ôeʼi-á óesan. Iʼ wáʼ óewąʼan, heda nava iweda óechą̃nu.
13 Hediho iʼ sen iʼ nava ûnmuuʼi ginnân iʼánshaaʼan: 'Hân hîn dáyʼąmí? Gá ginnân: Nää-á naví eʼnú donsígíʼi donsaaní. I-áho mada̱nho óeʼaʼgeení.'
14 Hewänbo in dâynavapíyéʼannindi iʼ senbí eʼnú ûnʼą̃di óemûʼ ihayda wéʼge dívíhéeʼandi ditu̱, 'Nä̃ʼi-ânkun namuu nä̃ʼi hą̃ą̃wí t'ą̃hkí ûnjoepuwagíʼoʼiʼ. Jaho âyháyjí heda̱nho nä̃ʼi hą̃ą̃wí nayą̃muʼi-á gínmúunída̱í.'
15 Hediho iʼ nava iweda̱i óepʼégida̱i óehay."
Hedi Jesus-di in t'owa ovâytsikaʼyan, "Hân iʼ nava ûnmuuʼiʼda̱i in senäʼ dâynavapíyéʼannin ovâyʼąmí?
16 Gá namääda̱á iʼda̱á ovâyhą̃ąnú-í, ihayda̱á iʼ nava-á wây-á toʼwêndá ovâypíyémä̃äni." In t'owa nä̃ʼi dit'oe ihayda̱á ditu̱, "Haʼwâa wínakhâyʼą̃hpí napúuwíʼin."
17 Jesus-di tsíhtáye ovâymúndeda̱i ovâytu̱ʼan, "Heda̱i hân handi nä̃ʼi Jôesi Tá̱da̱ví taʼnin diwe ûntaʼmuuʼi natundaʼ?:
Iʼ k'uu in tewhátehpaaʼin dâyjoegiʼandá
näa shánkí natáyʼi k'uu tehpaa béʼda̱í napóe.
18 Hą̃ʼi k'uu-á wí k'uu wí toʼwí eeda̱i iʼânchą̃nuda̱i nakaanú-íʼi waagiʼbá namuu, hedi nä̃ʼi toʼwí nakanuda̱i iví tú' ikhoejée-í heda̱á ipóeʼąmí. Hedi iʼ k'uubá ivîʼda̱i ûnkeʼt'ândáho óet'ą̃ą̃-í."
19 In Huda̱íyoví khuu dâyhą̃ʼoʼindáda̱í heda̱á in owhaʼ p'óʼda̱éda̱íʼindáda̱í dínhanginná Jesus nä̃ʼi hí' inbí̱ʼgedi̱ho ihéeʼannin, hedi̱ho didaʼ wesebo Jesus óepankáyjíʼin, hewänbo in t'owa dâykhunwôedaʼmáada̱í wíʼóepankêʼpí.

Tax wáʼâa iʼgeda̱i Jesus óetsikaʼyan

20 In Hudíyo tsonnindi áyîngida̱i Jesus óemúndeda̱i didaʼ óekáyjíʼin híwó wíʼihíʼmáapída̱í, heda̱ânho in Rome-ʼinbí tunjó óemangekáanída̱í, nä̃ʼi tunjó-á shánkí tsonkhuu imáada̱í. Hedi̱ho wên senäʼ kaada̱ibo ovâywáʼâa Jesus hą̃ą̃wí óetsikaʼyą̃ąmída̱í. Nä̃ʼin senäʼdá hójoʼindąʼ dimuu, hewänbo híwóʼnin dimuu waa dívíkhâymáa.
21 Hedi nä̃ʼin hójoʼin senäʼdi Jesus óetu̱ʼan, "Hą̃hkandiʼ, naʼindá gínhanginná u̱-á taʼgeda̱ʼ bihéeʼo heda̱á ovâyhą̃ʼoʼ, u̱ʼda̱á t'ą̃hkí t'owa-á handąʼbá ovâymáa, hedi̱ho taʼgendá Jôesi Tá̱da̱ví khuu i̱ʼgeda̱á ovâyhą̃ʼoʼ.
22 Dítu̱ʼan, hânnan nanbí tsontun gíntû̱ʼ, ti híwó namuu in Rome-winbí tsondi Caesar âytax-wáʼâa-ída̱í háa joe?"
23 Hewänbo Jesus-á wesebo ûnhanginná háa inbí hójoʼi ánshaa dínmuuʼin, hedi̱ho ovâytu̱ʼan,
24 "Wí denarius chą̃ʼ dînkeeyan. Toví ts'ay heda̱á toví khą̃wą̃-á eeda̱i ûnk'óe?" Óetu̱ʼan, "Gá Caesar-víʼinnân."
25 Hedi Jesus-di ovâytu̱ʼan, "Heda̱áhoʼ, hą̃ą̃wí Caesar-víʼ ûnmuuʼi Caesar-bá binmää, hedi wáʼ hą̃ą̃wí Jôesi Tá̱da̱víʼ ûnmuuʼi-á Jôesi Tá̱da̱-á binmää."
26 Wída̱ínkoda̱ipí wên piháawin hí' óetu̱hkannamída̱í in t'oa dit'oe-ída̱í, hedi iví hí'da̱í ovâyháaʼandi wíyá háabo wíʼóetu̱ʼanpí.

In Sadducees-di Jesus óetsikaʼyan in dichuuʼin diwáywówápúuwí iʼgeda̱i

27 Wên Sadducee t'owa Jesus-víʼpiye diʼą̃ą̃ hą̃ą̃wí óetsikaʼyąmída̱í (In Sadducees-á dívíwą̃yundeʼ in t'owa dichuuʼin háʼto wíyá diwáywówápúuwíʼin.) Indi óetu̱ʼan,
28 "Hą̃hkandiʼ, Moses nä̃ʼin tsontun dîntaʼnan: Wí sen âypída̱íbo nachuuda̱i iví kwee waʼ ûnwówą̃ji̱dá, i senbí tíʼûu ûnkhâyʼą̃ʼ iʼ kwee-áda̱í ikhóʼyą̃ą-íʼin heda̱ânho dä̃nʼâykw'ôenída̱í, iʼ pá'da̱âyví khą̃wą̃ ônhûuwída̱í.
29 Hebo ginnân napóe: Tsé ihay tíʼûuwin senäʼ dijiʼ. Iʼ shánkí páada̱éʼiʼ ikhóʼyą̃ʼ, hebo âypída̱íbo nachuu.
30 Iʼ eeda̱iʼi-á wáʼ iʼ kwee-áda̱í ikhóʼyą̃ʼ, heda̱á nä̃ʼi sen wáʼ âypída̱íbo-áho nachuu.
31 Ihayda̱áhá' iʼ powageʼi-á wáʼ hanbá ûnpóe. Hedi handąʼ t'ą̃hkí in tséda̱í dijiʼin tíʼûuwin dínpóe, t'ą̃hkí wíʼínbo iʼ kwee-áda̱í dívíkhóʼyą̃ʼda̱i dichuu dâyʼâykw'óda̱ipída̱íboʼ.
32 T'ą̃ʼgeda̱á iʼ kwee-á wáʼ nachuu.
33 Nä̃ʼin tsé ihay tíʼûuwinho i-áda̱í dikhóhtsąąkw'ônwän, hedi̱ho nää naʼin dítu̱ʼan, owáy t'owa wíyá diwáywówápóe ihayda̱i, toʼwíví kwee-an ûnmúuní?"
34 Jesus-di ovâytu̱ʼan, "Kwiyą̃ʼdáda̱í senäʼdáda̱í dívíkhóʼyánde' waʼ nää oepáa k'ayda̱i diwówą̃jiʼ ihayda̱ibo'.
35 Hewänbo toʼwên Jôesi Tá̱da̱á natú̱ makówápiye dimännindá, in chuwa iweda̱i ovâywáywówápakhâymáa hedi̱ho háʼto wíyá dichuu-í, hedâ̱nho ihayda̱i senäʼdá kwiyą̃ʼdá wíyá wída̱ívíkhóhtsąąkhâymáapí,
36 gá gindida̱i in makówáwin t'ôepąʼąąʼin waaginbá dimúunída̱ân. Heda̱i Jôesi Tá̱da̱ví ây dimuu gá iʼda̱á wíyá ovâywáywówápakhâymáada̱ân.

37-38 Jôesi Táḏáḏí t'ą̈hkí t'owa iví'in ûnmuu'in ovâymúnde diwówáji'in dimuu waagibá. Moses wänbo nä'in híwó ithayyan i' wą̈ą̈'i phé'yą̈vi nakoje' ni'geḏi ita'nan dihayḏi. Iwe natṵ́ Nanbí Sedó Jôesi Táḏá-á Abraham-bí Jôesi namuu, heḏá Isaac-ví'-á heḏá Jacob-ví'-á, tobá nä'in ho dichuu wänbo'. Heḏiho dichuu wänbo ta'gendi diwówáji' gá Jôesi Táḏá-á in diwówáji'inbí Jôesi-ân dínmuuḏân, in dichumuu'inbí'-á joe."

39 Wên in Huḏíyo-ví khuu dâyhą́'o'indi óetṵ'an, "Hą́hkandi', híwó bihée'an."

40 Heḏi diwôeda' wíyá hą̈ą̈wí óetsika'yąmíḏí.

To-an namuu i' to'wí Jôesi Táḏáḏí óesóge'i' t'owa ovây'aywoeníḏí?

41 Heḏi Jesus-di ovâytsika'yan, "Heháaḏan t'owa ditṵ́' i' to'wí Jôesi Táḏáḏí óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoeníḏí David-ví ây iweḏi'i'ḏą' ûnmuu?

42-43 I' Psalms nata'muu iwe David-bo natṵ́:
Naví tsondi hay'i Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí óetṵ'an,
'Naví ko'ḏíngéḏí ósoge,
heḏi uví hänmin dovâyt'aaní heḏá uví mangá wînkáaní.'

44 Nä'i to'wí Jôesi Táḏáḏí óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoeníḏí David-dibo iví tsondi hay'i gin óetṵ'o'. Gin namuuḏá hádíḏanho David-ví ây iweḏi'i'ḏą' ûnmúuní?"

Jesus iví khą̈ge'nin itṵ'an in Huḏíyoví khuu dâyhą́'o'in waaginbá wíḏimúunípí

45 Wa'ḏi t'ą̈hkí in t'owaḏi Jesus ônt'ôeyande' ihayḏi iví khą̈ge'nin itṵ'an,

46 "Nä'in t'owa Huḏíyoví khuu dâyhą́'o'in dimuu'inbí'weḏi bí'ą́yîngi'an. To whaaḏi'indi dito'ondi diji' dâykeeyąmíḏí to'wên dimuu'in, heḏá hânho-á ovâyhḭ'an t'owaḏi a'gindi ovâysengitṵ'ą̂ąmí'in i' bú' pinge i'ge dijiḏi, heḏá wá' in Huḏíyoví méesate eeje heḏá nashánki'eeḏiná' dihayḏá in tsonninbí soge eeḏi dívíkw'ôení'in dida'.

47 Kwiyą̈' inbí senä' dínchuu'inbí tewhá ovâykweeḏe', heḏáhá' thaa t'ą̈hkí dívíjûusu'oḏi híwó'nin dimuu waagi dívípiḏa'o'. Gin díví'oḏi Jôesi Táḏáḏí shankí ovâytuhchą̈nukhâymáa."

21

Wí kwee iví sen ûnchuu'i-á iví chą̈' t'ą̈hkí imągi

1 Jesus ipṵwą̈béeḏe' i' hay'i méesate iwe in t'owa diji' i'ge, heḏi in koḏit'owa dimuu'in inbí chą̈' dâykuuḏeḏi i' chą̈' phébay iwe ovâymúnde'.

2 Heḏá wí kwee iví sen ûnchuu'i' sehkanäwó nawówáji'i wá' wíje chą̈' p'í'in itógiḏi óemû'.

3 Heḏi natṵ́, "Ta'gendi wâytṵ'ą̂ąmí, nä'i kwee iví sen ûnchuu'i sehkanäwó nawówáji'i-á shánkí itógi t'ą̈hkí in wé'gen dâykuu'inbí'weḏi.

4 In wé'gendáho inbí chą̈' dínphaḏe iweḏi dívímągi, hewänbo nä'i kwee-á báyékí ûnkw'óhpí wänbo t'ą̈hkí iví wówátsi i'ąmígî' imáa'i' itógi."

Jesus iví khą̈ge'nin itṵ'an i' méesate hay'i-á t'owa dâynayṵkhâymáa

5 Wáy wên iví khą̈ge'nin i' méesate hay'i i'geḏi dívíhí'máa, heḏi ditṵ́', "Sa'wó naná sa'wó'di k'uuḏi napa'andi' namuuḏi heḏá i' hą̈ą̈wí ee nakw'ó'di' in t'owaḏi Jôesi Táḏá óemągi'i namuuḏá."

6 Jesus-di ovâytṵ'an, "Nää-áho nä'i sa'wó'di hą̈ą̈wí bînmúnde', hewänbo wáy wí thaa naná' dihayḏi nä'i méesate-á t'owa dâynayṵkhâymáa, heḏi wêe wänbo wí k'uu hą̈'i tehpaa iweḏi wínate'ḏeegí'opí."

Jesus-di ovâytṵ'an báyékí t'ôephade na'ą̈'in

7 Indi óetsika'yan, "Hą́hkandi', hänhay-an nä'i hą̈ą̈wí i'geḏi dítṵ'andi' napuwagí'o? Háawin taa-an nakeepúuwí heḏânho gínhanginnáaníḏí hą̈ą̈ḏi nats'anpúuwí'in?"

8 Jesus-di ovâytṵ'an, "Bí'ą́yîngi'an to'wíḏí wänbo piháa wíwovâywą̈yṵkannamípíḏí. Báyékí t'owa naví khą́wą̈ i'geḏi diką̈'ą̈ągí'o, heḏi wí'ínbo ditṵ́ṵní innânho dimuu i' to'wí Jôesi Táḏáḏí óesóge'i' t'owa ovây'aywoeníḏí. Heḏá wá' ditṵ́ṵní i' t'ą̈'ge thaa tsowa nanânho'. Hewänbo inbí'näpiyá wí'ímú-ípí.

9 Heḏi t'owa-á inbí tsonnindáḏí háa wíyá nangewin t'owa-áḏí dívíhänbo' i'geḏi ít'oeḏá, báyékí wí'úví'ą́yîngi'ąmípí. Nakhây'ą̈' nä'i hą̈ą̈wí napúuwí'in, hewänbo owáy napóe ihayḏá i' t'ą̈'ge thaa wesebo wína'ą̈hpí."

10 Heḏáhá' ovâytṵ'an, "T'owa wêe nangewin dívíhänkhâymáa wây-á t'owa wíyá wêe nangewindáḏí, heḏá nangewin tsonnindá wá' dívíhänkhâymáa.

11 Wáyjé t'ą̈hkí nanan'ą'yą̈puwagí'o heḏá báyékí dihąąpuwagí'o, heḏá báyékí t'owa-á ihayḏiḏą'bá dihaypóeḏá dichuwagí'o, heḏá t'owa-á dâypṵwą̈khâymáa wí taa he'endi oe makówá nakeepoe'oḏi báyékí ovâykhunwôeda'ąmí'i'.

12 Hewänbo gin napóepíḏíbo wovâypanhóení, heḏá unbí wą̈yṵ úmuuḏibo jänäká wovây'ąmí, heḏá in Huḏíyoví méesatewin p'ó'ḏéḏí'inbí mangá wovâyjoe'ąmí wovâytsondiwekáaníḏí, heḏá wovâypankw'ôení, heḏá in nangewin p'ó'ḏéḏí'inbí'piye heḏá wé'gen tsonninbí'piyá wovâyhûuwí. Nä'i t'ą̈hkí wovây'ąmí naví'in ímuuḏibo'.

13 Hewänbo nä̓ʔi hą̈ą̈wí únpúuwíʔi namuuḏi únkoeḏí-í navį́ʔgeḏi bînt'ôeʔąmíḏí.
14 Heḏiho waʔ napóepíḏíbo bíʔánshaamää wíʔúvíjâyye-ípíʔin háa ítų̂uníʔin úvípiʔaywoeníḏí.
15 Naaḏi iʔ híʔ-á iʔ hangintandá wâymä̂äní, heḏânho toʔwên wänbo wovâyt'eʔp'íḏéndeʔin
háʔto dínkoeḏí-í dâykeeyąmíḏí háa ítų waa taʔgen wínamuupíʔin, heḏá wíyá hą̈ą̈wí wänbo
wíḏâymáʔve-ípí ditų̂uníḏí.
16 Unbí hänminbí mangepiye unbí jíyáʔindi táḏáʔindi wänbo wovâykáaní, háa unbí
tíʔûuwindá páʔḏâyʔindá han wovâyʔąmí, háa unbí maatuʔindi háa unbí k'emaʔindi wänboʔ,
heḏi wáy wên un wovâyhą́ąnú-í.
17 Heḏi báyékí t'owaḏáho wovâyt'aykhâymáa navíʔin ímuuḏi.
18 Hewänbo Jôesi Táḏáḏí wovâyʔą́yîngimáʔve-í, wí hây tą̈hkí wänbo háʔto iʔḏi wovâyjoeʔąmí.
19 Úvít'ôephaḏeyą̈ą̈ʔandáhoʔ in taʔgen wówátsi ít'anpúuwí."

Jesus-di ovaytųʔan Jerusalem búʔ-á nandąʔ dâyjoekankhâymáaʔin

20 "Hewänbo báyékí sundaḏo Jerusalem búʔ jáʔwé bûu k'úwákí dijiʔin bînmûʔ ihayḏi,
únhanginnáaní hanwaapíḏíboʔ iʔ búʔ nandąʔ dâyjoekankhâymáaʔin.
21 Heḏi ihayḏá in Judea nange dikw'óʔnin dínkhâyʔą̈ʔ oe okú eepiye dijáaníʔin, heḏá in
toʔwên oe Jerusalem búʔ iwe dijiʔindáho iweḏáho dipee-í, heḏá in oe nava eeje dijiʔindáho
oe búʔpiyá wíḏimú-ípí,
22 gá ihayhą̈ą̈báho Jôesi Táḏáḏí in t'owa Jerusalem-win ovâytuhchą̈nukhâymáaḏân, heḏi
t'ą̈hkí háa Jôesi Táḏáví taʔnin diwe nataʔmuuʔin iʔ thaa įʔgeḏi napúuwí.
23 Owáy iʔ thaa napówá ihayḏá, sehkanä in kwiyą̈ʔ disâamuuʔin heḏá in dâyʔâytsą̈ą̈ʔoʔindá,
gá ingîʔ-á nakâypúuwíḏân dijáaníḏí. T'owa dâyt'ôephaḏegíʔo näʔi nange įʔge t'ą̈hkí, heḏi Jôesi
Táḏáḏáho in t'owa ovâytuhchą̈nugíʔo, indáḏí nat'ayḏi.
24 Wáy wên tsijóphá'ḏí ovâyhą́ąnú-í, wây-á wêndá ovâypanhógiḏá báyékí wíyá piʔwáy nan
deepiyá ovâyhûuwí. In Huḏíyo dimuupíʔin t'owaḏá in t'owa Jerusalem-win ovâytsonmáʔve-í
owáy inbí thaa gin díví'ąmíḏí dínphaḏe píhay."

Iʔ toʔwí t'ą̈hkí t'owagîʔ naʔaypųyą̈ʔi naʔą̈ʔ

25 "Näʔi taa-áho oe makówá gin nakeet'ôení: Iʔ thandá p'óe-á agóyó-á piháa nakeepúuwí,
heḏá nää oepáa k'ayḏá t'ą̈hkí nangewin t'owa-á háa díví'ąmíʔin heḏá háa díví'ánshaaʔąmíʔin
háʔto dínhanginnáaní, iʔ mâap'oe hânho nasaatų̂ʔdi heḏá iʔ heʔendi p'oet'úkhų́ namuuḏá.
26 T'owa-á hânho dikhunwôedaʔpuwagíʔoḏi dinagokhangíʔo, háa nää oepáa k'ayḏi t'ą̈hkí
napuwagíʔo įʔgeḏi díví'ánshaamáaḏí. T'ą̈hkí oe makówá nasaaʔi-á naʔąʔyą̈púuwí.
27 Heḏi ihayḏi in t'owaḏi naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypųyą̈ʔiʔ omuuʔi dímúuní okhúwá jâa oʔą̈ḏi,
pínnán kay wóegé heḏá kohthay wóegá oʔą̈ʔ.
28 Owáy näʔi hą̈ą̈wí nats'anpuwamän dihayḏá wíyá wíʔúvíp'óhwháyeʔbé-ípí, kw'áyepiye
úvíbée-í, gá tsowa wovâyʔaywoeníḏí napuwamändân."

Jesus-di wên fig tay įʔgeḏi ihéeʔan hą̈ą̈wí ovâyhą́ʔamíḏí

29 Heḏáhá' Jesus-di ginnân ovâytųʔan wíyá ovâythayyąmíḏí: "Iʔ fig tay įʔgeḏi heḏá wéʔgeʔi
tay įʔgeḏá bíʔánshaaʔan.
30 Nats'antsąwą̈puwamän dihayḏi unbo bînmúndeḏi únhanginná natąʔánpowaʔą̈ʔinpíʔan.
31 Heḏi gindiḏibá owáy näʔi hą̈ą̈wí įʔgeḏi naaḏi wâyt'ôeʔan bînmûʔ ihayḏá únhanginnáaní
ho púnúʔ naná naa owáyʔą̈ą̈-íʔin otsondisogeḏee-íḏí.
32 Taʔgendi wâytųmáa, t'ą̈hkí in nääwin t'owa háʔto diháąní waʔḏi näʔi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí páaḏé
nats'anpoeʔopíḏíboʔ.
33 Makówá-á heḏá oepáa k'ayḏá t'ą̈hkí nakhangíʔo, hewänbo naví tundá háʔto dînhą́ąní."

Jesus-di ovâytųʔan díví'ą́yîngiʔąmíʔin

34 Úvíʔąyîngiʔąmí hą̈ą̈wí įʔgeḏi úvíʔánshaahondiʔ. Báyékí húukandá heḏá háapuwa-á
wíʔúvíʔą̂ąmípí, heḏi wą̈hphaḏe wíʔúvíʔánshaamáʔve-ípí háa unbí wówátsigîʔ úvíʔąmíʔin. Wáy
iʔ thaa nat'ôephaḏepúuwíʔiʔ únpóewí waʔḏi únhanginpóepíḏíboʔ.
35 Ihayḏibá t'ą̈mäpiye in nää oepáa k'ayḏi dithaaʔin wên phay iwe diwêegíʔo waagibá
dínpúuwí.
36 Heḏiho hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí íkhâymúuníʔin únkhâyʔą̈ʔ, heḏá úvíjûusumáʔve-í heḏânho
näʔi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí napuwagíʔoʔi-á úvíyą̈ą̈ʔąmí, heḏá owáy naa t'ą̈hkí t'owagîʔ oʔaypųyą̈ʔiví
páaḏépiye íwin dihayḏi híwó únpúuwí" gin Jesus-di ovâytųʔan.
37-38 Ihayhą̈ą̈bá thamuwaa héḏéndí héʔḏibo t'owa dipóyaʔ ee hayʔi méesate iwe Jesus-ví híʔ
ônt'ôeyaaníḏí. Thaaḏá iʔḏi in t'owa iwe ovâyhą́ʔoʔ, heḏá nakin dihayḏá iʔ búʔ iweḏi napeeʔi
oe Olive Okú gin dâytųʔoʔ iweboʔ iwhonwóyį́ʔníḏí khųʔḏéeḏí.

22

Wên híʔ dâyk'ûʔ Jesus óekáyjíḏí

1 I shánkí'eeḏi Passover gin dâytu̱'o'i púnú' naná, i' oewáaseepî' pává dâyk'o'i'.
2 In owha' p'ó'ḏéḏí'indá heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą́'o'indá háḏíḏí Jesus óeháyjí'in
dâytu̱wą̈máa, hewänbo kaaḏibo díví'ą̨mí'in dida', gá in t'owa-á dâykhunwôeda'ḏân.
3 Heḏá Satan i' Penísendi-á Judas-ví pí'nä khó'jé-á ûnts'ų́. Judas-á Iscariot gin wá' óetu̱'o',
heḏi Jesus-ví tą̈'ḏi wíje khą̈ge'nin diweḏi'i'bá namuu.
4 Heḏáhá' namää in owha' p'ó'ḏéḏí'indá heḏá in sundaḏo i' hay'i méesate dây'ą́yí'do'inbí
tsonnindá inbí'piye. Nada' ovâyhée'ą̨mí'in háḏíḏí Jesus óeku̱'p'âyní i̱'geḏi, heḏânho inbí
mange óekáaníḏí.
5 Indá dihíhchanpóeḏí Judas óetu̱'an chą̈' óewá'âa-í'in,
6 heḏi i-á nahíjeḏiho itu̱wą̈máa háḏíḏí Jesus inbí mange óekáaní'in in t'owa
dínhanginnáhpíḏíbo'.

Jesus-áḏí iví khą̈ge'nindáḏí dimän i' Passover shánkí'eeḏi koegî' dâyk'o'íḏí

7 In Huḏíyoví shánkí'eeḏi dínpówá i' oewáaseepî' pává dâyk'o'i', heḏi ihay thaa-á naná in
k'úwá'ây-á dâyhą́núnde', Passover koegî' gin dâytu̱'o'i dâyk'o'íḏí.
8 Heḏi Jesus-di Peter-áḏí John-dáḏí ovą̈ntu̱'an, "Jaho i' hą̈ą̈wí binkhây'an i' Passover
koegî' âyk'o'íḏí."
9 Indiḏá óetsika'yan, "Wą̈hą̈ą̈-an unda' gamú-í'in ą̈nkhây'ą̨míḏí?"
10 I'ḏi ovą̈ntu̱'an, "Gá ginną̈n: Oe Jerusalem bú'piye bápûn, heḏi iwe dats'ûndi wí sen wên
p'onbay ihondi'ḏi wovą̈njay-í. I-áḏíbá damú-í heḏá i' tewhá ee nats'ûndibá dats'ų́uní,
11 heḏi i' sen iví tewhá ûnmuu'i dą̈ntu̱'ą̨mí, 'Nanbí hą́hkandi'ḏi dítu̱'an wítsika'yą̨ą̨míḏí,
Wé'i íve eewan naví khą̈ge'nindáḏí nä'i Passover koegî' âyk'o'í?'
12 Heḏi i sendi wí wha'k'ay íve hay'i wovą̈nkeeyą̨mí, hą̈ą̈ t'ą̈hkí gíntáy'i nakw'ó'di'. Ee-áho
i' koegî'-á dą̈nkhây'ą̨mí."
13 Heḏiho damäädi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dą̈nshaa Jesus natų́ waagibá, heḏiho i Passover koegî'
dą̈nkhây'an.

Jesus-ví t'ą̈'ge'in kindi'in húukan

14 Húukandi ihayḏi napóe ihayḏi Jesus-áḏí iví khą̈ge'nindáḏí i' määtsa iwe díví́húukw'óḏi,
15 heḏi ovâytu̱'an, "Hânho nä'i Passover koegî' undáḏí okoeda', wa' ochuupíḏíbo'.
16 Naaḏá wâytu̱máa, há'to Passover koegî' wíyá dók'o'í i ta'gendi Passover shánkí'eeḏi
napóe píhay, owáy otsondisogeḏee ihayḏi."
17 Ihayḏáhá' in k'éḏé méena nasaa'in ikê'ḏi ikų́'daa'andi ovâytu̱'an, "Nä'in binke'ḏi wí
binsų́wą̈ wí'ínbo'.
18 Naaḏi wâytu̱máa, nää-á wíyá wíḏóméenasu̱u̱wą̈-ípí hebo Jôesi Táḏáḏí dítsondisóge
ihayḏáho wíyá méena waagibá dósu̱wą̈khâymáa."
19 Heḏáhá' wí pává-á ikê'ḏi Jôesi Táḏá óekų́'daa'an, heḏáhá' iháveḏá ovâymągi, heḏi
ovâytu̱'an, "Nä'i-á naví tú' dînmuu, heḏi naví tú'-á ungî' dáypą̈khâymáa. Nä'i pává-á bînk'o'í
navî'geḏi úví'ánshaamá've-íḏí."
20 Heḏi díví́kindihúubowaḏá in k'eḏe-á wíyá ovâyphaḏe heḏi ovâytu̱'an, "Nä'i-á naví ûnp'oe
dînmuu. Ungî' naví ûnp'oe doncha'gí'o, heḏi owáy gin dáy'andiho Jôesi Táḏáví ts'ą̨abi tun
imągi'i ho ûnpúuwí.
21 Nää bít'ôeyan, i' to'wí naa díku̱hpekhâymáa'i-á nää naví nú' na'ą̈n, heḏi i' määtsa eeḏi
namank'óe.
22 Naa t'owa t'ą̈hkígî' o'aypu̱yą̈'i' ochuwagí'o, Jôesi Táḏá hą̈n'oe natų́ waagi, hewänbo nä'i
to'wí díku̱hpekhâymáa'i-á t'ôephaḏe ûnpúuwí."
23 Heḏáhá' iví khą̈ge'nin dívítsika'máa, "Wé'i-angú na'in diweḏi nä'in natų́'in ikhâymáa?"

Jesus-ví khą̈ge'nin dívítu̱hänbo wé'i-an in diweḏi shánkí hay'i namuu i̱'geḏi

24 Ihayḏáhá' in khą̈ge'nin dívítu̱hkando' wé'i-an in diweḏi shánkí hay'i namuu i̱'geḏi.
25 Jesus-di ovâytu̱'an, "Nä'in Huḏíyo dimuupí'inbí tsonnindi ovâytsonmáa, heḏá dida'
t'owa ditų́uní'in inbí'geḏi, 'I'ḏá híwó na'in dí'o'.'
26 Hewänbo ha'mindá wí'ímúunípí. Ginnąn únkhây'ą̈' ímúuní'in: I' shánkí hay'i namuu'i-
áho ûnkhây'ą̈' hí́yą̈ą̈'i-áho ipipa'í'in, heḏi i' to'wí itsonmáa'i-áho khą̈ge'diḏą̨'báho ipipa'í.
27 Wé'i-an i' shankí hay'i namuu, ti i' määtsa iwe namúu'ą̈ndi' háa i' t'ôe'i'
ônkoegî'máyą̈'di'? I' määtsa nahúu'ą̈ndi-á i' shánkí hay'i namuupí'an. Hewänbo naa
undáḏí wa' oji' ihayḏibo wí t'ôe'i waagi'bá omuu.
28 "Undá naa-áḏí úví́wóyí' tobáháa dont'ôephaḏende wänbo',
29 heḏiho naaḏá wâyk'úuwí tsonnin ímúuníḏí, naví Táḏáḏí naa otsonyę̨ę́níḏí dînk'û'
waagibá.
30 Heḏiho owáy otsonji' ihayḏi undáho naví määtsa iwe naa-áḏí úví́hų́u̱yą̨mí, heḏá tson-
ninbí púwédé eejá úví́kw'ôení, heḏi in Israel-'in tą̈'ḏi wêege'in t'owa ovâytu̱'ą̨ą̨mí háa híwó
háa híwóhpí díví'annin" gin Jesus-di ovâytu̱'an.

Jesus-di Peter óetu̱ʔan, "U̱-á powin untú̱u̱ní naa wídítaapíʔin."

31 Hedáháʔ Jesus-di Simon Peter óetu̱ʔan, "Simon, ót'ôeyan: Iʔ Penísendi Satan nadaʔpóe un
t'ä̱hkí wovâyhóenídí hedânho wovâytayiʔnídí, hedi wí toʔwí itáhêejo waagibá wovâykhâymáa.
32 Hewänbo naadi wînjûusuʔan, hedânho uví wä̱yu̱ wíʔúhä̱anípídí. Hedihoʔ owáy naviʔpiye
biwáybun dihaydi náʔin uví tíʔûuwin páadéʔin úmuuʔin ovâykhä̱geʔnamí hedânho inbí wä̱yu̱
naviʔpiye shánkí dínkaypúuwídí."

33 Peter-di Jesus óetu̱ʔan, "Nanbí Sedó, naa okhâymuu u̱-ádí dípansôege-ídí hedá díháyjídá."

34 Jesus-di óetu̱ʔan, "Peter, näʔin wítu̱ʔä̱amí: NäʔI khun waʔ wí dee sen ikinpídíboʔ u̱-á
powin untú̱u̱ní naa wídítaapíʔin."

Jesus iví khä̱geʔnin itu̱ʔan tsijó pháʔ dâykuumä-ídí

35 Ihaydi Jesus iví khä̱geʔnin itu̱ʔan, "Hänhay wâysan dihaydi naví híʔ in t'owa
ovâyt'ôeʔämídí, chäʔdá hedá wí múu unbí hä̱ä̱wí bînkuu-ígîʔ-á hedá wây-á anto-á wívînhoʔpí.
Ihaydi ti wí hä̱ä̱wí úntáywän?" Hedi óetu̱ʔan, "Joe, hä̱ä̱bo joe."

36 Hedáháʔ ovâytu̱ʔan, "Nää-á toʔwí ûnchä̱ʔkw'óʔdi-áho iví chä̱ʔ ihûuwí, hedá wí múu-á
ihä̱ä̱wíkuu-ígîʔ wáʔ, hedi toʔwí wên tsijó pháʔ ûnk'óepîʔ-á iví k'éwéʔin to-á iku̱ʔp'âyní wên tsijó
pháʔ ikuumä-ídí.

37 Naadi wâytu̱máa nakhâyʔä̱ʔ näʔi tun Jôesi Tádáví taʔnin diwe navíʔgedi natáʔmuuʔi
napúuwíʔin:
T'owa ditú̱u̱ní i-á wáʔ wí jänäkíkandi-ân namuu gin.
Hä̱ä̱wí t'ä̱hkí navíʔgedi nataʔmuuʔi-áho napuwagíʔo-ákun."

38 Iví khä̱geʔnindi óetu̱ʔan, "Nanbí Sedó, námúʔdí, näwe wíje tsijó pháʔ." IʔDi ovâytu̱ʔan,
"Hä̱hay."

Jesus oe Olive Okú gin dâytu̱ʔoʔ iwe ijûusuʔan

39 IhaydáháʔJesus iʔ búʔdí napee hedi oe Olive Okú gin dâytu̱ʔoʔ iwepiye namää hedá iví
khä̱geʔnindá ûnwóemää. Iwáho hä̱yän wänbo najiwän.

40 Iwe dipówá ihaydá ovâytu̱ʔan, "Úvíjûusuʔämí hedânho wovâytayindeʔ ihaydi híwóhpí
wíʔúvíʔämípídí."

41 Hedi ovâyjoeʔandi wí hây namää, wí k'uu bînsä̱ä̱yú-í iwehaybá, hedi idégeʔdisógedi
ginnân ijûusuʔan:

42 "Tádá, undaʔdáho in t'ôephade donkhâymáaʔin naa dînjâaʔämí. Hewänbo háa u̱-á undaʔ
waa tobá napúuwí, naa odaʔ waagá joe."

43 Hedi wí makówáwi t'ôepäʔä̱aʔi-á iviʔwe ûnkwinudee hedi kay óemägi.

44 Hedi hânho it'ôephadendedi shánkí kayʔindi ijûusuʔan, hedi hânho naseep'ojaadedi iʔ
seep'o-á wí ûnp'oetä̱ heʔendi waagibá nange ûntände.

45 Hedáháʔ wáy ijûusuʔoʔ iwedi iwínúdí iví khä̱geʔnin dikw'ôn diwepiye nawáymää. Indá
hânho dik'áykháadá dikaykhanmuu, hedihо dijókhá.

46 Hedi ovâyjóhsandi ovâytu̱ʔan, "Heháadan íjókhá? Bíshaadi úvíjûusuʔämí hedânho
wovâytayindeʔ ihaydi híwóhpí wíʔúvíʔämípí."

Jesus óepankêʔ

47 Waʔdiihíʔmáadíbo báyékí t'owa dipówá. Judas-di ovâypáadémáʔ, i-á wêe in täʔdi wíje
khä̱geʔnin diwediʔíʔbá namuu, hedi Jesus nawin diwepiye namää óep'ohtsä̱ä-ídí.

48 Hewänbo Jesus-di óetu̱ʔan, "Judas, ti naa t'ä̱hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yä̱ʔi díp'ohtsä̱ä näʔin
t'owaví mange díkáanídí?"

49 Háa Jesus óekhâymáaʔin iví khä̱geʔnin i-ádí dijiʔin dâymûʔ, hedi óetsikaʔyan, "Nanbí Sedó,
ti nanbí tsijó pháʔdí hä̱ʔin t'owa âyyä̱a-í?"

50 Wí wêe iví khä̱geʔnin diwedi iví tsijó pháʔdí iʔ owhaʔ p'óʔdédîʔví t'ôeʔi p'óʔdé óewhä̱di,
hedi iví koʔdíngédíwin oje heʔyinboʔ ônt'ó̱ʔts'âʔ.

51 Hewänbo Jesus-di ovâytu̱ʔan, "Wíyá haʔwâa wíʔúvíʔämípí," hedi iʔ senbí oje ônwáykídidi
ûnwówa.

52 Näʔindiʔäʔäʔin Jesus óekáyjídí in owhaʔ p'óʔdédíʔindá hedá iʔ hayʔi méesatewin sundadoví
tsonnindá hedá wây-á Hudíyoví tsonnindá dimuu. Jesus-di ovâytsikaʔyan, "Heháadan unbí
tsijó pháʔ wóegé unbí phé wóegá íʔä̱ä naa díyä̱a-ídí wí jänäkíkandiʔ omuu waagibá?

53 Thamuwaagi iʔ méesate hayʔi ee naa undádí ojiʔ, hedi wídípankêʔpí. Hewänbo nää-á
ihaydihoʔ un únná näʔin úvíʔämídí, hedá iʔ Penísendi-á ihaydiho ûnná iví kay ikeeyämídí,
i-á wáy t'owa dínkhunnáʔ diwe natsonjiʔi-á namuu."

Peter-di ovâytu̱ʔan Jesus wíʔóetaapíʔin

54 Jesus óepankêʔdi iʔ owhaʔ shánkí p'óʔdédîʔví tewhá eepiyeʔ óehoʔ, hedi óets'úde. Waʔ
óehon dihaydi Peter-á tíʔúugá kayiʔdidibo-á nawóemän.

55 Iʔtewháví tehpaa búge wáy ho naphahteʔen, hedi iʔge wên t'owa dívíkw'ódi. Peter-á inbí
jâa isóge.

56 Iwe naʾändí phaaḏi óekonámäʾ heḏi wí t'ôeʾi aʾyúḏí óeḏamúndeḏi natṵ́, “Näʾi sennânkun
Jesus-áḏíbá najiwän.”
57 Hewänbo Peter natṵ́, “Joe, naaḏá wíḏótaapí.”
58 Hây napóe ihayḏá wíyá toʾwíḏá Peter-á óemûʾḏá óetṵʾan, “In Jesus-víʾin diweḏi unmuu-
ákun.” Hewänbo Peter-di óetṵʾan, “Joe, naa-á joe.”
59 Heḏi maʾ wí óḏa naphaḏe ihayḏá wíyá wêe-á kayʾindi natṵ́, “Näʾi sendá Galilee-wibá
namuuḏi taʾgendi Jesus-áḏíbá najiwän.”
60 Hewänbo Peter-di óetṵʾan, “Naa wíḏînhanginnáhpí häą̈wí i̱ʾgeḏi bihíʾmáaʾin.” Waʾḏi
ihíʾmáa ihayḏibo wí dee sen ikin.
61 Ihayḏibá tewhá íveḏi Nanbí Sedó Jesus ibéeḏí Peter óeḏamûʾ, heḏi Peter ûnʾánpówá
háa Jesus-di óetṵʾan waa: “Thaʾdi héḏéndí waʾ iʾ dee sen ikinpíḏíboʾ, powin untṵ́ṵní naa
wíḏítaapíʾin” gin ho óetṵʾan.
62 Heḏi Peter iʾ tehpaa jáʾwépiye napeeḏi hânho isíhtą̈ą̈.

In sundaḏoḏi Jesus óejänäkíʾan

63 In senäʾ Jesus óeʾą́yînmáaʾindi t'ą̈mäge óetṵmáa heḏá óemahpúudeʾ.
64 Heḏá óetsíwhiʾandi óetṵʾan, “Ṵ-á úhanginná háa napuwagíʾoʾin waʾ napóepíḏíboʾ.
Dítṵʾan, toʾḏan wóemahpúu?”
65 Heḏá wíyá shánkílilee-wibá namuuḏi taʾgendi Je t'ą̈mäge háa óetṵmáa.

In Huḏíyo tunjowaʾdi Jesus ivı̨ʾgeḏi óetsikaʾmáa

66 Waʾḏéeḏí nanân dihayḏi in Huḏíyo tsonnindá in owhaʾ p'óʾḏéḏíʾindá heḏá in Huḏíyoví
khuu dâyhą́ʾoʾindá díví́weʾgeʾan, indá in Huḏíyoví tunjowaʾ dimuu, heḏi Jesus in tunjowaʾ
wháagépiye óehoʾ,
67 heḏi óetsikaʾyan, “Ti taʾgendi ṵ-ân unmuu iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa
ovâyʾaywoenídí? Dítṵʾan.” IʾḏI ovâytṵʾan, “Wâytṵʾan wänbo háʾto dînwą̈ą̈yṵ́-í,
68 heḏi naaḏá undá häą̈wí wâytsikaʾyandá háʾto häą̈bo dít'ôeʾą́mí.
69 Hewänbo nää iweḏi páaḏépiye naa t'ą̈hkí t'owagîʾ oʾaypṵyą̈ʾiʾ omuuʾi Jôesi Táḏáví
koʾḏíngédí ochangíʾo, i-á t'ą̈hkí kay imáaʾi namuu.”
70 Heḏáháʾ t'ą̈hkíḏíbo óetsikaʾyan, “Ti untundaʾ ṵ-ân Jôesi Táḏáví ay unmuuʾin?” IʾḏI
ovâytṵʾan, “Háa unbo ítṵ́ waa.”
71 Heḏáháʾ dívítṵʾan, “Wây-á toʾwên wígíntáypí ivı̨ʾgeḏi dítṵʾą̈ą́míḏí. Iví sópho iweḏibo näʾi
tun gip it'oe.”

23

Jesus oe Pilate-víʾpiye óehoʾ

1 Heḏi in tunjowaʾ t'ą̈hkí dívíwı́nú, heḏi indiho Jesus oe Pilate-víʾpiye óehoʾ.
2 Heḏi Pilate-víʾwe óekándí ônt'aywóʾdichą̈nundeḏi ditṵ́, “Näʾi sendá nanbí t'owa
ovâyt'eʾyaʾdoʾ, heḏá iʾḏi ovâytṵʾan Caesar wíʾóe-tax-wá̋âa-ípí, heḏá wáʾ natṵ́ i-á namuu
iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoenídí, heḏânho natundaʾ wí tsondi hayʾibá
namuuʾin.”
3 Pilate-di Jesus óetsikaʾyan, “Ti ṵ-á in Huḏíyoví tsondi hayʾi unmuu?” Jesus-di óetṵʾan,
“Háa ṵʾbo untṵ́ waa.”
4 Pilate-di in owhaʾ p'óʾḏéḏíʾin heḏá in báyékí t'owa iwe diwinnindá ovâytṵʾan, “Näʾi
sendá naaḏi wên t'aywóʾnin wänbo wíḏônshaapí.”
5 Hewänbo indá kayʾindi Pilate óetṵmáa, “IʾḏÍą́hkan ûnmuuʾiʾḏi nanbí t'owa
ovâyt'eʾyaʾdoʾ. Oe Galilee nange iwe pą́aḏé gin its'anʾan, iweḏá Judea nange i̱ʾgá t'ą̈hká,
heḏá nää-á nąäwá napówá hanbá iʾą́míḏí.”

Jesus oe Herod-víʾpiye óehoʾ

6 Pilate näʾin nat'oeḏi ovâytsikaʾyan, “Ti näʾi sendá Galilee-wi namuu?”
7 Heḏi “hoi” gin ditṵ́ ihayḏi Pilate-di Jesus oe Herod-víʾpiye óesan, gá Herod-dá oe Galilee
p'óʾḏéḏîʾ namuuḏân, heḏi nää-á oe Jerusalem-dá naʾän.
8 Herod nahíhchanpóe Jesus óemûʾḏi. Gáhą̈ą̈ḏibo napṵwą̈dáʾ, ivı̨ʾgeḏiho nat'oeḏi, heḏiho
nadaʾ Jesus-di wên pínnán ônʾą́míḏí imúuníʾin.
9 Herod-di báyékí tsika óetsikaʾyan, hebo Jesus-dá háabo wíʾóetṵʾanpí.
10 In owhaʾ p'óʾḏéḏíʾindá heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʾoʾindá iwe diwindi kaygindi Jesus
ônhíwóhpíchą̈nundeʾ.
11 Heḏi Herod-dáḏí in sundaḏo-áḏí t'ą̈mäge Jesus óeʾoʾ, heḏáân, heḏi jänäkí-á i-áḏá dimuu.
Herod-dá ovâytṵʾan wên saʾwóʾnin k'éwé̋ʾin to Jesus óeʾaawé-í, heḏáháʾ Pilate-víʾpiye
óewáysan.
12 Páaḏé ihayḏibo Herod-áḏí Pilate-áḏí hänmindá damuuwän, hebo ihay thaabá híwóʾnin
k'emaʾindá dapóe.

Jesus óekheʾkhâymáa, hewänbo Barabbas-á óemaʾp'ą̈ḏi

13 Pilate-di in owhaʾ p'óʾḏéḏíʾindá heḏá in wéʾgen Huḏíyoví p'óʾḏéḏíʾindáḏí wây-á t'owa-
áḏí ovâywéʾgetu̱ʾan,
14 heḏi ovâytu̱ʾan, “Undá näʾi sen naví páaḏépiye dînmaa, heḏi dítu̱ʾan t'owa
ovâyt'eʾyaʾdoʾin. Unbí páaḏépiyebo naaḏi ivi̱ʾgeḏi dótsikaʾyan, hebo háawin t'aywóʾnin
bînchą̈nunde wänbo wíḏônshaapí.
15 Herod-di wänbo-á háawin wên t'aywóʾnin wíʾônshaapí, heḏiho nanbíʾpiyebá óewáysan.
Näʾi sendá hą̈ą̈wí híwóhpí wíʾiʾanpí óeháyjíḏí.
16 Heḏiho otsonpúuwí púwhi̱ʾdí óewhą̈ą̈níʾin heḏáháʾ dómaʾp'ą̈ą̈ḏi-í.”
17 Pąąyo p'óe waa iʾ Passover shánkíʾeeḏi naná ʾ dihayḏi Pilate-di wêe pan óemaʾp'ą̈ḏínde ʾ,
heḏânho gin natú.
18 Hewänbo t'ą̈hkí in t'owa dívítu̱wi̱nú, “Näʾi sen náheʾ, heḏi Barabbas-á naʾingîʾ
nâamaʾp'ą̈ą̈ḏi-í.”
19 (Barabbas-á oe pan diwe óesóge gá in t'owa iʾ búʾ iweʾin p'óʾḏéḏíʾindáḏí
ovâytsąąkannandân, heḏá iʾḏá ovâyt'owat'ahą̈nú.)
20 Hewänbo Pilate nadaʾ Jesus óemaʾp'ą̈ą̈ḏi-íʾin, heḏiho in t'owa wíyá ovâyhéeʾan.
21 Hebo indá ihayḏąʾ dívítu̱wi̱núndeʾ, “Wên phéʾwin deeḏi nát'óhtą̈gek'u̱ʾ!!”
22 Pilate-di powingeḏi ovâytu̱ʾan, “Háaḏan gin dóʾąmí? Háawin yą̈ʾḏâapíʾinnan iʾan?
Naaḏi háawin t'aywóʾnin wänbo wíḏônshaapí óeháyjíḏí. Heḏiho otsonpúuwí púwhi̱ʾdí
óewhą̈ą̈níʾin heḏá dómaʾp'ą̈ą̈ḏi-í.”
23 Hewänbo kaygindi ihe ʾjiḏidąʾ ditûʾ Pilate-dá Jesus phéʾwin deeḏi óet'óhtą̈gek'úuwíʾin,
heḏi hânho dívítu̱wi̱núndeḏiho dit'anpóe.
24 Pilate nahíje háa óedaaʾan waa iʾąmíḏí,
25 heḏiho Barabbas, iʾ sen in tsonnin ovâyyâʾiʾ heḏá ovâyt'owat'ahą̈nú ʾiʾ namuuʾiʾ
óemaʾp'ą̈ḏi, hewänbo natsonpóe Jesus óeʾąmíʾin háa didaʾ waa.

Jesus oe Calvary-piye óehoʾ

26 Heḏáháʾ Jesus iweḏi óehoʾ. Dimän dihayḏá wí sen Cyrene nangewi namuuʾiʾ, Simon
gin nakhą̈wą̈ʾiʾ, oe nava iweḏi iʾ búʾ eepiye naʾą̈ḏi óejay, heḏi in sundaḏoḏi in phéʾwin ivîʾḏi
ônʾíʾk'ûʾḏi Jesus-ví tíʾúugé óepu̱ʾnan.
27 Báyékí t'owa wáʾ Jesus ûnwóemän, heḏá wên kwiyą̈ʾ dimännindá hânho ditaachanpóeḏá
dívípi̱hkhúmahpúuḏeʾ, heḏá háa iphaḏendeʾin namuuḏi diséejiʾ.
28 Jesus ibéeḏí ovâytu̱ʾan, “Un kwiyą̈ʾ Jerusalem-win, naa omuuḏi wíʾúvísíhtą̈ą̈-ípí,
hewänbo ungîʾ-á unbí áyyą̈ą̈gîʾ-á úvísíhtą̈ą̈-í.
29 Wáy wí thaa naná ʾ dihayḏi t'owa ditú̱u̱ní ‘Híhchan dâymáʾve-í in dínkoḏipíʾin
díví ʾâyyąmíḏí, heḏá in hą̈nhay wänbo díví ʾayyanpíʾindá wí ay wänbo dây ʾâytsą̈ą̈ʾanpíʾindá
wáʾ híhchan dâymáʾve-í.’
30 Ihayḏáho in Jerusalem-ʾin t'owa didaʾí iʾ p'in inbîʾḏi nakaanú-íʾin heḏá iʾ okúḏá
ovâykhą̈ʾkw'ôení ʾindá.
31 Naa wên tay wówáʾin waagiʾbá omuuʾi híwóhpí dînpoeʾo. Hewänbo indá tay t'aaʾi
waaginbá dimuuḏi shánkí p'ą̈ndíkí dínpuwagíʾo.”
32 Heḏá wây-á wíje senäʾdá Jesus-áḏíbá ovą̈nhon ovą̈nháyjíḏí. Näʾin senäʾdá
jänäkíkanninnân damuu.

Jesus wên wíje sänminbí pinuḏi phéʾwin deeḏi óet'óhtą̈gek'ûʾ

33 Heḏi wên okú iwe dipówá, “In p'óhkhúbay” gin dâytu̱ʾoʾ, heḏi Jesus phéʾwin deeḏi
óet'óhtą̈gek'ûʾ, heḏá in wíje jänäkíkannindá wáʾ hanbá ovą̈nʾan. Wêe Jesus-ví yą̈ʾmą̈ngéḏí
óewi̱nú heḏá iʾ wêe-á iví koʾḏíngéḏá.
34 Heḏi Jesus natú, “Táḏá, ovâyʾowóejé-í, háa díví ʾoʾin wíḏínhanginnáhpíḏí.” In sundaḏo-á
díví ʾáywan iví aa díví weeje-íḏí.
35 In t'owa iví núʾ iwe diwindi óemúndeʾ, heḏá in Huḏíyo p'óʾḏéḏíʾindá t'ą̈mägá óetu̱máa.
Ditûʾ, “Piʾwêndá iʾḏi ovâyʾaywon, heḏi i-á iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí t'owa ovâyʾaywoeníḏí óesógeʾiʾ
namuuḏá, wíʾbo ipiʾaywoeníʾin ûnkhâyʾą̈ʾ.”
36 Heḏi in sundaḏoḏi wáʾ t'ą̈mäge háa óeʾoʾ. Iviʾpiye dimäädi wí méena ojohayʾi-á
ônpąhtuye,
37 heḏi óetu̱ʾan, “In Huḏíyoví tsondi hayʾi unmuuḏá wíʾbo ópiʾaywon.”
38 Wên phéphąʾay iví phéʾwin kw'áye nat'iʾk'óe eeḏi ginnân nataʾmuu: “Näʾi-á in Huḏíyoví
tsondi hayʾi namuu.”
39 Wêe t'aywóhkandiʾ phéʾwin deeḏi nawhiʾwondiʾḏi óejänäkítu̱máaḏí, óetu̱ʾan,
“Untúhpíʾan u̱-ân unmuu iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí. Heḏáho
wíʾbo ópiʾaywon, heḏá naʾindá wáʾ dînʾaywoení.”
40 Hebo iʾ wêe natú, “Haʾwâa wívihéeʾąmípí. Ti Jôesi Táḏá oe makówá naʾändiʾ
wínâaʾaʾginpíʾan? Näʾi sen óetuhchą̈nunde waagibá u̱ wáʾ wóetuhchą̈nundeʾ,

41 heḏi ṵ-áḏí naa-áḏí dítuhchą̈nundeḏi híwó namuu, gá híwóhpí ăn'andi nanbí tuhchą̈nu-á
găn'ą̈ą̈ḏân. Hebo nä'i sendá háabo híwóhpî' wí'ï'anpí."
42 Heḏáhá' Jesus óetṵ'an, "Jesus, owáy unp'ó'ḏédî'sogeḏeeḏi unwáy'ą̈ą̈ ihayḏi naa
wíḏí'óḏé'nípí."
43 Jesus-di óetṵ'an, "Nä'in wítṵ'ą̈ą̈mí, nää thaa-á owáy t'ą̈hkí sa'wó naná' diwe naa-áḏí
unchaní."

Jesus nachuu

44 Taagepiye iwáypiye naná, hebo i' than namuwą̈hán, heḏi i̱'ge t'ą̈hkí nakhunpóe thí'êeḏi
poje puwahay.
45 Ihayhą̈ą̈bá in aa nakhaaná'nin i' méesate hay'i khó'jé nawhi'wonnindá pínu-á na-
siveḏee.
46 Heḏáhá' Jesus kaygi natṵ́, "Táḏá, naa uví mange dáymä', naví p'oewąąhąą dînke'." Heḏi
gin natṵ́ ihayḏiho t'ą̈'geḏi ihą̈ą'an.
47 I' sundaḏo p'ó'ḏeḏî' iwe nawindi háa napóe'in imû'ḏi Jôesi Táḏá kw'áayébo' óemáa, heḏi
natṵ́, "Ta'gendi nä'i sendá iví wówátsi ta'ge ihon."
48 In báyéki t'owa iwe dik'aapṵwą̈winnin háa napóe'in dâymû'ḏi inbí'piye díví̱weeho',
heḏi inbí pi̱hkhṵ́ dâymahpúuḏe ditaachanpóeḏí.
49 Hebo wáy wên kwiyą̈' Galilee nange iweḏi Jesus-áḏí di'ą̈ą̈'in, heḏá wây-á t'owa iví
k'ema'in ûnmuu'indá, kayi̱' diwebo diwin dâymúndeḏi.

Jesus óekhą̈'k'û'

50-51 Wí sen Joseph gin nakhą̈wą̈'i wá' iwebá naji', oe Judea nangewi bú'ay iwe'i-ân
namuu, Arimathea gin dâytṵ'o'i'. I-á iví wówátsi ta'ge ihon, heḏi natsíkhaji' Jôesi Táḏáḏí
óesôege-íḏí i' to'wí t'owa ovây'aywoení'i'. I-á wínachanpóepí híwó'nin namuu'in háa in
Huḏíyo tunjowa' díví'ánshaamăgi'indá heḏá díví'annindá Jesus óeháyjí gin ditṵ́ ihayḏi.
52 Heḏiho Jesus nachuu ihayḏi Joseph oe Pilate-ví'piye namää óedaa'ą̈míḏí i' pení
óemăäníḏí óekhą̈'k'úuwíḏí.
53 Heḏi óemăgiḏi in phé'win diweḏi óewą̈ve, heḏá wên híwó'nin aa iwá óe'ánk'û', heḏi wí
khą̈hkugî' pho ee óek'û', i' t'owáwi k'uu iwe dâyts'â'i', iwá wa'ḏi tóebo wí'óekhą̈'k'û'pí.
54 I' thaa-á in Huḏíyo díví̱hą̈ą̈wíkhây'o' kaykhanwówá thaagî', heḏi i' kaykhanwówá thaa-
á ho napowa'ą̈'.
55 In kwiyą̈' Jesus-áḏí oe Galilee nangeḏi di'ą̈ą̈'indá Joseph-á ûnwóemää, heḏi háa Jesus oe
t'owápho ee ǒek'û' waa dâymû'.
56 Heḏi inbí'piye diwáymää, heḏi wí sa'wó nasundi woe-áḏí ką̈'p'oe-áḏí dâykhây'an i' pení
óe'ą̈äyú-íḏí. Hebo wíyá tháwăn i' kaykhanwówá thaa nanândi wíḏívít'ôe'anpí in Huḏíyoví
khuu dǐnmuuḏi.

24

Jesus wówá'i napee

1 Wíyá tháwăndá Dumîngu naná, heḏi nathamupuwa'ą̈' ihayḏi in kwiyą̈' i penípho
iwepiye diwáymää i sa'wó nasundi woe dâykhây'andi wóegé.
2 Iwe i' k'uu i' t'owápho iweḏi ho nahângemuuḏi dâymû',
3 heḏiho ee dits'ṵ́, hebo Nanbí Sedó Jesus nat'ahándi wíḏâyshaapí.
4 Iwe diwänpiwindi wíḏínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'ą̈mí'in. Ihayḏi tsíkhagipí wíje senä'
waabá dǎnchąą'in inbí nú' dakwi̱nuḏee, hânho ots'á'iḏą' da'a'wennin.
5 In kwiyą̈' hânho dikhunwôeda'ḏi díví̱wänpip'ó't'ą̈ą̈, heḏi in senä'di ovâytṵ'an, "Heháaḏan
wí nawówáji'i' in pení ovâykhą̈'kw'óe'ó ee bîntṵwą̈máa?
6 Jesus-á năwe wínak'óepí, i-á naváywówápóe-á. Ti wí'únʼánshaapí'an háa wovâytṵ'annin
wa' oe Galilee naji' ihayḏi?
7 Ginnân natṵ́: 'Naa t'ą̈hkí t'owagî' o'aypṵyą̈'i-á in yą̈'ḏâapí'in t'owaví mange
díkáaní. Heḏá phé'win deeḏá díkhe'khâymáa, hewänbo iweḏi i' powage'i thaa iwe
owáywówápuwagî'o.' "
8 Ihayḏi in kwiyą̈' dínʼánpówá háa Jesus-di ovâytṵ'annin,
9 heḏi iweḏi dimääḏi in tą̈'ḏi wêe Jesus-ví khą̈ge'nindá heḏá wây-á iví k'ema'indá háa
napóe'in ovâyt'ôe'an.
10 Nä'innân dimuu in kwiyą̈': Mary Magdalene-dá heḏá Joanna-á, heḏá wíyá Mary-á,
James-ví jíyá ûnmuu'i', heḏá wây-á kwiyą̈'dá wá' indáḏí diji'.
11 Hewänbo Jesus-ví khą̈ge'nin di'ân háa in kwiyą̈'di ovâytṵ'an waa wą̈yṵpî' hí'ḏą'mân
namuu'in, heḏiho háa ditṵ'in wíḏívíwą̈yṵpí.
12 Hewänbo Peter-á napeeḏi i' penípho iwepiye i'ą̈ą̈, heḏi it'ą̈ą̈dí itsíhkíḏi, heḏi wí aaḏą'
Jesus na'ánmú'de'i' imû', heḏi iví'piye naváymääḏi na'ánde', "Hân hîn napóe?"

In wíje oe Emmaus búʔaypiye damännínbíʔpiye Jesus ipikeeyan

13 Iʔ thaabá-á wíje Jesus-ví k'emaʔin wí búʔaypiye damän, iwá Emmaus gin dâytu̱ʔoʔ, i-á maḏi tsé ihay míya-á Jerusalem-di naná.
14-15 In wíje näʔi háa napóe i̱ʔgeḏi wíʔbo dänhíʔmáa, heḏi däntsikaʔmáa "Háaḏangú näʔi t'ä̱hkí gin napóe?" Jesus-di ovä̱nkáa, heḏi indáḏíbá namää.
16 Hewänbo indá wíʔóetaapí, inbí tsée iweḏi dänkaapóeḏí.
17 Heḏi Jesus-di ovä̱ntsikaʔyan, "Hää̱ i̱ʔgeḏan hânho jashawóʔ dänhíʔmáa damändiʔ" In wíje däntsiʔwóyi̱ʔ heḏi daboʔaats'aymuu,
18 heḏi iʔ wêe Cleophas gin nakhä̱wä̱ʔiʔḏi óetu̱ʔan, "Ụʔḏa̱ʔmân kavêe t'ä̱hkí in oe Jerusalem diʔáḏâajiʔin diweḏi wíʔúhanginnáhpí háa näʔi phaḏe thaa eeje napoeʔoʔin."
19 Jesus-di ovä̱ntsikaʔyan, "Hân handi napoeʔo?" Óetu̱ʔan, "Gá Jesus oe Nazareth-wi háa ûnpóeʔinnân. I-á Jôesi Táḏáví tukheʔbi ûnmuu, heḏi Jôesi Táḏá-áḏí heḏá in t'owa-áḏí dâymûʔ iví híʔ-á iví tsiyekandá ûnkayʔin.
20 Nanbí owhaʔ p'óʔḏéḏíʔindá heḏá wây-á nanbí tsonnindá in Rome-winbí mange Jesus óekán heḏânho indá óetuhchä̱nuḏi óeháyjíḏí, heḏiho phéʔwin deeḏi óet'óhtä̱gek'ûʔ.
21 Hewänbo naʔindá giʔân i-ân iʔ namuu naʔin Israel-ʔin dímahpä̱ḏikhâymáaʔiʔ. Heḏi nää thaa-á iʔ poje thaa-áho naná han napóe iweḏi.
22 Heḏá wáʔ wên kwiyä̱ʔ naʔinbíʔweḏi dimuuʔindi dítu̱ʔan wên háawên naʔin díháaʔannin. Hédéndí héʔḏibo ee Jesus óekhä̱ʔk'ûʔ iwáygé dijiʔ,
23 hewänbo wíʔóeshaapí. Diwáyʔä̱ä̱ḏi ditú̱ wên makówáwin t'ôepa̱ʔa̱ʔin inbíʔpiye dakeepóeḏí ovâytu̱ʔan Jesus-á nawówájiʔin.
24 Wáy wên naʔindáḏí dijiʔin iʔ penípho iwepiye dimää, heḏi háa in kwiyä̱ʔ ditú̱ waa dâymûʔ, hewänbo Jesus-á wíḏâymûʔpí" gin in wíjeḏi Jesus óetu̱ʔan.
25 Ihayḏáháʔ Jesus-di ovä̱ntu̱ʔan, "Undá ánshaapíʔin damuu, heḏá dawä̱yu̱kâymuuḏi t'ä̱hkí háa in Jôesi Táḏáví tukheʔmin ditú̱ waa wíḏänwä̱yundepí.
26 Ditúhpíʔan iʔ toʔwí Jôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâʔaywoeníḏí taʔgendi näʔi hää̱wí it'ôephaḏekhâymáaʔin, heḏáháʔ ên naʔin díháaʔannin. Hédéshánkí tsondi hayʔi-á óepaʔí."
27 Heḏi Jesus-di háa Jôesi Táḏáví taʔnin diwe iv̨ʔgeḏi natû̱ʔnin t'ä̱hkí ovä̱nthayyan. Háa Moses natú̱ʔin páaḏé ovä̱ntu̱ʔan, iweḏáháʔ in Jôesi Táḏáví tukheʔmindá in wéʔgen taʔkannindá háa ditú̱ʔindá.
28 Iʔ búʔay dimän diwe tsowa dipowamän, heḏi Jesus-á waʔḏi wíyá wáypiye namän waagibá iʔan.
29 Hewänbo óepunmääníʔin wíḏadaʔpí, heḏihoʔ óetu̱ʔan, "Naʔindáḏí ówóyi̱ʔ. Hää̱ḏanho napuwamän, nathaaphaḏemänhoʔ." Heḏiho indáḏí iʔ tewhá ee nats'ûndi iwóyi̱ʔ.
30 Indáḏí nahúuʔän dihayḏi iʔ pává ikêʔḏi ikú̱ʔdaaʔan, heḏá iháve, heḏá ovä̱nmägi.
31 Ihayḏibá datsíwaaḏee waa dapóe, heḏiho toʔwí namuuʔin dä̱ntaa, hewänbo wesebo wíyá wínakeepóepí.
32 Heḏi däntu̱máa, "Oe p'óegé gimän dihayḏi, Jôesi Táḏáví híʔ i̱ʔgeḏá dînthayjoḏi, nanbí pín kaygi gä̱nʔa̱ʔyä̱póepíʔan."
33 Wesebo oe Jerusalem-piye dawáymää, heḏi Jesus-ví tä̱ʔḏi wêe khä̱geʔnindáḏí heḏá wây-á wên diweʔgekw'ôndáḏí dä̱nshaa.
34 Näʔin diweʔgekw'óʔnindi ovä̱ntu̱ʔan, "Nanbí Sedó Jesus-á taʔgendi nawáywówápóe, heḏi Simon Peter-bíʔpiye nakeepóe."
35 Ihayḏáháʔ in wíjeḏi ovâytu̱ʔan háa napóeʔin ee p'óegé damän dihayḏi, heḏá háḏíḏí Nanbí Sedó Jesus dä̱ntaaʔindá iʔ pává iháve ihayḏi.

Jesus iví khä̱geʔninbíʔpiye ipikeeyan

36 Waʔḏi dänhíʔmáa ihayḏibo Jesus-á inbí páaḏépiyá nakwi̱nuḏee, heḏi ovâytu̱ʔan, "Ánshaaginpíḏíboʔ íkwoní."
37 Hânho ovâypíhä̱ä̱ḏi diʔân wí p'oewa̱a̱hâa̱-ân dínkeepóeʔin.
38 Hewänbo Jesus-di ovâytsikaʔyan, "Heháaḏan íkhunwôedaʔ? Háaḏan íʔánde̱ʔ maḏi naa taʔgendi wóʔmuupíʔin?
39 Naví mandá naví ândá dînmúʔḏí. Naa-ânkun omuu. Dítä̱ä̱gé-í, heḏânho únhanginnáaní wí p'oewa̱a̱hâa̱ wóʔmuupíʔin. Naa tûu-á phékhkú-á omuu. Wí p'oewa̱a̱hâa̱-á haʔwâaʔi wínamuupí."
40 Heḏi haʔwâa natú̱ ihayḏá iví mandá iví ândá ovâykeeyan.
41 Hânho dihíhchan wänbo ovâyháaʔan, heḏá kâyʔindá dínpoeʔo díví́wä̱ä̱yu̱-íḏí háa natú̱ʔin. IʔḏI ovâytsikaʔyan, "Ti koegîʔ hää̱wí nää únsaa?"
42-43 Heḏiho wí paa natseemuuʔiʔ óemägi, heḏi inbí páaḏépiyebo ik'oe.

44 Ihayḏáháʼ ovâytu̱ʼan, “Undáḏíbo waʼ ojiʼ ihayḏi naaḏi wâytu̱ʼan hä̱ä̱wí Jôesi Táḏáví taʼnin diwe natû̱ʼdi-áho nakhâyʼä̱ʼ napúuwíʼin, t'ä̱hkí háa Moses itaʼnandi-á, Jôesi Táḏáví tukheʼmin ditú̱ʼi-á, heḏá iʼ Psalms gin dâytu̱ʼoʼ iwe nataʼmuuʼi-á.”
45 Heḏi ovâykhä̱ageʼnan híwó dikaʼpóewíḏí háa Jôesi Táḏáví taʼnin diwe nataʼmuuʼin.
46 Ovâytu̱ʼan, “Nä̱ʼi tundáho nataʼmuu: Iʼ toʼwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʼiʼ t'owa ovâyʼaywoeníḏí it'ôephaaḏé-í nachuu píhay, hedi iweḏá iʼ powageʼi thaa iwá nawáywówápúuwí,
47 heḏi i-á natsonpúuwí páaḏé in Jerusalem-win heḏá iweḏá wéngé t'ä̱hkíʼin t'owa-á ovâytu̱ʼä̱ą̨mí inbí t'aywóʼdi dâyjoeʼą̨mí heḏânho ovâyʼowóejé-íḏí, gin nataʼmuu.
48 Heḏi undá nä̱ʼi hä̱ä̱wí bînmûʼ i̱ʼgeḏi t'owa bînt'ôeʼą̨mí.
49 Heḏi nää iʼ Yä̱ʼḏä̱aʼi P'oewą̨ą̨hä̱ą̨ unbíʼpiye wâysaaní, i-á naví Táḏáḏí wovâytu̱ʼan wovâymääníʼin. Hewänbo nää Jerusalem-bo úvíwóyí̱ʼní unbí kay oe makówáḏí wovâymägi píhay.”

Jesus oe makówápiye napee

50 Heḏáháʼ Jerusalem diweḏi ovâypiyeḏi iʼ búʼay Bethany gin dâytu̱ʼoʼ iwehay ovâyhoʼ, heḏi ikhóhtegeḏi Jôesi Táḏá óedaaʼan híwó ovâyʼą̨míḏí.
51 Waʼ gin iʼoḏibo ʼ inbíʼweḏi iwijeḏi oe makówápiye napee.
52 Indá dívídégeʼdikw'óḏi óeʼaʼginmääníḏí, heḏáháʼ oe Jerusalem-piyá hânho híhchandi diwáymää.
53 Oe méesate hayʼi eebo ihayḏą̨ʼ dimääʼä̱ heḏá ditû̱ʼ Jôesi Táḏá-á hayʼi namuuʼin.

I Híwóʔdi Tun Jesus Christ-Vi̱ʔgedi John Itaʔnandiʔ

I toʔwí In Tu̱u̱ gin nakha̱wä̱ʔiʔ nawówátsipäyiʔ, i-á Jesus-ân namuu

1 Hänʔoe ts'anpáade nanân diwe i toʔwí In Tu̱u̱ gin nakha̱wä̱ʔi nayihoʔ. I-á Yôesi Tádá-ádí nayiʔ, hedi i-á Yôesibá namuu.
2 I-áho oe ts'anpáade nanân diwe Yôesi Tádá-ádí nayiʔ.
3 Häähwí t'ähkí ikhíyé, hedi i-á wíʔikhíyépídá häähbo wínakhíʔyenpí.
4 I-á wíʔbo wówátsi napäyiʔ, hedi näʔin wówátsi-á ko nakeepoʔ t'owagîʔ waagiʔbá namuu.
5 Näʔi ko nakhu̱u̱náʔ dee nakeepoʔ, hedi häädi wänbo t'ähkí nakeepoʔ tobáháa nakhu̱u̱nân wänboʔ.
6-7 Wí sen John gin nakha̱wä̱ʔi Yôesi Tádádí óesan näʔi ko i̱ʔgedi t'owa ovâytu̱ʔäamídí, hedânho John-bí híʔ dit'oedi toʔwên t'ähkí díviwhäyú-ídí i toʔwí i ko namuuʔiviʔpiyeʔ.
8 John-dá i ko-á wínamuupí, hewänbo i naʔää t'owa ovâytu̱ʔäamídí toʔwí i ko namuuʔin.
9 Näʔi toʔwí In Tu̱u̱ gin nakha̱wä̱ʔiʔ i taʔgendi ko namuu, hedi nää oepáa k'aydipiyeʔ naʔäädi t'ähkí t'owa ovâykohthayyoʔ.
10 Nää oepáa k'aydi i nayiʔ, hebo tobáháa näʔi oepáa ho ikhíyé wänboʔ, in t'owa näädí diyiʔindi wíʔóetaapí.
11 I häähwí ikhíyéʔi ivîʔ ûnmuu, hedi ipiyeʔ naʔää, hewänbo iví t'owadi wänbo wíʔóeséegíʔanpí.
12 Hewänbo wáy wêndidá óeséegíʔandá iviʔpiyeʔ dívíwhäyu̱, hedi näʔin t'ähkí idi ovâymägi Yôesi Tádáví ây dipúwídí.
13 Hedi Yôesi Tádáví ây dipóe ihaydi wíyá diʔâypu̱yä waa dínpóe, hewänbo t'owa diʔâypu̱yä nää oepáa k'aydi waagibá wídiʔâypu̱yäpí, hedihára i tádá-ádí i yíyá-ádí dachanpóedíbo wänbo-á yoe, hedihára wí sen nawänpitúdíbo wänbo-á yoe. Yôesi Tádádân näʔin wówátsi ovâymägi.
14 I toʔwí In Tu̱u̱ gin nakha̱wä̱ʔi wí t'owa napaa, hedi wí hây tähkí naʔindádí nayiʔ. Báyékí hayʔi namuuʔin âymûʔ, gá Yôesi Tádáví wîʔ aydaʔ ûnʔändiʔ namuudân. I-á báyékí séegísehkanä imáa, hedi háa i natú waa t'ähkí taʔgen namuu.
15 Toʔwí i namuuʔin John-di in t'owa ovâytu̱ʔan. Oe ahkon deedi John nayidi kaygi ovâytu̱máa, "Naadi wâytu̱ʔan naví tíʔúugébá wí toʔwí napowagít'óeʔin, hedi i-á naví shánkí kw'áye namuu, gá naa oʔaypu̱yäpídíboʔ i-á häädi wänbo t'ähkí nawówáyidân. Näʔi-ânkun i namuu ivi̱ʔgedi wâyhíʔmáaʔi'."
16 Báyékí séegísehkanä imáadí, ihaydaʔ híwóʔdi häähwí iviʔwedi gínʔäʔ.
17 Yôesi Tádádí Moses óetu̱ʔan iví tsontu̱u̱ naʔin dímääníʔin, hewänbo Jesus Christ-ân óesan séegísehkanä-á hedá in taʔgen namuuʔindá dînkeeyamídí.
18 Toʔwídí wänbo hänhay wänbo Yôesi Tádá wíʔóemûʔpí. Hewänbo háawi i namuuʔin iví wîʔdaʔ ay ûnmuuʔiʔ iví núʔ naʔändidân naʔin dînkeeyan.

Háa John i p'óʔp'oekandidi in t'owa ovâytu̱ʔannin

19 Owáy Jerusalem búuʔú wäähädi in Hudíyoví p'óʔdédíʔindi wên owhaʔ-á hedá wên méesateʔin khägeʔnindá ovâysan John i p'óʔp'oekandiʔ óetsikáyi̱ʔnídí, "To-an unmuu" gin,
20 hedi kinnân idi ovâytu̱ʔan: "Naa i toʔwí Yôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí wóʔmuupí." Kaaginpídíbo thayʔeedi kin ovâytu̱ʔan.
21 Hedi óetsikáyin, "Hedi to-an unmuu? Ti Elijah-ân unmuu?" Idi ovâytu̱ʔan, "Naa-á i wóʔmuupí." Hedáháʔ óetsikáyin, "Ti Yôesi Tádáví tukhe̱ʔbiʔ i âytsíkhaʔmáaʔi-ân unmuu?"
22 Hedi ovâytu̱ʔan, "Yoe." Hedáháʔ óetu̱ʔan, "Dítu̱ʔan to-an unmuu, hedânho in toʔwên naʔin dísannin âyt'ôeʔämídí háa untú̱ʔin. Uvi̱ʔgedi dít'ôeʔan."
23 John-di ovâyhéeʔan hedânho dínʔánpówá-ídí háa Yôesi Tádáví tukhe̱ʔbiʔ Isaiah hänʔoebo natú̱ʔin, hedi näʔi-á Isaiah-ví híʔ ûnmuu:
Wí toʔwí oe ahkon deedi ûntu̱hkwíntú̱ní,
'In p'ôe bintaʔgeʔan i shánkí natsonyiʔigîʔ.'
"Näʔi toʔwí han natú̱ʔi waagiʔbá naa omuu" gin John-di ovâytu̱ʔan.
24 Wáy wên in ovâysannin John óetsikáyi̱ʔnídí Pharisees dimuu,
25 hedi indi óetu̱ʔan, "I toʔwí Yôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí wíʔunmuupí, Elijah wänbo-á yoe, háa Yôesi Tádáví tukhe̱ʔbi âytsíkhaʔmáaʔi wänbo-á yoe. Hedi háadan handi näʔin t'owa ovâyp'óʔp'oeʔoʔ?"
26-27 John-di ovâytu̱ʔan, "Naadá p'oedidaʔ dovâyp'óʔp'oeʔoʔ, hewänbo unbí yâadi wáydí wí toʔwí bîntaapíʔ nayiʔ, hedi tobá naví tíʔúugé napówá wänboʔ, naa ihay híwóʔdi wóʔmuupí iví anto wänbo dônmaʔp'ädi-ídí."
28 T'ähkí näʔi owáy Bethany búuʔúʔay wäähä napóe, oe Jordan p'oʔ p'änädi John nayidi in t'owa ovâyp'óʔp'oeʔoʔ iwe.

Jesus-á wí k'úwáʔay Yôesi Táḏáḏí óesandiʔ waagiʔbá namuu

29 Wíyá tháwän John-di Jesus óemûʔ ee nayiʔ iwepiyeʔ naʔäḑi, heḏi ivı̨ʔgeḏi natụ́, "Binmúʔḏí i naʔäʔiʔ. I-á Yôesi Táḏáḏí óesan wí k'úwáʔay waagiʔbá nachúu-íḏí, t'ą̈hkí t'owaví t'aywǫ́ʔdi ovâyyâaʔa̧míḏí.

30 Näʔibá i namuu ivı̨ʔgeḏi wâyhéeʔan. Naa otụ́, 'Naví tíʔúugébá wí sen napówá-í, heḏi i-á naví shánkí kw'áye namuu, gá naa oʔaypụyäpíḏíboʔ i-á hą̈äḑi wänbo t'ą̈hkí nawówáyiḏân.'

31 Tobá toʔwí namúníʔin naa wíḏînhanginnáhpí wänboʔ, naa oʔää-á p'oeḏi wâyp'óʔp'oeʔa̧míḏí, heḏânho un Israel-ʔin t'owa i bîntáa-íḏí."

32-33 John-di háa imûʔin ovâytụʔan. Natụ́, "Páaḏédí naa wíḏînhanginnáhpí toʔwí Jesus namuuʔin, hewänbo Yôesi Táḏáḏí dísan p'oeḏi wâyp'óʔp'oeʔa̧míḏí, heḏá iḏá dítụʔan, 'I Yäʔḏâaʔi P'oewa̧a̧hą̈a nawhândi nâapụwą̈khâymáa, heḏi wí toʔwívîʔḏi isogekhâymáa. Heḏi näʔi toʔwíḏân i Yäʔḏâaʔi P'oewa̧a̧hą̈a t'owa ovâymäänî wí p'óʔp'oekan waagibá' kin Yôesi Táḏáḏí dítụʔan. Heḏihoʔ i Yäʔḏâaʔi P'oewa̧a̧hą̈a makówáḏí nawhândi wí k'oʔwee waagibá dómûʔ-ákun, heḏi Jesus-vîʔḏi isóge.

34 Naa kin napóeḏí dómûʔ, heḏânho naaḑi wâytụmáa Jesus-á Yôesi Táḏáví ay ûnmuu."

Jesus-ví páaḏéʔin khą̈geʔnin

35-36 Wíyá tháwän John-dáḏí heḏá wíye iví khą̈geʔnindáḏí Jesus naphaḏemändi óemûʔ, heḏi Jesus-vı̨ʔgeḏi John natụ́, "Binmúʔḏí i Yôesi Táḏáḏí óesandiʔ namuuʔiʔ. Wí k'úwáʔay waagiʔbá nachúu-í."

37 John-bí wíye khą̈ge̱ʔnin háa John natụʔin dat'oe, heḏi Jesus-ví tíʔúugé dawóemää.

38 Jesus ibéeḏí ûnwóeʔą̈ḑi ovänmûʔ, heḏi ovänntsikáyin, "Hą̈ä-an dadaʔ?" Óetsikáyin, "Rabbi, wą̈hą̈ä-an unthaa?" (Rabbi-á "háhkandi" gin natụʔdaʔ.)

39 Iḏi ovänntụʔan, "Naa-áḏí báką̈ʔve, heḏânho wänkeeya̧míḏí." Heḏihoʔ i-áḏí damäädi wáygé nathaaʔin dänmûʔ. Dipówá ihayḏáho théʔêeḏi yôenu iwepiyeʔ naná, heḏihoʔ i-áḏíbo dänwóyı̨ʔ.

40 Andrew-á Simon Peter-ví tíʔûu ûnmuu, heḏi i-á in wíye in John-bí híʔ dat'oeḏi Jesus-áḏí damääʔin diweḏiʔibá namuu.

41 Wesebo Andrew iví páʔḏây Simon itụwą̈hoʔ, heḏi óeshaa ihayḏi óetụʔan, "Naʔindi i Messiah âyshaa." (In híʔ Messiah-á natụʔdaʔ "i toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí" gin.)

42 Heḏi Andrew-ḏi Simon Jesus-víʔpiyeʔ óehoʔ.

Jesus-di Simon óemûʔ ihayḏi óetụʔan, "Ụ-á Simon unmuu, John-bí ay, hewänbo nää iweḏi páaḏépiyeʔ Cephas gin unkhą̈wą̈-í. (Näʔin khą̈wą̈ Cephas-á Peter-ân namuu, heḏi natụʔdaʔ "wí k'uu" gin.)

Jesus-di Philip-á Nathanael-áḏí ovänntụʔan i-áḏí damú-íʔin

43 Wíyá tháwän Jesus iʔánshaamägi oe Galilee nangepiyeʔ namú-íḏí, heḏi Philip óemûʔḏi óetụʔan, "Naa-áḏí óką̈ʔve."

44 Philip-á Bethsaida-wi namuu, i búuʔúʔay Andrew-áḏí Peter-áḏí datháʔḏe iwebá.

45 Philip-di Nathanael óetụwą̈hoʔ, heḏi óeshaa ihayḏi óetụʔan, "I toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí âyshaa, i-á Jesus oe Nazareth-wi-ân namuu, Joseph-ví ay. Ivı̨ʔgeḏân Moses itạʔnan iví tạʔnin diwe, heḏá in Yôesi Táḏáví tukheʔmin wáʔ ivı̨ʔgeḏi dâytạʔnan."

46 Nathanael-di Philip óetụʔan, "Naa wóʔânpí hą̈ą̈wí wänbo Nazareth-wi-á híwǫ́ʔdi namuuʔin." Philip-di Nathanael óetụʔan, "Óką̈ʔve naa-áḏí heḏiho wíʔbo nâapimúní."

47 Jesus-di Nathanael iviʔpiyeʔ naʔäḑi óemûʔ, heḏi ivı̨ʔgeḏi natụ́, "Hą̈webâa wí naʔą̈ʔ in Israel-wi khuu taʔgendi ihondiʔ, i-á wínahôeyóhą̈hpí."

48 Nathanael-di óetsikáyin, "Háḏíḏan naa dítaa?" Jesus-di óetụʔan, "I fig tay óhkhụụ núʔ unʔän dihayḏi naaḑi wímûʔ, Philip-di wóetụkánnanpíḏíboʔ."

49 Nathanael-di óetụʔan, "Hą̈khandiʔ, näbâa dînhanginná ụ-á Yôesi Táḏáví ay-ân unmuuʔin, ụ-á in Israel t'owaví tsondi hayʔi unmuu."

50 Jesus-di Nathanael óetụʔan, "Nää naví'piyeʔ biwhą̈yundeʔ gá wítụʔandân in fig tay núʔ naaḑi wímûʔin, hewänbo hą̈ʔi wíts'antụʔandiví shánkí heʔendi hą̈ą̈wí nâapụwą̈khâymáa.

51 Taʔgendi wítụmáa, makówá nakhuuḏeeḏi bînpụwą̈gít'óe, heḏá naa t'owa t'ą̈hkígîʔ oʔaypụyą̈ʔiviʔwe in Yôesi Táḏáví t'ôepạʔą̣ʔin diwhándeḏá diwáypiʔḏá bînpụwą̈khâymáa."

2

Oe Cana búuʔúʔay dínkhóhtsą̣aná

1 Wíye thaa naphaḏe ihayḏi owáy Galilee nange wą̈hą̈ä dínkhóhtsą̣ashánkîʔḏiná, i búuʔúʔay Cana gin dâytụʔoʔ iwe. Jesus-ví yíyá páaḏébo namäädihoʔ iwe naʔän,

2 heḏá Jesus-á iví khą̈geʔnindáḏá wáʔ ovâyhútụʔandiho dimää.

3 T'ą̈hkí i méena dínhán dihayḏi Jesus-ví yíyáḏí óetụʔan, "Wíyá wíḏínméenasaapí."

4 Jesus-di óetu̱ʔan, “Yíyá, háaḏan kin dítu̱máa? Waʔḏi ihayḏi wíḏînnáhpí naví t'ôe donʔamíḏí.”
5 Iví yíyáḏí in húukhâysaʔin ovâytu̱ʔan, “Háa iḏi wovâytu̱ʔan waa úvíʔami.”
6 Iwe sí p'onbay k'uuḏi napaʔandi nasaa, t'owa dipówáʔin díviʔowíḏi-íḏí in Huḏíyoví khuu dínmuu waagi. Năʔi p'onbay eeye wétä̱ háa powintä̱ galôn dihay nasaḏiʔ.
7 Jesus-di in dâyhúukhâysaaʔin ovâytu̱ʔan, “Năʔi p'onbay binp'iḏe,” heḏiho p'éeḏí taye dâyp'íḏe.
8 Heḏáháʔ ovâytu̱ʔan, “Hä̱weḏiho wí binwhahóʔgí, heḏi unbí tsondiviʔwe binhûu.” Heḏiho háa ovâytu̱ʔan waa díviʔan.
9 I p'oe dâyhoʔi naméenapaa, heḏi in húukhâysaʔinbí tsondi idää, hebo wíʔûnhanginnáhpí wáygé dâyhógiʔin. In wę̨ʔgeʔin dâyhúukhâysandeʔindąʔmân dínhanginná. Heḏihoʔ iḏi i soyingi óetu̱kánnan,
10 heḏi óetu̱ʔan, “Wây-á t'owa i shánkí híwǫ́ʔdi méena páaḏé dâykhâysandeʔ, heḏi t'owa díviʔihayʔan dihayḏânho i shánkí nak'ąągipîʔ dâykhâysandeʔ. Hewänbo u̱-á han wíviʔanpí, u̱-á bitsíkhaʔan i shánkí híwǫ́ʔdi tíʔúugé ovâykhâysáa-íḏí.”
11 Năʔin Jesus ee Cana búuʔúʔay Galilee nange wä̱hä̱ą i̱ʔannin in páaḏéʔin pínnán t'ôe ovâykeeyannin namuu, heḏi indiho in t'owa ikeeyan i-ân hayʔi namuuʔin, heḏi iví khä̱gę̨ʔnin shánkí wänbo ivíʔpiyeʔ díviwhä̱yu̱.
12 T'ą̨hkí năʔi naphaḏe ihayḏi Jesus-á iví yíyá-á iví tíʔûuwindá heḏá iví khä̱gę̨ʔnindáḏí Capernaum búuʔúʔaypiyeʔ dimää, heḏi iweho wí hä̱yú thaa díviwóyı̨ʔ.

Jesus-di in dâyhą̨ą̨wíku̱ʔch'áaḏeʔin i méesate hayʔi iweḏi ovâykhę̨hpiye

13 In Huḏíyoví shánkîʔḏi púnúʔ naná, Passover gin dâytu̱ʔoʔiʔ, heḏi Jesus oe Jerusalem-piyeʔ namää.
14 I méesate hayʔi tehpaa búge in t'owa dâyhą̨ą̨wênku̱ʔch'áaḏeḏi ovâymûʔ, wéyu-á k'úwá-á k'oʔwee-á dâyku̱ʔch'áaḏeʔ, heḏá wáʔ in dâychä̱ʔegóʔoʔin inbí määtsa eeye dikw'ôndi ovâymûʔ.
15 Wên púwhı̨ʔ whihkannindi ipaa, heḏi t'ą̨hkí i méesate hayʔi iweḏi ovâykhę̨hpiye inbí k'úwá-á inbí wéyu-á wóegé, heḏi in dâychä̱ʔegóʔoʔindá inbí chä̱ʔ t'ą̨mäpiyeʔ ovâych'áa heḏi inbí määtsa ovâyyánú.
16 Heḏá in dâyk'oʔweeku̱ʔch'áaḏeʔindá ovâytu̱ʔan, “Binyâaʔan năʔi hä̱ą̨wí năweḏi. Năʔi méesate-á naví Táḏáví whháagé ûnná. Wí ku̱hteʔi waagibá wíyá wívînpáa-ípí.”
17 Heḏihoʔ iví khä̱gę̨ʔnin dínʔánpówá háa toʔwí Yôesi Táḏáví tąʔnin diwe natú̱ʔin kin: Hânho uví whháagédí díʔą́yîngimäḏi wí phaaḏi naa díphakhą̨nukhâymáa waagibá ochanpoʔ, heḏi dâymûʔ Jesus hanbá nachą̨aʔin.
18 In Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin iwą́ygé diyiʔindi Jesus óetsikáyin, “Háawin wên pínnán ų́koeḏi dînkeeyą̨míḏí, heḏânho gínhanginnánídí u̱ ų́k'óeʔin năʔin t'owa ovâykhę̨hpiyé-íḏí?”
19 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Năʔi méesate bînnayu̱ḏi poeye thaa iwebo naa wíyá dótegé-í.”
20 Indi óetu̱ʔan, “Yónäntä̱ʔḏi sí (46) pą̨ayo ovâyhoʔ năʔi méesate dâytegé-íḏí, heḏi háḏíḏan poeye thaa iwebo wíyá nâategé-í?”
21 Hewänbo Jesus-á iví túuʔú i̱ʔgeḏân ovâyhíʔmáa, i méesate hayʔi i̱ʔgeḏá yoe.
22 Heḏiho chuwa iweḏi nawáywówápóe ihayḏi, iví khä̱gę̨ʔnin năʔin natú̱ʔin dínʔánpówá, heḏi Yôesi Táḏáví tąʔnin diwe háa natąʔmuuʔin heḏá năʔi tu̱u̱ Jesus ihéeʔandi-á díviwhä̱yu̱.

Jesus ûnhanginná t'ą̨hkí t'owa háawin dimuuʔin

23 Waʔḏi Jesus oe Jerusalem búuʔú nayiʔ ihayḏi, in Huḏíyoví shánkîʔḏi thaa Passover gin dâytu̱ʔo naná? dihayḏi, báyékí t'owa i pínnán ovâykeeyandi dâymûʔḏi iviʔpiyeʔ díviwhä̱yu̱.
24-25 Hewänbo Jesus wíʔipimägipí inbí mange. I-á wíʔûntáypí wí toʔwíḏí t'owaviʔgeḏi óetu̱ą̨ąmíḏí, i-áho ûnhanginná háawin t'owa dimuuʔin heḏá háa inbí píʔnä khóʔyé diʔánshaamuuʔindá.

3

Nicodemus Jesus-víʔpiyeʔ namää

1-2 Wí sen Nicodemus gin nakhą́wä̱ʔi Jesus-víʔpiyeʔ khu̱ʔḏéeḏí namää. I-á Pharisee t'owa namuu heḏá in Huḏíyoví tsonnin diweḏiʔibá namuu. Iḏi Jesus óetu̱ʔan, “Hą́hkandiʔ, gínhanginná Yôesi Táḏáḏí wóesan naʔin díhą́ʔąmíḏí. Wí toʔwí Yôesi Táḏáḏí óekhä̱gę̨ʔmáaʔiḏąʔmân ûnkoeḏi ikeeyąmídí i pínnán u̱ḏi dînkeeyo waagibá.”
3 Jesus-di óetu̱ʔan, “Taʔgendi wítu̱máa, in toʔwên wíyíḏí.”
4 Nicodemus-di óetsikáyin, “Háḏíḏan wí toʔwí nasówébo̱ʔwandiʔ wíyá nawáyʔaypu̱yä̱-í? Wíʔûnkoeḏipí iví yíyáví aymúu iwe nawáyts'úníḏí wíyá naʔaypu̱yä̱-íḏí.”
5 Jesus-di óetu̱ʔan, “Taʔgendi wítu̱máa, in toʔwên p'oe iweḏi heḏá i Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ąvíʔweḏá diʔâypu̱yä̱ʔindąʔmân dínkoeḏi makówápiyeʔ dimú-íḏí.
6 Toʔwên t'owavíʔweḏi diʔâypu̱yä̱ʔin t'owaḏąʔmân dimuu, hewänbndi wítu̱máa, in toʔwên wíyó toʔwên i Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ąvíʔweḏi diʔâypu̱yä̱ʔindá i Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ą dâymáa.

7 Wíwóeháaʼąmípí naadi wítụʼandi, wíyá íʼâypụyą̈-íʼin únkhâyʼą̈ʼ.
8 Oepiyá nää̈piyá iwąąʼoʼ, hedi i wąą ít'oʼ, hewänbo wíʼúnhanginnáhpí wą̈hą̈äphąʼgedi naʼą̈ʼin háa wáypiyeʼ namännin. Hedi hanbá wíʼíkaʼpóyąʼpí hádídí wí toʼwí i Yą̈ʼdâaʼi P'oewąąhâąvíʼwedi naʼaypụyą̈ʼin."
9 Nicodemus-di óetsikáyin, "Ti nakoedí-í näʼi hą̈ą̈wí untûʼdiʼ napúwídí? Hândidan napúwí?"
10 Jesus-di óetụʼan, "Ụ-á wí Israel-ʼinbí hąhkandi unmuu, hedi háadan näʼi hą̈ą̈wí i̱ʼgedi wíʼunkaʼpóyąʼpí?
11 Taʼgendi wítụmáa, näʼi dînhanginnân niʼgedi ívíhéeʼoʼ, hedą i hą̈ą̈wí âymûʼ i̱ʼgedą wâytụʼoʼ, hewänbo undá háa gitûʼnin wídînséegíʼopí.
12 Näʼi oepáa k'aydiwi hą̈ą̈wí i̱ʼgedi naadi wâytụʼan, hedi un wíʼúvíwhą̈yundepí, hediho hádídan úvíwhą̈yú-í makówáwi hą̈ą̈wí i̱ʼgedi wâytụʼandi?
13 Makówápiyeʼ wíyá toʼwí wänbo wínapeepí, i makówá iwedi nawhąʼdidąʼmân, hedi naa-ân i omuu, t'ą̈hkí t'owagîʼ oʼaypụyą̈ʼiʼ.
14 Moses owáy ahkónu wáy i pą̈ą̈yụ kwą̈k'udi napaʼandiʼ wên phé eedi iwhiʼk'ûʼdi itege waagibá, naa t'ą̈hkí t'owagîʼ oʼaypụyą̈ʼiʼ omuuʼiʼ wáʼ phé eedi dítegé-í. Kin nakhâyʼą̈ʼ napúwíʼin
15 hediho toʼwên t'ą̈hkí naviʼpiyeʼ dívíwhą̈yundeʼin wówátsi nahándepíʼin dâymáʼve-í.
16 Yôesi Tádádí t'ą̈hkí t'owa hânho ovâyséegídí iví wîʼ aydąʼ ûnʼändiʼ imägi, hediho toʼwên t'ą̈hkí iví ayviʼpiyeʼ dívíwhą̈yụʼin háʼto dipedée-í hewänbo wówátsi nahándepíʼin dâymáʼve-í.
17 Yôesi Tádá iví ay isan nää oepáa k'aydipiyeʼ in t'owa ovâyʼaywoenídí, dínkhâyʼą̈ʼ ovâytuchą̈nú-íʼin ovâytụʼâąmídá yoe.
18 Toʼwên t'ą̈hkí Yôesi Tádáví ayviʼpiyeʼ dívíwhą̈yundeʼin háʼto ovâytụʼąmí ovâytuchą̈nú-íʼin, hewänbo Yôesi Tádá ho natú in toʼwên dívíwhą̈yụpíʼindá ovâytuchą̈nukhâymáaʼin, gá iví wîʼ aydąʼ ûnʼändiviʼpiyeʼ wídívíwhą̈yụpídân.
19 Yôesi Tádáví ay nää oepáa k'aydipiyeʼ naʼą̈ą̈ wí kohthay waagibá namúnídí hedânho t'owa dínkeepúwídí, hewänbo t'owa yą̈ʼdâapí dívítsiyekanhondi khụụ eeyebo diyêẹníʼin shánkí ovâyhíʼan i kohthay ipiyeʼ dimú-íviʼwedi. Hedânho Yôesi Tádádí näʼin t'owabá ovâytuchą̈nukhâymáa.
20 Toʼwên t'ą̈hkí yą̈ʼdâapí dívítsiyekanhonnindá i kohthay dâyt'ay, hediho ipiyeʼ wídimänpí, háa dívítsiyekanhonnin dínkeepúwíʼin wídidaʼpídí.
21 Hewänbo toʼwên in taʼgen dívíkanhonnin i kohthay ipiyeʼ dimän, hedânho nakeepúwídí hą̈ą̈wí dívíkanhondi Yôesi Tádádí ovâykhą̈gẹʼdodi dívíʼąmídí."

John i p'óʼp'oekandi Jesus-víʼgedi ihíʼmáa

22 Hedáháʼ Jesus-á iví khą̈gẹʼnindádí oe Judea nangepiyeʼ dimää, hedi iwáy wą̈hą̈ą̈ diyiʼ ihaydi wên t'owa ovâyp'óʼp'oeʼan.
23-24 In Hudíyo tsonnindi John i p'óʼp'oekandi waʼ wíʼóepansógepí, hedi idi wáʼ t'owa ovâyp'óʼp'oeʼoʼ. Kin iʼoʼ oe Aenon diwe, i-á Salim tsoʼwa naná, iwe báyékí p'oe nayidi, hedi t'owa iviʼpiyeʼ dimä' ovâyp'óʼp'oeʼąmídí.
25 Ihaydá John-bí khą̈gẹʼnin wí Hudíyo-ádí p'óʼp'oekan niʼgedi dívítụhänboʼ.
26 Hediho John-bíʼpiyeʼ dimäädi óetụʼan, "Hąhkandiʼ, i to sen oe Jordan p'oʼ p'ą̈nä hänhay ụ-ádí nayiʼi hedá iviʼgedi in t'owa ụdi ovâytụʼandiʼ, nää báyékí t'owa iviʼpiyeʼ dimän idi ovâyp'óʼp'oeʼąmídí."
27 John-di ovâytụʼan, "Hą̈ą̈wí i toʼwí oe makówá naʼändidi dímägiʼidąʼmân âyhónde'.
28 Hą̈ą̈dankánbo naa otú i to Yôesi Tádádí óesógeʼiʼ t'owa ovâyʼaywoenídí wóʼmuupí, hebo iví páadébo Yôesi Tádádí naa dísan, hedi undá háa otú waa ít'oe.
29 Hą̈ą̈di dínkhóhtsąąná' dihaydi i soyingi namuuʼiví k'ema iví nú' nawin, hedi i soyingi ihíʼmáadí nat'oedi näʼi k'ema báyékí nahíhchanpóe, hedi i sâaʼi i soyingivîʼ ho namuu. Nääá hanbá naa-á i soyingiví k'ema waagibá hânho ohíhchąą, gá in t'owa Jesus-víʼpiyeʼbá dimändân iviʼin ûnmúnídí.
30 Nakhâyʼą̈ʼ Jesus-á shánkí kw'áyepiyeʼ óetegé-íʼin, hedá naa-á hą̈ą̈bo omuupí waa opúwí.
31 "Jesus-á oe makówádí naʼą̈ą̈, hediho t'ą̈hkíví shánkí hayʼi namuu. Naa nää oepáa k'aydiwiʼ omuu, hediho wí nä̈ä̈díwi waagibá dáyhéeʼoʼ nä̈ä̈díʼidąʼ omuudi, hewänbo i-á makówádí naʼą̈ą̈di t'ą̈hkíví shánkí hayʼi namuu.
32 Hą̈ą̈wí imûʼ i̱ʼgedi hedá nat'oe i̱ʼgedá ihéeʼoʼ, hewänbo wên hą̈yúhaydidąʼ t'owa háa natûʼnin ônséegíʼoʼ.
33 Hewänbo toʼwên iví híʼ dâyséegíʼodi handidi dâykeeyoʼ dívíwhą̈yundeʼin Yôesi Tádá taʼge ihéeʼoʼin.
34 Yôesi Tádáví ay isandi-á Yôesi Tádáví híʼ ihéeʼoʼ, gá Yôesi Tádádá khąągipí i Yą̈ʼdâaʼi P'oewąąhąą ho óemägidân.
35 Yôesi Tádá iví ay iséegídí t'ą̈hkí tsonkhuu óemägi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí i̱ʼgedi natsonyêẹníʼdí.

36 Toʔwên t'ä̱hkí Yôesi Tá̱d̲áví ayvíʔpiyeʔ díví́whä̱yundeʔin wówátsi nahándepíʔin dâymáa,
hewänbo toʔwên iví ay ônt'óyandepíʔindá näʔin wówátsi wí̱d̲âymáʔve-ípí, indá Yôesi Tá̱d̲á̱d̲í
hä̱nhay wänbo t'ä̱hkí ovâytuch̲ä̱nuʔbé-í."

4

Jesus-á̱d̲í wí Samaria-wi kwee-á̱d̲í dänhéeʔan

1-3 In Pharisees dínhanginpóe shánkí báyékí t'owa Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhä̱yundeʔin, hed̲á
John i p'óʔp'oekandiví shánkí Jesus-di ovâyp'óʔp'oeʔoʔ. (Hewänbo Jesus-ví khä̱ge̱ʔnindid̲ä̱ʔ
t'owa ovâyp'óʔp'oeʔoʔ, id̲á yoe.) Hed̲i näʔi hä̱ä̱wí i̱ʔged̲i in Pharisees dit'oeʔin Jesus
ûnhanginpóe ihayd̲i, i-á̱d̲í iví khä̱ge̱ʔnindá̱d̲í Judea nanged̲i dipee hed̲i oe Galilee nangepiyeʔ
dimää.
4 Galilee-piyeʔ namän dihayd̲i oe Samaria nange i̱ʔged̲i ûnpu̱hpoʔ.
5-6 Taage púnúʔ naná̱ʔ dihayd̲i wí Samaria-wi búuʔúʔay Sychar gin dâytu̱ʔoʔ iwe napówá.
Sychar-á kayi̱ʔ wínanáhpí wí nava iwed̲i hänʔoebo Jacob-di iví ay Joseph óemägiʔíʔ. Ee
dâyp'oewhahónde̱ʔ iwe Jacob ishä̱ä̱ʔi naná, hed̲i Jesus kayi̱ʔ wä̱hä̱ä̱d̲i naʔä̱ä̱d̲iho nakaykhan-
muud̲i ee hânge isóge ikaykhanwówáʔä̱mí́d̲í.
7 Wí Samaria-wi kwee ip'oewhahóní́d̲í napówá, hed̲i Jesus-di óetu̱ʔan, "Wí p'oe dímää
donsu̱wä̱-í́d̲í."
8 Jesus-ví khä̱ge̱ʔnin i búuʔúʔaypiyeʔ ho dikoegiʔkunmää, hed̲iho i-á wíʔbo naʔän.
9 Hud̲íyo-á̱d̲í Samaria-ʔindá̱d̲í wí́d̲íví́wóndepí, hed̲iho i kweed̲i óetu̱ʔan, "U̱-á Hud̲íyo un-
muu, hed̲i naa-á Samaria-wi-á omuu. Hed̲i háad̲an u̱d̲i dípʔoesu̱wä̱gíʔdaʔmáa?"
10 Jesus-di óetu̱ʔan, "Wíʔú̱hanginnáhpí hä̱ä̱wí Yôesi Tá̱d̲á napä̱yiʔin, hed̲á wáʔ
toʔwí naa i wíp'oedaʔmáaʔíʔ omuuʔin wíʔú̱hanginnáhpí. Ú̱hanginnândáhoʔ u̱d̲á naa
dípʔoesu̱wä̱daʔamíwän, hed̲i naad̲á p'oe nawówátsipä̱yiʔi wímääníwän."
11 I kweed̲i óetu̱ʔan, "Mäʔmää, hä̱ä̱wí wänbo wínâamáapí p'oewhakhongíʔin, hed̲i näwe
dâyp'oewhahónde̱ʔ iwá nawä̱ʔän. Hed̲i hândid̲an näʔi p'oe nawówátsipä̱yiʔi nâawhahóní?
12 Naʔinbí hehä̱ä̱wi thehtáy pahpâa Jacob-di nää dâyp'oewhahónde̱ʔ iwe naʔin dînyoeʔan.
I-á̱d̲í iví eʔnûndá̱d̲í hed̲á iví hä̱ä̱pan hä̱ä̱wêndá̱d̲í i p'oe näwed̲i dâywhahógiʔi dâysu̱wände̱ʔ. Ti
unʔánde̱ʔ u̱-á Jacob-ví shánkí hayʔi unmuuʔin gáhân?"
13 Jesus-di óetu̱ʔan, "Toʔwên t'ä̱hkí näwed̲i dâyp'oesu̱wände̱ʔin wíyá dip'oesáʔaapúwí,
14 hewänbo näʔi p'oe naad̲i t'owa dovâymäʔiʔ-á dâysu̱wä̱d̲á, háʔto wíyá dip'oesáʔaapúwí.
I p'oe naad̲i dovâymäʔi-á wí p'ohpee inbí píʔnä waagibá napúwí, hed̲i iwed̲iho in wówátsi
nahándepíʔin dâykéyí."
15 I kweed̲i óetu̱ʔan, "Mäʔmää, näʔi p'oe i̱ʔged̲i bihíʔmáaʔi dímää, wíyá
wíʔop'oesáʔaapúwípíd̲í, hed̲ânho ihayd̲ä̱ʔ näwe wíʔop'ohkhonnäʔbe-ípíd̲í."
16 Jesus-di óetu̱ʔan, "Yaʔ ópûn, uví sedó mänkéyí hed̲á nääpiyeʔ nâamáʔí." "Wíd̲însennänpí"
gin i kweed̲i óetu̱ʔan.
17 Jesus-di óetu̱ʔan, "Taʔgendi untú wíʔú̱sennänpíʔin.
18 P'ä̱nän khóhtsä̱ä̱ʔi unmuu, hed̲i näʔi sen nää unthaaʔi-á̱d̲í uví sedó taʔgendi wíʔú̱muupí."
19 I kweed̲i óetu̱ʔan, "Mäʔmää, nää naa dînkeeyan wí Yôesi Tá̱d̲áví tukhe̱ʔbiʔ unmuuʔin.
20 Naʔin Samaria-ʔin t'owa gimuuʔinbí páad̲é kä̱ʔä̱ä̱ʔindi Yôesi Tá̱d̲á näʔi p'in kw'áye
óeʔaʔginmäʔ, hewänbo un Hud̲íyo-á ítú̱ʔ oe Jerusalem búuʔú iwebo t'owa dínkhâyʔä̱ʔ Yôesi
Tá̱d̲á óeʔaʔginmääníʔin."
21 Jesus-di i kwee óetu̱ʔan, "Biwhä̱yú-í näʔin: Owáy wí thaa naná̱ʔ diwe t'owad̲i Yôesi Tá̱d̲á
óeʔaʔginmäänínäʔi p'in diwed̲ä̱ʔbá yoe háa oe Jerusalem diwed̲ä̱ʔbá yoe.
22 Un Samaria-ʔin taʔgendi wíʔúnhanginnáhpí toʔwí bînʔaʔginmäʔin, hewänbo naʔin Hud̲íyo-
á gínhanginná toʔwí âyʔaʔginmäʔin, gá Yôesi Tá̱d̲á̱d̲í naʔin Hud̲íyo dídeʔmandân hed̲iho i toʔwí
t'owa ovâyʔaywonkhâymáaʔi-á Hud̲íyo-ân namuu.
23 Hed̲i nää iwed̲i páad̲épiyeʔ in toʔwên Yôesi Tá̱d̲á dâyʔaʔginmäʔindi taʔgendá hed̲á pín
taʔgehayd̲á óeʔaʔginpä̱khâymáa. Ki̱ʔmin t'owa-áho i Tá̱d̲á nadaʔ óeʔaʔginmääníʔin.
24 Yôesi Tá̱d̲á-á p'oewä̱ä̱hä̱ä̱d̲ä̱ʔ namuu, hed̲i in óeʔaʔginmäʔin dínkhâyʔä̱ʔ taʔgendá hed̲á
pín taʔgehayd̲á óeʔaʔginmääníʔin."
25 I kweed̲i óetu̱ʔan, "Naa dînhanginná i toʔwí Yôesi Tá̱d̲á̱d̲í óesogekhâymáaʔiʔ t'owa
ovâyʔaywoení́d̲í naʔä̱ʔ, Christ gin óetu̱ʔoʔiʔ. Napówá ihayd̲i hä̱ä̱wí t'ä̱hkí dînthaykankhâymáa
naʔin."
26 Jesus-di óetu̱ʔan, "Naad̲i wíhíʔmáaʔi-ân i omuu."
27 Ihayd̲ibá Jesus-ví khä̱ge̱ʔnin diwáypówá, hed̲i hânho ovâyháaʔan wí kwee-á̱d̲í ihíʔmáad̲í,
hewänbo toʔwí́d̲í wänbo i kwee wíʔóetsikáyinpí, "Hä̱ä̱-an undaʔ?" hed̲i Jesus wänbo wáʔ
wíʔóetsikáyinpí, "Háad̲an i kwee-á̱d̲í bihíʔmáa?"

28-29 Ihaydiho' i kwee iví p'onbay iwe iyoe'andi i búu'ú'aypiye' namää, hedi in t'owa
ovâytu'an, "Bíkä've bînmúnídí wí sen t'ähkí háa naa dáy'annin dítu'andi'. Tigúbá i-á i to'wí
namuu Yôesi Tádádí óesogekhâymáa'i' t'owa ovây'aywoenídí."
30 Hediho' in t'owa i búu'ú'ay iwedi dipeedi iwáy Jesus nayi' iwepiye' dimää.
31 Wa'di in t'owa búu'údí di'ädibá Jesus-ví khägę'nindi óetumáa, "Háhkandi', shánkí
yänbedi nääbo bihúuyami."
32 Idi ovâytu'an, "Naa pháawi koegî' dómáa, un i'gedi wí'únhanginnáhpí."
33 Iví khägę'nin wí'nä táye dívítsika'máa, "Ti wí to'wídí ônkoegi'kán, gáhân?"
34 Jesus-di ovâytu'an, "Háa i to'wí naa dísandi' nada' waagibo naa dáy'o', hedi in t'ôe idi
naa díkanyônnin dóbowakhâymáa. Nä'i häämí dó'o'i' naví koegî' waagi'bá dînmuu.
35-36 Kin t'owa ditû'pí'an: Dâyko'yiko' iwedi dâyhäämíwę'ge'o pu'wahay yôenu p'óe naná.
Hewänbo naadi wâytumáa, híwǫ'gí binmú'dí in t'owa hää nava i'ge di'ä'in. Hä'in t'owa-
á dikhâymuu ovâywę'ge'amídí häämí napaa'i waagibá, hedi undá häämí wę'gekannin
waagi'inbá-á ímuudi hä'in t'owa-á bînwę'ge'amí Yôesi Tádáví'piye' bînhûuwídí. Hedi kin
úví'an dihaydá Yôesi Tádádí wovâywá'âa-í, hedi in t'owa-á in wówátsi nahándepí'in dâykéyí.
Wây-á wêndá ho Yôesi Tádáví hí' ovâykoe inbí pí'nä khó'yé, wí to'wí iko'yiko' waagibá, hedi
in wę'ge'indádí undádí úvíhíhchannamí hä'in t'owa bînwę'ge'an dihaydi.
37 T'owa ditû'pí'an: Wí to'wí iko', wíyá to'wí-á ihäämwę'ge'o'. Hedi háa ditû' waa nää
ta'gendi napúwí.
38 Wáy úvít'ôe'anpí'yepiye' naadi wâysangít'óe in t'owa Yôesi Tádágî' bînwę'ge'amídí.
Unbí páadébo wây-á to'wên dívít'ôe'an, hedi in t'ôe díví'annin namuudi undáho in t'owa
bînwę'gekhâymáa."
39 Oe Sychar búu'ú báyékí t'owa Jesus-ví'piye' ho dívíwhäyu gá i kweedi ovâytu'andân,
"Jesus-di háa dáy'annin t'ähkí naa dítu'an."
40 Hediho nä'in t'owa Jesus-ví'we dipówá ihaydi óedaa'an indádí nacha'nídí, hediho wíye
thaa iwe iwóyí'.
41 Tí'úugédí wây-á shánkí báyékí t'owa iwe'in Jesus-ví hí' dit'oedi iví'piye' dívíwhäyu,
42 hedi nä'in t'owadi i kwee óetu'an, "Nábáha' iví'piye' na'in ívíwhäyu, hewänbo u
untúdídą'bá yoe, na'in wí'bo iví hí' git'oe, hedá gínhanginná ta'gendi nä'i-ân t'ähkí t'owagî'
i aywondi namuu'in."

Jesus-di wí sen hay'iví e'nú ônhehkháa'an

43 In wíye thaa daphade ihaydi Jesus iwáygédí iyâa'odi oe Galilee nangepiye' namää.
44 I-á wí'bo ho natú, "Wí Yôesi Tádáví tukí'we dipówá ihaydi óedaa'anhę'bi' iví nangebo
wídây'a'ginpí,"
45 hewänbo oe Galilee nange Jesus napówá ihaydi in Galilee-windi óeséegíkê', gá oe
Jerusalem dínshánkî'diná' dihaydi in wá' iwebá diyidân, hedi t'ähkí i'andi' óemû'.
46 Ee Galilee nange iwebá, i búu'ú'ay Cana gin dâytu'o iwepiye' Jesus nawáymää. Iwânkun
naná händídí p'oedi ho iméenapaa. Ee Cana wí sen hay'i nayi', hedi iví e'nú oe Capernaum
búu'ú'ay iwe ûnhayk'óe.
47 Nä'i sendá ûnhanginpóe Jesus oe Judea nangedi na'äädi Galilee nange napówá'in,
hediho Jesus na'än diwepiye' namäädi óetsikáyin, "Ti naví'piye' unmú-í naví ay
dînhehkhâamäänídí? I-á chuwa k'áygé nak'óe."
48 Jesus-di óetu'an, "Un t'owa t'ämägî' pínnán t'ôe bînmúndepídá há'to naví'piye'
úvíwhäyú-í."
49 I sendi Jesus óetu'an, "Na'inbí Sedó, naa-ádí ókä've naví ay hehkháa dînmäänídí
wídînchúu-ípídí."
50 Jesus-di óetu'an, "Uví'piye' ópûn, uví ay úwówaho'." I sen háa Jesus-di óetu'an waa
iwhäyu, hediho' iwedi namää.
51 Wa'di namän dihaydibo' iví t'ôe'indi óeyaydi óetu'an iví ay ûnwówa'in.
52 Idi ovâytsikáyin, "Häyú ihaydan naná ûnhehkháapóe ihaydi?" Óetu'an, "Tsá'di thé'êedi
wî' iwe i tsáwäp'íde ûnhán."
53 I tádá ûn'ánpówá wî' ihaydibá naná'nin Jesus-di óetu'an dihaydi, "Uví ay úwówa,"
hediho' i-ádí iví k'aygi'indádí Jesus-ví'piye' dívíwhäyu.
54 Jesus Judea-di namäädi oe Galilee wa' nayi' ihaydi, nä'inho in wáygíngí'in pínnán
ovâykeeyannin namuu.

5

Jesus-di wí sen i p'obú'ay iwe óehehkháamägi

1 Wíyá häädi naná' diwe in Hudíyo dínshánkî'diná, hedi Jesus oe Jerusalem-piye'
nawáymää.

2 Oe Jerusalem wí p'obúʼay nak'óe, i-á Hebrew tụụḏi “Bethesda” gin dâytụʼoʼ. P'o kíngé
p'ą̨ą̨nú pohtâaʼây nawhaaḏikw'ǫ́, heḏi iwe núʼ wên phóḏi nachą̨ i búuʼúʼin tehpaa iwe,
“K'ǘwágíʼin Phóḏi” gin dâytụʼoʼ.
3-5 Nä̃ʼi pohtâa phoeʼo eeye báyékí t'owa dihaywhaakw'ǫ́. Wáy wên ditsíʼt'aamuu, wáy
wêndá pówhą̨ʼnin dimuu, heḏá wây-á wíḏínʼą̨ʼyą̨̈kankoeḏipí. Iwe wí sen powintą̨ʼḏi khâave
pą̨ą̨yo nahayʼiʼ nak'óe.
6 Jesus-di nä̃ʼi sen iwe nak'óeḏí óemûʼ, heḏi ûnhanginná báyékí pą̨ą̨yo nahayʼin, heḏihoʼ
óetsikáyin, “Ti ǘhehkháapúwíʼin undaʼ?”
7 I nahayʼiḏi Jesus óetụʼan, “Mä̃ʼmä̃ä, naa toʼwí wänbo wíḏînʼänpí díp'osóge-íḏí
nap'oʼą̨ʼyą̨̈poʼ ihayḏi. Waʼḏi ots'ǘníḏí dáysóʼḏínde ihayḏiboʼ, wíyá toʼwí-á naví páaḏébo-á
nats'úyą̨ʼ.”
8 Jesus-di óetụʼan, “Ówínú, uví whǫhpą̨ʼay mänkeʼḏi óyíyé.”
9 Wesebo i sen nawówaḏi iwínú, heḏi iví whǫhpą̨ʼay ikêʼḏi natsiyeḏee.
I thaa nä̃ʼin napóe ihayḏi Huḏíyoví kaykhanwówá thaa-á naná.
10 In p'óʼḏéḏíʼin Huḏíyoḏi i sen óetụʼan, “Nää thaa kaykhanwówá thaa naná. Nakhą̨ą̨k'óe
uví whǫhpą̨ʼay wóegé unyę̂ęníḏí.”
11 Iḏi ovâytụʼan, “I sen dînhehkháaʼandiḏân dítụʼan, ‘Uví whǫhpą̨ʼay mänkeʼḏi óyíyé.’ ”
12-13 Indi óetsikáyin, “To-an i sen namuu haʼwâa wóetụʼandiʼ?” Hewänbo i sen nawówaʼiʼ
wíʼûnhanginnáhpí toʼwí namuuʼin, gá báyékí t'owa iwe diyiḏân, heḏi Jesus-á óemûʼpíḏíbo
iweḏi iyâaʼan.
14 Hây napóe ihayḏi Jesus-di i sen i méesate hayʼi iwe óeyay, heḏi óetụʼan, “Ót'óyan,
ǘhehkháapóe, heḏiho nää-á wíyá wívit'aywǫ́ʼnâamípí, hą̨ą̨̈wí shánkí p'ǎndíkîʼ wíʼǘpúwípíḏí.”
15 I sen iwáygéḏí namääḏi in Huḏíyoví p'óʼḏéḏíʼin ovâytụʼan Jesus-dânho hehkháa
óemägiʼin.
16 Heḏiho nä̃ʼindi Jesus óeyanäkímáa, gá ḳiʼbi hą̨ą̨̈wí ikanhondân kaykhanwówá thaa eeye
wänboʼ.
17 Jesus-di ovâytụʼan, “Naví Táḏá hą̨ą̨̈ḏi wänbo t'ą̨̈hkí it'ôemáa, heḏi naa-á hanbá, heḏânho
nä̃ʼi hą̨ą̨̈wí dókanhon.”
18 Nä̃ʼin natǘ ihayḏi in Huḏíyoví p'óʼḏéḏíʼin shánkí wänbo didaʼ óeḏahéyíʼin, i
kaykhanwówá thaa iʼaʼginhą̨núndeḏiḏą̨ʼbá yoe, hewänbo wáʼ natǘḏân Yôesi Táḏá-á iví
táḏá ûnmuu, heḏi kindiḏihoʼ hą̨ą̨̈wí i-áḏí Yôesi Táḏá-áḏí handą̨ʼ damuu waagibá iʼoʼ.

Yôesi Táḏáḏí Jesus tsonkhuu óemägi

19 Jesus-di ovâytụʼan, “Háa i Táḏá iʼoʼin naa dómúndeʼ, heḏi inbá naa dáyʼoʼ. Naa i ay
omuuʼi wíḏînkoeḏipí hą̨ą̨̈wí wíʼbo dáyʼą̨míḏí. Hą̨ą̨̈wí i Táḏá iʼoʼi naa hanbá dáyʼoʼ.
20 I Táḏáḏí naa díséegí, heḏiho hą̨ą̨̈wí t'ą̨̈hkí iʼoʼi dînkeeyoʼ, heḏi iḏá hą̨ą̨̈wí shánkí heʼendi-á
dóʼą̨míʼiʼin naa dînkeekankhâymáa, heḏânho un wovâyháaʼą̨míḏí.
21 I Táḏáḏí t'owa dichuuʼin ovâywáywówápaʼ, heḏi handiḏibá naa i ay omuuʼiḏi in toʼwên
naa odaʼin wówátsi dovâymä̃äni.
22-23 I Táḏá wänbo wínatǘnípí t'owavíʼgeḏi háa híwǫ́ʼ háa híwǫ́ʼpí díviʼannin. Iḏi naa i ay
omuuʼi dînk'ûʼ han dóʼą̨míḏí, heḏânho t'ą̨̈hkí t'owaḏi naa díʼaʼgeeníḏí, i Táḏá óeʼaʼgin waabá.
Toʼwêndi naa i ay omuuʼiʼ wíḏíʼaʼginpíḏí i Táḏá naa dísandiʼ wänbo-á wíḏâyʼaʼginpí.
24 “Taʼgendi wâytụmáa, toʼwên naví híʼ dînt'óyandeḏi heḏá i naa dísandiviʼpiyeʼ
díviwhą̨̈yundeḏá wówátsi nahándepíʼin dâymáa, heḏi wíʼovâytuchą̨nú-ípí. Chuʼin
waagiʼinbá nää wíḏimuupí, gá wówátsi dâykêʼḏân.
25 Taʼgendi wâytụmáa, nää iweḏi páaḏépiyeʼ in chuʼin waagiʼinbá dimuuʼin naví tụụ
dit'óe-í, naa Yôesi Táḏáví ay omuuʼiʼ, heḏi in díví't'óyandeʼindá wówátsi dâykéyí.
26 I Táḏá in wówátsi napą̨̈yiʼ, heḏi handiḏibá naa i ay omuuʼi dînk'ûʼ t'owa
dovâywówátsimä̃äníḏí.
27 Heḏá iḏá naa dînk'ûʼ t'owa dovâykeekw'ôeníḏí háa híwǫ́ʼ háa híwǫ́ʼpí díviʼannin, gá naa
wáʼ t'owabá opóeḏân.
28 Nä̃ʼin naví híʼ wâytụmáaʼindi wíwovâyháaʼą̨mípí. Owáy wí thaa nanáʼ diwe in penípho
eeye dikw'ǫ́ʼnin naví tụụ dit'óe-í,
29 heḏi ee dikhą̨ʼkw'ǫ́ʼ deeyeḏi dipeegít'óe. In toʼwên híwǫ́ʼ dívítsiyeʼannin chuwa iweḏi
ovâypiyegít'óe wówátsi dâykéyíḏí, heḏi in toʼwên yą̨ʼḏâapí dívítsiyeʼannindá chuwa iweḏi wáʼ
ovâypiyekhâymáa inbí tuchą̨nu dâykéyíḏí.
30 “Naa wíʼbo háabo wíḏînkoeḏipí dáyʼą̨míḏí, hewänbo naa t'owavíʼgeḏi otûʼ háawin
dimuuʼin Yôesi TáḏáḏÍ dítụʼan waabá, heḏânho háa otûʼ waa inbíʼgeḏi taʼgen namuu, gá
dáyʼoḏân háa i Táḏá naa dísandiʼ nadaʼ waagi, háa naa owänpidaʼ waagá yoe.”

Háḏíḏan gínhanginná toʼwí Jesus namuuʼin?

31 “Naa wíʼbo navíʼgeḏi dáyhíʼmáaḏí maʼḏân un ítǘní naví híʼ taʼgen wíḏînmuupíʼin.

32 Hewänbo wíyá toʾwí navi̱ʾgeḏi ihéeʾoʾi nayiʾ, heḏi naa dînhanginná háa navi̱ʾgeḏi
ihéeʾoʾin taʾgen namuuʾin.
33 Undá John i p'óʾp'oekandiviʾpiyeʾ t'owa bînsan óehéeʾą́míḏí, heḏi i-á in taʾgen navi̱ʾgeḏi
natṵ́.
34 Háa t'owa navi̱ʾgeḏi ditṵ̂ʾ waa naa-á wídîntáypí, hewänbo John-bí híʾ i̱ʾgeḏi wâytṵmáa
heḏânho háa natṵ́ʾin úvíwhą̈yṵ́-íḏí heḏá wovâyʾaywoeníḏí.
35 John-dá wên phakó nakomuuḏi nakohkeepą̈yiʾin waagibá namúʾde, heḏi wí hây tą̈hkí
ho iví kohthayḏi wovâyhíhchannan.
36 Hewänbo wí hą̈ą̈wí shánkí hayʾi namuu John-bí híʾvíweḏi, heḏi näʾi hą̈ą̈wídá
wovâykeeyoʾ toʾwí omuuʾin. Kinnân namuu: Háa i Táḏáḏí díyôn waa dáykanhon, heḏi näʾi
hą̈ą̈wí dáykanhondiʾ bînmûʾḏi wovâykeeyoʾ i Táḏáḏí naa dísannin.
37 Heḏá i Táḏá dísandiʾ wáʾ navi̱ʾgeḏi ihéeʾan. Hewänbo undá hãnhay wänbo iví tṵṵ
wíʾít'oepí, heḏi háawi i namuuʾin wívînmûʾpí,
38 heḏi iví híʾ unbí píʾnä khóʾyé wívînmáapí, gá naviʾpiyeʾ wíʾúvíwhą̈yundepíḏan, tobá iḏi
dísan wänboʾ.
39 Yôesi Táḏáví tąʾnin áyîngiḏi bîntṵṵʾoʾ, gá íʾándeḏân iwe únhanginpúwíʾin háḏíḏí wówátsi
nahándepíʾin bînkéyíʾin, heḏi näʾin tąʾnin diwebá navi̱ʾgeḏi natṵ̂ʾ.
40 Hewänbo naviʾpiyá wíʾíką̈ʾą̈ą̈daʾpí näʾin wówátsi bînkéyíḏí.
41 “T'owa navi̱ʾgeḏi híwǫ́ʾ díviíhéeʾą́míʾin naa wóʾwänpit'oedaʾpí.
42 Háawin un ímuuʾin naa dînhanginná. Unbi píʾnä khóʾyé Yôesi Táḏá wívînséegípí.
43 Naví Táḏáḏí dísandibo oʾą̈ą heḏi undi wíḏíséegíkêʾpí. Hewänbo wíyá toʾwí wíʾbo
nawänpiʾą̈ą̈ḏá, i-á maʾ bînséegíkéyí.
44 Háa i wîʾḏąʾ Yôesi naʾändiʾ unbi̱ʾgeḏi natṵ̂ʾnin áyîngi wíwovâymähpí, háa híwǫ́ʾgí
natṵ̂ʾ háa yoe, hewänbo in t'owa híwǫ́ʾ unbi̱ʾgeḏi díviíhéeʾoḏá inbí tṵṵ híhchandi bînhónde ʾ.
Heḏânho wíʾúnkoeḏipí naviʾpiyeʾ úvíwhą̈yṵ́-íḏí.
45 Hewänbo wíʾíʾą̈ą́nípí naaḏân unbí t'aywǫ́ʾdi i̱ʾgeḏi i Táḏá dót'ehpiḏekhâymáaʾin. Íʾándeʾ
näʾi híʾ Moses itąʾnandiḏi wovâyʾaywonkhâymáaʾin, hewänbo iví híʾḏíbá unbí t'aywǫ́ʾdi
únkeepúwí, heḏiho iḏân wovâyt'ehpiḏekhâymáa.
46 Moses navi̱ʾgeḏi itąʾnan, heḏiho iví híʾ taʾgendi bînwhą̈yṵḏáho naviʾpiyeʾ wáʾ
úvíwhą̈yṵ́-íwän.
47 Hewänbo háa itąʾnannin wívînwhą̈yundepí, heḏânho háḏíḏan naví híʾ dînwhą̈yṵ́-í?” kin
Jesus-di ovâytṵʾan.

6

Jesus-di in p'ą́ą́nú maapaasôn senäʾdá in wę́ʾgeʾin t'owa-á ovâyhúuyôn

1 Wíyá hą̈ą̈ḏi Jesus oe Galilee p'oekwi̱ʾ p'ą́ą́näpiyeʾ namää. (Näʾi p'oekwîndá Tiberias wáʾ
gin dâytṵʾoʾ.)
2 Báyékí t'owaḏi iví pínnán ovâykeeyandi in dihayʾin ovâyhehkháamą̈ḏi dâymûʾḏi óeyṵṵhon.
3-4 In Huḏíyoví shánkíʾḏi Passover gin dâytṵʾoʾi púnúʾ naná. Jesus-á iví khą̈gę́ʾnindáḏí oe
p'in kw'áyepiyeʾ dipee heḏi iwe dívíkw'óḏi.
5 Jesus ibéeḏí báyékí t'owa iviʾpiyeʾ diʾą̈ḏi ovâymûʾ, heḏiho Philip óetsikáyin, “Wą́hą́ą́-an
ihay koegiʾ âykṵmä-í t'ą́hkí näʾin t'owa dâyk'óe-ígî?”
6 Jesus-á wíʾbo ûnhanginná háa ikhâymáaʾin, hewänbo näʾin Philip óetsikáyin óetayi̱ʾníḏí
hânnangúbá natṵ́níʾin.
7 Philip-di óetṵʾan, “Wáygín tą̈gintą̈ (200) thaa t'ôe díviʾandi wáʾâa ihay waʾ wínayipí
ovâykoegiʾkṵmä-íḏí, tobá t'ą́hkíḏíbo hi̱ʾíndąʾ diyą́mu wänboʾ.”
8-9 Wíyá khą̈gę́ʾdiʾ Andrew gin nakhą́wą́ʾiʾ, i-á Simon Peter-ví tíʾûu ûnmuuʾiḏi Jesus
óetṵʾan, “Nąwe wí enúkáy nayiʾ, i-á p'ą́ą́nú táhtą́ phóʾi páváʾây heḏá wíye paa-á imáa,
hewänbo hą́ʾi-á ihay wínayipí t'ą́hkí näʾin t'owa ovâyhúuyôeníḏí.”
10 Iwáygé báyékí natáasaa, heḏiho Jesus iví khą̈gę́ʾnin itṵʾan in t'owa nangeboʾ
ovâykwoyôení, heḏi han díviʾan. In senäʾdąʾdibo p'ą́ą́nú maapaasôn (5,000) ihay diyiʾ.
11 Jesus i pává ihógiḏi Yôesi Táḏá óekṵ́ʾdaaʾan, heḏi iví khą̈gę́ʾnin ovâyʾandi ovâytṵʾan
in t'owa iwáygé dikw'ǫ́ʾnin wi̱ʾínboʾ ovâymą̈ąníḏí, heḏi hanbá in paa-á ovâymągi. Hą́yṵ́ in
t'owa didaʾ ihay dâyk'oe,
12 heḏi díviíshṵʾan dihayḏi Jesus iví khą̈gę́ʾnin itṵʾan, “Binwę́ʾgeʾan hą́ʾi dínphaḏeʾiʾ,
heḏânho hą̈ą̈wí wänbo wínapeḏée-ípíḏí.”
13 Heḏiho t'ą́hkí dâywę́ʾgeʾan dihaydi, tą́ʾḏi wíye t'ún dâyp'íḏe i naphaḏeʾi pává iweḏi, in
t'owa i p'ą́ą́nú pává ʾây dâyk'oe ihayḏi.
14 In t'owa näʾin pínnán ovâykeeyannin dâymûʾḏi ditṵ́, “Taʾgendi näʾi-ân i Yôesi Táḏáví
tukhę́ʾbiʾ namuu, ivi̱ʾgeḏi natąʾmuu nää oepáa k'ayḏipiyeʾ naʾą́ʾ.”

15 Jesus ûnhanginná dida’ óekaygikhâymáa’in inbí tsondi hay’i’ óesóge-íḏí, heḏiho’ iwáygéḏí
wíyá oe p'in kw'áyepiye’bá wí’bo namää.

Jesus p'oe kw'áayé nayi’

16 Kindi napuwamän dihayḏi Jesus-ví khäge’nin oe p'oekwíngépiye’ diwhą́.
17 Wí kophênbay iwe dívítógi, p'oekwı̨́’ p'ą̈näpiye’ oe Capernaum-piye’ diwáymu-íḏí. Wa’
dimän dihayḏibo’ nakhụụpóe, heḏi Jesus inbí’we wa’ḏi wínapówápí.
18 Ihayḏi kaygi iwąą’an heḏi hânho nap'oet'úkhúpóe.
19 I kophênbay i dây’osande’i phéḏí dâysayḏe’, heḏi ma’ḏi poeye háa yôenu míya
dimää ihayḏi Jesus p'oe kw'áayé nayiḏi i kophênbay tso’wapiye’ na’ą̈ḏi óemû’, heḏi
dikhuwôeda’póe.
20 Hebo iḏá ovâytụ’an, “Naa Jesus-ân omuu, wí’íkhuwôeda’ípí.”
21 Heḏiho híhchandi kophênbay iwe óetógi, heḏi p'o kı̨́’ge dimänninnäpiye’ wesebo dipówá.

In t'owaḏi Jesus óetụwą̈máa

22 In báyékí t'owa wa’ḏi oe p'o’ p'ą̈näbo diyi’indi Jesus-ví khäge’nin ho ovâymû’
i kophênbay iwe wí’bo dívítógiḏi iweḏi dimú-íḏí, heḏiho dínhanginná Jesus indáḏí
wínamääpí’in. Wî’ḏą’ wí kophênbay iwe na’ä̈nwän, heḏiho di’ân Jesus-á wa’ḏi iwebo
na’ä̈nnin.
23 Wíyá tháwändá wây-á kophênbay hı̨́’ínnin oe Tiberias búu’úḏí di’ą̈ą̈, heḏi iwáy Jesus i
pávágî’ ikụ́’daamägiḏi in t'owa dâyk'oe iwe tso’wa diwhi’kw'ǫ́.
24 Heḏi Jesus-á iví khäge’nindá iwe wídiyipí’in in t'owa dâymû’ ihayḏi, in kophênbay eeye
dívítógikíḏí oe Capernaum búu’ú’aypiye’ dimää óenuwą̈́-íḏí.

Jesus natụ́ i-á i pává nawówátsipą̈yi’i namuu’in

25 In t'owaḏi Jesus oe p'o’ p'ą̈nä óeshaaḏi óetsikáyin, “Háhkandi’, hą̈ą̈ḏan unpówá nä̈we?”
26 Jesus-di ovâytụ’an, “Ta’gendi wâytụmáa, i pínnán naaḏi wâykeeyandibo nakeepo’
naa Yôesi Táḏáví’weḏi o’ą̈ą̈’in, hewänbo hä̈’i bînmû’ḏi naa ví khäge’nindá iwe
wídiyiwíḏítụwą̈máapí, i pává bînk'oeḏi ísḥụhpóeḏíbo dítụwą̈máa.
27 I koegî’ wówátsi nahándepí’in napą̈yi’ipiye’ úvíkhą̈ą̈-í, i koegî’ nahá’ḏą̈npo’ipiyeḏą’bá
yoe. Naa t'ą̈hkí t'owagî’ o’aypụyą̈’iḏi kı̨́’bi koegî’ wâymą̈ä̈ní, gá Yôesi Táḏáḏí kee’eeḏi
dînk'û’ḏân kin dáy’ą́míḏí” kin ovâytụ’an.
28 Heḏiho óetsikáyin, “Hânnan ívî’ą́mí Yôesi Táḏá âyhíhchanmą̈ä̈níḏí?”
29 Jesus-di ovâytụ’an, “Gá kinnân: Naa i Yôesi Táḏáḏí dísandiví’piye’ úvíwhą̈yụ́-í. Nä’innân
Yôesi Táḏá nada’ úví’ą́mí’in.”
30 Indi óetsikáyin, “Háawin pínnánnan ụḏi dînkeeyą́mí heḏânho wînwhą̈yụ́-íḏí? Hânnan
bikhâymáa?
31 Na’inbí hehą̈ą̈win thehtáy pahpá’in gínmuu’in owáy ahkónu iwéngé diyi’ ihayḏi nä’i
koegî’ manna gin dâytụ’o’i dâyk'oe. Yôesi Táḏáví tą’nin diwe kinnân natą’muu:
Pává makówáḏí ovâymägi dâyk'óe-íḏí.
32 Ti hą̈ą̈wí ihaybá ụ́koeḏi?” Jesus-di ovâytụ’an, “Ta’gendi wâytụmáa, Moses-á hä̈’i pává
wí’imägipí, naví Táḏá-ân imägi. Heḏi hä̈’i pává-á kodı̨́’di makówáwi pává wínamuupí,
hewänbo nää-á naví Táḏáḏá ta’gendi makówáwi pává wovâymä’.
33 Heḏi nä’i pává Yôesi Táḏá napą̈yi’i-á makówáḏí na’ą̈ą̈’i namuu, heḏi t'ą̈hkí t'owa wówátsi
ovâymä’.”
34 Indi óetụ’an, “Na’inbí Sedó, hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí kı̨́’bi pává dímä’ve-í.”
35 Jesus-di ovâytụ’an, “Naa-ân pává waagi’bá omuu, t'owa wówátsi napą̈yi’i’.
To’wí naví’piye’ na’ą̈ą̈’i-á há’to nahąhsénı́, heḏi to’wí naví’piye’ iwhą̈yụ́-á há’to
nap'oesá’aapúwí.
36 “Hewänbo ho wâytụ’an waa, tobáháa dímû’ wänbo’, naa wíḏînwhą̈yundepí.
37 To’wên naví Táḏáḏí naa dímä’in naví’piye’ di’ą̈ą̈-í, heḏi to’wí wänbo naví’piye’ na’ą̈ą̈’i-á
naaḏi há’to dóyoegi’ą́mí.
38 Naa oe makówáḏí owhą́ dáy’ą́míḏí háa iḏi dísandi’ nada’ waagi, háa naa oda’ waagá yoe.
39 I dísandi’ nada’ in t'owa naa dímägi’in naaḏi dovây’ą́yîngi’ą́mí’in heḏânho wî’
wänbo in diweḏi wínapeḏée-ípí, hewänbo i t'ą̈’gi thaa naná’ dihayḏi naaḏi in t'ą̈hkí wíyá
dovâywáywówápaa-í.
40 Kinho naví Táḏá nada’ dáy’ą́mí’in, gá nada’ḏân t'ą̈hkí in dínhanginná’nin naa iví ay
omuu’in, heḏá naví’piye’ dívíwhą̈yunde’in wówátsi nahándepí’in dâymá’ve-í’in. Heḏi i t'ą̈’gi
thaa naná’ dihayḏi naaḏá wíyá dovâywáywówápaa-í” kin Jesus-di ovâytụ’an.
41 In Huḏíyoví p'ó’ḏéḏí’in ivı̨́’geḏi dívít'ayhí’máa, gá natụ́ḏân, “Naa-á i pává makówáḏí
owhą́’di-ân omuu.”
42 Kinnân ditụ́’: “Nä’i-á Jesus namuu, i-á Joseph-ví ay namuupí’an. Iví táḏá-á iví yíyá-á
âytaa. Heḏi háaḏan nää-á natụ́’ makówáḏí nawhân gin?”

43 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Haʔwâagi wíʔúvít'ayhíʔmáʔve-ípí.
44 Toʔwí wänbo wíʔûnkoe̱dipí naviʔpiyeʔ naʔää̱-ídí, naví Tá̱d̲á i dísandid̲i naviʔpiyeʔ óemaad̲id̲a̱ʔmânhoʔ. He̱d̲i in naviʔpiyeʔ diʔää̱ʔindá dovâywáywówápaa-í i t'ä̱ʔgi thaa naná̱ʔ dihayd̲i.
45 Wí Yôesi Tá̱d̲áví tukhe̱ʔbiʔ hänʔoe kinnân ita̱ʔnan:
Yôesi Tá̱d̲á̱d̲ân t'ä̱hkí t'owa ovâyhä̱ʔa̱mí.
He̱d̲iho nää toʔwên naví Tá̱d̲á ônt'óyannindi iviʔwe̱d̲i dihä̱hpóeʔin naviʔpiyeʔ diʔää̱-í.
46 Naa wóʔtû̱ʔpí toʔwíd̲í i Tá̱d̲á óemûʔin. Naad̲id̲a̱ʔmân Yôesi Tá̱d̲á dómûʔ, gá ee naʔän diwe̱d̲i oʔää̱d̲ân.
47 “Taʔgendi wâytu̱máa, toʔwí wänbo naviʔpiyeʔ iwhä̱yundeʔi wówátsi nahándepíʔin imáa.
48 Naa pává in t'owa nawówátsipä̱yiʔi waagiʔbá omuu.
49 Tobá unbí hehä̱ä̱win thehtáy pahpáʔin oe ahkónu wéngé diyiʔ ihayd̲i i koegîʔ manna kin dâytu̱ʔoʔid̲i ovâykhóekhú̱u̱mägi wänboʔ, tíʔúugéd̲í dit'a̱hán.
50 Hewänbo nää naad̲á pává makówád̲í nawhân niʔge̱d̲i wâytu̱máa, he̱d̲i wí toʔwí näʔid̲i óekhóekhú̱u̱mägiʔi háʔto nahä̱ä̱ní.
51 Naa-ân i pává makówád̲í naʔää̱d̲i wówátsi napä̱yiʔi waagiʔbá omuu. Toʔwên näʔi pává̱d̲í ovâykhóekhú̱u̱mägiʔin hänhay wänbo t'ä̱hkí dâywówátsimáʔve-í. NäʔI pává naví túuʔú dînmuu t'ä̱hkí t'owa dovâypä̱gít'óeʔi dâywówátsikéyíd̲í” kin Jesus-di ovâytu̱ʔan.
52 Ihayd̲iho in Hud̲íyoví p'óʔd̲é̱d̲íʔin dívítu̱hkannan. Wáy wên ditsikapóe, “Hândid̲an näʔi sendi iví túuʔú dípä̱gít'óe díkhóekhú̱u̱määnídí?”
53 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Taʔgendi wâytu̱máa, naa t'ä̱hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yä̱ʔiví tûu ûnp'oe̱d̲i wíwovâykhóekhú̱u̱mägipíd̲áhoʔ, wówátsi wänbo wívînmáapí.
54 Toʔwên t'ä̱hkí naví tûu ûnp'oe̱d̲i ovâykhóekhú̱u̱mägiʔindá wówátsi nahándepíʔin dâymáa, he̱d̲á naad̲á i t'ä̱ʔgi thaa naná̱ʔ dihayd̲i dovâywáywówápaa-í.
55 Naví túuʔú taʔgendi koegîʔ waagiʔbá namuu, he̱d̲á naví ûnp'oe-á taʔgendi su̱wä̱gîʔ waagiʔbá-á.
56 Toʔwí naví tûu ûnp'oe̱d̲i óekhóekhú̱u̱mägiʔi-á naa-ád̲í namuu he̱d̲á naa-á i-ád̲á.
57 Naví Tá̱d̲á̱d̲í naa dísandi-á i hä̱ä̱d̲i wänbo t'ä̱hkí nawówáyiʔi namuu, he̱d̲i i-á nawówáyid̲i naa-á owówáyiʔ. Handid̲ibá toʔwí naad̲i dókhóekhú̱u̱mägiʔi naviʔwe̱d̲i íwówátsikéyí.
58 He̱d̲iho naa-ân i pává makówád̲í naʔä̱ʔiʔ omuu, i pává unbí hehä̱ä̱win thehtáy pahpáʔin dâyk'oeʔiʔ waagiʔbá wíʔomuupí. Hä̱ʔi pává dâyk'oe wänbo tíʔúugéd̲í dit'a̱hán. Hewänbo toʔwên i pává naa omuuʔiʔ dâyk'oeʔindá hänhay wänbo t'ä̱hkí dâywówátsimáʔve-í.”
59 Jesus näʔin natú̱ oe Capernaum búuʔú̱ʔay, i Hud̲íyoví méesateʔay iwe in t'owa ovâyhä̱ʔoʔ ihayd̲i.

Wáy wên t'owad̲i Jesus óeyoeʔan

60 Báyékí i-ád̲í dimäʔnin dit'oe̱d̲i ditú̱, “Näʔi hí-á nakâymuu âyhóníd̲í. To-an iséegíʔa̱mí?”
61 Hewänbo toʔwíd̲í wänbo óetu̱ʔanpíd̲í Jesus ûnhanginná näʔi ovâytu̱ʔan niʔge̱d̲i díví't'ayhíʔmáaʔin, he̱d̲ihoʔ ovâytsikáyin, “Ti näʔi naad̲i wâytu̱ʔandiʔ wíwovâyhí̱ʔanpíd̲í naa-ád̲í wíyá wíʔípundaʔpí?
62 Hân íʔä̱a̱ní undi naa t'ä̱hkí t'owagîʔ oʔaypu̱yä̱ʔi dímûʔd̲i kw'áyepiye owáypeed̲i páad̲é oʔän diwepiyeʔbá?
63 I Yä̱ʔd̲âaʔi P'oewa̱a̱hä̱a̱ nawówátsipä̱yiʔ, t'owa-á wíʔbo wíd̲ínkoe̱d̲ipí. I híʔ naad̲i wâytu̱máaʔiʔ i Yä̱ʔd̲âaʔi P'oewa̱a̱hä̱a̱víʔwe̱d̲i naʔä̱ʔ he̱d̲i näʔi híʔ-áho nawówátsipä̱yiʔ.
64 Hewänbo wáy wên un wíʔúvíwhä̱yundepí.” Jesus-di haʔwâa ovâytu̱ʔan gá páad̲é̱d̲íbo ho ûnhanginnândân toʔwên iviʔpiyeʔ wíd̲ívíwhä̱yu̱khâymáapíʔin dimuuʔin, he̱d̲á ûnhanginnân wáʔ toʔwíd̲í óeku̱hpegít'óeʔi namuuʔin.
65 He̱d̲á wáʔ ovâytu̱ʔan, “Kindid̲ânkun wâytu̱ʔan, toʔwí wänbo naviʔpiyeʔ wíʔûnkä̱ʔä̱ä̱koe̱d̲ipí naví Tá̱d̲á̱d̲í óemägid̲id̲a̱ʔmân.”
66 Iví híʔ ûnmuud̲i báyékí in óeyu̱u̱honnin i-ád̲í wíyá wíd̲ipundaʔpí, he̱d̲iho óeyoeʔan.
67 He̱d̲i Jesus iví tä̱ʔd̲i wíye khä̱ge̱ʔnin itu̱ʔan, “Heyâa un, ti undi wáʔ díyoeʔa̱míʔin ída?”
68 Simon Peter-di óetu̱ʔan, “NaʔinbÍ Sedó, tovíʔpiyanho gimú-í? U̱d̲id̲a̱ʔmân dítu̱máa hád̲íd̲í näʔin wówátsi nahándepíʔin âykéyíʔin.
69 NaʔIn ívíwhä̱yu̱mägiho he̱d̲á gínhanginnânhho u̱ i shánkí yä̱ʔd̲âaʔi unmuuʔin, i Yôesi Tá̱d̲á̱d̲í wóesandiʔ.”
70 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Naad̲i wíʔbo un tä̱ʔd̲i wíye wâyde̱ʔmanpíʔan, hewänbo wîʔ unbíʔwe̱d̲i Penísendi waagiʔbá namuu.”
71 Simon Iscariot-ví ayvíʔge̱d̲i ihíʔmáa, i-á Judas gin nakhä̱wä̱, he̱d̲i Penísendi waagiʔbá namuu gin Jesus-di óetu̱ʔan gá tobá in tä̱ʔd̲i wíye khä̱ge̱ʔninbíʔwe̱d̲i namuu wänbo Jesus óeku̱hpekhâymáad̲ân.

7

Jesus-ádí iví tí'ûuwindádí

1 Nä'i häähwí naphade ihaydi Jesus oe Galilee nange i'ge t'ähkí nayi'. Judea nangepiye'
wínamäähpí, in Hudíyoví p'ó'dédí'in hádídídą'mân dítumáa hádídí óehéyí'in dâytuwähmáadí.
2 In Hudíyoví shánkî'di púnú' naná, dáy'óhkhuute'âykw'óe'ó'i shánkî'di gin dâytu'o'.
3 Hediho Jesus-ví tí'ûuwindi óetu'an, "Nähwedi ópûn hedi oe Judea nangepiye' unmú-í,
hedânho in t'owa uví'piye' dívíwhäyunde'in iwe diyi'indi i pínnán t'ôe bi'o'in wóemúnídí.
4 To'wí in t'owadi kee'eedi óetaa-í'in nada'di kaadibo háawên wí'i'opí. Hedânho ki'bi
häähwí bikanhondi, úkhây'ä' to'wên t'ähkíví páadépiye' bi'ąąmí'in."
5 Ha'wâa óetu'an, gá tobá iví tí'ûuwin dimuu wänbo' iví'piye' wídívíwhäyundepídân.
6 Jesus-di ovâytu'an, "Naagî' ihaydi wa' wídînnáhpí, hewänbo ungî'-á hähädi wänbo t'ähkí
híwó' dihaydi únná.
7 In t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'in dimuu'in há'to wovâyt'áy-í, hewänbo naa-ân dít'ay, gá
dovâytumáadân inbí yä'dâapí tsiyekan ni'gedi.
8 Unnân wáy dínshánkî'diná' diwepiye' bípûn. Naa-á wa'di wó'mänpí híwó' dihaydi naagî'
wínanáhpídí" kin ovâytu'an.
9 Hediho' oe Galilee nange iwebo iwóyí'.

Jesus Jerusalem búu'úpiye' namää

10 Iví tí'ûuwin oe dínshánkî'diná' diwepiye' dimää ihaydi tí'úugédí i wá' namää, hewänbo
kaadibo-ân namää, keedibo-á yoe.
11 In Hudíyoví p'ó'dédí'indi ee dínshánkî'diná' diwe óetuwämáa, hedi dívítsika'máa,
"Wáyho i to'?"
12 In báyékí t'owa iwe diyi'in báyékí dívíkaahí'máa ivi'gedi. Wên ditû', "Híwó'di sen
namuu" gin. Wây-á ditû', "Yoe, handá yoe. Idi báyékí t'owa in ta'gen namuu iwedi
ovâyyâa'o'."
13 Hewänbo t'ähkí in t'owa in Hudíyoví p'ó'dédí'in dâykhuwôeda'máadí kaadibo ivi'gedi
dívíhí'máa.
14 I shánkî'di píngé haydi naphade ihaydi Jesus i méesate hay'i ee nats'ú hedi in t'owa
ovâyhá'o'.
15 In Hudíyoví p'ó'dédí'in ovâyháa'andi ditú, "Hândidangú nä'i sen hânho ûnhanginná,
to'wídí óehá'anpí wänbo'?"
16 Jesus-di ovâytu'an, "Naví háhkan naví'indą' wídînmuupí, hewänbo i dísandiví'in wá'
ûnmuu.
17 In to'wên háa Yôesi Tádá natú waa dikanda'indáho dínhanginpúwí naví háhkan ni'gedi,
háa Yôesi Tádá natú waa dikanda'indáho dínhanginpúwí naví háhkan ni'gedi, háa Yôesi
Tádáví'wedi dîn'ää'in hediháa naví ánshaa i'gedibo dáypihí'máa'in.
18 In to'wên inbí ánshaa dínmuu'idą' dívíhée'o'indá dívípitegé-í'in dida'. Hewänbo to'wên i
ovâysandi' kw'áye óetegé-í'in dida'indá in ta'gen dívíhée'o', hedá inbí pí'ná khó'yé-á hôeyó
wänbo wídâymáapí.
19 Moses-di Yôesi Tádáví tsontuu wovâytą'nanpí'an, hewänbo wénä wí wänbo un iví tą'kan
wívîn'a'gindopí. Háadan naa díhéyí'in ída'?"
20 To'wídí in t'owa yâadi óetu'an, "Háadan untú, to'wí nada' wóehéyí'in? Ụ-á wí yä'dâapî'
p'oewąąhąądi wóemáa, hedânho ha'wâa untú."
21 Jesus-di ovâytu'an, "Wên pínnán t'ôe kaykhanwówá thaa iwe dáy'andibo un t'ähkí
wovâyháa'an,
22 hewänbo undá unbí e'nûn áyyąą in Hudíyoví k'ewę' taadi bîntaa'o' inbí thaa dínná'
dihaydi tobá kaykhanwówá thaa nanân wänbo', gá hän'oe Moses-di han wovâyyôndân.
(Moses-á i páadé'i wínamuupí nä'in khuu i'andi', hewänbo in shánkí hän'oe'indáho hanho
dívi'an.)
23 Nää wí enúkáy nä'in k'ewę' taadi óetaa'o' kaykhanwówá thaa nanân wänbo', hedânho
Moses-ví tsontuu wívîn'a'ginhánú-ípídí. Hedi háadan handi naa-ádí ít'ay wí sen túu'ú
t'ähkíbo dônhehkháa'andi kaykhanwówá thaa nanân wänbo'?
24 Wí häähwí háa puwädi nakeet'óe'in bînwänpimû'dibo' wesebo wí'ítúnípí, 'Kinnân na-
muu,' hewänbo páadé áyîngidi bînnuwä'í-á háa namuu'in, hedânho únkoedí-í ítúnídí ta'gendi
háa namuu'in."

*T'owa ditsikapo', "Ti Jesus-ân i to'wí namuu Yôesi Tádádí óesogekhâymáa'i' t'owa
ovây'aywoenídí?"*

25 Wên t'owa ee Jerusalem diwe'in ditú, "Ti nä'i sen i to'wí na'inbí tsonnindi óehéyí'in
dida'i wínamuupí'an?

26 Binmúʔḏí, hä̱ʔin t'owa t'ä̱hkíví páaḏépiyeʔ ihíʔmáa, heḏi toʔwí wänbo háabo wínatû̱ʔpí
óewóyí̱ʔníḏí. Tigú in tsonnin dívíwhä̱yunde näʔi-ân namuu i toʔwí Yôesi Táḏáḏí
óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí.
27 Hewänbo kavêe i-á wínamuupí. I toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa
ovâyʔaywoeníḏí naʔä̱ä ihaydá, toʔwí wänbo wíʔûnhanginnánípí wä̱ẖä̱ä̱wi namuuʔin, hewänbo
t'ä̱hkíḏíbo gínhanginná wä̱ẖä̱ä̱wi näʔi sen namuuʔin."
28 Jesus-di i méesate hayʔi iwe ovâyhä̱ʔoʔ ihaydi kaygi ovâytu̱ʔan, "Ítû̱ʔ únhanginná toʔwí
omuuʔin heḏá wä̱ẖä̱ä̱wi omuuʔindá. Naa wíʔbo opichanpóeḏíbo wóʔä̱ä̱pí. I toʔwí naa
dísandiʔ taʔgendi nawówáyiʔ, heḏi undi wívîntaapí,
29 hewänbo naaḏá dótaa, gá iviʔweḏi oʔä̱ä̱ḏân, heḏá iḏá dísan."
30 Jesus-ví híʔ ûnmuuḏi óepankéyíʔin didaʔ, hewänbo óekéyí ihaydi waʔ wíʔûnnáhpíḏí toʔwíḏí
wänbo wíʔóeyä̱ʔpí.
31 Hewänbo báyékí t'owa iwe diyiʔin iviʔpiyeʔ dívíwhä̱yu̱. Kin ditû̱ʔ: "I-ânkun i namuu
Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí. Wíyá toʔwí-á háʔto naʔä̱ä̱-í shánkí báyékí pínnán
ikeeyä̱míḏí näʔi senbíʔweḏi."

Jesus óepankéyíʔin didaʔ

32 In Pharisees dit'oe in t'owa näʔi hä̱ä̱wí Jesus-ví̱ʔgeḏi dívíkaahíʔmáaḏí, heḏiho indáḏí
heḏá in owhaʔ p'óʔḏédíʔindáḏí wên sundaḏo i méesate hayʔi dâyʔä̱yíʔdoʔin ovâysan
óepankéyíḏí.
33 Jesus-di in t'owa ovâytu̱ʔan, "Hây t'ä̱hkíḏä̱ʔ undáḏí dáywóyí̱ʔní, heḏáháʔ owáymän i
dísandiviʔwepiyeʔ.
34 Heḏáháʔ undá dínuwä̱-í, hewänbo háʔto díshaa-í. Wáy naa omän diwepiyeʔ
wíʔúnpu̱hkoeḏí-ípí."
35 In Huḏíyo tsonnin dívítu̱ʔan, "Wáypiyan näʔi sen namän? Natû̱ʔ háʔto âysháa-í gin. Ti
namän gáhân wáy in Huḏíyo diwaḏekw'óʔ deeyepiyeʔ, in Huḏíyo dimuupíʔin t'owaví yâa
nathâa-íḏí, hä̱ʔin Huḏíyo dimuupíʔin ovâyhä̱ʔämíḏí?
36 Iḏi dítu̱ʔan, 'Undi dínuwä̱-í hewänbo háʔto díshaa-í. Wáy ochangít'óe iwepiyeʔ
wíʔúnpu̱hkoeḏí-ípí.' Hânnangú iví híʔ ûntu̱ʔdaʔ?"

P'oe nawówátsipä̱yiʔ i̱ʔgeḏi Jesus-di ovâytu̱máa

37 I t'ä̱ʔgi shánkîʔḏi thaa-á shánkí hayʔi thaa namuu, heḏi Jesus iwe nawindi kaygi
ovâytu̱ʔan, "Toʔwí nap'oesáʔaaḏi naviʔpiyeʔ naʔä̱ä̱-í isu̱wä̱-íḏí.
38 Yôesi Táḏáví tä̱ʔnin diwe kinnân nata̱ʔmuu: Toʔwên naviʔpiyeʔ dívíwhä̱yundeʔinbí píʔnä
khóʔyé wí p'oʔk'ay waagibá dâymáa, heḏi i p'oe-á nawówátsipä̱yiʔi namuu."
39 I p'oe i̱ʔgeḏi ihéeʔandi-á i Yä̱ʔḏâaʔi P'oewä̱ä̱hä̱ä̱-ân namuu, heḏi toʔwên iviʔpiyeʔ
dívíwhä̱yundeʔin i Yä̱ʔḏâaʔi P'oewä̱ä̱hä̱ä̱ dâykéyí. Hewänbo näʔi Yä̱ʔḏâaʔi P'oewä̱ä̱hä̱ä̱-á waʔḏi
wíʔovâymägipí, Jesus waʔḏi makówápiyeʔ wínapeepíḏí.

In t'owa wêegeʔin dipóe

40 In t'owa näʔin ovaytu̱máaʔin dit'oe ihaydi wáy wên ditú̱, "Taʔgendi näʔi-á Yôesi Táḏáví
tukhę̱ʔbi ʔâytsíkhaʔmáaʔi namuu."
41 Hewänbo wây-á ditú̱, "I-á namuu i toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí."
Heḏá waʔ wây-á ditú̱, "Hewänbo i toʔwí Yôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí
Galilee-wi wínamúnípí.
42 Ti Yôesi Táḏáví tä̱ʔnin diwe wínatú̱hpíʔan, i toʔwí iḏi óesogekhâymáaʔiʔ t'owa
ovâyʔaywoeníḏí David-ví ây iweḏiʔibá namúní, heḏá oe Bethlehem-dá naʔaypu̱yä̱gít'óe, i
búuʔúʔay David naʔaypu̱yä̱ iwebá."
43 Heḏiho in t'owa Jesus-ví̱ʔgeḏi handa̱ʔ wídíviʔánshaamáapíḏí wêegeʔin dipóe.
44 Wáy wêndi óepankéyíʔin didaʔ, hewänbo toʔwíḏí wänbo wíʔóeyä̱ʔpí.

In Huḏíyoví p'óʔḏédíʔin Jesus-víʔpiyeʔ wíḏívíwhä̱yundepí

45 In méesateʔin sundaḏo diwáymää in owhaʔ p'óʔḏédíʔindá heḏá in Pharisees-á dikw'ó̱ʔ
diwepiyeʔ, heḏi in sundaḏo ovâytsikáyin, "Heḏi háaḏan i sen wívînmaapí?"
46 Indi in Pharisees ovâytu̱ʔan, "Hânhay wänbo wí toʔwí wíʔihéeʔanpí hä̱ʔi sen ihéeʔo
waagibá."
47 In Pharisees-di ovâytsikáyin, "Ti un wáʔ in taʔgen namuu iweḏi iḏi wovâyyâaʔan?
48 Ti wíʔúnhanginnáhpíʔan wîʔ wänbo naʔin tsonnindá heḏá naʔin Pharisees-á iviʔpiyeʔ
wíʔívíwhä̱yundepíʔin?
49 Yôesi Táḏáḏí näʔin t'owa iviʔpiyeʔ dívíwhä̱yundeʔin ovâytuchä̱nukhâymáa, indá i tsontu̱u̱
Moses itaʔnandi wíḏâytaapí."
50 Wí sen in diweḏi Nicodemus gin nakhä̱wä̱ʔiḏi ovâyhéeʔan, i-á hänhaybo Jesus-víʔpiyeʔ
namääʔiʔ namuu.

51 Kinnân ovâytu̱ʼan: “Wígínkoe̱dipí gitú̱ní̱dí háa wí toʼwí híwǫ́ʼ háa híwǫ́ʼpí iʼannin páa̱dé
iví tu̱u̱ gitʼoepí̱díboʼ, he̱dá háawên iʼannindá gínhanginpóepí̱díboʼ. Naʼinbí tsontu̱u̱ ki̱ʼmin
gínmuupíʼan.”
52 Indi óetu̱ʼan, “Háa̱dan igîʼ bikhä̱ge̱ʼhéeʼoʼ? Ti u̱ wáʼ Galilee iweʼibá unmuu gáhân?
Áyîngi̱di Yôesi Tá̱dáví ta̱ʼnin mântu̱u̱ʼa̱mí, he̱dân ú̱hanginpúwí wîʼ wänbo wí Yôesi Tá̱dáví
tukhe̱ʼbiʼ Galilee-wi wínamuupíʼin.”

I kwee wíyá kweeví sendá̱dí itʼaywǫ́ʼnandiʼ
53 Tʼä̱hkí̱díbo inbíʼpiyeʼ dívíweehoʼ.

8

1 Hewänbo Jesus-á oe Olive Okú gin dâytu̱ʼoʼ iwepiyeʼ namää.
2 Wíyá tháwän héʼdi̱boʼ iʼ méesate hayʼi eepiyeʼ nawáymää. Báyéki tʼowa ûnpówá̱dí indá̱dí
isóge he̱di ovâyhä̱ʼan.
3 He̱di in Hu̱díyoví khuu dâyhä̱ʼoʼindá̱dí in Pharisees-á̱dí wí kwee Jesus naʼän diwepiyeʼ
óehoʼ. Näʼi kwee-á wíyá kweeví sendá̱dí dänt'aywǫ́ʼdo̱di óekêʼ. In tʼowaví páa̱dépiyeʼ
óekwi̱nu̱ʼan,
4 he̱di indi Jesus óetu̱ʼan, “Há̱hkandiʼ, näʼi kwee-á wíyá kweeví sendá̱dí
dänt'aywǫ́ʼdo̱díboʼ óekêʼ.
5 I tsontu̱u̱ Moses ita̱ʼnan diwe kinnân díyôn: Wí kwee kin iʼoʼiʼ âykʼusä̱yu̱héyíʼin
gínkhâyʼä̱ʼ. Heyâa u̱, hân ú̱chanpoʼ?”
6 Näʼin Jesus óetu̱ʼan óetayi̱ʼní̱dí wên háawên híwǫ́ʼpíʼin natu̱hpée-í̱dí he̱dânho
ônt'aywǫ́ʼdichä̱nú-í̱dí. Jesus it'ä̱ä̱dí oe nange iví mankhú̱dí hä̱ä̱wí ita̱ʼnan.
7 Hewänbo ihayda̱ʼ óetsikáyínde̱ʼ, he̱díhoʼ idaygiʼandi ovâytu̱ʼan, “Wénä wí unbíʼwe̱di
wíʼit'aywǫ́ʼnanpîʼdi, i̱dân i kwee páa̱dé óekʼusä̱yú̱-í.”
8-9 He̱di wíyá it'ä̱ä̱dí oe nange iwáyta̱ʼnan. In senäʼ i kwee óetsʼú̱deʼin näʼin dit'oe̱di
wi̱ʼíngin tʼä̱hkí iwe̱di dipee, in shánkí saydôe páa̱dé, he̱di Jesus-á̱dí i kwee-á̱dí wíʼbo iwe
dawindi ovänyoeʼan.
10 Jesus wíyá idaygiʼandi i kwee óetsikáyin, “Wáyho in ton? Ti wîʼ wänbo wínatú̱hpíʼan
wóetuchä̱nú-íʼin ú̱khâyʼä̱ʼ?”
11 I kwee̱di óetu̱ʼan, “Mäʼmää, toʼwí wänbo háabo wínatú̱hpí.” Jesus-di óetu̱ʼan, “Naa
wänbo-á yoe. He̱dího ópûn, nää iwe̱dí páa̱dépiyeʼ wíyá wívitʼaywǫ́ʼnamípí.”

Jesus natú̱ wí kohthay waagiʼbá namuuʼin
12 Jesus wíyá ihéeʼandi in tʼowa ovâytu̱ʼan, “Naa wí kohthay waagiʼbá omuu tʼowa
tʼä̱hkígîʼ. Toʼwí naa-á̱dí nayiʼi háʼto khu̱u̱ i̱ʼge nayę̂ę́ní, hewänbo i kohthay nawówátsipä̱yiʼiʼ
imáʼve-í.”
13 In Pharisees-di óetu̱ʼan, “U̱-á wíʼbo uvi̱ʼge̱di bipihíʼmáa, he̱dânho háa untû̱ʼnin toʼwí
wänbo wíʼûnkhâyʼä̱hpí iwhä̱yú̱-íʼin.”
14 Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Tobá wíʼbo navi̱ʼge̱di wâytu̱ʼan wänboʼ, háa naa̱di wâytu̱ʼan waa
taʼgen namuu, gá naa dînhanginnândân wä̱hä̱ä̱di oʼä̱ä̱ʼin he̱dá wä̱hä̱ä̱piyeʼ omännindá.
Hewänbo undá wä̱hä̱ä̱di oʼä̱ä̱ʼin háa wä̱hä̱ä̱piyeʼ omännin wíʼúnhanginnáhpí.
15 Undi tʼowa bînwänpimúnde̱dibo bînt'aywǫ́ʼdichä̱nundeʼ. Naa̱dá toʼwí wänbo
wíd̨ônchä̱nundepí.
16 Hewänbo wí toʼwí dônchä̱nu̱dáhoʼ, híwǫ́ʼ dáyʼa̱mí, gá wíʼbo wíd̨áyʼopíd̨ân, hewänbo i
dísandi-á̱dí naa-á̱dí handa̱ʼ gatû̱ʼ.
17 Unbí tsontu̱u̱ ta̱ʼnin diwe wänbo kinnân nata̱ʼmuu: Wí toʼwí óetsondiwekán dihayd̨i wên
wíye̱di handa̱ʼ ivi̱ʼge̱di datû̱ʼdáhoʼ, únkhâyʼä̱ʼ úvíwhä̱yú̱-íʼin háa datú waa taʼgen namuuʼin.
18 Naa i wîʼ omuu navi̱ʼge̱di dáypihéeʼoʼiʼ, he̱dá navi Tá̱dá dísandiʼ wáʼ navi̱ʼge̱di ihéeʼoʼ.”
19 Indi óetsikáyin, “Wáyhoʼ uví tá̱dá?” Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Undi̱dá naa wíd̨ítaapí, naví Tá̱dá
wänbo-á wíd̨íntaapí. Naa dítaa̱dáhoʼ, naví Tá̱dá wáʼ dîntáa-íwän.”
20 Tʼä̱hkí näʼin Jesus natú i méesate hayʼi ee ovâyhä̱ʼo ihayd̨i, i chä̱ʼ nateʼkwʼǫ́ʼdi íve núʼ
nanáʼ diwe. He̱di toʼwí́di wänbo wíʼóepankêʼpí, ihayd̨i waʼd̨i wíʼûnpóepí̱dí óekéyí̱dí.

Jesus natú̱ wáy namän dipiyeʼ in tʼowa wíd̨ínkoe̱dí-ípí dimú-íʼin
21 Jesus wíyá ovâyhéeʼandi ovâytu̱ʼan, “Naa nä̆we̱di omän, he̱di undi dítu̱wä̱khâymáa,
hewänbo unbí tʼaywǫ́ʼdi waʼd̨i bînmáa̱díboʼ íchuwagítʼóe. Wáy omän diwepiyeʼbá wíʼúnkoe̱dí-
ípí ímu-íʼin.”
22 He̱diho in Hu̱díyoví pʼóʼd̨é̱díʼin dívítu̱ʼan, “I natú wáy i namän deepiyeʼbá wígínkoe̱dí-ípí
gimú-íʼin. Háa̱dan kin natú? Ti wíʼbo ikheʼkhâymáa gáhân?”
23 Id̨i ovâytu̱ʼan, “Undá nää áagéwin ímuu, naa-á oe kwʼáyewi-á. Undá nää oepáa
kʼayd̨iwindá̱ʼ ímuu, naa-á yoe.

24 Heḏânkun naaḏi wâytu̱ʼan, unbí t'aywǫ́ʼdi bînmáaḏíboʼ íchuwagít'óe, heḏi toʼwí naa
omuuʼin úvíwhä̱yundepíḏáho taʼgendi unbí t'aywǫ́ʼdi bînmáaḏíboʼ íchuwagít'óeʼin únpúwí.
25 Heḏi óetsikáyin, “To-an unmuu?” Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Naaḏi páaḏéḏíbo wâytu̱máa toʼwí
omuuʼin.
26 Wíyá báyékí häa̱wí unbí̱ʼgeḏi otú̱níʼi naa dómáa, heḏá báyékí híwǫ́ʼpîʼ úvíʼandi na-
muuḏi naa dînkoeḏi wâyt'eʼp'íḏe-íḏí. Hewänbo háa i dísandivíʼweḏi ot'oeʼindą̨ʼ t'ä̱hkí t'owa
dovâytu̱ʼoʼ, heḏi i-á in taʼgendą̨ʼ ihéeʼoʼ.”
27 Hewänbo näʼin Húḏíyoví p'óʼḏéḏíʼin wíḏikaʼpówápí i óesandi-á Yôesi Táḏá namuuʼin.
28 Heḏiho Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Owáy naa t'ä̱hkí t'owagîʼ oʼaypu̱yä̱ʼiʼ undi dít'óhtä̱getege
ihayḏáhoʼ únhanginnání toʼwí naa omuuʼin, heḏá únhanginpúwí naa wíʼbo háawên
wíḏáyʼopíʼin, hewänbo háa naví Táḏáḏí díhą́ʼandiḏą̨ʼ dáyhéeʼoʼ.
29 I dísandiʼ naa-áḏí nayiʼ. Wíʼbo wíḏíyoeʼanpí, gá naa-á hą̈a̱ḏi wänbo t'ä̱hkí i
óehíhchandoʼiḏą̨ʼ dáyʼoḏân.”
30 Heḏi kin ovâyhíʼmáa ihayḏi báyékí t'owa ivíʼpiyeʼ dívíwhä̱yu̱.

Toʼinnan taʼgendi Abraham-bí ây dimuu?

31-32 Jesus-di näʼin Huḏíyo ivíʼpiyeʼ dívíts'anwhä̱yu̱ʼin ovâytu̱ʼan, “Naví híʼ hą̈a̱ḏi waa
dînʼaʼginhondáhoʼ, taʼgendi naviʼweḏi íhą́hpúwíʼîn ímuu, heḏá únhanginnání hą̈a̱wí in
taʼgen namuuʼin, heḏi pan waagiʼinbá wíyá wíʼímúnípí.”
33 Heḏi óetu̱ʼan, “Naʼindá Abraham-bí ây iweḏiʼinnân gimuu. Naʼindá hänhay wänbo
toʼwênbí pan wígimuupí. Heḏi háaḏan untú̱ pan waagiʼinbá wíyá wígimúnípí gin?”
34 Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Taʼgendi wâytu̱máa, toʼwên t'ä̱hkí dívít'aywǫ́ʼkanhonnindá,
t'aywǫ́ʼdiḏi ovâymáaḏí pant'ôeʼin waagiʼin dimuu.
35 Wí toʼwí pant'ôeʼi namuuʼi-á iví tsondiví k'aygi iwe hą̈a̱ḏi wänbo t'ä̱hkí wínachą̨ʼnípí,
hewänbo i tsondiví ay ûnmuuʼi-áho hänhay wänbo t'ä̱hkí k'aygiwi-ân namuu.
36 Heḏi naa Yôesi Táḏáví ay omuuʼiḏi unbí t'aywǫ́ʼdi iweḏi wâywhimaʼp'ą̨ḏiḏáhoʼ,
ihayḏibâa taʼgendi íwhimaʼp'ą̨ní.
37 Naa dînhanginná un Abraham-bí ây iweḏiʼin ímuuʼin, hewänbo undá ídaʼ díhéyíʼin, gá
naví híʼ unbí píʼnä khóʼyé wívînmáapíḏân.
38 Háa naví Táḏáḏí dînkeeyannin naaḏi wâytu̱ʼan, hewänbo undá háa unbí táḏáviʼweḏi ít'oe
waagibá úvíkanhon” kin Jesus-di ovâytu̱ʼan.
39 Heḏiho indi óetu̱ʼan, “Abraham-dá naʼinbí hänʼoeʼiʼ táḏá gínmuu.” Jesus-dá ovâytu̱ʼan,
“Abraham-bí ây taʼgendi ímuuḏáhoʼ, háa Abraham iʼan waabá úvíʼą̨a̱míwän.
40 Hewänbo näa undiḏá díhéyíʼin ídaʼ, tobáháa in taʼgen naví Táḏáviʼweḏi ot'oeʼindą̨ʼ
wâytu̱ʼan wänboʼ. Abraham-dá haʼwâa wíʼiʼanpí.
41 Undá háa unbí táḏá iʼo waabá úvíʼoʼ.” Heḏi óetu̱ʼan, “Táḏápíʼin ây wígimuupí. Wîʼḏą̨ʼ wí
táḏá gínʼän, i-á Yôesi Táḏá namuu.”
42 Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Yôesi Táḏá taʼgendi unbí táḏá únmuuḏáhoʼ, naa díséegí-íwän, gá
iviʼweḏi oʼą̨a̱ḏân, heḏânho näa-á näwe oyiʼ. Naa opichanpóeḏíbo wóʼą̨a̱pí, iḏân naa dísan.
43 Háaḏan wíʼíkaʼpóyą̨ʼpí háa wâytu̱máaʼin? Gá naví híʼ wíʼít'óyandaʼpíḏân.
44 Penísendi-ân unbí táḏá únmuu, heḏi undá íkandaʼ háa unbí táḏá nadaʼ waa. Páaḏéḏí
waabo näa iwehay Penísendi-á t'owa t'ą̨khą̨nuʼi namuu, heḏá in taʼgen namuuʼin iví píʼnä
wíʼihonpíḏí iweḏi ihânge̱ʼoʼ. Hą̈a̱ḏi wên hôeyó natú̱ ihayḏá háawi namuuʼin ipikeeyoʼ, gá wí
hôeyóʼi namuuḏân, heḏá in dihôeyóʼinbí táḏá-á dínmuu.
45 Hewänbo naaḏá in taʼgen wâytu̱ʼoʼ, heḏânho wíḏînwhä̱yundepí.
46 Wénä wí-an un taʼgendi ítú̱ní naa dáyt'aywǫ́ʼnannin? Tóebo yoe. Hewänbo naaḏi in
taʼgendą̨ʼ wâytu̱máa, heḏiho háaḏan wíḏînwhä̱yundepí?
47 Wí toʼwí Yôesi Táḏáviʼ ûnmuuʼiḏá iví híʼ ônt'óyandeʼ. Hewänbo undá Yôesi Táḏáviʼin
ímuupíḏânkun wívînt'óyandepí” kin Jesus-di ovâytu̱ʼan.

Hänʼoe Abraham-di Jesus óemûʼ

48 In Huḏíyoví p'óʼḏéḏíʼindi óetu̱ʼan, “In taʼgen gitú̱hpíʼan, u̱-á Samaria-wi waagiʼbá
unmuu, naʼinbí khuu wínâaʼaʼginpíḏí, heḏá wí yä̱ʼḏâapîʼ p'oewą̨a̱hą̨a̱ḏi wóemáa.”
49 Jesus-di ovâytu̱ʼan, “Naa wí yä̱ʼḏâapîʼ p'oewą̨a̱hą̨a̱ḏi wíḏímáapí. Naa naví Táḏáviʼgeḏi
híwǫ́ʼdą̨ʼ dáyhéeʼoʼ, hewänbo undá naviʼgeḏi híwǫ́ʼpí úvíhíʼmáa.
50 Wíʼbo wóʼdaʼpí otú̱níʼin naa hayʼi omuuʼin. Yôesi Táḏá-ânho namuu i nadaʼi kin
natú̱níʼin, i-áho natû̱ʼ háa undá in taʼgen bînmáaʼin heḏiháa naa-á.
51 Naaḏi taʼgendi wâytu̱máa, wí toʼwí naví híʼ dînʼaʼgindoʼi-á chuwa iwe háʼto napówá-í.”
52 In Huḏíyoví p'óʼḏéḏíʼindi óetu̱ʼan, “Näbáhaʼ gínhanginná wí yä̱ʼḏâapîʼ p'oewą̨a̱hą̨a̱ḏi
wóemáaʼin. Abraham nachuu, heḏá t'ä̱hkí in Yôesi Táḏáví hänʼoeʼin tukheʼmindá wáʼ
dit'ą̨hán. Hebo u̱-á untû̱ʼ wí toʼwí uví híʼ iʼaʼgindoʼi háʼto hänhay wänbo chuwa iwe napówá-
í.

53 Ti naʔinbí hehą̃ą̃wi thehtáy pahpâa Abraham-bí shánkí hayʔi unmuu gáhân? I-á heḏá
Yôesi Táḏáví tukhẹʔmindá dit'ą́hán. To-an ṵʔ unmuu gân unʔánde?"
54 Jesus-di ovâytṵʔan, "Naa wíʔbo hayʔi dáypipaaḏáhoʔ háagîʔ wänbo wínachą̃ʔmuupí.
Hewänbo naví Táḏáḏân naa hayʔi dípaa, heḏi ítṹʔ i-ân unbí Yôesi únmuu.
55 Undiḏá hänhay wänbo wívînta apí, hewänbo naaḏá i dótaa. Wíḏótaapí gin otṹḏáho naa
wí hôeyóʔiʔ omúní, un waagibá. Hewänbo naaḏá taʔgendi dótaa, heḏi iví híʔ dônʔaʔgindoʔ.
56 Unbí thehtáy pahpâa Abraham nahíhchą̨ą̨ gá i thaa oʔą̃ą̃ʔiʔ ipṵwą̃khâymáaḏân, heḏi imûʔ
ihayḏiho nahíhchanpóe."
57 In Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔindi óetṵʔan, "P'ą́nántą̃ pą̨ą̨yoʔi wänbo waʔḏi wṹʔmuupí. Hândiḏan
Abraham nâamûʔ?"
58 Jesus-di ovâytṵʔan, "Taʔgendi wâytṵmáa, waʔ Abraham naʔaypṵyą̃píḏíbo naa oyihoʔ."
59 Heḏiho dâyk'uuwóehógi óek'usą̃yṵhéyíḏí, hewänbo i meesate íveḏi kaaḏibo napee.

9

Jesus-di wí sen tsít'aaʔi naʔaypṵyą̃ʔiví keetan óemągi

1 Jesus oe p'óegé wáy namändi wí sen óemûʔ, i-á tsíʔt'aaʔibo naʔaypṵyą̃.
2 Jesus-ví khą̃gẹʔnindi óetsikáyin, "Hą́hkandiʔ, ti nąʔi sen wên t'aywṓʔnin iʔandân, háa iví
táḏáʔin dänt'aywṓʔnandi tsíʔt'aaʔi naʔaypṵyą̃?"
3 Jesus-di ovâytṵʔan, "Wên t'aywṓʔnin iʔannin namuuḏi kin wíʔûnpóepí, háa iví táḏáʔin
dänt'aywṓʔnandi wänbo-á yoe. Nąʔindá ûnpóe heḏânho Yôesi Táḏáḏí wên háawên ônʔą́míḏí,
heḏi kindiḏi nakeepúwíḏí Yôesi Táḏá-á nakayʔin.
4 Thaaḏi t'owa dívít'ôeʔą́míḏîʔ naná, khṵʔḏéeḏá yoe. Heḏi hanbá nää-ân naná i naa
dísandiví t'ôe íviʔą́míḏí waʔḏi gínkoeḏiḏibo, gá owáy wí thaa naná diwe naʔin wíyá háʔto
gínkoeḏí-í ívít'ôeʔą́míḏí. *
5 Waʔ nää oepáa k'ayḏi oyiḏibo naa wí kohthay t'ą̃hkí t'owagîʔ waagiʔbá omuu."
6 Kin natṹ ihayḏi ee nange isóp'ohén, heḏi iví sóʔp'oeḏi wí nap'oʔay ipaaḏi i sen
natsíʔt'aamuuʔi tsée eeḏi óeʔą̃yṵ.
7 Heḏáháʔ óetṵʔan, "Yaʔ ópûn oe p'obúʔay iwepiyeʔ, Siloam kin dâytṵʔoʔiʔ, heḏi uví tsée
mänʔowíḏi-í.' (Nąʔin khą́wą̃ Siloam-dá natṵʔdaʔ "óesandiʔ" gin.) Heḏiho i sen namąą̃ḏi
iʔoewą̃ą̃, heḏi iwáybun dihayḏihoʔ iví keetan imáa.
8 In toʔwên i senbí tsoʔwa dithaaʔin heḏá in toʔwên ihą̃ą̃daʔsógéndeḏi óemûʔin
dívítsikaʔmáa, "Ti nąʔi i to sen ihą̃ą̃daʔsógéndeʔi wínamuupíʔan?"
9 Wên ditṹ, "I-ânkun namuu." Wây-á wêndá ditṹ, "Yoe" gin, "i waagibá ûnwänpichą̨ą."
Hewänbo i sendá natṹ, "Naa-ânkun i omuu."
10 Heḏiho óetsikáyin, "Hândiḏan handi uví keetan mänkêʔ?"
11 Iḏi ovâytṵʔan, "Wí sen Jesus gin nakhą́wą̃ʔi wí nap'oʔay ipaa, heḏi naví tsée eeḏi díʔą̃yṵ,
heḏi dítṵʔan oe p'obúʔay Siloam gin dâytṵʔoʔ iwe dáyʔowíḏi-í. Heḏihoʔ omąą̃ḏi dáyʔoewą̃ą̃,
heḏi naví keetan donkêʔ."
12 Óetsikáyin, "Wáyho iʔ?" "Gáwáy" gin ovâytṵʔan.

In Pharisees-di i sen natsíʔt'aamúʔdeʔiʔ óehíʔmáa

13-14 I thaa Jesus i nap'o ipaaḏi i sen natsíʔt'aamúʔdeʔiví keetan óemągi ihayḏá Huḏíyoví
kaykhanwówá thaa naná. Heḏiho toʔwêndi in Pharisees-víʔpiyeʔ i sen óehoʔ indi
óehéeʔą́míḏí.
15 In Pharisees-di wáʔ óetsikáyin háḏíḏan iví keetan ikêʔin. Iḏá ovâytṵʔan, "Wí sendi nää
tsée eeḏi dínap'oʔą̃yṵ, heḏá dáyʔoewą̃ą̃, heḏi nää dînkeepóe."
16 Wáy wên in Pharisees ditṹ, "I sen kin iʔandi-á Yôesi Táḏáḏí wíʔônk'ûʔpí, gá nąʔi
kaykhanwówá thaa wíʔiʔaʔginpíḏân." Hewänbo wây-á wêndá ditṹ, "Wí toʔwí t'aywṓʔtoʔi
namuuʔi kiʔbi pínnán háʔto ikeeyą́míʔ." Heḏiho wêegeʔin dipóe.
17 Heḏi wíyá in Pharisees-di i sen natsíʔt'aamúʔdeʔiʔ óetsikáyin, "Heyâa ṵ, hân ivíʔgeḏi
ṹchanpoʔ? Ṵ-ân unmuu uví keetan mänkêʔiʔ." I sendi ovâytṵʔan, "I-á Yôesi Táḏáví tukhẹʔbi
namuu."
18 Hewänbo in Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin wíḏívíwhą̃yṵpí nąʔi sen taʔgendi natsíʔt'aamuuwän
hebo nää ûnkeepóe, heḏihoʔ iví táḏáʔin ovą̃ntṵkánnan ivíʔgeḏi ovą̃ntsikáyíʔníḏí.
19 Heḏi ovą̃ntsikáyin, "Ti unbí ay nąʔi dänmuu? Ti tsíʔt'aaʔi naʔaypṵyą̃ʔin datṹní? Háḏídan
handi nää ûnkeená?"
20 I senbí táḏáʔindi ovâytṵʔan, "Gänhanginnândákun naʔinbí ay gänmuuʔin heḏá tsíʔt'aaʔi
naʔaypṵyą̃ʔindá.

* **9:4** Kin natṹ ihayḏi Jesus natṵʔdaʔ, wáyyéḏí t'ôegîʔ naná, wáyyéḏá wígínkoeḏipí ívít'ôeʔą́míḏí, heḏi waʔḏi naná i-á
it'ôeʔą́míḏí, gá óehéyí ihayḏi waʔḏi wínanáhpíḏân.

21 Hewänbo háadí nää ûnkeená'nin wígänhanginnáhpí, hedá wá' wígänhanginnáhpí to'wídí óekeetanmägi'in. Bintsikáyi'be i'. Senho namuu. Igî' wí'bo ipihée'ami."
22 I senbí tádá'in in Hudíyoví p'ó'dédí'in dänkhuwôeda'máa, gá dâywéhpêe'andân i méesate ee ovâytsudekhâa'amídí to'wên ditû'nin Jesus-á namuu i to'wí Yôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí.
23 Handidânkunho datú, "Senho namuu, hediho bintsikáyi'be i'."
24 Hediho wáygíngî' i sen natsí't'aamú'de'i' óets'údedi óetu'an, "Yôesi Tádáví páadépiye' uví tuu bimäänî in ta'gen untúnídí. Gínhanginná nä'i sen ivî'gedi bihée'andi-ân t'aywó'to'i namuu'in."
25 Idi ovâytu'an, "Naa wídînhanginnáhpí háa t'aywó'to'i namuu'in háa yoe, hewänbo nä'in ta'gendi dînhanginná: Tobáháa händídí otsí't'aamú'de wänbo', nää-á dînkeená."
26 Hediho óetsikáyin, "Hânnan wóe'an? Hândidan wóekeetanmägi?"
27 Hedi ovâytu'an, "Wâytu'anho', hewänbo wí'úvít'óyanpí. Háadan wíyá ít'oe-í'in ída'? Ti ída' gáhân un wä' idi wovâyhá'amí'in hedânho ivi'piye' úvíwhäyú-ídí?"
28 Indi i sen häähwí nachä'muupí waagi óehée'andi óetu'an, "Ú-ân hä'i sendi wóehá'o'i' unmuu. Na'indá Moses-ví hí'dí díhá'anninnân gimuu.
29 Yôesi Tádádí Moses óehée'annin gínhanginná. Hewänbo hä'i sendá, wígínhanginnáhpí to'wídí óesannin."
30 I sendi ovâytu'an, "Whäyupíwó'nin namuu. Tobáháa naví keetan idi dímägi wänbo' un wí'únhanginnáhpí to'wídí óesannin.
31 Gínhanginná Yôesi Tádádí in t'aywó'to'in wí'ovâykhägę'dopí'in híwó' dívi'amídí, hewänbo in to'wên óe'a'gindo'indá hedá to'wên háa natú waa dívi'o'indá, innânho idi ovâykhägę'do'.
32 I nan oepáa nakhí'yen dihaydi waagibo nää pu'wahaydi to'wí wänbo wí'ûnkoedipí wí tsí't'aa'i na'aypuyä'iví keetan óemäänídí.
33 Hä'i sen Yôesi Tádádí óesanpídáho há'to ûnkoedí-í háawên wänbo i'amídí."
34 Indi óetu'an, "Ú-á t'aywó'to'idá' un'aypuyä. Ti un'ánde gáhân u úkoedi'in na'in díhá'amídí?" Hedi iwáygédí óekhehpiyedi óekhâa'an i méesate ee wíyá nats'únídí.

In to'wên tsí't'aa'in waagi'inbá dimuu'inbí'gedi Jesus ihée'an

35 Jesus ûnhanginpóe i sen óekhehpiye'in, hedi óenuwädi óeshaa, hedi óetsikáyin, "Ti i to'wí t'ähkí t'owagî' na'aypuyä'iví'piye' biwhäyunde'?"
36 I sendi Jesus óetsikáyin, "Mä'mää, to-an nä'i to'wí namuu, t'ähkí t'owagî' na'aypuyä'i'? Dítu'an to'wí namuu'in, hedânho naa dînkoedí-í iví'piye' dáywhäyú-ídí."
37 Jesus-di óetu'an, "Udi nâamû'ho'. Naadi wíhí'máa'i-ân i omuu."
38 I sendi óetu'an, "Na'inbí Sedó, naa uví'piye' dáywhäyunde'," hedi Jesus-ví páadépiye' idé'gendisóge.
39 Jesus natú, "Naa nää oepáa k'aydipiye' o'ää hedânho nakeepúwídí to'wên híwó' dívíkanhonnin dimuu'in hedá to'wên híwó'pí dívíkanhonnin dimuu'indá. Naa o'ää in to'wên wídâymúndepí'in dínhanginná'nin dínkeepúwídí, hedá in to'wên dínkeet'óe gin di'ánde'indá ditsí't'aamuu waagibá dipúwí."
40 Wên Pharisees iwe tso'wa diwinnindi óetsikáyin, "Ti un'ánde gáhân na'in wá' gitsí't'aamuu'in waagi'inbá gimuu?"
41 Jesus-di ovâytu'an, "Ítsí't'aamuu gin únhanginnândáho', t'aywó'di wívînmá've-ípí. Hewänbo nää ítû' únkeet'óe gin, hediho wa'di unbí t'aywó'di wíwovâyyâa'anpí."

10

I k'úwá ayí'di-ádí ivi k'úwá-ádí inbí'gedi Jesus-di ovâytu'an

1 "Naadi ta'gendi wâytumáa, wí to'wí kw'áayédí oe k'úwá phéhkhaa búge nats'ú'di i phéhkhaa phódi i'gedi nats'úníví'wedi, i-á wí sänbida' namuu.
2 Hewänbo i to'wí khaa phódi i'gedi nats'úya'di-á i k'úwá ayí'di namuu.
3 I to'wí in khaa phódi i'ayînmáa'idi i k'úwá ayí'digî' ônhuude', hedi i k'úwá ayí'didi in k'úwá ovâykhäyä'dedi iví tuu dit'oedi in khaa phódi i'gedá ovâypahpiyende'.
4 T'ähkí iví k'úwá i khaa búgedi ovâypiye ihaydi inbí páadépiye' namä', hedi indá iví tuu ôntaadi ûnwóemä'.
5 Indá wíyá to'wí dâytaapî'vî'di há'to diwóemu-í, hewänbo iví'wedi dishání, gá wíyá pi'wíví tuu wí'ôntaapídân."
6 Kin Jesus-di k'úwávi'gedi in Pharisees ovâyhée'an häähwí ovâyhá'amídí, hewänbo wídikapóya'pí háa natu'da'in.

Jesus-á i híwó'di k'úwá ayí'di namuu

7 Hediho wíyá ovâyhéeʼandi kinnân ovâythayyan: “Taʼgendi wâytumáa, wên phéhkhaa
phódi waagi omuu in kʼúwáǵîʼ.
8 Báyékí in naví páade diʼääʼin sänmin waagiʼinbá dimuu, hewänbo in tʼowa naví kʼúwá
waagiʼinbá dimuuʼindi wíʼovâytʼóyanpí.
9 Naa wên khaa phódi waagiʼinbá omuu, hedá in naviʼpiyeʼ dívíwhäyundeʼin wên kʼúwá
in phéhkhaa búge ditsʼúʼnin waagiʼinbá-á dimuu. Hedi kʼúwá dipiʼ inbí koegîʼ dâysháa-
ídí hedá wíyá ditsʼúyaʼ waagibá, in naviʼpiyeʼ dívíwhäyundeʼin ovâyʼaywoení hedá hääwí
díntáyʼi-á dâymáʼve-í.
10 Wí sänbiʼ-á naʼäʼ in kʼúwá ovâysänhónídí hedá ovâytʼahánú-ídá, hedá
ovâyháʼdännamídá. Hewänbo naa-á oʼää tʼowa dovâywówátsimäänídí, hedi näʼin wówátsi
dovâymäʼi-á shánkí híwóʼnin namuu.
11 “Naa-á híwóʼdi kʼúwá áyíʼdi waagiʼbá omuu. Wí híwóʼdi kʼúwá áyíʼdi-á nakhâymuu iví
wówátsi iví kʼúwáǵîʼin imäänídí.
12-13 Wí toʼwí ikʼúwáʼáyíʼnamídí óewáʼánde ʼi-á kodiʼdi kʼúwá áyíʼdi wínamuupí, hedi in
kʼúwá-á iviʼindá wíʼûnmuupí. Hediho wí khuuyó naʼädi imúndedi nashánde ʼ, gá wáʼâadidaʼ
itʼôeʼodân, hediho in kʼúwádí taʼgendi wähphade wíʼóeʼáyîngimähpí. Hediho i khuuyó
naʼäädi in kʼúwá ovâykhugihónde hedá ovâywadeyíyénde ʼ.
14-15 Naa i híwóʼdi kʼúwá áyíʼdi waagiʼbá omuu. Naví Tádádí naa dítaa, hedá naadá i-á
dótaa, hedi hanbá in naviʼin dînmuuʼin dontaa, hedá indidá naa-á dítaa, hedi in dimuudi
naví wówátsi wänbo dáymäání.
16 Wây-á tʼowa näwewin dimuupíʼin diyiʼ, indá wáʼ naví kʼúwá waagiʼinbá dimuu, hedi
naa dînkhâyʼäʼ in wáʼ dovâywéʼgeʼamíʼin. Indá naví tuu dîntʼóyaaní, hedi in wéʼgeʼindádí
wîʼdaʼ dipúwí, hedá wîʼdaʼ wí áyíʼdi dínchaʼní.
17 “Naví wówátsi dáymäání hedá donwáykéyí. Handidânkun naví Tádádí naa dísêegí.
18 Toʼwídí wänbo naví wówátsi wídíkwee-ípí. Naví wówátsi-á wíʼbo dáypäkhâymáa.
Naa dînkʼóe naví wówátsi dáymäänídí hedá donwáykéyídá, gá naví Tádádí díyôndân kin
dáyʼamídí.”
19 Jesus kin natú ihaydi in Hudíyo inbí ánshaa iwe wêegeʼin dipóe.
20 Báyékí kin ditú, “Wí yäʼdâapîʼ pʼoewaahâadi óemáa hedá bondoeʼi-á namuu. Heháadan
bînt'óyande?”
21 Hewänbo wây-á wêndá ditú, “Wí toʼwí wí yäʼdâapîʼ pʼoewaahâadi óemáaʼi háʼto
ihéeʼamí näʼi sen ihéeʼo waagi. Hedá wáʼ ti wí yäʼdâapîʼ pʼoewaahâa ûnkoedi wí
natsíʼtʼaamuuʼiví keetan óewáymäänídí? Hedân yoe.”

In Hudíyodi Jesus óeyoegiʼan

22 Teʼnúdí nanáʼ dihaydi oe Jerusalem búuʼú dínshánkîʼdipóe, háa i méesate hayʼi hänʼoe
dâywáytege waa dínʼánshaa-ídí.
23 Jesus näʼi méesate iwe nayiʼ, ee Solomon-bí pohtâa gin dâytuʼoʼ iʼge.
24 In Hudíyoví pʼóʼdédíʼindi óebûukêʼdi óetuʼan, “Häädi puʼwahay-an naʼin
dítsíkhakankhâymáa dítuʼäamídí toʼwí unmuuʼin? I toʼwí Yôesi Tádádí óesógeʼi ʼ tʼowa
ovâyʼaywoenídí unmuudáhoʼ, näábo thayʼeedi dítuʼan.”
25 Jesus-di ovâytuʼan, “Naadi wâytuʼanhoʼ, hewänbo wíʼúvíwhäyundepí. Tʼähkí pínnán
tʼôe dókanhondi-á naa dáyʼoʼ gá naví Tádádí dînkʼûʼdân, hediho háa naa dáyʼoʼindibo
wovâykeeyoʼ toʼwí omuuʼin.
26 Hewänbo naví kʼúwá waagiʼinbá wíʼímuupídího wíʼúvíwhäyundepí.
27 In toʼwên naví kʼúwá waagiʼinbá dimuuʼindi naví tuu dîntʼóyandeʼ, hedi naadá in
dovâytaa, hedi naa díyuumáʼ,
28 hedi wówátsi nahándepíʼin dovâymäʼ, hedi háʼto hänhay wänbo dihäani, hedá háʼto-á
toʼwídí wänbo naví mangedi ovâyhóní.
29 Naví Tádádí in dímägi, hedi i-á tʼähkíví shánkí hayʼi-ân namuu, hedi toʼwí wänbo
wíʼûnkoedipí naví Tádáví mangedi ovâyhónídí.
30 Naa-ádí naví Tádá-ádí wîʼdaʼ gamuu.”
31 Wíyá in Hudíyoví pʼóʼdédíʼin dâykʼuuwóehógi óekʼusäyuhéyídí.
32 Jesus-di ovâytuʼan, “Báyékí híwóʼdi hääwí bînmúnígîʼ naa dóʼan, naví Tádádí dítuʼan
waagi. Hedi wéʼin hääwên dáyʼannin namuudan nää naa díkʼusäyukhâymáa?”
33 In Hudíyoví pʼóʼdédíʼindi óetuʼan, “Naʼindá wên háawên híwóʼnin biʼannin
namuudi wíwíkʼusäyukhâymáapí, hewänbo aʼginháhpíwóʼdi Yôesiviʼgedi bihíʼmáadânho
wíkʼusäyukhâymáa. U-á tʼowada ʼmân unmuu, hewänboänbo untú Yôesi unmuu gin.”
34-35 Jesus-di ovâytuʼan, “In taʼnin ungîʼ wovâytaʼnannin diwe natûʼpíʼan, Yôesidi in
tsonnin ovâytuʼan i waagiʼinbá dimuu. Häʼin tʼowa Yôesidi hänʼoe iví tuu ovâymägiʼin han
ovâytuʼan, hedi iví híʼ hänhay wänbo tʼähkí taʼgen ûnmuu,

36 heḏi háaḏan handi nää ítų̭ʔ naaḏi Yôesi Táḏá dóʔaʔginhą́núndeʔin iví ay omuuʔin otṷ́ḏí?
Naa-ânkun naví Táḏáḏí díḏẹʔman iví t'ôe dônʔą́míḏí, heḏá nää oepáa k'ayḏipiyá dísan.
37 Naa naví Táḏáví t'ôe dáyʔopíḏáhoʔ, wíḏînwhą̈yṷ́-ípí.
38 Hewänbo naa iví t'ôe dáyʔo-ákun, heḏiho in dáyʔoʔin namuuḏi únkhâyʔą̈ʔ naviʔpiye
úvíwhą̈yṷ́-íʔin, tobáháa in otų̭ʔnin bînwhą̈yundepí wänboʔ. Handiḏânho taʔgendi
únhanginpúwí naví Táḏá naa-áḏí namuuʔin heḏá naa-á naví Táḏá-áḏá omuuʔindá" kin
Jesus-di ovâytṷʔan.
39 Ihayḏi wíyá óepankéyíʔin didaʔ, hewänbo inbíʔweḏi namap'ą̈.
40 Jesus oe Jordan p'oʔp'ą̈näpiyeʔ nawáymää, John-di páaḏédí in t'owa ovâyp'óʔp'oeʔan
diwepiyeʔbá, heḏi iwebo iwóyį́ʔ.
41 Báyékí t'owa iviʔpiyeʔ dimää. Ditṷ́, "John hą̈ą̈wí wänbo pínnán wíʔikeeyanpí, hewänbo
hą̈ą̈wí t'ą̈hkí näʔi senbį́ʔgeḏi natṷ́ʔi taʔgen namuu."
42 Heḏi iwáygé báyékí t'owa iviʔpiyeʔ díviwhą̈yṷ.

11

Lazarus nachuu

1-2 Wí sen Lazarus gin nakhą́wą̈ʔi nahaypóe. I-áḏí Mary-áḏí heḏá Martha-áḏí
ditíʔûuwinmuu, heḏi Bethany búuʔúʔay iweʔin dimuu. Mary-ânkunho i kąʔp'o sawǫ́ʔ nasṷṷʔi
Jesus-ví ân deeḏi óeką̈yṷkhâymáaʔi heḏáháʔ iví phóḏá óepiḏikhâymáaʔi namuu.
3 Mary-áḏí Martha-áḏí Jesus ônt'ôesandi óetṷʔan, "Naʔinbí Sedó, ót'óyan, i nâaséegíʔi nahay."
4 Jesus náʔin nat'oe ihayḏi natṷ́, "Tobáháa nahay wänbo nawówáyę̣ę̣ní, heḏiho háa
ûnpúwíʔin namuuḏi in t'owa dâymûʔḏi Yôesi Táḏá kw'áayébo ʔ óemáʔve-í, heḏá naa iví ay
omuuʔi wáʔ kw'áayébo dímáʔve-í."
5 Tobá Jesus-di Martha-á Mary-á heḏá Lazarus-á ovâyséegí wänboʔ,
6 Lazarus nahayʔin ûnhanginpóe ihayḏi wíye thaa waʔḏi iwáygébo ʔ itsíkhaʔandi
wíʔûnpṷwą̈määpí.
7 Ihayḏáhoʔ iví khą̈gẹʔnin itṷʔan, "Yahoʔ oe Judea-piyeʔ giwáymú-í."
8 Iví khą̈gẹʔnindi óetṷʔan, "Hą́hkandiʔ, hą̈nhaybo ʔ in Huḏíyoví p'óʔḏédíʔindi
wóek'usą̈yṷhéyíʔin didaʔpíʔan. Heḏi háaḏan eepiyeʔ unwáypundaʔ?"
9 Jesus-di ovâytṷʔan, "Thaaḏi naná ʔ dihayḏi tą̈ʔḏi wíye óḏa nakeenáhpíʔan. Wí toʔwí thaaḏi
iyíyénde ʔi wínakanundepí, gá i ko nää oepáa k'ayḏigį́ʔ namuuʔiḏi nakeenândân heḏiho wáy
namän niʔge imúndeʔ.
10 Hewänbo wí toʔwí khṷṷḏi iyíyénde ʔi-á nakanunde wíʔûnkohthaynáhpíḏi."
11 Ihayḏáháʔ Jesus-di ovâytṷʔan, "Naʔinbí k'ema Lazarus nayókhą́, heḏi naa omän
dóyóhsaanı́ḏí."
12 Iví khą̈gẹʔnindi óetṷʔan, "Hą́hkandiʔ, Lazarus nayókhândáho handiḏi nahewówa-í."
13 Indá diʔánde Jesus natṷʔdaʔin Lazarus taʔgendi nayókhą́wą̈k'óeʔin, hewänbo ho
nachuuʔin natṷʔdaʔ-á.
14 Heḏiho thayʔeeḏi ovâytṷʔan, "Lazarus-á ho nachuu.
15 Heḏi ungį́ʔ shánkí híwǫ́ʔ namuu naa iwe wóʔyipíḏí i nachuu ihayḏi, gá
bînpṷwą̈khâymáaḏân háa dônkhâymáaʔin, heḏi handiḏi shánkí naviʔpiyeʔ úvíwhą̈yṷmą̈ääní.
Nää yahoʔ iviʔpiyeʔ gimú-í."
16 Thomas i kwâati gin dâykhą́yą̈ʔdeʔiḏi in wę́ʔgeʔin khą̈gẹʔnin ovâytṷʔan, "Yaho gimú-í,
heḏi Jesus óehayḏáhoʔ i-áḏíbá gichúu-í."

Jesus natṷ́ i-ân t'owa ovâywáywówápaʔi heḏá wówátsi nahándepíʔin ovâymäʔi-á namuu

17 Jesus oe Bethany búuʔúʔay tosoʔwa napowaʔą̈ʔ ihayḏi óetṷʔan Lazarus óekhą̈ʔk'ûʔ iweḏi
yôenu thaahonaphaḏeʔin.
18 Bethany-á Jerusalem diweḏi kayįʔ wínanáhpí, wíye míya ihayhą̈yṷ́,
19 heḏi Mary-á Martha-á inbíʔwe báyékí Huḏíyo dipówá ovą̈nsíwówáʔą́míḏí, inbí tíʔûu
dą̈nmääḏi.
20 Jesus naʔą̈ʔin Martha ûnhanginpóe ihayḏi naʔayyaypee, hewänbo Mary-á oe k'aygibo
iwóyį́ʔ.
21 Martha-ḏi óeyayḏi óetṷʔan, "Naʔinbí Sedó, naví tíʔûu nahay ihayḏi hây nąwe unyiḏi háʔto
nahą́ą́ní́wän.
22 Hebo naa dînhanginná nääbo hą̈ą̈wí Yôesi Táḏá nâadaaʔandiʔ iḏi wóemą̈ääní."
23 Jesus-di óetṷʔan, "Uví tíʔûu ṷ́wáywówápúwí."
24 Martha-ḏi óetṷʔan, "Naa dînhanginná i t'ą̈ʔgi thaa naná ʔ diwe t'ą̈hkí t'owa
ovâywáywówápaa ihayḏi nawáywówápuwagít'óeʔin."
25 Jesus-di óetṷʔan, "Naa-ân i omuu t'owa dovâywáywówápaʔiʔ, naaḏi dovâywówátsimäʔ.
Toʔwí naviʔpiyeʔ iwhą̈yṷʔiʔ iwówátsimáʔve-í tobá nachuu wänboʔ.

26 Heḏi wí toʾwí waʾḏi nawówáyiʾi naví'piyeʾ iwhäyuḏi háʾto nachúu-í. Ti biwhäyunde
näʾin?"
27 Martha-ḏi óetuʾan, "Heḏân hąą, Naʾinbí Sedó, naa dáywhäyundeʾ u-ân unmuu i Yôesi
Táḏáḏí wóesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoeníḏí, Yôesi Táḏáví ay-ân unmuu. Ívítsíkhaʾmáawän nää
oepáa k'ayḏipiyeʾ unʾäą-íḏí."

Jesus isíhtąą

28 Kin natú ihayḏiho Martha iweehoʾ, heḏi iví tíʾûu Mary ituʾan iʾąąhânge'ąmíḏí heḏi
óesäntuʾan, "I hąhkandi ho napówá heḏi u-áḏí nahíʾdaʾ."
29 Mary näʾin nat'oe ihayḏi wesboʾ iwínú heḏi ee Jesus nayiʾ iwepiyeʾ namää.
30 Jesus i búuʾúʾay iwe waʾ wínapówápí, hewänbo waʾḏi Martha-ḏi óeyay iwáygébo nayiʾ.
31 In Huḏíyo ee tewhá íve dikw'ǫʾnin Mary óesíwówáʾoʾindi óemûʾ wese iwínúḏí yáʾwépiyeʾ
napeeḏi, heḏi diʾân Lazarus nakhąʾk'óe iwepiyeʾ namännin isíhtąą-íḏí, heḏiho ûnwóemää.
32 Mary oe Jesus nayiʾ iwe napówá, heḏi óemûʾ ihayḏi iví páaḏépiyeʾ idéʾgendisógeḏi
óetuʾan, "Naʾinbí Sedó, naví tíʾûu nahay ihayḏi hây näwe unyiḏi háʾto nahąąníwän."
33 Mary-á in Huḏíyo ûnwóeʾąąʾindá dívísíhtuwínúndeḏi Jesus-di ovâymûʾ ihayḏi, iví píʾnä
khóʾyé hânho nataachanpóe heḏi nathąthąpóe,
34 heḏi ovâytsikáyin, "Wáygan Lazarus óekhąʾk'ûʾ?" Óetuʾan, "Naʾinbí Sedó, hêe naʾindáḏí
ókąʾveḏi nâamúníḏí."
35 Jesus isíhtąą.
36 Heḏiho in Huḏíyo ditú, "Binmúʾḏí, taʾgendi Lazarus óeséegí."
37 Hewänbo wáy wên ditú, "I to sen natsíʾt'aamuuʾiví keetan óemägi. Ti wáʾ
wíʾûnkoeḏipíʾan Lazarus ônhehkháaʾąmíḏí waʾ nachuupíḏíbo heḏânho wínachúu-ípíḏí?"

Lazarus óewáywówápaa

38 Jesus wíyá iví píʾnä khóʾyé hânho nataachanpóe, heḏi wí t'ovápho nachąʾ diwe i pení
nak'óe iwe napówá. Wí k'uu pháagîʾ nakhaawin t'ovápho ee.
39 Jesus-di ovâytuʾan, "Häʾi k'uu wéhánäpiyeʾ binhânge'an." I nachuuʾiví páʾḏây Martha-
ḏi Jesus óetuʾan, "Naʾinbí Sedó, nää-áho nasuhkay, nää-á yôenu thaa nahán diweḏi ûnná."
40 Jesus-di óetuʾan, "Naaḏi wítuʾanpíʾan, biwhäyundeḏáho nâamúní Yôesi Táḏá hânho
nakayʾin."
41 Heḏi i k'uu wéhánäpiyeʾ dâyhânge'an, heḏi Jesus oe makówápiyeʾ ibéeḏí natú, "Táḏá,
naaḏi wíkúʾdaaʾo naví yûusu dînt'óyandi.
42 Heḏá dînhanginná hąąḏi wänbo t'ąhkí dînt'óyandeʾin, hewänbo naa näʾi tuu otú näʾin
t'owa näwe diyiʾin dit'óe-íḏí uḏi naa dísannin dívíwhäyumąąníḏí."
43 Ihayḏáháʾ kaygi natú, "Lazarus, ópive."
44 Heḏi i sen nachuʾk'óeʾi napee. Waʾḏi aa saygiʾdiḏi naʾánmuu, iví ândá mandá wänboʾ,
heḏá ivi ts'ay-á wáʾ aaḏi ûnʾánmuu. Jesus-di in t'owa ovâytuʾan, "Binʾánsuu heḏânho iviʾpiyeʾ
namú-íḏí."

In Huḏíyoví p'óʾḏéḏíʾin didaʾ Jesus óehéyíʾin

45 Báyékí in Huḏíyo Mary-víʾpiyeʾ diʾáḏâapóyąʾnin háa Jesus iʾannin dâymûʾ, heḏi iviʾpiyeʾ
dívíwhäyu.
46 Hewänbo wây-á in Pharisees-víʾpiyeʾ dimää ovâytuʾąąmíḏí háa Jesus iʾannin.
47 Heḏiho in owhaʾ p'óʾḏéḏíʾindáḏí heḏá in Pharisees-áḏí in Huḏíyoví tuyowaʾ
ovâywę́ʾgeʾan, heḏi ovâytsikáyin, "Hânnan íví'ąmí? Näʾi sendá báyékí ipínnánt'ôeʾoʾ.
48 Kin ikanhondi âymägiḏáhoʾ, toʾwên t'ąhkí iviʾpiyeʾ dívíwhäyú-í, heḏá in Rome-win
sundaḏo diʾąą-í heḏi naʾinbí méesate hayʾi dînnayú-í heḏá naʾinbí t'owa-á dînwáḏe-í."
49 Wí sen in diweḏi ihay pąąyo naʾowhaʾp'óʾḏéḏîʾän, i-á Caiaphas kin nakhąwą, heḏi iḏá
ovâytuʾan, "Undá hąąwí wänbo wíʾúnhanginnáhpí.
50 Ti wíʾúnhanginnáhpíʾan shánkí yänbeḏi híwǫʾ namúníʾin ungîʾ wîʾḏąʾ wí toʾwí t'ąhkí
naʾinbí t'owagîʾ iví wówátsi imąąníḏí, heḏi handiḏi naʾinbí t'owa t'ąhkí wíʾovâyhąnú-ípí."
51 I-á iví ánshaa iweḏibo näʾi híʾ wínatúhpí, hewänbo wí Yôesi Táḏáví tukheʾbi namuu
waagibá ihée'andânho háa napuwagít'óeʾin natú, gá i pąąyo owhaʾ p'óʾḏéḏîʾ namuuḏân.
Heḏânkunho natú Jesus-á t'ąhkí in Israel t'owagîʾ nachuwagít'óeʾin.
52 Hewänbo ingîʾḏąʾ wínachuwagít'óepí, in toʾwên Yôesi Táḏáví ây ûnmuuʾin wéngé t'ąhkí
diwaḏekw'ǫʾningîʾ-ân wáʾ nachuwagít'óe, heḏânho ovâywę́ʾgeʾąmíḏí, heḏá wîʾḏąʾ dipúwí.
53 I thaa iweḏi páaḏépiyeʾ in Huḏíyoví p'óʾḏéḏíʾin dívíhíʾmáa háḏíḏí óehéyí i'geḏi.
54 Heḏiho Jesus wíyá keeʾeeḏi wíʾiyíyéndepí, in Huḏíyoví p'óʾḏéḏíʾindi wíʾóemúnípíḏí,
hewänbo iweḏi iyâatąąḏi oe ahkónu nú' naná' diwepiyeʾ namää, wí búuʾúʾay Ephraim gin
dâytuʾoʾ iwepiyeʾ, heḏi iwáygé iví khągeʾnindáḏí iwóyíʾ.

55 Ihayhą̈ą̈bá in Hud̲íyoví shánkîʼd̲i púnúʼ naná, Passover gin dâytu̱ʼoʼiʼ. Waʼ i shánkîʼd̲i
thaa napówápíd̲íbo báyékí t'owa Jerusalem búuʼúd̲í yáʼwé dithaaʼin iwepiyeʼ dimää
dívípikhây̓ąmíd̲í in Hud̲íyoví khuu dínmuu waa.
56 Jesus óetu̱wą̈máa, hed̲i iwáygé méesate hayʼi íve diyid̲i dívítu̱máa, “Tigúba i
nashánkîʼd̲iʼą̈ą-íʼ”
57 In owhaʼ p'óʼd̲éd̲íʼindád̲í hed̲á in Pharisees-ád̲í in t'owa ovâyyôn Jesus wáygé nayiʼin
dínhanginpóed̲í ovâyt'ôeʼamí, hed̲ânho óepankéyíd̲í.

12

Wí kweed̲i Jesus-ví ân deed̲i wí kąʼp'oe saʼwǫʼ nasu̱u̱ʼiʼ ônʼewe

1 Waʼd̲i sí thaa natáy nąʼin Hud̲íyoví shánkîʼd̲i Passover gin dâytu̱ʼoʼi dínnánid̲í, hed̲i
Jesus oe Bethany búuʼúʼay iwepiyeʼ nawáymää. Iwânkun Lazarus naʼą̈n, i-á i sen Jesus-di
óewáywówápaaʼibá namuu.
2 Iweho Jesus ônkindihúukhâyʼan. Martha-d̲i ovâysą̈ą̈sandeʼ, hed̲i Lazarus wáʼ in
wę̨ʼgeʼindád̲í nahúuʼą̈n.
3 Hed̲i Mary wí kąʼp'oe saʼwǫʼ nasu̱uʼi nard kin dâytu̱ʼoʼiʼ imaa. I kąʼp'oe-á wîʼ taa nakháa
hed̲á hânho nachą̈ʼmuu. Hed̲áháʼ Jesus-ví ân deed̲i ônʼewe, hed̲á iví phód̲á Jesus-ví ân deed̲i
óepíd̲i. I kąʼp'oed̲i ee íve i̱ʼge t'ą̈hkí saʼwǫʼ nasu̱ʼp'íd̲e.
4-6 Hewänbo wîʼ iví khą̈gę̨ʼninbíʼwed̲i natsikapóe, “Háad̲an nąʼi kąʼp'oe saʼwǫʼ nasu̱u̱ʼiʼ
wíʼiku̱ʼch'áapí poewin tą̈gintą̈ (300) thaa t'ôe díví̓andi wáʼâad̲i, i chą̈ʼ in sehkanäwǫʼ
diwówáyiʼin ovâymą̈ą̈níd̲íʼ” Nąʼi sen kin natú̱ʼi-á nakhą̈wą̈ Judas Iscariot gin, i-á
Jesus óeku̱hpekhâymáaʼi-ân namuu, hed̲i nąʼin natú̱ sänbiʼ namuud̲i, in sehkanäwǫʼ
diwówáyiʼindi óeʼą̈yîngimäd̲á yoe. Id̲á in khą̈gę̨ʼninbí chą̈ʼ ovâyʼą̈yînmáa, hed̲i iwed̲ibo
isänhónde.
7 Hewänbo Jesus-di Judas óetu̱ʼan, “I kwee ánpí náʼan. Tobá hą̈ʼi kąʼp'oe imáʼve-í. I thaa
díkhą̈ʼk'úwígîʼ namuu.
8 Hą̈ą̈d̲i wänbo t'ą̈hkí in sehkanäwǫʼ diwówáyiʼin t'owa undád̲í diyę̨ę̨ní bînhą̈ą̈wímą̈ą̈níd̲í,
hewänbo näwe naa-á hą̈nhay wänbo t'ą̈hkí háʼto undád̲í ochąʼní.”

In owhaʼ p'óʼd̲éd̲íʼin didaʼ Lazarus óehéyíʼin

9 Báyékí Hud̲íyo dínhanginpóe Jesus oe Bethany nayiʼin, hed̲iho iwepiyeʼ dimää Jesus
nayid̲id̲ąʼbá yoe, hewänbo Lazarus i sen Jesus-di óewáywówápaaʼiʼ óemúníd̲í wáʼ.
10-11 Jesus-di Lazarus óewáywówápaa ihayd̲i báyékí Hud̲íyod̲i inbí p'óʼd̲éd̲íʼin
ovâyyoekanhondi Jesus-víʼpiyed̲ąʼ díví̓whą̈yu̱hon, hed̲iho in owhaʼ p'óʼd̲éd̲íʼin dâywéhpêeʼan
Lazarus wáʼ óehéyíd̲í.

Jesus wí búndu iwe naʼíʼą̈ndí oe Jerusalem búuʼú natsʼú

12 Wíyá tháwą̈n in báyékí t'owa in Passover shánkîʼd̲ipiyeʼ dipówáʼin dínhanginpóe Jesus
oe Jerusalem-piyeʼ naʼą̈ʼin,
13 hed̲i palm taykhóe dâyts'âʼd̲i ûnʼayyaymää, hed̲i kinnân dívítu̱hkwi̱nuhon:
“Wíséegíkénde.” “Naʼinbí Sedó Yôesi Tád̲ád̲í wóesan, hed̲iho híwǫʼ wóeʼą̈ąmí.” “Ụ-á Israel-ví
tsondi hayʼi unmuu.”
14-15 Jesus wí búnduʼay ho ônkêʼd̲i iwe naʼíʼą̈n, hed̲iho Yôesi Tád̲áví tąʼnin diwe háa ûntû̱ʼ
waagibá napóe. Kinnân natąʼmuu:
Un t'owa Zion-win wíyá wíʼíkhuwôedaʼípí.
Binmúʼd̲í, unbí tsondi hayʼi wí búnduʼay k'éwéd̲í únʼą̈ʼ. *
16 (Ihayd̲iho Jesus-ví khą̈gę̨ʼnin nąʼi hą̈ą̈wí napoʼiʼ wíd̲ikaʼpóyąʼpí, hewänbo tíʼúugéd̲í
Jesus wíyá oe makówápiyeʼ nawáypee ihayd̲ânho nąʼin ivi̱ʼged̲i natąʼmuuʼin dínʼánpówá,
hed̲á dínhanginná háa natąʼmuu waabá óeʼannin.)
17 Hą̈ą̈d̲ankánbo báyékí t'owa Jesus-ád̲í diyiʼ i thaa id̲i Lazarus óewáywówápaad̲i penípho
iwed̲i napée-í kin óetu̱ʼan, hed̲i nää nąʼin t'owad̲ibá in wę̨ʼgeʼin t'owa ovâytu̱máa háa iwe
iʼannin.
18 Hed̲iho nąʼin wę̨ʼgeʼin t'owa dínhanginpóe Jesus-á nąʼin pínnán t'ôe iʼannin, hed̲ânkunho
ûnʼayyaymää.
19 In Pharisees wíʼnä táye díví̓chą̈nuʼod̲i ditû̱ʼ, “Ti wívînmúndepíʼan háa ídaʼ waagi
wíʼúnpuwamänpíʼin. Binmúʼd̲í, báyékí t'owa i-ád̲íd̲ąʼ dimän.”

Wên Greek t'owa Jesus-ád̲í dihíʼdaʼ

20 Wên Greeks dimuuʼin in wę̨ʼgeʼin t'owa-ád̲í diyiʼ, in oe Jerusalem dínshánkîʼd̲ináʼ
diwepiyeʼ diʼą̈ą̈ʼin Yôesi Tád̲á óeʼaʼginmą̈ą̈níd̲í.

---

* **12:14-15** Zion-dá Jerusalem búuʼú namuu.

21 Indá Philip-víʼpiyeʼ dimää (i-á Bethsaida búuʼúʼay oe Galilee nangewi namuu), heḏi
óetụʼan, “K'ema, Jesus-áḏí gihíʼdaʼ.”
22 Philip namää Andrew óetụʼą̇ą̨míḏí, heḏáháʼ Philip-á Andrew-áḏá Jesus-víʼpiyeʼ damää
óetụʼą̇ą̨míḏí háa ditụʼin.
23 Jesus natụ́, “Ihayḏi púnúʼ nanânho nakeepúwíḏí hayʼi omuuʼin, naa t'ą̈hkí t'owagîʼ
oʼaypụyą̈ʼi.
24 Hebo taʼgendi wâytụmáa, wí táhtą́ koʼyi óekoeḏi iví wówátsi imäʼ waagibá ûnpoʼ heḏânho
shánkí báyékí iweḏi natą́hpaa-íḏí, heḏi iví wówátsi imähpíḏá iweḏi hą̈ą̈bo wínapaʼpí, iwebo
wíʼbo nawänpik'óe. †
25 Toʼwên inbí wówátsi nää oepáa k'ayḏi ingîʼḏą̇ʼ dínmuuʼindá inbí wówátsi dipeḏée-
í, hewänbo toʼwên inbí wówátsi nää oepáa k'ayḏi ingîʼḏą̇ʼ wíḏínmuupíʼindá, inbí wówátsi
hãnhay wänbo t'ą̈hkí dâymáʼve-í.
26 Toʼwên naagîʼ dívít'ôeʼą̨míʼin didaʼḏi naa díyụụmáʼve-íʼin dínkhâyʼą̇ʼ, heḏihoʼ iwáygé
naa oyiʼ iwe, naví t'ôeʼin iwáygébá diyę̨ę̨ní. Toʼwên naagîʼ dívít'ôeʼoʼin naví Táḏáḏí
ovâytụʼą̨ą̨mí híwọ́ʼ dívítsiyeʼannin.”

Jesus iví chuwa i̦ʼgeḏi ihéeʼan

27 “Nääho naví píʼnä khóʼyé dînkháapóe. Ti naví Táḏá dondaaʼą̨mí näʼin dînpuwagít'óeʼin
diweḏi dînʼaywoeníḏí? Heḏân yoe, näʼin dînpuwagít'óeʼin namuuḏânkun nää oepáa
k'ayḏipiyeʼ oʼą̈ą̈.
28 Heḏânho näʼin wídaʼmáa naví Táḏá, ovâykeeyą̨mí ụ-á hayʼi unmuuʼin” kin Jesus natụ́.
Ihayḏi näʼi tụụ makówáḏí nat'oet'óe: “Han dáyʼanhoʼ, heḏá waʼ wíyá hanbá dáykhâymáa.”
29 In t'owa iwáygé diwinnin i tụụ dit'oe, heḏi wáy wên ditụ́, “Ikwą̨htą̨ą̨ʼan” gin, heḏá wây-
á ditụ́, “Wí makówáwi t'ôepą̨ʼą̨ą̨ʼiḏi óehéeʼan.”
30 Jesus-di ovâytụʼan, “Näʼi tụụ-á naagîʼḏą̇ʼ wínamuupí, hewänbo ungîʼ wáʼ namuu.
31 Ihayḏi púnúʼ naná Yôesi Táḏáḏí in óetaapíʼin ovâykeekw'ôeníḏí híwọ́ʼpí díví́ʼannin, heḏá
Penísendi inbí tsondi dínmuuʼi-á óet'aaníḏá.
32 Hewänbo naa nää nangeḏi dít'óhtą̈gek'úwíḏí dítege ihayḏi naaḏi t'ą̈hkí t'owa
dovâytụkánnamí naviʼpiyeʼ diʼą̈ą́-íḏí.”
33 Näʼin natụ́ ovâythayyą̨míḏí háawin chuwa ûnpuwagít'óeʼin.
34 Ee t'owa yâageḏi toʼwíḏí óetụʼan, “Yôesi Táḏáví tą̇ʼnin diwe natą̇ʼmuu i toʼwí iḏi
óesogekhâymáaʼi t'owa ovâyʼaywoeníḏí hãnhay wänbo tą̈hkí nawówáyę̨ę̨níʼin. Heháaḏan
untụ́ʼ i to t'ą̈hkí t'owagîʼ naʼaypụyą̈ʼi óetegé-í óet'óhtą̈gek'úwíḏí? To-an namuu näʼi toʼwí
t'ą̈hkí t'owagîʼ naʼaypụyą̈ʼi? Ti i-á namuu i toʼwí Yôesi Táḏáḏí óesogekhâymáaʼi t'owa
ovâyʼaywoeníḏí?”
35 Jesus-di ovâytụʼan, “Wí kohthay waagiʼbá omuu, hewänbo undáḏí wí hây tą̈hkíḏą̇ʼ
ochangít'óe. Naa oyiʼ iwe nakeená, heḏiho waʼḏi nää undáḏí oyiḏiboʼ unbí wówátsi naa-
áḏí binhûu, heḏânho nakhụụnáʼ niʼge wíʼíyę̨ę̨nípíḏí. Toʼwí khụụ i̦ʼge namändi-á wáy namän
niʼge wíʼûnhanginnáhpí.
36 Naa i kohthay omuuʼiviʼpiyeʼ bíwhą̈yụ́ waʼ undáḏí oyiḏiboʼ, heḏânho t'owa i kohthay
iwe íthaaʼin ípúwíḏí.”

In Huḏíyoví p'óʼḏédíʼin Jesus-víʼpiyeʼ wíḏívíwhą̈yundepí

Näʼin Jesus natụ́ ihayḏihoʼ iwáygéḏí namääḏi ikaayan wíʼóeshaa-ípíḏí.
37 Hewänbo tobá báyékí pínnán inbí páaḏépiyeʼ ikeeyan wänboʼ, waʼḏi iviʼpiyeʼ
wíḏívíwhą̈yundepí.
38 Heḏiho háa Yôesi Táḏáví tukhę̨ʼbiʼ Isaiah itą̇ʼnan waagi napóe. I-á hänʼoe natụ́,
Naʼinbí Sedó, i híʼ gitụ́ʼiʼ wíḏívíwhą̈yụpí.
Heḏi unkayʼin wiḏínhanginnáhpí.
39-40 Heḏiho wíḏínkoeḏipí dívíwhą̈yụ́-íḏí, gá dínpóeḏân háa wíyá wáygé Isaiah itą̇ʼnan waa:
Yôesi Táḏáḏí inbí tsée ovâykhaayan, heḏânho wíḏínkeepoʼpí waagibá dínpúwíḏí,
heḏá inbí hangintandá ovâyyâaʼan,
heḏânho wíḏikaʼpówá-ípíḏí,
heḏi naviʼpiyeʼ wíḏiʼą̈ʼpí dovâyʼowóyé-íḏí.
41 Isaiah näʼin itą̇ʼnan gá Jesus-á hayʼi napuwagít'óeʼin ho ûnkeepóeḏân, heḏânkun iviʼgeḏi
ihéeʼan.
42 Hebo tobá Jesus-víʼpiyeʼ wáy wên wíḏívíwhą̈yụpí wänboʼ, báyékí in Huḏíyo p'óʼḏédíʼin
wänbo iviʼpiyeʼ dívíwhą̈yụmägi, hewänbo keeʼeeḏi wíḏitụ́hpí dívíwhą̈yụʼin gá in Pharisees-
di i méesate eepiyeʼ ovâytsuḏekhą̇ą̇ʼą̨míḏí dikhuwôedaʼḏân,

† **12:24** Jesus nãwe wíʼboʼ iviʼgeḏi ihíʼmáa. Natụʼdaʼ, i koʼyi iví wówátsi imäʼ hą̈ą̈wí iweḏi napáa-íḏí waagibá, i-á wáʼ
ûnkhâyʼą̇ʼ iví wówátsi imääníʼin heḏânho t'owa in wówátsi nahándepíʼin dâykéyíḏí.

43 heḏi näʼin Huḏíyo pʼóʼḏéḏíʼin shánkí didaʼ tʼowa híwǫ́ʼ inbı̨́ʼgeḏi dívíhéeʼą́míʼin Yôesi
Táḏá híwǫ́ʼ inbı̨́ʼgeḏi dívíhéeʼą́míví́ʼweḏi.

Jesus-ví híʼ ovâytu̱ʼannin dâyyoegiʼan, heḏânho ovâytuchą̈nukhâymáa

44 Heḏi Jesus-di kaygi ovâytu̱ʼan, “Toʼwí naví́ʼpiyeʼ iwhą̈yundeʼi-á naví́ʼpiyeḏą́ʼ
wí́ʼiwhą̈yundepí, hewänbo i naa dísandiví́ʼpiyân wáʼ iwhą̈yundeʼ.
45 Heḏi toʼwíḏí naa dímúndeḏi i naa dísandiʼ wáʼ óemúndeʼ.
46 Naa nää oepáa kʼaydipiyeʼ oʼą̈ą̈ wí kohthay waagiʼbá omúníḏí, heḏânho toʼwên
naví́ʼpiyeʼ dívíwhą̈yundeʼin khu̱u̱ i̱ʼge wíḏiyę̨́nípíḏí.
47 Naa wóʼtû̱ʼpí in toʼwên naví híʼ ditʼoeḏi hewänbo wíḏâyʼaʼgindopíḏí dínkhâyʼą́ʼ
ovâytuchą̈nú-íʼin. Naa oʼą̈ą̈ tʼowa dovâyʼaywoeníḏí, dínkhâyʼą́ʼ ovâytuchą̈nú-íʼin otu̱níḏá
yoe.
48 I tʼą́ʼgi thaa nanáʼ diwe näʼi naví híʼ ho dovâytu̱ʼandiʼ namuuḏânkun in toʼwên naa
díyoegiʼannin heḏá háa otú waa wíḏînséegíʼanpíʼin ovâytuchą̈nukhâymáa,
49 gá naa háa naví Táḏáḏí dísandiḏá naa díyôn waagiḏą́ʼ dáyhéeʼoʼ, háa owänpidaʼ waagá
yoe.
50 Heḏi dînhanginná i tsontu̱u̱ naví Táḏá imägiʼi wówátsi nahándepíʼin napą̈yiʼin. Heḏânho
háa naví Táḏáḏí dítu̱ʼannindą́ʼ naa otû̱ʼ heḏá haʼwâa dáyhéeʼoʼ.”

13

Jesus-di iví khą̈geʼninbí ân ovâyʼowíḏi

1 Wíʼ thaa waʼ natáy i Passover shánkîʼḏi thaagîʼ. Jesus ûnhanginná i thaa napowaʼą́ʼin
nää oepáa kʼaydi iweḏi iví Táḏáví́ʼpiyeʼ namú-íḏí. Hą̈ą̈di wänbo tʼą̈hkí in ivíʼin ûnmuuʼin
ovâyséegí waʼ nääḏí nayiʼ ihaydi, heḏi nää ovâykeekankhâymáa hânho ovâyséegíʼin.
2 Wę́ʼge dívíkindihúuyoʼ ihaydi, Penísendiḏi Simon-bí ay Judas Iscariot i ánshaa ho óemägi
Jesus óekuʼpʼâyníḏí.
3 Jesus ûnhanginná iví Táḏáḏí tʼą̈hkí kay óemägiʼin, heḏá ûnhanginná Yôesi Táḏáví́ʼweḏi
naʼą̈ą̈ʼin heḏi iviʼpiyeʼbá nawáymännin,
4 heḏihoʼ ee nahúuʼän diweḏi iwı̨́núḏí iví kʼéwéʼin to ipʼą̈di, heḏi wên pʼoepiḏiʼin aaḏi
iseebaʼáaʼan.
5 Heḏáháʼ wên oewą̈ą̈bay iwe ipʼoesaaḏi iví khą̈geʼnin iʼânʼowíḏíhon heḏá in pʼoepiḏiʼin
aa naseebaʼáamuuʼindiḏá ovâyʼânpídi.
6 Peter-víʼwe napówá ihaydi Peter-di óetsikáyin, “Naʼinbí Sedó, ti u̱di naa
díʼânʼowíḏíkhâymáa?”
7 Jesus-di óetu̱ʼan, “Nää wíʼunhanginnáhpí háaḏí kin dáyʼoʼin, hewänbo wáy wí thaa
ú̱hanginpúwí.”
8 Peter-di óetu̱ʼan, “Háʼto díʼânʼowíḏi-íʼin wímäänî.” Jesus-di óetu̱ʼan, “Naaḏi wíʼowíḏipíḏá
naví wû̱ʼmuupíhoʼ.”
9 Simon Peter-di óetu̱ʼan, “Heḏáhoʼ, Naʼinbí Sedó, naví man dînʼowiḏi heḏá naví pʼôndá,
naví ândą́ʼbá yoe.”
10 Jesus-di óetu̱ʼan, “Toʼwí iʼoeʼiví túuʼú tʼą̈hkí khą́ą́pîʼ ûnmuu, iví ândą́ʼ ûnʼowíḏítáy. Heḏi
undá khą́ą́píʼin ímuu, hewänbo un tʼą̈hkíḏíbo-á yoe.”
11 Jesus ûnhanginná toʼwíḏí óeku̱hpegítʼóeʼi namuuʼin, heḏânho natú̱, “Tʼą̈hkíḏíbo
khą́ą́píʼin wíʼímuupí” gin. *
12 Tʼą̈hkí inbí ân ovâyʼowíḏíbowa ihaydi iví kʼéwéʼin to iwáytógi, heḏi indáḏí iwáysóge.
Ihaydi ovâytsikáyin, “Ti únhanginná háaḏí kin wâyʼannin?
13 Undi naa dítu̱ʼo hą́hkandi-áḏí pʼóʼḏéḏîʼ-áḏí, heḏi híwǫ́ʼ kin ítû̱ʼ, ha̱ʼbi-ânkun omuuḏi.
14 Heḏihoʼ undá únkhâyʼą́ʼ wíʼnä táye bînʼânʼowíḏi-íʼin, gá naa unbí hą́hkandiʼ heḏá
pʼóʼḏéḏîʼ omuuʼiḏi wâyʼânʼowíḏiḏân.
15 Näʼi háa dáyʼannin naaḏi wâykeeyan heḏânho háa naaḏi wâyʼan waagibá un wáʼ wíʼnä
táye úvíkanhûuwí.
16 Taʼgendi wâytu̱máa, wí tʼôeʼi-á iví tsondiví shánkí hayʼi wínamuupí, heḏá wí tʼôekhuwaʼi-
á i óeyôndiví shánkí hayʼi wínamuupí.
17 Háa wâytu̱ʼan waa íkaʼpóya̱ʼdáhoʼ, naví híʼ bînʼaʼginnamí heḏiho íhíhchą́ą́-í.
18 “Hewänbo naa wóʼtû̱ʼpí un tʼą̈hkíḏíbo háa wâytu̱ʼan waa úvíkhâymáaʼin. Naa
dînhanginná toʼwên in dovâydę́ʼmannin dimuuʼin. Hewänbo näʼin háa Yôesi Táḏáví tą́ʼnin
diwe natû̱ʼ waa ûnkhâyʼą́ʼ napúwíʼin:
I toʼwí naa-áḏí ihú̱u̱yandi wänbo híwǫ́ʼpîʼ naa díkhâymáa.
19 Nää wâytu̱máa háa napuwagítʼóeʼin waʼ napóepíḏíboʼ, heḏânho napóe ihaydá úvíwhą̈yú̱-í
naa i omuu hänʼoeḏiboʼ oyiʼiʼ.

---

* **13:11** Páaḏé ihaydi Jesus in híʼ “khą́ą́” kin natú̱ḏí inbí túuʼú i̱ʼgeḏi ihíʼmáa, hewänbo tíʼúugé ihaydá Judas-ví tʼaywǫ́ʼdi
i̱ʼgeḏân ihéeʼan.

20 Taʾgendi wâytu̱máa, toʾwêndi wí naa̱di̱ dósandiʾ óeséegíʾo̱di̱, indi naa wáʾ dísséegíʾo waagibá díníʾoʾ, he̱di̱ toʾwêndi naa dísséegíʾo̱dá, i naa dísandiʾ wáʾ óeséegíʾo waagibá díníʾoʾ.”

Jesus natú wí toʾwíd́í óeku̱hpekhâymáaʾin

21 Jesus-di näʾin ovâytu̱ʾan dihayd́ihoʾ iví píʾnä ûnkháapóe, he̱di̱ thayʾeedi̱ ovâytu̱ʾan, “Taʾgendi wâytu̱máa, un diwe̱di̱ wíʾd́i naa díku̱hpekhâymáa.”

22 Iví khä̱ge̱ʾnin dívíwänpipu̱wä̱ʾoʾ, toʾwívi̱ʾge̱di̱ ihíʾmáaʾin wíd́ínhanginnáhpíd́í.

23 I khä̱ge̱ʾdi Jesus-di óeséegíʾiʾ iví núʾbá naʾän.

24 He̱diho Simon Peter imannan näʾi khä̱ge̱ʾdi̱di̱ óemúníd́í, he̱di̱ óetu̱ʾan, “Jesus nátsikáyin tovi̱ʾge̱dan ihíʾmáaʾin.”

25 He̱dihoʾ i khä̱ge̱ʾdi Jesus-ví shánkí núʾ ihä̱d́idi̱ óetsikáyin, “Naʾinbí Sedó, to-an i namuu wóeku̱hpekhâymáaʾiʾ?”

26 Jesus-di óetu̱ʾan, “Naa wí pává i sä̱ä̱ iwe dóp'ohtôení, he̱di̱ wí toʾwí dópä̱gít'óe. Ivi̱ʾge̱dân dáyhíʾmáa.” He̱di̱ wí pává ikêʾd́i ip'ohtógidi Judas óemägi, i-á Simon Iscariot-ví ay namuu.

27 Judas i pává ikêʾ ihayd́i wesboʾ i Penísendi iví píʾnä ûnts'ú̱, he̱di̱ Jesus-di óetu̱ʾan, “Hä̱ä̱wí háa bikhâymáaʾi wesebo náʾan.”

28 Hewänbo toʾwí wänboʾ in dihúukw'ǫʾnin diwe̱di̱ wíʾûnhanginnáhpí háa̱d́í Jesus-di kin óetu̱ʾannin.

29 Judas-á i chä̱ʾ múu imáa, he̱diho wên diʾân Jesus-di óetu̱ʾan hä̱ä̱wí i shánkîʾd́i̱gîʾ díntáyʾiʾ ikumä-íʾin, he̱d́á wây-á wêndá diʾân in sehkanäwǫʾ diwówáyiʾin wí hä̱ä̱wí ovâymäänî gân óetu̱ʾan.

30 He̱diho Judas i pává ikêʾd́i wesebo napee. Ihayd́iho nakhu̱u̱ná.

Jesus iví khä̱ge̱ʾnin wên ts'a̱amin tsontu̱u̱ imägi

31 Judas napee ihayd́i Jesus natú, “Ihayd́i nanânho t'owa dínhanginpúwíd́í naa t'ä̱hkí t'owagîʾ oʾaypu̱yä̱ʾiʾ hayʾiʾ omuuʾin, he̱d́á háa naa dînpuwagít'óeʾin namuud́i dínhanginpúwí Yôesi Tá̱d́á wáʾ hayʾi namuuʾin.

32 He̱diho Yôesi Tá̱d́á̱d́í hayʾi naa dípaa-í iví haybá omúníd́í, he̱d́á näʾin ikhâymáa wesboʾ.

33 Naví áyyä̱ä̱, wí hä̱yú thaa̱d́a̱ʾ undád́í ochangít'óe, he̱di̱ nää in Hud́íyoví p'óʾd́e̱d́íʾin dovâytu̱ʾan waagibá un wáʾ wâytu̱máa, undi dítu̱wä̱khâymáa, hewänbo wáy omän diwepiyeʾ wíʾúnkoe̱d́í-ípí nää ímu-íʾin.

34 Naa̱di̱ wên ts'a̱amin tsontu̱u̱ nää wâypä̱khâymáa, he̱di̱ kinnân namuu: Wíʾnä táye úvíséegíhûuwí. Naa̱di̱ wâyséegí waagibá, hanbá wíʾnä táye úvíséegíhûuwí.

35 Úvíséegíhondáho toʾwên t'ä̱hkí dínhanginnání naví khä̱ge̱ʾnin ímuuʾin.”

Jesus-di Peter oétu̱ʾan, “U̱-á poewin untú̱ní naa wíd́ítaapíʾin”

36 Simon Peter-di óetsikáyin, “Naʾinbí Sedó, wépiyan unmän?” Jesus-di óetu̱ʾan, “Nääá wíʾú̱koe̱dipí wáy omän deepiyeʾ díyu̱u̱hûuwíd́í, hewänbo wáy wí thaa wáy omän diwepiyeʾbá unmú-í.”

37 Simon Peter-di óetsikáyin, “Naʾinbí Sedó, háa̱dan wíd́ínkoe̱dipí wíyu̱u̱hûuwíd́í nää? Naa okhâymuu naví wówátsi u̱gîʾ dáymäänid́í.”

38 Jesus-di óetu̱ʾan, “Ti naa omuud́i unkhâymuu uví wówátsi bimäänid́í? Näʾin taʾgendi wítu̱ʾä̱amí: Wí dee sen waʾ ikinpíd́íboʾ u̱-á poewin untú̱ní wíd́ítaapíʾin.”

14

Yôesi Tá̱d́áviʾpiyeʾ gipundaʾd́á, iví ay Jesus-víʾpiyeʾ páa̱d́é gimú-íʾin gínkhâyʾä̱ʾ

1 He̱d́áháʾ Jesus t'ä̱hkí iví khä̱ge̱ʾnin itu̱ʾan, “Ánshaa iwe wíʾíkwǫʾnípí. Yôesi Tá̱d́áviʾpiyeʾ úvíwhä̱yu̱hûuwí he̱d́á naviʾpiyá.

2 Naví Tá̱d́áví k'aygi ûnnáʾ diwe báyékí ûnʾívená. Näʾin taʾgen namuupíd́áho háʾto wâytu̱ʾä̱amíwän taʾgen namuuʾin. He̱diho nää omän wí íve wi̱ʾínbo wâykhâyʾa̱míd́í.

3 He̱di̱ wí íve wâykhâyʾa̱míd́í omääd́á wíyá owáyʾä̱-í un wâyhûuwíd́í naa-ád́í, he̱d́ânho wáy oʾän diwebá un wáʾ íkwǫʾní.

4 Un únhanginná wáypiyeʾ omännin, he̱d́á in p'ôe naa omän deepiyeʾ wáʾ únhanginná.”

5 Thomas-di óetu̱ʾan, “Naʾinbí Sedó, wígínhanginnáhpí wáypiyeʾ unmännin wänboʾ. He̱di̱ hád́i̱dan in p'ôe unmän deepiyeʾ gínhanginnání?”

6 Jesus-di óetu̱ʾan, “Naa-á in p'ôe omuu, he̱d́á in taʾgendá, he̱d́á in wówátsi-á. Toʾwí wänbo wûnkoe̱dipí naví Tá̱d́áviʾpiyeʾ namú-íd́í, naviʾpiyeʾ páa̱d́é naʾä̱d́i̱da̱ʾmânhoʾ.

7 Toʾwí naa omuuʾin taʾgendi ûnhanginnândáho naví Tá̱d́á wáʾ dîntáa-íwän. Nää iwe̱di̱ho bîntaa he̱d́á bînmûʾ.”

8 Philip-di Jesus óetu̱ʾan, “Naʾinbí Sedó, i Tá̱d́á naʾin dînkeeya̱mí. Hä̱hayd́a̱ʾ gíntáy.”

9 Jesus-di óetu̱ʾan, “Philip, gáhä̱nhay waaboʾ undá̱d́í oyihoʾ, hebo waʾd́i wíʾú̱hanginnáhpí toʾwí omuuʾin. Toʾwên naa dímûʾindá i Tá̱d́á wáʾ dâymûʾ. He̱di̱ háa̱dan dítu̱máa i Tá̱d́á wâykeeya̱mí gin?

10 Háaḏan wíviwhą̈yundepí i Táḏá-áḏí omuuʔin heḏi i Táḏá-á naa-áḏá omuuʔindá? Năʔi híʔ wâytụʔoʔi navîʔḏąʔ wíḏînmuupí, hewänbo naa dáyhíʔmáa ihayḏi naví Táḏá naa-áḏí namuuʔiʔ iví t'ôe iʔoʔ.
11 Năʔi naaḏi wâytụmáaʔi binwhą̈yụ́: Naa-á i Táḏá-áḏí omuu, heḏá i Táḏá-á naa-áḏá namuu. Hewänbo naví híʔ dînwhą̈yundepíḏáhoʔ, i hą̈ą̈wí dáyʔoʔi namuuḏi bíwhą̈yụ́ wę́ʔge gamuuʔin.
12 Taʔgendi wáytụmáa, toʔwên naví́ʔpiyeʔ díví́whą̈yundeʔindá, naa dáyʔan waabá in wáʔ díví́kankhâymáa, heḏá waʔḏi shánkí heʔendi hą̈ą̈wí-á díví́kankhâymáa, gá naa naví Táḏáví́ʔpiyeʔ omändân.
13 Úví́whą̈yundeḏáho naa dînk'óeʔin wâyʔąmí́ḏí i ídaʔpoʔiʔ, naaḏi wâyʔąmí-ákun, heḏi hą̈ą̈wí naa Yôesi Táḏáví ay omuuʔi dóʔoʔiḏi t'owa dínhanginnání i Táḏá hayʔi namuuʔin.
14 Hą̈ą̈wí namúní wänbo ídaʔpoʔḏi, naa dînk'óeʔin wâyʔąmí́ḏí úví́whą̈yundeḏá, naa dóʔąmí-ákun."

Jesus-di i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhâą iví khą̈gę́ʔninbí́ʔpiyeʔ óesankhâymáa

15 "Undi díséegí́ḏáhoʔ i tsontụụ wâymą̈giʔi dînʔaʔginnamí.
16 Heḏi naaḏi naví Táḏá dódaaʔamí wíyá toʔwí wovâykhą̈gę́ʔnamíʔi wovâysaaní́ḏí, heḏi han i Táḏá iʔąmí. Năʔi wovâykhą̈gę́ʔkhâymáaʔi-á hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí undáḏí nayę̂ę́ní, i-á i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhâą namuu, heḏi in taʔgen nahą́hkanyiʔ.
17 In toʔwên Yôesi Táḏá dâytaapíʔindá năʔi Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhâą wíʔóemúndepí́ḏí heḏá wíʔóetaapí́ḏí háʔto daykéyí. Hewänbo undiḏân bînntaa, undáḏí nayiḏi, heḏá unbí píʔnä khóʔyé i bînmáʔve-í.
18 "Naaḏi wên táḏápíʔin yíyápíʔin waagiʔinbá wíwâyyoekankhâymáapí, naa-á unbíʔpiyeʔ owáyʔą̈ʔ.
19 Hây napóe ihayḏi in t'owa Yôesi Táḏá dâytaapíʔindi naa wiya wí́ḏímúnípí, hewänbo undáho dímúní, heḏá íwówáyę̂ę́ní gá naa owówáyiḏân.
20 Heḏi i thaa napówá ihayḏá únhanginnání naa naví Táḏá-áḏí omuuʔin, heḏá undáḏí naa-áḏí wę́ʔge gimuuʔindá wáʔ únhanginnání.
21 "Toʔwên naví tsontụụ dînhógiʔin heḏá dînʔaʔgindoʔindá, indânho naa díséegí, heḏi toʔwên naa díséegí́ʔindá naví Táḏáḏí ovâyséegí, heḏá naaḏi wáʔ dovâyséegí, heḏi dovâykhą̈gę́ʔnąmí shánkí híwǫ́ʔ dítaa-í́ḏí" kin Jesus natụ́.
22 Wí khą̈gę́ʔdiʔ Judas gin nakhą́wą̈ʔiʔ, hebo Judas Iscariot-dá yoe, iḏân Jesus óetsikáyin, "Naʔinbí Sedó, heháaḏan naʔindąʔ díkhą̈gę́ʔkhâymáa shánkí híwǫ́ʔ wítaa-í́ḏí, heḏi hą̈ʔin t'owa Yôesi Táḏá dâytaapíʔindá yoe?"
23 Jesus-di óetụʔan, "Toʔwên naa díséegíʔindá naví híʔ dînʔaʔgindoʔ, heḏi naví Táḏáḏáho ovâyséegímáʔve-í, heḏi naví Táḏá-áḏí naa-áḏí inbí píʔnä khóʔyé änthayé-í.
24 Toʔwên naa díséegípíʔindá naví híʔ wí́ḏînʔaʔgindopí. Heḏi i híʔ naaḏi wâytụʔandi-á navîʔḏąʔ wí́ḏînmuupí, naví Táḏáḏí dísandiví híʔ-ân ûnmuu.
25 "Năʔi hą̈ą̈wí naaḏi wâytụmáa waʔḏi nää undáḏí oyiḏiboʔ.
26 Hewänbo i toʔwí wovâykhą̈gę́ʔnamíʔiḏá t'ą̈hkí úntáyʔi wovâyhą́ʔąmí, heḏá t'ą̈hká naaḏi wâytụʔandi-á wovâyʔánshaakannamí. I-á i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhâą-ân namuu, heḏi naví Táḏádí i wovâysaaní gá han dódaaʔandân.
27 "Naaḏi wâykhą̈gę́ʔnamí heḏânho ánshaa iwe wíʔíkwǫʔnípí́ḏí. Naaḏąʔ dînkoeḏi han wâyʔąmíʔin, in toʔwên Yôesi Táḏá dâytaapíʔindá wí́ḏínkoeḏipí. Unbí píʔnä khóʔyé wíʔíʔą́yînginípí heḏá wíʔíkhuwôedaʔípí.
28 Naví Táḏáví́ʔpiyeʔ omän heḏá unbíʔpiyá owáyʔą̈ʔ gin wâytụʔandi ít'oe. Naví Táḏá-á naví shánkí hayʔi namuu heḏi taʔgendi undi naa díséegí́ḏáhoʔ íhíhchąą-í iví́ʔpiyeʔ omändi.
29 Năʔi t'ą̈hkí nää wâytụmáa waʔḏi napóepí́ḏíboʔ, heḏânho owáy napóe ihayḏá undi naví híʔ dînwhą̈yụ́-í́ḏí.
30 Wíyá shánkí naaḏi wíwâytụʔąmípí, gá i Penísendi naʔą̈ḏân, i-á in Yôesi Táḏá dâytaapíʔinbí tsondi dínmuu. Iḏá naa wí́ḏítsonmáapí.
31 Hewänbo nää naví Táḏáḏí naa díyôn waa dáykhâymáa, t'ą̈hkí t'owa dínhanginnání́ḏí i-ân dóséegíʔin.
"Bíwí́nú, yaho năweḏi gimú-í."

15

Jesus wên úuva áaphą̈ą̈ waagiʔbá namuu

1 "Naa wên híwǫ́ʔnin úuva áaphą̈ą̈ waagiʔbá omuu, heḏi naví Táḏá-á i áaphą̈ą̈ ą́yíʔdi waagiʔbá-á namuu.
2 In t'owa naví́ʔin dînmuuʔin áaphą̈ą̈ waʔyáy khóe waagiʔinbá dimuu. T'ą̈hkí waʔyáy khóe naʔúuvapaapîʔ naví Táḏá its'ándeḏi iyâaʔoʔ, heḏá i waʔyáy khóe naʔúuvapaa iweḏá i hí́ʔíndi híwǫ́ʔpîʔ namuuʔi-á iyâaʔo shánkí báyékí híwǫ́ʔ napáa-í́ḏí.

3 Undá i híwǫ̨ʔpîʔ ho únyâamuu i híʔ naaḏi wâytụʔandi bînt'óyandi.
4 Hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí naa-áḏí ímúníʔin únkhây̨ʔą̈ʔ, heḏi naa-á hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hká undáḏí
omúní. Wên waʔyáy khóe wänbo wíʔbo wínahą̈ą̈paʔpí, näʔin waʔyáy khóe in áaphą̈ą̈ eeḏi
nachândiḏąʔmân nahą̈ą̈paʔ, heḏi hanbá un naa-áḏí hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí ímuupíḏáhoʔ, háʔto
únkoeḏí-í híwǫ̨ʔdi hą̈ą̈wí úvíʔąmíḏí.
5 "Toʔwên hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí naa-áḏí dimuuʔin heḏá naa-á indáḏí omuuḏá, indá báyékí
híwǫ̨ʔ dívį́ʔąmí. Naa-áḏí ímuupíḏí hą̈ą̈wí wänbo háʔto bînʔąmí.
6 In toʔwên naa-áḏí hą̈ą̈ḏi wänbo dimuupíʔindá waʔyáy khóe t'owa dâyts'âʔiʔ waagibá
dínpúwí. Ḳiʔbi waʔyáy khóe-á dâych'áaḏí nat'aʔ, heḏi dâywę̨ʔgeʔandi dâyphamäädeʔ.
7 Naa-áḏí hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí íkw'ôndá naví híʔ-á unbí píʔnä khóʔyé bînmáaḏá, únkoeḏi
hą̈ą̈wí wänbo ídaʔi Yôesi Táḏá bîndaaʔąmíḏí, heḏi iḏá wovâymäänî,
8 heḏânho t'owa dínhanginnání naví Táḏá hayʔi namuuʔin, heḏihoʔ undá báyékí híwǫ̨ʔ
úvíʔą̈ąmí, heḏi kindiḏiho taʔgendi naví khą̈gę̨ʔnin ímúní.
9 "Naví Táḏáḏí naa díséegí waagibá naaḏi wâyséegí. Naví séegí wóegé hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí
ímúní.
10 Naa naví Táḏáví tsontụụ dônʔaʔgindoḏi iví séegí wóegé hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí omuu. Heḏá
undá hanbá naví tsontụụ dînʔaʔginhondáhoʔ, naví séegí wóegé hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí ímúní.
11 Näʔi t'ą̈hkí wâytụʔan heḏânhoʔ i híhchan dómáa waagibá un wáʔ unbí píʔnä khóʔyé
bînmáʔve-íḏí, heḏá t'ą̈hkí híhchanḏąʔ bînmáʔve-í.
12 Näʔin tsontụụ naaḏi wâytụmáa: Wíʔnä táye úvíséegíhûuwí naaḏi wâyséegí waagibá.
13 In toʔwên inbí wówátsi inbí k'emaʔingîʔ dívímągiʔindá shánkí hayʔin séegí namúníʔin
dâymáa.
14 Heḏi undá hą̈ą̈wí naaḏi wâyyôn waagi bînkanhondáho naví k'emaʔin ímuu.
15 Nää iweḏi páaḏépiyeʔ naví t'ôeʔin gindąʔ naaḏi wíwâytụkankhâymáapí, gá wí tsondi-á iví
t'ôeʔin háa ikhâymáaʔin wíʔitụʔopíḏân, hewänbo naví k'emaʔinnân gin wâytụʔą̈ąmí, gá hą̈ą̈wí
naví Táḏáḏí dítụʔandiʔ naaḏi wâyhanginʔânnandân.
16 Undi naa wíḏídęʔmanpí, naaḏá un wâydęʔman, heḏá wovâykw'óḏi báyékí híwǫ̨ʔ
úvíʔąmíḏí, heḏi i híwǫ̨ʔ úvíʔoʔi-á nakâypúwí. Naví Táḏáḏí naa dînk'ûʔ hą̈ą̈wí ídaʔpóeʔiʔ
wây̨ʔąmíḏí, heḏiho úvíwhą̈yundeḏáhoʔ iḏi wovâymäänî.
17 Kinnân naaḏi wâytsonmáa: Wíʔnä táye úvíséegíhûuwí."

In Yôesi Táḏá dâytaapíʔindi Jesus-ví khą̈gę̨ʔnin ovâyt'áy-í

18 "In t'owa Yôesi Táḏá dâytaapíʔindi wovâyt'ayḏáho wíʔúnʔóḏe-ípí unbí páaḏébo naa
dít'ayʔin.
19 In Yôesi Táḏá dâytaapíʔin t'owa waagiʔinbá ímuuḏáhoʔ, indi wovâyséegí-í, inbíʔin
dínmuuʔin dâyséegí waagibá. Hewänbo in waagiʔinbá wíʔímuupí. Naaḏi wâydęʔman Yôesi
Táḏá bîntáa-íḏí, heḏânkun indiho wovâyt'ay.
20 Wíʔúnʔóḏe-ípí háa wâytụʔannin: Wí t'ôeʔi-á iví tsondiví shánkí hayʔi wínamuupí. Heḏiho
toʔwên naa dít'ôephaḏekannannindi un wáʔ wovâyt'ôephaḏekannamí, heḏi toʔwên naví híʔ
dînʔaʔginnannindi unbîʔ wáʔ wovây̨ʔaʔginnamí.
21 Naviʔin ímuuḏibo t'ą̈hkí näʔi híwǫ̨ʔpîʔ hą̈ą̈wí t'owaḏi wovây̨ʔąmí. Háaḏí? Gá i naa dísandiʔ
wíḏâytaapíḏân.
22 Naaḏi naví híʔ dovâytụʔą̈ąmíḏí oʔą̈ą̈píḏáho näʔi t'aywǫ̨ʔdi wíḏínmuupíwän. Hewänbo
oʔą̈ą-ákun, heḏânho nää wîʔ wänbo wíʔûnkoeḏipí natų̣níḏí, 'Naa wíḏînhanginnáhpí
dáyt'aywǫ̨ʔnannin.'
23 Toʔwên naa dít'ayʔindá naví Táḏá wáʔho dînt'ay.
24 Waʔḏi indáḏí oyiʔ ihayḏi báyékí hą̈ą̈wí dáyʔan wíyá toʔwí wänbo hą̈nhay wänbo iʔanpîʔ.
Ḳiʔbi t'ôe dáyʔanpíḏáho näʔi t'aywǫ̨ʔdi wíḏínmuupíwän. Hewänbo háa naa dáyʔannin dâymûʔ-
ákun, heḏi naa-áḏí naví Táḏá-áḏí wį́ʔgíndíbo dít'ay.
25 Heḏi kin dívį́ʔandi naa háa inbí tą̨ʔkan navį́ʔgeḏi natą̨ʔmuu waa dînpóe, kinnân:
Wên híwǫ̨ʔpíʔin wíḏáyʔanpí wänbo naa dít'ay.
26 "Owáy naví Táḏávíʔwe opówá ihayḏi i toʔwí wovâykhą̈gę̨ʔkhâymáaʔi-á naaḏi
wâysangít'óe. Näʔi naví Táḏávíʔweḏi unbíʔpiyeʔ nakąʔą̈ą̈gít'óeʔi-á i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą
namuu. Heḏi napówá ihayḏi navį́ʔgeḏi ihéeʔąmí.
27 Heḏá undá wáʔ t'owa navį́ʔgeḏi bîntụʔą̈ąmí, gá páaḏé naví t'ôe donts'anʔan diweḏiboʔ
un naa-áḏí íyiḏân.

16

1 "Näʔi hą̈ą̈wí naaḏi wâytụʔan heḏânho unbí whą̈yụ wíʔúnhą̨ąnípíḏí.
2 In Huḏíyoḏi inbí méesate íve wovâytsuḏekhąąʔąmí, heḏá wáʔ shánkí wänbo únpúwí, wáy
wí thaa nanáʔ diwe wovâyt'ąhąnúḏáho diʔą̈ąní Yôesi Táḏágîʔ dívít'ôemáaʔin.

3 Háadan kin dívíkhâymáa? Gá Yôesi naví Táḏá dînmuuʔi wídîntaapídân, heḏá naa wáʔ wänbo
wídítaapí.
4 Näʔi napuwagít'óeʔi wâytụmáa waʔ napóepídíboʔ, heḏânho napóe ihayḏá naaḏi wâytụʔan
niʔgeḏi únʔánpowagít'óe. Naaḏi näʔi häą̈wí wíwâytụʔanpí páaḏé naví t'ôe donts'anʔan di-
hayḏi, gá waʔḏi undáḏí oyiḏân."

Háa i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą ikhâymáaʔin

5 "Nää tobá i naa dísandivíʔpiyeʔ omän wänboʔ, wénä wí wänbo undi wídítsikaʔmáapí
wą̈hą̈ą̈piyeʔ omännin.
6 Näʔi häą̈wí wâytụʔandiḏihoʔ unbí píʔnä khóʔyé nää báyékí únkháapoʔ.
7 Hewänbo in taʔgen wâytụmáa: Ungîʔ shánkí yänbeḏi híwǫ́ʔ namuu naa omú-íḏí, gá naa
omääpíḏáhoʔ i toʔwí wovâykhą̈geʔkhâymáaʔi wínaʔą̈ą̈-ípídân, hewänbo omääḏáhoʔ i dósaaní
unbíʔpiyeʔ.
8 Heḏi owáy napówá ihayḏá t'owa ovâythayyąmí piháa diʔánshaamuuḏi wídikaʔpóyąʔpíʔin
inbí t'aywǫ́ʔdi i̱ʔgeḏi, heḏá i híwǫ́ʔdi namuu i̱ʔgeḏá, heḏá Yôesi Táḏáḏí t'owa
ovâytuchą̈nukhâymáa i̱ʔgeḏá.
9 Iḏi ovâythayyąmí dívít'aywǫ́ʔnannin, naviʔpiyeʔ wídívíwhą̈yundepídí.
10 Naa híwǫ́ʔdiʔ omuu i̱ʔgeḏi ovâythayyąmí, gá naa i híwǫ́ʔdiʔ omuuʔi naví Táḏáviʔpiyeʔ
omändân, heḏi wíyá wídímúnípí.
11 Yôesi Táḏáḏí t'owa ovâytuchą̈nukhâymáa i̱ʔgeḏi ovâythayyąmí, gá ho natụ́ḏân iḏi i
Penísendi óetuchą̈nukhâymáa, i-á in t'owa Yôesi Táḏá dâytaapíʔinbí tsondi dínmuu.
12 "Naa waʔḏi báyékí wâytụʔą̈ąmíʔin odaʔ, hewänbo nää wíʔúnkoeḏipí ihay bînhónídí.
13 Hewänbo owáy i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhąą napówá ihayḏi, i-á in taʔgen t'ą̈hkí nahą́hkanyiʔiʔ
namuu, iḏi wovâykhą̈geʔkhâymáa in taʔgen namuuʔin navi̱ʔgeḏi taʔgendi únhanginpúwídí, gá
iví ánshaa ûnmuuʔiḏąʔ wíʔihíʔkhâymáapídân, hewänbo háa Yôesi Táḏáḏí óetụʔan waagi natụ́ní,
heḏá háa napuwagít'óeʔin wovâytụʔą̈ąmí.
14 Háa natụ́níʔin naviʔweḏi ihóní heḏi wovâytụʔą̈ąmí. Handiḏi wovâyhanginʔânnamí naa
hayʔi omuuʔin.
15 Naví Táḏáví hą́hkan ûnmuuʔi-á naviʔ wáʔ dînmuu. Heḏânho naa otụ́, i Yą̈ʔḏâaʔi
P'oewąąhąą háa wovâytụʔą̈ąmíʔin naviʔweḏi ihóní."

Jesus-ví khą̈geʔnin inbí píʔnä khóʔyé dikháapúwí, hewänbo wíyá dihíhchanpúwí

16 "Hanwaapídíboʔ undi wídímúnípí, heḏá iweḏá hanwaapídíbo-á undi naa wíyá
díwáymúní."
17 Wên iví khą̈geʔnin wíʔnä táye dívítụʔan, "Hânnan hêe näʔin dítụʔannin natụʔdaʔ? Natụ́,
'Hanwaapídíbo wídímúnípí' gin, heḏá 'Iweḏá hanwaapídíbo-á wíyá naa díwáymúní' gân.
Heḏá wáʔ natụ́, 'Kin napúwí gá naví Táḏáviʔpiyeʔ omändân.'
18 Heḏi hânnangú iví híʔ 'hanwaapídíboʔ' ûntụʔdaʔ? Häą̈wí i̱ʔgeḏi ihíʔmáaʔin
wígínhanginnáhpí."
19 Jesus ûnhanginná ditsikapúwíʔin didaʔ, heḏihoʔ ovâytsikáyin, "Ti úvítsikaʔmáa háa
otụʔdaʔin wâytụʔandi, 'Hanwaapídíboʔ undi wídímúnípí, hebo iweḏá hanwaapídíbo-á wíyá
díwáymúní'?
20 Taʔgendi wâytụmáa, undá íséeyę̂ęní heḏá úvísíhtụwi̱nú-í, hewänbo in t'owa Yôesi
Táḏá dâytaapíʔindá dihíhchanpúwí. Hebo ík'áykháapóe wänbo näʔi-á únphaḏé-í heḏi híhchan
bînmáʔve-í.
21 Wí kwee naʔeyekhâyyiʔi hânho nachanpoʔ, naʔeyehaypúwí ihay nanândi. Hewänbo
iví ay ûnʔaypụyą̈ ihayḏá, iví hay i̱ʔgeḏi wíyá wíʔûnʔánpóyąʔpí, gá nahíhchanpóeḏân iví ay
ûnʔaypụyą̈ḏi.
22 Heḏi hanbá undá nää únpoʔ. Un ík'áykháapoʔ naa wáypiyeʔ omändi, hewänbo owáy naa
wíyá oʔą̈ą̈ ihayḏá unbí píʔnä khóʔyé íhíhchąą-í, heḏi toʔwí wänbo wíʔûnkoeḏí-ípí unbí híhchan
únmuuʔin wovâykwée-íḏí.
23 "Heḏi ihayḏi wíʔúntâynípí häą̈wí wänbo dítsikáyi̱ʔníḏí. Taʔgendi wâytụmáa, häą̈wí naví
Táḏá bîndaaʔandiʔ, naviʔpiyeʔ úvíwhą̈yundeḏi, iḏi wovâymą̈ąní.
24 Nää puʔwahay waʔḏi häą̈wí wänbo wíʔídaʔpóepí naviʔpiyeʔ úvíwhą̈yunde wänboʔ. Nää
bindaaʔan, heḏânho bînhóní, heḏá báyékí híhchan bînmáʔve-í.
25 Näʔi häą̈wí wâytụʔandi wâyhą́ʔąmídí ûnthaykantáy, hewänbo owáy wí thaa nanáʔ diwe
kindiḏi wíyá wíwâyhée ʔąmípí, thayʔeeḏân naví Táḏávį́ʔgeḏi wâytụʔą̈ąmí.
26 Heḏi ihayḏi shánkí híwǫ́ʔ bîntaaḏi un íhä̈ą̈wídaʔpúwí naviʔpiyeʔ úvíwhą̈yundeḏi, heḏi
wíyá wínatâynípí naa naví Táḏáviʔpiyeʔ wâyyûusuʔąmídí, hewänbo iḏi wovâyséegídí unnânho
iviʔpiyeʔ úvíyûusuʔąmí.
27 Heḏi iḏi wovâyséegí gá undi naa díséegídân heḏá úvíwhą̈yundeḏá naa iviʔweḏi oʔą̈ą̈ʔin.
28 Nää oepáa k'ayḏipiyeʔ naví Táḏáviʔweḏân oʔą̈ą̈-ákun. Heḏi nää-á näweḏi naví
Táḏáviʔpiyebá ováymän."

29 Iví khäge̱ʔnindi óetu̱ʔan, “Näbáhaʔ thayʔeedi bihíʔmáa, nää-á uví híʔ-á ûnthaykantáyʔiʔ wíʔúmuupí.
30 Nää gínhanginpóe u̱ hääwí t'ähkí úhanginnáʔnin, hedá hääwí toʔwídí wóetsikáyi̱ʔníʔin nadaʔiʔ u̱ úhanginnânho waʔ wóetsikáyi̱ʔpídíboʔ. Hedânho ívíwhäyunde Yôesi Tádáviʔwedi unʔääʔin.”
31 Jesus-di ovâytu̱ʔan, “Nää-á ítûʔ naviʔpiyeʔ úvíwhäyundeʔin,
32 hewänbo nää iwedi un t'ähkí íwadedée-í, hedi wí̱ʔínboʔ unbí p'óegé bînkéyí hedi naa wíʔbo díyoeʔami. Hewänbo naví Tádá naa-ádí nayidi taʔgendi wíʔbo háʔto oyêenî.
33 Naadi t'ähkí näʔi wâytu̱ʔan hedânho naa-ádí ímuudi ánshaa iwe wiʔíkwo̱ʔnípídí. In Yôesi Tádá dâytaapíʔinbí yáagé waʔ íyiʔ ihaydibo bînt'ôephadekhâymáa, hewänbo kayʔindi úvíwi̱nú-í, naa i yäʔdâapîʔ nää oepáa k'aydiwi dót'an.”

17

Jesus iví khäge̱ʔningîʔ iyûusuʔan

1 Jesus iví khäge̱ʔnin näʔi t'ähkí itu̱ʔan dihaydi makówápiyeʔ ibéedí kinnân iyûusuʔan: “Tádá, ihaydiho dînná. Nää ovâykeeyan naa uví ay omuuʔi hayʔi omuuʔin, hedânho u̱-á hayʔi unmuuʔin naadi dovâykeeyami.
2 Udi dísóge t'ähkí t'owaví tsondi omúnídí, hedânho naadi t'ähkí in udi dímägiʔin in wówátsi nahándepíʔin dovâymäänídí.
3 Udaʔ i taʔgendi Yôesi unmuu, hedá naa-á Jesus omuu, i udi dísandiʔ t'owa dovâyʔaywoenídí, hedi in toʔwên u̱-ádí naa-ádí dítaaʔindáho wówátsi nahándepíʔin dâymáa.
4 Waʔdi nää oepáa k'aydi oyiʔ ihaydi in t'owa dovâykeeyan u̱-á hayʔi unmuuʔin, gá in t'ôe udi díkanyônnin t'ähkí dóbowadân.
5 Tádá, naa hayʔi omuu waʔdi u̱-ádí oyiʔ ihaydibo, waʔ hääwí wänbo nakhíʔyenpí ihaydibo. Nää uvíʔpiyeʔ owáymän, hediho ovâykeeyami naa hayʔi omuuʔin, háa omúʔde waagibá.
6 “In toʔwên nää oepáa k'aydi udi naa dímägiʔin dovâykeeyan háawi unmuuʔin. Indá páadébo uvíʔin úmuu, hedá udá indá dímägi, hedi uví híʔ wônʔaʔginnan.
7 Nää in dínhanginpóe hääwí t'ähkí udi dímägiʔi taʔgendi uvíʔwedi naʔäʔin,
8 gá hääwí udi naa dítu̱ʔandiʔ naadi dovâytu̱ʔandân, hedi dâyséegíʔan. In dínhanginná taʔgendi uvíʔwedi oʔääʔin, hedá dívíwhäyundeʔ udi dísannin.
9 “Naadi ingîʔ dovâyyûusuʔoʔ. Nää t'ähkí t'owagíʔin wídáyyûusuʔopí, hewänbo in udi dímägiʔingíʔindaʔmân dáyyûusuʔoʔ, indá uvíʔin úmuudi.
10 T'ähkí naviʔin dînmuuʔin uvíʔin wáʔ úmuu, hedi uvíʔin úmuuʔindá naviʔinbá dînmuu. Hedi háa inbí wówátsi dâyhon waagidibo nakeepoʔ naa hayʔi omuuʔin.
11 Nää uvíʔpiyeʔ omän, hedi nää oepáa k'aydi wóʔyêenípí, hewänbo näʔindá nääadíbo waʔdi diyiʔ. Naví Tádá, u̱ shánkí yäʔdâaʔi unmuuʔiʔ, uví kay úmuuʔidi áyîngidibo ovâymáʔve-í, i kay udi dímägiʔidibá, hedânho wíʔdaʔ waagibá dimúnídí, naa-ádí u̱-ádí wíʔdaʔ gamuu waagibá.
12 Waʔdi indádí oyiʔ ihaydi áyîngidi híwóʔ dovâymáa uví kay úmuuʔidi, i kay dímägiʔidibá, hedá dovâyʔáyîngimáadí wíʔdaʔmân in diwedi napedee, i-á i haʔbi namuu napedeegít'óeʔiʔ, hediho háa uví taʔnin diwe ivíʔgedi nataʔmuu waa ûnpóe.
13 “Hedi nää uvíʔpiyeʔ omän, hedi dáyyûusuʔodi näʔi t'ähkí otûʔ waʔdi nää oepáa k'aydi oyidibo, hedânho inbí píʔnä khóʔyé t'ähkí híhchan dâymáʔve-í, naa dómáa waagibá.
14 Naadi uví híʔ dovâymägi, hedi in t'owa wóetaapíʔindi ovâyt'ay, häʔin t'owa waagiʔin wídimuupídí, naa wänbo waʔ in waagi wóʔmuupí waagibá.
15 Naadi wíwídaʔmáapí nää oepáa k'aydi iwedi ovâyyâaʔamídí, hewänbo wídaʔmáa udi áyîngidibo ovâymáʔve-ídân, hedânho i Penísendidi wíʔovâyhónípídí.
16 In wóetaapíʔin waagiʔinbá wídimuupí, naa wänbo wáʔ-á yoe.
17 In taʔgen ovâyhäʔami hedânho taʔgendi uvíʔpiyeʔ dívímäänídí. Uví híʔ-á in taʔgen namuu.
18 Udi naa nää oepáa k'aydipiyeʔ dísan waagibá, naadi näʔin naviʔin dînmuuʔin wáʔ t'ämäpiyeʔ nää oepaa k'aydi dovâysankhâymáa.
19 In naviʔin dînmuudi naa uvíʔpiyeʔ dáymäʔ hedânho in wáʔ taʔgendi uvíʔpiyeʔ dívímäänídí.
20 “Naadi näʔingíʔindaʔ wídáyyûusuʔopí, hewänbo wé̱ʔgeʔin t'owagîʔ wáʔ dáyyûusuʔoʔ, in toʔwên näʔinbí híʔ dínmuuʔidi naviʔpiyeʔ dívíwhäyukhâymáaʔin, hediho wîʔdaʔ waagibá dipúwídí.
21 Naví Tádá, u̱-á naa-ádí unmuu, hedá naa-á u̱-ádá omuu, hedi hanbá innân wáʔ naʔindádí dimúníʔin naa odaʔ. Hedi kin naa dáyyûusuʔoʔ hedânho t'ähkí t'owa dívíwhäyú-ídí udi naa dísannin.
22 Naadi heʔennin dovâypáa-í, udi naa hayʔi dípaa waagibá, hedânho wîʔdaʔ dipúwídí, u̱-ádí naa-ádí wîʔdaʔ gamuu waagibá.

23 Naa indádḏí omuu, heḏi ṵ-á naa-áḏá unmuu, heḏiho taʾgendi wîʾḏąʾ dipúwí, heḏi
handiḏi t'ąhkí t'owa dínhanginnání ṵḏi naa dísannin, heḏá dínhanginnání wáʾ ṵḏi nąʾin naa-
áḏí dimuuʾin ovâyséegíʾin, ṵḏi naa díséegí waagibá.
24 "Naví Táḏá, naa odaʾ in ṵḏi dímągiʾin naa-áḏí dikwǫʾníʾin wáy naa ochangít'óe iwebá,
heḏânho ṵḏi naa hayʾi dípaaʾin dâymúníḏí. Ṵḏi naa hayʾi dípaa gá ho waʾḏi nąʾi nan oepáa
nâakhíyépíḏíbo naa díséegíḏân.
25 Táḏá, ṵ taʾgeḏąʾ biʾoʾiʾ unmuuʾiʾ, tobá báyékí t'owaḏi wíwóetaapí wänboʾ, naaḏi wítaa,
heḏi nąʾin naviʾin dînmuuʾin dínhanginná ṵḏi naa dísannin.
26 Háawi unmuuʾin naaḏi dovâyhanginʾânnan, heḏá shánkí híwǫʾ dovâyhanginʾânkhâymáa,
heḏânho ṵḏi naa díséegí waagibá hąʾbi séegíbá inbí píʾnä khóʾyé dâymáʾve-íḏí, heḏá naa-á
indáḏá omúní."

18

Jesus óepankêʾ

1 Jesus iyûusubowa ihayḏi iví khągęʾnindáḏí iweḏi dimää, heḏi owáy Kidron kǫʾ p'ąnäpiyeʾ
dimää. Iwáygé wí navaʾay na-olive-taysaaʾi nak'óe, heḏi Jesus-áḏí iví khągęʾnindáḏí i
navaʾay iwe dits'ṵ́.
2 Judas i Jesus óekṵʾp'égiʾiʾ ûnhanginná wáygé iwe naná'nin, hąyän wänbo Jesus iví
khągęʾnindáḏí iwepiyeʾ namäädi.
3 Heḏiho Judas-di wên Rome-win sundaḏo-á wên sundaḏo i méesate hayʾi dâyʾáyíʾdoʾindá
heḏá wên Pharisees-á ovâymaa, heḏi phakó-á kohséephé naphaamuuʾi-á inbí k'uuphé-á
dínmahkänmuuʾi wóegé iwe dipówá.
4 Jesus ûnhanginná hąąwí t'ąhkí háa ûnpuwagít'óeʾin, heḏiho iʾąhtuyeḏi inbí páaḏépiyeʾ
iwínú, heḏi ovâytsikáyin, "To-an bîntṵwąmáa?"
5 "Gá Jesus i Nazareth-wi-ân" kin óetṵʾan. Iḏá ovâytṵʾan, "Naa-ân i omuu." Judas i
óekṵʾp'égiʾiʾ iwebá indáḏí nayiʾ.
6 "Naa-ân i omuu" gin ovâytṵʾan dihayḏi tíʾûupiyeʾ dívíhąḏiḏi dikanu.
7 Heḏáháʾ wíyá ovâytsikáyin, "To-an bîntṵwąmáa?" Indi óetṵʾan, "Gá Jesus i Nazareth-wi-
ân."
8 Jesus-di ovâytṵʾan, "Wâytṵʾanho naa-ân i omuu. Heḏiho naaḏąʾ dítṵwąmáaḏá, nąʾin
wę́ʾge'in binpunmää."
9 Haʾwâagi ovâytṵʾan dihayḏi háa hąąḏankánboʾ iyûusuʾan waa napóe. Kinnânho
iyûusuʾan: "Wîʾ wänbo in dímągiʾin diweḏi wíḏînpeḏée-ípí."
10 Simon Peter wí tsiyó phá' imáa, heḏi iwhahkêʾḏi i owhaʾ p'óʾḏédíʾví t'ôeʾi Malchus gin
nakháwąʾiʾ óewhąḏiḏi iví koʾḏíngédíʾin oeyay heʾyinbo ônt'ǫʾts'âʾ.
11 Jesus-di Peter óetṵʾan, "Uví tsiyó phá' hąʾi súḏe iwebá mänwáytoʾ. Nąʾin t'ôephaḏe naví
Táḏáḏí naa dînsannindá dînkhâyʾąʾ donphaḏé-íʾin."

Jesus oe Annas-víʾpiyeʾ óehoʾ

12 In sundaḏo-áḏí inbí tsondi-áḏí in hayʾi méesatewin ąyíʾnindáḏí Jesus óepankêʾḏi
óekhówhiʾan.
13 Iweḏi oe Annas-víʾpiyeʾ páaḏé óehoʾ. Ihay pąąyo-á Caiaphas naʾowhaʾp'óʾḏédíʾän, heḏi
Annas-á Caiaphas-ví yahsédo-á ûnmuu.
14 Caiaphas-dá in Huḏíyoví p'óʾḏédíʾin hąąḏankánbo ovâytumakheʾoḏi ovâytṵʾan, "Shánkí
yänbeḏi híwǫʾ namúní wîʾḏąʾ wí toʾwí t'ąhkí in t'owagîʾ nachúu-íḏí."

Peter natṵ́ iḏá Jesus óetaapíʾin

15-16 Simon Peter-áḏí wíyá khągęʾdi-áḏí Jesus-ví tíʾúugé damän. I owhaʾ p'óʾḏédíʾḏi nąʾi
khągęʾdiʾ óetaa, heḏiho i khągęʾdiʾ ûnkoeḏi nats'ṵ́níḏí i tewhá tehpaa búge i owhaʾ p'óʾḏédíʾ
nathaa iwe. Peter-á oe tehpaa yáʾwébo-á phóḏi núʾ óeyoeʾan, heḏiho i khągęʾdi nawáypee
nąʾi ąʾyṵ́ iphóḏiʾąyînmáaʾiʾ óehée'ąmíḏí, heḏi Peter oe tehpaa búgepiyeʾ óets'úḏe.
17 I ąʾyṵ́ḏí Peter óetṵʾan, "Hąʾi sen óepankêʾiví khągęʾdibá unmuupíʾan." Peter natṵ́, "Naa-
á yoe."
18 Nat'êeḏiho in t'ôeʾindá in hayʾi méesatewin sundaḏo-á phaaʾuuḏi dâyphaʾt'égi, heḏi phaa
núʾ disúwáwin. Peter wáʾ iwebá iwínú.

I owhaʾ p'óʾḏédíʾḏi Jesus óetsikaʾmáa iví háhkan niʾgeḏi

19 I tewhá íve i owhaʾ p'óʾḏédíʾḏi Jesus óetsikaʾmáa iví khągęʾninbíʾgeḏi heḏá iví híʾ in
t'owa ovâyhąʾoʾ ąʾgeḏá.
20 Jesus-di óetṵʾan, "Naa t'owa t'ąhkíví páaḏépiyeʾ dáyhée'owän, heḏi hąąḏi wänbo t'ąhkí
dovâyhąʾowän inbí méesate híʾíndiʾ eeye heḏá inbí méesate hayʾiʾ ee-á, wáygé t'ąhkí in
Huḏíyo díví́wę́ʾgeʾoʾ eeye. Hąąwí wänbo kaaḏibo wóʾtṵ́hpí.

21 Heháaḏan näʼi häą̈wí naa dítsikaʼmáa? In toʼwên dîntóyannin ovâytsikáyiʼní háa
dovâytuʼannin. Indá dínhanginná háa otúʼin.”
22 Jesus näʼin natú ihaydi, wí méesatewi sundaḏo iwe núʼ nawindiḏi Jesus óets'emapháve,
heḏi óetuʼan, “Haʼwâagá i owhaʼ p'óʼḏéḏîʼ wínâahéeʼąmípí.”
23 Jesus-di óetuʼan, “Wên háawên híwǫ́ʼpíʼin naa otúḏáhoʼ, úkhâyʼą̈ʼ ovâytuʼâąmíʼin häą̈wí
namuuʼin. Hewänbo háa otú waa in taʼgen namuu-ákun, heḏânho wíʼúk'óepí díts'emapháve-
íʼin.”
24 Heḏáháʼ Annas natsonpóe Jesus nakhówhimuuḏi i owhaʼ p'óʼḏéḏîʼ Caiaphas-víʼpiyeʼ
óesaaníḏí.

Peter wíyá natú Jesus óetaapíʼin

25 Oe yáʼwé Peter waʼḏi nasúwáwin, heḏi in wę́ʼgeʼin iwe diwinnindi óetsikáyin, “Ti u wáʼ
häʼi senbí khägeʼdibá wíʼunmuupíʼan?” “Yoe,” kin natú, “naa-á yoe.”
26 Wí sen i owhaʼ p'óʼḏéḏîʼví t'ôeʼibá namuuʼiʼ iwe wáʼ nawin, i-á i sen Peter-di
óeʼoyets'âʼiví maatuʼiʼ ûnmuu, heḏi iḏi Peter óetsikáyin, “Ti Jesus-áḏí oe na-olive-taysaa iwe
wíwímûʼpíʼan?”
27 Peter wíyá natú “yoe” gin, heḏi wesebo wí dee sen ikin.

Jesus oe Pilate-víʼpiyeʼ óehoʼ

28 Waʼḏéeḏíbo naná, heḏi Jesus-á Caiaphas-víʼweḏi óehoʼ i Rome-wi tuuyônbí tewhá hayʼi
iwepiyeʼ. In Huḏíyo näʼi Rome-wi tuuyônbí tewhá ee wíḏits'úhpí, gá inbí khuu dínmuuḏi
dínkhą̂ąk'óeḏân dits'úníʼin, heḏiho dits'ûndáhoʼ wíḏínʼą̈hpí näʼi Passover shánkîʼḏi koegiʼ
dâyk'óe-íʼin. *
29 Heḏiho Pilate oe yáʼwépiyeʼ napee, heḏi in t'owa ovâytsikáyin, “Háawin t'ehpiḏe-an näʼi
senbíʼgeḏi dînmáʼ?”
30 In Huḏíyoḏi óetuʼan, “Näʼi sen wên t'aywǫ́ʼnin iʼanpíḏá háʼto uvíʼpiyeʼ âymáʼíwän.”
31 Pilate-di ovâytuʼan, “Un wíʼbo binpihûu iʼ, heḏá bintuyóʼnandi binʼan unbí tsontuu
úntûʼ waagibá.” In Huḏíyoḏá óetuʼan, “Hewänbo un Rome-ʼindá naʼin Huḏíyo wíḏînk'úyąʼpí
wí toʼwí âyhéyíʼin, yą̈ʼḏâapí iʼandi âyshaa wänboʼ.”
32 Näʼin ditúʼ dihaydi Jesus-ví híʼ háa nachuwagít'óe iʼgeḏi taʼgen napee. †
33 Pilate iví tuuyôn tewhá ee nawáyts'ú, heḏi Jesus óetukánnandi óetsikáyin, “Ti u-á in
Huḏíyoví tsondi hayʼi-ân unmuu?”
34 Jesus-di óetsikáyin, “Ti u-ân wíʼbo unhanginʼânda, háa in Huḏíyoḏi navíʼgeḏi
wóetuʼandibo dítsikaʼmáa?”
35 Pilate-di óetuʼan, “Ti naa-ân Huḏíyo omuu gin unʼánde gáhân? Uví t'owaḏibo heḏá in
owhaʼ p'óʼḏéḏîʼindáḏí naví mange wóekán. Háawin t'aywǫ́ʼninnan biʼan?”
36 Jesus-di óetuʼan, “Naa tsondi hayʼiʼ omuu, hewänbo in nää oepáa k'aydiwin tsonnin
waagá yoe. Hąʼbi tsondi omuuḏáhoʼ in toʼwên dovâytsonmáaʼin dívíhänsaa-íwän naa in
Huḏíyoví mange wíḏíkáanípídí. Hewänbo otú waa, nääḏíwin tsonnin waagi wóʼmuupí.”
37 Pilate-di óetsikáyin, “Heḏáhoʼ, ti taʼgendi wí tsondi hayʼi-ân unmuu?” Jesus-di óetuʼan,
“Uʼbo untú waa, hąʼbiʼ omuu. Heḏi nää oepáa k'aydipiyeʼ oʼą̈ą heḏá oʼaypuyą̈, in taʼgen
namuu iʼgeḏi dáyhéeʼąmíḏí. Toʼwên in taʼgen ho dínhanginnáʼnindá naa dînt'óyandeʼ.”
38 Pilate-di óetsikáyin, “Hândiḏan toʼwí ûnhanginnání häą̈wí in taʼgen namuuʼin?”

Jesus óekheʼkhâymáa, hewänbo Barabbas-á óemaʼp'ą̈ḏi

Pilate näʼin natú ihaydi in Huḏíyo ee diyiʼ iwepiyeʼ nawáypeeḏi ovâytuʼan, “Naaḏi wên
t'aywǫ́ʼnin näʼi sen iʼannin wänbo wíḏônshaapí.
39 Hewänbo pąąyo p'óe waagi näʼi Passover shánkîʼḏi naná dihaydi undi dídaaʼoʼ wí pan
wâymaʼp'ą̈ḏi-íḏí. Ti nää näʼi Huḏíyoví tsondi hayʼi dómaʼp'ą̈ḏi-íʼin ídaʼ?”
40 Dívítuwíʼnú, “Häʼi-á yoe. Barabbas-ân gidaʼ nâamaʼp'ą̈ḏi-íʼin.” Barabbas-á sänbi namuu.

19

1 Heḏiho Pilate natsonpóe waa in sundaḏoḏi Jesus óepiye heḏi púwhíʼdí óewhą̈hwhą̈ʼnan.
2 In sundaḏo wên wą̈ą̈khän dâyʼophíḏéʼandi óep'ǫ́htógi. Heḏáháʼ wên p'í tsą̈ąwą̈ʼin
k'éwéʼin to-á óetógi, tsondi hayʼiví aa waagiʼinbá namuuʼin,
3 heḏi wíʼín wíʼíngin in sundaḏo iví páaḏépiyeʼ diphaḏemändi óeyanäkítumáa, “Hânnan
unʼän, u Huḏíyoví tsondi hayʼiʼ unmuuʼiʼ,” heḏá óets'emapháve.
4 Pilate wíyá oe yáʼwépiyeʼ napeeḏi in t'owa ovâytuʼan, “Bít'óyan, naaḏi i dópiyegít'óe undi
bînmúníḏí, heḏânho únhanginnániḏí naaḏi wên t'aywǫ́ʼnin iʼannin wänbo wíḏônshaapíʼin.”

---

* **18:28** I tuuyôndá Huḏíyo wínamuupí, heḏi in Huḏíyo-á dínkhą̂ąk'óe näʼin Huḏíyo dimuupíʼinbí häą̈wí dâytägé-íḏí.
† **18:32** Jesus ho natú wên phéʼwan deeḏi nachuwagít'óeʼin. Handiḏi in Rome-ʼindi in yanäkíkannin ovâyhąnúndeʼ,
hewänbo in Huḏíyoḏá näʼin yanäkíkannin dimuuʼin ovâyk'usą̈yundeʼ ovâyhąnú-íḏí.

5 Heḏiho Jesus oe yáʾwépiyeʾ óepiye. In wąąkhän ônʾophíḏéʾannin nap'ǫ́htoʾon, heḏá in
p'í tsąąwąʼ̨in k'éwéʾin to-á natoʾon. Heḏi Pilate-di in t'owa ovâytụʾan, “Binmúʾḏí, năwe i
sen nawin.”
6 In owhaʾ p'óʾḏéḏíʾindáḏí heḏá in hayʾi méesateʾin sundaḏo-áḏí óemûʾ ihayḏi hąyän
wänbo dívítụwı́nú, “Wên phéʾwan deeḏi nát'óhtągek'uʾ.” Pilate-di ovâytụʾan, “Unnân
binhûu bînt'óhtągek'úwíḏí. Naaḏá wên háawên t'aywǫ́ʾnin iʾannin wänbo wíḏônshaapí.”
7 In Huḏíyoḏi Pilate óetụʾan, “I-á natú Yôesi Táḏáví ay namuuʾin, heḏi wên tsontụụ
gínk'óeʾin natûʾ, wí toʾwí kin ihéeʾoʾi-á nachúu-íʾin ûnkhâyʾąʼ̨ʾ.”
8 Pilate năʾi híʾ nat'oe ihayḏi shánkí wänbo nakhuwôedaʾpóe,
9 heḏihoʾ iví tụụyôn tewhá ívepiyeʾ nawáyts'ú, heḏi Jesus óetsikáyin, “Taʾgendi wąʼ̨hąʼ̨ąʼ̨wi-
an unmuu?” Hewänbo Jesus-di háabo wíʾóetụʾanpí.
10 Pilate-di oetsikáyin, “Ti wíḏíhéeʾąmípíʾan? Ti wíʾų́hanginnáhpíʾan naaḏąʾmân dînk'óe
háa wímaʾp'ąʼ̨ḏi-íʾin heḏiháa ụ dovâymąʼ̨ąʼ̨níʾin phéʾwan deeḏi wóet'óhtągek'úwíḏí?”
11 Jesus-di óetụʾan, “Yôesi Táḏáḏí wíwônk'ûʾpíḏáho háʾto ų́kuʾníwän háa wänbo naa
díʾąmíḏí. Heḏiho i sen uví mange naa díkándi-áho uví shánkí it'aywǫ́ʾnan.”
12 Pilate năʾin nat'oe ihayḏi shánkí wänbo nadaʾ Jesus óemaʾp'ąʼ̨ḏi-íʾin, hewänbo in Huḏíyo
dívítụwı́nú, “Năʾi sen nâamaʾp'ąʼ̨ḏiḏá, ụ i tsondi Caesar-víʾnäpiyeʾ wíʾunmuupí. Wí toʾwí wí
tsondi hayʾi namuu gin natûʾdi-á Caesar-ví hänbiʾ namuu.”
13 Háa ditú waa Pilate nat'oe ihayḏi Jesus oe yáʾwépiyeʾ óepiye, heḏi in t'owa ovâytụyóʾdoʾ
iwe Pilate isóge. Iwáho dâytụʾo nak'uupháagíkw'ǫ́ʾ diwe gin, heḏi Hebrew tụụḏáho “Gab-
batha” gin dâytụʾoʾ.
14 WaʾḏI Passover shánkíʾḏi yâaḏi naná. Ihay thaa-á dâyhąąwíkhâyʾo wíyá tháwängîʾ,
kaykhanwówá thaa nanáníʾiʾ. Nää taage iwáypiyeʾ naná. Pilate-di in Huḏíyo ovâytụʾan,
“Binmúʾḏí, năwe unbí tsondi hayʾi únwin.”
15 Dívítụwı́nú, “Năweḏi náyâaʾan, phéʾwan deeḏi nát'óhtągek'uʾ.” Pilate-di ovâytsikáyin,
“Ti unbí tsondi hayʾi wâyt'óhtągek'úwí?” In owhaʾ p'óʾḏéḏíʾindi óetụʾan, “I-á naʾinbí tsondi
hayʾi wígínmuupí. Naʾindá wíʾḏąʾ tsondi hayʾi gínʾăn, i-á Caesar-ân namuu.”
16 Heḏiho Pilate-di Jesus inbí mange óeyoeʾan phéʾwan deeḏi óet'óhtągek'úwíḏí.

Jesus phéʾwan deeḏi óet'óhtągek'ûʾ

17 Heḏáháʾ Jesus óehoʾḏi iweḏi napee wên phéʾwan igíʾin ipiʾíhhondi, heḏi in okú
“P'ǫ́hkhų́bay” gin dâytụʾoʾ iwe dipówá, Hebrew tụụḏá ditûʾ “Golgotha” gin.
18 Iweho in sundaḏoḏi Jesus in phéʾwan deeḏi óet'óhtągek'ûʾ, heḏá wáʾ wây-á wíye
senäʾdá Jesus-ví wíʾnă kíngédí hanbá ovânʾan, heḏi Jesus-ví phéʾwan pinuḏi ônkíḏi.
19 Pilate natsonpóe wên phépháʾ eeḏi năʾi tụụ dâytąʾnamí gin: “Năʾi-á Jesus oe Nazareth-
wi namuu, Huḏíyoví tsondi hayʾiʾ,” heḏi kin dâytąʾnandi in phéphá-á ee phéʾwąʾ kw'áye
dâyt'óhtągek'ûʾ.
20 Jesus phéʾwan deeḏi óet'óhtągek'ûʾ iwe oe Jerusalem búuʾú tsoʾwa naná, heḏiho báyékí
Huḏíyo iwe diyiʾ, heḏi in phéphá ee háa natąʾmuuʾin dâytụụʾan. Hebrew tụụḏá, Latin
tụụḏá, heḏá Greek tụụḏá natąʾmuu.
21 In Huḏíyo owhaʾ p'óʾḏéḏíʾindi Pilate óetụʾan, “Wíʾų́khâyʾąʼ̨hpí nâatąʾnamíʾin năʾi híʾ
‘Huḏíyoví tsondi hayʾi’ gin, hewänbo kinnân nâatąʾnamí: ‘Năʾi sennân natú, Naa in Huḏíyoví
tsondi hayʾi omuu.’ ”
22 Pilate-di ovâytụʾan, “Háa otsonpóe waa dâytąʾnamíʾin wíḏóʾegókhâymáapí.”
23 In yôenu sundaḏoḏi Jesus phéʾwan deeḏi óet'óhtągek'ûʾ ihayḏi iví aa díví́wiye, heḏi
piʾḏinbo wı́ʾíngí dâyhógi. Hewänbo iví k'éwéʾin to heʾyinbo namuuḏi wáygé wänbo
wíʾûnpänyeʾenpí.
24 Heḏiho ditú, “Hąʼ̨ʾin k'éwéʾin to-á wíʾâysíve-ípí, hewänbo ívíʾáywąmí âymúníḏí to-angú in
nat'anpúwíʾin.” Heḏi han díví́ʾandi năʾin Yôesi Táḏáví tąʾnin diwe ho natąʾmuuʾin napóe:
Naví aa díví́wiyeḏi piʾḏinbo wı́ʾíngí dâyhógi,
heḏá naví k'éwéʾin togíʾin díví́ʾáywan.
25 Jesus-ví phéʾwan núʾ năʾin yôenu kwiyąʼ̨ʾ diwin: Jesus-ví yíyá-á, heḏá Jesus-ví yíyáví
tíʾûu-á, heḏá Clopas-ví kwiyó Mary-á, heḏá Mary Magdalene-dá.
26 Jesus iví yíyá iwe nawindi imûʾ, heḏá iví khąʼ̨gęʾdiʾ isóegíʾi wáʾ imûʾ, heḏiho iví yíyá
itụʾan, “Yíyá, nää iweḏi hąʼ̨ʾi sen uví ay waagiʾbá ų́múní.”
27 Heḏáháʾ iví khąʼ̨gęʾdiʾ itụʾan, “Năʾi-á uví yíyá waagiʾbá ų́muu nää.” Heḏiho i khąʼ̨gęʾdiḏi
iví wháagépiyeʾ Mary óehoʾ óeʾáyîngiʾąmíḏí.

Jesus nachuu

28 Jesus-áho ûnhanginná năʾi t'ąʼ̨hkí iphaḏeʾin heḏânho háa Yôesi Táḏáví tąʾnin diwe ivı́ʾgeḏi
natąʾmuu waagibá napúwíḏí. Ihayḏáháʾ natú, “Naa op'oesáʾaa.”

29 Iwe nú˘ wên sä˘ą̈wé whoegi˘in naméena˘oyohay˘isaa˘in nachą́, hediho wên hą̈ą̈wên
nap'ohsaadee˘in i méena iwe dâyp'ohtógi, hedi wên poesú hyssop kin dâytu˘o˘ eedi
dâyt'i˘k'û˘di Jesus-ví sóe iwepiye˘ ônteged̨i,
30 i méena ip'ohún. Ihayd̨áhá˘ natǫ́, "Naví t'ôe dînbo˘wanho˘," hedi ip'ǫ́hwhayedibo˘
ipichuwamägi.

Jesus oe wa˘määgé óeyún

31 I thaa in Hudíyo dâyhą̈ą̈wíkhây˘o˘i kaykhanwówá thaagî˘ naná, hedi nä˘i kaykhanwówá
thaa na˘ą̈˘i shánkí hay˘i thaa dínmuudi wídida˘pí in chu˘in ee phé˘wan deedi ovâyyoe˘ąmí˘in.
Hediho Pilate óedaa˘an natsonpúwídí in dit'óhtą̈gekw'ǫ́˘nin ovâypóthâaní˘in shánkí ą̨˘yuugi
dichúu-ídí, hedá phé˘wan deeyedá ovâywhą́ve-í.
32 Hediho˘ in sundado dimäädi in senä˘ Jesus-ádíbá phé˘wan deeyebá ovãnt'óhtą̈gek'û˘in
wí˘gíndíbo˘ ovãnpóthá̈a.
33 Hewänbo Jesus-ví˘we dipówádí óemû˘ ho nachuu˘in, hediho˘ iví pó wí˘ônthá̈apí.
34 Wí sundado iví yún phédí Jesus wa˘määgé óeyún, hedi p'oe-ádí ûndádí wónkí ûnpee.
35 (Kin napóe˘in naa nä˘in dótą˘do˘i dómû˘, hediho i˘gediho dótą˘do˘, hedânho un wá˘ nä˘i
hą̈ą̈wí úvíwhą̈yǫ́-ídí. Háa otǫ̂˘ waa ta˘gen namuu, naa dînhanginná in ta˘gen otǫ́˘in.)
36 Ha˘wâa Jesus óe˘an dihaydi nä˘i Yôesi Tádáví tą˘nin diwe natą˘muu waa napóe:
Wéhpêe wänbo iví phéhkhúu wí˘ônthâanípí.
37 Hedá wá˘ wíyá wáygé Yôesi Tádáví tą˘nin diwe kinnân natą˘muu:
In t'owadi i to˘wí óeyúndi˘ óemúní.

Jesus óekhą̈˘k'û˘

38 Wí sen Joseph gin nakhą́wą̈ oe Arimathea búu˘ú˘aywi namuu, hedi Jesus-ví˘piye˘
iwhą̈yunde˘, hewänbo in Hudíyoví p'ó˘dédí˘in ovâykhuwôeda˘di nä̈ähaydi wínada˘pí t'owa
dínhanginnání˘in iwhą̈yunde˘in. Jesus nachuu ihaydi Joseph-di Pilate óedaa˘an i pení
óekhu˘wamä̈ä̈níd́í, hediho Pilate-di óemägidi óeho˘.
39 Hedá Nicodemus wá˘ napówá wí woe sa˘wǫ́˘ nasuu˘i tą̈gintą̈ (100) taa nakháa˘i˘ ikándí,
nä˘i woe-á myrrh-ádí aloe-ádí nawóemuu. (Nicodemus-á hãnhay Jesus-ví˘piye˘ khu˘dée̱dí
namää˘i-ân namuu.)
40 Joseph-ádí Nicodemus-ádí i pení óeho˘di híwǫ́˘di aa ts'ą̈˘i iwe óe˘ánnan i sa˘wǫ́˘ nasuu˘i
woe wóegé. Kindiâdân in Hudíyodi wí pení óekhą̈hkukhâymáa˘i óekhây˘o˘.
41 Jesus phé˘wan deedi óet'óhtą̈gek'û˘ iwáy tso˘wa wáy wí nava˘ay nataysaa˘i nak'óe, hedi
iwe wí khą̈hkugî˘ t'ovápho ts'ą̨abi nachą́, iwe to˘wí wänbo wa˘di wí˘óekhą̈˘k'û˘pí.
42 Hediho tso˘wabo nanândi, hedá ihay tháwändá in Hudíyoví kaykhanwówá thaa
dínnândi dívíkhây˘ąmí˘in dínkhây˘ą̈di, Jesus iwe óekhą̈˘k'û˘.

20

Wáy Jesus óekhą̈˘k'û˘ iwe wí˘óeshaapí

1 Dumîngu naná˘ dihay thaa Mary Magdalene i t'ovápho Jesus óekhą̈˘k'û˘ iwepiye˘
namää. Hé˘dendí hé˘dibo wa˘di nakhuunândibo namää. Napówádí i k'uu pháagî˘ dâyt'ídi˘i
wéhänäpiye˘ nahângewindi imû˘.
2 Hediho Mary iwedi i˘ą̈ą̈di Simon Peter-ádí i wî˘ khą̈ge˘di Jesus-di óeséegí˘i-ádi ovãnshaa,
hedi ovãntu˘an, "Na˘inbí Sedó Jesus i t'ovápho iwe óeyâa˘an, hedi wáygé óewáyk'û˘in
wígínhanginnáhpí."
3 Hediho Peter-ádí i wî˘ khą̈ge˘di-ádí Jerusalem búu˘úd́í dapeedi i t'ovápho iwepiye damää
dãnmúníd́í háa iwe nak'óe˘in háa yoe.
4 Wí˘gíndíbo dän˘ą̈ą̈hon, hewänbo i wî˘ khą̈ge˘di shánkí nashá̈adí Peter-ví pá̈adé i˘ą̈ą̈hondi
pá̈adébo napówá.
5 It'ą̈ą̈ itsíhkêeníd́í, hedi i aa Jesus óe˘ánnandi˘ oe íve nange nakw'ôndi imû˘, hewänbo˘ ee
t'ovápho ee wínats'úhpí.
6 Iví tí˘úugé Simon Peter napówá, hedi i-á ee t'ovápho ívepiye˘ nats'ú,
7 hedá i wá˘i aa iwe nakw'ôndi imû˘, hedá in aa Jesus nap'ǫ́˘ánmuu˘indá wá˘ imû˘. Nä˘indá
na˘íhpa˘andi oe wéhänäpiye˘ wí˘bo nak'óe, i wę́˘ge˘i aa-ádá wínak'óepí.
8 Hediho˘ i wî˘ khą̈ge˘di pá̈adé napówá˘i wá˘ t'ovápho ee nats'ú, hedi nä˘i aa nakw'ôndiho˘
imû˘di Jesus nawáywówápóe˘in iwhą̈yu.
9 (Yôesi Tádáví tą˘nin diwe natǫ̂˘ Jesus nawáywówápuwagít'óe˘in, hewänbo Jesus-ví
khą̈ge˘nin wa˘di nä˘i hą̈ą̈wí i˘gedi wídika˘póyą˘pí.)
10 In wíye khą̈ge˘nindá inbí˘wepiye˘ dänweeho˘.

Jesus-á Mary Magdalene-ví˘piye˘ ipikeeyan

11 Mary-á oe t'ovápho iwe napówádí yá˘wébo naséewin, hedi wa˘di naséeyidi it'ą̈ą̈dí i
t'ovápho ívepiye˘ itsíhkídi.

12 Heḏi wíye makówáwin t'ôepąʔąąʔin daʔaats'ą̈ʔimuuʔin Jesus nak'óewän diwe daʔändí
ovä̃nmûʔ, i wîʔ iví p'ôn ûnk'óewän diwe naʔän, heḏi i wíʔ-á iví ân ûnk'óewän diwá.
13 Indi Mary óetsikáyin, "Háaḏan unséeyiʔ?" Ovä̃ntụʔan, "Gá naví tsondi dînpiyeḏân, heḏi
wáygé óek'ûʔin wíḏînhanginnáhpí."
14 Kin natú ihayḏibá ibée, heḏi Jesus iwe nawindi óemûʔ, hewänbo taʔgendi Jesus na-
muuʔin wíʔûnhanginnáhpí.
15 Jesus-di Mary óetsikáyin, "Háaḏan unséeyiʔ? To-an nâatụwąmáa?" Mary-á naʔân Jesus-á
i nava ą́yı́ʔdi namuuʔin heḏihoʔ óetụʔan, "Mäʔmää, wáygépiyeʔ nâahoʔḏáhoʔ, dítụʔą̂ąmí wáygé
nâak'ûʔin heḏânhoʔ omú-í dókéyı́ḏí."
16 Ihayḏi Jesus-di óekháyą̈ʔ, "Mary." Mary-á wíyá ibéeḏí Jesus-vîʔḏi itsąąkíḏi heḏi óetụʔan,
"Rabboni." (Rabboni-á Hebrew tụụḏi natụʔdaʔ "háhkandi" gin.)
17 Jesus-di óetụʔan, "Navîʔḏi wívitsąąkêenípí, waʔḏi i Táḏávíʔpiyeʔ wóʔpeepíḏí. Hewänbo
ópûn, in toʔwên naví tíʔûuwin páaḏéʔin waagiʔinbá dînmuuʔin ovâytụʔan naví Táḏávíʔpiyeʔ
omän, i-á unbí Táḏábáhoʔ únmuu, i-á naví Yôesi dînmuu heḏá unbí Yôesibá únmuu."
18 Heḏiho Mary Magdalene iweḏi namäädi in khą̈gẹʔnin ovâytụʔan, "Naʔinbí Sedó Jesus
dómûʔ," heḏi ovâyt'ôeʔan háa Jesus-di óetụʔan waa.

Jesus iví khą̈gẹʔninbíʔpiyeʔ ipikeeyan

19 WaʔḏiDumîngu naná, heḏi nakin dihayḏi Jesus-ví khą̈gẹʔnin wí tewhá íve diwę́ʔgekw'ǫ́.
In Huḏíyoví p'óʔḏéḏíʔin ovâykhuwôedaʔḏi t'ą̈hkí i phóḏi dínphéhtiʔḏin. Ihayḏi Jesus inbí
páaḏépiyeʔ nakeepóeḏí ovâytụʔan, "Ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔní."
20 Kin natú ihayḏi iví mandá heḏá iví waʔmäägé-á háa ûnmuuʔin ovâykeeyan heḏânho
óetaa-íḏí. Iví khą̈gẹʔnin báyékí dihíhchanpóe NaʔinbíSedó Jesus óemûʔḏi.
21 Heḏáháʔ wíyá ovâyhéeʔandi ovâytụʔan, "Ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔní. Naaḏi naví t'ôe
dînʔąmíḏí wâysankhâymáa, naví TáḏáḏÍ iví t'ôe dônʔąmíḏí dísan waagibá."
22 Kin natú ihayḏi iví hą̂ąḏi ovâysiphayḏi, heḏi ovâytụʔan, "I Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̂ą unbí
píʔnä khóʔyé únts'ụ́ní.
23 ToʔwênbÍ t'aywǫ́ʔdi dínʔowóʔyennin ítụ́ḏáhoʔ, ho dínʔowóʔyen. Hewänbo
wíḏínʔowóʔyenpí gin ítụ́ḏáhoʔ, waʔ wíḏínʔowóʔyenpí."

Jesus-di Thomas óehéeʔan

24 Hewänbo wîʔ in tą̈ʔḏi wíye iweḏi in wę́ʔgeʔindáḏí wínaʔänpíwän Jesus dínpówá ihayḏi.
NäʔiKhą̈gẹʔdi-á Thomas gin nakhą́wą̈, heḏi Kwâati wáʔ gin óetụʔoʔ.
25 Heḏihoʔ in wę́ʔgeʔin khą̈gẹʔnindi Thomas óetụmáa, "NaʔindáNaʔinbí Sedó Jesus âymûʔ."
Hewänbo Thomas natụ́, "Naaḏá i kwą̈k'u ônkhą̈hkíḏi iwe dómûʔpíḏá, heḏi namanphohchân
deeḏi naví mankhụ́ḏí dótą̈gepíḏá, heḏá oe waʔmäägé ûnphohchân diwe wáʔ naví mandi
dótą̈gepíḏá, háʔto dáywhą̈yụ́-í nawówáyiʔin."
26 Wí yâaḏi naphaḏe ihayḏi iví khą̈gẹʔnin tewhá íve wíyá dikw'ǫ́, heḏi Thomas-á indáḏí
näänaʔän. T'ą̈hkí i phóḏi naphéhtiʔḏin, hewänbo Jesus inbí páaḏépiyeʔ nakwi̧nuḏeeḏi
ovâytụʔan, "Ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔní."
27 Heḏi Jesus-di Thomas óetụʔan, "Näwe uví mankhụ́ḏí dítą̈gé-í. Naví man dînmúʔḏí.
Ómankiʔ naví waʔmäägé iwe. Whą̈yụpîʔ wíyá wíʔunmúnípí, hewänbo biwhą̈yụ́-í-á."
28 Thomas-di Jesus óetụʔan, "Ụ-ân naví tsondi dînmuu, naví Yôesi-á."
29 Jesus-di óetụʔan, "Ti näbáhaʔ biwhą̈yụ dímûʔḏi? Hewänbo in dívíwhą̈yundeʔindá shánkí
dihíhchąą tobá dímûʔpí wänboʔ."

Háaḏí näʔin tąʔnin óetąʔnannin

30 Jesus-ví khą̈gẹʔnindi báyékí wíyá pínnán t'ôe iʔandiʔ óemûʔ, hewänbo näʔin tąʔnin deeḏá
t'ą̈hkí i pínnán t'ôe iʔan niʔgeḏi wínatąʔmuupí.
31 Hewänbo näʔi híʔ-á natąʔmuu heḏânho úvíwhą̈yụ́-íḏí Jesus-áho namuu i toʔwí Yôesi
TáḏáḏÍ óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí, heḏá wáʔ úvíwhą̈yụ́-íḏí Yôesi Táḏáví ay-á namuu,
heḏânho han úvíwhą̈yundeḏi in wówátsi nahándepíʔin imäʔin bînmáʔve-í.

21

Jesus-á tsédí diyiʔin khą̈gẹʔninbíʔpiyeʔ ipikeeyan

1 Wí hą̈yụ́ thaa naphaḏe ihayḏi, Jesus iví khą̈gẹʔninbíʔpiyeʔ wíyá ipikeeyan oe Tiberias
p'oekwíngé. Kinnân napóe:
2 NäʔinhowęʔgeDiyiʔ: Simon Peter-á, Thomas-á (i-á Kwâati gin óetụʔoʔ), heḏá Nathanael-
á (i-á Galilee nangewi búuʔúʔay Cana gin dâytụʔo iweʔi namuu), heḏá Zebedee-ví eʔnûndá,
heḏá wây-á wíye Jesus-ví khą̈gẹʔnindádí.
3 Simon Peter-di in wę́ʔgeʔin ovâytuʔan, "Naa opaap'okumän," heḏi óetụʔan, "Naʔinwáʔụ-
áḏí gimän." Heḏiho dimäädi wí kophênbay iwe dívítógi, hewänbo khụụ t'ą̈hkí wíḏiséegípóepí.

4 Nathayʔą̈ʔ ihaydi Jesus oe p'oekwíʔ k'áygé nawin, hewänbo iví khäg̣eʔnindá
wídínhanginnáhpí i namuuʔin.
5 Hedi Jesus-di ovâytsikáyin, "K'emaʔin, ti häąbo wíʔíséegípóepíʔan?" Óetụʔan "yoe" gin.
6 Idi ovâytụʔan, "Unbí paap'okuʔin häʔi kophênbay koʔdínäpiyeʔ p'oe iwe bînchąnú-í, hedi
iwe bînhóní wên." Hedihо háa natú waa díví'an, hedi báyékí in ton paa dâywhahógidi
wídínkoedipí in paap'okuʔin dâytegé-ídí.
7 I khäg̣eʔdi Jesus-di óeséegíʔidi Peter óetụʔan, "I-á Naʔinbí Sedó Jesus namuu."
Simon Peter ivî k'éwéʔin to napąʔdin it'ôeʔamídí, hedi näʔin óetụʔannin nat'oe ihaydi iwáytógikídí
ipip'ohkeʔt'áve oe p'oʔ k'áygépiye ikohsáy-ídí.
8 I kophênbay p'oʔ k'áygédí kayiʔ diwe wínaʔänpí, maʔ hádí poewintą (30) kwiʔǫ́hpa
taa iwehaydidąʔ, hedihoʔ in wę́ʔgeʔin khäg̣eʔnindá i kophênbay iwedi eepiye dimää, in
paap'okuʔin napaapiʔdendi dâytąąhondi.
9 P'oʔ k'áygé dipówá ihaydi i kophênbay iwedi dipee, hedi wí phaaʔuu phaa iwe di-
paakhoʔkw'ôndi dâymûʔ, hedá wí pává-á nakhâykw'ǫ́.
10 Jesus-di ovâytụʔan, "Binmáʔ wên paa häʔin bînwhahógiʔin diwedi."
11 Simon Peter i kophênbay iwe itógidi in paap'okuʔin oe p'oʔ k'áygé iwhaapiye.
Tą̈gintądáháʔ p'ąnäntäʔdi poeye (153) paa gáhąʔännin ditoʔon, hewänbo tobá báyékí di-
paatoʔon wänboʔ in paap'okuʔindá wáydí wänbo wínasiʔvenpí.
12 Jesus-di ovâytụʔan, "Bíkąʔve, bíhéʔdendíhúụyan." T'ąhkídíbo diwôedaʔ óetsikáyiʔnídí "To-
an unmuu" gin, i-á Naʔinbí Sedó Jesus namuuʔin dínhanginnândi.
13 Hedi Jesus i húugîʔ nasaa iwepiyeʔ namäädi i pává ihógi hedi ovâymągi, hedá i paa wáʔ
ovâymągi.
14 (Nää poewingîʔ Jesus iví khäg̣eʔninbíʔpiyeʔ ipikeeyan nawáywówápóe iwedi.)

Jesus-di Peter óehéeʔan

15 Dívíhúubowa ihaydi Jesus-di Simon Peter óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti ụdi naa díséegí
näʔin wę́ʔgeʔindiví shánkí?" Peter-di óetụʔan, "Hoi, Naʔinbí Sedó, ụ-ân ụ́hanginná naadi
wíséegíʔin." Jesus-di óetụʔan, "In t'owa naví k'úwáʔây waagiʔinbá dînmuuʔin ovâyhúuyôení."
16 Wáygíngîʔ óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti naa díséegí?" Peter-di óetụʔan, "Hoi, Naʔinbí
Sedó, ụ-ân ụ́hanginná wíséegíʔin." Jesus-di óetụʔan, "In t'owa naví k'úwá waagiʔinbá
dînmuuʔin ovâyʔą́yîngiʔąmí."
17 Poewingíʔwe Jesus-di Peter óehéeʔandi óetsikáyin, "Simon, John-bí ay, ti naa díséegí?"
Peter nahá achanpóe nää poewingîʔ Jesus-di óetsikáyindi, "Ti naa díséegí" gin, hedihoʔ óetụʔan,
"Naʔinbí Sedó, häąwí t'ąhkí ụ́hanginná, naadi wíséegíʔin ụ́hanginná." Jesus-di óetụʔan, "In
t'owa naví k'úwá waagiʔinbá dînmuuʔin ovâyhúuyôení.
18 Taʔgendi wítụmáa, shánkí ts'ąąbiʔ unmuu ihaydi wíʔbo bipiʔawendeʔ hedá biyíyéndeʔ
wéngé undaʔ i̧ʔge t'ąhkí. Hewänbo owáy unsedópaa ihaydá bikhóhtąąkhâymáa hedi wíyá
toʔwídí wônwhiʔąmí hedá wóepahkekhâymáa hedá wáy unpundaʔpíʔwepiyeʔ wóehûuwí."
19 Kin natụ́dího Jesus-di ônthayk'ûʔ háawin chuwa ûnpuwagít'óeʔin, hewänbo näʔin iví
chuwa ûnmuuʔindá t'owa dínhanginnání Yôesi Tádá hayʔi namuuʔin. Hedá Peter óetụʔan,
"Naa-ádí ókąʔve."
20 Peter ibéedí i khäg̣eʔdi Jesus-di óeséegíʔi dänwóeʔądi óemûʔ. Häądankánboʔ i khụụ
díví́kindihúuyoʔ ihaydi näʔi-ânkun namuu i khäg̣eʔdi Jesus-ví núʔ naʔändí óetsikáyin, "Naʔinbí
Sedó, wéʔi-an namuu i wóekụhpegít'óeʔiʔ?"
21 Hedi nää Peter-di i óemûʔdi Jesus óetsikáyin, "Heyâa näʔi sen, Naʔinbí Sedó?"
22 Jesus-di Peter óetụʔan, "Owáy naa owáyʔąą píhay i nawówáyę̨ęníʔin odaʔdáhoʔ, naví
ą́yîngi-ân dînmuu, uvîʔ-á yoe. Ụ-ân naa-ádí ókąʔve."
23 Hedi in Jesus-ví khäg̣eʔnin ditûʔ näʔi khäg̣eʔdi háʔto nachúu-íʔin. Hewänbo Jesus-á
wínatụ́hpí i khäg̣eʔdi wínachuwagít'óepíʔin, hewänbo nawänpitú-á, "Owáy naa owáyʔąą píhay
i nawówáyę̨ęníʔin odaʔdáhoʔ, naví ą́yîngi-ân dînmuu, uvîʔ-á yoe."
24 Näʔi Jesus-ví khäg̣eʔdi-ân namuu näʔi häąwí itąʔnandiʔ, hedi ibá natûʔ taʔgendi
napóeʔin. Hedi naʔin ginhanginná háa i natụ́ʔin in taʔgen namuuʔin.
25 Jesus wíyá báyékí häąwí iʔan näʔin tąʔnin diwe natąʔmuupíʔ, hedi häąwí t'ąhkí i̧ʔgedi
natąʔmuudáhoʔ, oʔánde t'ąhkí nää oepáa k'aydi háʔto nayâanáníʔin i tąʔdi dâytąʔamíʔigîʔ.

Háa Jesus-ví T'ôekhuwaʔin Díví'annin

1-4 K'ema Theophilus, in páadéʔin taʔnin wîntaʔnannin diwe wítụʔanpíʔan t'ąhkí năʔi hąąwí Jesus-di in t'owa ovâyhąʔandi hedá iʔandi-á páadé it'ôeʔan dihaydi waabo oe makówápiye napee píhay. Nachuudáháʔ nawáywówápóe ihaydi, iví t'ôekhuwaʔin hăndídíbo ovâydeʔmanninbíʔpiye hąyănbo ipikeeyan. Jónăntą (40) thaa t'ąhkí báyékí hąąwí iʔan ovâykeeyamídí taʔgendi wíyá nawáywówápóeʔin, hedá Jôesi Tádáví khuu ịʔgedi ovâytụmáa. Napeepídíboʔ, waʔdi indádí najidibo ʔ iʔ Yą̈ʔdâaʔi P'oewąąhąą óekaymągidi ovâytụʔan, "Năä Jerusalem-di wíʔípee-ípí. Naadi ho wâytụʔan naví makówáwi Tádá iví tun imągi wí toʔwí wovâysangíʔoʔin. Hediho năä úvítsíkhaʔamí năʔi naʔąą píhay.

5 John iʔ p'óʔp'oekandidá ho wovâyp'ópʔp'oeʔan p'edidąʔ, hewänbo năä iwedi báyékí thaa naphadepídíboʔ iʔ Yą̈ʔdâaʔi P'oewąąhąą bînkáyjí wí p'óʔp'oekan bînkêʔ waagibá."

Jesus makówápiye napee

6 In Jesus-ví t'ôekhuwaʔin i-ádí diwéʔgejiʔindi óetsikaʔyan, "Nanbí Sedó, ti năä-ân ihaydi naná untsondisogedee-íʔin hedânho naʔin Israel-ʔin t'owa dímaʔp'ą̈ą̈di-ídí in Romeʔinbíʔwedi?"

7 Jesus-di ovâytụʔan, "Wíwovâymągipí năʔi hąąwí ịʔgedi únhanginnáaníʔin. Naví Tádádąʔmân ûnk'óe ûnhanginnáaníʔin hą̈ą̈di háa wéʔi thaa-á năʔi hąąwí napuwągíʔoʔin.

8 Hewänbo ginnân undá únpuwagíʔo: Iʔ Yą̈ʔdâaʔi P'oewąąhąą únwą̈ąni hedi ihaydá in kay bînkaykhâymáa, hedi t'owa t'ąhkí navíʔgedi bîntụʔâąmí năä Jerusalem búʔ, hedá t'ąhkí Judea nange ịʔge Samaria nange ịʔgá, hedá t'ąmäpiye năä oepáa k'aydi ịʔge t'ąhká."

9 Jesus-di ovâyhíʔbowa ihaydi, waʔdi óemúndedibo makówápiye Jôesi Tádádí óepiye, hedi okhúwá jâa nats'ûndi wíyá wíʔóemûʔpí.

10 Hewänbo waʔdi kw'áyepiye napeemändi óemúndeʔ ihaydibo ʔ, tsíkhagipí wíje senäʔ waagiʔinbá dänchąąʔin, ts'ą̈ʔi daʔaamuuʔin, inbí hânge dakwịnudee.

11 NäʔinwíjeDi ovâytụʔan, "Un Galileeʔin senäʔ, kw'áyepiye íbéesaadi wíʔíwęenípí. Tobá Jesus makówápiye napee wänboʔ, iʔbo háa nää namääʔin bînmûʔ waagibá nawáyʔą̈ʔ."

Matthias óedeʔman Judas-ví t'ôe ônʔamídí

12 Hediho Jesus-ví t'ôekhuwaʔin okú kw'áyedi diwândi oe Jerusalem búʔpiye dimää. In okú-á "Olive okú" gin dâytụʔoʔ, hedi Jerusalem tsowa naná, madi píngé míyadąʔ iwedi.

13 Oe Jerusalem dipówá ihaydi iʔ tewhá ee dithaa iwe oe whaʔk'ay ívepiye dipee. Ginnân dikhąwą̈: Peter-á, John-dá, James-á, Andrew-á, Philip-á, Thomas-á, Bartholomew-á, Matthew-á, wíyá James-á (i-á Alpheus-ví ay ûnmuu), Simon-dá (i-á páadédí Zealot t'owa iwe natoʔonwän*), hedá Judas-á (i-á wíyá wêe James ginbá nakhąwą̈ʔiví ay ûnmuu).

14 Näʔinsenäʔdá hedá wên kwiyą̈ʔdá hedá Jesus-ví jíyá Mary-á hedá Jesus-ví tíʔûuwindádí hąyănbo dívíweʔgeʔoʔ dívíjûusuʔamídí.

15 Wí thaa in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin diwéʔgekw'ó, madi tą̈gintą̈dáháʔ wétą̈ (120) ihay dijiʔ, hedi Peter iwínú ovâyhéeʔamídí.

16 OvâytụʔAn, "Tíʔûuwinpáadéʔin, hănʔoeboʔ iʔ Yą̈ʔdâaʔi P'oewąąhąądi David óetụʔan háa Judas Iscariot ûnpuwagíʔoʔin, hedi David háa óetụʔan waa itaʔnan. Hedi năʔin David itaʔnannindá ûnkhâyʔą̈ʔ napúuwíʔin. Judas-dân in t'owa ovâykeeyan wáygé Jesus najiʔin, indi óepankáyjídí.

17 Judas-á nanbíʔwedi iʔbá namuu, gá óedeʔmandân naʔin íviʔoʔinbá iʔamídí" gin Peter-di ovâytụʔan.

18 (NäʔiJudas-á in Hudíyo p'óʔdédíʔindi óewá'âa yą̈ʔdâapí hąąwí iʔamídí hedáháʔ iʔ chą̈ʔ ihógiʔiʔdi wí nava ônkumä, hedi iwebá páadépiye nakeʔt'ândi nange nawoe, hedi nasihpândi iví see t'ąhkí ûnpee.

19 T'ąhkí in t'owa Jerusalem dithaaʔin dínhanginpóe năʔin ûnpóeʔin, hediho inbí tundi iʔ nava dâytụʔoʔ "Akeldama" gin. Akeldama-á natundaʔ "nava naʔûnp'oechaʔdee iwe" gin.)

Hedi gin wáʔ Peter natụ́,

20 "In taʔnin Psalms diwe Judas-víʔgedi gin nataʔmuu:
Iví wháagé ônjoeʔamí,
hedi tóebo iwe háʔto ithaayé-í.
Hedá năʔin wáʔ nataʔmuu:
Wíyá toʔwídí iví t'ôe ônʔamí.

21-22 "Hedânkun gínkhâyʔą̈ʔ wíyá sen âysôege-íʔin t'owa ovâytụʔâąmídí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóeʔin, naʔindi âytụmáa waagibá. Nakhâyʔą̈ʔ năʔi âydeʔmamíʔi-á namúuníʔin

---

* **1:13** In Zealot t'owa-á inbí nange hânho dâysígídí didaʔ in Rome-ʔin t'owa ovâykhehpeeyé-íʔin, hedi dikhâymuu indádí díví hănmamídí.

wí toʔwí naʔindádíbá namääʔiʔ t'ąhkí iʔ thaa waʔdi Jesus naʔindádí najiʔ ihaydiboʔ, John iʔ p'óʔp'oekandidi in t'owa ovâyp'óʔp'oeʔoʔ ihaydi waabo Jesus oe makówápiye napee píhay" gin Peter-di ovâytụʔan.

23 Hedihoʔ in iwe dikw'óʔnindi wíje senäʔ ovănde ʔman. Iʔ wêe Joseph Barsabbas gin nakhąwą̃, Justus gin wáʔ óetụʔoʔ, hedá iʔ wêe-á Matthias-ân namuu.

24-25 Hedi ginnân dívíjûusuʔan: "Nanbí Sedó Jôesi Táa, ụ-á úhanginná t'owa t'ąhkíví píʔnä khóʔjé háa diʔánshaamuuʔin. Judas uví t'ôekhuwaʔiʔ úmuuwän, hewänbo iví t'ôe ìjoeʔandi in tuhchąnu ûnʔą̃ʔin ûnpóe. Nää naʔin dînkeeyąmí wéʔi-an nąʔin wíje iwedi âysôege-ídí Judas-ví t'ôe ônʔąmídí."

26 Hedi wíje k'uʔây eedi in senäʔbí khąwą̃ ovăntaʔk'ûʔ, hedi wêe k'uu dâykêʔ Matthias-ví khąwą̃ ûnk'óeʔiʔ. Hediho Matthias-á wí Jesus-ví t'ôekhuwaʔi-á napóedí in wéʔgen t'ôekhuwaʔindádíbá iwón.

2

Iʔ Yą̃ʔdâaʔi P'oewąąhąą napówá

1 In Hudíyoví shánkíʔeedi thaa dínpówá, Pentecost gin dâytụʔoʔ, hedi t'ąhkí in Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin oe Jerusalem búʔ diji'in iʔ tewhá ee diwéʔgekw'o.

2 Tsíkhagipí hąą̃wí dit'oe wí wąą hânho kaygi waagibá makówádí nawândi, hedi iʔ wąą íve t'ąhkí najiʔ.

3 Hedi báyékí phaʔây waagibá nakeet'óeʔi dâymûʔ, hänʔây waagibá namuuʔiʔ, hedi nąʔi nawadedeedi wíʔínbo ovâytąge.

4 Hedi iʔ Yą̃ʔdâaʔi P'oewąąhąą pín taʔgedi dâymáadí ovâykhągeʔnan báyékí wíyá piʔwí tundi dínhíʔkoedí-ídí.

5 Oe Jerusalem báyékí Hudíyo t'owa dithaa, báyékí nange eejedi dipówáʔin, indá Jôesi Tádá óeʔaʔginmäʔin dimuu.

6 Nąʔin t'owa hąą̃wí wí wąą waagiʔbá namuuʔiʔ dit'oe ihaydi, báyékí iʔ tewhá eepiye dimää. Wídínhanginnáhpí háa napoeʔoʔin, gá t'ąhkí inbí tundi wíʔínbo dipit'oedân in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin dívíhíʔmáadí.

7 Hediho dit'oedi hânho ovâyháaʔan, hedi ditụ́, "Nąʔin t'owa dívíhíʔmáaʔindá, ti t'ąhkí Galilee nangeʔindąʔ wídimuupíʔan?

8 Hedi háadan handi nanbí nangeʔi híʔ dívíhíʔmáadí git'oeʔo?

9-11 Naʔindá Parthia-windá gimuu, hedá Media-windá, Elam-windá, Mesopotamia-windá, Judea-windá, Cappadocia-windá, Pontus-windá, Asia-windá, Phrygia-windá, Pamphylia-windá, Egypt-windá, Crete-windá, Arabia-windá, hedá Libya-windá oe Cyrene búʔ tsowa, hedá wáy wên naʔindá Rome búʔdá giʔádâapówá. Wáy wên naʔin Hudíyo gimuu, hedá wáy wêndá Hudíyo gimuupí wänbo nąʔin Hudíyoví khuu âyhon. Hewänbo tobá wąhą̃ąwin gimuu wänboʔ, nąʔin senäʔ nanbí tundi dívíhíʔmáadí git'oeʔo, hedi dítụmáa iʔ báyékí heʔendi Jôesi Tádá iʔan niʔgedi."

12 T'ąhkí in t'owa ovâyháaʔandi wídínhanginnáhpí háa díví'ánshaaʔąmí'in, hediho wíʔnä táye dívítsikaʔmáa, "Hânnangú napoeʔo nąwe?"

13 Hewänbo wáy wêndi in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ovâywänpip'âamáadí ditụ́, "Nąʔindá báyékí dimeenamuu."

Peter-di in t'owa Jôesi Tádáví tun ovâyt'ôeʔoʔ

14 In tą̃ʔdi wíje (12) Jesus-ví t'ôekhuwaʔin in t'owaví páadépiye dimää, hedi Peter-di kaygi ovâytụʔan, "Un t'owa naʔin waagin Hudíyobá ímuuʔin, un kayiʔ wą̃hą̃ą̃di íʔą̃ąʔin hedá nää Jerusalem íthaaʔindá, nąʔi hąą̃wí wâytụhkankhâymáaʔin naa odaʔ únhanginpúuwíʔin, hediho ąyîngidi bítôeyanbe.

15 Un íʔánde naʔin gihá apoeʔo, hewänbo wígipoeʔopí, hédendí whąnu iwe nats'annândi.

16 Nąʔi hąą̃wí nää bînmúndeʔi-á Jôesi Tádáví tukheʔbi Joel hănʔoe natụ́ napuwagíʔoʔin. Ginnân itaʔnan:

17 Nanbí Sedó Jôesi Tádá natụ́,
'Iʔ t'ą̃ʔgeʔi thaa púnúʔ napuwamän dihaydi gin naa dáykhâymáa:
Naví Yą̃ʔdâaʔi P'oewąąhąą khąągipídíbo dovâymą̃ąní t'ąhkí nangeʔin t'owa.
Ihaydá unbí ây dívíhéeʔąmí naví tukheʔmin waagibá,
in eʔnûndá hąą̃wí dovâykeeyandiʔ dâymúuní waagibá dínpúuwí,
hedá in saydôe-á inbí ą̃ą̃ iwebo-á dovâyhéeʔąmí.
18 Owáy iʔ thaa napówá ihaydi
t'ąhkí in naagíʔin dívít'ôemáaʔin naví P'oewąąhąą khąągipídíbo dovâymą̃ąní,
kwiyą̃ʔdá senäʔdá iʔ dovâymą̃ąní,
hedânho in wáʔ naví tukheʔmin waagibá dívíhéeʔąmí.
19 Hedi makówá-á hedá nää oepáa k'aydá ịʔge t'ąhkí

wí taa wâykeeyąmí wovâyhą̨ʔąmíʔiʔ:
Ûnp'oe hą̈ą̈wí waagiʔbá bînpu̱wą̈khâymáa,
heḏá phaa-á, heḏá e̱e̱yą̈ą̈ khunwi-á.
20 Iʔ than nakhunpúuwí,
heḏá iʔ p'óe-á p'îʔ-á napúuwí ûnp'oe waagibá.
Ną̈ʔi t'ą̈hkí napuwagíʔo iʔ shánkí hayʔi thaa naa dóde̱ʔmandiʔ napówápíḏíboʔ.
21 Hebo toʔwên t'ą̈hkí naa díkhą̨yą̈ʔdeḏi díkhą̈geʔdaaʔannin dovâyʔaywoení,'
gin Jôesi Táḏáví hîʔ ûnmuu Joel itaʔnandiʔ."
22 Heḏi Peter waʔḏi ihíʔmáaḏí natú̱, "Un t'owa Israel-win, bít'ôeyan háa
wâytu̱hkankhâymáaʔin. Jesus Nazareth-wi t'ą̈mägeʔi pínnán t'ôe iʔan. Jôesi Táḏáḏí Jesus
in kay óemägi ną̈ʔi hą̈ą̈wí iʔąmíḏí heḏi handiḏi wovâykeeyan taʔgendi óesannin. Unbo
únhanginná háa napóeʔin, hą̈ą̈wí Jesus iʔandi bînpimûʔḏi.
23 Hän̨ʔoebo Jôesi Táḏá iʔánshaamägi heḏá ûnhanginná háa ikhâymáaʔin, heḏiho Jesus-áho
unbí mange wovâyjoeʔan, heḏi undá in toʔwên in tsontun dâyʔaʔginpíʔinbí mangá bînkán
wên phéʔwin deeḏi óet'óhtą̈ą̈gé-íḏí, heḏânkun undi bînhay.
24 Hewänbo ną̈ʔi t'ôephade iphadeʔiʔ nachuu ihaydi Jôesi Táḏáḏí ônjâaʔan, heḏá
óewáywówápaa, gá chuwa-á in kay wíʔimáapíḏân iʔ óet'aaníḏí.
25 Hän̨ʔoebo Jesus-vi̱ʔgeḏi David itaʔnandi gin natú̱:
Nanbí Sedó, naa dînhanginná u̱-á hą̈nhay wänbo t'ą̈hkí naa-áḏí unjiʔin,
naví páaḏépiyá naví koʔḏínäpiyá naa-áḏí unjiʔ,
heḏânho kayʔindi dáywi̱núndeʔ ánshaaginpíḏíboʔ.
26 Heḏiho naví píʔnä khóʔjé ohíhchan,
heḏi naví híhchan niʔgeḏi dáyhéeʔąmí.
Tobá naví túʔ dînchuu wänboʔ,
naa dînhanginná heḏá dótsíkhaʔmáa owáywówápúuwíʔin.
27 Jôesi Táḏá, naa uví yą̈ʔḏâaʔi t'ôeʔi omuuḏi u̱ʔḏi háʔto naví hą̨ą̨ dînjoeʔąmí in chuʔindáḏí,
owáy ochuu ihaydi háʔto naví túʔ dînsijemą̈ą̈ní.
28 U̱ʔḏá naa dînkeeyan in p'ôe i̱ʔge dáyʔąhtuyehûuwíʔin wówátsi donkáyjíḏí,
heḏá naa-áḏí unjiḏi u̱ʔḏi báyékí díhíhchanmą̈ą̈ní,
gin David itaʔnan Jesus-vi̱ʔgeḏi."
29 Heḏi Peter waʔḏi ihíʔmáaḏí natú̱, "Tíʔûuwin páaḏéʔin, nää thayʔeeḏi wâytu̱hkankhâymáa
nanbí hehą̈ą̈wi thehtáy pahpâa David-vi̱ʔgeḏi háa ûnpóeʔin. I-á nachuu heḏá óekhą̈ʔk'ûʔ,
heḏi waʔḏi gínhanginná wáy nakhą̈ʔk'óe iwe, näway wáyḏí tsowa naná.
30 David-á Jôesi Táḏáví tukheʔbi namuu, heḏi David ûnhanginná Jôesi Táḏá iví tun taʔgendi
imägiʔin iví thehtáy pahpáʔây iweḏi wí wêe ôntsondisogekhâymáaʔin, David natsondiʔän
waagibá.
31 Háa napuwagíʔoʔin David ho imûʔ waagibá napóe, heḏi ûnhanginná iʔ toʔwí Jôesi
Táḏáḏí óesogekhâymáaʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí nawáywówápuwagíʔoʔin, heḏiho David
ną̈ʔi toʔwívi̱ʔgeḏi ihéeʔandi natú̱, in chuʔindáḏí wíʔóejoekankhâymáapí, iví túʔ wänbo
wíʔûnsijegíʔopí.
32 I toʔwí Jôesi Táḏáḏí óewáywówápaaʔi-á Jesus-ân namuu, heḏi naʔin iví t'ôekhuwaʔin
gimuuʔindiho âymûʔḏi gínhanginná nawáywówápóeʔin.
33 Jôesi Táḏáḏí Jesus-á makówápiye óepiyeḏi iví koʔḏíngéḏí óesóge. Jôesi Táḏá iví tun imägi iʔ
Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨-á Jesus óemą̈ą̈níḏí, heḏi háa natú̱ waa iʔan. Heḏiho iʔ hą̈ą̈wí nää ną̈we
ít'oeʔoʔiʔ heḏá bînmûndeʔi-á iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨-ân iʔoʔ.
34-35 David-á ivi̱ʔgeḏi wíʔbo wíʔihíʔmáapí makówápiye napee-íʔin, hewänbo Jesus-vi̱ʔgeḏân
ihíʔmáa. Ginnân David natú̱:
Naví tsondi hayʔiʔ óetu̱ʔan Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí,
'Naví koʔḏíngéḏí ósoge,
heḏi uví hänmindá dovâyt'aaní heḏá uví mangá wînmáʔí.'
36 "Un Israel t'owa t'ą̈hkí únkhâyʔą̈ʔ ną̈ʔin taʔgendi únhanginnáaníʔin: Tobá Jôesi Táḏá natú̱
wänbo Jesus-ân namuu iʔ shánkí natsonjiʔi-á heḏá iʔ toʔwí t'owa ovâyʔaywoeníḏí óesógeʔi-á,
unḏá ída̱ʔpóe wên phéʔwin deeḏi óet'óhtą̈gek'úuwíʔin" gin Peter-di ovâytu̱ʔan.
37 In t'owa háa Peter-di ovâytu̱ʔan waa dit'oe ihaydi píʔnä khóʔjé ditaachanpóe, heḏi indi
Peter-á heḏá in wéʔgen Jesus-ví t'ôekhuwaʔindá ovâytsikaʔyan, "Tíʔûuwin páaḏéʔin, hânnan
nää gínkhâyʔą̈ʔ íviʔąmíʔin?"
38 Peter-di ovâytu̱ʔan, "Un t'ą̈hkí unbí t'aywóʔdi binjoeʔan heḏá íp'óʔp'oepúuwí
bînkeeyąmíḏí Jesus Christ-víʔpiye úvíwą̈yundeʔin, heḏiho unbí t'aywóʔdi wovâyʔowóejé-íḏí,
heḏá Jôesi Táḏáḏá ną̈ʔi wovâypą̈gíʔoʔi bînkáyjí, i-á iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ namuu,

39 gá Jôesi Tádá iví tun imägidân iʼ Yäʼdâaʼi P'oewąąhąą-á ovâypähkhâymáaʼin toʼwên t'ąhkí iví'piye ovâytụhkánkhâymáaʼin — undádí, unbí tíʼúugé kąʼąąʼindádí, hedá wéʼgen t'owa owáy kayiʼ niʼgedi dithaaʼindádí."

40 Báyékí wíyá hąʼbibá Peter-di kayʼindi ovâytụʼan, hedá háa díví'ąmí'in ovâytumakheʼandi ovâytụʼan: "Úntáy wovâyʼaywoení'in hedânho wíwovâytuhchąąnú-ípídí nä'in híwóhpí'in t'owa nä̆we dithaaʼin ovâytuhchąnukhâymáa waagibá."

In Jesus-víʼpiye díví̆wąyụʼin háa dithaa waa

41 Näʼin t'owa Peter-ví híʼ dâysígíkêʼin ovâyp'óʼp'oeʼan, hedi iʼ thaa madi poje maapaasôn (3,000) wây-á t'owa in wéʼgen ho díví̆wąyụʼindádí díví̆wón.

42 Hedi ginnân díví̆kanhon: In Jesus-ví t'ôekhuwaʼinbí háhkan t'ąhkí dâyt'ôeyandedá dâysígíhónde', hedá in wéʼgen díví̆wąyụʼindádí híhchandi díví̆wéʼgeʼoʼ, hedá wéʼgá díví̆húujodá díví̆jûusuʼoʼ.

43 Jôesi Tádádí in Jesus-ví t'ôekhuwaʼin ovâykhągeʼnan báyékí t'ąmägeʼi pínnán t'ôe dâyʼąmídí, hediho in t'owa näʼi hąąwí dâymúndedi ovâyháaʼan.

44 T'ąhkí in Jesus-víʼpiye díví̆wąyụʼin wêe k'aygiʼindąʼ waagiʼinbá dimuu, hedá hąąwí t'ąhkí dínkw'óʼdi-á díví̆wijendeʼ.

45 Hąądi inbí tewhá-á nava-á hedá wíyá hąąwí dínkw'óʼdi-á dâykụʼch'áa ginhay-á, in díntáyʼindádí iʼ chąʼ dâyhógiʼi díví̆wijendeʼ.

46 Thamu waa iʼ méesate hayʼiʼ iwe díví̆wéʼgeʼoʼ, hedi wí thaa wí toʼwíví'we díví̆húujoʼ, wíyá thaa-á wíyá toʼwíví'wá. Híhchandá khąągipídíbo-á wéʼge díví̆húujoʼ.

47 Ihaydąʼ ditûʼ Jôesi Tádá-á hânho híwóʼdi namuu, hedi t'ąhkí in wéʼgen t'owa inbí'piye híwó dichąą.

Thamu waa Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wây-á shánkí báyékí t'owa ovâyʼaywondeʼ, hedânho shánkí dit'owasôemän.

3

Wí sen ûntsiʼkodipîʼ ônhehkháaʼan

1 Wí thaa Peter-ádí John-dádí iʼ Hudíyoví méesate hayʼi eepiye damää. Thamuwaa thí'êedi poje iwe in t'owa díví̆jûusuʼoʼ, hedi ihaydibá dapówá.

2 In méesate phódi, "Saʼwóʼnin Phódi" gin dâytụʼoʼ iwe wí sen naʼän. Näʼi sendá iví wówátsi thaa t'ąhkí naʼaypụyą ihaydi waabo wûntsiʼkodipí, hedi iví k'emaʼindi in méesate phódi eepiye thamuwaa óemáyąʼ, in t'owa ditsudemännin ovâychąʼdaaʼąmídí.

3 Peter-á John-dá iʼ méesate eepiye datsudemändi iʼ sendi ovänmûʼ, hedi ovänchąʼdaaʼan.

4 Indi taʼgebo óemúndedi Peter-di óetụʼan, "Hîn naʼin dímúʼdí."

5 Iʼ sen inbí'piye ibéedí itsíkhaʼan hąąwí óemäänídí.

6 Hebo Peter-di óetụʼan, "Chąʼ wänbo wídómáapí, hewänbo hąąwí dómáaʼiʼá wípągíʼo. Jesus Christ Nazareth-widi dînk'ûʼ wítụʼąąmídí, ówínúdí ójíyé."

7 Hedi Peter-di iʼ senbí koʼdíngédí'in man ônyąʼdi óekwinukhągeʼnan. Wesebo iví ândá ąnäpêndá ûnkaypóe.

8-9 Kw'áyepiye ichąnudi iwínú, hedi wesebo natsiʼdee, hedi in wíje-ádí iʼ méesate eepiye dits'ú. Ee íve oepiyá nääpiyá najiʼ hedá ichąnumáa, hedi natûʼ Jôesi Tádá-á hânho hayʼi namuuʼin. In t'owa t'ąhkí ee dijiʼindi iʼ óemûʼ, hedá háa natûʼnindá dit'oe.

10 Hedi óemûʼdi óetaa toʼ namuuʼin — näʼi-ânkun in saʼwóʼnin méesate phódi iwe ichąʼdaʼsógéndeʼi namuu. Hediho nää nawówadi hânho báyékí ovâyháaʼan.

Háa Peter-di in t'owa iʼ méesate hayʼiʼ ee ovâytụʼan waa

11 Iʼ sen Peter-ádí John-dádí inbî'di natsąąchá owáy iʼ méesate pohtâa iwe diwin diwe. (Näʼi pohtâa-á "Solomon-bí pohtâa" gin dâytụʼoʼ.) In t'owa t'ąhkí hânho ovâyháaʼandi in poje senäʼbí'piye díví̆wąnähoʼ.

12 Háa díví'oʼin Peter imûʼ ihaydi ovâytụʼan, "Un t'owa Israel-win, háadan wovâyháaʼan näʼi sen nawówadi, hedi háadan naʼin dídamúndeʼ? Ti íʼándeʼ näʼi sen ônhehkháaʼannin naʼinnân kay änmáadíboʼ, hedihâa Jôesi Tádá änwänpiʼaʼgindiboʼ? Handá wínapóepí.

13 Abraham-dá, Isaac-á, hedá Jacob-á, nanbí hehąąwin thehtáy pahpá'in gínmuuʼindi Jôesi Tádá óeʼaʼginmägi, hedi i-ânkun iví ay Jesus shánkí kw'áye isóge. Näʼi Jesus-bá undi in tsonninbí mange bînkán, hedi Pilate-di óemahpądikhâymáawän, hebo undá wí'íhíjepí.

14 Jesus-á yäʼdâaʼidąʼ namuu hedá iví wówátsi taʼge ihon, hewänbo undi bînjoegiʼandi Pilate bîndaaʼan wí toʼwí t'owa t'akhąnuʼi namuuʼiʼ óemaʼp'ąądi-ídí, hedá Jesus iʼ nawówátsipąjiʼi namuuʼi-á bînhay.

15 Hewänbo Jôesi Tádádí iʼ óewáywówápaa, hedi naʼindiboʼ iʼ wíyá nawówájidi âypimûʼ.

16 Naʼin Jesus-víʼpiye änwąyunde', hedi iʼdânkun näʼi sen näwe bînmúndeʼi hedá bîntaaʼiʼ óekaymägi. Jesus-di in wąyụ dímägidi näʼi sen unbí páadépiye nahehkháapóe.

17 “Hediho nää gin wâytuhkankhâymáa, tíʼûuwin páadéʼin: Naa dînhanginná undá hedá
unbí tsonnindá úvíʼannin háa Jesus bînʼan waa wíʼúnhanginnáhpídí taʼgendi toʼwí na-
muuʼin.
18 Hänʼoebo Jôesi Tádá iví tukheʼmin ituʼan näʼi hääwí háa napuwagíʼoʼin, hediho indá
dâytaʼnan iʼ toʼwí iʼdi óesogekhâymáaʼi t'owa ovâyʼaywoenídí it'ôephadekhâymáaʼin. Háa
Jôesi Tádá natú waa napóe.
19 Hediho nää unbí t'aywóʼdi binjoeʼandi Jôesi Tádáviʼpiye bípimää, ihaydá iʼdi unbí
t'aywóʼdi únmuuʼi wovâyjâaʼamí, hedânho shánkí híwóʼdi híhchandi wówátsi thaa Nanbí
Sedódí wovâymääní,
20 hedá wáʼ Jesus unbíʼpiye wovâywáysaaní, i-ân iʼ namuu Jôesi Tádádí óedeʼmandiʼ t'owaví
aywondiʼ óesôege-ídí.
21 Hewänbo Jesus-á oe makówá wähähä nachangíʼo owáy Jôesi Tádá hääwí t'ähkí tsʼaabiʼ
iwáypaʼídí nakhâymuupíhay. Hänʼoebo Jôesi Tádádí iví yähâaʼin tukheʼminbí sóphogedi
dítuʼan gin ikhâymáaʼin.
22 Hediho Moses-di nanbí hehäähwin thehtáy pahpáʼin ginnân ovâytuʼan:
Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí tukheʼbiʼ unbí t'owa iwediʼiʼbo namuuʼi wovâysangíʼo,
naa dísan waagibá,
Undá t'ähkí iʼdi wovâytuhkankhâymáaʼi bînʼaʼginnamí,
23 hedi wí toʼwí iví híʼ ônt'ôeyanpídí,
i-áho iví t'owa iwedi óeweejé-í hedá óeháyjí.
24 “Samuel wáʼ, hedá t'ähkí in wéʼgen Jôesi Tádáví tukheʼmin Samuel-ví wówátsi thaa
iwedi páadépiye diwówájiʼindá, indi dít'ôeʼan háa nää näʼi thaa eeje napuwagíʼoʼin.
25 Hewänbo háa in Jôesi Tádáví tukheʼmin ditú waa ungîʼ-ânkun ditú, hedá háa Jôesi Tádá
unbí páadé kähähindádí iwéhpêeʼan waa, undádí wáʼ inbá iwéhpêeʼan. Ginnân Abraham
óetuʼan:
Wí uví ây iwediʼi namuuʼiʼdi
t'owa t'ähkí nää oepáa k'aydi dikw'óʼnin ovâyhíwóʼnamí.
26 Hediho Jôesi Tádádí Jesus-á óedeʼman iví t'ôeʼi namúunídí, hedi unbíʼpiye páadé óesan
wovâyhíwóʼnamídí unbí t'aywóʼdi únmuu iwedi wovâyjâaʼamídí.”

4

Peter-á John-dá ovântunjóʼdiwekán

1 Waʼdi Peter-ádí John-dádí in t'owa dänhíʼmáa ihaydi, wên Hudíyo owhaʼ-á Sadducee
t'owa-á hedá iʼ méesate áyíʼdi sundado p'óʼdédîʼ-ádí in dawin diwepiye dimää.
2 Háa in wíjedi in t'owa ovâyhíʼoʼin wíʼovâyhíʼanpí, gá Jesus nawáywówápóe iʼgedi
ovâytumáadân, hedi näʼi natundaʼ wéʼgen t'owa ho dichuuʼin wáʼ diwáywówápuwagíʼo. *
3 Hediho ovänpansóge, hedi kindi nanândiho wíyá tháwän puwahaydi pan tewhá eboʼ
ovänjoeʼan.
4 Hewänbo báyékí t'owa inbí híʼ dit'oeʼin Jesus-víʼpiye dívíwäyu, hedi nää t'ähkí in t'owa
dívíwäyuʼin diwedibo hádée maʼ p'ánú maapaasôn (5,000) ihay dijiʼ in senäʼdäʼ.
5 Wíyá tháwän in Hudíyo p'óʼdédíʼindá in tsonnindá hedá in Hudíyoví khuu dâyhäʼoʼindá
t'ähkídíbo ee Jerusalem dívíwéʼgeʼan.
6 Annas iʼ owhaʼ p'óʼdédîʼ namuuʼiʼ iwebá naʼän, hedá Caiaphas-á, hedá wíyá sen John
ginbá nakhäwäʼi-á, Alexander-á, hedá wây-á Annas-ví maatu t'owaʼindá dikw'ó.
7 Peter-á John-dá ovänts'úde in t'owaví páadépiye ovänwéenú-ídí, hedi ovântsikaʼyan,
“Toʼdan in kay wovänmägi näʼi sen hehkháa dänmäänídí? Toʼdan wovänk'ûʼ han
dänʼamídí?”
8 Hedi Peter pín taʼgedi iʼ Yäʼdâaʼi P'oewaahâa imáadí ovâytuʼan, “Un Hudíyo
p'óʼdédíʼindádí tsonnindádí,
9 nää thaa undi dítsikaʼmáa wên háawin híwóʼnin háa wí sen nahaywän ûnpóe iʼgedi, hedá
hádídí ûnhehkháapóeʼindá.
10 Hedânho un t'owa t'ähkí hedá t'ähkí in wéʼgen Israel-ʼindá únkhâyʼäʼ näʼin
únhanginpúuwíʼin: Jesus Christ oe Nazareth-widi naʼin dînk'ûʼ näʼi sen unbí páadépiye
nawindiʼ änhehkháaʼamídí. Hedi Jesus-bá phéʼwin deedi bînt'óhtägek'ûʼ, hewänbo Jôesi
Tádádí óewáywówápaa.
11 Jesus-víʼgedi ginnân nataʼmuu:
I-ânkun wí k'uu waagiʼbá namuu
hedi undá tewhátehpaaʼin waaginbá-á ímuu.
Hedi tobá bînjoegiʼan wänboʼ

* **4:2** In Sadducee t'owa dívíwäyu in chuʼindá háʼto diwáywówápúuwíʼin.

i-á iʼ kʼuu shánkí natáyʼi waagibá napóe tehpaa béʼḏí.
12 Iʼḏąʼmân ûnkoḏi tʼowa ovâyʼaywoeníḏí. Nää oepáa kʼayḏi tʼąhkí wíyá toʼwí wänbo wíʼônkʼûʼpí dînʼaywoeníḏí, näʼi Jesus gin nakhąwąʼiḏąʼmân” gin Peter-di ovâytuʼan.
13 In Huḏíyoví pʼóʼḏéḏíʼin ovâyháaʼan Peter-áḏí John-dáḏí wôedaʼginpíḏíbo dänhéeʼandi ditʼoeḏi, dínhanginnândi näʼin wíjeḏá tʼowa heʼennin háa taʼdihąʼin wíḏamuupíʼin. Heḏi ihayḏi dínʼánpówá Jesus-áḏí dänjíyéndeʼin damuuʼin.
14 Heḏi iʼ sen ônhehkháaʼandiʼ iwebá nawindi dâymûʼḏiho wíyá háa wänbo wíḏínkʼóepí ovǎntuʼąąmíḏí.
15 Heḏiho ovǎntuʼan in tunjowaʼ diwéʼgekwʼóʼ diweḏi jáʼwépiye dapee-íʼin wíʼbo díviheeʼąmíḏí.
16 Heḏi wíʼnä táye dívítsikaʼyan, “Hânnan näʼin senäʼ âyʼąmí? Báyékí in tʼowa nää Jerusalem-ʼin dínhanginná näʼin pínnán tʼôe hayʼin dǎnʼannin, heḏiho naʼindá wígínkoḏipí gitúụníḏí wíḏǎnʼanpíʼin.
17 Nää näʼin wíje senäʼ âytuʼąąmí Jesus-víʼgeḏi wíyá dänheeʼandáho âytuhchąnukhâymáa, heḏânho wây-á shánkí tʼowa näʼi hąąwí i̱ʼgeḏi wíḏitʼoe-ípíḏí.”
18 Heḏiho wíyá ovǎntsuḏejôndi ovǎntuʼan wíyá wänbo Jesus-víʼgeḏi wíḏänheeʼąmípí heḏá wíḏǎnhąʼąmípí.
19 Hewänbo Peter-áḏí John-dáḏí ovâytuʼan, “Wéʼinnan ǎnʼąmí? Ti undi dítuʼan waa háa Jôesi Táḏáḏí dítuʼan waa naʼin ǎnʼaʼginnamí? Undá únkhâyʼąʼ úvíʼánshaaʼąmíʼin wéʼinnan Jôesi Táḏá natúụníʼin shánkí híwóʼnin namuuʼin.
20 Hebo naʼindá wígǎnkoḏipí hândąʼdibo gachaníḏí. Gǎnkhâyʼąʼ tʼowa ǎntuʼąąmíʼin háa ǎnmûʼindá gatʼoeʼindá.”
21-22 Heḏáháʼ in Huḏíyo pʼóʼḏéḏíʼindi shánkí kayʼindi ovǎntuʼan ovǎntuhchąnukhâymáaʼin, hewänbo ovǎnmaʼpʼąḏi. Wên tʼaywóʼnin wänbo ovǎntuhchąąnú-íʼin wíʼovǎnshaapí, heḏi ovǎntuhchąnuḏáho in tʼowa háʼto ovâyhíʼąmí. In tʼowaḏi Jôesi Táḏá kwʼáayébo ʼóemáa, iví pínnándí näʼi sen ûnhehkháapóeḏí. Iʼ sendá jǒnǎntą̄ (40) pąąyoʼiví shánkîʼ namuu.

In Jesus-víʼpiye dívíwąyundeʼin dívíjûusuʼoʼ shánkí kayʼin dimúunídí

23 Ovǎnmaʼpʼąḏi ihayḏi wesebo Peter-á John-dá inbí kʼemaʼinbíʼpiye damää, heḏi ovâytuʼan háa in Huḏíyo owhaʼ pʼóʼḏéḏíʼin heḏá in tsonnin ditúʼin tʼąhkí.
24 Inbí kʼemaʼin näʼin ditʼoe ihayḏi Jôesi Táḏáví ʼpiye tʼąhkíḏíbo ginnân dívíjûusuʼan: “Nanbí Sedó Jôesi Táa, u̱-ân hąąwí tʼąhkí nâakhíjé. Makówá-á, nää oepáa kʼayḏi i̱ʼgá, mâapʼoe-á, heḏá hąą tʼąhkí iwe nasaaʼi-á nakwʼóʼdi-á dijiʼi-á nâakhíjé.
25-26 Hǎnʼoeboʼ iʼ Yąʼḏâaʼi Pʼoewąąhąąḏi naʼin díhéeʼan nanbí hehąąwi thehtáy pahpâa David-ví sóphogeḏi. I-á uví tʼôeʼi úmuu, heḏi ginnân itaʼnan:
Háaḏan in Huḏíyo dimuupíʼin dívítʼayjaaʼoʼ?
Háaḏan in Huḏíyo dimuuʼin hąąwí nachąʼmuupí i̱ʼgeḏi díviʼánshaamáa?
In tsonnin tʼąhkí nangewin dívítʼaywínú,
heḏi dívíwéʼgeʼan dívíhǎnsaʼíḏí Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví ʼpiye
heḏá iʼ toʼwíví ʼpiyá iʼḏi óesógeʼiʼ tʼowa ovâyʼaywoeníḏí.
27 Heḏiho taʼgendi han napóe. Näʼi búʼ iwe Herod-á Pontius Pilate-á in Huḏíyo dimuupíʼindá heḏá in Huḏíyo-áḏí tʼąhkí dívíwéʼgeʼan uví yąʼḏâaʼi tʼôeʼi Jesus óehǎnmamíḏí, i-á uʼḏi nâasóge tʼowa ovâyʼaywoeníḏí.
28 U̱-á báyékí hangintandá kay-á mǎnmáaḏí untú näʼi tʼąhkí ûnkhâyʼąʼ napúuwíʼin, heḏi tʼąhkí háa untú waa napóe.
29 Nanbí Sedó Jôesi Táa, nää-á inbí híʼ háa ditûʼnin ótʼôeyanbe. Ditûʼ indi jänäkí naʼin díkhâymáaʼin, hewänbo naʼin uví tʼôeʼin gimuuḏi uʼḏá kay dímǎäni uví híʼ khunwôedaʼginpíḏíbo wînhéeʼąmíḏí.
30 Wídaʼmáa tʼowa ovâykeeyąmíʼin in kay úkʼóeʼin ovâyhehkháaʼąmíḏí, heḏá ovâykeeyąmí uví yąʼḏâaʼi tʼôeʼi Jesus-ví kayḏi tʼąmägeʼi pínnán tʼôe-á nakoḏiʼin.”
31 Dívíjûusubowa ihayḏi ee diwéʼgekwʼóʼ diwe tʼąhkí naʼąʼyąpóe, pín taʼgeḏi iʼ Yąʼḏâaʼi Pʼoewąąhąą dâymáa, heḏi khunwôedaʼginpíḏíbo Jôesi Táḏáví tun tʼowa ovâytʼôeʼoʼ.

In Jesus-víʼpiye dívíwąyundeʼin inbí hąąwí wíʼnä táye dívíyąmúndeʼ

32 Tʼąhkí in Jesus-víʼpiye dívíwąyundeʼin handąʼ diʼánshaapóe, heḏá wêeḏąʼ dimuu waa dichąą inbí piʼnä khóʼjé. Toʼwí wänbo wínatúhpí, “Näʼi naa dómáaʼiʼ navîʼḏąʼ dînmuu,” hewänbo tʼąhkídíbo inbí hąąwí tʼąhkí dívíyąmúndeʼ.
33 Jôesi Táḏáḏí in Jesus-ví tʼôekhuwaʼin báyékí ovâykaymągi in tʼowa ovâytuʼąąmíḏí Nanbí Sedó Jesus nawáywówápóe i̱ʼgeḏi, heḏá Jôesi Táḏá-á tʼąhkí indáḏá hânho híwóʼḏi-á namuu.
34-35 Heḏiho tóebo hąąwí wänbo wíʼûntáypí. Toʼwí wänbo wí nava háa wí tewhá ûnmuuʼiʼ ikuʼpʼégiḏá, iʼ chąʼ ihógiʼi-á in Jesus-ví tʼôekhuwaʼinbíʼpiye ihújaʼ ovâyʼąąníḏí, heḏá indá in shánkí díntáyʼinbíʼpiye ovâywijendeʼ.

36-37 Wí sen Joseph gin nakhą́wą̈ʔi ginbá iʔan. Wí nava ivîʔ ûnmuuʔiʔ ikṵʔp'égi, heḏi iʔ chą̈ʔ in Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbí̓ʔpiye ihoʔḏi ovâyʔan. Nä̈ʔi sendá wí Levi-ví ây iweḏiʔiʔbá namuu, oe Cyprus naʔaypṵyą̈ʔiʔ, heḏi in t'ôekhuwaʔindi óekhą́yą̈ʔ "Barnabas" gin. (Nä̈ʔin khą́wą̈-á Huḏíyoví tundi natundaʔ "Wí toʔwí t'owa ovâykhą̈geʔdoʔiʔ kwee waa sen waa diʔą̨níḏí" gin.)

5

Ananias-áḏí Sapphira-áḏí háa dänpóeʔin

1 Wí sen Ananias gin nakhą́wą̈ʔi-á iví kwee Sapphira-áḏí inbí nava dänkṵʔp'égi,
2 heḏi iʔ chą̈ʔ dänhógi iweḏi wí hą̈yṵ́ Ananias ikaakw'óḏi ingîʔ, heḏi iʔ naphaḏeʔi chą̈ʔ in Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbí̓ʔpiye ihoʔ ovâyʔą̨ąníḏí. Iví kwee ûnhanginná háa iʔannin t'ą̈hkí.
3 Peter-di óetṵʔan, "Ananias, Satan iʔ Penísendi uví pí̓ʔnä khóʔjépiye nâatsuḏemägipí̓ʔan. I̓ʔḏá wóetṵʔan iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ąví̓ʔpiye bihójoʔą́mí̓ʔin, heḏiho t'ą̈hkí iʔ chą̈ʔ iʔ nava dänkṵʔp'égi iweḏiʔiʔ wínâamaapí.
4 I̓ʔ nava mänkṵʔp'égipíḏíboʔ, ti uvîʔ wí̓ʔúmuupí̓ʔan? Heḏá mänkṵʔp'égi ihayḏá, ti háa undaʔ waagi iʔ chą̈ʔdi biʔą́mí̓ʔin wí̓ʔúkoḏipí̓ʔan? Hebo nä̈ʔin yą̈ʔḏâapí̓ʔin ánshaaḏi wóekêʔḏi Jôesi Táḏáví̓ʔpiye bihójoʔan, t'owaví̓ʔpiyeḏąʔbá joe."
5 Ananias nä̈ʔin hí̓ʔ nat'oe ihayḏi nachuhkanu, heḏi in t'owa háa napóeʔin dínhanginpóe ihayḏi báyékí dikhunwôedaʔpóe.
6 In eʔnûn iwe dijiʔin iʔ pení wên aa iwe dâyʔánk'ûʔ, heḏi iweḏi óepiyeḏi óekhą̈ʔk'ûʔ.
7 Maḏi poje óḏa naphaḏe ihayḏi Ananias-ví kwee ûnpówá, hewänbo waʔḏi wí̓ʔûnhanginnáhpí háa iví sen ûnpóeʔin.
8 Peter-di óetṵʔan, "Dítṵʔan, ti nähayḏąʔmân iʔ chą̈ʔ wovänwáʔâa iʔ nava dänkṵʔp'égi ihayḏi?" I-á natṵ́, "Heḏi hąą, hą̈hayḏąʔmânkun."
9 Peter-di óetsikaʔyan, "Háaḏan wí̓ʔgíndíbo dänwéhpêeʔan Nanbí Sedóví P'oewąąhą̨ą dänntayiʔníḏí dänshaa-íḏí tigúba wovänntuhchą̈ąnú-í iví̓ʔpiye dänhójoʔandi? Ót'ôeyan, hą̈ą phóḏi jáʔwé in uví sen óets'ankhą̈ʔk'ûʔin dínʔą́hsaatṵ́ʔ, heḏi indibá chuʔi wóepiyegí̓ʔo."
10 Wesebo iʔ kwee Peter-ví ân nú̓ʔ nachuhkanu. In eʔnûn dits'ûndi óechuhshaaḏá iweḏi óepiye, heḏi iví senbí nú̓ʔbá óekhą̈ʔk'ûʔ.
11 T'ą̈hkí in méesateʔin t'owa heḏá t'ą̈hká in wéʔgen t'owa nä̈ʔin háa napóeʔin dínhanginpóeḏí khunwôedaʔḏi ovâyhógi.

Jesus-ví t'ôekhuwaʔin dívípínnánt'ôeʔoʔ

12 In Jesus-ví t'ôekhuwaʔin báyékí t'ą̈mägeʔi pínnán t'ôe dâyʔoʔ in t'owa dâymúunídí. T'ą̈hkí in Jesus-ví̓ʔpiye dívíwą̈yundeʔin dívíwéʔgeʔoʔ iʔ méesate hayʔiwi pohtâa iwe, "Solomon-bí pohtâa" gin dâytṵʔoʔiʔ.
13 In wéʔgen t'owa híwó dívíhéeʔan in Jesus-ví̓ʔin dimuuʔinbí̓ʔgeḏi, tobá indáḏí dívíwéʔgeʔą́míḏí dikhunwôedaʔ wänboʔ.
14 Hewänbo shánkí wänbo t'owa Nanbí Sedó Jesus-ví̓ʔpiye dívíwą̈yṵ, senäʔdáḏí kwiyą̈ʔdáḏí, heḏi in wéʔgen ho dívíwą̈yṵʔindáḏí dívíwón.
15 Háa napoeʔoʔin in t'owa dâymûʔḏi báyékí in dihayʔin oe p'óegépiye ovâyhoʔ, heḏi inbí whohpąʔ eeje ahkhây eejá ovâykw'óḏi, heḏânho maḏą̂n Peter naphaḏemändi iví óhkhundi wänbo ovâynáaní, heḏi handiḏi wáy wên ovâyhehkháaʔą́mí.
16 Heḏá in t'owaḏá i bú̓ʔây oe Jerusalem tsowa iwéngé nakw'óʔ deejeḏá in dihayʔin ovâymáyą̈ʔ, heḏá in toʔwên in yą̈ʔḏâapí̓ʔin p'oewąąhą̨ąḏi ovâyt'ôephaḏekandoʔin wáʔ ovâymáyą̈ʔ, heḏi t'ą̈hkí ovâyhehkháaʔan.

Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ovâyt'ôephaḏekandoʔ

17 Heḏihoʔ iʔ Huḏíyo owhaʔ p'óʔḏédîʔ heḏá in i-áḏí dijiʔindá, Sadducee t'owa dimuuʔin, hânho dithúupóe.
18 Heḏiho in Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbí̓ʔpiye dikhenmäädi in yą̈ʔḏâapí tsiyekannin di-pankw'óʔ diwebá ovâypankw'óḏi.
19 Hewänbo iʔ khun Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí wí makówáwi t'ôepąʔą̨ąʔiʔ óesan iʔ pan tewhá phóḏi ihuu-íḏí, heḏi iʔ makówáwi t'ôepąʔą̨ąʔiʔḏi ovâypiyeḏi ovâytṵʔan,
20 "Jaho bípûn oe méesate hayʔi eepiye, heḏi owe úvíwę́enú-í, heḏi in t'owa nä̈ʔin wówátsi ts'ąąmin niʔgeḏi bînt'ôeʔą́mí." Heḏiho háa ovâytṵʔan waa dívíʔan.
21 Nathayʔą̈ʔ ihayḏi iʔ méesate hayʔi eepiye dits'ú, heḏi in t'owa ovâyhą́hkanhon. Waʔ han dívíʔoḏibo̓ʔ iʔ owhaʔ p'óʔḏédîʔ heḏá in i-áḏí dijiʔindá inbí̓ʔwe dívíwéʔgeʔandi in seʔdaa in Israel tunjowaʔ dimuuʔin ovâytṵhkánnan, heḏi wên sundaḏo oe pan tewhá eepiye dâysan in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ovâymáʔíḏí.
22 Hewänbo iʔ pan tewhá iwe dipówá ihayḏi wí̓ʔovâyshaapí, heḏiho dívíwáybundi inbí tsonnin ovâyt'ôeʔan i̓ʔgeḏi.

23 Ovâytu̱ʼan, “Naʼin âymûʼ iʼ pan tewhá phóḏi tę́ęgít'aa natiʼḏinnin, heḏá in pan ą́yı̨ʼnin ee phóḏi núʼ-á diwinnindá. Hebo in phóḏi âyhuuḏi gits'ṷ́ʼ dihayḏi wénä wí wänbo in senäʼ wíʼâyshaapí.”

24 Iʼ méesate ą́yı̨ʼdi p'óʼḏédı̨ʼ heḏá in owhaʼ p'óʼḏédı̨ʼindá näʼin dit'oe ihayḏi wídı̨́nhanginnáhpí háa dívį́ʼą́míʼin. Wíʼnä táye dívį́wänpitsikaʼmáa, “Hânnangú dínpóe? Hânnan wíyá napuwagíʼo?”

25 Ihayḏi wí toʼwí nats'ûndi ovâytu̱ʼan, “Bít'ôeyan, in senäʼ bînpankw'óḏiʼin oe méesate hayʼiʼ íve diwindi in t'owa ovâyhą́ʼoʼ.”

26 Heḏiho iʼ méesatewin sundaḏoví p'óʼḏédı̨ʼ iví khą̈geʼnin wóegé iʼ méesate hayʼiʼ iwepiye dimää, heḏi in Jesus-ví t'ôekhuwaʼin ovâywáymaa, hewänbo wíʼovâywą̨ʼanpí, gá han dívį́ʼandá dikhunwôedaʼḏân in t'owaḏi ovâyk'uhsą̈ą̈yṷ-íʼin.

27 Heḏi in tunjowaʼ diwéʼgekw'óʼ diwepiye näʼin Jesus-ví t'ôekhuwaʼin ovâyts'úḏeḏi in tunjowaʼví páaḏépiye ovâywı̨́nú, heḏi iʼ owhaʼ p'óʼḏédı̨ʼḏi ovâyt'eʼp'ídę gin:

28 “Naʼindi kayʼindi ho wâytu̱ʼan in t'owa wívînhą́ʼą̨ą́mípí näʼi Jesus gin nakhą́wą̈ʼivı̨ʼgeḏi, hebo nää-á undá nää Jerusalem i̱ʼge t'ą̈hkí in t'owa shánkí wänbo bînhą́ʼoʼ, heḏá wáʼ Jesus-ví chuwa ûnmuuḏi naʼin dînchą̈ą̈nú-íʼin ídaʼ.”

29 Peter-áḏí in wéʼgen Jesus-ví t'ôekhuwaʼindáḏí óetu̱ʼan, “Shánkí gínkhâyʼą̈ʼ Jôesi Táḏá háa dítu̱ʼan waa âyʼaʼginnâamíʼin t'owaví tun âyʼaʼginnamívı̨ʼweḏi.

30 Undi Jesus phéʼwin deeḏi bînt'óhtą̈geḏi bînhay, hewänbo Jôesi Táḏá, iʼ toʼwí nanbí páaḏé ką̈ʼą̈ą̈ʼindi óeʼaʼginmäʼiʼḏibá óewáywówápaa.

31 Jesus-ân Jôesi Táaḏí iví koʼḏíngédı̨ʼ óesóge, tsondi-á aywondi-á namúunı́ḏí, näʼin Israel t'owa ovâykhą̈geʼnamı́ḏí inbí t'aywóʼdi dâyjoeʼą̨mı́ḏí heḏânho ovâyʼowóejé-ídı̨́.

32 Naʼin gínhanginná näʼi t'ą̈hkí napóeʼin, heḏânho i̱ʼgeḏi wâytu̱máa, heḏá iʼ Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏá hanbá wovâytu̱máa, näʼi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨-á Jôesi Táḏáḏí in toʼwên óeʼaʼginmäʼin ovâymą̈gi.”

33 In Huḏíyo p'óʼḏédı̨ʼin näʼi híʼ dit'oe ihayḏi hânho dit'ayyaapóe, heḏi in Jesus-ví t'ôekhuwaʼin ovâyt'ahą́ą̨nú-íʼin didaʼ.

34 Hewänbo wí Pharisee sen Gamaliel gin nakhą́wą̈ʼiʼ iwı̨́nú in tunjowaʼ ovâyhéeʼą̨mı́ḏí. I-á Huḏíyoví khuu hą́hkandi namuu, heḏi t'ą̈hkí in t'owaḏi óeʼaʼgin. Iʼḏá wên senäʼ ovâytu̱ʼan in Jesus-ví t'ôekhuwaʼin oe jáʼwépiye ovâypeeyé-íʼin, iwe wí hây tą̈hkí dívį́tsíkhaʼą̨mı́ḏí.

35 Heḏi Gamaliel-di in tunjowaʼ ovâytu̱ʼan, “Naví t'owa Israel-win, híwó biʼ́ánshaaʼan waʼḏi näʼin senäʼ háawên bînʼanpı́ḏíboʼ.

36 Ti wíʼúnʼánshaapíʼan wí sen Theudas gin nakhą́wą̈ʼi wí hą̈yṷ́ pą̨ą̨yo phaḏe nängé najiʼ, heḏi näʼi Theudas-á natṷ́, ‘Naa-ân hayʼi omuu,’ heḏi maḏi jónän tą̈gintą̈ (400) senäʼ i-áḏí dívį́wón. Hewänbo wên sundaḏoḏi óehay, heḏáháʼ in óeyu̱u̱máaʼin t'ą̈mäpiye diwijeḏee, heḏi hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dâyʼandiʼ háagîʼ wänbo wı̨́dı́nchą̈ʼpóepí.

37 Heḏáháʼ wíyá hą̈yṷ́ pą̨ą̨yo naphaḏe ihayḏi, t'owa ovâykhą́wą̈hónde̱ʼi pą̨ą̨yo nanáʼ dihayḏi, Judas iʼ Galilee-wi sen naʼą̈ą̈, heḏi báyékí t'owa ovâyhéeʼandi i-áḏí dívį́wón. Heḏi háa Theudas ûnpóe waabá Judas wáʼ ûnpóe. I-á óehayḏá t'ą̈hkí in óeyu̱u̱máaʼin diwijeḏee.

38 “Heḏânho nää wâytu̱máa, háa näʼin senäʼ bînʼoʼin úvíwóyı̨ʼní. Ánpí binʼan. Háa dikandaʼin heḏá inbí t'ôe-á inbí ánshaaḏą̨ʼ dínpimuuḏáhoʼ, háa Theudas-á Judas-á dänpóe waagibá dínpúuwí, heḏiho háʼto háa dívį́ʼo waa dínkâypúuwí.

39 Hewänbo Jôesi Táḏáḏânho inbí t'ôe iwe ovâykhą̈geʼmáaḏáhoʼ, näʼin senäʼdá háʼto bînt'aaní, heḏá wáʼ maḏi Jôesi Táḏávį́ʼpiyeḏą̨ʼ úvíwänpihänsaʼí.”

40 Heḏiho in Huḏíyo p'óʼḏédı̨ʼindi Gamaliel-ví tumakhe ônt'ôeyan. In Jesus-ví t'ôekhuwaʼin ovâywáytsuḏejôn, heḏi ditsonpóe in sundaḏoḏi púwhı̨ʼdí ovâywhą̈ą̈nį́ʼin, heḏi Jesus-vı̨ʼgeḏi wíyá wı̨́dívíhéeʼą̨mı́pí gin ovâytu̱ʼandiho ovâymaʼp'ą̈ḏi.

41 Heḏiho tunjówháagédı̨ʼ dipee. Hânho dihíhchanpóe, gá Jôesi Táḏá indáḏí báyékí nahíhchandi iʼḏi ovâymą̈giḏân näʼin wôedaʼ iwehay ovâykáaníḏí Jesus namuuḏi.

42 Heḏi thamuwaagi iʼ méesate hayʼi ee heḏá tewhá i̱ʼge t'ą̈hká dívį́jíyéndeḏá t'owa Jesus-vı̨ʼgeḏi ovâyt'ôekanhon, heḏi ovâyhą́ʼoʼ Jesus-ân namuu iʼ toʼwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʼiʼ t'owa ovâyʼaywoeníḏí.

6

In tsédı̨́ diji̱ʼin méesateʼin khą̈geʼnin ovâydeʼman

1 Ihayhą̈ą̈bá shánkí wänbo t'owa Jesus-víʼpiye dívį́wą̈yundeʼ, heḏi in Israel nangeḏi jáʼwédı̨́ diʼą̈ą̈ʼin Huḏíyo in koḏi Israel-ʼinbíʼpiyeʼ dit'ayyaapóe. Ditṷ̂ʼ in kwiyą̈ʼ inbí senäʼ dínt'ahánnin thamuwaagi ovâykoegį̂ʼhą̈ą̈wímäʼ dihayḏi näʼin jáʼwédı̨́ diʼą̈ą̈ʼin kwiyą̈ʼ shánkí hı̨́ʼíndą̨ʼ ovâykoegiʼmäʼ in koḏi Huḏíyo kwiyą̈ʼvíʼweḏi.

2 Heḏiho in tą̈ʔḏi wíje Jesus-ví t'ôekhuwaʔindi in wéʔgen Jesus-víʔpiye díví́wą̈yundeʔin
t'ą̈hkí ovâywéʔgeʔandi ovâytu̱ʔan, "Naʔindá gínwóʔná Jôesi Táḏáví híʔ âyt'ôeʔoḏi, heḏiho híwó
wínamúunípí nanbí t'ôe âyjoeʔą̨míḏí âywänpikoegîʔphaaḏé-íḏí.
3 Heḏânho tíʔûuwin páaḏéʔin, tséḏí wên senäʔ unbíʔweḏi bindeʔman âykw'ôeníḏí näʔi
koegîʔ ovâymäänídí. NäʔIn senäʔ giʔmin dimúuníʔin dínkhâyʔą̈ʔ: T'owa ditûʔ híwóʔnin
senäʔ dimuuʔin, heḏá iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą pín taʔgeḏi dâymáaʔindá híwóʔdi hangintan
dâymáaʔindá dimúuní.
4 Heḏi naʔin Jesus-ví t'ôekhuwaʔin gimuuʔindáho ívíjûusuʔą̨mí heḏá Jôesi Táḏáví híʔ
âyhą́ʔą̨mí, heḏi näʔindáho nanbí t'ôe-á gínmúuní."
5 T'ą̈hkí in méesate ee dikw'óʔnin háa in Jesus-ví t'ôekhuwaʔin ditúʔin ovâyhíʔan, heḏiho
Stephen óedeʔman, i-á báyékí wą̈yu̱ imáaʔiʔ namuu, heḏá iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą pín taʔgeḏi
imáaʔi-á. NäʔIn wéʔgen senäʔ wáʔ ovâydeʔman: Philip-á, Prochorus-á, Nicanor-á, Timon-
dá, Parmenas-á, heḏá Nicholas oe Antioch-wi-á (i-á Huḏíyo namuupí wänbo in waagibá
iwą̈yundeʔiʔ namuu).
6 Heḏi näʔin senäʔ ovâydeʔmannin in Jesus-ví t'ôekhuwaʔinbíʔpiye ovâykán, heḏi inbîʔḏi in
t'ôekhuwaʔin dívímankw'óḏiḏi ingîʔ ovâyjûusuʔan.
7 Shánkí wänbo t'owa Jôesi Táḏáví híʔ dit'oe, heḏi oe Jerusalem in Jesus-víʔpiye
díví́wą̈yundeʔin disôemän. Báyékí in Huḏíyo owhaʔ wänbo näʔi híʔ dâyʔaʔgindi díví́wą̈yu̱.

Stephen óepankêʔ

8 Stephen báyékí Jôesi Táḏáví sígísehkanä imáa, heḏi Jôesi Táḏáḏí kay óemägi, heḏiho
t'ą̈mägeʔi pínnán t'ôe heʔendi iʔoʔ in t'owa dâymúuníḏí.
9 Hewänbo wên senäʔ Stephen-dáḏí dívítu̱hkandoʔ. Indá näʔi Huḏíyoví méesatewin dimuu,
"Ovâymaʔp'ą̈ʔḏiʔin Pant'ôeʔinbí Méesate" gin dâytu̱ʔoʔ, heḏi Cyrene-windá Alexandria-windá
Cilicia-windá heḏá Asia-windá dimuu.
10 Hewänbo iʔ Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨di Stephen báyékí híwóʔdi hangintan óemägi
ihéeʔą̨míḏí, heḏiho in senäʔ wíḏínkoḏipí óet'aaníḏí.
11 Heḏiho indi wên senäʔ ovâywáʔâa ivíʔgeḏi dívíhójoʔą̨míḏí, heḏi näʔin ditú̱, "NaʔIn git'oe
aʔginpí waagi ihéeʔandi Moses-víʔgeḏi heḏá Jôesi Táḏávíʔgeḏáʔ."
12 Gindiḏiho in t'owa heḏá in Huḏíyo tsonnin heḏá in Huḏíyoví khuu dâyhą́ʔoʔindá
t'ą̈hkí ovâyt'eʔyaʔnan, heḏiho Stephen-bíʔpiye dikhenmäähḏi óeyą̂ʔ, heḏi khóhkaydi in tun-
jowaʔvíʔpiye óehoʔ.
13 Heḏi wên senäʔ ovâyts'úḏe ivíʔgeḏi dívíhójoʔą̨míḏí. Ginnân ditú̱: "NäʔI sendá hą̈ą̈ḏi
wänbo t'ą̈hkí híwóhpí ihéeʔo näʔi Jôesi Táḏáví méesate i̱ʔgeḏi heḏá iʔ tsontun Moses itaʔnan
niʔgeḏá.
14 Heḏi git'oe natú̱ḏí, näʔi sen Jesus oe Nazareth-wi näʔi méesate hayʔiʔ inayu̱khâymáaʔin
heḏá näʔi khuu Moses-di dímägiʔi-á t'ą̈hkí iʔegókhâymáaʔin."
15 T'ą̈hkí in tunjowaʔdi tsíhtáye Stephen óemúndeʔ, heḏi iví ts'ay wí makówáwi
t'ôepą́ʔą̨ąʔiví́ʔin waagibá ûnkeepóeʔin dâymûʔ.

7

Stephen-di in Huḏíyo tsonnin ovâyhíʔmáa

1 Iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏîʔḏi Stephen óetsikaʔyan, "Ti näʔi ditûʔdi t'ą̈hkí taʔgen namuu?"
2 Stephen-di ovâytu̱ʔan, "Mäʔmäähʔindá tíʔûuwin páaḏéʔindá, naa dînt'ôeyan. Jôesi Táḏá iʔ
saʔwóʔdi kohthay eeḏi nathaaʔi nanbí páaḏéʔi thehtáy pahpâa Abraham-bíʔpiye ipikeeyan,
waʔḏi Abraham owáy Mesopotamia nange wą̈hą̈ą̈ nathaa ihayḏiboʔ, oe Haran búʔpiye waʔ
namääpíḏíboʔ,
3 heḏi Jôesi Táḏáḏí óetu̱ʔan,
'Uví maatu t'owa mänjoeʔą̨mí heḏá uví nangá,
heḏi unmú-í näʔi nange wînkeekankhâymáa iwepiye.'
4 Heḏiho in Chaldean-bí nangeḏi napeeḏi oe Haran wą̈hą̈ą̈piye ithayegihoʔ. Iví táḏá ûnchuu
ihayḏá Jôesi Táḏáḏí óetu̱ʔan iweḏá namú-íʔin, heḏi nää nange nää githaa iwe napówá.
5 Jôesi Táḏáḏí Abraham hą̈ą̈wí wänbo näʔi nange iwe wíʔóemägipí ivîʔ ûnmúuníḏí, wí
nan iʔą̨hkêeníʔi wänbo joe. Hewänbo Jôesi Táḏá iví tun imägi wáy wí thaa näʔi
nan óepą̈hkhâymáaʔin ivîʔ ûnmúuníḏí, heḏá owáy nachuu ihayḏá iví tíʔúugé ką̈ʔą̈ą̈ʔindá
inbîʔ dínpuwagíʔo. Heḏi näʔi t'ą̈hkí Jôesi Táḏáḏí Abraham óetu̱ʔan waʔḏi iví páaḏéʔi ay
ûnpu̱yą̈píḏíboʔ.
6 Óetu̱ʔan wáʔ iví tíʔúugé ką̈ʔą̈ą̈ʔin wíyá nange inbîʔ dínmuupíʔwe dívíthayekhâymáaʔin,
heḏi ee ngeʔin t'owaḏi jónǎn tą̈gintą̈ (400) pą̨ą̨yo t'ą̈hkí ovâypankhonkhâymáaḏá
ovâyt'ôephaḏekankhâymáa.

7 Hebo óetu̱ʔan wáʔ, ‘Naaḏá in t'owa uví tíʔúugé kä̱ʔää̱ʔin ovâypanhógiʔin
dovâytuhchä̱nukhâymáa, heḏá hä̱ʔin t'owaví nangeḏi uví tíʔúugé kä̱ʔää̱ʔin dipeegíʔo, heḏi
näʔi nangepiye diʔää̱-í, heḏi näwe naa díʔaʔginmäání.’
8 Heḏiho Jôesi Táḏá gin iwéhpêeʔandi Abraham óetu̱ʔan wên k'ewe taaḏi óetaaʔamíʔin,
Abraham ikeeyamíḏí nahíjeʔin. Heḏi Abraham wí eʔnú ûnpu̱yä̱, i-á Isaac gin nakhä́wä̱, heḏi
kháve thaa naphaḏe ihayḏi näʔin k'ewe taaḏibá óetaaʔan. Heḏá Isaac wáʔ iví eʔnú Jacob
hanbá iʔan, heḏá Jacob-á iví tä̱ʔḏi wíje (12) eʔnûn hanbá-á, indá nanbí hehä̱ä̱win thehtáy
pahpáʔin gínmuu.
9 “Näʔindá inbí tíʔûu Joseph-víʔpiye dithúupóeḏí óeku̱ʔp'égi, heḏi wây-á senäʔ oe Egypt-piye
dimännindi óekumäḏi indáḏí óehoʔ.
10 Hewänbo Jôesi Táḏá wáʔ i-áḏí namää, heḏi t'ä̱hkí iví t'ôephaḏe iweḏi óejâaʔan. Jôesi
Táḏáḏí Joseph óekhä̱geʔnandiho iʔ Egypt-wi tsondi p'óʔḏéḏîʔ Pharaoh gin óetu̱ʔoʔiʔḏi báyékí
óehí, heḏá óemûʔ híwóʔdi hangintan imáaʔin, heḏiho iʔḏi Joseph óesóge in Egyptʔinbí tunjó
dínmúuníḏí heḏá iví hä̱ä̱wí t'ä̱hkí ônʔáyîngiʔa̱míḏá.
11 “Ihayhä̱ä̱bá oe Egypt nange heḏá Canaan nangá wéngé t'ä̱hkí dihaa̱póe, heḏiho báyékí
t'owa dâyt'ôephaḏendeʔ. Nanbí thehtáy pahpáʔin wänbo wíḏâykoegiʔshaaḏepí.
12 Heḏi oe Egypt dínkoegiʔbáʔyennin Jacob ûnhanginpóe, heḏiho iví eʔnûn nanbí thehtáy
pahpáʔin gínmuuʔin iwepiye isan dâykoegîʔkuumä-íḏí. Ihayḏá páaḏé iwepiye dits'anmää.
13 Heḏi wíyá dimää ihayḏi Joseph-di ovâykeeyan i-á inbí tíʔûu dínmuuʔin, heḏá Pharaoh-á
ûnts'anhanginpóe toʔwên Joseph-ví t'owa ûnmuuʔin.
14 Heḏi Joseph-di iví maatu t'owa-á heḏá iví táḏá Jacob-á ovâyt'ôesan iviʔpiye oe Egypt
diʔää̱-íʔin. Indá tségíntä̱ʔḏi p'ánú (75) ihay dijiʔ.
15 Heḏiho gindiḏi Jacob-áḏí nanbí wéʔgen thehtáy pahpáʔindáḏí oe Egypt-piye dimää,
heḏi iwe dívíthaye dichuu píhay.
16 Tíúugéḏí iʔ pení phéhkhún Egypt-di oe Shechem-piye dâyhoʔ heḏi iwe wí t'owápho
iwe wíyá dâywáykhä̱ʔkw'óḏi. Báyékí pa̱a̱yo phaḏe näʔi hä̱ä̱wí napóepíḏíbo näʔi t'owápho-á
Abraham wí chä̱ʔdi ho ikumä Hamor-ví eʔnûnbíʔweḏi.
17 “Iweḏi báyékí pa̱a̱yo naphaḏe, heḏi nanbí t'owa oe Egypt nange wä̱hä̱ä̱ báyékí
diʔâyt'owasôe, heḏi iʔ thaa tsowa naʔä̱ʔ Jôesi Táḏá iʔa̱míḏí háa iʔḏi Abraham óetu̱ʔan waa
óekhâymáaʔin.
18 Heḏi ihayḏi wíyá tsondi p'óʔḏéḏîʔ ts'a̱abiʔ Egypt nange nasogeḏee, i-á hä̱ä̱wí wänbo
Joseph-víʔgeḏi ûnhanginnáhpîʔ namuu.
19 I-á wên háawên jänäkíʔin nanbí t'owavíʔpiye iʔan, iʔḏá nanbí thehtáy pahpáʔin
ovâykaygiʔan inbí ây hí̱ʔínnin jáʔwébo dâyjoeʔa̱míḏí dínchuu-íḏí.
20 “Ihayḏibá Moses naʔaypu̱yä̱, heḏi hânho saʔwóʔdi-á naʔaymuu. Iví jíyá-áḏí iví táḏá-áḏí
poje p'óe t'ä̱hkí inbí k'aygibo óeʔáyîngiʔan.
21 Ihayḏáháʔ oe jáʔwépiye óepiye óejoeʔa̱míḏí, hebo Pharaoh-ví aʔyú̱ ûnʔä̱ä̱ḏi óeshaaḏi
iviʔpiye óehoʔ, heḏi iviʔ ûnmuu waabá óesówé.
22 Moses-á näʔin Egypt-winbí hä́hkan t'ä̱hkí nahä́hpóe, heḏi iví híʔ-á heḏá t'ä̱hkí
iʔannindá ûnkay.
23 “Moses-á jónäntä̱ (40) pa̱a̱yoʔi napuwamän dihayḏi iʔánshaamägi iví t'owa in Israel-ʔin
napu̱wä̱mú-íḏí.
24 Heḏi namää ihayḏi wí Egypt-wi sendi wí Israel-ʔiʔ sen óewa̱ʔoḏi óemûʔ, heḏiho Moses-di
näʔi Israel-ʔiʔ ônʔaywoeníḏí namää, heḏi háa iʔ Egypt-wiḏi iʔ Israel-ʔiʔ óeʔan waabá Moses-di
iʔ Egypt-wi óeʔan óeḏahay píhay.
25 Moses naʔándeʔ iví t'owa dínhanginnáaníʔin Jôesi Táḏáḏí óesógeʔin inbí t'ôephaḏe iweḏi
ovâymaʔp'ä̱ä̱ḏi-íḏí, hewänbo indá wíḏínhanginnáhpí.
26 “Wíyá tháwän naváyʔä̱ä̱ ihayḏi wíje Israel-ʔin dänyándeḏi ovänmûʔ, heḏi
ovänk'emakannamíḏí ikhä̱ä̱. Oväntu̱ʔan, ‘Bát'ôeyanbe un senäʔ, undá tíʔûuwin waaginbá
damuu, heḏi háaḏan wíʔnä táye dänwa̱ʔo?’
27 Hewänbo iʔ sendi iʔ wêe sen óewa̱ʔoʔiʔḏi Moses óewänpichä̱nuḏi óetu̱ʔan, ‘ToʔḏAn wônk'ûʔ
naʔin dítsonmáʔve-íḏí háa dítu̱ʔä̱a̱míḏí híwóhpí änʔoʔin?
28 Ti naa wáʔ díháyjíʔin undaʔ, tsä̱ʔdi iʔ Egypt-wi nâaʔan waabá?’
29 Moses näʔin nat'oeḏi Egypt-di nashavepee, heḏi oe Midian nangepiye namääḏi iwe wí
jáʔwéḏíʔi waagibá ithaye. Iwáy wä̱hä̱ä̱ho wíje eʔnûn ûnpu̱yä̱.
30 “Wíyá jónäntä̱ (40) pa̱a̱yo naphaḏe ihayḏi wí thaa oe Sinai p'in nú̱ʔ ahkónu wáy najiʔ
ihayḏi, wí makówáwi t'ôepa̱ʔa̱a̱ʔi wên wä̱ä̱ʔi phéʔya̱vi nakojeʔnin jâage nawindi óemûʔ.
31 Moses näʔi imûʔḏi óeháaʔan, heḏi shánkí nú̱ʔpiye ihä́ḏi híwó imúuníḏí, heḏi Nanbí Sedó
Jôesi Táa ihéeʔandi nat'oe. Gin Moses óetu̱ʔan:
32 ‘Naa-á Jôesi Táḏá omuu, uví thehtáy pahpáʔin Abraham-dá Isaac-á heḏá Jacob-á indi
díʔaʔginmägiʔiʔ.’ Moses nakhunwôedaʔpóeḏí nathatha̱póe, heḏi wíyá imúuníʔin wínadaʔpí.

33 Hebo Nanbí Sedó Jôesi Táadí óetuʔan, ‘Óʔantop'ä̱di, häʔi nan unwin diwe báyékí naʔaʔginmuu, navîʔ dînmuudi.
34 Taʔgendi naa dómûʔ háa in Egypt-windi naví t'owa ovâyt'ôephadekandoʔin, hedá inbí haytuhkwíndá ot'oe, hediho dovâymaʔp'ä̱ä̱di-ídí owá. Nää-á u-á bikhâyʔami, oe Egypt-piye wíwâysankhâymáa ovâykhäge̱ʔnamídí.’
35 “Hediho Jôesi Tádádí Moses óesan in Israel t'owaví tsondi dínmúunídí hedá ovâymaʔp'ä̱ä̱di-ídá, tobá händídí indi óejoegiʔandi óetuʔan wänboʔ, ‘Toʔdan wônk'ûʔ nanbí tsondi gínmúunídí hedá dítuʔâamídá háa híwó háa híwóhpí ívíʔoʔin?’ Hedi Moses in Israel t'owavíʔpiye namää ihaydi iʔ makówáwi t'ôepaʔaaʔiʔ in wä̱ä̱ʔi phéʔyä̱vi nakojeʔnin jáagé nawindi óehéeʔandiʔbá i-ádí namää óekhäge̱ʔnamídí.
36 Näʔi Moses-á t'ämäge ipínnánt'ôeʔan oe Egypt nange wä̱hä̱ä, hedá iʔ p'íʔ mâap'oe gin dâytuʔoʔ iwe tsowa-á, hedá iʔ ahkónu iwá jónäntä (40) paayo dijiʔ ihaydi. Handidiho iʔdi in Israel t'owa Egypt nangedi ovâypiye.
37 Näʔi Moses-dânkun in Israel t'owa ginnân ovâytuʔan: ‘Jôesi Tádádí wí tukheʔbiʔ unbí t'owa iwediʔibo namuuʔi wovâysangíʔo, naa dísan waagibá.’
38 Näʔi Moses-á in Israel-ʔindádí najiʔ oe ahkónu i̱ʔge. Oe Sinai p'in núʔ nanbí thehtáy pahpáʔindádí najiʔ, iʔ makówáwi t'ôepaʔaaʔiʔdi wíyá óehéeʔan dihaydi, hedi iʔ t'ôepaʔaaʔiʔdi óehéeʔandi wí híʔ nahándepîʔ ihógi naʔin dítuʔâamídí.
39 “Hebo nanbí thehtáy pahpáʔin wídidaʔpí Moses ônt'ôeyaaníʔin, hediho óewänpijoegiʔan, hedá oe Egypt-piye diwáypundaʔdi dibo̱ʔaakw'ó. Hediho Aaron dâytuʔan,
40 ‘Wí hä̱ä̱wí ây'aʔginmäänígîʔ hedá dînpáadéhûuwígîʔ-á dînpaʔí. Näʔi sen Moses oe Egypt-di dípiyeʔi-á, wígínhanginnáhpí háa ûnpóeʔin.’
41 Ihayhä̱ä̱di wí hä̱ä̱wí wí wáasíʔay waa ûnchaaʔi dâypaa, i-á inbí jôesi dínmuu waa dâychaa, hedá dâyʔanimâat'ahánú inbí aʔgin dívímäänídí, hedi näʔi hä̱ä̱wí inbí mandibo dâypaaʔiʔdi báyékí ovâyhíhchanmägi.
42 “Hediho Jôesi Tádádí ovâyjoeʔan hedânho iʔ thandá p'óe-á hedá in agóyó oe makówá disaaʔindá dâyʔaʔginmäänídí. Hänʔoebo wí Jôesi Tádáví tukheʔbi itaʔnan háa Jôesi Tádá natúʔin, ginnân:
Un Israel t'owa, oe ahkónu jónäntä (40) paayo íjiʔ ihaydi,
bînʔanimâat'ahánúndedi unbí aʔgin bînmäänídí,
taʔgendi naagîʔ wíʔúvíʔanpí.
43 Naa díʔaʔginmäänívíʔwedi
wí híyä̱ä̱ʔi teʔaaʔay phoʔ Moloch bînsóge bînhûuwídí,
hedá wí hä̱ä̱wí wí agóyó waabá ûnchaaʔiʔ Rephan gin dâytuʔoʔi-á bînhon.
Näʔin wíjedi mandibo bînpaaʔin bînʔaʔginmägi.
Hedânho wên t'owa dovâysankhâymáa wovâyhúuwídí kayiʔ wä̱hä̱ä̱piye oe Babylon-ví shánkí onädi.
44 “Jôesi Tádádí Moses óehéeʔan nanbí thehtáy pahpáʔin ovâytuʔamídí wí teʔaa gáhä̱yúʔi dâypaʔíʔin, hedi Moses ônkeeyan háa nakeet'ôení waa. Näʔi teʔaa gáhä̱yúʔi-á íve iʔ k'uu pháagîn dak'óe Jôesi Tádáví tsontun eedi nataʔmuuʔiʔ, hedi iʔ teʔaa dâykéeʔí oe ahkónu i̱ʔge dijiʔ ihaydi.
45 Hedi nanbí thehtáy pahpáʔindá iʔ teʔaa gáhä̱yúʔi-á inbí ây ovâyjoeʔan, hedáháʔ inbí ây-á iʔ teʔaa dâymaa Joshua-di nää nange ovâyts'údе ihaydi. Ihaydibá in t'owa näʔi nan diwewin dimúʔdeʔin Jôesi Tádádí ovâykhehpiye. Hedi näʔi teʔaa dínk'óe inbí tsondi hayʔi David-ví thaa puwahay.
46 David-dá Jôesi Tádá óehíhchannan, hedi gin ijûusuʔan: ‘Nanbí Sedó Jôesi Táa, u Jacob-di hänʔoe wóeʔaʔginmäʔiʔ, wí wháagé ugîʔ wînk'úuwíʔin naa dímää.’
47 Hebo David-ví ay Solomon-dân Jôesi Tádágîʔ ôntewhák'ûʔ, David-dá joe.
48 “Hewänbo Jôesi Tádá iʔ shánkí kw'áyewi namuuʔiʔ iʔ tewhá t'owa inbí mandi dâykw'ódi eejedaʔbá wínathaapí, i-á t'ämäpiye nathaa. Hänʔoe wí iví tukheʔbiʔ gin itaʔnan:
49 Jôesi Táa natú,
‘Makówá t'ähkí naví sogeʔi waagiʔbá dînmuu,
hedá nää oepáa k'aydá wí ân kaykhanwówákandi waagibá-á naagîʔ namuu.
Wí wháagé dítôeníídí wänbo wíʔúnkodipí bînk'úuwídí,
hedi wáygé dáykaykhanwówáʔamíʔin wídîntáypí.
50 Ti naví mandibo hää t'ähkí wídókhíjépíʔan?’ gin Jôesi Táa natú.
51 “Un t'owa p'óhkâyʔinda ímuu, hedi wäyupíʔin ímuudi Jôesi Tádáví híʔ píʔnä khóʔjé wíʔúnts'úyaʔpí hedá wíʔít'oeʔopí. Iʔ Yä̱ʔdâaʔi P'oewäähä̱a hä̱ä̱di wänbo t'ähkí bînjoegimáa. Háa unbí hehä̱ä̱win thehtáy pahpáʔin dívíʔan waagibá úvíkanhon.
52 Indá Jôesi Tádáví tukheʔmin t'ähkí ovâyt'ôephadekannanpíʔan. Ovâyt'ahánú in t'ôepaʔaaʔin hänʔoe ditúʔin näʔi toʔwí iví wówátsi taʔge ihondi namuuʔi nakä̱ä̱gíʔoʔin. Hedi iʔ napówá ihaydá undidá tunjówháagé bînmangekán, hedi handidi undibo bînhay.

53 Tobá Jôesi Táḏáḏí in makówáwin t'ôepąʾąąʾin ovâysan wänbo iví tsontun wovâymäänídí,
näʾi tsontundá wívînʾaʾginnanpí.”

Stephen óekʼusäyu̧

54 Waʾḏi Stephen-di ovâyhíʾmáaḏí in Huḏíyo p'óʾḏéḏíʾin hânho dit'ayyaapóeḏí
ôndawą̈ʾts'índe ʾ.
55 Hewänbo Stephen-dá iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhąą pín taʾgeḏi imáaḏí oe kw'áyepiye ibée,
heḏi oe makówá Jôesi Táḏáví saʾwóʾdi kohthay ônmûʾ, heḏá Jesus-á Jôesi Táḏáví koʾḏíngéḏí
nawindi óemûʾ.
56 Heḏi Stephen natṷ, “Binmúʾḏí, makówá nakhuuḏeeḏi dómúndeʾ, heḏá iʾ t'owa t'ą̈hkígîʾ
naʾaypuyą̈ʾi-á Jôesi Táḏáví koʾḏíngéḏá nawin.”
57 In iwe diwinnin díví ʾojemankw'óḏiḏi dívítu̧wı̨́nú, heḏá t'ą̈hkíḏíbo wéʾge iviʾpiye
dikhenmää.
58 Heḏi khóhkayḏi oe búʾ jáʾwépiye óehoʾ, heḏi in ônt'eʾp'íḏeʾin inbí k'éwéʾi to dívíp'ą̈ḏiḏi
wí eʾnú Saul gin nakhą́wą̈ʾiví núʾ dâyjoeʾan iʾą́yîngiʾąmíḏí, heḏáháʾ Stephen óekʼusą̈yu̧
óeháyjíḏí.
59 Waʾḏi óekʼusą̈yundeʾ ihayḏibo ijûusuʾan gin: “Nanbí Sedó Jesus, naví hąą dînkeʾ.”
60 Heḏi idégeʾdisógeḏi gin kaygi natṷ, “Nanbí Sedó Jôesi Táa, in t'aywóʾnin näʾin t'owa
díví ʾoʾin wíʾovâychą̈ą̈nú-ípí.” Gin natṷ́ḏíhoʾ iví wówátsi ibowa ijóʾk'ûʾ waagibá.

8

Saul-di in méesateʾin t'owa ovâyt'ôephaḏekandoʾ

1-2 Stephen óehayḏi Saul-dá óehı̨́ʾan. Hebo wây-á senäʾ Jôesi Táḏá óeʾaʾgindoʾindiḏá
báyékí dívísíhtą̈ą̈ḏi Stephen óekhą̈ʾk'ûʾ. Iʾ thaa iweḏi páaḏépiye t'ą̈hkí in Jesus-víʾpiye
dívíwą̈yundeʾin oe Jerusalem dikw'óʾnin báyékí ovâyt'ôephaḏekandoʾ, heḏi in t'ą̈hkí dijândi
t'ąmäpiye diwaḏeḏee oe Judea nange Samaria nangá i̧ʾge t'ą̈hkí. In Jesus-ví t'ôekhuwaʾindąʾ
Jerusalem-bo díví́wóyı̨́ʾ.
3 Saul-di in méesateʾin t'owa báyékí ovâyjänäkíʾoʾ. Tewhá ee t'ą̈hkí ijíyéndeḏi kwiyą̈ʾdá
senäʾdá inbíʾjeḏibo ovâywhaapiyendeʾ, heḏá ovâypankw'óeʾó.

Oe Samaria nange Jôesi Táḏáví híwǫ́ʾdi tun ovâyt'ôeʾoʾ

4 Heḏiho in t'ąmäpiye dishavepeeʾin wéngé t'ą̈hkí díví́jíyéndeḏi Jôesi Táḏáví híʾ
ônt'ôekanhon.
5 Philip wí Samaria-wi búʾpiye namäädi Jesus-vı̨́ʾgeḏi ovâyt'ôeʾoʾ. Ovâytu̧máa Jesus-á
namuu iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoenı́ḏí.
6 Báyékí t'owa díví́wéʾgeʾan heḏá háa Philip-di ovâytu̧máaʾin ą́yîngiḏi dívít'ôeyandeʾ, iʾ
pínnán t'ôe iʾandi dâymûʾḏi.
7 Báyékí yą̈ʾḏâapíʾin p'oewąąhąą dívítu̧wı̨́núndeḏi in t'owa ovâymáaʾin diweḏi dipee, heḏá
báyékí in dínʾąʾyą̈kankoḏipíʾindá dipóhayʾindá ovâyhehkháaʾan.
8 Heḏânho in búʾwin hânho dihíhchanpóe.
9-11 Ee búʾ wí sen Simon gin nakhą́wą̈ʾi wíʾbo natṷʾ i-á hayʾi namuuʾin, heḏi
ichuget'ôeʾoḏi báyékí pąąyo in Samaria nangeʾin t'owa ovâyháaʾoʾ. Heḏiho gin iʾoḏi t'ą̈hkí
t'owa heʾennin dimuuʾindá heʾennin dimuupíʾindá ônt'ôeyandeʾ, heḏi ditṷʾ, “Näʾi sendá iʾ
namuu Jôesi Táḏáḏí óepínnánkaymągiʾiʾ.”
12 Hebo Philip-á iʾ híwóʾdi tun Jôesi Táḏáví khuu i̧ʾgeḏi ovâyt'ôeʾoʾ heḏá ovâytu̧máa Jesus-
ân namuu iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoenı́ḏí, heḏi in t'owa díví́wą̈yu̧ḏi
ovâyp'óʾp'oeʾan, kwiyą̈ʾdá senäʾdá.
13 Simon wänbo wáʾ iwą̈yu̧, heḏi óep'óʾp'oeʾan dihayḏi Philip-áḏí wéʾge dänjíyéndeʾ, heḏi
hânho óeháaʾoʾ t'ąmägeʾi pínnán t'ôe Philip iʾoʾiʾ imûʾḏi.
14 Oe Jerusalem in Jesus-ví t'ôekhuwaʾin dit'oe in Samaria-ʾin t'owa Jôesi Táḏáví tun
ônkêʾin, heḏiho Peter-á John-dá inbíʾpiye ovǎnsan.
15-16 Näʾin wíje dapówá ihayḏi in díví́ts'anwą̈yu̧ʾingîʾ ovâyjûusuʾan iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhąą
dâykáyjíḏí, gá iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhąą waʾḏi inbíʾpiye wíḏínʾą̈ą̈píḏân. Ovâywänpip'óʾp'oeʾan
Nanbí Sedó Jesus-víʾpiye díví́wą̈yu̧ḏi.
17 Heḏáháʾ inbîʾḏi wíʾíngin dänmank'ûʾḏi iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhąą dâykêʾ.
18 Heḏi näʾin Jesus-ví t'ôekhuwaʾin in t'owavîʾḏi dänmank'ûʾḏi iʾ Yą̈ʾḏâaʾi P'oewąąhąą
dâykêʾin Simon imûʾḏi ovǎnchą̈ʾmäänı́ʾin nadaʾ,
19 heḏi ovǎntu̧ʾan, “Naa wáʾ dînk'uʾ heḏânho t'ą̈hkí naa inbîʾḏi dáymank'ûʾin iʾ Yą̈ʾḏâaʾi
P'oewąąhąą dâykáyjíḏí.”
20 Hebo Peter-di óetu̧ʾan, “Uví chą̈ʾ wóegébo péyégépiye unmú-í, gá unʾándeḏân iʾ hą̈ą̈wí
Jôesi Táḏá imä̈ʾi chą̈ʾdi nâakuumǎ-íʾin.
21 Jôesi Táḏáḏí wóemúnde píʾnǎ khóʾjé taʾge wíʾunmuupíʾin heḏiho näʾin t'ôe háʾto úkoeḏí-í
biʾąmíḏí.

22 Nää-á nä̆ʔi yä̆ʔḏâapíkan unkandaʔi nájoeʔan, heḏi pín taʔgeḏi Nanbí Sedó Jôesi
Táḏáviʔpiye bijûusuʔąmí háḏéebá nakoḏiḏi nä̆ʔi gin unʔánshaamuuʔiʔ wônʔowóejé-í.
23 Naa-á dînhanginná hânho unthúut'óeʔin, heḏá uví t'aywóʔdiḏi wóewhimáa waagibá
úpóe."
24 Simon-di ovä̆ntụʔan, "Nanbí Sedó Jôesi Táḏáviʔpiye dînjûusuʔąmí heḏânho nä̆ʔi dítụʔandi
naa wíḏînpúuwípíḏí."
25 Heḏi Peter-áḏí John-dáḏí häą̈wí Jesus-vı̨ʔgeḏi dänhanginnáʔdiʔ in t'owa ovâytụʔan
dihayḏi, heḏá Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví tun ovâyt'ôeʔan dihayḏi, Jerusalem-piye dawáymää.
Dänweehon dihayḏi báyékí Samaria nangewi búʔây i̱ʔgeḏi daphaḏe, heḏi Jôesi Táḏáví híwóʔdi
tun ovâyt'ôekanhon.

Philip-áḏí iʔ Ethiopia nangewi tsondi-áḏí

26 Ihayhą̈ą̈ḏibá wí makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔḏi Philip óetụʔan, "Ókhâyʔandi nä̆ʔin aakonpiyeʔin
p'ôe i̱ʔge unmú-í, indá Jerusalem-di Gaza-piye namän." (Iwe wí ahkónu naná.)
27 Heḏiho ikhâyʔandi namää. P'óegé iwéngé namän dihayḏi wí sen óemûʔ. Nä̆ʔi
sendá Ethiopia-wi tsondi namuu, in Ethiopia-winbí tsondi p'óʔḏédîʔ kweeví chą̈ʔ t'ą̈hkí
ônʔąŷînmáaʔi namuu, iʔ kwee-á Candace gin nakhą̈wą̈. Nä̆ʔi sen oe Jerusalem-dá najiwän
Jôesi Táḏá óeʔaʔginmäänídí,
28 heḏi nää ivíʔpiye iweehon dihayḏi iví te phoge naʔändí in taʔnin Jôesi Táḏáví tukheʔbi
Isaiah itaʔnannin itundoʔ.
29 Iʔ Yä̆ʔdâaʔi P'oewąąhą̈ąḏi Philip óetụʔan, "Jaʔ unmú-í hä̆ʔi te nâakâaníḏí."
30 Heḏiho Philip iwą̈näkíḏiḏi óekáa, heḏi iʔ sen itundoḏi nat'oe, heḏi óetsikaʔyan, "Ti
unkaʔpóyaʔ hą̈ʔi nâatundoʔiʔ?"
31 Óetụʔan Philip, "Hândiḏan okaʔpóewí wí toʔwíḏí wíḏînthayyohpíḏí? Han unchanpóeḏí ti
nää te phoge bitôení naa-áḏí bisôege-íḏí?"
32 Jôesi Táḏáví taʔnin diwe itundoʔi ginnân natû̆ʔ:
Wí k'úwá óekheʔgíʔoʔi dâyhújaʔ waagibá óehoʔ,
heḏi wí k'úwáʔay óephóʔk'owandeḏi sígínpíḏíbo hândąʔdibo nawänpik'óe waagibá,
iʔbá wáʔ háabo wínatû̆hpí.
33 Óewôedaʔiwekán, heḏá híwóʔdá wíʔôntunjóʔnanpí.
Toʔwí wänbo háabo wíʔûnkoḏipí natúụníḏí iví tíʔúugé kä̆ʔą̈ą̈ʔinbı̨ʔgeḏi
gá iví wówátsi nää oepáa k'ayḏi ûnbowaḏeeḏân.
34 Heḏi iʔ Ethiopia-wi tsondiḏi Philip óetsikaʔyan, "Tovı̨ʔgeḏan Isaiah ihíʔmáa? Ti wíʔbo
ivı̨ʔgeḏi háa wíyá toʔwívı̨ʔgeḏi itaʔnan? Ti ụʔḏi dítụʔąmí?"
35 Heḏiho Philip-di ônthayyan nä̆ʔi híʔ Isaiah itaʔnandi-á Jesus-vı̨ʔgeḏân namuuʔin, heḏáháʔ
iʔ híwóʔdi tun Jesus-vı̨ʔgeḏi shánká ônthayyan.
36 Iwáy p'óegé wáy damändi nap'oʔk'óe iwe dapówá, heḏi iʔ tsondiḏi Philip óetụʔan, "Hîn
námúʔḏí, häą̈we nap'oʔk'óe. Ti wínakoḏipíʔan díp'óʔp'oeʔąmíḏí?"
37 Philip-di óetụʔan, "Híwó namuu-ákun unp'óʔp'oepúuwíḏí, pín taʔgeḏi biwä̆yundeḏi." Heḏi
óetụʔan Philip "Naa dáywä̆yunde-ákun Jesus Christ-á Jôesi Táḏáví ay namuuʔin."
38 Heḏihoʔ iʔ tsondiḏi iʔ sen isanhondiʔ óetụʔan iʔ te iwóyı̨ʔní gin, heḏi Philip-áḏí iʔ tsondi-
áḏí ee nap'oʔk'óe iwe dawą́, heḏi Philip-di óep'óʔp'oeʔan.
39 P'oe iweḏi dapee ihayḏi Nanbí Sedó Jôesi Táaví P'oewąąhą̈ąḏi tsíkhagipí Philip iweḏi
óehoʔ, heḏi iʔ tsondiḏi wíyá wíʔóemûʔpí, hebo ivíʔpiye namän dihayḏi báyékí nahíhchanpóe.
40 Philip-á oe Azotus búʔ óekán, heḏi iweḏihoʔ iʔ búʔây i̱ʔge t'ą̈hkí Jôesi Táḏáví híwóʔdi tun
ovâyt'ôekanhon oe Caesarea búʔ napówá píhay.

9

Jesus-víʔpiye Saul ipimägi

1 Ihayhą̈ą̈bá Saul ívíwo jänäkí in Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye díviwä̆yundeʔinbı̨ʔgeḏi ihíʔmáa.
Natû̆ʔ iʔḏi ovâyt'akhąnukhâymáaʔin.
2 Heḏiho in Huḏíyoví owhaʔ p'óʔḏédîʔvíʔpiye namää wí taʔdi óedaaʔąmíḏí. Nä̆ʔi taʔdi
ihondiho in taʔge óemägi iʔ Huḏíyoví méesate oe Damascus búʔ eejepiye namú-íḏí, heḏiho
wên t'owa, háa kwiyą̈ʔ háa senäʔ dimuuʔin Jesus-ví p'ôe i̱ʔge dimännin ovâyshaaḏá, oe
Jerusalem-piye ovâypanmáʔí ovâypankw'ôeníḏí.
3 In p'óegé Damascus-piye namän dihayḏi, tsowa napowamändi, tsíkhagipí wí ko
makówáḏí nawą́, heḏi óeʔánkêʔ.
4 Heḏi nange nakanu, heḏi wí toʔwíḏí óehéeʔandi nat'oe. Óetsikaʔyan, "Saul, Saul, háaḏan
ụʔḏi naa dít'ôephaḏekandoʔ?"
5 Saul natsikapóe, "Nanbí Sedó, to-an unmuu?" Heḏi óetụʔan, "Naa Jesus-ân omuu, ụʔḏi
naa dít'ôephaḏekandoʔiʔ.

6 Ówı̨nú, heḏi iʼ búʼpiye unmú-í. Iwânho wóetu̱ʼą̨mí háa biʼą̨míʼin.”
7 In senäʼ i-áḏí dimännin diwänpikwı̨nuḏeeḏi háabo wíḏitundeepí. Diwänpit'oe hewänbo hą̈ą̈bo wíḏâymûʼpí.
8 Saul iwı̨́nú, hewänbo itsíwaa ihayḏá hą̈ą̈bo wíʼûnkeet'óepí, heḏiho Damascus-piye óepahoʼ.
9 Poje thaa iví keetan wíʼimáapí heḏá wáʼ húukan wänbo su̱wą̈ wänbo wíʼiʼohpí.
10 Näʼi búʼ Damascus iwáho wí sen Jesus-víʼpiye iwą̈yundeʼiʼ Ananias gin nakhą́wą̈ʼi nathaa. Nanbí Sedó Jesus-di óekháyą̈ʼdeḏi waagibá ûnt'oepóe, heḏi Ananias natú̱, “Nanbí Sedó, hą̈ą-an undaʼ?”
11 Heḏi Nanbí Sedó Jesus-di óetu̱ʼan, “Wesebo Judas-ví tewhá eepiye unmú-í. Iví tewhá-á nää búʼwin p'ôe iwe naʼą̈n, Taʼgeʼin P'ôe gin dâytu̱ʼoʼ. Eeḏi wí sen Saul gin nakhą́wą̈ʼiʼvı̨ʼgeḏi untsikapúuwí, Tarsus búʼwi-ân iʼ namuu.
12 Nääbo ijûusuʼoʼ, heḏi iʼ tewhá ee naʼą̈n diwe untsuḏemändi wóemúnde waagibá nääho ûnts'anpuwamän, heḏá wáʼ wóemúndeʼ uví mandá nâat̨ą̈geḏá iví keetan wíyá ikáyjíḏí.”
13 Hewänbo Ananias natú̱, “Nanbí Sedó, báyékí t'owaḏi näʼi senbı̨́ʼgeḏi dít'ôeʼan. Ditú̱ uví t'owa Jerusalem-windá iʼḏi hânho ovâyjänäkíʼan.
14 Heḏá in Huḏíyoví owhaʼ p'óʼḏédíʼindi ônk'ûʼ nąwe wáʼ in t'owa t'ą̈hkí wóekháyą̈ʼdeʼin dívíjûusuʼoḏi ovâypankw'ôeníḏí.”
15 Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di óetu̱ʼan, “Ópûn, naaḏân wíʼbo dóḏeʼman naví t'ôe dînʼą̨míḏí. Iʼḏá in Israel t'owa-á heḏá in wéʼgen t'owa wáʼ inbí tsonnin wóegé ovâyt'ôeʼą̨mí toʼwí omuuʼin naa.
16 Naaḏân wíʼbo dônthayyą̨mí báyékí it'ôephaḏekhâymáaʼin naví t'ôe dînʼą̨míḏí.”
17 Heḏiho Ananias iʼ tewhá óetu̱ʼan deepiye namää, heḏi nats'ú̱. Heḏi iví mandi Saul óetą̈geḏi óetu̱ʼan, “Tíʼûu páaḏéʼi Saul, hą̈ʼin p'óegé nää Damascus búʼpiye unʼą̈ʼ ihaydi Nanbí Sedó Jesus uvíʼpiye ipikeeyan. Heḏi iʼḏibá naa dísan wíyá úkeepúuwíḏí, heḏá iʼ Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̨ąhą̨ą pín taʼgeḏi mänmáʼve-íḏí.”
18 Wesebo wí hą̈ą̈wí paa okhowa waagiʼbá namuuʼiʼ Saul-ví tsée iweḏi ûnjâapóe, heḏi wíyá ûnkeepóeḏí iwı̨́nú.
19 Ihayḏiho óep'óʼp'oeʼan, heḏi ihúu̱yandi iví kay iwáykêʼ.

Oe Damascus Saul-di Jesus-vı̨ʼgeḏi ovâyt'ôeʼoʼ

Saul wí hą̈yú̱ thaa oe Damascus-bo iwóyı̨́ʼ in t'owa Jesus-víʼpiye dívíwą̈yundeʼindáḏí.
20 Heḏi wesebo iʼ Huḏíyoví méesate eeje namää, heḏi ovâythayjoʼ Jesus-á Jôesi Táaví ay-ân ûnmuuʼin.
21 In t'owa iví híʼ dit'oeʼin t'ą̈hkí ovâyháaʼandi dívípitu̱máa, “Ti näʼi-ân wínamuupíʼan iʼ toʼwíḏí oe Jerusalem ovâyhą́núndeʼiʼ t'ą̈hkí in Jesus óekháyą̈ʼdeʼin dívíjûusuʼoḏi? Ti nääpiye wínaʼą̈ąpíʼan hąʼmin t'owa ovâywänpipanhóeníḏí, in Huḏíyoví owhaʼ p'óʼḏédíʼinbíʼpiye ovâyhûuwíḏí?”
22 Hebo Saul-ví híʼ-á shánkí wänbo ûnkaypuwamändi ovâythayyan Jesus-áho taʼgendi namuu iʼ toʼwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʼiʼ t'owa ovâyʼaywoeníḏí, heḏiho in Damascus-ʼin Huḏíyo hą̈ąbo wíḏâyshaapí óetu̱ʼą̨míḏí.
23 Báyékí thaa naphaḏe ihayḏi in Huḏíyo dívíwéʼgeʼan háawin wên ánshaa dâyk'úuwíḏí háḏíḏí Saul óeháyjíḏí waagi.
24 Khu̱u̱-á thaa-á iʼ búʼ tehpaa phóḏi iwe óetsíkhaʼmáa óeháyjíḏí. Hewänbo Saul ûnhanginpóe háa óekhâymáaʼin,
25 heḏi wí khun wên iví híʼ iwe dívíwą̈yundeʼindi iʼ búʼwi tehpaa iwepiye óehoʼ, heḏi naphohcháʼ diwe wên t'únbay hayʼin diweḏi óewą́ve.

Saul oe Jerusalem búʼ najiʼ

26 Saul Damascus-di oe Jerusalem-piye namää, heḏi in wéʼgen Jesus-víʼpiye dívíwą̈yundeʼindáḏí iwóení́ʼin nadaʼ. Hewänbo t'ą̈hkíḏíbo iʼ dâykhunwôedaʼ, wíḏiʼânpíḏí taʼgendi Jesus-víʼpiye iwą̈yundeʼin.
27 Hewänbo Barnabas-di in Jesus-ví t'ôekhuwaʼinbíʼpiye óehoʼ indi óetaa-íḏí, heḏi ovâytu̱ʼan háa Saul ûnpóeʼin in p'óegé oe Damascus-piye namändi. Háa Saul-di Nanbí Sedó Jesus óemûʼ waagi heḏá Jesus-dá óehéeʼan waagá ovâytu̱ʼan. Ovâytu̱ʼan wáʼ háa Saul khunwôedaʼginpíḏíboʼ in t'owa oe Damascus Jesus-vı̨ʼgeḏi ovâyt'ôeʼannin.
28 Heḏiho in Jesus-ví t'ôekhuwaʼindi Saul óesígíkêʼ, heḏi i-á oe Jerusalem i̧ʼge t'ą̈hkí indáḏí najiʼ. Iwe wáʼ khunwôedaʼginpíḏíboʼ in t'owa Nanbí Sedó Jesus-vı̨ʼgeḏi ovâyt'ôeʼan.
29 Wên t'owa iwe dijiʼ, Huḏíyobá dimuu hebo Israel nange jáʼwéḏí diʼą̈ą̈. Indáḏí wáʼ ihíʼmáaḏáháʼ itu̱hkannan, heḏi dit'aypóeḏí háḏíḏí óeháyjíʼin dâytu̱wą̈máa.
30 Hewänbo in tíʼûuwin páaḏéʼin háa óekhâymáaʼin dínhanginpóe ihayḏi, oe Caesarea búʼpiye óeshavehoʼ, heḏá iweḏáháʼ wíyá búʼ Tarsus-piye óesan.

31 Nä̃ʔi naphaḏe ihayhą̃ą̃ in méesateʔin t'owa dívíwéʔgeʔoʔin iʔ nange Judea-á Galilee-á
Samaria-á toʔwíḏí wänbo wíʔovâyjänäkíʔohpí, heḏi shánkí dikaypóe. Heḏi Nanbí Sedó Jôesi
Táa báyékí dâyaʔginmäʔ heḏá iʔ Ÿą̃ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏi ovâykhą̃geʔmáa, heḏânkun shánkí
wänbo dit'owasôe.

Peter ipínnánt'ôeʔoʔ in búʔ Lydda-á Joppa-á eeje

32 Ihayḏibá Peter t'ą̃mäpiye namändi Jôesi Táḏáví t'owa oe Lydda búʔ dikw'óʔnin
napuwą̃pówá.
33 Iwe wí sen Aeneas gin nakhą́wą̃ʔiʔ óejay. Nä̃ʔi sendá wíʔûnʔąʔyą̃kankoḏipíḏí kháve pąąyo
wíʔûnkoḏipí ishaa-íḏí.
34 Peter-di óetụʔan, "Aeneas, nää-á Jesus Christ-di wóehehkháamägi. Óshaa, mänpąʔshâa."
Heḏi wesebo han iʔan.
35 In t'owa Lydda búʔ dithaaʔin t'ą̃hkí heḏá ǫʔge oe Sharon nange dithaaʔindá háa ûnpóeʔin
dâymûʔ, heḏi báyékí in diweḏi Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye dívíwą̃yundeʔin dipóe.
36 Ihayḏibá wí kwee Tabitha gin nakhą́wą̃ʔiʔ, Jesus-víʔpiye iwą̃yundeʔiʔ, ee Joppa búʔ
nathaa. (Iví khą́wą̃-á Greek tundi "Dorcas" ûnmuu, heḏi nä̃ʔin híʔ Dorcas-á "Pą̃ą̃" gin
natundaʔ.) Nä̃ʔi kweeḏá hą̃ą̃ḏi wänbo t'ą̃hkí t'owa híwó ovâyʔoʔ, heḏá in sehkanäwó
diwówájiʔindá ovâykhą̃geʔmáa.
37 I-á nahaypóeḏí nachuu, heḏi iʔ pení óeʔowíḏi inbí khuu dínmuu waagibá, heḏi oe
whaʔk'ay íve óek'ûʔ.
38 Lydda iweḏi Joppa-á kayiʔ wínanáhpí, heḏi ee Joppa in Jesus-víʔpiye dívíwą̃yundeʔin
dínhanginpóe Peter-á oe Lydda najiʔin, heḏi wíje senäʔ iviʔpiye ovä̃nsan óetụʔą̃ąmíḏí, "Ti
wesebo naʔindáḏí wíʔunʔą̃ą-ípíʔan, heḏi ąʔyụụgi giwáymú-í."
39 Heḏiho Peter wesebo ikhâyʔandi indáḏí namää. Iʔ tewhá ee dipówá ihayḏi oe whaʔk'ay
ívepiye óepiye. T'ą̃hkí in kwiyą̃ʔ dikw'óʔnin inbí senäʔ dínt'ahánnin Peter-ví núʔ diwindi
diséejiʔ, heḏi ônkeejoʔ iʔ báyékí to-á k'éwéʔi aa-á Dorcas ipaaʔiʔ waʔ nawówájiʔ ihayḏiboʔ.
40 Peter-di t'ą̃hkí ovâypeejôndi idégeʔdisóge ijûusuʔąmíḏí, heḏi ibéeḏí iʔ pení óemúndeḏi
natú, "Tabitha, óshaa." Iʔ kwee itsíwaaḏi Peter óemûʔḏi ishaasóge.
41 Peter-di óemanyą̂ʔḏi óekwịnukhą̃geʔnandá in kwiyą̃ʔdáḏí in wéʔgen Jôesiví t'owa-áḏí
ovâytụhkánnan dits'úụníḏí, heḏi iʔ kwee wíyá nawówápóeʔin ovâykeeyan.
42 In Joppa-win t'owa dínhanginpóe háa napóeʔin heḏi báyékí Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye
dívíwą̃yụ.
43 Peter ee Joppa nä̃ʔi sen Simon gin nakhą́wą̃ʔiviʔwebo híwó hay thaa iwóyíʔ. Simon-dá
púje tą̃vikandiʔ-ân namuu.

10

Cornelius-di Peter óetụhkánnan iviʔpiye naʔą̃ą-íʔin

1 Oe Caesarea búʔ wí sen Cornelius gin nakhą́wą̃ʔi nathaa. I-á tą̃gintą̃ (10) sundaḏoví
tsondi namuu, heḏi iví sundaḏo-á "Italy-win" gin ovâytụʔoʔin diweḏiʔin dimuu.
2 I-áḏí iví k'aygiʔindáḏí hą̃ą̃ḏi wänbo Jôesi Táḏá óeʔaʔginmäʔ tobá Huḏíyo dimuupí wänboʔ,
heḏi in sehkanäwó diwówájiʔin Huḏíyo t'owa hą̃yú-anho ovâychą̃ʔmäʔ ovâykhą̃geʔnamíḏí,
heḏá hą̃ą̃ḏi waa Jôesi Táḏávíʔpiyeijûusuʔoʔ.
3 Wí thaa thíʔêeḏi poje iwáypiye nanândi, wí makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔ Cornelius ûnpówáḏí
keeʔeeḏi óemûʔ waagibá ûnpóe, heḏi óekhą́yą̃ʔ.
4 Cornelius hânho óepíhą̃ą̃, heḏi iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔ óeḏamúndeḏi óetụʔan, "Nanbí
Sedó, háaḏan unʔą̃ą̃?"
Heḏi iʔ t'ôepąʔąąʔiʔḏi óetụʔan, "Jôesi Táḏá uví jûusu nat'oe, heḏá wóemûʔ in sehkanäwó
diwówájiʔin t'owa ovâychą̃ʔmägiʔin heḏiho háa biʔannin wíʔûnʔôeḏe-ípí.
5 Nää-á wên senäʔ Joppa búʔpiye uʔḏi ovâysaaní, indá wí sen Simon gin nakhą́wą̃ʔiʔ
óenuuwą̃-í nä̃wepiye óemáʔíḏí, iʔ sendá Peter gin wáʔ nakhą́wą̃.
6 I-á iwóyínde wí púje tą̃vikandiʔ Simon ginbá nakhą́wą̃ʔiví tewhá ee, nä̃ʔi tewhá-á
mâap'oe núʔ nak'óe."
7 Iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔḏi Cornelius óehíʔbowa ihayḏi ijâaʔan, heḏi Cornelius-di wíje iví
tewháʔin t'ôeʔindá heḏá wí sundaḏo-á ovâytụhkánnan, nä̃ʔi sundadoḏá hą̃ą̃ḏi waa Cornelius
óekhą̃geʔdo heḏá Jôesi Táḏá óeʔaʔginmäʔ.
8 Háa iʔ makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔḏi óetụʔan waa Cornelius-di ovâythayyan, heḏáháʔ Joppa-piye
ovâysan.
9 Wíyá tháwä̃n taagepiye waʔḏi in senäʔ p'óegé dimändi, iʔ búʔ tsowa dipowamän di-
hayḏiboʔ, Peter oe whaʔk'aypiye napee ijûusuʔąmíḏí.
10-11 Nahąhséhpóeḏí ihúụyąmíʔin nadaʔ, hebo waʔ dâyhą̃ą̃háaʔoḏibo naʔą̃ąk'óe waagibá
ûnpóe, heḏi makówá nakhuuḏeeʔin ûnkeepóe, heḏi wí hą̃ą̃wí nangepiye nawhąveʔą̃ḏi imûʔ,
i-á wên aa pháagíʔin waagiʔinbá namuu, heḏi jónu wéegé eeje nawhimuu.

12 In aa iwe t'ä̱mägeʾin animâa hä̱ä̱wên dikw'ôn, hä̱ä̱pandá p'oekanu-á pä̱ä̱yu̱-á heḏá
tsíḏé-á.
13 Heḏi toʾwíḏí óehíʾmáaḏí nat'oe ginnân: “Peter, ówi̱nú, ovâyhä̱nú hä̱ʾin heḏá ovâyk'ôe.”
14 Hebo Peter natú̱, “Joe, háʾto, Nanbí Sedó. Naa hä̱nhay wänbo wíḏók'oepí hä̱ä̱wí nanbí
khuu gínmuuḏi gínkhä̱ä̱k'óeʾiʾ, giʾbi hä̱ä̱wí khä̱ä̱ʾi gin âytu̱máaʾiʾ.”
15 Heḏá wíyá iʾ híʾ nat'oe ginnân: “Wíʾúkhây'ä̱hpí untú̱u̱níʾin nakhä̱ä̱k'óeʾin hä̱ä̱wí Jôesi
Táḏá natú̱ʾi híwóʾdi namuuʾin.”
16 Powin gin napóe, heḏi ihayḏi in aa pháagíʾin wesebo makówápiye óetege.
17 Peter iʾánshaamáa hä̱ä̱-angú iʾ hä̱ä̱wí ûnkeepóeʾiʾ namuuʾin, heḏi ihayḏibá in senäʾ
Cornelius-di ovâysannin wáy Simon-ví tewhá ûnk'óeʾin dâyshaa, heḏi oe tehpaa phóḏi
dipówá.
18 Heḏi ditu̱hkwínpóeḏí ditsikapóe, “Ti näwe Simon Peter iwóyi̱?”
19 Waʾḏi Peter iʾ hä̱ä̱wí ûnkeepóe i̱ʾgeḏi iʾánshaamáaḏí iʾ Yä̱ʾḏâaʾi P'oewä̱ä̱hä̱ä̱ḏi óetu̱ʾan,
“Ót'ôeyanbe, poje senäʾdi wóetu̱wä̱máa. Nää-áho ówhanbe, heḏi ánshaaginpíḏíboʾ indáḏí ópûn.
20 Naaḏân dovâytu̱ʾan nääpiye diʾä̱ä̱-íʾin.”
21 Heḏi Peter in senäʾ dijiʾ iwepiye nawân heḏi ovâytu̱ʾan, “Naa-ân iʾ omuu undi
dítu̱wä̱máaʾiʾ. Háaḏan íʾä̱ä̱?”
22 In senäʾdi óetu̱ʾan, “Cornelius-dáho naʾin dísan, i-á sundáḏoví tsondi namuu. I-á iví
wówátsi taʾge ihon, Jôesi Táḏá óeʾaʾgin, heḏi ivíʾgeḏi in Huḏíyo t'ä̱hkí híwó dívíhéeʾoʾ. Wí
makówáwi t'ôepä̱ʾä̱ä̱ʾiʾḏi óetu̱ʾan u̱ wóetu̱ʾä̱ä̱míḏí iví tewhá eepiye unmú-íḏí, heḏânho wí híʾ
uvíʾweḏi nat'oe-íḏí.”
23 Heḏiho Peter-di ovâytu̱ʾan dits'ú̱u̱ní gin, iwebo dívíwhoʾkw'ôeníḏí iʾ khun.
Heḏi iʾ tháwändá héʾḏibo Peter ishaaḏi ipikhâyʾan, heḏi indáḏí namää, heḏá wên Joppa-
win Jesus-víʾpiye dívíwä̱yundeʾindá wáʾ dimää.
24 Wíyá tháwändá oe Caesarea dipówá. Cornelius-áho ivíʾwe natsíkhaʾän, iví ây-á
maatuʾindá k'emaʾindá ovâywéʾgeʾannin wóegé.
25 In Peter-ʾin t'ä̱hkí iʾ tewhá ee dipówá ihayḏi Cornelius-di óesengitu̱ʾan, heḏi Peter-ví
páaḏépiye idégeʾdisóge óeʾaʾgeeníḏí.
26 Hebo Peter-di óekwi̱nukhä̱geʾnan, heḏi óetu̱ʾan, “Ówi̱nú, u̱ʾ waagibá naa wí
t'owaḏä̱ʾmân omuu.”
27 Heḏi dänhíʾhondi iʾ tewhá íve dats'ú̱. Peter-di in báyékí t'owa iwe diwéʾgekw'óʾnin
ovâymûʾ,
28 heḏi ovâytu̱ʾan, “Ti wíʾúnhanginnáhpíʾan wí Huḏíyo ûnkhä̱ä̱k'óeʾin iví khuu ûnmuuḏi
piʾwên t'owa-áḏí iwóeníʾin heḏá inbíʾpiye naʾáḏâamú-íʾindá? Hebo Jôesiḏi naa näʾin
díhä̱ʾan: Naa wíḏînkhâyʾä̱hpí otú̱u̱níʾin wây-á t'owa híwóʾnin wíḏimuupíʾin háa naa
dînkhä̱ä̱k'óeʾin indáḏí dáywóeníḏí.
29 Heḏânkun näwepiye oʾä̱ä̱-íḏí dídaaʾandi naa ‘joe’ gin wóʾtú̱hpí. Heḏi nää-á dítu̱ʾä̱ä̱mí
háaḏí u̱ʾḏi dítu̱hkánnannin.”
30 Cornelius-di óetu̱ʾan, “Poje thaa phaḏe poje iwe thíʾêeḏi, nää waabá naná, heḏi naví
tewhá ee dáyjûusuʾoḏi oʾän, heḏi tsíkhagipí wí sen ots'áʾi aa natoʾondi dînkeepóe, heḏi naví
hânge nakwi̱nuḏee.
31 Iʾḏi naa dítu̱ʾan, ‘Cornelius, Jôesi Táḏá uví jûusu nat'oe, heḏá iʾ hä̱ä̱wí u̱ʾḏi in sehkanäwó
diwówájiʾin ovâymägiʾiʾ imûʾ, heḏi háa biʾoʾin háʾto ûnʾôeḏe-í.
32 Nää-á wí toʾwí oe Joppa-piye násân, Simon óetu̱ʾä̱ä̱mí̱ḏí uvíʾpiye naʾä̱ä̱-íḏí, i-á Peter gin
wáʾ nakhä̱wä̱. Wí púje tä̱vikandiʾvíʾwe naʾän, i-á Simon ginbá nakhä̱wä̱, heḏi mâap'oe núʾ
nathaa.’
33 Heḏiho wesebo wên senäʾ dovâysan wóetu̱hkánnamíḏí, heḏi u̱-á wesebo unʾä̱ä̱ḏi híwó
biʾan. Nää-á náwe t'ä̱hkí gikw'ó, heḏá Jôesi Táḏá-á wáʾ náwe naʾindáḏíbá naʾän. Nää gikw'ó
ívít'ôeyaaníḏí hä̱ä̱wí t'ä̱hkí háa Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí wóetu̱ʾan waa naʾin dít'ôeʾä̱mí̱ḏí.”

Peter-di in Cornelius-ʾin Jôesi Táḏáví híʾ ovâyt'ôeʾoʾ

34 Heḏi ginnân Peter natú̱: “Nää naa dînhanginná taʾgendi Jôesi Táḏáḏí t'owa t'ä̱hkí handä̱ʾ
ovâymáaʾin.
35 T'ä̱hkí toʾwên iʾ dâyʾaʾginnin heḏá híwó díví́ʾoʾindá iʾḏi ovâysígíhónde, tobá wä̱hä̱ä̱win
dimuu wänboʾ.
36 Iʾḏi iví tun in Israel t'owa ovâymägi, heḏi ovâytu̱ʾan dínkoḏi i-áḏí dívíwóeníḏí Jesus Christ
iʾandi namuuḏi, i-á t'owa t'ä̱hkígíʾ shánkí natsonjiʾi-ân namuu.
37 Un únhanginná háa tíʾúugéḏí napóeʾin oe Galilee nange heḏá hä̱yú Judea nange naná
t'ä̱hká, John iʾ p'óʾp'oekandiʾḏi in t'owa dip'óʾp'oepúuwíʾin ovâytu̱ʾan dihayḏi.

38 Únhanginná Jôesi Táḏáḏí iví Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąą ônsannin Jesus Nazareth-wiʔ, heḏânho
Jesus-áho óesógeʔin ikeeyąmíḏí heḏá in pínnándá óemääníḏá, heḏi Jôesi Táḏá i-áḏí na-
jiḏi Jesus-di híwó in t'owa ovâyʔoʔ wáy namää wänboʔ, heḏá hä̱yú iʔ Penísendiḏi
ovâyt'ôephaḏekannannin hehkháa ovâymägi.
39 "Hä̱äwí Jesus-víʔgeḏi gínhanginnáʔdi naʔindi t'owa âyt'ôeʔoʔ, háa iʔan waa ee Jerusalem
búʔ heḏá iʔ wéʔgeʔi búʔây in Huḏíyoví nange t'ä̱hká nanáʔdiʔ. I-á óet'óhtä̱gek'ûʔḏi óehay.
40 I-ânkun iʔ namuu Jôesi Táḏáḏí óewáywówápaaʔiʔ, heḏi dînkeeyan iʔ powageʔi thaa nachuu
iweḏi wíyá nawówápóeʔin.
41 T'ä̱hkí t'owaḏá wíʔóemûʔpí, hebo naʔin ivíʔgeḏi ívíhéeʔąmíḏí páaḏébo díde'mannindânho
iʔ âymûʔ. Wíyá nawówápóe ihayḏi i-áḏí ívíhúụyan.
42 Heḏi iʔḏi naʔin díjôn Jôesi Táḏáví tun in t'owa âytunphaaḏé-íḏí, heḏá âytụʔą̂ąmíḏá taʔgendi
i-ânkun namuu Jôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'ä̱hkí t'owa ovâykeekw'ôeníḏí háa híwó háa híwóhpí
díví'annin, wíʔgíngí in ho dichuuʔindá in waʔ diwówájiʔindá.
43 T'ä̱hkí Jôesi Táḏáví tukheʔmindi dítụʔan, t'ä̱hkí toʔwên Jesus-víʔpiye dívíwä̱yundeʔinbí
t'aywóʔdi dínʔowóʔjen. Jesus-ânkun ônk'ûʔ gin dînʔąmíḏí."

In Huḏíyo dimuupíʔin iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąą dâykêʔ

44 WaʔḏI Peter-di gin ovâytụmáaḏí iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąą nawą́ t'ä̱hkí in iví híʔ
ôntʔôeyandeʔinbíʔwepiye.
45 Heḏi in Huḏíyo Jesus-víʔpiye dívíwä̱yundeʔin Peter-áḏí diʔä̱ʔin hânho ovâyháaʔan, iʔ
Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąą in Huḏíyo dimuupíʔin waʔ báyékíbo ovâymägiḏi.
46 Dínhanginpóe ovâymägiʔin inbí híʔ ho dit'oeḏi, gá piʔwí tundi dívíhéeʔoḏân, heḏá Jôesi
Táḏá ívíwo hayʔi namuu gin ditûʔdá.
47 Heḏi Peter-di in i-áḏí diʔä̱ʔin ovâytụʔan, "Näʔin t'owa-á iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąą
dâykêʔ, naʔin iʔ âykêʔ waabá. Heḏânkun tóebo wíʔûnk'óepí ovâykhąąʔąmíḏí p'oeḏi
ovâyp'óʔp'oeʔąmíʔin, hewä̱."
48 Heḏiho in Cornelius-ʔin ovâytụʔan dínkhâyʔä̱ʔ dip'óʔp'oepúuwíʔin, dâykeeyąmíḏí Jesus
Christ-víʔin dimuuʔin. Heḏáháʔ indi óedaaʔan wí hä̱yú thaa indáḏí iwóyíʔníḏí.

11

Peter-di ovâytụmáa in Jerusalem-ʔin méesateʔin háa napóeʔin

1 In Jesus-ví t'ôekhuwaʔindá heḏá in wéʔgen Jesus-víʔpiye dívíwä̱yundeʔin oe Judea t'ä̱hkí
dikw'óʔnindá dínhanginpóe in Huḏíyo dimuupíʔin t'owa wáʔ Jôesi Táḏáví híʔ iwe dívíwä̱yụʔin.
2-3 Hebo wáy wên t'owa Jerusalem búʔwin dichanpóe t'ä̱hkí t'owa Jesus-víʔpiye
dívíwä̱yundeʔin dínkhâyʔä̱ʔ in Huḏíyoví khuu wáʔ dâyhûuwíʔin. Heḏiho Peter Jerusalem-piye
namää ihayḏi indi óetụʔan, "Hä̱äwí gínkhąąk'óeʔi biʔan. Heháaḏan in Huḏíyoví k'ewe taa
dâymáapíʔin t'owavíʔwe unjiʔ, heḏá indáḏá bihúụyan?"
4 Heḏi Peter-di ovâythayyan t'ä̱hkí háa páaḏé iweḏibo napóeʔin.
5 Ginnân natú: "Oe Joppa búʔ oʔän dihaydi naa dáyjûusuʔoʔ, heḏi oʔä̱äk'óe waagibá
dînpóeḏí wí hä̱äwí dînkeepóe. Wên aa pháągîn waaginbá namuuʔin makówáḏí nawândi
dînkeepóe, jónu wéegé eeje nawhimuuʔin, heḏá naví núʔ dînpówá.
6 Heḏi híwó in aa phoge dómûʔ, heḏi t'ä̱mägeʔin hä̱äpandá p'oekanu-á pä̱äyụ-á tsíḏé-á
dovâymûʔ.
7 Heḏi toʔwíḏí díhíʔmáaḏí ot'oe. Ginnân dítụʔan: 'Peter, ówínúḏí ovâyhąnú hä̱ʔin heḏá
ovâyk'ôe.'
8 "Hebo naa-á otú, 'Joe, háʔto Nanbí Sedó. Hänhay wänbo naví sóphoge wíḏótógipí wí
hä̱äwí nanbí khuu gínmuuḏi gínkhąąk'óeʔiʔ, giʔbi hä̱äwí kháąʔi gin âytụmáaʔiʔ.'
9 "Hebo oe makówáḏí wíyá iʔ híʔ ot'oe, gin: 'Wíʔúkhâyʔä̱hpí untúụníʔin nakhąąk'óeʔin
hä̱äwí Jôesi Táḏá natúʔi híwóʔdi namuuʔin.'
10 Powin gin napóe, heḏá hä̱ä̱ t'ä̱hkí makówápiye óewáytege.
11 "Ihaydibáho poje senäʔ Caesarea búʔ iweḏi ovâysannin iʔ tewhá ee oʔän diwe dipówá.
12 Heḏi iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏi dítụʔan, 'Ánshaaginpíḏíboʔ indáḏí ópûn.' Wên sí tíʔûuwin
páaḏé'indá wáʔ naa-áḏí dimää, heḏi iʔ sen dítụhkánnandiví tewhá ee gits'ú.
13 IʔḏÂn naʔin dítụʔan wí makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔ iví tewhá íve nawindi óemûʔ, heḏi iʔ
t'ôepąʔąąʔiʔḏi ginnân óetụʔan: 'Wên senäʔ oe Joppa-piye ovâysân näʔi Simon näwe óemáʔíḏí,
i-á Peter gin wáʔ nakhąwä̱.
14 IʔḏIbá wovâyt'ôekankhâymáa háḏíḏí ụ-á heḏá hä̱yú uví k'aygiʔindá wovâyʔaywoení'in.'
15 "Cornelius-di naa díhíʔbowa ihaydáháʔ naaḏá dovâyhéeʔan. WaʔḏI báyéki otụ́hpíḏíbo iʔ
Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąą inbíʔwepiye nawân, páaḏé naʔin gínpóe waagibá.
16 Heḏi dînʔánpówá iʔ to híʔ Nanbí Sedó Jesus hä̱äḏi wänbo natûʔdiʔ, gin: 'John-di t'owa
p'oeḏiḏąʔ ovâyp'óʔp'oeʔan, hebo undá iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąą-á bînkáyjí wí p'óʔp'oekan
waagibá.'

17 Jôesi Táḏáḏí iʼ Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhąą ovâymägi, heḏá hanbá naʼin dímägi, Nanbí Sedó Jesus Christ-víʼpiye ívíwäyu ihayḏi. Heḏiho häą-an naa omuu, ti naa dînk'óe Jôesi Táḏá dówóyíʼníḏíʼ? Naa-á joe."

18 Heḏiho in t'owa háa Peter-di ovâytuʼannin dit'oe ihayḏi wíyá wíḏitúhpí híwóhpí iʼannin. Ditú, "Jôesi Táḏá hânho hayʼi namuu. Iʼḏi in Huḏíyo dimuupíʼin t'owa wáʼ ovâykhäge'nan inbí t'aywóʼdi dâyjoeʼąmíḏí, wówátsi nahándepíʼin dâymáʼve-íḏí."

Oe Antioch búʼ Jôesi Táḏáví tun dâywäyundeʼ

19 Stephen óehay ihayḏi phąąpiyeḏi in Jesus-víʼpiye dívíwäyundeʼin ovâyjänäkíʼoʼ heḏiho t'ąmäpiye dishavemää. Wáy wên oe Phoenicia nangepiye dimää, wây-á oe Cyprus nangepiyá, heḏá wây-á oe Antioch búʼpiyá. Eeje indi in Huḏíyo t'owaḏąʼmânho Jesus-víʼgeḏi ovâytuʼan, in Huḏíyo dimuupíʼin t'owa-á joe.

20 Hewänbo wáy wên in dijáʼnin senäʼdáho oe Antioch búʼpiyebá dimäaʼindá in Huḏíyo dimuupíʼin wáʼ Nanbí Sedó Jesus-víʼgeḏi ovâyt'ôeʼoʼ. Näʼin senäʼdá Cyprus-windá heḏá Cyrene-windá dimuu.

21 Heḏi Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí näʼin senäʼ ívíwo ovâykaymägiḏi híwóhay t'owa Nanbí Sedó Jesus-víʼpiye dívíwäyuḏi iviʼpiyá dívímägi.

22 Oe Jerusalem in méesateʼin t'owa háa oe Antioch napóeʼin dínhanginpóe, heḏiho iwepiye Barnabas óesan.

23-24 Barnabas-á híwóʼdi sen namuu, heḏi pín taʼgeḏi iʼ Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhąą-á imáa, heḏi ívíwo Jesus-víʼpiye iwäyu. Heḏi oe Antioch napówá ihayḏi imû hânho híwóʼdi Jôesi Táḏáḏí ovâyʼoʼin, heḏiho nahíhchanpóe, heḏi ovâytumakheʼan pín taʼgeḏi Nanbí Sedó Jesus-áḏí dimúuníḏí. Báyékí t'owa Nanbí Sedó Jesus-víʼpiye dívíts'anwäyu.

25-26 Ihayḏáháʼ Barnabas-á Antioch iweḏi oe Tarsus búʼ naná' diwepiye namää Saul óenuuwä-íḏí, heḏi óeshaa ihayḏi oe Antioch eepiyebá óemaa. Iwânho indá heḏá in wéʼgen méesateʼin t'owa-á wí pąąyo t'ąhkí dívíwéʼgeʼoʼ, heḏi in wíjeḏi báyékí t'owa ovâyhąʼan. Ee Antioch in Jesus-víʼpiye dívíwäyundeʼin páaḏé ovâyts'ankhąyä̱ʼ "Christian" gin.

27 Ihayḏibá wên Jôesi Táḏáví tukheʼmin Jerusalem diweḏi oe Antioch-piye dimää.

28 Wí wêe in diweḏi Agabus gin nakhąwä̱ʼiʼ iwíṇú, heḏi in méesateʼin t'owa ovâytuʼan, "Iʼ Yä̱ʼḏâaʼi P'oewąąhąąḏi naa dînhanginʼânnan dihąąpuwagíʼoʼin wä̱hä̱ą t'ąhkí." Háa Agabus natú waa taʼgendi napóe Claudius natsondimuu ihayḏi.

29 Heḏiho in Antioch-win Jesus-víʼpiye dívíwäyundeʼin t'ąhkí dâywéhpêeʼan häyú dínkoḏi ihay inbí chä̱ʼ dâywéʼgeʼąmíʼin, in tíʼûuwin páaḏéʼin oe Judea dithaaʼinbíʼwepiye ovâysaaníḏí.

30 Heḏiho han díviʼandi Barnabas-áḏí Saul-áḏí iʼ chä̱ʼ ovänʼan, heḏi indá in Jerusalem méesateʼin tsonninbíʼwepiye dänhoʼ.

12

In Jesus-víʼpiyeʼ dívíwäyundeʼin wíyá ovâyt'ôephaḏekannan

1 Ihayhąą han napoeʼo iwáyḏí iʼ nangewi tsondi Herod wên méesateʼin t'owa ovâyjänäkíʼąmíḏí natsonpóe.

2 Heḏá wáʼ natsonpóe James wí tsijó pháʼḏí óeháyjíḏí, i-á John-bí páʼḏây ûnmuu.

3 Herod ûnhanginpóe háa iʼannindi in Huḏíyo ovâyhíhchannannin, heḏiho Peter wáʼ óepankáyjíḏí natsonpóe. Gin iʼan näʼi Huḏíyoví shánkíʼeeḏi dínná' dihayḏi, "Oewáaseepîʼ pává koe shánkíʼeeḏi" gin dâytuʼoʼ.

4 Peter óeyą̂ʼḏi óepansóge, heḏi tä̱ʼḏi sí (16) sundaḏoḏi óeʼąyînmáa, jóʼnängin díviʼegóʼoʼ. Iweḏânho iʼ Huḏíyoví shánkíʼeeḏi Passover gin dâytuʼo naphaḏe ihayḏi, Herod-di Peter óepiyekhâymáawän in t'owaví páaḏépiye ôntunjóʼnamíḏí.

5 Hebo waʼḏi Peter napannän dihayḏi, in méesateʼindi ihayḏąʼ ônjûusuʼoʼ Jôesi Táḏáḏí óekhäge'namíḏí.

Peter iʼ pan tewhá iweḏi óemaʼp'ąûnwhihsuu.

6 Khuʼḏéeḏí naná, heḏi wíyá tháwän héḏénpiye Herod-di Peter óepiyekhâymáawän. Perer-á nakaḏénawhimuu wíje sundaḏoví jáagé, heḏi handiḏi najóʼk'óe. In wây-á wíje sundaḏo-á oe pan tewhá jáʼwéʼin phóḏi iwe daʼąyînwin.

7 Tsíkhagipí wí makówáwi t'ôepąʼąąʼiʼ iwe nakwinuḏee, heḏi pan tewhá íve nakohkeepóe. Iʼ makówási t'ôepąʼąʼiḏi Peter k'uuwoe eeḏi óewáḏáʼandi óekhehshaa, heḏi óetuʼan, "Ówä̱näkiʼ, óshaa." Heḏi iʼ kaḏéna khóe eeje nawhimuuʼiʼ ûnwhihsuu.

8 Heḏi Peter óetuʼan, "Uví sibaʼáa-áḏí uví anto-áḏí óto'." Heḏiho Peter han iʼan. Heḏáháʼ óetuʼan, "Nää-á uví k'éwéʼin to-á wáʼ óto', heḏi naví tíʼúugé unwóeʼäą-í."

9 Hediho Peter pan tewhá iwedi i-ádí napee, hebo wíʼûnhanginnáhpí háa iʼ makówáwi
t'ôepąʼąąʼi iʼoʼin taʼgendi napoeʼoʼin háa hádéewáy iví ánshaa iwe waagi năʼi häąwí
imúndeʼin.
10 Wêe sundado naʼáyînwin diwe daphade, hedá wíyá wêe-á, hedáháʼ in kwąk'u phódi iwe
dapówá, iʼ búʼ p'óegé iwe nacháʼnin. In phódi wíʼbo napikhuudee. Hedi dapee, hedi wéhpêe
p'ôe daphade, ihaydáháʼ iʼ makówáwi t'ôepąʼąąʼi wáypiye napóedí Peter wíʼbo óejoeʼan.
11 Nää-á Peter ûnhanginpóe năʼi häąwí taʼgendi ûnpóeʼin, ąądąʼ wínamuupí, hedi ginnân
iʼánshaaʼan: "Näbâa dînhanginná taʼgendi Nanbí Sedó Jôesi Tádá iví t'ôepąʼąąʼi isan naa
Herod-ví mangedi hedá in Hudíyo t'owavíʼwedá dînʼaywoeídí, hedânho háawên jänäkíʼin
dikandaʼin wídíʼąmípídí."
12 Ihaydáháʼ John Mark-ví jíyá Mary-víʼpiye namää. Ee-á hąyú-anho t'owa dívíjûusuʼodi
dikw'ó.
13 Napówá ihaydi in jáʼwéʼin tehpaa phódi iwe ipópóʼan, hedi wí tewhá t'ôeʼi aʼyú, Rhoda
gin nakhąwąʼi namää imúunídí to-angú namuu.
14 Peter ihéeʼandi nat'oedi iʼ aʼyú wese ûnhanginná toʼwí namuuʼin. Hânho nahíhchanpóedí
in phódi ihuu-ívíʼwedi oe ívepiye iʼąąts'úde in t'owa ovâyt'ôeʼąmídí, "Peter oe jáʼwé tehpaa
phódi iwe nawin."
15 Indi óetuʼan, "Ụ-ân unbondoemuu." Hebo iʼ aʼyú-á iheʼjididąʼ natûʼ, "Háa wâytuʼan
waa taʼgennânkun namuu." Indi óetuʼan, "Hádéewáy wí makówáwi t'ôepąʼąąʼi namuu, Peter
óeʼáyînmáaʼiʼ."
16 Waʼdi dívíhíʼmáadíbo Peter-á iheʼjididąʼ ipópóʼoʼ, hedi in phódi dâyhuu ihaydi toʼwí
namuuʼin dâymûʼdi ovâyháaʼan.
17 Peter imannan dituhąąnídí, hedi ovâyt'ôeʼan háa Nanbí Sedó Jôesi Táa iví makówáwi
t'ôepąʼąąʼiʼ isan waa iʼ pan tewhá iwedi óepeeyé-ídí. Hedáháʼ ovâytuʼan, "James-á hedá in
wéʼgen tíʼûuwin páadéʼindá bintʼôeʼan háa dînpóeʼin." Hedi iwedi wíyá wáypiye namää.
18 Nahéʼdénpóe ihaydi in sundado hânho díntûʼ.
19 "Wáyho Peter?" gin dívítsikaʼmáa. Herod natsonpóe dâynuuwą-ídí, hebo wíʼóeshaapí.
Hediho Herod-di in áyíʼnin ovâytsikaʼyan háa napóeʼin, hedi in wídínhanginnáhpídí nat-
sonpóe ovâyhąąnú-ídí.
Ihaydáháʼ Herod-dá Judea nange iwedi oe Caesarea búʼpiye namää, hedi wí hąyú thaa
iwe iwóyíʼ.

Iʼ tsondi Herod nachuu

20 Herod hânho nat'ay in t'owa Tyre-á Sidon-dá dithaaʼinbíʼpiye. In t'owa năʼin wíje
búʼwin Herod-ví nange iwedi inbí húugîʼ dínʼäąʼä, hedânho díviwéʼgeʼan dívíhéeʼąmídí,
hedáháʼ wên senäʼ ivíʼpiye ovâysan. Indá Herod-ví tewhá ee p'óʼdédîʼ t'ôeʼi-ádí
dívík'emaʼan, i-á Blastus gin nakhąwą, hedi iʼ óetuʼan Herod óedaaʼąmídí wíyá indádí
wínat'ay-ípídí.
21 Herod wí thaa ovâyhéeʼąmídí ideʼman. Iví tsondiwi aa iʼawe, hedáháʼ iʼ tsondi púwédé
eedi isóge, hedi thaa t'ąhkí in t'owa ovâyhéeʼan.
22 Ihíʼmáa ihaydi in t'owa ginnân dívítuwínúndeʼ, "Jôesidân díhíʼmáa waagibá nat'oet'óe,
wí sendidąʼbá joe."
23 Wesebo Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wí makówáwi t'ôepąʼąąʼiʼ óesan Herod óehayʼámídí,
hedi pubądí iví see ônk'oediho nachuu. Han ûnpóe idi in t'owa wíʼovâytuʼanpídí Jôesi
Tádądąʼmân hayʼi namuuʼin.
24 Hewänbo báyékí t'owa Nanbí Sedó Jôesi Tádáví tun shánkí wänbo dit'oeʼo, hedá báyékí
ônsígíhónde.
25 Ihayhąąbá Barnabas-á Saul-ádí inbí t'ôe oe Jerusalem dänbowa, iʼ chąʼ in méesateʼin
tsonnin ovâymągidi, hedi iwedi oe Antioch-piye dawáymää. John wáʼ indádí dänhoʼ, i-á
Mark gin wáʼ nakhąwą.

13

Barnabas-á Saul-á ovände'mandá ovänsan Jôesi Tádáví hí' t'owa ovâyt'ôe'ąmídí

1 Oe Antioch búʼ iwe in wéʼgen méesateʼindádí wên Jôesi Tádáví tukheʼmindá hedá wên iví
híʼ ovâyháʼoʼindá dijiʼ. Ginnân dikhąwą: Barnabas-á, Saul-á, Simeon-dá (i-á "Phéndi Sen"
gin óetuʼoʼ), Lucius-á (i-á Cyrene ngeʼi namuu), Manaen-dá (i-ádí hedá iʼ tsondi Herod-ádí
wéʼge dasôe).
2 Wí thaa diwéʼgekw'ó Nanbí Sedó Jôesi Tádá óeʼaʼginmäänídí hedá díviháąądąʼąmídá,
hedi iʼ Yąʼdâaʼi P'oewąąhâąądi ovâytuʼan, "Naadi Barnabas-á Saul-ádí dovände'man wí t'ôe
häąwí dînʼąmídí. Nää-á undá in wíjebá bînsôege-í han dänʼąmídí."
3 Hediho wíyá díviháąądąʼan, hedi in wíjevíʼdi dívímankwʼódidi ovänjûusuʼan, hedi
ovänsan.

*Barnabas-á Saul-á oe Cyprus daji*ʔ

4-5 Heḏiho Barnabas-á Saul-áḏí damää, iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏi ovãntụʔan waa. John Mark wáʔ indáḏí najiʔ ovãnkhä̱geʔnamíḏí. Oe Seleucia búʔpiye dimää, iweḏáháʔ kophé iweḏi wí p'ojâaḏi Cyprus gin dâytụʔoʔ iwepiye dimää. Heḏi Salamis búʔ-á dipówá, heḏi iwe Jôesi Táḏáví tun in Huḏíyoví méesate eeje ovâyt'ôeʔoʔ.

6 In poje senäʔ näʔi p'ojâaḏi i̱ʔge t'ą̈hkí dijiʔ, ihayḏáháʔ oe Paphos búʔ dipówá. Iwe wí Huḏíyo sen óemûʔ, Bar-Jesus gin nakhą́wą̈ʔiʔ (Greek tundi "Elymas" gin nakhą́wą̈). I-á pínnándi namuu heḏi natûʔ i-á Jôesi Táḏáví tukheʔbi-ân namuu, hewänbo ihójomáa.

7 Näʔi sendá iʔ nangewi tsondi Sergius Paulus-ví k'ema ûnmuu. Sergius Paulus-á hânho háʔi sen namuu, heḏi Jôesi Táḏáví híʔ nat'ôeyandaʔḏi Barnabas-á Saul-á ovãntụhkánnan.

8 Hebo näʔi pínnándi nadaʔ ovãnkhą̈ąʔąmíḏí, heḏânho iʔ tsondiʔ óetụmáa, "Wíviwą̈ą̈yụ́-ípí háa wóetụmáaʔin."

9 Heḏi Saul (nää Paul gin wáʔ óekhą́yą̈ʔdeʔ) iʔ Yä̱ʔḏâaʔi P'oewąąhąą pín taʔgeḏi imáa, heḏi tsíhtáye Elymas óeḏamúndeʔ,

10 heḏi óetụʔan, "Ụ-á Penísendiví ay-ân kavêe unmuu, ụ-á wí hójoʔiḏąʔ unmuu, hą̈ą̈wí biʔoʔi-á yä̱ʔḏâapîʔḏąʔ namuu, hą̈ą̈wí híwóʔdi namuuʔi-á nâat'ay, ụ-á Jôesi Táḏáví taʔgeʔin p'ôe mânmäägiʔąmíʔin undaʔ.

11 Nää-á ót'ôeyanbe, Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏá wóetuhchą̈nukhâymáa, heḏânho untsí't'aapúuwí, heḏá ívíwo hay thaa iʔ than wänbo wí hi̱yą̈ą̈ wänbo wínâamúunípí."

Paul ihíʔbowa ihayḏi wesebo Elymas-ví tsée iwe ûnkhaaḏeeḏi t'ą̈hkí ûnkhunpóe, heḏi oepiyá nääpiyá najiḏi wí toʔwí óetụwą̈máa óepaamáʔve-íḏí.

12 Háa Elymas ûnpóeʔin iʔ tsondiḏi óemûʔ ihayḏi Jôesi Táḏáví tun iwą̈yụ. Iʔ hą̈ą̈wí Nanbí Sedó Jôesi Táḏáv̨ʔgeḏi nahą́hpóeʔi̱ʔḏi óeháaʔan.

*Paul-á Barnabas-á oe Antioch búʔ Pisidia nange naná*ʔ *diwe daji*ʔ

13 Paul-áḏí iví k'emaʔindáḏí Paphos-di kophé iweḏi dimää, heḏi oe Pamphylia nange iwe Perga búʔ dipówá. Iwe John Mark-di Paul-á Barnabas-á ovãnjoeʔan heḏáháʔ i-á Jerusalem-piye nawáymää.

14 Perga iweḏi in wíje damää, heḏáháʔ Antioch búʔ oe Pisidia nange dapówá. Heḏi kaykhanwówá thaa in Huḏíyoví méesateʔay ee dats'ụ́ Jôesi dãnʔaʔginmäänídí.

15 Wí toʔwí wí hą̈yụ́ háa Moses itaʔnan diweḏi itunnan, heḏá wíyá toʔwí-á hą̈yụ́-á in Jôesi Táḏáví hãnʔoeʔin tukheʔmin dâytaʔnan diweḏá itunnan. Dãntunkanbowa ihayḏi in méesate p'óʔḏéḏíʔindi toʔwí óetụʔan Barnabas-á Saul-áḏí ovãntụʔąmíḏí, "Tíʔûuwin páaḏéʔin, ti wên tumakhe wänbo näʔin t'owa ovâymääní? DadaʔḏáHo nää ovâyhéeʔąmí."

16 Heḏiho Paul iẃ̨núḏí imannan díví't'ôeyaaníḏí, heḏi ginnân ovâytụʔan:

"Un Israel t'owa, heḏá un wéʔgen t'owa Jôesi bîn̓aʔginmäʔindá, bít'ôeyanbe.

17 Naʔin Israel t'owa Jôesi Táḏáví'piye ívíwą̈yundeʔ, heḏi hãnʔoeboʔ iʔḏân nanbí thehtáy pahpáʔin dînde̓man, heḏá oe Egypt nange dithaa ihayḏi ovâykhą̈geʔnan díví'âyt'owasôewé-íḏí, tobá iwewin wíḏimuupí wänboʔ, heḏáháʔ iví kayḏi hą̈ʔi nange iweḏi ovâypiye.

18 Heḏi jónąntą̈ pąąyo ahkon niʔge dijiʔ ihayḏi ovâyʔą́yîngiʔan.

19 Heḏi Jôesi Táḏáḏí ovâykhą̈geʔnan tsé ihay hą̈ą̈geʔin t'owa näʔi nange Canaan gin dâytụʔan diwe ovâyhą́ąnú-íḏí, heḏáháʔ iʔḏi in Israel t'owa Canaan ovâywije.

20 Jónąn tą̈gintą̈ḏáháʔ p'ánąntą̈ (450) pąąyo óehoʔ näʔi t'ą̈hkí napúuwíḏí.

"Iweḏáho Jôesi Táḏáḏí ovâytsonninkw'óeʔó, iví tukheʔbi Samuel óesóge puwahay.

21 Heḏi in t'owaḏi Samuel óedaaʔan wí kw'áyeʔi tsondi ovâysôege-íḏí, iʔ wéʔgeʔi nangeʔin t'owa dínʔän waagibá, heḏiho Jôesi Táḏáḏí Saul ovâymägi, i-á Kish-ví ay ûnmuu, heḏi in Benjamin-bí ây iweḏiʔiʔbáho namuu. Saul-á jónąntą̈ (40) pąąyo inbí kw'áyeʔi tsondi dínmuu.

22 Ihaydiho híwóhpí iʔandi Jôesi Táḏáḏí óejâaʔan, heḏi David óesóge inbí kw'áyeʔi tsondi dínmúuníḏí, i-á Jesse-ví ay ûnmuu. Jôesi Táḏá natụ́, 'Naa dînhanginná David-ví ánshaa-á naviʔ waagibá ûnmuuʔin, heḏá i-á hą̈ą̈wí t'ą̈hkí háa naa otụ́ waa ikanhûuwí.'

23 Jôesi Táḏá iví tun imägi David-ví thehtáy pahpáʔây iweḏi wí naʔą̈ʔin näʔin Israel-win t'owa ovâyʔaywoeníḏí, heḏi i-áho nää napówá, i-á Jesus-ânho namuu.

24 "Hewänbo waʔḏi Jesus iví t'ôe its'anʔanpíḏíboʔ, John iʔ p'óʔp'oekandiʔḏi in Israel-win t'owa t'ą̈hkí ovâytụmáa, 'Unbí t'aywóʔdi binjoeʔan, ihayḏânho wâyp'óʔp'oeʔąmí.'

25 Heḏi John iví t'ôe ibowakhâyʔoʔ ihayḏi, ihayḏąʔ ovâytụmáa, 'Ti naa-ân iʔ bîntsíkhaʔmáaʔiʔ omuu gin íʔánde? Naa-á joe. Bít'ôeyanbe, naví shánkí tíʔúugá wíyá toʔwí napowagíʔo, i-á naví shánkí itsonmáaʔiʔ namuu. Naa ihay híwóʔdi wóʔmuupí iví anto wänbo dônp'ą̈ą̈ḏi-íḏí,' ginnânho John natụ́.

26 "Tíʔûuwin páaḏéʔin, un Abraham-bí ây iweḏiʔin ímuuʔindá heḏá un wéʔgen t'owa Jôesi Táḏá bîn̓aʔginmäʔindá, undáḏí naʔindáḏí Jôesi Táḏáḏí dítụʔan háḏíḏí in t'owa ovâyʔaywondeʔin.

27 Hewänbo in t'owa Jerusalem dithaaʾin heḏá inbí tsonnindá taʾgendi wíḏínhanginnáhpí
toʾ Jesus namuuʾin, heḏá iʾ híʾ Jôesi Táḏáví tukheʾmin Jesus-víʾgeḏi dâytaʾnandi
wíḏikaʾpóyaʾpí. Tobá inbí méesate eeje kaykhanwówá thaa waa näʾi híʾ dâytundo wänboʾ,
híwó wíḏikaʾpóyaʾpí. Heḏânho ditṵ Jesus óeháyjíʾin ûnkhâyʾäʾ, heḏiho háa in Jôesi Táḏáví
hän̓oeʾin tukheʾmin dâytaʾnan waa taʾgendi napóe.
28-29 Häą̈wí t'ą̈hkí Jesus óeʾandi Jôesi Táḏáví taʾnin diwe ho nataʾmuu. Näʾin t'owaḏi Pilate
óedaaʾan natsonpúuwíḏí Jesus óeháyjíḏí, tobá wên t'aywóʾnin wíʾônshaapí wänboʾ. Heḏi han
óeʾandá nachuuḏá in phéʾwin diweḏi óewą́ve, heḏá wí t'owápho ee óek'ûʾ.
30-31 “Hewänbo Jôesi Táḏáḏí óewáywówápaa. Häą̈yän wänbo wên t'owaviʾpiye Jesus ipi-
keeyan, indá dimuu in toʾwên óeyụụhonnin Galilee iweḏi Jerusalem iwehay waʾ nachu-
upíḏíboʾ. Heḏi näʾin t'owaḏá wéʾgen t'owa ovâytụmáa nawáywówápóeʾin dâymûʾ.
32-33 “Heḏi nää-á naʾindá wáʾ näʾiʾ híwóʾdi tun wâyt'ôeʾoʾ: Jôesi Táḏá nanbí hehą̈ą̈wi
thehtáy pahpáʾin iví tun imägi Jesus óewáywówápakhâymáaʾin, heḏi háa ovâytụʾan waa
naʾin inbí ây iweḏiʾin gimuuʾingîʾ iʾan. In eeḏiʾin Psalm diwebo háa Jôesi Táḏáḏí Jesus
óetụʾan waa ginnân nataʾmuu:
Nää thaa dovâykeeyan naa uví Táḏáho omuuʾin.
34 Wíyá wáygé Jôesi Táḏá gin wáʾ natṵ:
Naaḏi David dótụʾan taʾgendi hânho híwó dókhâymáaʾin,
heḏi un wáʾ hanbá wâykhâymáa.
Heḏi näʾi híʾ-á ginnân natundaʾ: Jesus-ví túʾ-á wíʾûnseejé-ípí gá óewáywówápakhâymáaḏân,
heḏi háʾto wíyá nachuu-í.
35 Heḏânho David-di wây-á wéhpêe Psalm itaʾnan diwe Jôesi Táḏá gin óetụʾan:
Uví yą̈ʾḏâaʾi ayví túʾ wínâasijepą̈khâymáapí.
36 David-á wíʾbo iviʾgeḏi wíʾihíʾmáapí. Iví thaa waʾ nawówájiʾ ihayḏi háa Jôesi Táḏáḏí óetụʾan
waa iví t'owagîʾ iʾan, ihayḏáháʾ nachuu, heḏi iví páaḏé ką̈ʾą̈ą̈ʾin ovâykhą̈ʾkw'óḏi iwebá
óekhą̈ʾk'ûʾ, heḏiho iví túʾho ûnsije.
37 Hewänbo Jesus-ví túʾ-á wíʾûnsijepí, i-á iʾ Jôesi Táḏáḏí óewáywówápaaʾi namuu.
38-39 “Tíʾûuwin páaḏéʾin, naa odaʾ íkapóewíʾin näʾin nää wâytụhkankhâymáaʾin: Háa
Jesus iʾannin namuuḏi unbí t'aywóʾdi wovâyʾowóejé-í. Tobá iʾ tsontun Moses itaʾnandi
bînʾaʾginnamíḏí úvíkhą̈ą̈de wänboʾ, háʾto unbí t'aywóʾdi wovâyjâaʾą̨mí, hewänbo Jesus-
víʾpiye úvíwą̈yundeḏáho wovâyjâaʾą̨mí-ákun.
40 Nää undá bíʾą́yîngiʾan heḏânho näʾin Jôesi Táḏáví híʾ iví tukheʾmin dâytaʾnannin
wíʾúnpúuwípíḏí:
41 Un ítṵʾin naví híʾ wíḏînchą̈ʾmuupíʾin bít'ôeyan.
Unbí thaa eeje wí häą̈wí wą̈yụpíwóʾdi namuuʾi hânho hayʾi namuuḏi naa dáykhâymáa,
heḏi wíʾúvíwą̈yụkhâymáapí tobá wí toʾwíḏí wovâythayjo wänboʾ.
Heḏiho wovâyháaʾą̨mí, hewänbo wíʾúvíwą̈ąýṵ-ípí, heḏânho íchuuwí.”
42 Paul ihíʾbowa, heḏi i-áḏí Barnabas-áḏí iʾ Huḏíyoví méesate iweḏi dapeemän di-
hayḏi in t'owa didaʾjiʾ owáy wíyá kaykhanwówá thaa näʾi häą̈wí dit'oe i̱ʾgeḏibá shánkí
ovâyhéeʾą̨míʾin,
43 heḏi dínwéʾgek'eweʾ dihayḏi, báyékí in t'owa Paul-áḏí Barnabas-áḏí dimää, heḏi in
wíjeḏi ovâytumakheʾan Jôesi Táḏáví sígísehkanä iwe dívíwą̈yụhûuwíḏí. Wáy wên näʾin t'owa-á
Huḏíyo dimuu, wây-á wêndá Huḏíyo dimuupí wänbo in Huḏíyoví khuubá dâyhon.
44 Wíyá jâaḏi iʾ kaykhanwówá thaa naná̓ diwe, t'ą̈hkí waa in búʾwin t'owa dívíwéʾgeʾan
näʾi Jôesi Táḏáví tun Paul-áḏí Barnabas-áḏí dǎnt'ôeʾoḏi dit'oe-íḏí.
45 In Huḏíyoví p'óʾḏéḏíʾindi näʾin báyékí t'owa in wíjeviʾpiye dimändi ovâymûʾ ihayḏi,
ívíwo dithúupóe, heḏi ovâytụmáa Paul-ví híʾ-á taʾgen wíʾûnmuupí, heḏá iviʾgeḏá híwóhpí
dívíhéeʾan.
46 Hebo Paul-áḏí Barnabas-áḏí khunwôedaʾginpíḏíboʾ ovâyhéeʾan. Ginnân datṵ:
“Nakhâyʾą̈ʾ Jôesi Táḏáví híʾ un Huḏíyo páaḏé wâyt'ôeʾą̨míʾin, heḏiho han änʾan. Hebo
bînjoegiʾandi úvíkeejoʾ undá in wówátsi nahándepíʾin bînkáyjíʾin wíʾímuupíʾin, heḏânho nää
naʾindi wâyjoekankhâymáa, heḏá in Huḏíyo dimuupíʾinbíʾpiye gamän,
47 gá Nanbí Sedó Jôesi Táḏáḏí iví taʾnin diwe naʾin ginnân dítụʾandân:
Naaḏi ụʾ wídeʾman wí ko waagiʾbá unmúuníḏí,
in Huḏíyo dimuupíʾinbíʾpiye unmú-íḏí,
in t'owa t'ą̈hkí nää oepáa k'ayḏi háḏíḏí ovâyʾaywoeníʾin ovâytụʾą̈ąmíḏí.”
48 In Huḏíyo dimuupíʾin iwebá dijiʾin näʾi híʾ dit'oeḏi hânho dihíhchanpóe, heḏi
ditṵ, “Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví híʾ híwóʾdi ûnmuu.” Heḏi t'ą̈hkí in toʾwên Jôesi Táḏáḏí
ovâydeʾmannin näʾin wówátsi nahándepíʾin dâykáyjíḏí iviʾpiye dívíwą̈yụ.
49 Heḏi shánkí wänbo t'owa iʾ nange t'ą̈hkí dikw'óʾnin Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví tun
dit'oemän.

50 Hewänbo in Huḏíyoḏi in búʔwin kwiyäʔ koḏit'owa dimuuʔin Jôesi Táḏá óeʔaʔginnin
ovâyt'eʔyaʔnan, heḏá in senäʔ kw'áyeʔin dimuuʔin wáʔ, heḏiho näʔindá Paul-á Barnabas-á
ovãnjänäkíʔan heḏá inbí nan diweḏi ovãnkhehpiye.
51 Heḏiho inbí anto iweḏi dãnnaʔjeepíḏi in t'owa ovâykeeyąmíḏí koḏi wíḏíviʔanpíʔin,
heḏáháʔ näʔi wêe búʔ Iconium eepiye damää.
52 Heḏi in Antioch búʔ dithaaʔin Jesus-víʔpiye díviwąyundeʔin hânho dihíhchanpóe, heḏá
pín taʔgeḏá iʔ Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą-á dâymáa.

14

Paul-áḏí Barnabas-áḏí Jôesi Táḏáví tun oe Iconium búʔ ovâyt'ôeʔoʔ

1 Háa Paul-á Barnabas-á oe Antioch dãnpóe waabá oe Iconium wáʔ dãnpóe. Iʔ Huḏíyoví
méesateʔay ee dats'ú, heḏi hânho híwó ovâyhéeʔandi báyékí t'owa Huḏíyo dimuuʔindá
Huḏíyo dimuupíʔindá Jesus-víʔpiye díviwąyu.
2 Hewänbo wên Huḏíyo inbí híʔ díviwąyundepíʔindá wây-á Huḏíyo dimuupíʔin
ovâyt'eʔyaʔnan, heḏiho näʔin Huḏíyo dimuupíʔin in Jesus-víʔpiye díviwąyundeʔinbíʔpiye
háa dichąą.
3 Hebo Paul-á Barnabas-á híwó hay jâaḏi iwebo dänwóyíʔ, heḏi khunwôedaʔginpíḏíbo
Nanbí Sedó Jesus-víʔgeḏi dänhíʔmáa. Heḏi iʔḏá ovãnkaymägi pínnán t'ôe dãnʔąmíḏí,
heḏânho in t'owa ovâykeeyąmíḏí iʔ híʔ iví sígísehkanä ûnmuu i̱ʔgeḏá taʔgen namuuʔin.
4 Hebo in t'owa iʔ búʔwindá dit'oeḏi handąʔ wíḏiʔánshaamuupí. Wêndá in Huḏíyo-áḏí dipóe,
wêndá in wíje Jesus-ví t'ôekhuwaʔindáḏá.
5 Heḏiho wên Huḏíyo-áḏí wên Huḏíyo dimuupíʔindáḏí in búʔwin p'óʔḏéḏíʔin wóegé
díviʔánshaamägi ovãnwąʔąmíḏí heḏá ovãnk'usäąyú-íḏá.
6-7 Hebo háa ovãnkhâymáaʔin Paul-á Barnabas-á dãnhanginpóe, heḏiho oe Lycaonia
nangepiye dajân, heḏi wíje búʔ Lystra-á Derbe-á iwe heḏá i̱ʔge t'ąhká Jôesi Táḏáví híwóʔdi
tun in t'owa ovâyt'ôekanhon.

Paul oe Lystra búʔ óek'usąyu

8 Näʔi búʔ Lystra iwe wí sen natsiʔḏeeʔipîʔ naʔãn. Naʔaypụyąḏibo hąʔbi namuu, heḏiho
wáymûu wänbo wíʔijíyépí.
9 Paul ihíʔmáaḏí näʔi sendá nat'ôeyannãn. Paul-dá taʔgebo óemûʔḏi ûnhanginná iʔ sen in
wąyu ûnhehkháapúuwíḏí imáaʔin,
10 heḏiho kaygi óetụʔan, "Óta ʔgewí̱nú." Heḏi iʔ sen ichąnuwí̱núḏí natsiʔḏee.
11 In báyékí t'owa iwe dijiʔin háa Paul iʔannin dâymûʔḏi diʔánde wên wíje inbí jôesi
damuuʔin, heḏiho kaygi ditú inbí tundi, "Wên jôesi damuuʔin makówáḏí nanbíʔwepiye
dawân heḏi naʔin t'owa waaginbá dapaa."
12 Ditú Barnabas-á Zeus-ân namuu, heḏi Paul-á Hermes gân óekhąyąʔ, gá Paul shánkí
ihíʔmáaḏân. *
13 Wí méesate hayʔi oe búʔḏí jáʔwé nak'óe, iwe in t'owa Zeus dâyʔaʔginmäʔ. Iʔ méesatewi
owhaʔ wên tôeḏo-á heḏá póvi ophíḏéʔi-á iʔ búʔ tehpaa phóḏi iwepiye imaa, heḏi i-áḏí in t'owa-
áḏí in tôeḏo dâyt'ahąąnú-íʔin didaʔ ovãnʔaʔginmäänídí.
14 Hebo Paul-á Barnabas-á háa in t'owa díviʔkhâymáaʔin dãnhanginpóe ihayḏi inbí
k'éwéʔin to dãnwhéeʔan ovâykeeyąmíḏí háa díviʔo waa wíʔovãnhí̱ʔanpíʔin, heḏá in t'owaví
jâa dänʔäätsʼúḏeḏi däntụwí̱nú,
15 "Háaḏan gin úvíʔo"? Naʔindá t'owaḏąʔ gamuu un waaginbá. Naʔindá gaʔąą Jôesi Táḏáví
híwóʔdi tun wâyt'ôeʔąmíḏí, heḏânho näʔi hąąwí nachąʔmuupîʔ úvíʔoʔi bînjoeʔąmíḏí, heḏá iʔ
nawówájiʔi Jôesivíʔpiye úvíwąąyú-íḏá. I-ân makówá-á nandá mâapʼoe-á heḏá hąąwí t'ąhkí
eeje nakw'óʔdi-á ikhíjé.
16 Heḏi tobá hänʔoebo nää puwahay wáyjé t'ąhkíʔin t'owa háa díviʔąmíʔin didaʔ waa Jôesi
Táḏáḏí ovâykanmägi wänboʔ,
17 thayʔeeḏi ovâykeeyan háawi iʔ namuuʔin hânho híwó ovâyʔandi. Iʔḏân in kwan makówáḏí
wovâyjemu, iʔḏibá hąąwí iʔ nan diweḏi napaaʔi wovâypaye. Iʔḏân koegiʔ wovâymäʔ heḏá
wíyá hąąwí unbí píʔnä wovâyhíhchannamígíʔ-á," gin Paul-di ovâytụʔan.
18 Hebo tobá t'ąhkí näʔi ovâytụmáa wänboʔ, báyékí t'ôe dãnpóe in t'owa ovâywóyíʔníḏí in
tôeḏo wíḏâyt'ahąąnú-ípíḏí in ovãnʔaʔginmäänídí.
19 Ihayḏibá wên Huḏíyo Antioch búʔwin heḏá Iconium búʔwindá dipówá, heḏi Paul-
á Barnabas-á ovãntunsúumáaḏí in Lystra-win t'owa háa näʔin dipówáʔin ditú waagiḏąʔ
díviwąyu. Heḏiho Paul óek'usąyu heḏi óehay gin dichanpóeḏí ee búʔḏí jáʔwépiye óewhaapiye.

---

* **14:12** In Lycaonia-win t'owa-á in wéʔgen Greek t'owa waaginbá dimuuḏi báyékí jôesi dínkw'ó. Iʔ shánkí p'óʔḏéḏíʔ-á "Zeus" gin óekhąyände, heḏá wí t'ôekhuwaʔi-á "Hermes" gân nakhąwą.

20 Hewänbo wên Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin Paul-víʔwepiye diʔäą, hedi waʔdi ivíʔge
dibûuwin dihaydi iwínú, hedá wíyá iʔ búʔ iwebá nawáyts'ú. Wíyá tháwändá i-ádí Barnabas-
ádí oe Derbe búʔpiye damää.

Paul-á Barnabas-á oe Antioch búʔpiye dawáymää

21 Oe Derbe búʔ Jôesi Tádáví híwóʔdi tun ovâyt'ôeʔan, hedi báyékí t'owa Jesus-víʔpiye
dívíwäyu. Ihaydiho oe Lystra-á Iconium-dá iʔgepiye hedá Pisidia nangewi búʔ Antioch-piyá
dawáymää.

22 Näʔi búʔ eeje in Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin ovâykhägeʔnan shánkí kayʔindi
dívíwäąyú-ídí, hedá dântumakheʔan taʔgendi dívíwäyuhûuwíʔin. Ovâytuʔan, "T'ąhkí
naʔin âyt'ôephaadé-íʔin gínpúuwí oe makówá gipówápídíboʔ."

23 Hedi t'ąhkí iʔ méesate eeje tsonnin ovâykw'ódi, hedáháʔ dänjûusuʔandá dänhąądąʔandá
t'ąhkí in dívíwäyuʔin ovâytuʔan, "Nanbí Sedó Jôesi Tádádí wovâypahûuwí."

24 Nää-á Pisidia nange iʔge daphademää, hedá Pamphylia nange iwá dapówá.

25 Iwe in Perga búʔwin t'owa Jôesi Tádáví tun ovâyt'ôeʔan, hedá iwedá wíyá wêe búʔ
Attalia-piye damää.

26 Iwedáháʔ kophé iwedá iʔ wêe Antioch búʔ iwepiye dawáymää. Iwedânho hän pádédí
wáypiye damää hedi damääpídíbo in méesate iweʔin t'owadi ovânjûusuʔan Jôesi Tádáví
sígísehkanädi ovânʔáyîngiʔąmídí, iví t'ôe dänʔąmídí. Hedi nää-á inbí t'ôe-á dänbowadi
dawáyʔäą.

27 Oe Antioch dapówá ihaydi t'ąhkí in méesateʔin t'owa ovâywéʔgeʔan, hedi ovâytuʔan
háa Jôesi Tádádí ovânkhägeʔnannin iʔ t'ôe dänʔandi t'ąhkí, hedá ovâythayyan háa in Hudíyo
dimuupíʔin wáʔ Jôesi Tádádí ovâymägiʔin dívíwäąyú-ídí.

28 Báyékí thaa oe Antioch in Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔindádí dänwóyíʔ.

15

Oe Jerusalem in méesateʔin tsonnin dínwéʔgepóe

1 Wên senäʔ oe Antioch dipówá Judea nange iwedi, hedi indi in Jesus-víʔpiye
dívíwäyundeʔin ovâyháʔoʔ. Gin ovâytuʔan: "In Hudíyo waaginbá ík'ewetaamuupídá Moses
natsonpóe waa, undá háʔtoʔ oe makówápiye ímú-í."

2 Paul-á Barnabas-á ívíwo wíʔovânhíʔanpí háa in senäʔ dipówáʔin ditûʔnin, hedi indádí
báyékí dívítuhkannan. Hediho Paul-á Barnabas-á hedá wây-á wên Antioch-win senäʔdá
ovâydeʔman Jerusalem-piye dimú-ídí, iwe ovâyhéeʔąmídí in Jesus-ví t'ôekhuwaʔindá in
méesateʔin tsonnindádí näʔi häąwí napóe iʔgedi.

3 Hediho näʔin senäʔ Antioch iwedi ovâysandi näʔin wíje nange Phoenicia-á Samaria-á
iʔge diphade. Eeje in Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔin ovâytuʔan häąwí t'ąhkí háa in Hudíyo
dimuupíʔin dínpóeʔin, inbi khuu dâyjoeʔandi Jesus-víʔpiye dívímägi. Hedi näʔi hí' dit'oedi
hânho dihíhchanpóe.

4 Jerusalem búʔin senäʔ dipówá ihaydi, in méesateʔin t'owa-ádí in Jesus-ví t'ôekhuwaʔindádí
hedá in méesate iweʔin tsonnindádí in ovâysígíhógi. Ihaydiho Paul-ádí Barnabas-ádí
ovâytuʔan t'ąhkí iʔ häąwí Jôesi Tádádí ovâykhägeʔnandi díviʔąmídí iʔgedi.

5 Hebo wên Jesus-víʔpiye dívíwäyundeʔindá Pharisee t'owa-ân dimuu, hedi dívíwínúdí
ginnân ditú, "In Hudíyo dimuupíʔin t'owa-á dínkhâyʔąʔ in Hudíyoví k'ewe taadi
ovâytaaʔąmíʔin, hedá wáʔ nakhâyʔąʔ ovâytuʔâąmíʔin t'ąhkí iʔ tsontun Moses itaʔnandiʔ
dâyʔaʔginnamí."

6 Hediho indádí in Jesus-ví t'ôekhuwaʔindádí in méesate iweʔin tsonnindádí dívíwéʔgeʔan
näʔi häąwí iʔgedi dívíhéeʔąmídí.

7 Híwó hayho dívíhéeʔan, ihaydiho Peter iwínúdí ovâytuʔan, "Tíʔûuwin páadéʔin,
únhanginná hąyú hay paayo phade Jôesi Tádádí naa dídeʔmannin in Hudíyo dimuupíʔin
dovâyhéeʔąmídí ìví híwóʔdi tun dit'oe-ídí hedá iʔpiye dívíwäąyú-ídí.

8 Jôesi Tádá t'owa t'ąhkíví ánshaa ûnhanginná, hedi naʔin dînkeeyan iʔdá in Hudíyo
dimuupíʔin wáʔ ovâysígíhógiʔin iʔ Yąʔdâaʔi P'oewąąhâą ovâymägidi. Naʔin dímägi waabá in
ovâymägi.

9 Hedá ikeeyan t'ąhkí indádí naʔindádí handąʔ dímáaʔin, gá indi iví hí' ônwäyudi iʔdá inbí
t'aywóʔdi inbí píʔnädí ovâyjâaʔandân.

10 Heháadanho nää un ídaʔ Jôesi Tádá bînt'ayjaaʔąmíʔin? Undá ítsonpoeʔo in Hudíyo
dimuupíʔin Jesus-víʔpiye dívíwäyuʔin wên häąwên kâyʔin díviʔąmíʔin, hewänbo háa
bîntsonmáaʔindá naʔin wígínkodipí íviʔąmídí, nanbí thehtáy pahpáʔin wáʔ wänbo wídínkodipí.
Wí häąwí kháaʔi inbí t'ú'k'eegi bînʔíʔk'úyaʔ waagibá úvíʔoʔ. Haʔwâaʔwíʔúvíʔąmípí.

11 Naʔindá ívíwäyunde Nanbí Sedó Jesus-ví sígísehkanä ûnmuudibo dînʔaywoenídí, hedá in
Hudíyo dimuupíʔin wáʔ handidibá ovâyʔaywoení."

12 Ihayḏáhá' Barnabas-áḏí Paul-áḏí ovâyhée'an. In t'owa t'ąhkí diwé'gekw'ó'nin hândą' dikwoḏee ovǎnt'ôeyandeḏi in wíjeḏi ovâytụmáaḏí háa Jôesi Táḏáḏí ovǎnkhągé'nannin t'ąmągé'i pínnán t'ôe dǎn'ąmíḏí in Huḏíyo dimuupí'in t'owa-áḏí daji' ihayḏi.
13 Dännhí'bowa, ihayḏáhá' James-dá ginnân ihée'an: "Tí'ûuwin páaḏé'in, nää-á naa-áhá' dînt'ôeyan.
14 Simon Peter-di na'in dítụ'an Jôesi Táḏáḏí in Huḏíyo dimuupí'in t'owa wá' ovây'áyîngimáa'in, heḏi handiḏi dînkeeyan wên in diweḏi ovâyhógi'in iví'in ûnmúuníḏí.
15 In Jôesi Táḏáví tukhe'min hǎn'oebo hanbá ditú, heḏi háa Nanbí Sedó Jôesi Táḏá natú'in ginnân dâyta'nan:
16-18 'I' tsondi David-ví ây iweḏi'inbí tsonkhuu dínhándí wí tewhá nakanu'i waagi'inbá dipóe,
hewänbo wáy wí thaa naa owáy'ą' heḏá inbí tsonkhuu dovâywáymǎání.
Háa dimú'de waagibá dovâywáykwohkhâymáa.
Naa han dáykhâymáa heḏânho t'ąhkí in wé'gen t'owa dida'íḏí dítaa-í'in,
hąyú in Huḏíyo dimuupí'in dovâyhógi'in naví'in dînmúuníḏí.'
Ginho Nanbí Sedó Jôesi natú, i'ḏá hǎn'oe nä'i hąąwí t'owa ovâyhangin'ânnan."
19 Heḏá James gin wá' natú, "Nä'i hí' Jôesi Táḏá natú'i namuuḏi, ginnân naa dînchanpoe'o: Wígínkhây'ąhpí in Huḏíyo dimuupí'in Jôesivi'piye dívíts'anwąyụ'in âytụ'ąąmí'in háawin kây'in dây'ąmídí.
20 Han ívi'ąmívi'weḏi, âyta'namí ginnân âytụ'ąąmíḏí: Wídâyk'o'ípí i' koegî' nakoekhąąk'óe'i gá in wé'gen t'owa inbí jôesi dâymągiḏân, * heḏá wíyá to'wíví kwee-áḏí háa sendáḏí wídívíwho'kw'ôenípí, heḏá in animâa ovâyk'éwhihąnú'inbí píví i' ûnp'oe napeepî'-á wídâyk'o'ípí, heḏá i' ûnp'oe wänbo-á wídâyk'o'ípí. †
21 Gin naa otû' gá nä'i hąąwí i'geḏi Moses ita'nandân, heḏi kaykhanwówá thaa waagi Huḏíyoví méesate eeje báyékí pąayo phaḏe waabo nä'in Moses ita'nannin t'owa dâytundo', heḏá iví hí'-á t'ąhkí bú' naná' deeje ônt'ôe'o'."

In Huḏíyo dimuupí'in Jesus-ví'piye dívíwąyunde'in wên ta'nin ovâysan

22 Heḏiho in Jesus-ví t'ôekhuwa'indá in méesate'in tsonnindá heḏá t'ąhkí in wé'gen méesate'indá ginnân ditú, "Wên senä' na'inbí'weḏibá dimuu'in âyde'mamí, heḏi Antioch-piye âysaaní Paul-á Barnabas-á indáḏí." Heḏiho Silas-á Judas-á ovǎnkê', nä'i Judas-áho Barsabbas gin wá' nakhąwą. In méesate'in t'owaḏi nä'in senä' báyékí ovǎn'a'gin.
23 Heḏi wên ta'nin indáḏí dâyho' ginnân nata'muu'in:
"Un Huḏíyo ímuupí'in hebo nanbí tí'ûuwin páaḏé'in ímuu'in, un oe Antioch bú' heḏá in nange Syria-á Cilicia-á íthaa'in, na'in Jesus-ví t'ôekhuwa'indá heḏá in méesate'in tsonnindá unbí tí'ûuwin páaḏé'in gimuu'indi wâysengitụmáa.
24 Na'in gínhanginpóe wên t'owa nǎweḏi dimää'indi piháawi hąąwí wovâytụ'annin, heḏiho inbí hí' dínmuuḏi wí'únhanginnáhpí háa úví'ąmí'in, heḏá t'ąhkí únbéeḏee. Hebo na'indá hą'in t'owa wí'âytụ'anpí ha'wâa díví'ąmí'in.
25-26 Heḏânho ívíwé'ge'an heḏi âywéhpêe'andi gitú híwó namúuní'in Paul-á Barnabas-á unbí'piye wâysaaníḏí. Indá senä' âysígí'in damuu, heḏá dakhâymuu inbí wówátsi Nanbí Sedó Jesus Christ-gî' dänmǎníḏí. Heḏá wá' gitú híwó namúuní'in wây-á wên senä' âyde'mamíḏí indáḏí damú-íḏí,
27 heḏiho Judas-á Silas-á âysan. Háa nä'in ta'nin diwe âyta'nan waa indibo hanbá wovâytụhkankhâymáa.
28-29 I' Yą'ḏâa'i P'oewąahąą natú híwó wínamuupí'in wí hąąwí kây'i wâytụ'ąąmíḏí úví'ąmíḏí heḏá na'in wá' hanbá gichąą. Hebo nä'i hí'-áho únkhây'ą' bîn'a'ginnamí'in: Wívînk'o'ípí i' koegî' in wé'gen t'owa inbí jôesi dâymągi'i', heḏá wívîn'ûnp'oek'o'ípí, heḏá in animâa ovâyk'éwhihąnú'inbí píví i' ûnp'oe napeepî' wívînk'o'ípí, heḏá wíyá to'wíví kwee-áḏí háa sendáḏí wí'úvíwho'kw'ôenípí. Nä'i hąąwí wí'úví'anpíḏí híwó únpúuwí. Sndgiḏiho'."
30 Heḏiho Judas-á Silas-á Barnabas-ä haḏa Paul-á Antioch-piye ovâysan. Dipówá ihayḏi in méesate'in t'owa t'ąhkí ovâywé'ge'an heḏi in ta'nin ovâymągi.
31 In t'owa dâytunnan dihayḏi hânho dihíhchanpóe in híwó'nin tumakhe dit'oeḏi.
32 Judas-áḏí Silas-áḏí Jôesi Táḏáví tukhe'min damuuḏi in Jesus-ví'piye dívíwąyunde'in báyékí ovâyhée'andi ovâytụ'an kwee waa sen waa di'ąąníḏí, heḏi inbí hí'ḏí ovâykhągé'nan shánkí kay'indi dívíwąąyú-íḏí.

---

* **15:20** 15:20 In Huḏíyo dimuupí'in t'owa-á dâyhąąwíkhíjé inbí jôesi dínmúuníḏí, heḏi koegî'-áḏí wíyá hąąwí-áḏí nä'i jôesivi'piye dâyhújа' dây'a'ginmäänídí, heḏáhá' i' koegî'bá dâykụ'ch'áaḏe' in t'owa dâyk'o'íḏí. In Huḏíyo dichanpoe'o nä'i koegî' dâyk'oeḏá, in wé'gen t'owavi jôesi dây'a'ginmä' waagibá dívi'ąmí. † **15:20** In Huḏíyo dínkhąąk'óe nä'i píví na'ûnp'oepeepî' dâyk'o'íḏí, heḏiho in Jesus-ví t'ôekhuwa'in wíḏida'pí in Huḏíyo dimuu'in gi'bi píví dâyk'o'í'in in Huḏíyo dimuu'in wí'ovâyháachannamípíḏí.

33-34 Ihay hą̈yṵ thaa iwe daʾän, ihayḏáháʾ datṵ Jerusalem-piye dawáymú-íʾin, iweḏibáho
páaḏé ovän̈punjôn. In Jesus-víʾpiye díviwä̈yundeʾin Antioch-ʾin dimuuʾindi ovän̈tṵʾan,
“Jôesi Táḏáḏí wovän̈ʾą̈yîngihûuwí hä̈ą̈ p'óegé damändi,” heḏi damää.
35 Hebo Paul-á Barnabas-áḏí oe Antioch-bo dänwóyi̱ʾ. Eewân indá heḏá báyékí wây-á
dikw'óʾnindáḏí Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví híʾ in t'owa ovâyt'ôeʾoʾ.

Paul-áḏí Barnabas-áḏí dänwije

36 Wí hą̈yṵ thaa naphaḏe ihayḏi Paul-di Barnabas óetṵʾan, “Jaho gawáymú-í t'ą̈hkí búʾ
eeje, hä̈ą̈ Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví tun äntunphaḏe eeje, heḏá hą̈ʾin méesateʾin tíʾûuwin
páaḏéʾin änmúuní, gänhanginpúuwíḏí tigú híwóʾgí dimän.”
37 Barnabas-á nadaʾ John Mark indáḏíbá dän̈húuwíʾin.
38 Hebo Paul-á wínahíjepí. Iheʾjiḏiḏąʾ natṵʾ Mark-á indáḏí wíḏän̈hûuwípí, gá oe Pamphylia
nange dijiʾ ihayḏi ovän̈joeʾandân, heḏi iwe Mark wíyá wínadaʾpí indáḏí in t'ôe iʾą̈míʾin.
39 Heḏi ívíwo dän̈tṵhkannandi dänwije. Barnabas-di Mark óekêʾ i-áḏí damú-íḏí, heḏi kophé
iweḏi oe Cyprus-piye damää. Hewänbo Paul-dá Silas-á óedeʾman.
40 In Jesus-víʾpiye díviwä̈yundeʾin díviʼjûusuʾan Jôesi Táḏáḏí ovän̈sígíʾą̈yînhûuwíʾin, heḏi
damää.
41 In nange Syria-á Cilicia-á i̱ʾge damää, heḏi in méesateʾin t'owa ovâykhä̈ągeʾnan shánkí
kayʾindi díviwä̈ą̈yṵ-íḏí.

16

Paul-áḏí Silas-áḏí Timothy namää ovän̈khä̈ągeʾnamíḏí

1 Cilicia nange iweḏi Paul-á Silas-á näʾi búʾ Derbe-piye damää, heḏá wíyá búʾ Lystra-á.
Iwe wí sen Timothy gin nakhą̈wą̈ʾiʾ nathaa, i-á Jesus-víʾpiye iwä̈yundeʾi namuu. Iví jíyá
Huḏíyo-ân ûnmuu, heḏi iʾ wáʾ Jesus-víʾpiye iwä̈yṵ, hebo iví táḏá-á Greek-ân ûnmuu.
2 In Jesus-víʾpiye díviwä̈yundeʾin oe Lystra-á Iconium-dá dithaaʾin ditṵʾ Timothy-á
híwóʾdi sen namuuʾin.
3 Paul nadaʾ Timothy-di ovän̈yṵṵhûuwíʾin, hewänbo páaḏé óehoʾ iʾ Huḏíyoví k'ewe taaḏi
óetaaʾą̈míḏí, gá ee dimän niʾge báyékí Huḏíyo dithaaḏân, heḏi indá t'ą̈hkí dínhanginná
Timothy-ví táḏá Greek ûnmuuʾin.
4 Iwáy búʾ iwéngé dimän dihayḏi in méesateʾin t'owa ovâyhanginʾânnan háa in Jesus-ví
t'ôekhuwaʾindá heḏá in méesateʾin tsonnindá oe Jerusalem ditṵʾin, heḏá ovâytṵʾan näʾi híʾ
dâyʾaʾginnamíʾin.
5 Heḏi in méesateʾin t'owa shánkí kayʾindi díviwä̈yṵ, heḏá shánkí wänbo t'owa-á
díviwä̈yṵhon.

Háa Paul oe Troas imûʾin

6 Oe Asia iʾ Yä̈ʾḏâaʾi P'oewąąhą̈ąḏi Jôesi Táḏáví híʾ i̱ʾgeḏi wíʾovâyhíʾmägipí, heḏiho in
nange Phrygia-á Galatia-á i̱ʾge diphaḏe.
7 Oe Mysia nange nantaa dipówá ihayḏi näʾi nange Bythinia ditsuḏedaʾ, hewänbo iʾ
Yä̈ʾḏâaʾi P'oewąąhą̈ąḏi ovâykhą̈ąʾan.
8 Heḏiho Mysia nange i̱ʾge wáʾ daphaḏe, heḏi Troas búʾ iwá dapówá.
9 Iʾ khun Paul wí hä̈ą̈wí ûnkeepóeḏí imûʾ waagibá ûnpóe. Wí sen Macedonia-wi iví
páaḏépiye nawindi kayʾindi óedaʾmáa, “Nää Macedonia-piye ókäʾve naʾin díkhä̈ągeʾnamíḏí.”
10 Heḏi Paul näʾi ûnkeepóe i̱ʾgeḏi dítṵʾan dihayḏi wesebo naʾin ívíkhâyʾan Macedonia-
piye gimú-íḏí, gínhanginnândi taʾgendi Jôesi Táḏá nadaʾ iví híwǫ̈ʾdi tun in t'owa iweʾin
âyt'ôeʾą̈míʾin. *

Oe Philippi búʾ Lydia-á Jesus-víʾpiye iwä̈yṵ

11 Troas-di kophé iweḏi gimäädi iʾ p'ojâaḏi Samothrace-piye gipówá, heḏá wíyá tháwändá
iweḏáháʾ näʾi búʾ Neapolis-piyá gimää.
12 Iwe iʾ kophé iweḏi giwą́, heḏi nangeḏibo oe Philippi-piye gimää. Philippi-á hayʾi búʾ
namuu Macedonia nange iwe, heḏi báyékí Rome-ʾin t'owa iwe dithaa. Hą̈yṵ thaa iwebo
ívíwóyi̱ʾ.
13 Iʾ kaykhanwówá thaa-á iʾ búʾ tehpaa phóḏi jáʾwépiye gipee, ihayḏáháʾ p'oʾk'áygépiyá
gimää, gá gichanpóeḏân in Huḏíyo t'owa iwepiye dimääʾą̈ dívíjûusuʾą̈míḏí. Iwá wên kwiyą̈ʾ
diwéʾgekw'ó, heḏi nange ívíkw'óḏiḏi âyhéeʾan.
14 Wí kwee in diweḏi nakhą̈wą̈ Lydia gin. I-á Thyatira búʾwi-ân namuu, heḏi iʾ aa p'í
tsą́ąwą̈ʾiʾ ívíwo nachą̈ʾmuuʾi kṵhchaʾi namuu. IʾḏÁ Jôesi Táḏá óeʾaʾginmäʾ, heḏi Paul-ví híʾ
ônt'ôeyandeḏi Nanbí Sedó Jôesiḏi óekhą̈ągeʾnan háa natṵʾin isígíkáyjíḏí.

---

* **16:10** Luke nää indáḏí naji̱ʾ, iʾ to näʾi hä̈ą̈wí itaʾnandiʾ.

15 Lydia-á heḏá iví k'aygiʔindá dívíwäyuḏi ovâyp'óʔp'oeʔan. Ihayḏiho iʔḏi naʔin dítuʔan,
"Nää-á únhanginpóe naa taʔgendi Nanbí Sedóvíʔpiye dáywäyundeʔin. Heḏáho naví tewhá
eepiye bíkäʔve, heḏi iwebo úvíwóyíʔní." Hânho kayʔindi dítuʔmáaḏího gimää.

Paul-á Silas-á ovänpansóge

16 Wí thaa ee dívíjûusuʔoʔ ipiye gimän dihayḏi, wí aʔyúḏí díjay. Näʔi aʔyú-á wên t'owaḏi
óekumä, heḏi wí yäʔḏâapîʔ p'oewäähäädi óemáa. Näʔi p'oewäähäädi hää t'ähkí híʔ óetuʔoʔ
natúunídí háa t'owa dínpuwagíʔoʔin. Ivi tsonnin häyú-anho dâychäʔhónde ʔ iʔ iʔoʔiʔḏi.

17 Heḏi Paul-á naʔindá iʔ aʔyú gínwóejiʔḏi ituwínúndeʔ ginnân: "NäʔinsenäʔdáJôesigîʔ
dívít'ôemáa, i-á iʔ shánkí kw'áyewi namuu. Indá wovâytuʔäämí háḏídí wovâyʔaywoení'in."

18 Häyú thaa ginho iʔoʔ Paul nat'ayjaapóe píhay, heḏiho ibéedí iʔ yäʔḏâapîʔ p'oewäähää
óetuʔan, "Jesus Christ-di naa dînk'ûʔ wíjôeníḏí, häʔi aʔyúvíʔweḏi ópeeve." Heḏi iʔ p'oewäähää
wesebo ûnpee.

19 Iʔ aʔyúví tsonnin dínhanginná iʔ aʔyúḏí wíyá wíʔovâychäʔt'ankhâymáapíʔin, heḏiho indi
Paul-á Silas-á ovänyäʔḏi ovänkhóhkayʔan iʔ búʔwin p'óʔḏédíʔin dikw'óʔ diwepiye iʔ búʔ pinge,

20 heḏá ovâytuʔan, "Näʔin Huḏíyo senäʔdá nanbí búʔ iwe in t'owa ovâyt'eʔyaʔdoʔ.

21 Indá inbí khuu nanbí t'owa ovâyhäʔoʔ, heḏi naʔin gínkhääk'óe näʔin khuu âykáyjíʔin háa
âyʔaʔginnamíʔin, naʔindá Rome t'owa gimuuḏi."

22 Heḏiho in wéʔgen t'owa iwe diji'indi Paul-á Silas-á ovänyäʔ, heḏi in búʔwin tsonnindi
inbí aa ovänwhéeʔan, heḏi ditsonpóe ovänwhääníʔin.

23 Báyékí ovänwhäḏi ihayḏáháʔ ovänpansóge, heḏi iʔ pan tewhá áyíʔdi óetuʔan híwó
ovänʔáyîngiʔämíʔin.

24 Gin óetuʔan dihayḏi iʔḏá pan tewhá pinge ovänsóge, heḏi ovänpóʔt'ääk'ûʔ.

25 Khun pinuḏi häädi Paul-á Silas-á dänjûusuʔoʔ heḏá dänkhaʔwoʔ Jôesi Táḏá
óekúʔdaaʔämídí. In wéʔgen pan dikw'óʔnindi ovänt'ôeyandeʔ.

26 Ihayḏi tsíkhagipí iʔ nan hânho naʔäʔyäpóe, heḏi iʔ pan tewhá tepú wänbo naʔäʔyäpóe. We-
sebo iʔ pan tewhá phóḏi nakhuuḏee, heḏi iʔ kaḏéna in pan ovâywhiʔkw'óḏiʔi dínwhisuuḏee.

27 Iʔ pan tewhá áyíʔdi najósaʔwo heḏi iʔ pan tewhá phóḏi nakhuʔundi imûʔ, heḏiho naʔän
t'ähkí in pan dishavepeeʔin, heḏiho iví tsijó pháʔ iwhahkêʔ heḏi ipikheʔkhâymáawän.

28 Hebo Paul ituwínú, "WíʔbowívíwäʔämípíNaʔindá t'ähkí waʔḏi nääbo gikw'ôn."

29 Iʔ pan tewhá áyíʔdiḏi wí toʔwí óetuʔan, "Wên phakó dînmáʔ," heḏi ônmaaḏi iʔ pan tewhá
ee iwäänäts'úḏe. Hânho nathathapoeʔo nakhunwôedaʔḏi, heḏi wesebo Paul-áḏí Silas-áḏí inbí
páaḏépiye idégeʔdisóge.

30 Heḏi iwínúḏí oe jáʔwépiye ovänpiye heḏi oväntuʔan, "Naví sedóʔin, hânnan dáyʔämí naa
dînʔaywoeníḏíʔ?"

31 Indi óetuʔan, "Nanbí Sedó Jesus-víʔpiye bíwäyú, u-áḏí uví k'aygiʔindáḏí, handiḏânho
wovâyʔaywoení."

32 Heḏi Paul-áḏí Silas-áḏí Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví híʔ iʔ pan áyíʔdi-á heḏá t'ähkí iví
k'aygiʔindá ovâytuʔan,

33 heḏi wese iʔ khun iʔ pan áyíʔdiḏi ovänhoʔ ovänʔowêeḏi-íḏí ee datsaʔan deeje, heḏá
wesebo-á i-á heḏá in wéʔgen iví k'aygiʔindá ovâyp'óʔp'oeʔan.

34 HeḏáháʔPaul-á Silas-áḏí iví tewhá eepiye ovänpiye heḏá ovänhúujôn. I-á iví k'aygiʔindá
t'ähkí ívíwo dihíhchanpóe, nää-áho Jôesi Táḏávíʔpiyedívíwäyuḏi.

35 Wíyá tháwän hédéndí in búʔwin tsonnindi wên áyíʔnin senäʔ ovâysan iʔ pan áyíʔdi
óetuʔäämídí Paul-á Silas-á ovänmaʔp'äädi-íʔin.

36 Iʔ pan áyíʔdiḏi Paul óetuʔan, "In búʔwin tsonnindi naa dítuʔan wänmaʔp'äädi-íʔin. Nää-
áho damú-í. Jôesi Táaḏáho wovänʔáyîngihûuwí."

37 Hebo Paul-dá in áyíʔnin senäʔ dipówáʔin ovâytuʔan, "Tobá wí t'aywóʔdi wíḏînshaapí
wänboʔ, heḏá tobá oe Rome gänkhäwäta'k'óe wänboʔ, in búʔwin tsonnin ditsonpóe naʔin
díwhääníʔin in t'owa t'ähkí dímúuní iwe, heḏáháʔ dípansóge. Heḏá nää-á kaaḏibo wáypiye
dísaaníʔin didaʔ. Hebo háʔto han díʔämí. Jaʔovâytuʔannäwewíʔbo diʔää-í heḏi indân
dípeemäání."

38 Heḏiho in áyíʔnin senäʔdi in búʔwin tsonnin ovâyt'ôeʔan háa Paul natúʔin. In wíje Rome-
ʔin damuuʔin in tsonnin dínhanginpóe ihayḏi hânho dikhunwôedaʔpóe,

39 heḏiho iʔ pan tewhá eepiye dimää heḏi kayʔindi ovänt uʔan, "DînʔowójéundiʔHeḏáháʔ
iweḏi ovänpiye heḏi ovändaaʔan iʔ búʔḏí dapee-íʔin.

40 Heḏiho pan tewhá eeḏi dapeeḏi Lydia-víʔpiye damää. Iwe in Jesus-víʔpiye
dívíwäyundeʔin ovâykweewaasenwaatuʔandi ee búʔḏí dapee.

17

Oe Thessalonica búʔ Paul-á iví k'emaʔindá ovâyt'ôephaḏekannan

1 Paul-á Silas-á näʔin wíje búʔ Amphipolis-á Apollonia-á i̱ʔge daphade, ihaydáháʔ Thessalonica búʔ dapówá. Iwe wí Hudíyoví méesateʔay dínk'óe.
2 Hedi Paul iʔ Hudíyoví méesate eepiye namää, ihaydąʔ iʔo waabá wąhąą namää wänboʔ. Eewá poje jâadi kaykhanwówá thaa eeje Jôesi Tádáví taʔnin ovâytundoʔ, hedi i-ádí indádí dívíhéeʔan itunnan niʔgedi.
3 Háa Jôesi Tádáví taʔnin natundaʔin ovâythayyan, hedá ovâykeeyan näʔin taʔnin taʔgendi natûʔnin iʔ toʔwí Jôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí it'ôephadekhâymáadáháʔ nachuwagíʔo, hebo wíyá nawáywówápuwagíʔo. Hedá ovâytuʔan wáʔ, "Näʔi Jesus, ivi̱ʔgedi naadi wâytumáaʔiʔ, i-ân iʔ namuu Jôesi Tádádí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoenídí."
4 Wên Hudíyo iwe dijiʔindá hedá báyékí Hudíyo dimuupíʔin Jôesi Tádá dâyʔaʔginmäʔindá, hedá báyékí p'óʔdédíʔin kwiyąʔ wáʔ, indá dívíwąyu taʔgen namuuʔin háa Paul natûʔnin, hedi Paul-ádí Silas-ádí dívíwón.
5 Hewänbo in wéʔgen Hudíyo-á dithúupóe báyékí t'owa dívíwąyudi, hediho wên senäʔ dichąʔmuupíʔin hąądi waa ee búʔ pinge dívíkwinumáaʔin ovâyhógidáháʔ báyékí wây-á t'owa ovâywéʔgeʔan, hedi ovâyt'eʔyaʔnandi ee búʔ t'ąhkí dínwänpitú. Ihaydáháʔ in Hudíyo-ádí in senäʔdádí wí sen Jason gin nakhąwąʔiví tewhá eepiye dimää, i-á Jesus-víʔpiye iwąyundeʔi namuu, hedi in phódi ônthâaníʔin dívíkhąądeʔ. Paul-á Silas-á ovǎntuwąmáa oe jáʔwé ovǎnpeeyé-ídí in t'owaví páadépiye.
6 Hebo in wíje wíʔovǎnshaapí, hediho in senäʔdi ovâypiye Jason-dá hedá in wéʔgen Jesus-víʔpiye dívíwąyundeʔindádí. Khóhkaydi in búʔ tsonninbíʔpiye ovâyhoʔ, hedi dívítuwínúndedi ditûʔ, "Näʔin senäʔdi wąhąą dimää wänbo t'owa ovâyt'eʔyaʔdoʔ, hedi nää-á nǎäwá dipówá.
7 Hedi näʔi Jason-dá ovâysígíhógi. T'ąhkí näʔin t'owa iʔ tsondi Caesar-ví tsontun dâyʔaʔginhąnúndeʔ. Ditûʔ wí toʔwí Jesus gin nakhąwąʔiʔ iʔ kodi tsondi namuu."
8 Hediho in t'owa t'ąhkí hedá in búʔwin tsonnindá dit'oe ihaydi dit'ayyaapóe.
9 Ihaydiho in tsonnindi Jason-dá in i-ádí dijiʔindádí ovâychąʔwáʔâakannan ovâymaʔp'ąądi-ídí.

Oe Berea búʔ báyékí t'owa Jesus-víʔpiye dívíwąyu

10 Wesebo iʔ khun in Jesus-víʔpiye dívíwąyundeʔindi Paul-á Barnabas-á wíyá búʔpiye ovǎnsan, Berea gin dâytuʔoʔiʔ. Iwe dapówá ihaydi iʔ Hudíyoví méesateʔay eepiye damää.
11 In t'owa iweʔindá in Thessalonica-winbí shánkí dikhâymuu ovǎnt'ôeyaanídí. Háa datúʔin dit'ôeyandaʔ, hedi thamuwaagi Jôesi Tádáví taʔnin dâytundoʔ dínhanginpúuwídí tigúba háa ovâytuʔan waa taʔgen namuuʔin.
12 Báyékí t'owa inbí híʔ ovǎnwąyu, in diwedi wên p'óʔdédíʔin Greek senäʔdá kwiyąʔdá dijiʔ.
13 Hewänbo wên Thessalonica-win Hudíyo dínhanginpóe Paul-dá Jôesi Tádáví híʔ oe Berea wáʔ ovâyt'ôeʔoʔ, hediho iwepiye dimääadi báyékí t'owa hânho ovâyt'eʔyaʔnan.
14 Wesebo in Jesus-víʔpiye dívíwąyundeʔindi Paul oe mâap'oe k'áygépiye óesan, hebo Silas-á Timothy-á Berea-bo dänwóyíʔ.
15 Wên t'owa-ádí Paul namää, hedi indi Athens búʔpiye óehoʔ. Iwe iʔdi ovâytuʔan oe Berea-piye diwáymú-íʔin, Silas-á Timothy-ádí ovǎntuʔąąmídí hąądi dǎnkodi ihaydi iviʔpiye daʔąąíʔin. Hediho han díviʔan.

Paul-di in Athens-ʔin t'owa ovâyhéeʔan

16 WaʔdiPaul-di Silas-á Timothy-á oe Athens ovǎntsíkhaʔmáadíbo kodi wínachanpóepí imúndedi báyékí hąąwí dínkw'óʔdiʔ in t'owa dâykhíjédí inbí jôesi dínmuu waa dâychąąʔiʔ.
17 Hediho in Hudíyoví méesateʔay ee báyékí ovâyhéeʔan Hudíyo-á Hudíyo dimuupíʔindá, toʔwên Jôesi Tádá dâyʔaʔginmäʔin. Hedá wáʔ thamuwaa-á búʔ pinge dâyhąąwíkuʔch'áadeʔ iwe in toʔwên diphademännindá ovâyhéeʔoʔ.
18 Hedá wêndá senäʔ wáʔ iwe dijiʔ, indá in Epicurean t'owa-á Stoic t'owa-á inbí hąhkan dínmuuʔin dívíhąʔoʔ. * Näʔin senäʔ Paul-ádí dívítuhkandodi wên ditsikapóe, "Hânnan näʔi hąhsóʔyó natunjiʔ?" Hedá wêndá ditú, "Hádéeway piʔwên t'owaví jôesivíʔgedi ihíʔmáa." Gin ditûʔ gá Paul-di Jesus-víʔgedi ovâyt'ôeʔodân, hedi ovâytumáa nachuuʔin hedá nawáywówápóeʔindá.
19 Hediho in tunjowaʔvíʔpiye óehoʔ, ee okú eedi Areopagus gin dâytuʔoʔiʔ, hedi óetuʔan, "Naʔindáʔginginʔândaʔ näʔi ts'ąąbiʔ hąąwí i̱ʔgedi uʔdi t'owa ovâyhąʔoʔiʔ. Ti naʔin dít'ôeʔąmí i̱ʔgedi?
20 Báyékí hąąwí nǎwe bihéeʔandi wémûu wänbo wígit'oepí, hedânho háa natundaʔin gínhanginnáaníʔin gidaʔ."
21 (In Athens-windádí hedá in jáʔwéʔin t'owa iwe dithaaʔindádí hąądi wänbo t'ąhkí hąąwí wänbo ts'ąąbiʔ namuu i̱ʔgedidąʔ dívíhíʔmáa hedá dit'oeʔo. Hedânkun han óetuʔan Paul.)

---

* **17:18** In Epicureans dívíwąyundeʔ iʔ shánkí híwóʔdi hąąwí in t'owagíʔ namuu dihíhchaanídí nää oepáa k'aydi. In Stoics-á dihąhkanjiʔ taʔgendi gihíhchaanídí wígínkhâyʔąhpí hąąwí wänbo gidaʔí-in hediháa wáydí wänbo wígihaytaachaanípí.

22 Heḏiho Paul in tunjowaʾví páaḏépiye iwı́nú heḏi ovâytu̱ʾan, “Un Athens-ʾin t'owa, naaḏi
wâymúndeʾ un báyékí únhäa̱wíkw'óʾnin bînʾaʾginmäʾin.
23 Unbí búʾ i̱ʾge ojiḏi wáyjé unbí jôesi bînʾaʾginmäʾi dómûʾ, heḏá waʾ wí antâa-á dómûʾ,
iwe bînhäa̱wíkw'óeʾó iʾ bînʾaʾginmäʾigîʾ, heḏi eeḏi gin natanʾmuu: Wí jôesigîʾ näʾi antâa âypaa,
tobá iʾ âytaapí wänboʾ.’ Näʾi maḏi bînʾaʾginmäʾ tobá bîntaapí wänboʾ, heḏiho nää-á ivı́ʾgeḏá
naaḏá wâyt'ôekankhâymáa.
24 “I-á Jôesi Táḏá namuu, i-á näʾi nan oepáa-á heḏá iʾ häa̱wí t'a̱hkí iwe nakw'óʾdi-á ikhíjé,
heḏi i-á oe makówá-á nää nangá shánkí natsonjiʾ. Heḏânkun iʾ méesate t'owa dâykw'óḏi
eejeḏa̱ʾmân wínathaapí.
25 Heḏiho t'owavíʾweḏi khä̱geʾ wänbo wíʾûntáypí, gá häa̱wí wänbo t'owa dâypaʾi
wíʾûntáypíḏân. I’ḏânkun t'owa t'a̱hkí inbí wówátsi-á inbí ha̱a̱-á heḏá häa̱wí díntáyʾi t'a̱hká
ovâymäʾ.
26 Jôesi Táḏáḏí wêe sen ikhíjé, heḏi iweḏiho t'a̱hkí nangeʾin t'owa dipu̱ya̱ nää oepáa k'aydi
t'a̱hkí dívíthaayé-íḏí. Hewänbo in dipu̱ya̱píḏíboʾ Jôesi Táḏá iʾánshaaʾan ha̱a̱ḏi heḏá wéngé
dívíthaayé-íʾin.
27 Jôesi Táḏáḏí in t'owa ovâykhíjé indi óenuuwá̱-íḏí, heḏi háḏéebá óeshaa-í óetu̱wá̱máaḏí.
Hewänbo taʾgendi naʾin t'owavíʾweḏi kayi̱ʾ wínajihpí, wêeviʾweḏi wänbo-á joe.
28 Jôesi Táḏá namuuḏânkun naʾin giwówájiʾ, heḏá ívíʾa̱ʾyänmáa, heḏá t'owa-á gimuu. Wáy
wên unbí taʾkannin wänbo ditú̱, ‘Naʾin wänbo ivı́ ây gimuu.’
29 Heḏiho Jôesi Táḏáví ây gimuuḏi wígínkhâyʾa̱hpí giʾâa̱nı́ʾin i-á wí häa̱wí waagiʾbá
namuuʾin t'owa i̱ʾgeḏi diwänpiʾánshaapóeḏí inbí mandibo dâypaaʾiʾ óeḏoḏi háa kwá̱k'u
ts'a̱ʾiʾḏi háa k'uuḏi.
30 Jôesivı́ʾgeḏi t'owa híwó wíḏikaʾpóyaʾpí ihayḏi, iʾḏi wíʾovâytu̱ʾanpí ihayḏiho naná
ovâytuhcha̱a̱nú-íʾin, hewänbo nää t'owa t'a̱hkí wéngé t'a̱hkí dijiʾin ovâytu̱máa inbí t'aywóʾdi
dâyjoeʾa̱mı̂ḏí wíʾovâytuhcha̱a̱nú-ípíḏí,
31 gá owáy wí thaa ideʾmandiʾ naná diwe ovâytaʾgekeekw'ôení t'a̱hkí t'owa háa híwó háa
híwóhpí díví ʾannin, heḏi wí senho óesóge gin ovâytu̱ʾa̱mı́ḏí, heḏi näʾi sen óeówáywówápaaḏi
thayʾeeḏi dînkeeyan óesógeʾin” gin Paul-di ovâytu̱ʾan.
32 Wí toʾwí nachuuʾi nawáywówápóe i̱ʾgeḏi dit'oe ihayḏi, wên dip'âaji̱ḏi t'a̱mäge Paul
óetu̱máa, hewänbo wây-á wêndá ditú̱, “Owáy wíyá ha̱a̱ḏi näʾi bihéeʾandiʾ wíyá git'oe-íʾin
gidaʾ.”
33 Heḏi Paul iweḏiho namää.
34 Wên senäʾ ivı́ hıʾ ônwa̱yu̱ḏi i-áḏí dívíwón. Wí sen in diweḏi Dionysius gin nakha̱wá̱, i-á
Areopagus-wi tunjowaʾ diweḏiʾiʾbá namuu. Wí kwee wáʾ iwa̱yu̱, Damaris gin nakha̱wá̱ʾiʾ.
Heḏá wáy wây-á t'owa iwe dijiʾin wáʾ dívíwa̱yu̱.

18

Paul-di Jôesi Táḏáví híwó̱ʾdi tun oe Corinth búʾ ovâyt'ôeʾan

1 Näʾi naphaḏe ihayḏi Paul Athens-di namää, heḏi Corinth búʾ napówá.
2 Iwe wí Huḏı́yo sen Aquila gin nakha̱wá̱ʾiʾ óets'antaa, i-á oe Pontus nange naʾaypu̱ya̱.
Ivı́ kwijó Priscilla-áḏí Italy nange wa̱ha̱a̱ḏi dats'anpówá, gá iʾ Rome-wi tsondi p'óʾḏéḏı̂ʾ
Claudius-di t'a̱hkí in Huḏı́yo oe Rome-di ovâykhehpiyeḏân.
3 Paul-á näʾin wíjeʾinbíʾpiye namää heḏi indáḏí iwóyı́ʾ. I-áḏí indáḏí teʾaapaʾin dimuuḏi
wéʾge dívít'ôeʾan.
4 Kaykhanwówá thaa eeje Huḏı́yoví méesateʾay eepiye Paul namääʾa̱, heḏi kayʾindi
ovâyhéeʾoʾ. Ikha̱a̱ḏe Huḏı́yo dimuuʾin heḏá Huḏı́yo dimuupíʾindá ivı́ hıʾ ônsígíʾa̱mı́ḏí.
5 Silas-áḏí Timothy-áḏí Macedonia-ḏi dapówá ihayḏiho Paul wíyá wíʾiteʾaapaapí, hebo
thaa t'a̱hkí Jôesi Táḏáví hıʾ in t'owa ovâyt'ôeʾoʾ, heḏi thayʾeeḏi in Huḏı́yo ovâyhá̱ʾoʾ Jesus-
áho namuu iʾ toʾwí Jôesi Táḏáḏí óesógeʾiʾ t'owa ovâyʾaywoenı́ḏí.
6 Hewänbo wíʾônsígíʾanpı́ḏi ivı́ʾpiye dit'ayjaapóe, heḏá híwóhpı̂ʾḏa̱ʾ ivı́ʾgeḏi dívíhéeʾan.
Heḏiho ivı́ aa iweḏi inaʾjeepı́ḏi ovâykeeya̱mı́ḏí ovâyjoekankhâymáaʾin. Ovâytu̱ʾan, “Jôesi
Táḏáví ʾweḏi ípeḏeeḏá, unbíʾinnân únmuu, naa wíḏînchä̱a̱nú-ípí. Nää iweḏi páaḏépiye in
Huḏı́yo dimuupíʾinnân näʾi hıʾ dovâyt'ôekankhâymáa.”
7 Heḏiho ovâyjoeʾandi wí sen Justus gin nakha̱wá̱ʾiviʾpiye namää. Justus-á i Huḏı́yoví
méesateʾay núʾ nathaa, heḏi Jôesi Táḏá báyékí óeʾaʾgin.
8 Iʾ Huḏı́yo méesate p'óʾḏéḏı̂ʾ nakha̱wá̱ Crispus gin. I-áḏí ivı́ k'aygiʾindáḏí t'a̱hkí Nanbí
Sedó Jesus-víʾpiye dívíwa̱yu̱, heḏá báyékí wây-á näʾin Corinth-win t'owa wáʾ Jôesi Táḏáví
tun dit'oeḏi dívíwa̱yu̱ḏáháʾ ovâyp'óʾp'oeʾan.
9 Wí khun Paul-di Nanbí Sedó Jesus óemûʾ waagibá ûnpóe, heḏi Paul óetu̱ʾan,
“Wíʾunkhunwôedaʾípí ovâyt'ôeʾa̱a̱mı́ḏí navı́ʾgeḏi, wíviwóyı́ʾnípí.

10 Naadi wí'ą́yîngimáa, hedihо wí to'wídí wóeyą̂'dá há'to wóewą'ąmí, gá nää bú' báyékí t'owa naví'in dînpúuwí'in dithaadân."
11 Hedihо Paul wí pąąyodá píngé ee bú' iwóyí' Jôesi Tádáví hí' ovâyhą́'odi.
12 Oe Achaia nange wą̈hą̈ą̈ Gallio óep'ó'dédî'sóge ihayhą̈ą̈dibá, in Hudíyo dívíwé'ge'andi Paul ûnkenmää, hedi oe tunjó wháagépiye óeho'di Gallio óetu'an,
13 "Nä'i sendá t'owa ovâyhą́'o' Jôesi Tádá piháa óe'a'ginmäänídí, nanbí khuu gínmuu waagá yoe."
14 Paul ihí'khâymáawän hebo Gallio-di in Hudíyo ovâytu'an, "Nä'i sen wên háawin t'aywó'nin hedihá wên háawin wą̈hphade yą̈'dâapí'in namuu'in i'andáho', ihaydânho híwó namúuní naa dáytsíkha'ąmí unbí t'ehpide tun iví'piye wâyt'ôeyaanídí.
15 Hewänbo nää úvíwänpituhänbo wáy wí tun namuu i'gedi, wáy wí khą́wą̈ namuu i'gedá, hedá unbí khuu i'gedá. Hedáho unnânho únpikhây'ą̈' nä'i hą̈ą̈wí bînkodi'ąmí'in. Naa wó'da'pí otúunní'in gi'bi hą̈ą̈wí háa híwó'di háa híwóhpî' namuu'in."
16 Gin Gallio-di ovâytu'an dihaydi i' tunjó wháagé iwedi ovâykhehpiye.
17 Ihaydi in t'owadi nä'i Hudíyoví méesate p'ó'dédî' óeyą̂', i-á Sosthenes gin nakhą́wą̈, hedi Gallio-ví páadépiyebo óewhą̈', hewänbo háa díví'o'indi Gallio wí'óe'ą́yîngimągipí.

Paul oe Antioch bú'piye nawáymää

18 Paul oe Corinth bú'bo wíyá hą̈yú thaa iwóyí', hedáhá' in wé'gen Jesus-ví'piye dívíwą̈yunde'in ovâyjoe'andi i-ádí Priscilla-ádí hedá Priscilla-ví sen Aquila-ádí oe Cenchrea bú'piye dimää. Cenchrea iwe Paul óek'owa, t'owa ovâykeeyąmídí i'annin háa Jôesi Tádáví'piye iví tun imągi waa. * Iwedáhá' kophé iwedá oe Syria nangepiyá dimän.
19 Hebo iwe dipówápídíbo' oe Ephesus bú'piye dimää, hedi Aquila-ádí Priscilla-ádí ee bú'bo dänwóyí'. Paul-dá ovänjoe'andi in Hudíyoví méesate'ay eepiyá namää, hedi iwe in Hudíyo-ádí báyékí ihée'an.
20 Wêndi óedaa'an báyékí thaa indádí iwóyí'nídí, hewänbo Paul wínahíjepí.
21 Ovâysengitu'andi ovâytu'an, "Jôesi Tádá natúdáho naa wíyá unbí'piye owáy'ą̈ą́-í." Hedi iwedi kophé iwedi namää.
22 Oe Caesarea bú' napówá, iwedáhá' oe Jerusalem-piye namää in iwe'in méesate'in t'owa ovâysengitu'ąąmídí. Iwedáhá' oe Antioch-piyá namää.
23 Iwáy wą̈hą̈ą̈ báyékí thaa na'än, hedi iwedi oe Galatia nange i'ge t'ąhkí hedá Phrygia nange i'gá namää in Jesus-ví'piye dívíwą̈yunde'in ovâykhą̈ge'namídí shánkí kay'indi dívíwą̈ą̈yú-ídí.

Apollos-di Jôesi Tádáví híwó'di hí' oe Ephesus-á Corinth-á ovâyt'ôe'an

24 Ihayhą̈ą̈dibá wí Hudíyo sen Alexandria bú' iwe na'aypuyą̈'i' Apollos gin nakhą́wą̈'i' oe Ephesus-bá napówá. Nä'i sendá nahí'magan, hedá Jôesi Tádáví ta'nindá híwó'dá ôntaa.
25 I-á Nanbí Sedó Jesus-ví khuu i'gedi ûnhanginná, hedihо pín ta'gedi wây-á t'owa i'gedi ovâyhí'máa, hedá ą́yîngidá Jesus-ví'gedi ovâyhą́'o', tobá John i' p'ó'p'oekandiví hąhkan ni'gedidą' ûnhanginnân wänbo'.
26 Khunwôeda'ginpídíbo' in Hudíyoví méesate'ay ee Apollos-di ovâyhée'an. Priscilla-ádí Aquila-ádí dat'oe ihaydi inbí'piye óeho', hedi Jôesi Tádáví khuu shánkí thay'eedi ônthayyan.
27 Hedáhá' Apollos-á Achaia nangepiye napunda', hedi in Jesus-ví'piye dívíwą̈yunde'indi óetu'an híwó namuu'in namú-ídí, hedihо indi in Achaia-win Jesus-ví'inbá ûnmuu'in ovâyta'nan Apollos óesígíkáyjí'in. Apollos-á oe Achaia napówá ihaydi báyékí ovâykhą̈ge'nan in to'wên Jôesi Tádáví sígísehkanä ûnmuudi Jesus-ví'piye dívíwą̈yu'in.
28 Iví tun ûnkay, hedi in t'owa t'ąhkíví páadépiye in Hudíyo ovâytu'an pháa dívíwą̈yunde'in, hedi Jôesi Tádáví ta'nin ovâytundodi ovâythayyan Jesus-á namuu i' to'wí Jôesi Tádádí óesóge'i' t'owa ovây'aywoenídí.

19

Oe Ephesus bú' Paul-di Jesus-ví'gedi ovâyhée'an

1 Wa'di Apollos oe Corinth bú' wáy naji' ihaydi, Paul i' nange i'gedi na'ą̈ą̈di Ephesus bú' napówá, hedi wên t'owa John i' p'ó'p'oekandiví hí' ônwą̈yu'in ovâymû'.
2 Paul-di ovâytsika'yan, "Ti nä'i Yą̈'dâa'i p'oewąąhąą bînkê' úvíwą̈yu ihaydi?" Indi óetu'an, "Na'in wígínhanginnáhpí wí Yą̈'dâa'i P'oewąąhąą wänbo naji'in."
3 Paul-di ovâytsika'yan, "Háadan handi wovâyp'ó'p'oe'an?" Indi óetu'an, "Gá John i' p'ó'p'oekandiví hąhkan âywą̈yudân."
4 Paul-di ovâytu'an, "John-di in t'owa ovâyp'ó'p'oe'an gá inbí t'aywó'di dâyjoe'andân, hedi ovâytumáa, 'Naví tí'úugé wí napowagí'o'iví'piye úvíwą̈ą̈yú-í.' Hedi hą̈'i-á Jesus-ân namuu."

---

* **18:18** Wáyjédí in Hudíyo senä' inbí tun dívímä' Jôesigî' dívít'ôe'ąmídí, hedi inbí phó dâysôemä' inbí t'ôe dâybowa píhay.

5 Paul-ví hí' dit'oe ihayḏi ovâyp'ó'p'oe'an dâykeeyąmíḏí Nanbí Sedó Jesus-ví'piye
dívį́wą̈yu̱'in.
6 Heḏi Paul ivî'ḏi imank'û'ḏi i' Yą̈'ḏâa'i P'oewąąhąą dínwân, heḏi wíyá pi'wí tundi
dívį́hí'máa, heḏá Jôesi Táḏáví tukhe'min waabá dívį́hée'an.
7 Maḏi tą̈'ḏi wíje senä' iwe diji'.
8 Poje p'óe t'ą̈hkí Paul in Huḏíyoví méesate eepiye namää'ą̈, heḏi khunwôeda'ginpíḏíbo'
in t'owa ovâyhí'máa. Ovâythayjo' Jesus-ân namuu i' to'wí Jôesi Táḏáḏí óesóge'i' t'owa
ovây'aywoenídí, heḏi ikhą̈ą̈ḏe' ivî hí' ônsígí'ąmíḏí.
9 Hebo wáy wên díví́p'óhkây'andi wíḏíví́wą̈yu̱pí, heḏá Jesus-ví p'ôe i̱'geḏá híwóhpí-á in iwe
dikw'ó'nin ovâyhée'an. Heḏânho Paul-di nä'in ovâyjoe'andi in Jesus-ví'piye díví́wą̈yunde'in
i-ádí ovâyho', heḏi wí tewhá eepiye dimää, wí sen Tyrannus gin nakhą̨wą̈'i'ḏi t'owa
ovâyhą̨'o' iwe. Iwá Paul-di thamuwaagi Jôesi Táḏáví hí' ovâythayjo'.
10 Wíje pąąyo t'ą̈hkí Paul gin i'an, heḏi handiḏi in t'owa Asia iwéngé dithaa'in Na'inbí
Sedó Jesus-vi̱'geḏi dit'oe, Huḏíyo dimuu'indáḏí Huḏíyo dimuupí'indáḏí.

Sceva-ví e'nûn dida' in yą̈'ḏâapí'in p'oewąąhąą ovaykhehpeeyé-í'in

11-12 Jôesi Táḏáḏí Paul óekhą̈ge'nan pínnán t'ôe i'ąmídí, gi'bi hą̈ą̈wí in t'owa wémûu wänbo
dâymû'pî', heḏiho aa'ây hą̈ą̈wí deḏantâa hą̈ą̈wí itąge'i' in dihaykw'ó'ninbí'piye ovâyho',
heḏi dihehkháapóe, heḏá yą̈'ḏâapí'in p'oewąąhąą-á in t'owa ovâymáa'in dínpee.
13 Ihayhą̈ąbá wên Huḏíyo wá' wéngé t'ą̈hkí díví́jíyénde nä'in yą̈'ḏâapí'in p'oewąąhąą
t'owaví'weḏi ovâykhehpeeyé-íḏí. Nää-á indá díví́khą̈ą̈ḏe hanbá díví'ąmíḏí Jesus-ví khą̨wą̈
ônkhą̨yą̈'deḏi. Ginnân ovâytụmáa in p'oewąąhąą: "Nä'i Jesus-ví khą̨wą̈ dônkhą̨yą̈'de',
ivi̱'geḏi Paul-di in t'owa ovâyt'ôe'o', heḏiho naaḏi wítsonmáa nääbo ópeeve nä'i
t'owaví'weḏi."
14 Wí Huḏíyo owha' p'ó'ḏédî' Sceva gin nakhą̨wą̈'i tsé ihay e'nûn gin díví'o'in ûnkw'ó.
15 Hewänbo han ditú ihayḏi, i' yą̈'ḏâapî' p'oewąąhąąḏi ovâytụ'an, "Jesus dótaa, heḏá to'wí
Paul namuu'indá dînhanginná. Hebo undá — to'innan ímuu?"
16 Heḏi i' sen i' yą̈'ḏâapî' p'oewąąhąąḏi óemáa'i'ḏi ovâytsąąchą̈nuḏi hânho ovâymahpúu
ovâyt'an píhay, heḏi aawhée buugi'nin diwąhkanmuu'in i' tewhá iweḏi dishavepee.
17 In Ephesus bú' dithaa'in Huḏíyo-á Huḏíyo dimuupí'indá dínhanginpóe háa dínpóe'in,
heḏiho dikhunwôeda'póe, heḏi ditû' Nanbí Sedó Jesus hânho hay'i namuu'in.
18 Heḏi báyéki in Jesus-ví'piye díví́wą̈yu̱'in Paul-ví'we dipówá, heḏi
díví́t'aywó'dihą̈ą̈tsi'andá dâykeekw'óḏi háa díví́tsiyekanhonnin.
19 Wáy wên dichugekanhą̨'indá inbí chuge háhkan ta'di dâykán, heḏi dâyphahą̨nú in
t'owa t'ą̈hkí dâymúuníḏí. I' ta'di hą̈yú nachą̈'muu'in dâymaapaa ihayḏi p'ánäntą̈ maapaasôn
(50,000) kwą̈k'u ts'ą̈'i chą̈' napóe.
20 Handiḏiho shánkí wänbo t'owa Nanbí Sedó Jôesi Táḏáví hí' dit'oe'o heḏá i'piyá
díví́wą̈yunde'.

Háa Paul nakanda' waa

21 Nä'i hą̈ą̈wí napóe'i naphaḏe ihayḏi, Paul i'ánshaamägi namú-íḏí oe Macedonia
nangepiye heḏá Achaia nangepiyá heḏáhá' oe Jerusalem bú'piyá. Natú, "Owáy eepiye
omää ihayḏáhá' dînkhây'ą̈' oe Rome-piye wá' omú-í'in."
22 Oe Macedonia-piye wíje iví khą̈ge'nin isan, Timothy-á Erastus-á damuu, hebo i-á
shánkí hây tą̈hkí oe Asia nangebo iwóyi̱'.

Demetrius-di in t'owa ovâyt'e'ya'nan heḏânho híwóhpí díví'ąmíḏí

23 Ihayhą̈ą̈ḏi oe Ephesus báyéki t'owa dit'ayyaapóe in Jesus-ví p'ôe i̱'ge
dimänninbí'wepiye.
24 Wí sen Demetrius gin nakhą̨wą̈'i' iwe na'än, i-á kwą̈k'u ts'ą̈'i'ḏi ihą̈ą̈wípa'i namuu,
heḏi méesate hí'índi ipa', nä'i méesate-á i' kwee Diana dây'a'ginmä' iwe'i méesate hay'i
waagibá nakeet'óe'i'. Demetrius-á heḏá in wé'gen i-áḏí díví́t'ôemáa'indá híwó hay chą̈'
dínts'úya' inbí t'ôe iweḏi.
25 Heḏiho Demetrius-di iví t'ôe'in heḏá wây-á wêndá hą̨'bi t'ôebá díví'o'indá
ovâywé'ge'an, heḏi ovâytụ'an, "K'ema'in, únhanginná báyéki chą̈' nanbí t'ôe iweḏi
gínts'úya'nin.
26 Unbo bînmû' heḏá ít'oe háa nä'i sen Paul ikanhonnin. I' natû' in jôesi t'owa dâypa'in
dây'a'ginmäänídí ta'gennin jôesi wíḏimuupí, heḏi wí'gíngí nää Ephesus-á heḏá nä'i Asia
nange t'ą̈hká t'owa iví hí' ovâywą̈yu̱kannan, heḏá iví hí' ûnmuuḏi báyéki t'owa Diana-
ví'weḏi díví́jâa'an.
27 Háḏée nanbí t'ôe i̱'geḏi t'owa híwóhpí díví'ánshaa'ąmí'in napúuwí. Heḏá iweḏá maḏi
wá' napúuwí t'owa di'ąąní'in i' hay'i kwee Diana i' to'wí na'indi ây'a'ginmä'ivi méesate
wí'ûnchą̈'muupí'in. Heḏá tobáháa t'ą̈hkí t'owa nää Asia-windáḏí heḏá in wé'gen hą̈wéngé

t'ą̈hkí dithaaʔindáḏí nää óeʔaʔginmäʔ wänboʔ, maḏi nää iweḏi páaḏépiye diʔą̇ąní hayʔi wi̦namuupíʔin.”
28 In t'owa háa Demetrius natṷʔin dit'oe ihayḏi hânho dit'ayyaapóe, heḏi dívítṵwí̦núnde gin, “Diana nää Ephesus-wi namuuʔi báyékí hayʔi namuu.”
29 Heḏi shánkí báyékí t'owa diweʔgepóe, heḏi dívít'ehtṵwí̦núndeʔ, heḏi wên wíje senäʔ ovą̈nyą̇ʔḏi ovą̈nkhóhkayʔan oe búʔ pinge t'owa dívíwéʔgeʔoʔ iwepiye. In senäʔdá Gaius-á Aristarchus-á gin dakhą̇w̨ą̇, indá Macedonia nangewin damuu, heḏi Paul-áḏí wéngé t'ą̈hkí dänjíyéndeʔ.
30 Paul in t'owa dikw'óʔ diwepiye natsuḏedaʔ ovâyhéeʔą̨míḏí, hewänbo in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔindi óekhą̇ąʔan.
31 Heḏá wên Asia-win p'óʔḏédíʔin senäʔ Paul-ví k'emaʔin ûnmuuʔindi Paul ônt'ôesan óetṵʔą̇ąmíḏí in t'owaví páaḏépiye wíʔikeehûuwípíʔin.
32 In t'owa t'ą̈hkí wéʔge shánkí díntṵhkwíntṷ̇ʔ. Wênho wên háawên dívítṵwí̦núndeʔ, heḏá wây-á shánkí pìháa wänbo-á. Wên hą̈yṷ̇hayḏiḏą̇ʔ t'owa dínhanginná háaḏí diwéʔgepóeʔin.
33 Heḏi in Huḏíyoḏi wí sen Alexander gin nakhą̇wą̇ʔiʔ oe páaḏépiye óewí̦núḏí óetṵʔan háa natṷ̇ụníʔin. Heḏiho Alexander imannan in t'owa dívít'ôeyaaníḏí. Nadaʔ in t'owa ovâytṵʔą̇ąmíʔin in Huḏíyo wíʔovâyhíwóhpíchą̈ą̈nú-ípíḏí nä̈ʔi napuwamän niʔgeḏi.
34 Hebo Alexander-á Huḏíyo namuuʔin in t'owa dínhanginpóe ihayḏi t'ą̈hkíḏíbo maḏi wíje ôeḏa t'ą̈hkí shánkí kaygi wänbo dívítṵwí̦núndeʔ, “Nä̈ʔi Ephesus-winbí Diana hânho hayʔi namuu” gin.
35 T'ôeḏiwän iʔ búʔwi taʔkandiḏi hândą̇ʔ ovâykannan in t'owa, heḏi ovâytṵʔan, “Un Ephesus-win ímuuʔin, t'ą̈hkí t'owa wéngé t'ą̈hkí dikw'óʔnin dínhanginnáhpíʔan naʔin Ephesus búʔwin t'owa nä̈ʔi hayʔi Diana-ví méesate ûnmuuʔiʔ âẏʔą̇yîngimáaʔin, heḏá iʔ k'uu Diana waagibá ûnchą̇ąʔiʔ oe makówáḏí ûnkeʔt'ą̇ʔdi-á wáʔ âẏʔaʔgindoʔ.
36 Tóebo wûnkoḏipí natṷ̇ụníḏí nä̈ʔi hą̈ą̈wí taʔgen wínamuupíʔin. Heḏânho ánpí íkwoʔní, heḏi wíyá háawên wíʔúvíʔą̨mípí híwó úvíʔánshaapíḏíboʔ.
37 Undi nä̈ʔin wíje senäʔ nääpiye bînmaa tobá hą̈ą̈wí wänbo méesate iweḏi wíḏą̈ą̈nsą̇ʔmanpí wänboʔ, heḏiháa nanbí Diana âẏʔaʔginmäʔivi̦ʔgeḏi háawin t'aywóʔnin wíḏatṷ̇hpí wänboʔ.
38 Heḏiho Demetrius-áḏí in i-áḏí dívít'ôemáaʔindáḏí wí toʔwí ônt'eʔp'êeḏe-íʔin didaʔḏá, dínkhâẏʔą̈ʔ óetsondiwekáaníʔin. In tsonnin dívíwéʔgekw'óeʔó t'owa ovâytunjóʔnamíḏí, heḏi in t'owaví t'ehpiḏe tun ovâyt'ôeyandeʔ.
39 Hebo wíyá hą̈ą̈wí i̦ʔgeḏi íhéedaʔḏá, heḏân úntsíkhakanpoeʔo in búʔwin p'óʔḏédíʔindi in t'owa t'ą̈hkí ovâywéʔgeʔan píhay.
40 Nä̈ʔi gin otṷ̇, gá maḏi in Rome-win tsonnin ditṷ̇ụníḏân un nä̈wewin t'owa unbí p'óʔḏédíʔindáḏíbo úvípihą̈nmáaʔin. Háa nää thaa napóe waa wínakhâẏʔą̇hpí napúuwíʔin, heḏi tóebo wíʔûnkoḏipí ovâytṵʔą̇ąmíḏí háaḏí un t'owa úvít'aywéʔgeʔandi.”
41 Heḏi han natṷ̇ ihayḏi ovâytṵʔan t'ą̈hkíḏíboʔ inbíʔpiye dimú-íʔin.

20

Paul-á iví k'emaʔindáḏí oe Macedonia-piye heḏá Greece-piyá dimää

1 T'ą̈hkí hândą̇ʔ napóe ihayḏi Paul-di in Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin ovâywéʔgeʔan, heḏi ovâytṵʔan kwee waa sen waa diʔą̇ʔbe-íḏí. Heḏáháʔ ovâysengitṵʔandi ovâyjoeʔan oe Macedonia nangepiye namú-íḏí.
2 Ee Macedonia iwéngé t'ą̈hkí ijíyéndeḏi in dívíwą̈yundeʔin iwe dikw'óʔnin wáʔ hanbá ovâyhéeʔan, heḏáháʔ oe Greece-piyá namää.
3 Iwáy wą̈hą̈ą̈ poje p'óe naʔą̈n. Ihayḏáháʔ ikhâyʔan oe Syria nangepiye kophé iweḏi namú-íḏí, hewänbo ûnhanginpóe in Huḏíyo óeháyjí i̦ʔgeḏi dívíhíʔmáaḏí, heḏiho iví ánshaa iʔegóʔandi oe Macedonia nange i̦ʔge nawáymää.
4 Nä̈ʔin senäʔ i-áḏí dimää: Sopater oe Berea búʔwiʔ, i-á Pyrrhus-ví eʔnú ûnmuu; Aristarchus-á heḏá Secundus-á oe Thessalonica búʔwin damuuʔindá; Gaius oe Derbe búʔwi-á; Tychicus-áḏí Trophimus-áḏí oe Asia nangewindá; heḏá Timothy-á.
5-6 Nä̈ʔin senäʔ oe Troas búʔpiye dipáaḏémää, heḏi Paul-áḏí naa-áḏí oe Philippi búʔbo änwóyi̦ʔ, in Huḏíyoví shánkíʔeeḏi dínphaḏe píhay, nä̈ʔi shánkíʔeeḏi dâytṵʔoʔ “Owáaseepíʔ Pává Dâyk'oʔi Thaa” gin. * Ihayḏá iweḏá kophé iweḏi gamää, heḏi p'ánú thaa naphaḏe ihayḏi oe Troas gapówá, in wéʔgendi naʔin dítsíkhaʔmáa iwe, heḏi wí jâaḏi iwe gikw'ó.

Oe Troas iʔ eʔnú Eutychus nachuuḏi óewáywówápaa

7 Dumîngu iwe ívíwéʔgeʔan iʔ méesa buwá âyk'oʔi̦ḏí, heḏi Paul-di díhíʔmáa. Khunpinu puwahayḏi ihéeʔan gá wíyá tháwän iweḏi ijâakankhâymáaḏân.
8 T'ą̈hkí̦ḏíbo oe whaʔk'ay íve giwéʔgekw'ó, heḏi báyékí naphakókohsaa.

* **20:5-6** Luke wíyá Paul-áḏí naji̦ʔ.

9 Wí eʼnú Eutychus gin nakhą́wą̈ʼi nawháphódikhuucháʼ deedi naʼän, hedi hânho najôedaʼpuwamän Paul thaa tʼą̈hkí ihíʼmáadí. Téegîndi najókhândi, naʼän diwedi oe jáʼwépiye najóketʼtą́, hedi óedaygiʼan dihaydi chuʼi óeshaa.

10 Paul whaʼkʼaydi nawą́, hedi idégeʼdisógedi iʼ eʼnú óebaʼaakêʼ, hedi ovâytụʼan, “Ívíwoʼgi wíʼítaachanpúuwípí. Näʼi-á nää nawówámuu.”

11 Hediho wíyá oe whaʼkʼaypiye napee, hedi indádí ipáváháveedi ihúụyan, hedá shánkí ovâyhéeʼan nathay píhay. Ihaydá ovâyjoeʼan.

12 Iʼ eʼnú iviʼpiye indi wówáʼi óehoʼ, hedi báyékí dihíhchan.

Paul oe Miletus búʼpiye namää

13-14 Paul-di ho dítụʼan kophé iwedi gipáadémú-í oe Assos búʼpiye iʼ âytsíkhaʼą́mídí, hebo i-á nangedibo namú-í hedi iwe iʼ wáʼ iʼ kophé itokhâymáa. Hediho han ívíʼan, hedáháʼ Assos iwedá Mitylene búʼpiyá gimää.

15 Iwedá waʼdi kophé iwedi Chios-piye gimää, i-á pʼojâadi namuu, hedá wíyá tháwändá wíyá pʼojâadi Samos-á gipówá. Oe Trogyllium búʼ ívíwóyíʼ, hedá wíyá tháwändá oe Miletus búʼ gipówá.

16 Paul iʼánshaamägi oe Ephesus wíʼiwóyíʼnípídí, báyékí thaa oe Asia nange ịʼge wínayêẹnípídí. I-á nawóʼon oe Jerusalem napóewídí híwóʼ dihaydibo, in Hudíyoví shánkíʼeedi thaa Pentecost gin dâytụʼo dínnáhpídíboʼ, háédeho ûnkodidi.

Paul-di in Ephesus búʼin méesateʼin pʼóʼdédíʼin ovâytumakheʼan

17 Waʼdi Miletus wáy najiʼ ihaydibo, oe Ephesus búʼpiye itʼôesan, in méesateʼin tsonnin ovâytụʼą́mídí iviʼpiye diʼą̈ą́-ídí.

18 In dipówá ihaydi ovâytụʼan, “Un tʼą̈hkí únhanginná háawi sen omuuʼin iʼ páadéʼi thaa Asia opówá ihaydi waabo nää puwahay.

19 Naa Nanbí Sedó Jesus-gîʼ dáytʼôeʼandi wídáypitegendepí. Hą̈yän wänbo dáysíhtą̈ą̈ in tʼowavíʼgedi oʼą́yîngipóedí. Báyékí tʼôephade dînpówá in Hudíyodi díʼannin namuudi.

20 Un únhanginná naa wídáywóyíʼpíʼin hą̈ą̈wí wänbo úntáyʼi wâytụʼodi wâykhą̈geʼnamídí, hedá íwéʼgekwʼóʼ deejá unbí wháagé ịʼgá wâyhą́ʼoʼ.

21 Kayʼindi naadi wâytụʼan wíʼgín Hudíyo-á Hudíyo ímuupíʼindá unbí tʼaywóʼdi bînjoeʼą́míʼin hedá Jôesi Tádáviʼpiye úvíbée-íʼindá, hedá Nanbí Sedó Jesus Christ-víʼpiye úvíwą̈ą̈yụ́-í.

22 “Nää-á Jerusalem-piye omän, ginho iʼ Yą̈ʼdâaʼi Pʼoewąąhâądi dítụʼandi. Naa wídînhanginnáhpí háa owáy wą̈hą̈ą̈ dînpuwagíʼoʼin, hewänbo näʼindáho dînhanginná:

23 Nää búʼ ịʼge otsʼú eeje tʼą̈hkí, iʼ Yą̈ʼdâaʼi Pʼoewąąhâądi dînthayyan taʼgendi dípansogekhâymáaʼin hedá dontʼôephadekhâymáaʼindá.

24 Hewänbo háa dînpóe wänbo hą̈ą̈bo wídînmuupí, tobáháa díháyjí háa owówápee-í wänboʼ. Naa owänpidaʼ dóboewá-íʼin in tʼôe Nanbí Sedó Jesus-di dítụʼan dóʼą́míʼin. Hedi näʼin tʼôe-á ginnân namuu: Iʼ híwǫ́ʼdi tun Jôesi Tádáví sígísehkanä ịʼgedi pín taʼgedi in tʼowa dovâytʼôeʼą́mí.

25 “Undádí naa ojiʼ Jôesi Tádáví khuu ịʼgedi wâytʼôeʼodi. Hewänbo nää dînhanginná wêedi wänbo un diwedi háʼto wíyá dímúuníʼin.

26 Hedânho nää-á naadi taʼgendi wâytụʼą̈ą́míʼin: Wí toʼwí Jôesi Tádáviʼwedi napedeedáhoʼ, tóebo wíʼûnkodipí naa dînchą̈ą̈nú-ídí,

27 gá wóʼkhunwôedaʼpídân wâytụʼą̈ą́mídí hą̈ą̈wí tʼą̈hkí Jôesi Tádá ikhâymáaʼin.

28 Wíʼbo bípiʼą́yîngiʼan, hedá tʼą̈hkí hąʼin tʼowa Jôesi Tádáviʼin ûnmuuʼindá binʼą́yîngiʼan, wí kʼúwá ą́yíʼdiʼ iví kʼúwá iʼą́yíʼdo waagibá. Iʼ Yą̈ʼdâaʼi Pʼoewąąhâądi un wovâytsonninkwʼódi, wên kʼúwá ą́yíʼnin waaginbá ímúunídí. In tʼowa Jôesi Tádáví méesate eejeʼin dimuuʼin iviʼin ûnmuu, ingíʼ iví ay imägidi iví ûnpʼoe ichʼâanídí.

29 Naa dînhanginná owáy naadi wâyjoeʼan dihaydáhoʼ, wây-á wên tʼowa unbíʼye dipowagíʼo, wên tʼayjaaʼin khunjó in kʼúwá dâyhą́ąnú-ídí diʼą̈ą̈ʼą̈ waagibá,

30 hedi wáy wên unbí jâa dijiʼindi wänbo in Jesus-víʼpiye dívíwą̈yụʼin ovâyhójoʼą́mí, indádí dâypụhkannamídí.

31 Hedânho bíʼą́yîngiʼan hąʼmin tʼowadi, hedá wíʼúnʼôede-ípí naadi poje pąąyo tʼą̈hkí khụụ-á thaa-á wâyhą́ʼannin, hedá un ímuudiho naví tsíʼpʼoe donchʼáa.

32 “Nää wâytụmáa, Jôesi Tádádí wovâyʼą́yîngiʼą́mí hedá wovâysígísehkanäʼoʼin wovâyhanginʼânnamí. Iʼ ûnkodi wovâykhą̈geʼnamídí kayʼin ípaa-ídí hedânho shánkí iviʼpiye úvíwą̈ą̈yụ́-ídí, hedá wáʼ ûnkodi iʼ ką̈ʼą̈ą̈ úmuuʼi wovâydenkwʼódiʼi wovâymääníʼin. Hedá toʼwên tʼą̈hkí iʼdi ovâydeʼmannin wáʼ näʼi híwóʼdi häänwíbá diyą̈mu-í.

33 Wíyá toʼwíví chą̈ʼdá aa-á naagîʼ wóʼdaʼpí.

34 Naví mandi dáytʼôeʼandi iʼ dîntáyʼi donhógi, hedá hanbá in toʼwên naa-ádí dijiʼin díntáyʼi wáʼ ingîʼ dovâyhógi. Un tʼą̈hkí näʼin únhanginná.

35 Naa hą̈ą̈di wą̈nbo t'ą̈hkí haʼwâa dáyʼan wâykeeyąmídí háa únkhâyʼą̈ʼin úvíʼąmíʼin.
Hânho úvíkhą̈ą̈-í toʼwên díntáyʼin bînkhą̈geʼnamídí. Wíʼúnʼôede-ípí nä̈ʼi tun Nanbí Sedó
Jesus-ân wíʼbo natų́ʼin: 'Toʼwí imä̈ʼi-á shánkí nahíhchan toʼwí ihónde'ivíʼwedi.'' '
36 Paul ihíʼbowa ihaydi idégeʼdisóge hedi t'ą̈hkí in wéʼgendádí dívíjûusuʼan.
37 T'ą̈hkídíbo hânho dívísíhtą̈ą̈di Paul óebaʼaakêʼ hedi hânho óesígísengitųʼan.
38 Dik'áykháapóe iʼdi ovâytųʼandi, "Undi wíyá háʼto dímúuní" gin. Hedáháʼ t'ą̈hkídíbo
naʼindádí iʼ kophé iwepiye dimää dísengitųʼą̈ąmídí.

21

Paul Jerusalem-piye namää

1 Naʼindi in t'owa âyjoeʼan dihaydi iʼ p'ojâadi Cos gin dâytųʼoʼ iwepiye taʼgebo gimää. Wíyá
tháwä̈n oe p'ojâadi Rhodes gin dâytųʼoʼ iwepiye gimää, iwedáháʼ oe Patara búʼpiyá.
2 Iwe wíyá kophé oe Phoenicia nangepiye namändi naʼä̈n, hedi ívítógidi iwedi gimää.
3 Cyprus p'ojâadi nanbí yą̈ʼmä̈ngédí nak'óe, hedi iʼ giphademändi âymûʼ. Iwedá oe Syria
nangepiye gimää, hedi Tyre búʼ gipówá. Wí hé iwepiye dâyhondiʼ dâydaykhâymáa.
4 Waʼ gin dívį́ʼodi wên Jesus-víʼpiye dívíwą̈yundeʼin âynuwą̈, hedi âyshaadi wí jâadi indádí
ívíwóyíʼ. Indi Paul óetųʼan Jerusalem-piye wínamú-ípí gin, gá iʼ Yą̈ʼdâaʼi P'oewąąhâądi
ovâytųʼandân háa ûnpuwagíʼoʼin.
5 Naʼin kophépiye wíyá gimú-ídí napóe ihaydi, t'ą̈hkí in senäʼ inbí kwiyą̈ʼ hedá inbí
áyyą̈ą̈ wóegé oe búʼ jáʼwépiye dípahoʼ, hedi mâap'oe kíngéwi okhą̈ʼ deedi ívídégeʼdikw'ódidi
ívíjûusuʼan.
6 Ívísengitųhkanbowa ihaydi naʼin gimännin iʼ kophé iwe ívítógi, hedi in Tyre-windá
dívíweehoʼ.
7 Tyre iwedi gimää hedi oe Ptolmais búʼ gipówá. In Jesus-víʼpiye dívíwą̈yundeʼin iwe
dithaaʼin âysengitųʼan, hedi wí thaa indádí ívíwóyíʼ.
8 Wíyá tháwä̈n iwedi gipee, hedi oe Caesarea búʼ gipówá. Wí sen Philip gin
nakhą̈wą̈ʼivíʼpiye gimää, i-á Jôesi Tádáví híwóʼdi tun ovâyt'ôeʼoʼi namuu, hedi i-ádí ívíwóyíʼ.
I-á wêe namuu in tsédí dijiʼin senäʼ diwedi, in oe Jerusalem ovâydeʼmannin in Jesus-ví
t'ôekhuwaʼin ovâykhą̈geʼnamídí.
9 Philip-á jónu aʼyûn khóhtsąąpíʼin ûnkw'ó, indá Jôesi Tádáví tukheʼminnân ûnmuu.
10 Hą̈yų́ thaa iwe gikw'ôn dihaydi wí sen Agabus gin nakhą̈wą̈ʼiʼ oe Judea nangedi
napówá. I-á wáʼ Jôesi Tádáví tukheʼbibá namuu.
11 Iʼ sen nanbíʼpiye naʼą̈ą̈, hedi Paul-ví baʼáa ônkêʼdi wíʼbo iví ândádí iví mandádí
ipiwhiʼan, hedi natų́, "Iʼ Yą̈ʼdâaʼi P'oewąąhâą̈ natų́, ginbá in Jerusalem-win Hudíyodi
óewhihkankhâymáa toʼwí nä̈ʼin baʼáa ivíʼin ûnmuuʼiʼ, hedá in Hudíyo dimuupíʼinbí mange
óekánkhâymáa."
12 Nä̈ʼin git'oe ihaydi in wéʼgen t'owa-ádí kayʼindi Paul âytųmáa oe Jerusalem-piye
wínamú-ípí gin.
13 Hebo Paul natų́, "Hânnan úvíʼoʼ? Háadan íséejiʼ? Háadan dík'áykháaʼoʼ? Naa okhâymuu
t'owadi díwhiʼąmídídąʼbá joe, okhâymuu wáʼ oe Jerusalem Nanbí Sedó Jesus-gîʼ ochuu-ídí."
14 Wígínkodipí âyhíjekannamídí, hediho giwänpitų́, "Háa Nanbí Sedó Jôesi Tádá natų́ waa
napúuwí," hedi wíyá wíʼâytųʼanpí.
15 Wíyá hą̈yų́ thaa naphade ihaydi nanbí hą̈ą̈wí âykhâyʼan hedi Jerusalem-piye gimää.
16 Wên Caesarea-win Jesus-víʼpiye dívíwą̈yundeʼin naʼindádí dimää. Oe Jerusalem
gipówádí Mnason-bí tewhá eepiye díhoʼ iwe gikwonídí. Nä̈ʼi sendá Cyprus-wi namuu, hedi
wí in páadéʼin Jesus-víʼpiye dívíwą̈yundeʼinbíʼwediʼiʼbá namuu.

Paul-di James-á in méesateʼin tsonnindá ovâytųʼan háa ûnpóeʼin

17 In Jerusalem-win Jesus-víʼpiye dívíwą̈yundeʼindi híhchandi dísígíhógi.
18 Wíyá tháwä̈n Paul-ádí naʼindádí James-víʼpiye gipųwą̈mää. T'ą̈hkí in méesateʼin
tsonnin wáʼ iwe dikw'ó.
19 Paul-di ovâysengitųʼan, hedáháʼ t'ą̈hkí háa napóe waabá ovâytųʼan, háa Jôesi Tádádí in
Hudíyo dimuupíʼin ovâyʼan waa in t'ôe Paul iʼannin namuudi.
20 Ovâyt'ôeʼandi dit'oe ihaydi Jôesi Tádá kw'áayébo dâymáa.
Hedáháʼ Paul-á óetųʼan, "Tíʼûu páadéʼiʼ, úhanginná báyékí maapaasôn in Hudíyo wáʼ Jesus-
víʼpiye dívíwą̈yųmä̈giʼin, hedi indá iʼ tsontun Moses itaʼnan deepiye hânho dívíkayʼoʼ.
21 Nä̈ʼin Hudíyo uvíʼgedi ginnân ovâytųʼan: Ụʼdi t'ą̈hkí Hudíyo in Hudíyo dimuupíʼinbí
nange eeje dithaaʼin ovâyhą̈ʼoʼ Moses-ví híʼ dâyʼaʼginnamípíʼin, hedá inbí áyyą̈ą̈ in Hudíyoví
k'ewe taadi wíʼovâytaaʼąmípíʼin, hedá in Hudíyoví khuu-á wídâyʼą̈yîngiʼąmípíʼindá.
22 Nä̈ʼin Hudíyo dimuuʼin Jesus-víʼpiye dívíwą̈yųʼin taʼgendi dínhanginpúuwí ụ nä̈we
unpówáʼin. Hediho ívítsikaʼyan háa gínkhâyʼą̈ʼ ívíʼąmíʼin.

23 Gá ginnân: Ụ-á nǟʔin wítụhkankhâymáaʔin óʔan. Nanbí jâa jónu senäʔ dijiʔ, inbí tun Jôesi
Táḍá dâymägiʔin háa igîʔ dívíkhâymáaʔin.
24 Indáḍí ópûn, heḍi háa ditụ́ waa dívíbowaʔin dâykeeyan dihayḍi, ụ-á háa dívíʔo waa
hanbá biʔạmí, heḍá ingîʔ ovâywáʔâa-í t'ą̈hkí ovâyk'oewá-íḍí. * Gin biʔandáho t'ą̈hkí t'owa
dínhanginnáaní nǟʔi Moses-ví tsontun mânʔaʔgindoʔin, heḍiho hą̈ą̈wí uvı̨ʔgeḍi ditụ̄ʔdi-á
taʔgen wínamuupíʔin.
25 Hewänbo in Huḍíyo dimuupíʔin Jesus-víʔpiye dívíwą̈yundeʔin naʔindi âytaʔnan
âytụʔą̈ạmíḍí nǟʔin naʔin âywéhpêeʔannin: Wíḍâyk'oʔípí iʔ koegîʔ in wéʔgen t'owa inbí jôesi
dâymägiʔiʔ, † heḍá wíḍâyʔûnp'oek'oʔípí, heḍá in animâa ovâyk'éwhihą́núʔinbí píví iʔ ûnp'oe
napeepîʔ wáʔ wíḍâyk'oʔípí, heḍá wíyá toʔwíví kwee-áḍí háa sendáḍí wíḍívíwhoʔkw'ôenípí."
26 Heḍiho Paul-di in jónu senäʔ i-áḍí ovâyhoʔ, heḍi wíyá tháwän indáḍí háa dínkhâyʔą̄ʔ waa
dívíʔan inbí khuu dâyʔaʔginnamíḍí, heḍi iʔ méesate hayʔi ee dits'ụ́ in owhaʔ ovâytụʔą̈ạmíḍí
hą̈yụ́ thaa ovâyhûuwíʔin nǟʔi t'ą̈hkí dâyboewá-íḍí. Ihayḍânho dâyk'úwákhą́nugíʔo wíʔíngîʔ
Jôesi Táḍá óemą̄ǟníḍí.

Paul iʔ méesate hayʔiʔ iwe óepankêʔ

27 Heḍi iʔ jâaḍi naphaḍemän dihayḍi wên Huḍíyo Asia-windi Paul ee méesate hayʔiʔ iwe
óemûʔ, heḍi indi in t'owa iwáygé dijiʔin Paul-víʔpiye ovâyt'ayjaaʔandáháʔ óeyą̄ʔ.
28 Ginnân dívítụwı̨́núndeʔ: "Un t'owa Israel-win, díkhą̈geʔnan. Nǟʔi-ân namuu iʔ sen wéngé
t'ą̈hkí t'owa ovâytụmáaʔi nanbí khuu gínmuuʔi heḍá nanbí t'owa-á heḍá nǟʔi méesate hayʔi-á
hą̈agîʔ wänbo wígínchą̄ʔmuupíʔin, heḍá wáʔ nǟʔin Huḍíyo dimuupíʔin wänbo nǟʔi méesate ee
iʔḍi ovâyts'úḍe, heḍânho nǟʔi tewhá Jôesi Táḍávîʔ ûnmuuʔiʔ ônʔaʔginhą́nú."
29 Gin ditụ́ gá Trophimus oe Ephesus-wi óemûʔḍân Paul-áḍí oe búʔ ı̨ʔge dajiḍi, heḍiho diʔân
Paul-di iʔ méesate ee óets'úḍeʔin.
30 In t'owa ee búʔ ı̨ʔge t'ą̈hkí dit'ayjaapóe, heḍi wáy Paul nawin diwepiye dívíwą̄näho'ḍi
óeyą̄ʔḍi iʔ méesate eeḍi jáʔwépiye khóhkayḍi óehoʔ, heḍi in phóḍi dâyt'íḍi.
31 Paul óeháyjíʔin didaʔ, heḍiho toʔwí iʔ Rome-win sundaḍoví p'óʔḍédîʔ tsondiviʔpiye
namää óet'ôeʔmı́ḍí in Jerusalem-win t'owa t'ą̈hkí báyékí dit'ayjaapóeʔin.
32 Wesebo iʔḍi wên sundaḍo inbí tsonnin wóegé ovâywéʔgeʔan, heḍi indá owáy in t'owa
dijiʔ iwepiye díviʔą̈ą̈hoʔ. Iví sundaḍo wóegé dipówáḍí in t'owaḍi ovâymûʔ ihayḍi wesebo
Paul óewhą̄ḍiḍi dívíwóyı̨́ʔ.
33 Iʔ sundaḍoví p'óʔḍédîʔ Paul-víʔpiye namääḍi iví khóe ônyą̄ʔ, heḍi in sundaḍo ovâytụʔan
kaḍénaḍi óewhiʔą́mí gin, heḍá in t'owa ovâytsikaʔyan, "To-an nǟʔi sen namuu? Hânnan iʔan?"
34 Wên t'owa wí hą̈ą̈wí dívítụwı̨́núndeʔ, wây-á wêndá hą̈ą̈wí pihá-á, heḍânho hânho
dintụhkwíntụ̄ʔdi wíʔûnkoḍipí ûnhanginpúuwíʔin taʔgendi háa napóeʔin. Heḍiho in sundaḍo
ovâytụʔan, "Nanbí sundaḍo tewhá iwepiyebo bînts'ûuḍe-í" gin.
35 In sundaḍoḍi iwáy sheʔáy iwepiye óehoʔ, heḍi iweḍáháʔ óetegekêʔḍi kw'áyepiye óepiye,
gá in t'owa hânho dívít'ayyaaʔoḍân,
36 heḍi Paul ûnwóemändi dívítụwı̨́núndeʔ "JaʔâyháyjI" gin.

Paul-di wíʔbo ivı̨ʔgeḍi in Huḍíyo ovâyhéeʔan

37 In sundaḍoḍi Paul inbíʔpiye óetsuḍehon dihayḍi, Paul-di Greek tundi iʔ sundaḍo
p'óʔḍédîʔ óetụʔan, "Ti wên háawên wítụʔą̈ạmí?" IʔḍI Paul óetụʔan, "Naa wíḍînhanginnáhpíwän
Greek tundi bihéeʔoʔin.
38 Heḍiho ụ-á wíʔunmuupí iʔ to Egypt-wiʔ, wên t'owa iʔ nangewin tsonnindaḍí
ovâyhänkannandiʔ, heḍáháʔ iʔḍi in jónu maapaasôn (4,000) senäʔ oe ahkónupiye ovâyhoʔ,
t'owa t'akhą́nuʔin gin ovâytụʔoʔin."
39 "Joe" gin Paul natụ́, "Naa Huḍíyo-ân omuu. Tarsus búʔwibá omuu, hą̈ʔi-á wí búʔ hayʔiʔ
oe Cilicia nange iweʔi namuu, heḍi iwe otháʔḍe. Ti nǟʔin t'owa naa díhíʔmą̄ǟníʔ"
40 Heḍiho in t'owa ovâyhéeʔą́mí́ḍí óemägiḍi Paul sheʔáy kw'áye wáy iwı̨́nú, heḍi imannan
dívít'ôeyaaníḍí. Ditụhán dihayḍi inbí Hebrew tundi ovâyhéeʔan. Ginnân ovâytụʔan:

22

1 "Mǟʔmą̄ǟʔindá tíʔûuwin páaḍéʔindá, bít'ôeyan. Naaḍi wâytụhkankhâymáa naa háawên
wänbo híwóhpíʔin wíḍáyʔanpíʔin."
2 Hebrew tundi ovâyhíʔmáaḍi dit'oe ihayḍi shánkí wänbo hândąʔ dínpóe.
3 Heḍáháʔ ovâytụʔan, "Naa Huḍíyo-ân omuu. Oe Tarsus búʔ Cilicia nange iwe oʔaypụyą̈,
hewänbo nää Jerusalem osôe. Gamaliel naví hą́hkandi dînmuu, heḍi iʔḍi ą́yîngiḍi nanbí
thehtáy pahpáʔinbí khuu naa díhą́ʔan. Háa Jôesi Táḍá nadaʔ waagi naa pín taʔgeḍi odaʔ
dáyʔą́mí́ʔin, nää thaa un íkandaʔ waagibá,

* **21:24** Waʔ in senäʔ ovâyk'owapı́ḍíbo dínkhâyʔą̄ʔ wên animâa dâykuumä-íʔin dâyhą́ą́nú-íḍí Jôesi Táḍá óemą̄ǟníḍí. † **21:25** Námúʔḍí 15:20.

4 heḏânho naa osôeḏi oʼân híwó namúuníʼin häʼin Jesus-ví pʼóegé diʼąhsaaʼin báyéki tʼôephaḏe iwe dovâykáaníḏí ovâytʼahą́ąnú-íḏí, heḏi naa otsonpóeḏí kwiyą́ʼdá senäʼdá ovâywhiʼankíḏáháʼ ovâypankwʼóḏi.
5 Iʼ owhaʼ pʼóʼḏédîʼ-áḏí heḏá in tunjowaʼ-áḏí dínkoḏi wovâytu̱ʼą́ąmíḏí naaḏi in taʼgen wâytu̱máaʼin. Indá wí taʼdi naa dímägi nanbí Huḏíyo tʼowa oe Damascus búʼ dovâymääníḏí, heḏi naa omää in tʼowa Jesus-víʼpiye díviwäyundeʼin owáy wą́hą́ą́ dikwʼóʼnin dovâypanhóeníḏí heḏá nää Jerusalem-piye dovâywáymáʼíḏí ovâytuhchą́ą́nú-íḏí.”

Paul-di ovâytu̱ʼan háḏíḏí Jesus-víʼpiye iwäyu̱ʼin

6 “Naa pʼóegé omändi oe Damascus búʼ opowamän dihayḏi taage púnúʼḏí naná. Tsíkhagipí wí ko makówáḏí nawą́ heḏi díʼánkêʼ.
7 Nangepiye okanu, heḏi wí toʼwíḏí naa díhíʼmáaḏí otʼoe. Ginnân natú: ‘Saul, Saul, háaḏan u̱ʼḏi naa dítʼôephaḏekandoʼ?’
8 Naa otsikapóe, ‘Nanbí Sedó, to-an unmuu?’. Iʼḏá dítu̱ʼan, ‘Naa Jesus Nazareth-wi omuu. Naa iʼ u̱ʼḏi dítʼôephaḏekandoʼi-ân omuu.’
9 In toʼwên naa-áḏí dijiʼin iʼ ko dâymûʼ, hebo iʼ toʼwíḏí díhíʼmáaʼiví tun wíḏikaʼpówápí.
10 Naa otú, ‘Nanbí Sedó, hânnan dáyʼą́mí?’ Iʼḏi dítu̱ʼan, ‘Ówí̱núḏí oe Damascus-piye ópûn, heḏi iwe wóetu̱ʼą́mí háa úkhâyʼą́ʼ biʼą́míʼin.’
11 Iʼ ko hânho nakayḏi naa otsíʼtʼaapóe, heḏiho in naa-áḏí dijiʼindi naa dípahtsą́ą́kêʼ, heḏi handiḏi oe Damascus opówá.
12 “Wí sen Ananias gin nakhą́wą́ʼiʼ iwe nathaa. Näʼi sendá taʼgendi Jôesi Táḏá óeʼaʼgin, heḏá in Huḏíyoví khuu-á tʼą́hkí ihon, heḏi tʼą́hkí in Huḏíyo Damascus dithaaʼin ditû̱ʼ híwóʼdi sen namuuʼin.
13 Naníʼpiye naʼą́ą́ḏi naví núʼ iwí̱nú, heḏi dítu̱ʼan, ‘Tíʼûu páaḏéʼi Saul, uví keetan mänkeʼ.’ Wesebo naví keetan donkêʼḏi iʼ dómûʼ.
14 Iʼḏi naa ginnân dítu̱ʼan: ‘Jôesi Táḏá nanbí thehtáy pahpáʼindi óeʼaʼginmäʼiʼḏân wóedeʼman háa nakandaʼin úhanginnáaníḏí, heḏá Jesus i toʼwí iví wówátsi taʼge ihondi namuuʼi nâamúuníḏá, heḏá iʼ tun wóetu̱hkankhâymáaʼiʼ untʼoe-íḏá.
15 Taʼgendân u̱ʼ iʼgíʼ bihéeʼą́mí, heḏi u̱ʼḏi tʼowa tʼą́hkí hą́ą́wí nâamûʼi heḏá untʼoeʼi-á ovâytu̱ʼą́ąmí.
16 Heḏiho nää wíyá shánkí wívitsíkhaʼą́míṕí. Ópûn, unpʼóʼpʼoepúuwí, heḏá Jesus nádaaʼan uví tʼaywóʼdi wônjâaʼą́míḏí,’ gin Ananias-di dítu̱ʼan.”

Paul-di ovâythayyan Jôesi Táḏáḏí óetu̱ʼannin in Huḏíyo dimuupíʼinbíʼwepiye namú-íʼin

17 “Jerusalem-piye owáymää ihayḏi iʼ méesate hayʼi ee otsʼú̱ʼdi oʼą́ąjiʼ waabá dînpóe.
18 Iʼ ą́ą́ iwe Nanbí Sedó Jesus dómûʼ, heḏi dítu̱ʼan, ‘Oe Jerusalem hą́ą́wí naví̱ʼgeḏi ovâytu̱hkankhâymáaʼi háʼto wônsígíʼą́mí, heḏiho ówą́näkiʼ, iweḏi ópeeve.’
19 Heḏi naa otú, ‘Hewänbo Nanbí Sedó, indá dínhanginnân naa wéngé tʼą́hkí iʼ Huḏíyoví méesate eeje dáyjíyéndewän in uvíʼpiye díviwäyundeʼin dovâypanhóeníḏí heḏá dovâywhą́ą́níḏá.
20 Heḏi Stephen iʼ uví̱ʼgeḏi ovâytʼôeʼandiví ûnpʼoe ônchʼáa ihayḏi, naa wáʼ okʼaawin ee núʼ. In toʼwêndi óehéyi̱ʼninbí kʼéwéʼi aa dovâyʼą́yînmáa, heḏi híwó díviʼoʼ gin naa oʼân.’
21 Hewänbo Nanbí Sedó Jesus-di dítu̱ʼan, ‘Ópûn, naaḏi kayi̱ʼ wą́hą́ą́piye wísankhâymáa, in Huḏíyo dimuupíʼinbíʼwepiye.’ ”
22 In tʼowaḏi Paul ônt'ôeyandeʼ, hewänbo näʼi híʼ in Huḏíyo dimuupíʼinbí̱ʼgeḏi natú ihayḏi díviʼtʼehtu̱wí̱nú, “Binheʼ, wínachą́ʼmuupí nawówáyę́ęníḏí.”
23 Wíḏitu̱hándepíḏí shánkí díviʼtu̱wí̱núndeʼ, heḏi inbí kʼéwéʼi aa dâythą́thą́ʼoʼ heḏá kwʼáyepiye dâynahchą́nunde dâykeeyą́míḏí ditʼayʼin.
24 Iʼ Rome sundaḏo pʼóʼḏédîʼḏi in sundaḏo ovâytu̱ʼan Paul inbíʼpiye óetsʼûuḏe-íʼin óewą́hwhą́ʼnamíḏí heḏânho ûnhanginpúuwíḏí háaḏí in tʼowa Paul-víʼpiye díviʼtʼehtu̱wí̱núndeʼ.
25 Heḏiho óewhiwí̱nú púwhí̱ʼdí óewhą́ą́níḏí, hebo Paul-di óetu̱ʼan in tą́gintą́ (100) sundaḏoví tsondi iwe tsowa nawindiʼ, “Ti iʼ tsontun natû̱ʼ úkʼóeʼin naa díwhą́ą́níḏíʼ? Naa-á oe Rome dînkhą́wą́taʼkʼóe, heḏi waʼḏi wívînkeekʼûʼpí háa naa híwóhpí dáyʼannin háa joe.”
26 Näʼin natʼoe ihayḏi in sundaḏoví shánkí pʼóʼḏédîʼvíʼpiye namää heḏi óetu̱ʼan, “Ti úhanginná háa bitsiyekhâyʼoʼin? Näʼi sendá oe Rome ûnkhą́wą́taʼkʼóe.”
27 Iʼ sundaḏoví shánkí pʼóʼḏédîʼ Paul-víʼpiye namääḏi óetu̱ʼan, “Dítu̱ʼan, ti oe Rome úkhą́wą́taʼkʼóe?” “Heḏân hoi” gin Paul natú.
28 Óetu̱ʼan Paul, “Naa oe Rome dînkhą́wą́taʼkʼúwíḏí báyéki chą́ʼ dáywáʼâa.” Paul-di óetu̱ʼan, “Naví táḏáʼin Rome-win tʼowa damuuḏiho naa wáʼ Rome-wibá omuu.”

29 Wesebo in toʔwên Paul óetsikakhâymáaʔin ivíʔweḏi dívíjâatäą̈. Iʔ sundaḏo tsondi p'óʔḏéḏîʔ wänbo nakhunwôedaʔpóe ûnhanginpóeḏí Paul-á Rome-wi t'owabá namuuʔin, gá íʔbáho natsonpóeḏân kaḏénaḏi Paul óewhiʔąmíʔin.

Paul-di in Huḏíyo tunjowaʔ ovâyhíʔmáa

30 Iʔ sundaḏo tsondi p'óʔḏéḏîʔ nahanginʔândaʔ taʔgendi háawin híwóhpíʔin in Huḏíyoḏi Paul ônchą̈nundeʔin, heḏiho wíyá tháwän óewhihsuu heḏi in Huḏíyo owhaʔ p'óʔḏéḏíʔin heḏá in wéʔgen Huḏíyo p'óʔḏéḏíʔindá dívíwéʔgeʔąmíʔin ovâytụʔan. Ihayḏiho Paul óets'úḏe inbí páaḏépiye óewę̨́enú-íḏí.

23

1 Paul-di in tunjowaʔ taʔge ovâymúndeḏi ovâytụʔan, "Tíʔûuwin páaḏéʔin, Jôesi Táḏáví páaḏépiye näʔin naaḏi wâytụʔą̈mí: Naví píʔnä khóʔjé dînhanginná naví wówátsi thaa t'ą̈hkí híwóʔnin wówátsi donhonnin."

2 Näʔin nat'oeḏi Ananias iʔ owhaʔ p'óʔḏéḏîʔ namuuʔiʔḏi in Paul-ví núʔ diwinnin ovâytụʔan sóe eeḏi óemaphâave-íʔin.

3 Paul-di óetụʔan, "Ụ-ân Jôesi Táḏáḏí wóemaphavekhâymáa. Wí paa ijánúmáaʔi waagiʔbá unmuu. Úkhâyʔą̈ʔ úhanginpúuwíʔin háa wên t'aywóʔnin dáyʔannin háa joe, näʔi tsontun namuuʔi natą̈ʔ waagi, hewänbo ụ wíʔbo hą̈ʔi tsontunbá wínâaʔaʔginpí, näʔin t'owa dísómaphâave-íʔin ovâytụʔandi."

4 In iwe diwinnindi Paul óetụʔan, "Háaḏan Jôesi Táḏáví owhaʔ p'óʔḏéḏîʔ uví híʔḏí mânʔaʔginhą́núndeʔ?"

5 Paul-di ovâytụʔan, "Tíʔûuwin páaḏéʔin, naa wíḏînhanginnáhpí owhaʔ p'óʔḏéḏîʔ namuuʔin. Dînhanginnândáho háʔto han otą́ụniwän, gá Jôesi Táḏáví taʔnin diwe ginnân nataʔmuuḏân: Wígínkhâyʔą̈hpí wên háawên t'aywóʔnin nanbí t'owaví tsonninbíʔgeḏi gitą́ụníʔin."

6 Heḏi Paul-di ovâymûʔ wáy wên in iwe dijiʔin Sadducee t'owa dimuuʔin heḏá wêndá Pharisee t'owa-á. Heḏiho kaygi in tunjowaʔ ovâytụʔan, "Tíʔûuwin páaḏéʔin, naa Pharisee t'owa-ân omuu, naví táḏá Pharisee-bá dînmuu. Näwe dítsondiwekán gá in dichuuʔin diwáywówápúuwíʔin dáywą̈yundeḏân."

7 Han ovâytụʔan dihayḏi in Pharisees-áḏí in Sadducees-áḏí dívítụhkannan, heḏi diwijeḏeeḏi wêegeʔin dipóe.

8 Gin díví'an gá in Sadducee t'owa wíḏívíwą̈yundepíḏân in dichuuʔin wíyá diwáywówápúuwíʔin, heḏá p'oewąąhâą-á makówáwin t'ôepąʔąąʔindá dijiʔin wíḏívíwą̈yundepí; hewänbo in Pharisee t'owa-á dívíwą̈yunde diji-ákun.

9 In t'owa t'ą̈hkí shánkí kaygi dívítụwínúndeʔ, heḏi wên Huḏíyoví khuu dâyhąʔoʔin, Pharisee t'owabá dimuuʔin, dívíwínúḏí kayʔindi ditú, "Näʔi sendá wên háawin t'aywóʔnin iʔannin wänbo wíʔâyshaaḏepí. Maḏi háḏéeway wí p'oewąąhâąḏi háa wí makówáwi t'ôepąʔąąʔiʔḏi taʔgendi óehéeʔan."

10 Hânho dívítụhkandoḏi dívítsąąkhâyʔoʔ, heḏiho iʔ sundaḏo tsondi p'óʔḏéḏîʔ nakhunwôedaʔpóe. Naʔánde Paul hânho óewąʔąmíʔin, heḏiho in sundaḏo ovâyjôn, "Jaʔ bípûn, Paul bînkêʔḏi hą̈ʔin Huḏíyovíʔweḏi bînjâaʔąmí, heḏi unbíʔpiyebo bints'uḏe."

11 Iʔ khun Paul-ví hânge Nanbí Sedó Jesus nakwinuḏeeḏi óetụʔan, "Wíʔunkhunwôedaʔípí. Ụʔ oe Jerusalem navíʔgeḏi ho bihéeʔan, heḏá oe Rome hanbá bikhâymáa."

Paul óeháyjíʔin didaʔ

12-13 Wíyá tháwän héḏéndí wên Huḏíyo dívíwéʔgeʔan dívíhéeʔąmíḏí wên ánshaa dâykʼúuwíḏí. Ditú, "Ívíhąąḏą̈khâymáa, heḏi wíʔívíhúukankhâymáapí Paul âyhay píhay. Han ívíʔanpíḏá, tobá Jôesi Táḏáḏí dítuhchą̈ą̈nú-í." Näʔin gin ditúʔin jónäntą̈ʔḏiví (40) shánkí dijiʔ.

14 Heḏi dimää in owhaʔ p'óʔḏéḏîʔindá heḏá in Huḏíyo tsonnindá inbíʔwepiye, heḏi háa dâywéhpêeʔannin ovâytụʔan. Háa dikandaʔ iʔgeḏi ovâythayyan dihayḏiho ovâytụʔan,

15 "Nää undáḏí heḏá in tunjowaʔdáḏá iʔ sundaḏoví tsondi p'óʔḏéḏîʔ bint'ôesân. Bintụʔan Paul nää unbíʔpiye óemáʔíʔin. Bintụʔan shánkí íhanginʔândaʔ háa Paul iʔannin. Naʔindáho gikhâymúuní âyháyjíḏí nää tsowa napówápíḏíboʔ."

16 Hebo Paul-ví määmäʔay nat'oe dívíkhakwogíʔoʔin óeháyjíḏí, heḏiho in sundaḏoviʔpiye nats'ûndi iʔgeḏi Paul óetụʔan.

17 Paul-di wí tą̈gintą̈ (100) sundaḏoví tsondi óetụhkánnandi óetụʔan, "Näʔi eʔnú iʔ sundaḏo tsondi p'óʔḏéḏîʔvíʔpiye náhûu. Iʔ eʔnúḏí wên háawên óetụʔąmíʔin nadaʔ."

18 Heḏiho iʔ eʔnú iʔ sundaḏoví tsondi p'óʔḏéḏîʔvíʔpiye óehoʔ, heḏi óetụʔan, "Paul iʔ to gínpannändiʔḏi naa dítụhkánnandi dítụʔan näʔi eʔnú uvíʔpiye dómáʔí gin, wên háawên wóetụʔą̈ąmíʔin nadaʔḏi."

19 Iʔ sundaḏoví tsondi p'óʔḏéḏîʔḏi iʔ eʔnú oe hângepiye óepahtsąąkêʔ wíʔbo dayę̨́eníḏí, heḏi óetsikaʔyan, "Hą̈ą̈-an naa dít'ôeʔąmíʔin undaʔ?"

20 Iʼ eʼnúḏí óetu̱ʼan, “In Huḏíyo dâywéhpêeʼan wóedaaʼąmíḏí thaʼdi Paul tunjówháagépiye
óehûuwíḏí, háa iʼannin shánkí dihanginʼânda waagibá.
21 Hebo wíwóewą̈yu̱kannamípí. Jónäntą̈ʼḏiví (40) shánkí senäʼ dívíkhakw'ó óeháyjíḏí. Jôesi
Táḏáví páaḏépiye dívítunmągi wíḏívíhú̱uyąmípíʼin wíḏâyp'oesu̱u̱wą̈-ípíʼin Paul óehay píhay.
Nää dikhâymuu heḏi ditsíkha u̱ʼ untú̱u̱níḏí iʼ nâasaaníʼin.”
22 Óetu̱ʼan iʼ eʼnú, “Toʼwí wänbo wínâatu̱ʼą̈ąmípí näʼi dít'ôeʼandiʼ.” Heḏi iwáygéḏí óesan.

Paul iʼ tunjó Felix-víʼpiye óehoʼ

23 Heḏi iʼ sundaḏoví tsondi p'óʼḏéḏîʼḏi wây-á wíje senäʼ ovą̈ntu̱hkánnan, indá tą̈gintą̈
(100) sundaḏo dą̈ntsonmáaʼin damuu, heḏi ovą̈ntu̱ʼan, “Wíje tą̈gintą̈ (200) sundaḏo
nangeḏiʼindá, heḏá tségíntą̈ (70) kwą̈ą̈jêe k'éwéḏíʼin sundaḏo-á, heḏá wây-á wíje tą̈gintą̈
(200) júnphé wóegéʼin sundaḏo-á ovâytu̱ʼan dívíkhâyʼąmíʼin, nää khun whą̈nu iwáypiye oe
Caesarea-piye dimú-íḏí.
24 Heḏá wíje wên kwą̈ą̈jêe Paul iʼíhsôege-ígîʼ binpútesoge, heḏi oe Felix iʼ tunjóvíʼwepiye
binʼą́yînhûu.”
25 Heḏi wên taʼnin itaʼnandi gin natú:
26 “Naví tunjó Felix hânho wíʼaʼgindiʼ, naa Claudius Lysias-di wísengitu̱ʼan.
27 Wên Huḏíyoḏi wí sen Paul gin nakhą́wą̈ʼiʼ óeyą̈ʼḏi óekheʼkhâymáawän, hewänbo naa
dînhanginpóe i-á oe Rome ûnkhą́wą̈taʼk'oeʼin, heḏiho in sundaḏo-áḏí omää inbí mangeḏi
dójâaʼąmíḏí.
28 Háawin híwóhpíʼin ônchą̈nundeʼin naa ohanginʼânda, heḏiho inbí tunjówháagépiye
naaḏi dóhoʼ.
29 Naa dînhanginpóe in híwóhpíʼin ônt'eʼp'íḏénde'indá wên háawin kâyʼin wänbo
óepansôege-íḏí háa óeháyjíḏí wínamuupíʼin. In Huḏíyo wên háawên inbí khuu i̱ʼgeḏiḏą̈ʼ
dívíwänpihíʼmáa.
30 Ihayḏáháʼ toʼwíḏí naa dít'ôeʼan dâywéhpêeʼannin näʼi sen óekhegíʼoʼin, heḏiho wesebo
uvíʼpiye iʼ dósan, heḏi in toʼwên in híwóhpíʼin ônt'eʼp'íḏénde'in dovâytu̱ʼan uvíʼpiyân dimú-
íʼin wóetu̱ʼą̈ąmíḏí háaḏí ivíʼpiye dit'ayʼin” gin itaʼnan.
31 Heḏiho in sundaḏo háa ovâyjôn waagi díví'an. Khu̱ʼḏéeḏí oe Antipatris búʼpiye Paul
óehoʼ.
32 Wíyá tháwän in sundaḏo kwą̈ą̈jêe k'éwéḏíʼindiḏą̈ʼ Paul óehon, heḏi in wéʼgen sundaḏo
inbíʼwepiye dívíweehoʼ.
33 Oe Caesarea búʼ in Paul-ʼin dipówá ihaydi iʼ tunjó in taʼnin ônʼan heḏi Paul iwebo
óejoeʼan.
34 In taʼnin iʼ tunjó itunkanbowa ihayḏi Paul óetsikaʼyan, “Wéʼi nangewi-an unmuu?” “Oe
Cilicia-wi-ân” gin Paul-di óetu̱ʼan.
35 Iʼ tunjó näʼin nat'oeḏi Paul óetu̱ʼan, “Owáy in toʼwên wônt'eʼp'íḏénde'in dipówá
ihayḏânho naaḏi wîntunjóʼnamí.” Ihayḏá in ą́yíʼnin ovâyjôn Paul híwó óeʼą́yîngiʼąmíʼin iʼ
tewhá hayʼi Herod ik'ûʼ iwe.

24

In Huḏíyoḏi Paul ônt'eʼp'íḏénde'

1 P'ánú thaa naphaḏe ihaydi, Ananias iʼ owhaʼ p'óʼḏéḏîʼ namuuʼi-á heḏá wên Huḏíyo
tsonnindá dipówá. Wí sen Tertullus gin nakhą́wą̈ʼiʼ hânho nahíʼhą́ʼi namuuʼiʼ indáḏí
dâykán, heḏi iʼ tunjóvíʼpiye dimää iʼ tunjó óetu̱ʼą̈ąmíḏí háa Paul iʼannin.
2-3 Paul óets'úḏe, heḏi Tertullus-di iʼ tunjó óehéeʼan Paul ônt'eʼp'êeḏe-íḏí. Ginnân natú:
“Nanbí tunjó Felix, u̱ʼ báyékí wíʼaʼgindiʼ, báyékí gikú̱ʼdaapóe t'ą̈hkí naʼingîʼ wéngé t'ą̈hkí
biʼandi namuuḏi. U̱ʼ unmuuḏânkunho hänpíḏíbo báyékí pąąyo githaa, heḏá uví hangintandi
báyékí híwóhpîʼ nanbí nan diweḏi dînjâaʼan.
4 Nää naa wóʼdaʼpí hânho wíjâap'íḏeʼąmíʼin, heḏiho unsehkanät'óeḏí wí hây tą̈hkíwän
dînt'ôeyaaní, han unchanpóeḏí.
5 Ginnân hîn napóe: Naʼindi näʼi sen ovâyt'owat'eʼyaʼdoḏi âymûʼ. Näʼin Huḏíyo wéngé
t'ą̈hkí ovâypitsąąkandoʼ, heḏá i-á p'óʼḏéḏîʼ namuu in toʼwên iʼ Nazareth-wi senbí hą́hkan
deepiye dívíwą̈yundeʼingîʼ.
6-8 Nanbí méesate hayʼi wänbo iʼaʼginhą́nú, heḏânkun âypankêʼ. Gidaʼwän âytunjóʼnamíʼin
âynuuwą̈-íḏí háa taʼgendi nanbí khuu iʼaʼginnanpíḏí háa joe. Hebo Lysias iʼ sundaḏoví
tsondi p'óʼḏéḏîʼ napówá, heḏi kayʼindi nanbí man diweḏi óejâaʼan, heḏáháʼ ovâyjôn in
toʼwên ônt'eʼp'íḏeʼin uví páaḏépiye diʼą̈ą̈-íḏí. U̱ʼḏi wíʼbo híwó näʼi sen nâatsikaʼyandáho
úhanginpúuwí t'ą̈hkí näʼi ivíʼgeḏi wít'eʼp'íḏénde'i taʼgen namuuʼin” gin ovâytu̱ʼan.
9 T'ą̈hkí näʼi Tertullus Paul-víʼgeḏi natú̱ʼdiʼ in Huḏíyo hanbá ditú, heḏá ditú iʼ t'ehpiḏe tun
Tertullus ihíʼmáaʼi taʼgen namuuʼin.

Paul wíʼbo ivi̱ʼgeḏi ihíʼmáaḏíʼ tunjó Felix óetu̱ʼan híwóhpí wíʼiʼanpíʼin

10 Iʼ tunjó imannan Paul óehíʼmäänídi̱, heḏiho ginnân Paul-di óetu̱ʼan: “Naa dînhanginná báyékí pa̱a̱yo näʼin t'owagíʼin tunjówháagé unʼännin, heḏânho báyékí ohíhchan dáyhéeʼa̱mídi̱ wíʼbo dáyʼaywoenídi̱.

11 Maḏi tä̱ʼḏi wíje (12) thaa phaḏe ihayḏi naa Jerusalem-piye omää Jôesi Táḏá dóʼaʼginmäänídi̱.

12 T'ôepídi̱bo úhanginpúuwí näʼi taʼgendi namuuʼin. Naa toʼwí-ádi̱ wídi̱áytu̱hänbopí, heḏá wídi̱ovâyt'owat'eʼyaʼnanpí iʼ Huḏíyo méesate hayʼiʼ iwe, háa inbí méesate hi̱ʼíndi eeje wänbo joe, heḏiháa iʼ búʼ i̱ʼge wänbo joe.

13 Indá wídi̱nkeekankoḏipí näʼi navi̱ʼgeḏi dînt'eʼp'ídénde̱ʼi taʼgen namuuʼin.

14 “Hebo näʼinnân naa otu̱u̱ní: In p'óegé iwe naa dáyʼa̱htuyendeʼindá näʼin t'owa ditû̱ʼ piʼwên p'óegé namuuʼin, hewänbo i̱ʼge dáyʼa̱htuyendeḏi Jôesi Táḏágîʼ dáyt'ôemáa, i-á nanbí thehtáy pahpáʼindi óeʼaʼginmäʼ. T'ä̱hkí näʼi khuu Moses itaʼnandiʼ heḏá in Jôesi Táḏáví tukheʼmin dâytaʼnandi-á naa dáywä̱yundeʼ.

15 Háa näʼin t'owa dívíwä̱yundeʼin napuwagíʼoʼinbá naa wáʼ dáywä̱yundeʼ, heḏi ginnân namuu: Jôesi Táḏádí t'ä̱hkí in dichuuʼin ovâywówápakhâymáa, híwóʼnindá híwóhpíʼindá.

16 Heḏi gin dáywä̱yundeḏi, hä̱ä̱di wänbo t'ä̱hkí dáykhä̱ä̱de Jôesi Táḏáví páaḏépiye heḏá t'owaví páaḏépiyá híwó dáytsiyeʼa̱mídi̱, heḏânho naví píʼnä khóʼjé dînhanginnáaníḏí híwó dáykanhonnin.

17 “Báyékí pa̱a̱yo Jerusalem búʼ iwe wóʼänpíwän, heḏáháʼ dáywáybun wí chä̱ʼ in naví t'owa dikä̱ä̱kw'óʼnin dovâymäänídi̱, heḏá wí naví hä̱ä̱wí dînmúuníʼi-á Jôesi Táḏá-á dómäänídá.

18 Iʼ méesate hayʼi ee gin dáyʼoʼ ihayḏi in t'owaḏi naa dímûʼ. Naa dáykhâyʼanhoʼ Jôesi Táḏá dóʼaʼginmäänídi̱, nanbí khuu gínmuu waabá. Báyékí t'owa iwe wídijihpí, heḏi t'ä̱hkí hândä̱ʼ naná.

19 Wên Asia-win Huḏíyo wáʼ iwe dijiʼ. Indáho dínkhâyʼä̱ʼ wóetu̱ʼä̱a̱míʼin háawin wên t'aywóʼnin naa dáyʼannin, naviʼgeḏi wóet'eʼp'êeḏe-íʼin didaʼḏi.

20 Hewänbo nää näwe wídijihpídi̱, tobá näʼin dijiʼindân wóetu̱ʼä̱a̱mí háawin t'aywóʼnin dáyʼannin dínhanginpóeʼin in Huḏíyoví tunjówháagépiye díkán dihayḏi.

21 Näʼin wéhpêeḏa̱ʼmân dáyʼan iwe owin dihayḏi: Dáytu̱wi̱núdi̱ dovâytu̱ʼan, ‘Naa dítsondiwekán gá in dichuuʼin diwáywówápúuwíʼin dáywä̱yundeḏân’ ” gin Paul-di óetu̱ʼan.

22 Felix Jesus-ví p'ôe i̱ʼgeḏi híwó ûnhanginná, heḏiho in iwe dijiʼin ovâytu̱ʼan, “Nää-á wíyá wíʼívíhéeʼa̱mípí. Owáy Lysias iʼ sundaḏoví tsondi p'óʼḏédi̱ʼ napówá ihayḏânho naaḏi wâytu̱ʼä̱a̱mí háa unbí híʼ i̱ʼgeḏi oʼándeʼin.”

23 Heḏiho wí sundaḏoví tsondi gin óetu̱ʼan, “Näʼi sen náʼa̱yîngiʼan, hewänbo napannän waagiḏá joe. Iví k'emaʼin iʼ ovâypu̱wä̱määnídi̱, iʼ hä̱ä̱wí ûntáyʼiʼ ônkáaníḏí.”

Felix-ádi̱ Drusilla-ádi̱ Paul ônt'ôeyan

24 Wí hä̱yú̱ thaa naphaḏe ihayḏi Felix nawáyʼä̱a̱ ivi kwee Drusilla wóegé, i-á Huḏíyo kwee-ân namuu. Paul óets'úḏeḏi dänt'ôeyansóge, heḏi Paul-di ovänthayk'ûʼ hádi̱dí toʼwí Christ Jesus-víʼpiye iwä̱ä̱yú̱-íʼin.

25 Iʼḏi ovânhíʼmáa hádi̱dí inbí wówátsi taʼge dänhûuwí i̱ʼgeḏi, heḏá háa dawänpidaʼ waa dänkanhûuwíʼin wídänkhâyʼä̱hpí i̱ʼgeḏá, heḏá iʼ thaa Jôesiḏi t'owa ovâykeekw'ôení háa híwó háa híwóhpí díví̇ʼan niʼgeḏá. Han ihíʼmáaḏí Felix nakhunwôedaʼpóeḏí óetu̱ʼan, “Näweḏi ópeeve wíyá wítu̱hkánnan píhay, hä̱ä̱di naa dînpóe ihayḏi.”

26 Hebo Felix natsíkha Paul-di óechä̱ʼmäänídi̱, heḏânho óewáʼâaḏá óemaʼp'ä̱ä̱di-í, heḏiho ihayḏä̱ʼ óetu̱hkándoʼ i-ádi̱ ihéeʼa̱mídi̱.

27 Wíje pa̱a̱yo daphaḏe ihayḏi Felix óetunjójâaʼan heḏi Porcius Festus natunjósogeḏee. Felix-di Paul oe pan diwebo óejoeʼan, in Huḏíyo-ádi̱ nak'emamúuníʼin nadaʼḏi.

25

Paul nadaʼ Caesar-di ôntsonnamíʼin

1 Festus iʼ tunjó ts'a̱a̱bi namuuʼiʼ oe Caesarea búʼ napówá, heḏi poje thaa naphaḏe ihayḏá iweḏá oe Jerusalem búʼpiyá namää.

2-3 Oe Jerusalem napówá ihayḏi in owhaʼ p'óʼḏédi̱ʼindádi̱ heḏá in wéʼgen Huḏíyo senäʼ heʼennindádi̱ Paul wíyá ônt'eʼp'íḏe, heḏi kayʼindi Festus didaʼpóe wên hä̱ä̱wên ovâyʼa̱mídi̱. Didaʼ Paul oe Jerusalem-piye óemáʼíʼin, gá dínwéhpêemuuḏân dívíkhakw'ôeníʼin óeháyjídi̱ waʼ p'óegé namändiboʼ.

4-5 Felix-di ovâytu̱ʼan, “Paul-á oe Caesarea napannän. Naa wí hä̱yú̱ thaa iwe oepiye owáymän. Heḏáho wên unbí senäʼ heʼennin bîntu̱ʼä̱a̱mí naa-ádi̱ dimú-í, heḏi wên híwóhpíʼin Paul iʼandáhoʼ, indi óetunjóʼdiwekáaní.”

6 Festus maḏi wíyá kháve háa tä̱ thaa iwebo iwóyi̱ʼ, heḏáháʼ Caesarea-piye nawáymää. Wíyá tháwän ovâytsonnamídi̱ isóge, heḏi in sundaḏo ovâytu̱ʼan Paul dikenmú-íʼin.

7 Paul óekán, hedi nats'ṷ́ʔ dihaydi in Hudíyo oe Jerusalem-di diʔäʔin iví núʔ iwéngé
diwindi ônt'eʔp'íḍéndedi ditṷ̂ʔ báyéki kâyʔi häʔwí híwóhpîʔ iʔandi, hewänbo wídínkodipí
taʔgendi dâythayyamídí näʔi ditṷ̂ʔdi taʔgen namuuʔin.
8 Paul wíʔbo iʔaywoenídí ihéeʔandi gin natṷ́: "Naadi in Hudíyoví khuu
wídovâyʔaʔginhánúpí, hedá näʔi Hudíyoví méesate hayʔi ee aʔginkhanugîʔ wóʔts'ṷ́hpí,
hedá wên háawin t'aywóʔnin wänbo in Rome-ʔinbí tsondi Caesar-víʔpiye wídáyʔanpí."
9 Hebo Festus in Hudíyo ovâyhíwóʔnamíʔin nadaʔ, hediho Paul óetsikaʔyan, "Ti oe
Jerusalem-piye unpundaʔ iwe naví páadépiye wîntsonnamídí näʔi wônt'eʔp'ídénde ʔ iʔgedi?"
10 Paul-di óetṷʔan, "Joe, näwebânkun dîntsonnamíʔin odaʔ. Nää uví páadépiye owindi iʔ
tsondi Caesar-ví páadépiye owin dîntsonnamídí waagibá namuu. Hedá wáʔ ṷ-á wíʔbo híwó
úhanginná wên háawên t'aywóʔnin wänbo in Hudíyoviʔpiye wídáyʔanpíʔin.
11 Wáy wên háawên t'aywóʔnin dáyʔandáhoʔ, hedi näʔin t'aywóʔnin namuudi ochuu-íʔin
dînkhâyʔäḍáhoʔ, háʔto otṷ́ṷní wídíháyjípíʔin. Hebo nää häʔwí näʔin t'owadi dînt'eʔp'ídénde ʔi
taʔgen namuupídá, toʔwí wänbo wíʔûnk'óepí inbí mangepiye díkáaníʔin. Hediho oe Rome
diwe Caesar-ví tunjówháagé iwe dîntunjóʔnamíʔin odaʔ" gin Paul-di óetṷʔan.
12 Festus-di in óetumakhemáaʔin ovâyhéeʔan, ihaydáháʔ Paul-víʔpiyá ibéedí óetṷʔan,
"Caesar-ví tunjówháagé iwe wôntunjóʔnamíʔin undaʔdiho iviʔpiye wísaaní."

Paul-di Agrippa-ádí Bernice-ádí ovänhéeʔan

13 Häyṷ́ thaa naphade ihaydi iʔ tsondi Agrippa iví kwee Bernice-ádí oe Caesarea dapówá
Festus óesengitṷʔamídí.
14 Wí häyṷ́ thaa daʔän dihaydi Festus-di Paul-víʔgedi Agrippa óet'ôeʔan. Ginnân óetṷʔan:
"Nää pan diwe wí sen naʔän Felix iʔ tunjó phadeʔiʔdi óejoeʔandiʔ.
15 Naa oe Jerusalem ojiʔ ihaydi in Hudíyo owhaʔ p'óʔdédíʔindi hedá in tsonnindá
häʔivíʔgedi dít'eʔp'íde, hedi in didaʔ otṷ́ṷníʔin häʔi t'ehpide tun taʔgen namuuʔin.
16 Hewänbo dovâytṷʔan, 'In Rome-windi hänhay wänbo wí toʔwí wíʔóekándepí in toʔwên
ônt'eʔp'ídénde ʔinbí mange. Páadé nakhâyʔäʔ in toʔwên ônt'eʔp'ídénde ʔinbí páadépiye iwéénú-
íʔin, hedân wíʔbo iʔaywoenídí ihéeʔamí näʔi häʔwí ônt'eʔp'ídénde ʔ iʔgedi.'
17 "Hediho näwe diwéʔgepóe ihaydi wídáytsíkhaʔanpí. Wíyá tháwänho dovâytsonnamídí
dáysóge, hedi in sundado dovâytṷʔan iʔ sen óets'ûude-íʔin.
18 Ivíʔgedi dít'eʔp'êede-ídí díví́wínú ihaydi, naa oʔân wên háawin kâyʔin iʔannin
dítṷhkankhâymáaʔin, hebo han wídíviʔanpí.
19 Näʔi sen Paul gin nakhäwäʔi-ádí díví́wänpitṷhkandoʔ inbí wäyṷ dínmuu ʔgedi hedá wí
sen Jesus gin nakhäwäʔivíʔgedá, i-á nachuu wänbo Paul natṷ́ nawówájiʔ gin.
20 Naa wídînhanginnáhpí hádídí dóshaa-íʔin näʔi häʔwí háawin namuuʔin, hediho
dótsikaʔyan, 'Ti oe Jerusalem-piye unpundaʔ, iwe näʔi häʔwí wônt'eʔp'ídénde ʔ iʔgedi
wîntunjóʔnamídíʔ'
21 Hebo Paul nadaʔpóe nää pan diwebo nachaníʔin hedá iwedá Caesar-ví tunjówháagépiye
namú-í Caesar-di ôntunjóʔnamídí. Hediho in sundado dovâytṷʔan óeʔäyíʔnamíʔin Caesar-
víʔpiye dósan píhay" gin Festus-di Agrippa óetṷʔan.
22 Hedi Agrippa natṷ́, "Naa wáʔ näʔi sen háa natṷ̂ʔnin ot'oe-íʔin odaʔ." Festus-di óetṷʔan,
"Thaʔdibo unt'oe-í-áhay."
23 Wíyá tháwän Agrippa-ádí Bernice-ádí näʔi íve hayʔi dats'ṷ́, wên sundado tsonnin
heʔennin wóegé hedá wây-á búʔwin tsonnin wóegá. Saʔwó daʔaamuu, hedá häʔwí t'äḥkí
hânho saʔwó nakeet'óe. Festus natsonpóe Paul óets'ûude-íʔin.
24 Hedi Festus-di ovâytṷʔan, "Tsondi Agrippa hedá un t'owa näwe íjiʔin t'äḥkí, binmúʔdí
näʔi sen. Ivíʔgedi t'äḥkí in Hudíyodi oe Jerusalem-windádí hedá näwe dijiʔindádí naa
díhéeʔan. Dívítṷwínúndedi naa dítṷʔan näʔi sen óeháyjíʔin ûnkhâyʔäʔ.
25 Naadi wên háawin wänbo wídônshaapí óeháyjídí. Hebo i-á wíʔbo nadaʔpóe Caesar-di
ôntunjóʔnamíʔin, hediho naa dáyʔánshaamägi Caesar-víʔpiye dósaaníʔin.
26 Hebo häʔwí wänbo wídînhanginnáhpí näʔi senbíʔgedi naví tsondi p'óʔdédîʔ Caesar
dôntaʔnamíʔin. Hedânho un t'äḥkíví páadépiye dómaa bînhéeʔamídí, hedi shánkídí uví
páadépiye, naví tsondi Agrippa. Hedi bîntsikabowa ihaydi shánkí dînhanginpúuwí häʔwí ʔgedi
Caesar dôntaʔnamíʔin.
27 Han dáyʔan, gá dînchanpóedân bondoeʔi namúuníʔin wí pan dósaaníʔdí páadé
wídovâythayyanpídí häʔäʔ ʔgedi ônt'eʔp'ídénde ʔin."

26

Paul wíʔbo iʔaywoenídí ihíʔmáadí Agrippa óetṷʔan híwóhpí wíʔiʔanpíʔin

1 Agrippa-di Paul óetṷʔan, "Naadi wînk'úyaʔ uvíʔgedi bipihéeʔamídí." Hedi Paul imannandi
ihéeʔan wíʔbo iʔaywoenídí. Gin natṷ́:

2 “Tsondi Agrippa, nää naadi wítụhkankhâymáa navĩʼgedi hedá näʼi häähwí näʼin Hudíyodi naa dînt'eʼp'ídénde ʼ ĩʼgedá, hedi naa ohíhchan ụ-ân iʼ unmuuʼin uví páadépiye owindi.
3 Hedi shánkídí ohíhchan ụ-á taʼgendi näʼi Hudíyoví khuu dínmuu ĩʼgedi úhanginnândi, hedá úhanginná wáygéhää handąʼ wídíví ʼánshaaʼopíʼin. Hediho pín taʼgedi wídaʼmáa dînt'ôeyaaníʼin.
4 “T'ähkí in Hudíyo dínhanginná háa naví wówátsi donphadeʼin oʼeʼnújiʼ ihaydi waagiboʼ, wíʼgín oe naví nangá hedá oe Jerusalem búʼ iwá.
5 Hedi in didaʼdáho wóetụʼäąmí näʼin: Báyékí pąąyo dínhanginná naa páadédíbo Pharisee omuuʼin, hedi näʼin Pharisee t'owa-á nanbí khuu shánkí kayʼin dâyhújaʼ näʼin wéʼgen Hudíyo t'owavíʼwedi.
6 Nää naa dítunjóʼdiwekán gá dáywäyundedân Jôesi Tádá iʼąmíʼin iví tun nanbí thehtáy pahpáʼin ovâymägiʼin.
7 T'ähkí in tä̃ʼdi wíje Israel-ví eʼnûnbí ây iwediʼin wáʼ näʼin in Jôesi Tádá natụʼin ikhâymáaʼinbá dívíwäyundeʼ, hediho khụụ-á thaa-á iʼ óeʼaʼginmäʼ. Hedi nää, naví tsondi unmuuʼiʼ, naa wáʼ hanbá dáywäyundedibo ʼ in Hudíyodi naa dînt'eʼp'ídénde ʼ.
8 Heháadan un Hudíyo wíʼúnkodipí úvíwääyụ́-ídí Jôesi Tádádí in dichuuʼin ovâywáywówápaʼin?
9 “Naa-ân oʼânwän báyékí dînjänäkíkanpoeʼoʼin näʼi Jesus oe Nazareth-wi gin nakhąwąʼiviʼpiye.
10 Hediho oe Jerusalem han dáyʼan. In owhaʼ p'óʼdédíʼindi naa dînk'ûʼ báyékí t'owa Jesus-víʼin ûnmuuʼin dovâypankw'ôeníʼin, hedá ovâyt'akhąnukhâymáa ihaydi naví tun wáʼ eepiyebá dáymägi.
11 Häyänbo naa omää in Hudíyoví méesate eejepiye otsonpúuwídí ovâywhąhwhąʼnamídí, hedá dáykhäąą dovâykaygiʼąmídí ditúụnídí Jesus-víʼpiye wídívíwäyundepíʼin. Naa hânho inbíʼpiye ot'ayyaapóedí Hudíyo namuupîʼwi búʼ ĩʼge dáykhenjíyénde dovâyhóenídí.”

Paul-di Agrippa óetụʼan háa ûnpóeʼin hediho Jesus-víʼpiye iwäyundeʼin

12 “Hediho han dáyʼąmídí naa oe Damascus búʼpiye omänwän. In owhaʼ p'óʼdédíʼindi wên taʼnin ho dînʼan dóhûuwídí dînk'úuwídí in Jesus-víʼpiye dívíwäyundeʼin dovâypanhóenídí.
13 Naví tsondi unmuuʼiʼ, taagedi oe p'óegé omän dihaydi wí ko oe makówádí nawândi dómûʼ, iʼ thanbí shánkí nakohkayʼi namuu, hedi näʼi kodi naʼin gimännin t'ähkí díʼánhógi.
14 T'ähkídíbo nange gikanu. Ihaydi wí toʼwídí Hebrew tundi díhéeʼandi ot'oe. Dítụʼan, ‘Saul, Saul, háadan naa dít'ôephadekandoʼ? Ụ wíʼbo biwänpiwąʼoʼ, wí búdu in phék'eʼindi óesanhonnin iʼąʼts'ádíndedi ipiwąʼoʼ waagibá.’
15 Naa otsikapóe, ‘Nanbí Sedó, to-an unmuu?’ Iʼdi dítụʼan, ‘Jesus-ân omuu, ụʼdi dít'ôephadekandoʼiʼ.
16 Nää ówínú. Naa uvíʼpiye dáykeeyan gá wídeʼmandân naví t'ôe dînʼąmídí, hedi ụʼdi t'owa ovâyt'ôekankhâymáa nää thaa dímûʼin, hewänbo näʼidąʼbá joe, owáy wíyá uvíʼpiye dáykeeyandi häąwí wítụhkangíʼoʼi wáʼ ovâyt'ôekankhâymáa.
17 Naadi wísankhâymáa wíʼgín in Hudíyo dimuuʼinbíʼpiye hedá in Hudíyo dimuupíʼinbíʼpiyá, hedi inbíʼwedi naadi wînʼaywoení.
18 Dínkhunná waagibá dikw'ó, hewänbo ụʼdi ovâykhągeʼkhâymáa dínkeepúuwídí hedá Jôesi Tádáví ko ĩʼge dívíhûuwídí. Hedá Satan iʼ Penísendiví mangedi ovâyjâaʼandi Jôesi Tádáví mange ovâykwohkhâymáa. Hediho naviʼpiye dívíwäyundedi inbí t'aywóʼdi ovâyʼowóejé-í, hedá in wéʼgen naviʼpiye dívíwäyundedi naviʼin dînmuuʼindádí dívíwóení’ gin Jesus-di dítụʼan.”

Paul-di Agrippa óetụʼan iví t'ôe ĩʼgedi

19 “Hediho tsondi Agrippa, háa Jesus-di dítụʼan waa makówádí dînkeepóedí díhéeʼandi naa dáyʼaʼginnan.
20 Páadé in Damascus búʼwin dovâyhéeʼan, iwedá in Jerusalem-indá, hedá oe Judea nange ĩʼgeʼin t'ähká, hedá in Hudíyo dimuupíʼin wänbo-á. Dovâytụʼan inbí t'aywóʼdi dâyjoeʼandi Jôesi Tádáviʼpiye dívíhąądi-í, hedá híwó dívítsiyeʼąmí dâykeeyąmídí taʼgendi inbí t'aywóʼdi dâyjoeʼannin.
21 Gin dáyʼodiho wên Hudíyodi iʼ méesate hayʼi khóʼjé díyąʼ hedi díháyjíʼin dívíkhäądeʼ.
22 Hewänbo Jôesi Tádádí häądi wänbo t'ähkí naa díkhągeʼdoʼ, hediho nää näwe owindi in taʼgen namuuʼin t'ähkí t'owa dovâytụmáa, tobáháa heʼennin dimuu háa heʼennin dimuupí wänboʼ. Häąwí t'ähkí näʼin t'owa dovâytụmáaʼi-á, Moses-ádí in Jôesi Tádáví tukheʼmindádí ditúʼin napuwagíʼoʼinbá namuu, hedi wíyá häąwí wänbo woʼtûʼpí.
23 Indá ditú iʼ toʼwí Jôesi Tádádí óesógeʼiʼ t'owa ovâyʼaywoenídí it'ôephadekhâymáaʼin nachuu píhay, hedi i-á iʼ páadéʼi namúuní chuwa iwedi nawáywówápúuwídí, hedânho iʼdi wíʼgín Hudíyo-á Hudíyo dimuupíʼindá Jôesi Tádáví p'óegé ovâykeekankhâymáa.”

24 Waʔḏi Paul näʔi häą̈wí ithaykw'óeʔó ihayḏi Festus tsíkhagipí itụwı́nú, “Paul, ụ-á bondoeʔi-ân unmuu. Báyéki bihą́ʔan, heḏânkun unbondoepuwamän.”
25 Hebo Paul-di óetụʔan, “AʔgindiFestus, naa bondoeʔi wóʔmuupí. Naa híwó donhanginintanmáaḏí in taʔgen namuuʔindą̨ʔ dáyhíʔmáa.
26 Iʔ tsondi Agrippa näwe naʔändiʔ ûnhanginná näʔi häą̈wí t'ą̈hkí i̱ʔgeḏi. Heḏânkun iví páaḏépiye dáyhíʔmáaḏí häą̈wí wänbo wíḏókaayohpí. Naa híwó dînhanginná t'ą̈hkí näʔi häą̈wí napóe i̱ʔgeḏi Agrippa-á nat'oeʔin, gá kaaḏi wínapóepíḏân.
27 Tsondi Agrippa, ti biwą̈yundeʔ háa in Jôesi Táḏáví tukheʔmin ditụ́ʔin? Dînhanginnân biwą̈yundeʔin” gin Paul natụ́.
28 Agrippa-di Paul óetụʔan, “Ti unʔân gáhân ụʔḏi wesebo wí Christian dípaʔíʔin?”
29 Paul-di óetụʔan, “Háḏéebá wesebo háa wíyá shánkí díhûuwí. Hebo naa Jôesi Táḏáviʔpiyedáyjûusuʔoʔ ụ-áḏí heḏá t'ą̈hkí näʔin nää thaa dit'ôeyankw'óʔnindáḏí naa waagibá ípúuwíʔin. Hewänbo naa wóʔdaʔpí kaḏénaḏi íwhimúuníʔin, naa owhimuu waagibá.”
30-31 Paul ihíʔbowa ihayḏi iʔ tsondi Agrippa heḏá iʔ tunjó Festus-á, Bernice-á, heḏá in wéʔgen iwe dikw'óʔnindá díví́wı́nú, heḏi oe jáʔwépiye dipeeḏi díví́hée ʔan. Ditụ́, “Näʔi sendá háawin wên wänbo wíʔiʔanpí óeháyjíḏí háa napanchanídí wänboʔ.”
32 Heḏi Agrippa-ḏi Festus óetụʔan, “Näʔi sen dómaʔp'ą̈ą̈ḏi-íʔin dînkoḏiwän, hewänbo nää wíḏînkoḏipí, gá Caesar-di ôntunjóʔnamíʔin nadaʔpóeḏân.”

27

Paul wí kophé óetógi Rome-piye namú-íḏí

1 Heḏiho in tsonnin diʔánshaapóe naʔin kophé iweḏi oe Italy-piye dísaanídí, * heḏiho Paul heḏá wây-á pandáḏí ovâyjoeʔan wí tą̈gintą̈ (100) sundaḏo ovâytsonmáaʔiví mange. Näʔi sendá Julius gin nakhą́wą̈, heḏi in sundaḏo iʔ Rome-wi tsondi p'óʔḏéḏîʔvíʔin gin ovâykhą́yą̈ʔdeʔin diweḏiʔi-ân namuu.
2 Wí sen Aristarchus gin nakhą́wą̈ʔi wáʔ naʔindáḏí najiʔ, i-á Macedonia nangewi búʔ Thessalonica iweḏiʔi namuu. Heḏi wí kophé Adramyttium búʔ iweḏiʔiʔ ívítógi. Näʔi kophé-á nakhâymuu iʔ búʔây eeje oe Asia nange p'o kíngé i̱ʔgepiye namú-íḏí.
3 Wíyá tháwän oe Sidon búʔ iwe ívíwóyı́ʔ. Julius-di Paul híwó óeʔandi iví k'emaʔin óepụwą̈mägi, indi häą̈wí ûntáyʔiʔ óemą̈ąníḏí.
4 Iweḏá iʔ kophé iweḏi gimää, hewänbo iʔ wąą̨ḏi tíʔûupiye díchą̈nuhújaʔ, heḏiho oe Cyprus p'ojâaḏi shánkí nawą̨ą̨kaypí i̱ʔgeḏi gimää.
5 Oe p'oʔ p'ą̈näpiye giphaḏe, heḏi Cilicia nange heḏá Pamphylia nangá p'o kíngé i̱ʔge gimää, heḏáháʔ oe Lycia nange wí búʔ Myra gin dâytụʔoʔ iwe gipówá.
6 Iwe iʔ sundaḏoví tsondi wíyá piʔwí kophé Alexandria-wi namuuʔiʔ ishaa. Näʔi kophé-á Italy-piye namän, heḏiho dítụʔan iwe ívítôeníʔin.
7 Iʔ wąą̨ hânho nakayḏi jóngíḏą̨ʔ wí hą̈yụ́ thaa gipundee, heḏá báyéká ívít'ôeʔandi Cnidus búʔ tsowa gipówá. Iʔ wąą̨ kayʔi namuuḏi ee gimän diwepiye wíyá wígínpụhkoḏipí, heḏiho Crete k'áygé i̱ʔgeḏi giphaḏe, Salmone gin dâytụʔoʔ iwe, heḏá nawą̨ą̨kaypíʔwe i̱ʔgeḏá gimän.
8 Jóngíḏą̨ʔ p'o kíngé i̱ʔge gipundee, heḏi wí búʔ Lasea gin dâytụʔoʔi tsowa gipówá. Näwe nanáʔ diwá dâytụʔoʔ “Híwó nanáʔ iʔ kophé díví́wóyı́ʔnígîʔ” gin.
9 Iwebá híwó hay thaa gikw'ó. Ihayḏi nateʔnúpuwamändi híwó wínamuupí wíyá shánkí gimú-íḏí, heḏânho Paul-di ginnân ovâytumakheʔan:
10 “K'emaʔin, naa ochanpoeʔo wíyá shánkí näweḏi gimäąḏá âyt'ôephaḏekhâymáa. Näʔi kophé-á hé wóegébo gipeḏée-í, heḏá wây wên wáʔ díví́p'ot'ahą́ą̨nú-í.”
11 Hebo iʔ sundaḏoví tsondi Paul-ví híʔ ônt'ôeyaaníví́ʔweḏi iʔ sen iʔ kophé iviʔ ûnmuuʔi heḏá iʔ sen isanhondi-á inbí híʔ-á shánkí ovą̈nt'ôeyan.
12 Näʔi kophé nawhiʔän diwe wą̈hphaḏe híwóʔ diwe wínanáhpí dâyteʔnúphaaḏé-íḏí, heḏiho t'ą̈hkí waa díví́ʔánshaamägi iʔ kophé iweḏi wíyá búʔay Phoenix gin dâytụʔoʔiʔ oe Crete nangebá nanáʔ diwepiye dimú-íḏí, iwe dâyteʔnúphaaḏé-íḏí. Oe Phoenix dâykophéwhikw'óeʔó, heḏi aakonpiye thanpiye jâaḏi heḏá p'inpiye thanpiye jâaḏá óewą̨ą̨ʔahkhánḏeʔ.

Hânho iwąą̨ʔandá ikwą̨ʔnan

13 Heḏiho aakonpha̱ʔgeḏi híyą̈ą̈ iwąą̨ʔan dihayḏi diʔân háa ditụ́ waagi díví́ʔą̨míʔin, heḏiho iweḏi gimäąḏi näʔi Crete p'ojâaḏi tsowa p'o kíngé i̱ʔgeḏi gimän.
14 Hebo hây napóe ihayḏi wí wąą̨ hânho kayʔi näʔi Crete nange i̱ʔge iwąą̨ʔan, iʔ wąą̨-á p'inpiye thanpiye jâaḏiʔi wąą̨ gin dâytụʔoʔ.
15 Iʔ wąą̨ hânho nakayḏi iʔ kophé óenándí wíyá páaḏépiye wíʔûnpụhkoḏipí, heḏiho iʔ kophé dâybée, heḏi wáy iʔ wąą̨ḏi díhon diwepiyeḏą̨ʔ gimää.

* **27:1** Luke wíyá Paul-áḏí najiʔ.

16 Wí p'ojâaḏiʾay Cauda gin dâytṵʾoʾi tsowa giphaḏe, iʾ wąą wąhphaḏe wínakaypí iwe, heḏi
báyékí ívít'ôeʾan iʾ kophéʾay âywhimáaʾi näʾi kophé gáhąyúʾiʾ iwe kw'áye âytaygé-íḏí.
17 Iʾ kophéʾay dâywhisóge ihayḏá iʾ kophé gáhąyúʾi whihkannin kayʾindi dâywhibuugiʾan
wínathaʾḏee-ípíḏí. Heḏá iʾ teʾaa iʾ wąąḏi iʾ kophé óechąnundeʾi-á dâywąve, gá
dikhunwôedaʾḏân oe Syrtis gin dâytṵʾoʾ iwe dikhąhkwoḏee-íʾin, iʾ p'oe iwe wąhphaḏe
wínawąʾänpíḏí. Heḏiho iweḏi díwänpip'omáa.
18 Wíyá tháwän wáʾ iʾ wąą hânho nakay, heḏiho in kophéʾin senäʾ wí hé iʾ kophé iwe
nakuʾundi p'oe iwepiye dâychąnu, iʾ kophé wąhphaḏe wínakháa-ípíḏí.
19 Heḏá wíyá tháwändá inbo iʾ kophéʾi hąąwí wáʾ p'oe iwe dâychąnu.
20 Báyékí thaa agóyó wänbo than wänbo wíʾâymûʾpí, heḏi iʾ wąą nahánpíḏí kayʾi iwąąʾoʾ.
Heḏiho giʾân háʾto wówáʾin gipee-íʾin.
21 Báyékí thaa wíʾívíhṵṵyanpí. Heḏi Paul inbí páaḏépiye nawindi ovâytṵʾan, “K'emaʾin,
shánkí híwó namúuníwän naví tun dînt'ôeyaaníḏí Crete diweḏi wígipee-ípíʾin otṵ́ waa. Hây
úvít'ôeyandáho háʾto näʾi kây iwe gipóewíwän heḏá iʾ hąąwí háʾto gipeḏée-íwän.
22 Hebo nää wíʾúvíʾáyînginmäänípí. Tobáháa näʾi kophé nathaʾḏee wänbo háʾto toʾwí wänbo
óep'oháyjí.
23 Naa Jôesi Táḏávîʾ omuu, heḏá iví t'ôe-á dônʾoʾ, heḏi khṵʾḏi wêe iví makówáwi t'ôepąʾąąʾi
dînpówá,
24 i-á naví núʾ nawindi ginnân dítṵʾan: ‘Paul, wíʾunkhunwôedaʾípí. Ṵʾ taʾgendi Caesar-ví
páaḏépiye bikwinugíʾo, heḏi ṵʾ unmuuḏi näʾin ṵ-áḏí dijiʾin háʾto wêe wänbo nachuu-í.’
25 Heḏânho k'emaʾin, wíʾíkhunwôedaʾípí. Naa dáywąyunde näʾin Jôesi Táḏá natṵ́ʾinbo
napuwagíʾoʾin.
26 Hewänbo wí p'ojâaḏi eeḏi gikhąhkwoḏee-í.”
27 Wíje jâaḏi daphaḏe, heḏi waʾḏi iʾ wąąḏi iʾ mâap'oe Adriatic gin dâytṵʾoʾ iʾge díchąnuhon.
Khun pinuḏi hąąḏi nanáʾ dihayḏi in kophéʾin senäʾ ditṵ́ nan tsowa núʾ gipowamännin.
28 Dâywąʾäntaayan, heḏi wétąʾḏi jónu (24) kwiʾóhpa taa nawąʾän gin dâyshaa. Wíyá shánkí
hây dimäąąḏá wíyá dâywąʾäntaayan dihayḏá tąʾḏi kháve (18) kwiʾóhpa taa-á nawąʾän.
29 Dikhunwôedaʾ iʾ kophé k'uu eeḏi óechąnukhâymáaʾin, heḏiho iʾ kophé tíʾûuphąʾgeḏi
jónu kháaʾi kwąk'u maayąąʾi dâywaje whihkannin eeje, heḏá diwówáyę́eníḏí nathay píhay
díví́ʾûusuʾan.
30 Näʾin kophéʾin t'ôeʾin iʾ kophé iweḏi diwhąveda ʾ dijáaníḏí, heḏiho iʾ kophéʾay p'oe iwe
dâywąve. Heḏáháʾ iʾ kophé gáhąyúʾi páaḏépiyeḏi wíyá maayąąʾi dâywajekhâymáa waagibá
díví́ʾoʾ.
31 Hebo Paul-di in sundaḏo heḏá inbí tsondi-á ovâytṵʾan, “Näʾin kophéʾin t'ôeʾin näʾi
kophé iwe díví́wóyíʾpíḏá, undá háʾto wówáʾin ípee-í.”
32 Heḏiho in sundaḏo i kophéʾay nawhiʾändiví whihkannin dâyts'âʾ, heḏi i kophéʾay
namaʾp'ą.
33 Nathaypuwamän dihayḏi Paul-di ovâytṵʾan díví́hṵṵyąmí gin. Ovâytṵʾan, “Wíje jâaḏi
t'ąhkí hânho úvíʾánshaamáaḏí húukanpíʾinbo íjiʾ.
34 Heḏiho nää naaḏi kayʾindi wâytṵmáa, háawin wên híwóhpíʾin wänbo wíʾúnpuwagíʾopí,
heḏânho bíhṵ́ṵyan, wí koegîʾ úntáy íchuu-ípíḏí.”
35 Ihíʾbowa ihayḏi wí pává ikêʾḏi Jôesi Táa ikṵ́ʾdaaʾan, heḏi wí ihávеḏi ik'oe.
36 Indi gin iʾannin óemûʾḏi shánkí híwó dichanpóeḏí in wáʾ díví́hṵṵyan.
37 Wégín tągintąḏáháʾ tsególntąʾḏi sí (276) t'owa iʾ kophé iwe gitoʾon.
38 T'ąhkí díví́shṵʾan dihayḏi, iʾ táhtân p'oe iwe dâychąnu, iʾ kophé ihay wínakhaa-ípíḏí.

Iʾ kophé nathaʾḏee

39 Nathanpee ihayḏi, in kophéʾin t'ôeʾin iʾ nan dâymûʾiʾ wíḏâytaapí. Hewänbo
naʾokhânná heḏá nap'oehánǵínáʾ diwe dâymûʾ, heḏiho díví́ʾánshaamägi dínkoḏiḏáho iʾ
kophé dâypṵhkannamíḏí iwepiye, heḏânho iʾ okhân deeḏi dâywóyíʾníḏí.
40 Iʾ kwąk'u maayąąʾi nawhiʾwaʾjendiví whihkannin dâyts'âʾ, heḏi iʾ p'oe iwebo
dâyjoeʾan. Heḏi ihayḏibá iʾ kophé óebéeḏeʾi phéháʾ nawhimuuʾi whihkannin dâywhihsuu.
Heḏáháʾ in páaḏépiyeʾin teʾaa dâytege, iʾ wąąḏi iʾ kophé ee naʾokhânná ʾ diwepiye
óechąnuts'ûuḏe-íḏí.
41 Hebo wíʾnąphąʾgeḏi nap'ohkayjiʾ iwe naʾokhânbóeḏíʾän, heḏi iwe iʾ kophé páaḏépiye
ichąnuḏi nakhąhsogeḏeeḏi wínajâapóepí. Ihayḏá iʾ kophé tíʾûupiyeʾiʾ iʾ p'oe oepiyá nääpiyá
kaygindi naʾąʾyąpoeʾoḏi óewhéekanhon.
42 In sundaḏo díví́ʾánshaamáa in pan ovâyhąąnú-íḏí, heḏânho nan diwepiye wíḏívíkohsáy-
ípíḏí dijáaníḏí.
43 Hewänbo Paul-ví wówátsi ônʾaywoeníʾin iʾ sundaḏoví tsondi nadaʾḏi toʾwí wänbo
wíʾovâykheʾmägipí. In toʾwên dikohsayhąʾin ovâyjôn p'oe iwe díví́jaymú-í nan diwepiye
díví́kohsáy-íḏí.

44 Ihayḏáhá˘ in wé˘gendá ovâytu̱˘an i˘ phéphá˘ háa i˘ kophéwi phéhwhée óep'omáa˘i˘ḏi
dívítsa̱hsaa-í˘in. Handiḏânho t'ä̱hkíḏíbo nan diwe wówá˘in gipówá.

28

Oe Malta diji˘

1 T'ä̱hkíḏíbo nan deeḏi wówá˘in gipówá ihayḏi, nä˘i p'ojâaḏi Malta gin dâytu̱˘o˘in
gínhanginpóe.
2 In t'owa iwe˘indi híwó dísígí˘an. Ikwa̱˘doḏi nat'êe, heḏiho dâypha˘t'égi, heḏi dítu̱˘an i˘
phaa nú˘piye ívíhâa̱ḏi-íḏí ívísúwá˘a̱míḏí.
3 Paul iphé˘âywé˘ge˘an ipha˘kw'ôeníḏí, heḏi ipha˘kw'óe˘ó ihayḏi wí pä̱ä̱yu̱ phaaḏi
óesúwánándi phé jâaḏi napee, heḏi Paul-ví man deeḏi ikhuugeewhi˘k'û˘.
4 In t'owa i˘ nange˘indi i˘ pä̱ä̱yu̱ Paul-ví man deeḏi nawhi˘k'óe˘in óemû˘, heḏi dívítu̱˘an,
"Nä˘i sendá maḏi ta˘gendi t'owa t'akha̱nu˘i˘ namuu, heḏi tobá óep'ohaypí wänbo˘, nanbí
jôesi 'Ovâyt'owatuhchä̱nunde˘i˘" gin gínkha̱wä̱˘i˘ḏi há˘to óewówápeemä̱äni."
5 Hewänbo Paul iví man iwáḏâa˘andi i˘ pä̱ä̱yu̱ i˘ phaa iwe nake˘t'a̱, heḏi háabo Paul
wí˘ûnpóepí.
6 In t'owa di˘ánde˘ i˘ pä̱ä̱yu̱ḏi óekhuugee ee ûntee-í˘in, háa maḏi wesebo nachuhkaanú-í.
Hewänbo thaa t'ä̱hkí dívítsíkha˘andi Paul háabo wí˘ûnpóepí, heḏiho inbí ánshaa dây˘egó˘andi
dívítu̱˘an, "Ta˘gendi nä˘i sendá Jôesi waagi˘bá namuu."
7 I˘ sen nä˘i p'ojâaḏi ee natsonnändi˘ Publius gin nakha̱wä̱. Ívísúwá˘o˘ iwe tsowa
ûnnavakw'ó, heḏi sígíḏí na˘in díhógiḏi iví tewhá ûnná˘ diwe poje thaa díwóyi˘mägi heḏá
híwó˘dá dí˘áyîngi˘an.
8 Publius-ví ta̱ḏá whohte eeḏi ûnhayk'óe. Natsa̱wä̱p'íḏe˘ heḏá nasihayḏi óe˘ä̱ä̱de˘. Ee
nahayk'óe eepiye Paul nats'ú̱, heḏi iví mandi óetä̱geḏi ônjûusu˘andi hehkháa óemägi.
9 Nä˘in napóe ihayḏi báyékí in wé˘gen nangewin dihay˘in Paul-ví˘piye di˘ä̱ä̱, heḏi in wá˘
hehkháa ovâymägi.
10 Indi báyékí díhä̱ä̱wímägi na˘in, heḏi poje p'óe naphaḏe ihayḏi iweḏi gimän dihayḏi i˘
gíntáy˘i˘ t'ä̱hkí dímägi.
11 Wí kophé Alexandria-wi namuu˘i˘ i˘ p'ojâaḏi iwebá ite˘núphaḏe˘i˘ iwe ívítógi. I˘ kophé-á
Castor-áḏí Pollux-áḏí gin dâytu̱˘o˘. *
12-13 Oe Syracuse bú˘ gipówá, heḏi poje thaa iwe ívíwóyi˘. Iweḏi p'o kíngé i˘ge̱ḏa̱˘
gimää, heḏi Rhegium bú˘ iwe gipówá. Wíyá tháwän aakonpha̱˘geḏi iwa̱a̱˘an, heḏiho wíyá
tháwändá Puteoli bú˘ gipówá.
14-15 Iwe wên Jesus-ví˘piye dívíwä̱yunde˘in âyshaa, heḏi indi kay˘indi dítu̱˘an indáḏí
wêe jâaḏi ívíwóyi˘ní˘in. Iweḏi wíyá gimändi oe Rome-piye wây-á tí˘ûuwin páaḏé˘in Rome-
win dimuu˘in nanbí˘geḏi dínhanginpóe, heḏiho gín˘ayjay˘ä̱ä̱. Dâyhä̱ä̱wíku̱˘kw'óe˘ó iwe
Appius gin dâytu̱˘o˘ iwehay wáy wên di˘ä̱ä̱, wây-á wêndá wä̱hphaḏe kayi˘ wíḏi˘ä̱hpíḏí oe
"Poje Kaykhanwówá Tewhá" gin dâytu̱˘o˘ iwe díjay. Paul-di ovâymû˘ ihayḏi Jôesi Táḏá
óeku̱˘daa˘an, heḏá iví pí˘nä khó˘jé-á shánkí nakaypóe. Han âyphaḏe, ihayḏáhá˘ wí hä̱yu̱ thaa
iwe oe Rome gipówá.

Oe Rome Paul napannän diwe in Huḏíyo ovâyhí˘máa

16 Oe Rome gipówá ihayḏi Paul wí˘bo óethayemägi, hewänbo wí sundaḏoḏi óe˘ä̱yîngimáa.
17 Poje thaa naphaḏe ihayḏi Paul-di in Huḏíyo p'ó˘ḏédí˘in oe Rome dithaa˘in iví˘we
ovâywé˘getu̱˘an. Dipówá ihayḏi ovâytu̱˘an, "Tí˘ûuwin páaḏé˘in, tobá nanbí thehtáy
pahpá˘inbí khuu a˘ginkha̱nu naa wíḏáy˘anpí wänbo˘, heḏá nanbí t'owaví˘piye wên
yä̱˘ḏâapí˘in wänbo wíḏáy˘anpí, in Jerusalem-win p'ó˘ḏédí˘indi dípankê˘, heḏi nä˘in Rome-
winbí mange díkán.
18 In Rome-windi háawin t'aywó˘nin naa dáy˘annin dînnuwä̱, hewänbo indá dínhanginpóe
háawin díháyjí˘in wänbo wíḏáy˘anpíḏí, heḏiho díma˘p'ä̱ä̱ḏi-í˘in dida˘wän.
19 Hewänbo in Huḏíyo wíḏida˘pí in Rome-windi díma˘p'ä̱ä̱ḏi-í˘in, heḏiho shánkí híwó
dînpóe otu̱u̱níḏí Caesar-ví tunjówháagé iwe dîntunjó˘namí˘in. Naa gin dáy˘an tobá wên
t'ehpiḏe tun wíḏómáapí wänbo naví t'owa in Hudíyo dimuu˘in dovâyt'e˘p'êeḏe-íḏí.
20 Heḏânkun naaḏi wâytu̱hkánnan nä˘i hä̱ä̱wí i˘geḏi wâyhée˘a̱míḏí. I˘ to˘wí in Israel-win
t'owaḏi óetsíkha˘máa˘ivi˘piyebá naa dáywä̱yundeḏânho nä˘i kaḏénaḏi owhimuu."
21 Indi Paul óetu̱˘an, "Na˘in wên ta˘nin wänbo uvi˘geḏi natû˘nin oe Judea-ḏi wí˘âykê˘pí, háa
wí Huḏíyo tí˘ûu páaḏé˘i oweḏi na˘ä̱ä̱˘i wänbo wên híwóhpí˘in nat'oe˘in uvi˘geḏi wínatúhpí.
22 Hebo na˘in gínhanginná to˘wên t'ä̱hkí híwóhpí dívíhí˘máa˘in nä˘in ts'a̱a̱min ha̱hkan
ni˘geḏi. Heḏânho gida˘ u̱˘ḏi dítu̱˘ä̱a̱mí˘in háawi uví wä̱yu̱ úmuu˘in."

---

* **28:11** Nä˘i kophé páaḏépiye wíje p'ônbay waagi dakeet'óe˘in dachá, indá in Alexandria t'owaví jôesi dínmuu, Castor-áḏí Pollux-áḏí gin dakha̱wä̱.

23 Hediho in Hudíyo wí thaa dâydeʾman wíyá diʾäą-ígîʾ, hedi iʾ thaa napówá ihaydi
báyékí diʾäą. Hédéndí héʾdibo iwedi nakin diwehay báyékí häąwí Paul-di ovâyhéeʾan.
Háa Jôesi Tádádí t'ąhkí t'owa ovâysígíhóení'in nadaʾ waa ovâythayyan, hedi Moses-ví tun
niʾgedi hedá Jôesi Tádáví tukheʾminbí tun niʾgedá ovâyt'ôeʾandi ikhäąde Jesus-víʾpiye
ovâywąyụkannamídí.
24 Paul-ví híʾ dâysígíʾandi dívíwąyụ wáy wên, wáy wêndá joe.
25 Hedi in Hudíyo handąʾ wídínʾánshaamuupídí iwedi dívíjâaʾan, hewänbo waʾ dipeepídíbo
Paul-di näʾi t'äʾge híʾ ovâytụʾan: "Iʾ Yäʾdâaʾi P'oewąąhąądi hänʾoe Isaiah óetụʾan unbí
thehtáy pahpáʾinbíʾpiye namú-ídí näʾi Jôesi Tádáví híʾ ovâytụʾąąmídí:
26 Ihaydąʾ ít'óʾve-í, hewänbo háʾto íkaʾpóewí,
ihaydąʾ bînmúʾbe-í, hewänbo háʾto únkeepúuwí.
27 Íp'óhkâymuudi wíʾíkaʾpóyaʾpí.
Úvíʾojemankw'ódidáháʾ úvítsíkhąmu.
Gin úvíʾanpídá unbí tséedí bînmúuní
hedá unbí ojedá ít'oe-í
hedá taʾgendi íkaʾpóewí,
hedá naviʾpiye íʾäą-í yäʾdâaʾin wâypaʾídí, gin Jôesi Tádá natú.
Näʾi híʾ natụʾi-á taʾgen namuu.
28 Hedânho nää näʾin únkhâyʾäʾ únhanginnáaníʾin: Jôesi Tádáví híʾ in Hudíyo dimuupíʾin
ovâysan ovâyʾaywoenídí. Innânkun dívít'ôeyaaní."
29 Paul ihíʾbowa ihaydi in Hudíyo dívítụhänbodi dipee.
30 Paul wíje pąąyo iwe naʾän, hedi iwáʾâa iʾ tewhá ee nachanídí. Toʾwên ûnpụwąpówáʾin
t'ąhkí ovâysígíhógi.
31 Iʾdi Jôesi Tádáví khuu i̯ʾgedi ovâyt'ôeʾan, hedá Jesus Christ iʾ shánkí natsonjiʾivíʾgedá
ovâyhąʾan. Khunwôedaʾginpídíbo ihéeʾan, hedi toʾwídí wänbo wíʾóekhąąʾanpí.

In Tą̨ʼnin Paul-di In Rome Búuʼúwi Méesateʼin T'owa Ovâytą̨ʼnannin

1 Naa Paul omuuʼiʼ, Jesus Christ-gîʼ dáyt'ôeʼoʼiḏi näʼin tą̨ʼnin wâysandeʼ un Rome búuʼú
iwe íthaaʼin. Yôesi Táḏáḏí naa díḑęʼman heḏá dísaanígîʼ dísóge iví híwǫ̨ʼdi tụụ t'owa
dovâyt'ôeʼą̨míḏí.
2 Hän̓oebo Yôesi natụ́ näʼi híwǫ̨ʼdi tụụ naʼin dímäänîʼin, heḏi iví tukhęʼmin iví tą̨ʼnin diwe
i dâytą̨ʼnan.
3-4 Iví ay Jesus Christ naʼinbí tsondi hayʼi gínmuuʼivį́ʼgeḏi dâytą̨ʼnan. Naʼaypụyą̈
ihayḏi nat'owasenpaa, heḏi iví thehtáy pahpâa David i hän̓oeʼi tsondi namuuʼiví tíʼúugé
ką̈ʼą̈ą̈ʼinbį́ʼweḏiho naʼaypụyą̈. Heḏi Jesus nachuuḏi nawáywówápóe ihayḏi i Yą̈ʼḏâaʼi
P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi dînkeeyan taʼgendi Yôesi Táḏáví ay wáʼ ûnmuuʼin.
5 Háa Jesus iʼan waa namuuḏi Yôesi Táḏá navį́ʼpiyeʼ híwǫ̨ʼdi namuu, heḏiho in Huḏíyo
dimuupíʼin t'owa wéngé t'ą̈hkí dithaaʼinbį́ʼpiyeho naa dísan dovâykhą̈gę̨ʼnamíḏí iví tụụ
ipiyeʼ dívį́whą̈yú-íḏí heḏá ônʼaʼginnamíḏá. Kin dáyʼoʼ heḏânho t'owaḏi óetegé-íḏí.
6 Heḏá un wáʼ Yôesi Táḏáḏí wovâytụ́kánnan Jesus Christ-víʼin ímúníḏí.
7 Heḏiho un t'ą̈hkí oe Rome íkw'ǫ́ʼnin wâysengitụmáa. Yôesi Táḏáḏí wovâyséegí heḏá
wovâydę̨ʼman iví t'owa ímúníḏí. Iḏá heḏá Naʼinbí Sedó Jesus Christ-diḏá séegísehkanä
wovâymäänî heḏá wovâykhą̈gę̨ʼnamí ánshaaginpíḏíboʼ íkwǫʼníḏí.

Paul oe Rome-piyeʼ napundaʼ

8 Heḏi nää-á hą̈ą̈ḏi Jesus Christ dóhéeʼan ginhay-á Yôesi naví Táḏá dókụ́ʼdaaʼoʼ un t'ą̈hkí
ímuuḏi, gá wéngé t'ą̈hkí t'owa dívíhíʼmáaḏân unbí whą̈yụ i̱ʼgeḏi.
9-10 Yôesi Táḏá-áho ûnhanginná näʼi naa otụ̂ʼdi taʼgen namuuʼin. Igîʼ pín taʼge haydi
dáyt'ôemáa t'owa dovâytụʼoḏi i híwǫ̨ʼdi tụụ iví ay Jesus-víʼgeḏi, heḏi hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí
wâyyûusuʼoʼ. Yôesi dódaʼmáa i-á natụ́ḏáho hanwaapíḏíbo unbį́ʼpiyeʼ dípunmäänî,
11 gá hânho oʼáḏâapundaʼḏân. Naa odaʼ hą̈ą̈wí i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewą̨ą̨hą̨ą̨ḏi naa díhą̨ʼandiʼ
wâyphaḏé-íʼin, heḏânho unbí whą̈yụ shánkího ûnkay-íḏí.
12 Kinnân otụʼdaʼ: Undáḏí naa-áḏí wę́ʼge ívíkhą̈gę̨ʼnamí kwee waa sen waa giʼą̨ą̨níḏí,
handą̨ʼ ívíwhą̈yundeḏi.
13 Tíʼûuwin páaḏéʼin, odaʼ únhanginnáníʼin hą̈yän wänbo dáyʼánshaamáa omú-íḏí
unbį́ʼpiyeʼ, hewänbo hą̈ą̈ḏi waa hą̈ą̈wíḏí díʼahkhándeʼ. Hânho odaʼ báyékíḏí unbí búuʼúwin
Jesus-víʼpiyeʼ dovâywhą̈yụʼą̨míʼin, in wę́ʼgeʼin Huḏíyo dimuupíʼin t'owa dovâywhą̈yụʼan
waagibá.
14-15 Naa t'ą̈hkí t'owa hą̈ą̈wí ophaamuu waagibá ochą̨ą̨, tobá háawin dimúní wänboʼ,
in Greek tụụḏi díví́héeʼoʼindá in piʼwí tụụḏi díví́héeʼoʼindá, in hânho dihą̨ʼindá in
dihą̨hpíʼindá, gá Yôesiḏi naa dísógeḏân iví híwǫ̨ʼdi tụụ t'ą̈hkí t'owa dovâyt'ôeʼą̨míḏí. Heḏânho
shánkí odaʼ un oe Rome diwe íkw'ǫ́ʼnin wáʼ wâyt'ôeʼą̨míʼin.

Yôesi Táḏáví híwǫ̨ʼdi tụụ-á ûnkay

16 Yôesi Táḏáví híwǫ̨ʼdi tụụḏi naa wíḏíwôedaʼmähpí. Näʼi tụụ-ân nakay, heḏi i̱ʼgeḏi Yôesiḏi
t'ą̈hkí t'owa in ipiyeʼ díví́whą̈yundeʼin ovâyʼaywondeʼ, páaḏé in Huḏíyo dimuuʼindá, heḏá
in Huḏíyo dimuupíʼindá wáʼ.
17 Näʼi híwǫ̨ʼdi tụụḏi díhą̨ʼandi gínhanginná háa Yôesi Táḏáḏí t'owa ovâychą̨ą̨máaʼin
t'aywǫ̨ʼdi dâymáapí waagi. Hewänbo inbí whą̈yụ dínmuuʼiḏiḏą̨ʼ kin iʼoʼ, hą̈ą̈wí híwǫ̨ʼdi
díví́ʼoʼi namuuḏá yoe, iví tą̨ʼnin diwe ûntą̨ʼmuu waagi:

Wí toʼwí Yôesivį́ʼpiyeʼ taʼgendi iwhą̈yundeḏáhoʼ, iví whą̈yụ ûnmuuḏibo Yôesiḏi óechą̨ą̨máa
t'aywǫ̨ʼdi imáapí waagi,
heḏi wówátsi óemäänî.

Yôesi Táḏáḏí wên t'owa ovâytuchą̈nukhâymáa

18 Yôesi Táḏá oe makówá naʼändiḏi dînkeeyoʼ ovâytuchą̈nukhâymáaʼin in toʼwên
óeʼaʼginpíʼindá heḏá in yą̈ʼḏâapîʼ díví́ʼoʼindá, háa díví́ʼoʼin namuuḏi nat'aydi. Heḏi híwǫ̨ʼpí
díví́ʼoḏibo Yôesiví taʼgen ûnmuuʼin ônkaayo heḏânho wę́ʼgeʼin t'owa wíḏâytáa-íṕíḏí.
19 Dínkoeḏi híwǫ̨ʼ dínhanginnáníḏí Yôesivį́ʼgeḏi, gá iḏi ovâyhanginʼânnandân.
20 Yôesi Táḏá pínnán kay imáa hänhay wänbo nahándepíʼin, heḏi iḏą̨ʼ Yôesi namuu hänhay
nanân wänboʼ. Tobá tséeḏí Yôesi âymúndepí wänboʼ, näʼi nan oepáa ikhíyé ihaydi waaboʼ
thayʼeeḏi näʼi hą̈ą̈wí gínhanginná ivíʼgeḏi i hą̈ą̈wí ipaaʼiḏi. Heḏânkun t'owa wíḏínkoeḏipí
ditụ́níḏí wíḏínhanginnáhpíʼin.

21 Hewänbo tobá Yôesivı̨ʼgeḏi t'owa dínhanginnân wänboʼ, óeʼaʼginnamíviʼweḏi heḏiháa
óekṷʼdaaʼąmíviʼweḏi dínkhâyʼą̈ʼ waagi, inbí ánshaa wíḏínchą̈ʼmuupí heḏá inbí hangintandá
dâymáapíḏí khṷṷ i̱ʼgebo diyiʼ.
22 Báyékí dihą́ kin diʼánde, hewänbo hangintąhpíʼindąʼ dimuu.
23 Tobá Yôesi-á t'ą̈hkíví kw'áye namuu wänboʼ, heḏá iví wówátsi-á hą̈nhay wänbo
wíʼûnhándepí, nąʼin t'owaḏáho wíyá wíʼóeʼaʼginmąhpí; heḏi tobá Yôesi nachuʼpí wänbo
heḏá t'owa-á dit'ąhánde wänboʼ, báyékí hą̈ą̈wí t'owa waabá dínchąąʼin dâykhíyé inbí yôesi
dínmúníḏí, heḏá báyékí wíyá hą̈ą̈wí-á dâypaa, tsíḏé-á p'oekanu-á hą̈ą̈pandá pą̈ą̈yṷ-á waagá
dínchąąʼiʼ, heḏi nąʼi hą̈ą̈wí dâypaaʼi wáʼ dâyʼaʼginmąʼ.
24 Heḏiho Yôesiḏi ovâyyoeʼoʼ díviʼąmíḏí nąʼi yą̈ʼḏâapîʼ inbí píʼnąʼ khóʼyéḏí dikandaʼiʼ, heḏi
wôedaʼginpíḏí yą̈ʼḏâapîʼ hą̈ą̈wí wíʼnąʼ táyeḏi inbí túuʼúḏí dívítsiyeʼoʼ.
25 Wíyá wíḏívít'óyandepí in taʼgen namuuʼin Yôesivı̨ʼgeḏi, heḏi i hôeyó namuuʼiḏąʼ
díviwhą̈yundeʼ. I hą̈ą̈wí Yôesi ikhíyéʼiḏąʼ dâyʼaʼginmąʼ heḏá ipiyeʼ díviyûusuʼoʼ, Yôesiviʼpiyá
yoe, i-á nąʼi hą̈ą̈wí ikhíyéʼi namuu. Iḏąʼmân hayʼi namuu kin t'owa dínkhâyʼą̈ʼ hą̈ą̈ḏi wänbo
t'ą̈hkí ditṷníʼin. Hamân.
26 Heḏi in t'owa nąʼi yą̈ʼḏâapíkan díviʼoʼindá Yôesiḏi ovâyyoeʼoʼ i wôedaʼwǫʼgí hą̈ą̈wí
hânho dikandaʼi wíyá díviʼą̈ąmíḏí. In kwiyą̈ʼ wänbo háa inbí wówátsi thaa dínmúní waagi
wíḏithaapí, heḏá wây-á kwiyą̈ʼdáḏí inbí túuʼúḏí dívít'aywǫʼkanmáa.
27 Heḏi in senąʼ wáʼ han waagibá dívíkanhon. Inbí kweeyôe-áḏí dívítháyęʼbé-íviʼweḏi
dínkhâyʼą̈ʼ waagi, shánkíḏí didaʼ wây-á senąʼdáḏí inbí túuʼúḏí dívít'aywǫʼkanmáʼve-íʼin.
Heḏi nąʼin senąʼ wôedaʼwǫʼgí wíʼnąʼ táyeḏi dívítsiyeʼoḏi i tuchą̈nu dínʼą̈ʼi ovâymąʼ, heḏi inbí
t'aywǫʼdi dínmuuḏi inbí túuʼú dâypeḏeeʼoʼ.
28 Dichanpoʼ wínachą̈ʼmuupíʼin Yôesivı̨ʼgeḏi taʼge díviʼánshaaʼą̈ąmíḏí, heḏiho Yôesiḏi
ovâyyoeʼoʼ inbí yą̈ʼḏâapîʼ ánshaa-áḏí, i hą̈ą̈wí dínkankhâyʼą̈hpîʼ díviʼąmíḏí.
29 Yą̈ʼḏâapîʼ-áḏí híwǫʼpîʼ-áḏíḏąʼ inbí píʼnąʼ khóʼyé dínoʼon; hânho dihąʼt'aa; wây-á
toʼwêndáḏá háaʼwänbo-á dimuu; hânho dithúut'óe; hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí dit'owat'ąkhąnudaʼ;
hânho díviʼt'aymáa; hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí díviʼhôeyómáa; wây-á t'owavı̨ʼgeḏi yanąkí
díviʼánshaamáa heḏá díviʼhíʼmáa;
30 t'owa dâytṷṷsúuʼoʼ; Yôesi dâyt'ay; t'owa t'ąmągîʼ dâytṷmáa; díviyêngi; díviʼpiphuuḏeʼ;
wíyá shánkí t'aywǫʼdi ts'ąąbi i̱ʼgeḏi díviʼánshaamáa díviʼąmíḏí; inbí táḏá-á yíyá-á
wíḏâyt'óyandepí;
31 inbí ánshaa-á wíḏínchą̈ʼmuupí; háa díviʼtṷṷʼan waa wíḏíviʼopí; inbí maatuʼindá
wíḏâyséegípí; wây-á toʼwênbîʼpiyeʼ wíḏiʼiyapoʼpí.
32 Yôesi natsonpóe in toʼwên haʼwâa díviʼoʼindá dínkhâyʼą̈ʼ dihą́ąníʼin, hewänbo nąʼi
dínhanginnân wänbo handąʼ díviʼkanhon, heḏá hą̈ʼiḏąʼbá yoe, ovâyhı̨ʼan wây-á toʼwên hanbá
díviʼąmíḏí.

2

Naʼindá wígínk'óepí gitṷníḏí t'owavı̨ʼgeḏi háa dínʼą̈ʼin

1 Heḏiho wí toʼwíḏí wây-á t'owa ovâytṷṷsúuʼoḏi natṷʼ t'aywǫʼtoʼin dimuuʼin, i-á
háʼto ûnkoeḏí-í natṷníʼin wíʼbo wíʼit'aywǫʼnanpíʼin, tobá toʼwí namúní wänboʼ. In
wę́ʼgeʼinbíʼgeḏi kin waagi ihéeʼoḏi, wíʼbo iví t'aywǫʼdi ipikeekw'óeʼó, gá in waagibá
it'aywǫʼdoḏân.
2 Heḏi gínhanginná Yôesi híwǫʼ iʼoʼin in t'owa kin díviʼoʼin ovâytuchą̈nuḏi, gá i-á
ûnhanginnândân taʼgendi háawin dimuuʼin.
3 Nąʼi toʼwíḏí wây-á toʼwên ovâytṷṷsúuʼoḏi hewänbo in waagibá it'aywǫʼdoḏi maʼḏi
naʼánde Yôesiḏi háʼto óetuchą̈nú-íʼin.
4 Heḏá wáʼ tobá Yôesi naʼinbíʼpiyeʼ híwǫʼdi namuu wänbo heḏá hânho naboʼatą̈ wänbo-
á, maʼḏi nąʼi toʼwí naʼánde hą̈ą̈bo wínamuupíʼin. Ti wíʼûnhanginnáhpíʼan Yôesi i-áḏí híwǫʼdi
namuuʼin, gá Yôesi nadaʼḏân nąʼi toʼwí iví t'aywǫʼdi iyoeʼąmíʼin?
5 Hewanbo t'óyanpîʼḏąʼ namuuḏi heḏá iví t'aywǫʼdi iyoeʼanpíḏí, iví tuchą̈nu shánkí
pínʼaywǫʼnin ûnmúní owáy Yôesiḏi t'owa ovâytuchą̈nu ihayḏi, inbí t'aywǫʼdi dínmuuḏi
nat'aydi. Ihayḏá Yôesi in t'owa ovâytaʼgekeekw'ôení háa híwǫʼ háa híwǫʼpí díviʼannin.
6 Wêndá híwǫʼ íviʼoʼ, heḏá wêndá híwǫʼpí íviʼoʼ, heḏi Yôesiḏi naʼin wı̨ʼínbo dímą̈ąní hą̈ą̈wí
gínʼą̈ʼiʼ.
7 Wáy wên t'owa-á hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí híwǫʼ díviʼkanhon, heḏi didaʼ Yôesiḏi ovâytegé-íʼin
heḏá híwǫʼ ovâymáʼve-íʼin, heḏá didaʼ hą̈nhay wänbo t'ą̈hkí diwówáyę̨ęníʼin. Nąʼin t'owa-á
Yôesiḏi wǫ́wátsi nahándepíʼin ovâymą̈ąní.
8 Wây-á t'owa-á dihą̈ą̈khâąḏá ingîʼḏąʼ hą̈ą̈wí t'ą̈hkí dikandaʼ, heḏi Yôesiví taʼgen ûnmuuʼin
wíʼônʼaʼginpí, hewänbo shánkíḏí in yą̈ʼḏâapíʼin namuuʼin díviʼkanhon. Kı̨ʼmin t'owa-áho
Yôesiḏi ovâytuchą̈nukhâymáa, indáḏí nat'aydi.

9 Toʔwên t'ą̈hkí díví́yą̈ʔḏâapítsiyeʔannindá wı̨́ʔínbo báyékí t'ôephaḏe dínpúwí, páaḏé in Huḏíyo dimuuʔindá, hewänbo wáʔ in Huḏíyo dimuupíʔindá.
10 Hewänbo in t'owa híwǫ́ʔ díví́ʔannindá Yôesiḏi ovâytegé-í heḏá híwǫ́ʔ ovâymáʔve-í, heḏá híhchan ánshaa-á ovâymäänı́, páaḏé in Huḏíyo dimuuʔindá, hewänbo wáʔ in Huḏíyo dimuupíʔindá,
11 gá Yôesiḏá t'ą̈hkí t'owa handą̈ʔ ovâymáaḏân.

Yôesi Táḏáḏą̈ʔmân ûnk'óe natṷníḏí t'owavı̨́ʔgeḏi háa dínʔą̈ʔin

12 In Huḏíyo dimuupíʔin wíḏâytaapí i tsontṷṷ Moses itą̈ʔnandiʔ, hewänbo dívít'aywǫ́ʔdoḏibo ovâytuchą̈nú-í tobá i tsontṷṷ dâymáapí wänboʔ. Heḏá in Huḏíyo-á näʔi tsontṷṷ-á dâytaa wänboʔ, dívít'aywǫ́ʔdoḏibo i tsontṷṷḏá inbí t'aywǫ́ʔdi dínmuuʔi ovâykeekw'ôení.
13 In toʔwên Yôesiví tsontṷṷ dâyʔaʔginnannindáho Yôesiḏi ovâychą̈ą̈máa t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí waagi, in toʔwên diwänpit'oʔindą̈ʔbá yoe.
14 Tobá in Huḏíyo dimuupíʔin Moses-ví tsontṷṷ dâymáapí wänboʔ, háa näʔi tsontṷṷ natų̂ʔ waagi wíʔbo díví́ʔoḏá, kindiḏi nakeepoʔ ho dínhanginnáʔnin háa híwǫ́ʔdi namuuʔin heḏá háa híwǫ́ʔdi namuupíʔindá,
15 heḏiho háa díví́ʔoʔin namuuḏi nakeepoʔ i tsontṷṷ Moses itą̈ʔnandibá inbí ánshaa iwebo dâymáaʔin, heḏi inbí pí́ʔnä khóʔyé wáʔ ditaachanpoʔ háa híwǫ́ʔ díví́ʔoʔin háa yoe.
16 Heḏiho i thaa napówá-í Yôesi Táḏáḏí t'ą̈hkí t'owa ovâykeekw'ôeníḏí háa híwǫ́ʔ háa híwǫ́ʔpí díví́ʔannin, tobá kaaḏi díví́ʔan wänboʔ. Heḏi Christ Jesus-áho i namuu óesógeʔi kin ovaytṷʔą̈míḏí. Kindá ihayḏą̈ʔ t'owa dovâytṷʔoʔ, Yôesiví híwǫ́ʔdi tṷṷ dovâyt'ôeʔoḏi.

In Huḏíyo-áḏí Yôesiví tsontṷṷ ûnmuuʔi-áḏí

17 Maʔḏi wí toʔwí wí́ʔbo ivı̨́ʔgeḏi ihí́ʔmáaḏí natų̂ʔ wí koḏiʔdi Huḏíyo namuuʔin, heḏi naʔánde Moses-ví tsontṷṷ itaaḏiboʔ ônʔaywoení́ʔin, heḏi iyêngihéeʔoḏi natų̂ʔ Yôesi óeʔaʔginmäʔin.
18 I-á ûnhanginná háa Yôesi nadaʔin iʔą̈mí́ʔin, heḏá ûnhanginná wáʔ wéʔi wí yą̈ʔḏâaʔi namuuʔin wéʔi wí yą̈ʔḏâapîʔ namuuʔindá gá Yôesiví tsontṷṷ iweḏi nahą̈hpóeḏân,
19 heḏiho naʔándeʔ ovâypahûuwí́ʔin in toʔwên tsí́ʔt'aaʔin waagiʔinbá dimuuʔin, Yôesivı̨́ʔgeḏi wíḏínhanginnáhpíḏí, heḏá in toʔwên phahkhṷṷ ee dikw'ǫ́ʔningîʔ-á wí kohthay waagibá namuu gin naʔándeʔ.
20 Heḏá wáʔ nadaʔ in toʔwên Yôesivı̨́ʔgeḏi hą̈ą̈bo wíḏínhanginnáhpí́ʔin ovâyhą̈ą̈wíthayyą̈mí́ʔin, heḏá in toʔwên áyyą̈ą̈ waagiʔinbá dimuuʔin ovâyhą̈ʔą̈mí, gá näʔi tsontṷṷ imáaʔin diweḏi ûnhanginnândân t'ą̈hkí in taʔgen namuuʔin.
21 Iḏi piʔwên t'owa ovâyhą̈ʔoʔ, heḏi háaḏan i-á wí́ʔbo wí́ʔipihą̈ʔopí? Iḏi ovâytumakheʔo wíḏívísą̈ʔmamípíḏí, heḏi háaḏan i isą̈ʔboʔ?
22 Wây-á t'owa ovâytṷʔo wíyá toʔwíví sedó-áḏí háa kwiyó-áḏí wíḏívíwhǫhkwomáʔve-ípí gin, heḏi háaḏan i-á wí́ʔbo kinbá it'aywǫ́ʔdoʔ? I natų̂ʔ it'ayʔin i hą̈ą̈wí t'owa dâykhíyéʔiʔ inbí yôesi dínmuu waa dâychą̈ą̈ʔiʔ, heḏi háaḏan i-á näʔi hą̈ą̈wíbá isą̈ʔboʔ i tewhá wáyyé nakw'ǫ́ʔ deeye?
23 Iphuuḏeḏi natų̂ʔ Yôesiví tsontṷṷ itaaʔin, heḏi háaḏan näʔi tsontṷṷ iʔaʔgindopíḏí Yôesi wôedaʔ iwe óesógéndeʔ?
24 Háa Yôesiví tą̈ʔnin diwe natą̈ʔmuu waa napoʔ, kinnân natų̂ʔdi:
Háa un Huḏíyo ímuuʔin úví́ʔoʔin namuuḏi näʔin Huḏíyo dimuupíʔin Yôesivı̨́ʔgeḏi yanäkí díví́héeʔoʔ.

In Huḏíyoví k'ewę̨ʔ taaḏibo háʔto in ovâyʔaywoení

25 Wí Huḏíyo Yôesiví tsontṷṷ iʔaʔgindoḏáhoʔ, in Huḏíyoví k'ewę̨ʔ taa imáaʔindá ûnchą̈ʔmuu; hewänbo näʔi tsontṷṷ iʔaʔgindopíḏá, tobá nataamuu wänboʔ iví taa wí́ʔûnchą̈ʔmuupí.
26 Heḏi wí Huḏíyo namuupíʔ Yôesiví tsontṷṷ iʔaʔgindoḏi tobá in Huḏíyoví k'ewę̨ʔ taa imáapí wänboʔ, Yôesiḏi óechą̈ą̈ nataamuu waagibá.
27 Wí toʔwí iví túuʔú ûnk'ewę̨ʔtaamuupíḏí hewänbo i tsontṷṷ iʔaʔgindoḏá un Huḏíyo ímuuʔin wovâykeekw'óeʔó híwǫ́ʔ wí́ʔúví́ʔopíḏí, gá i tsontṷṷ wívînʔaʔgindopíḏân, tobá näʔi tsontṷṷ-á úntą̈ʔmuu wänbo heḏá tobá ík'ewę̨ʔtaamuu wänboʔ.
28-29 Toʔwí wänbo wí Huḏíyo waa nawänpiʔaypṷyą̈ḏibo taʔgendi Huḏíyo wínamuupí. Heḏi wí toʔwí in taʔgennin k'ewę̨ʔ taa wí́ʔimáapí wên k'ewę̨ʔ taaḏi iví túuʔú eeḏi óewänpitaaʔandiboʔ. Hewänbo nakhâyʔą̈ʔ wí toʔwí iví pí́ʔnä khóʔyé-áho koḏiʔdi Huḏíyo namúní́ʔin heḏânho taʔgendi hą̈ʔbi namúníḏí, heḏá in taʔgennin k'ewę̨ʔ taa-á pí́ʔnä khóʔyébá imáʔve-í́ʔindá ûnkhâyʔą̈ʔ. Heḏi kin waagi ûnpoʔ i tsontṷṷ iwänpiʔaʔgindoḏidą̈ʔbá yoe, hewänbo i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewą̈ą̈hą̈ą̈ḏi óetaaʔan waagibá nakhâyʔą̈ʔ. Wí toʔwí hą̈ʔbivı̨́ʔgeḏi Yôesi-ân híwǫ́ʔ ihéeʔoʔ, t'owaḏą̈ʔbá yoe.

3

1 Maʔḏi toʔwí naʔą̈ą̈ní, "Hą̈ą̈-an in Huḏíyo dâymáa in wę́ʔgeʔin t'owa dâymáapîʔ? Heḏi háagí́ʔinnan nachą̈ʔmuu hą̈ʔin Huḏíyoví k'ewę̨ʔ taa?"

2 Gá báyékígí'innân. Páaḏé iweho Yôesiḏi in Huḏíyo iví tsontụụ ovâymägi dây'áyîngi'ąmíḏí.
3 Heḏi tobá wáy wên in háa dínkhây'ą̈' waagi wíḏíví'opí wänbo', ti Yôesi wá' ûn'óḏe-í i'ąmíḏí
háa itụụ'an waagi?
4 Yoe, há'to ûn'óḏe-í. Gínkhây'ą̈' gitụ́ní'in Yôesi-á wí'ihôeyó'opí'in tobá t'ą̈hkí t'owa
dihôeyó wänbo'. Yôesiví tą'nin diwe ivi'geḏi ûntû' waa:
Ihée'andá t'owa dínhanginnání ta'ge ihí'máa'in.
Heḏi t'owaḏi ônt'e'p'íḏénde wänbo dínhanginpúwí hänhay wänbo híwǫ́'pí wí'i'opí'in.
5 Hewänbo ma'ḏi wí to'wí t'owaḏą' namuuḏibo kin na'ánde': "Naa dáyhíwǫ́'pí'andá,
Yôesi-á shánkí híwǫ́'dá i'o'in nakeepo'; heḏânkun híwǫ́' wínamuupí Yôesiḏi dítuchą̈nú-í'in."
6 Hewänbo wígínkhây'ą̈hpí kin waagi ívíhée'ąmí'in. Yôesi wí'bo híwǫ́' i'opíḏá, hândiḏan i-á
ûnkoeḏí-í ta'ge natụ́ní'in in t'owa dívít'aywǫ́'nannin?
7-8 Heḏi ma'ḏi to'wí kinnân natụ́ní: "Naa dáyhôeyó'andáho', iweḏi nakeepo' Yôesi-
á shánkí hay'i namuu'in, gá i-á wínahôeyópíḏân. Heḏiho kin napo'ḏi Yôesi wí'ûnk'óepí
dítụ'ą̈ąmíḏí t'aywǫ́'to'i omuu'in." Hewänbo to'wí kin ihée'andiví hí' ûntụ'da' gínkhây'ą̈'
ívít'aywǫ́'nâamí'in, heḏânho na'inbí t'aywǫ́'di iweḏi hą̈ą̈wí híwǫ́'di napúwí. Wên t'owa
yanäkí navi'geḏi dívíhôeyóhí'máaḏí ditû' kin waagi naa ohąhkanyi'in. Hą'min t'owa-áho
i tuchą̈nu dín'ą̈'i' dâyhóní-áhe'.

T'ą̈hkíḏíbo dívít'aywǫ́'nan

9 Nää otsikapúwí, ti na'in Huḏíyo shánkí híwǫ́'nin gimuu in wę́'ge'in t'owaví'weḏi? Heḏân
yoe. Naaḏi ho wâykeekw'óḏi t'ą̈hkíḏíbo t'aywǫ́'to'indą' gimuu'in, na'in Huḏíyo-á heḏá in
Huḏíyo dimuupí'indá.
10 Yôesiví tą'nin diwe kinnân ûntą'muu:
To'wí wänbo iví wówátsi ta'ge wí'ihonpí, wî' wänbo yoe.
11 To'wí wänbo wínaka'póyą'pí háa in yą̈'ḏâa'in namuu'in,
to'wí wänbo wínada'pí Yôesi óetaa-í'in.
12 T'ą̈hkíḏíbo Yôesiví'weḏi dívíhânge'an,
ìnbí wówátsi-á hą̈ą̈bo wíḏínchą̈'muupí,
wî' wänbo wína'ą̈npí híwǫ́' i'o'i'.
13 Wí penípho óehuuḏi nasụụ waagibá inbí hí'-á tay'i dínmuu,
hôeyóḏą' inbí hän diwe dínkw'ǫ́,
háa ditû' waa whänpûụví só'p'oe waagi'bá dínmuu,
14 heḏi inbí sóphogeḏi t'aywǫ́'di hí'-á heḏá hí' nawhąhkant'óe'i-á báyékího dínpi'.
15 Hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí dikhâymuu dâyt'owat'ąhąnú-íḏí,
16 wą̈hą̈ą̈ dimää wänbo hą̈ą̈wí dâypeḏee'o', heḏá t'owa-á ovâyḏaháachando'.
17 Háa inbí wówátsi tsąąginpíḏíbo dâyhûuwí'in wíḏínkoeḏihanginnáhpí,
18 heḏi Yôesi-á hây wänbo-á wíḏây'a'ginpí.

Yôesiḏi in t'owa ovâychąąmáa t'aywǫ́'di wíḏâymáapí waa inbí whäyụ dínmuuḏibo', háa
dívi'o'in namuuḏá yoe

19 Gínhanginná t'ą̈hkí Yôesiví tsontụụ natû'di-á in to'wên dây'a'ginnamíḏí
dívísó'ḏêe'ingí'in namuu'in, heḏânho wíḏitụ́nípíḏí wíḏívít'aywǫ́'nanpí'in, heḏiho t'ą̈hkí
t'owa dínhanginnání Yôesiví'piye' dívít'aywǫ́'nannin.
20 Yôesi há'to natụ́ní wí to'wí t'aywǫ́'di imáapî' waagi namuu iví tsontụụ ôn'a'ginnamíḏí
iwänpisó'ḏíndeḏibo', gá nä'i tsontụụḏá in t'owa ovâykeekw'óe'óḏân dívít'aywǫ́'do'in.
21-22 Heḏiho nää-áho nä'in nathaypóe háa t'ą̈hkí Yôesiví tą'nin diwe ûntû' waa: Yôesiḏi
in t'owa ovâychąąmáa t'aywǫ́'di wíḏâymáapí waagibá inbí whäyụ Jesus Christ-ví'piye'
dínmuuḏi, i tsontụụ dây'a'ginnamíḏí dívísó'ḏíndeḏiḏą'bá yoe. Nä'i tụụ-á t'ą̈hkí t'owagî'
namuu, t'ą̈hkí t'owa hą'mindą' gimuuḏi,
23 gá t'ą̈hkíḏíbo ívít'aywǫ́'nandân, heḏiho to'wí wänbo yą̈'ḏâa'iḏą' wínamuupí Yôesi t'ą̈hkí
yą̈'ḏâa'i namuu waagibá.
24 Gínt'anmuupí wänbo Christ Jesus iví ûnp'oeḏi iwá'âa na'inbí t'aywǫ́'di iweḏi
díma'p'ą̈ḏi-íḏí, heḏi nä'i namuuḏiho Yôesi Táḏá́ḏí iví séegísehkanä ûnmuuḏi díchąąmáa
t'aywǫ́'di wí'âymáapí waagibá.
25-26 Hänwänbo Yôesi Táḏá i'ánshaamägi Jesus óesaaníḏí, iví ûnp'oe ich'âaníḏí, heḏânho
ivi'piye' ívíwhäyundeḏáho na'inbí t'aywǫ́'di dînyâa'ąmí. Hänhay waabo t'owa
dívít'aywǫ́'nan wänbo Yôesi Táḏá nabo'atą̈ḏí itsíkha'andi wesebo wí'ovâytuchą̈nupí dín'ą̈
waagi. I-á wí'bo t'aywǫ́'di wí'imáapí kin i'an wänbo', gá Jesus-dáho in t'owaví t'aywǫ́'di
ovâyyâakankhâymáaḏân. Heḏiho nää-á híwǫ́'dą' i'o'in na'in dînkeeyo', to'wên Jesus-ví'piye'
dívíwhäyunde'in ovâychąąmáaḏí t'aywǫ́'di wíḏâymáapí waagibá.
27 Heḏiho Yôesi Táḏá́ḏí ha'wâa na'ingî' i'andi, ti gínk'óe ívíyêngihée'ąmíḏí? Heḏân yoe.
Háaḏí? Gá Yôesi Táḏá́ḏí díchąąmáaḏân t'aywǫ́'di wí'âymáapí waagi hą̈ą̈wí híwǫ́'di ívi'andi
namuuḏá yoe, hewänbo Jesus-ví'piye' ívíwänpiwhäyundeḏân.

28 Heḏânho gínhanginná Yôesi Táḏáḏí t'owa ovâychąąmáa t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí waagi inbí
whäyụ dínmuuḏibo ʔ, i tsontụụ dâyʔaʔginnamíḏí díví́khäädeḏiḏąʔbá yoe.
29 Heḏi ti giʔąąní Yôesi-á in Huḏíyovîʔḏąʔ namuuʔin, in Huḏíyo dimuupíʔinbîʔ-á yoe? Heḏân
yoe. Yôesi-á in Huḏíyo dimuupíʔinbîʔ wáʔ namuu,
30 gá wîʔḏąʔ wí Yôesi naʔändân, heḏi iḏáho ovâychąąmáa in Huḏíyo dimuuʔin Jesus-víʔpiyeʔ
díví́whäyundeʔin t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí waagibá, heḏá in Huḏíyo dimuupíʔin wáʔ hanbá.
31 Heḏânho naʔinbí whäyụ gínmuuḏibo ti näʔi tsontụụ-á âyyoegiʔoʔ? Heḏân yoe. Nää-á
shánkí gínkoeḏi âyʔaʔginnamíḏí háa natûʔ waa.

4

Abraham-bí whäyụ háawin ûnmuuʔin

1 Nää wâyhíʔkhâymáa Abraham-bi̱ʔgeḏi háa ûnpóeʔin, i-á naʔin Huḏíyo gimuuʔinbí páaḏéʔi
thehtáy pahpâa gínmuu.
2 Yôesi natụ́ḏáho iḏá Abraham-dá óechąąmáaʔin t'aywǫ́ʔdi imáapí waagi híwǫ́ʔ iʔoḏibo ʔ,
heḏânho Abraham ûnkoeḏí-íwän iví híwǫ́ʔdi tsiyekan niʔgeḏi iyêngihéeʔąmíḏí. Hewänbo Yôesi
wínatụ́hpí Abraham-dá ûnkoeḏi iyêngihéeʔąmíʔin.
3 Yôesiví tąʔnin diwe kinnân natąʔmuupíʔan:
Abraham Yôesiví́ʔpiyeʔ iwhäyụḏânkun Yôesiḏi óechąąmáa t'aywǫ́ʔdi wíʔimáapí waagi.
4 Kin waagi namuupíʔan: Toʔwí it'ôeʔandi-á óewáʔánde ʔ, heḏi iví wáʔâa ûnt'anmuu hä̱yụ́
it'ôeʔan waagiḏi, wíʔóewänpiḏamähpí.
5 Hewänbo toʔwí wänbo híwǫ́ʔdi häąwí iʔandi nawänpimuuḏibo háʔto ûnkoeḏí-í natụ́níḏí
t'aywǫ́ʔdi wíʔimáapí waagiʔbá namuu. Yôesiḏąʔmân ûnk'óe wí toʔwí óechąąmáʔve-íḏí
t'aywǫ́ʔdi wíʔimáapí waagi, näʔi toʔwí t'aywǫ́ʔtoʔi namuu wänboʔ, heḏi kin óechąąmáa iví
whäyụ ûnmuuḏiboʔ, híwǫ́ʔ iʔąmíḏí iwänpikhäädeḏiḏá yoe.
6 Heḏânkun David hänʔoe natụ́ in toʔwên Yôesiḏi ovâychąąmáaʔin t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí
waagi dihíhchąą-í, hewänbo híwǫ́ʔ díví́ʔąmíḏí díví́khäädeʔin namuuḏá yoe.
7 Kinnân itąʔnan:
In toʔwên inbí yä̱ʔḏâapí tsiyekan ovâyʔowóyéʔindáḏí
in toʔwên inbí t'aywǫ́ʔdi ovâyyâaʔannindáḏí dihíhchąą.
8 I toʔwí Yôesiḏi wíyá wíʔóetụʔopí t'aywǫ́ʔkandi gin nahíhchąą.
9 Heḏi toʔgîʔ-an näʔi híhchan namúní? Ti in Huḏíyogîʔḏąʔ? Yoe, in Huḏíyo dimuupíʔingîʔ wáʔ
namuupíʔan. Gínhanginnáhpíʔan Yôesi natụ́ʔin iḏi Abraham óechąąmáa t'aywǫ́ʔdi wíʔimáapí
waagi iví whäyụ ûnmuuḏi.
10 Hewänbo ti Abraham in Huḏíyo-ví k'ewęʔ taaḏi ho nataamuu ihayḏân kin Yôesi ivi̱ʔgeḏi
natụ́? Yoe, waʔḏi óetaaʔanpíḏíbo-ân.
11 Tiʔúugéḏân Yôesi natụ́ Abraham in taa ikéyíʔin nathaypúwíḏí Yôesiḏi ho óechąąmáaʔin
t'aywǫ́ʔdi wíʔimáapí waagi. Hewänbo kin Yôesi ho iʔan Abraham-bí whäyụ ûnmuuḏibo
waʔ in taa imáapíḏíboʔ. Heḏânkun Abraham-dá t'ąhkí in toʔwên taʔgendi Yôesiví́ʔpiyeʔ
díví́whäyundeʔinbí táḏá waagiʔbá dínmúní, tobá näʔin Huḏíyoví k'ewęʔ taa dâymáapí wänboʔ,
heḏi in wáʔ Yôesiḏi ovâychąąmáa t'aywǫ́ʔdi wíḏâymáapí waagi.
12 Heḏá in toʔwên kin ditaamuuʔindá wáʔ Abraham-dá inbí táḏá waagiʔbá dínmuu,
hewänbo in t'ąhkívîʔ-á yoe. Abraham-bí ây waagiʔin taʔgendi dimúníḏí, indá díntáy iví ąhtaa
eeye díví́ʔąhtuyé-íḏí, i waagibá whäyụ dâymáʔvé-íḏí, in taaḏąʔbá yoe, gá näʔi whäyụ-áho
Abraham imáaḏân waʔ in taa ikêʔpíḏíboʔ.
13 Yôesiḏi iví tụụ Abraham óemägi iḏi Abraham-dáḏí iví ây iweḏiʔindáḏí ovâymäänîʔin
häąwí t'ąhkí nää oepáa k'aydiwiʔ, hewänbo kin natụ́ gá Abraham óechąąmáaḏân t'aywǫ́ʔdi
wíʔimáapí waagi iví whäyụ ûnmuuḏi, i tsontụụ iʔaʔginnamíḏí ikhäädeḏiḏá yoe.
14 Yôesiḏi i häąwí ipąkhâymáaʔiʔ in toʔwên i tsontụụ dâyʔaʔginnamíḏí díví́sóʔḏínde ʔin
ovâymäänîḏáhoʔ, in whäyụ iví́ʔpiyeʔ wínatâynípí, heḏi i tụụ Yôesi imägiʔi-á häąbo
wíʔûnmúnípí.
15 Hewänbo wí toʔwí i tsontụụ iʔaʔginhąnúḏá Yôesiḏi óetuchänunde ʔ. Tsontụụ wänbo
nayipíḏá háʔto nakoeḏí-í wí toʔwí iʔaʔginhąnú-íḏí, hewänbo nayi-ákun näʔi tsontụụ.
16 Heḏânkun häąwí híwǫ́ʔdi íví́ʔanpíḏíbo Yôesi iví tụụ imägi t'ąhkí in Abraham-bí ây
iweḏiʔin dimuuʔin dínkoeḏi iví séegísehkanä dâykéyíʔin inbí whäyụ dínmuuḏi. Heḏi kin
Yôesiḏi ovâyʔąąmí in toʔwên i tsontụụ dâymáaʔindąʔbá yoe, hewänbo t'ąhkí in toʔwên
díví́whäyundeʔin Abraham iwhäyụ waagibá. Abraham-dá táḏá waagiʔbá gínmuu t'ąhkí
naʔin taʔgendi Yôesiví́ʔpiyeʔ íví́whäyundeʔingîʔ.
17 Yôesiví tąʔnin diwe ûnkw'ǫ́ háa Yôesi natụ́ waagi:
Abraham, wí táḏá waagi wísóge báyékí t'owagîʔ wéngé dithaa wänboʔ.

Abraham-dá Yôesivípiyeʔ iwhä̈yunde ʔ, heḏiho Yôesiḏi i-á ho óechąą hä̈ʔin t'owaví táḏá dínmuu waagi. Yôesi-á ûnkoeḏi chuʔin wänbo ovâywówápaa-íḏí, heḏá tobáháa hä̈ą̈wí waʔ wínapóepí wänboʔ, napúwí gin Yôesi natų̭ḏáhoʔ, napúwí-ákun.

Háa Abraham Yôesivíʔpiyeʔ iwhä̈yu̱ waa naʔin wáʔ gínkhâyʔą̈ʔ ívíwhä̈yṷ-íʔin

18 Heḏiho tobá whä̈yṷpíwṷ́ʔ waa namuu wänboʔ Abraham-dá iwhä̈yṷ báyékí t'owa wéngé t'ą̈hkí dithaaʔinbí táḏá dínpuwagít'óeʔin, gá Yôesiḏi óetṷʔandân báyékí tíʔúugé kä̈ʔą̈ʔin ûnkwṷʔgít'óeʔin, heḏi han ûnpóe.

19 Iví túuʔú i̱ʔgeḏi iʔánshaamáąḏí, háʔto iʔâykw'ôení waa nachąą, maʔḏi tä̈gintą̈ (100) pąąyoʔi ho namuuḏi, heḏá iví kwiyó Sarah-á wą̈hphaḏe kwiyó nää ûnmuuḏihoʔ, háʔto nasáhpúwí i̱ʔgeḏi wáʔ iʔánshaaʔan. Hewänbo tobá kin namuu wänbo iví whä̈yṷ waʔḏi ûnkay.

20 Yôesiví tṷṷ óemä̈giʔin ônwhä̈yṷ, heḏi iví whä̈yṷ ûnhą́ą́níví̱ʔweḏi shánkí ûnkaypóe, heḏiho Yôesi-áho kw'áayébo ʔ óemáa.

21 Iví píʔnä khóʔyéhoʔ ûnhanginná Yôesi ûnkoeḏiʔin hä̈ą̈wí t'ą̈hkí natṷ́ʔiʔ iʔą̨míḏí.

22 Heḏânkun Yôesi natṷ́ iḏi Abraham óechąąmáa t'aywṷ́ʔdi wíʔimáapí waagi iví whä̈yṷ ûnmuuḏi.

23 Hewänbo näʔi híʔ Abraham-bi̱ʔgeḏi Yôesi natṷ́ʔiʔ Abraham-gîʔdą̨ʔ wínatą̨ʔmuupí,

24 hewänbo naʔingîʔ-ân wáʔ natą̨ʔmuu, gá Yôesi-á natṷ́ḏân naʔin wáʔ díchąą t'aywṷ́ʔdi wíʔâymáapí waagi iviʔpiyeʔ ívíwhä̈yundeḏi, iḏá Jesus naʔinbí tsondi shánkí hayʔi gínmuuʔiʔ óewáywówápaa.

25 Yôesi Táḏáḏí Jesus óemä̈gi naʔinbí t'aywṷ́ʔdi gínmuuḏi nachúu-íḏí, heḏá óewáywówápaa nakeepúwídí díchąąmáaʔin t'aywṷ́ʔdi wíʔâymáapí waagi.
Jesus-víʔpiyeʔ ívíwhä̈yundeḏáho Yôesi Táḏáḏí díchąąmáa t'aywṷ́ʔdi wíʔâymáapí waagi.

5

1 Heḏiho nää Naʔinbí Sedó Jesus Christ-di naʔindáḏí Yôesi Táḏá-áḏí díwón, gá Yôesi Táḏáḏá díchąąmáaḏân t'aywṷ́ʔdi wíʔâymáapí waagi naʔinbí whä̈yṷ gínmuuḏi.

2 Heḏi naʔinbí whä̈yṷ gínmuuḏibá Jesus-di Yôesi Táḏáví̱ʔpiyeʔ díkán, iví séegísehkanä âytáa-íḏí, heḏi hä̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí näʔi séegísehkanä-á âymáʔve-í. Heḏi hânho ívíhíhchandoʔ, gá gínhanginnândân wáy wí thaa-á Yôesiví saʔwṷ́ʔdi kohthay iwe i-áḏí gikwṷʔgít'óeʔin.

3 Hewänbo hä̈haydi̱ʔḏą̨ʔbá wígihíhchanpí. Gihíhchan wáʔ âytʔôephaḏende wänboʔ, gá tobáháa gínpóe wänbo näʔi t'ôephaḏe namuuʔiḏi gihą́hpoʔḏân ívíyä̈ą̈ʔąmíḏí.

4 Heḏá ívíyä̈ą̈ʔandá shánkí gikweesenpaʔ, heḏi gikweesenpaa iweḏáho shánkí gínhanginná ho napúwíʔin háa Yôesi natṷ́ waa dípä̈gít'óeʔin.

5 Heḏi kin ívíwhä̈yundeḏá háʔto gichanpúwí híwṷ́ʔpîʔpiyeʔ ívíwhä̈yundeʔin, gá i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ą̨ Yôesiḏi dímä̈giʔi naʔinbí píʔnä khóʔyé âymáaḏân, heḏi iḏá dînthayyo Yôesi Táḏáḏí hânho naʔin dísé́egíʔin.

6 Waʔḏi wíʔbo ívípikhä̈gẹʔnamídí yą̈ʔḏâaʔin gimúnídí gínkoeḏipídíboʔ, híwṷ́ʔ nanáʔ dihayḏân Christ nachuu naʔin gimuuḏi, in Yôesi ây'aʔginpíʔin gimuu wänboʔ.

7 Nabâapuʔwan óeshaa-íḏí wí toʔwí nahíye-íʔi wíyá toʔwígîʔ nachúu-íḏí, tobáháa i wíyá toʔwí i tsontṷṷ iʔaʔgindo wänboʔ. Maʔḏân wí toʔwí nahíye-í wíyá toʔwí iví wówátsi taʔge ihondi namuuʔigîʔ nachúu-íḏí.

8 Hewänbo waʔḏi naʔinbí wówátsi thaa t'aywṷ́ʔdiwe gikw'ṷ́ʔ dihayḏibo Christ naʔingîʔ nachuu. Kindiḏân Yôesi Táḏáḏí dînkeeyan naʔin hânho dísé́egíʔin.

9 Heḏânkun taʔgendi gínhanginná Jesus-di dînʔaywoení̱ʔin Yôesi Táḏáḏí wídítuchą̈nú-ípídí, gá naʔingîʔ ho nachuuḏi iví ûnp'oe ich'áaḏân, heḏânho Yôesi Táḏáḏí díchąąmáʔve-íḏí t'aywṷ́ʔdi wíʔâymáapí waagi.

10 Yôesi Táḏáví hänmin gimúʔdewän, hewänbo nää-á i-áḏí ívíwón iví ay naʔingîʔ nachuuḏi. Heḏiho nää Yôesi Táḏá-áḏí ívíwóndí gínhanginná taʔgendi dînʔaywoení̱ʔin gá iví ay wíyá ûnwówápóeḏân.

11 Hewänbo hä̈haydą̨ʔbá wínamuupí, nää-á gihíhchan wáʔ gá Jesus Christ, i shánkí nat-sonyiʔi namuuʔi heḏá i Yôesi Táḏá-áḏí díwóndi-á, iḏiho dînkeeyan háawi Yôesi Táḏá namuuʔin.

Háa Adam iʔannin namuuḏi in chuwa naʔin dînkán, hewänbo háa Christ iʔannin namuuḏá wówátsi âymáa

12 Wí wîʔ toʔwí Adam gin nakhą́wą̈ʔiʔ it'aywṷ́ʔnan, heḏi i-á it'aywṷ́ʔnandi t'ą̈hkí t'owa t'aywṷ́ʔdi giyą̈mu. Adam-dá it'aywṷ́ʔnandi nachuu, heḏi naʔin wáʔ ívít'aywṷ́ʔnandibo t'ą̈hkídíbo git'ą̨hą̨ą́ní.

13 Wí tsontṷṷ wänbo nayipíḏáho Yôesi háʔto natṷ́ní t'owa wíḏâytsontṷṷʔaʔginmáapí̱ʔin heḏiho wínatṷ́nípí dívít'aywṷ́ʔnannin. Hewänbo nää oepáa k'aydi in t'owa-á dívít'aywṷ́ʔdoho waʔḏi Moses i tsontṷṷ itą̨ʔnanpídíboʔ.

14 Näʔin gínhanginná gá Adam-bí thaa iweḏi Moses-ví thaa iwehay chuwa-á t'ą̈hkí t'owa dínpówáḏân, tobá inbí t'aywṷ́ʔdi dínmuuʔi Adam-bí t'aywṷ́ʔdi waagi wídínmuupí wänboʔ.

15 Háa Adam ûnpóeʼindi díhą́ʼo Jesus-vı́ʼgeḍi, i-á Adam-bí wówátsi thaa ihayḍi waʼ nää
oepáa k'ayḍi wínapówápí. Hewänbo háa Adam iʼannindá heḍá háa Jesus iʼannindá handąʼ
wı́ḍänmuupí. Hą̈ą̈wí Yôesiḍi khą̨agipí dímäʼi-á Adam-bí t'aywǫ́ʼdiví shánkí nakay. Wîʼ
wí sen Adam namuuʼi Yôesiví p'óegédı́ ihânge'andibo t'ą̈hkí t'owa dit'ąhán. Hewänbo
Yôesiví séegísehkanä-á heḍá hą̈ą̈wí dímäʼi-á shánkí gáhą̆yı́ʼi ûnmuu Adam-bí t'aywǫ́ʼdi
ûnmuuʼiví'weḍi, heḍi t'ą̈hkí t'owa dínkoeḍi näʼi Yôesi imäʼi dâyhóníḍí, wîʼ wí sen Jesus Christ
namuuʼiví séegísehkanä ûnmuuḍi.
16 Heḍi háa napóeʼin i Yôesi Táḍáḍí dímäʼ iweḍi heḍá háa napóeʼin Adam-bí t'aywǫ́ʼdi
iweḍá handąʼ wı́ḍänmuupí. Näʼin wéhpêe t'aywǫ́ʼnin Adam iʼannin namuuḍá Yôesi
Táḍá natı́ tuchą̈nu-á naʼą̈ą́-í, hewänbo tobá báyéki wây-á t'owa báyéki t'aywǫ́ʼ díví'o
wänboʼ, Yôesiḍi wí híwǫ́ʼdi hą̈ą̈wí wáʼâapíḍíbo naʼin dímäʼ waagibá iḍi díchąąmáa t'aywǫ́ʼdi
wı́ʼâymáapí waagi.
17 Heḍânkun wí wîʼ sen it'aywǫ́ʼnandibo chuwaḍi naʼin t'ą̈hkí díhógi. Hewänbo háa
näʼi wíyá wí sen Jesus Christ namuuʼiʼ iʼannindá shánkí hayʼin namuu. Iḍá hânho
báyéki séegísehkanä-á dímäʼ, heḍi kinnân dítı́máa: Tobá gínt'anmuupí wänboʼ, i-á natı̨̂ʼ
iḍi díchąąmáa t'aywǫ́ʼdi wı́ʼâymáapí waagi, heḍi wówátsi nahándepı́ʼin âymáʼve-í, heḍá iwe
tsonnin waagiʼinbá githáa-í.
18 Heḍiho haʼwâagi napóe. Wéhpêe t'aywǫ́ʼnin Adam iʼannin namuuḍiho tuchą̈nu
napówá t'ą̈hkí t'owagîʼ, heḍá han waagibá wí wîʼ taʼgeḍąʼ hą̈ą̈wí Jesus iʼannin namuuḍi
nakoeḍi t'ą̈hkí t'owa ovâytı̨ʼą́mı́ḍí t'aywǫ́ʼdi dâymáapı́ʼin waagiʼin dimuu, heḍá wówátsi
nahándepı́ʼindá ovâymäänı́.
19 Wí wîʼ toʼwí Adam namuuʼi háa Yôesi Táḍáḍí óetı̨ʼan waa wı́ʼiʼaʼginpı́ḍího t'ą̈hkí t'owa
dit'aywǫ́ʼtoʼinpaa. Hanbá i wíyá wîʼ toʼwí Jesus namuuʼiʼ iʼaʼginnandibo t'ą̈hkí t'owa
dínkoeḍ dipúwı́ʼin in Yôesiḍi ovâychąąmáaʼin t'aywǫ́ʼdi wı́ḍâymáapí waagi.
20 Yôesi iví tsontı̨u̱ imägi t'owa ovâythayyąmı́ḍí hą̆yı́ hânho dívít'aywǫ́ʼnannin. Hewänbo
i t'aywǫ́ʼdi gínkeepóe ihayḍá Yôesiví séegísehkanä-á shánkí wänbo-á ûnkeepóe.
21 Heḍiho i t'aywǫ́ʼdi kayʼi namuuḍibo t'owa ovâyt'andânho chuwaho dínk'óe, hewänbo
Yôesi Táḍáví séegísehkanä-á t'aywǫ́ʼdiví shánkí ûnkay, heḍiho naʼin díchąąmáa t'aywǫ́ʼdi
wı́ʼâymáapí waagi heḍânho wówátsi nahándepı́ʼin âykéyı́ḍí, háa Jesus Christ naʼinbí tsondi
hayʼi gínmuuʼi naʼingîʼ iʼannin namuuḍi.

6

Háa Christ iʼannin namuuḍiho taʼgendi giwówáyę̂ęní

1 Báyéki t'aywǫ́ʼdi dînʼowóyéndeḍiho Yôesiví séegísehkanä shánkí ûnkeepoʼ. Heḍiho hân
gínkhâyʼą̈ʼ ívı́ʼą́mı́ʼin? Ti in taʼgen gínk'óe ívít'aywǫ́ʼkanhûuwı́ḍí wíyá shánkí iví séegísehkanä
ûnkeepúwı́ḍíboʼ?
2 Heḍân yoe. T'owa chuʼin dimuuʼindá wı́ḍívít'aywǫ́ʼdopí, heḍiho t'owa chuʼin
waagiʼinbá gínkhâyʼą̈ʼ gimúnı́ʼin heḍânho t'aywǫ́ʼdi eeye wı́ʼívíhûuwípı́ḍí.
3 Naʼin díp'ó'p'oeʼan âykeeyąmı́ḍí Christ Jesus-áḍí wîʼḍąʼ gimuuʼin. Ti
wı́ʼúnhanginnáhpı́ʼan díp'ó'p'oeʼan dihayḍi i-áḍí gichuu waagibá âykeeyan.
4 Heḍânkun díp'ó'p'oeʼan dihayḍi, i-áḍí gichuuḍáháʼ díkhą̈ʼkw'óḍi waagibá napoé,
heḍânho Yôesi Táḍáví pínnán kayḍi Christ nawáywówápóe waagibá, naʼindá wáʼ wówátsi
ts'ąąmin âymáʼve-í.
5 I-áḍí gichuu waagibá gipóe, heḍiho kindiḍi i-áḍí wîʼḍąʼ waagibá gipóe. Heḍânkun i
nawáywówápóe waagibá naʼin wáʼ díwáywówápaa-í.
6 Gínhanginná näʼin: T'aywǫ́ʼtoʼin t'owa gimuuwän, hewänbo Jesus-áḍí phéʼwan deeḍi
gichuu waagibá gínpóe heḍânho háa gimúʼde waagiʼin wíyá wígimúnípı́ḍí, heḍá iweḍá i
t'aywǫ́ʼdi iweḍi dímaʼp'ą̈ḍi-í,
7 gá toʼwên dichuuʼindá t'aywǫ́ʼ diweḍi dimaʼpändân.
8 Näʼin ívíwhą̈yundeʼ: Christ-áḍí gichuuḍá i-áḍíbá giwówáyę̂ęní,
9 heḍi gínhanginná Christ nawáywówápóeḍí hänhay wänbo wíyá wínachúu-ípí. Chuwaḍi
háʼto wíyá óet'aaní.
10 Christ nachuuḍiho t'aywǫ́ʼdiḍi háʼto wíyá óekéyí, heḍi nää wíyá nawáywówápóeḍá
hänhay wänbo t'ą̈hkí nawówáyę̂ęní i Táḍá óehíhchanmäänı́ḍí.
11 Heḍi un wáʼ chuʼin ímuu waagi kin únkhâyʼą̈ʼ íʼą̨ąníʼin heḍânho
wı́ʼúvít'aywǫ́ʼkanhûuwípı́ḍí. Nää-á Jesus Christ-áḍí ímuuḍi unbí wówátsi bînʼąmí Yôesi
Táḍá bînhíhchannamı́ḍí.
12 Heḍânkun wı́ʼúvímäänípí i t'aywǫ́ʼdiḍi wovâyt'aanı́ḍí, heḍi unbí túuʼú iwe háa
íwänpichąą waagi wı́ʼúvíkanhûuwípí, näʼi túuʼú-á wáy wí thaa únkhangít'óe.
13 Wáy wí wänboʼ unbí túuʼúḍí t'aywǫ́ʼkan wänbo yä̈ʼdâapíkan wänbo wívînkanmäänípí.
Shánkı́ḍí kinnân úvı́ʼą́mı́: Unbí wówátsi-á Yôesi Táḍá bînmäänı́ gá iḍân chuwa iweḍi

wovâywhahógiḏi wówátsi ts'ąąmin wovâymägiḏân, heḏá unbí túuʔú t'ąhkíḏá híwǫʔdiḏąʔ Yôesi Táḏágîʔ bînʔąmí.

14 Nää iweḏi t'aywǫʔdiḏi wíyá wíwovâyt'ankhâymáapí gá wíʔúvíwänpisóʔḏíndepíḏân híwǫʔnin ípúwíḏí i tsontụụ bînʔaʔgindoḏiboʔ, hewänbo Yôesiví séegísehkanäḏân wovâykhągęʔdo híwǫʔ úvíkanhûuwíḏí.

Gínkhâyʔą́ʔ híwǫʔdi ívíkanhûuwíʔin

15 Heḏiho kin napoʔḏi hânnan nää ívíʔąmí? Ti gínk'óe i tsontụụ âyʔaʔginhąnú-íḏí heḏi kin ívít'aywǫʔnâamí? Heḏân yoe.

16 Únpihanginnáhpíʔan wí toʔwíví'piyeʔ úvímägiḏá igîʔḏąʔ úvít'ôeʔąmíḏí heḏá iḏąʔ bînʔaʔginnamíḏá, heḏân näʔi toʔwíví pant'ôeʔin waagiʔinbá ímuu. Heḏiho hanbá úvíwänpit'aywǫʔkanhondá kindiḏi t'aywǫʔdiví panho ímuu, heḏá íchúu-í. Hewänbo Yôesiví'piyeʔ úvímägiḏá bînʔaʔginnamíḏí, iví pant'ôeʔin waagiʔin ímuu, heḏi iḏá wovâychąąmáa t'aywǫʔdi wívînmáapí waagi.

17 Naaḏi Yôesi dókúʔdaaʔoʔ, gá tobá úvít'aywǫʔdoḏi näʔi t'aywǫʔdiví pant'ôeʔin waagiʔin ímúʔde wänboʔ, nää-á pín taʔge haydi in taʔgen hąhkan wovâymägiʔin bînʔaʔgindoḏân.

18 Nää-áho t'aywǫʔdi iweḏi ímaʔp'ą́, heḏi unbí wówátsi thaa úvímägi híwǫʔdiḏąʔ úvíʔâąmíḏí.

19 Yą́ʔḏâakan niʔgeḏá t'ôeḏi íkaʔpóyąʔ, heḏânho näʔin pant'ôeʔinbíʔgeḏi naaḏi wâyhíʔmáa wâythayyąmíḏí shánkí íkaʔpówá-íḏí. Wáymûu-áho úvít'aywǫʔdoḏi wên pant'ôeʔin waagiʔinbá ímuuwän, heḏiho unbí túuʔú t'ąhkíḏí úvít'aywǫʔdowän, heḏá hąąḏi wänbo t'ąhkí híwǫʔpîʔ úvíʔowän. Hewänbo nää-á Yôesiví'piyeʔ úvípimäänî iví pant'ôeʔin waagiʔin ímúníḏí, unbí wówátsi taʔge bînhûuwíḏí, heḏânho yą́ʔḏâaʔindąʔ ímúníḏí háa Yôesi nadaʔ waagi.

20 T'aywǫʔdiví pant'ôeʔin ímuu ihaydi wíʔídaʔpíwän unbí wówátsi taʔge bînhûuwíḏí.

21 I t'aywǫʔdi hąąwí úvíʔandiḏi nää wovâywôedaʔmäʔ, heḏi hândiḏan näʔi t'aywǫʔdiḏi wovâykhągęʔnan? Wéngéḏí wänbo yoe. I t'aywǫʔdi úvíʔoʔi namuuḏi chuwa iwe ípowagít'óewän.

22 Hewänbo t'aywǫʔdi iweḏi ímaʔp'ą́ndi nää-á Yôesiví pant'ôeʔin waagiʔin ímuu, heḏi iḏi wovâykhągęʔdoʔ yą́ʔḏâaʔin ípúwíḏí. Heḏi Yôesiví'piyeʔ úvímägiḏiho wówátsi nahándepíʔin bînkéyí.

23 T'aywǫʔdigîʔ ívít'ôeʔandá chuwa-ân naʔinbí wáʔâa-á gínmúní. Hewänbo Jesus Christ naʔinbí tsondi hayʔi-víʔin gimuuḏá, in wówátsi nahándepíʔin Yôesi Táḏáḏí dímäʔ.

7

Paul khóhtsąą i̱ʔgeḏi itąʔdoʔ heḏânho wíyá hąąwí gihąhpúwíḏí

1 Tíʔûuwin páaḏéʔin, tsontụụ i̱ʔgeḏi únhanginnáʔnin ímuu, heḏiho wâyhíʔkhâymáa kinnân: Únhanginnáhpíʔan únkhâyʔą́ʔ näʔi tsontụụ bînʔaʔginnamíʔin hą́yú wówátsi úntą́ʔän diwe puʔwahayḏąʔ.

2 Gá kinnân: Wí kwee nakhóhtsąąʔändi-á ûnkhâyʔą́ʔ iví sedó-áḏíḏąʔ nathá̱a-íʔin hą́yú wówátsi thaa iví sedó ûntą́ʔän diwehay. Hewänbo iví sedó ûnchuu ihayḏáho iví sedó-áḏí wíyá wínawhiʔänpí. Hannânho natûʔ in khóhtsąą tsontụụ.

3 Heḏi wíyá piʔwí sendáḏí ithayeḏá waʔḏi iví sedó ûnwówáyiḏibo, iví sedóvíʔpiyeʔ it'aywǫʔdoʔ. Hewänbo iví sedó ûnchuuḏáho in khóhtsąą tsontụụ iweḏi nawhimaʔp'ą́, heḏiho wíyá piʔwí sendáḏí ikhóʔyą́ʔḏáho t'aywǫʔtoʔi wínamúnípí.

4 Un wáʔ kin waagibá únpoʔ, naví tíʔûuwin páaḏéʔin. Christ-ví túuʔú ûnchuu ihayḏá un wáʔ íchuu waagibá únpóe heḏi kindiḏi näʔi tsontụụ Moses itąʔnan diweḏi wovâywiye. * Heḏiho nää-á únkoeḏi wíyá toʔwívîʔ ímúníʔin, i toʔwí nawáywówápóeʔi-ân i namuu. Heḏiho nää-á ivîʔ gimuuḏi gínkoeḏi híwǫʔdi hąąwí Yôesi Táḏágîʔ ívíʔą́ąmíʔin.

5 Háa giwänpidaʔ waagi ívít'aywǫʔdoḏi naʔinbí wówátsi âyhonwänhoʔ, heḏi ihayḏá wíyá shánkí ívít'aywǫʔnamíʔin gidaʔpoʔ näʔi tsontụụ git'oʔḏi, heḏi chuwa iwe gipóyąʔwän näʔi t'aywǫʔdiḏi naʔinbí túuʔú dîntsonmáaḏíboʔ.

6 Hewänbo nää-á i tsontụụ iweḏi gimaʔp'ą́. Nää-á Christ-áḏí gichuu waagibá gínpoʔḏi i tsontụụḏi wíḏítsonmáapí. Nää-á wíyá ts'ąąbi gihąhpóe Yôesi âyʔaʔginmäänîḏí i Yą́ʔḏâaʔi P'oewąąhąąḏi díhąʔo waagi, háa ívíʔowän waagá yoe i tsontụụ natąʔmuuʔiʔ âyʔaʔginnamíḏí ívísóʔḏínde ihayḏi.

Wáyyéḏí shánkí i tsontụụ gínhanginnândi shánká ívít'aywǫʔdoʔ

7 Heḏi ti gitúní näʔi tsontụụ-á t'aywǫʔdi namuu gin? Heḏân yoe. I tsontụụḏiḏąʔmânho dînkeeyan hąąwí taʔgendi t'aywǫʔdi namuuʔin. Gá kinnân: I tsontụụ-á natûʔ,
Hąąwí wíyá toʔwí ûnkw'ǫʔdiʔ wíʔídaʔípí.

---

* **7:4** Näʔi hiʔ wínatụʔdaʔpí wígínkhâyʔąhpí i tsontụụ âyʔaʔginnamíʔin, hewänbo natụʔdaʔ-á, wígíntáypí i âyʔaʔginnamíʔin heḏânho Yôesiḏi díchąąmáʔve-íḏí t'aywǫʔdi wíʔâymáapí waagi, gá Jesus-víʔpiyeʔ ívíwhą́yundeḏá han díchąąmáaḏân.

Han natṷ́nípíḏá háʔto naa dînhanginnáníwän wíyá toʔwíví häąẃí oḏadaʔḏi dáyt'aywǫ́ʔdoʔin.
8 Hewänbo häʔin tsontṷṷ ịʔgeḏi ohą́hpóe ihayḏá shánkí dáyt'aywǫ́ʔnamíʔindá odaʔpóe,
heḏiho wíyá i häąẃí naví̂ʔ namuupî̂ʔ shánkí owänpidaʔ. Hewänbo i tsontṷṷ nak'óepíḏá háʔto
taʔgendi dînhanginnáníwän dáyt'aywǫ́ʔnannin.
9-10 Naa oʔân owówámuuʔin waʔ Yôesiví tsontṷṷ okaʔpówápí ihayḏibo̱ʔ. Hewänbo näʔin
tsontṷṷ natṷ́ʔin wíḏînkhâyʔąhpí wíyá toʔwíví häąẃí odaʔíʔin taʔgendi okaʔpówá ihayḏá,
shánká dáyt'aywǫ́ʔnamíʔindá odaʔ, heḏi ochuu waagibá dînhanginpóe. Heḏiho tobá naʔin
wówátsi âykéyíḏí Yôesiḏi iví tsontṷṷ dímągi wänboʔ, naa-á in chuwaḏąʔ dînkán.
11 I tsontṷṷ ịʔgeḏi ohą́hpóe ihayḏá, i t'aywǫ́ʔdiḏá in taʔgen näʔi tsontṷṷ ịʔgeḏi namuuʔin
dînkaayan, heḏi näʔi t'aywǫ́ʔdiḏibá díhay waagibá dînpóe.
12 I tsontṷṷ Moses itąʔnandi-á Yôesiví̂ʔweḏi naʔąą̨, heḏi t'ąhkí i híʔ iwe natąʔmuuʔi yą̨ʔḏâaʔi-
á taʔgendi-á híwǫ́ʔdi-á namuu.
13 Ti näʔi híwǫ́ʔdi tsontṷṷḏi wíʔbo in chuwa dînkán? Heḏân yoe. Naví t'aywǫ́ʔdiḏân
in chuwa dînkán. Hewänbo tobá näʔi tsontṷṷ-á híwǫ́ʔdi namuu wänboʔ, naa
dáyt'aywǫ́ʔnandânho i tsontṷṷ natṷ́ chuwa iwe díkáaníʔin. Heḏiho dînhanginpóe taʔgendi
háawi i t'aywǫ́ʔdi namuuʔin. I tsontṷṷḏân dînthayyan t'aywǫ́ʔdi-á hânho yą̨ʔḏâapî̂ʔ namuuʔin.

Häąẃíḏí naʔinbí píʔnä khóʔyé díhänbo waagibá gínpoʔ

14 Gínhanginná Yôesiví P'oewąąhâąḏi näʔi tsontṷṷ dímągiʔin. Hewänbo naa-á wí toʔwí háa
okandaʔ waagi dáywänpiʔoʔi omuu, gá t'aywǫ́ʔdiví pant'ôeʔi waagibá omuuḏân.
15 Naa wíḏînhanginnáhpí háaḏí kin waagi dáyʔoʔin. Tobá híwǫ́ʔ okandaʔ wänboʔ, híwǫ́ʔ
wíḏáyʔopí, hewänbo i híwǫ́ʔpî̂ʔ dót'ayʔi-á ihayḏąʔ dáyʔoʔ.
16 Heḏi híwǫ́ʔpî̂ʔ taʔgendi wóʔkandaʔpí wänbo dáyʔoḏá, iweḏi nakeepoʔ naa ochanpoʔin i
tsontṷṷ-á híwǫ́ʔdi-ânkun namuuʔin.
17 Heḏiho nää-á naa-á wíʔbo i wóʔmuupí haʔwâagi dáyʔoʔiʔ, hewänbo i t'aywǫ́ʔdi naví píʔnä
dînkw'ôndiḏân kin waagi díkandoʔ.
18 T'owa-ân omuuḏi häąąbo híwǫ́ʔdi naví píʔnä khóʔyé wíḏînkw'ǫ́hpí. Näʔi-á dînhanginná gá
tobá híwǫ́ʔ okandaʔ wänbo wíḏînkoeḏipíḏân.
19 Wíyá otṷ́ní: I híwǫ́ʔdi okandaʔi-á wíḏáyʔopí, hewänbo i híwǫ́ʔpî̂ʔ-áho dáyʔoʔ, odaʔpí
wänboʔ.
20 Heḏi i okandaʔpî̂ʔ-á dáyʔandáhoʔ, naa-á wíʔbo i wóʔmuupí haʔwâagi dáyʔoʔiʔ, hewänbo i
t'aywǫ́ʔdi naví píʔnä dînkw'ôndiḏân kin waagi díkandoʔ.
21 Heḏânkun kin waagi häąḏi wänbo t'ąhkí dînpoʔ naa: Híwǫ́ʔ okandaʔ wänboʔ, shánkí
wíḏînbâapuʔwanpí dáyt'aywǫ́ʔnamíḏí.
22 Naví píʔnä khóʔyé-á ochanpoʔ Yôesiví tsontṷṷ-á híwǫ́ʔdiḏąʔ namuuʔin.
23 Hewänbo dînhanginná häąḏi wänbo t'ąhkí naví túuʔú t'ąhkí iwe wíyá piʔwí häąẃí nayiʔ,
i-á naví híwǫ́ʔdi ánshaa-áḏí ihänbo waagibá, heḏi naví túuʔú iweḏi owänpit'aywǫ́ʔdikandaʔḏi
wí pant'ôeʔi waagi opoʔ.
24-25 Heḏi kindiḏiho naví píʔnä khóʔyé-á taʔgendi Yôesigî̂ʔḏąʔ ot'ôedaʔ. Hewänbo naa
t'owaḏąʔ omuuḏi dáyt'aywǫ́ʔdoʔ. Áhkhiʔyowän, toʔḏan díkhąę̨ʔnamí naa, heḏânho näʔi
túuʔúḏí chuwa iwe wíḏíkáanípíḏí? Naaḏi Yôesi Táḏá dókṷ́ʔdaaʔoʔ gá Jesus Christ i shánkí
natsonyiʔi namuuʔiḏáho díkhąę̨ʔdoḏân.

8

I Yą̨ʔḏâaʔi P'oewąąhâąḏi naʔin díkhąʔgę̨ʔmáa naʔinbí wówátsi yą̨ʔḏâaʔi âyhûuwíḏí

1 Heḏiho nää-á in toʔwên Christ Jesus-áḏí dimuuʔindá Yôesi Táḏáḏí wíʔovâytuchąnú-ípí,
2 gá Christ Jesus-áḏí wîʔḏąʔ waagibá gimuuḏi i Yą̨ʔḏâaʔi P'oewąąhâąą i wówátsi napą̨yiʔiʔ
ûnkoeḏiḏân díma'ąḏi-íḏí t'aywǫ́ʔdiweḏi heḏá chuwa iweḏá.
3 Naʔindá t'owaḏąʔ gimuuḏi wígikaypí, heḏiho Yôesiví tsontṷṷ ihay wíʔâyʔaʔgindopí
heḏânho t'aywǫ́ʔdiweḏi dînʔaywoenídí. Hewänbo Yôesi Táḏá-ânho ûnkoeḏi dînʔaywoenídí.
Kin iʔąmíḏí ivi ay dînsan wí t'owa napáa-íḏí, naʔin kaypíʔin t'aywǫ́ʔtoʔin t'owa waagibá
napóe, heḏi tobá t'aywǫ́ʔdi wíʔiʔanpí wänbo naʔinbí t'aywǫ́ʔdi gínmuuḏi nachuu. Handiḏiho
näʔi t'aywǫ́ʔdi-á óet'an, heḏânho t'aywǫ́ʔdiḏi naʔin wíyá wíḏít'aanípíḏí.
4 Heḏi kin iʔan heḏânho Yôesiví tsontṷṷ natṷ́ waa naʔinbí wówátsi taʔge âyhûuwí. Heḏi nääá
háa giwänpidaʔ waagiḏąʔ wíʔívíkanhonpí, hewänbo háa i Yą̨ʔḏâaʔi P'oewąąhâąą natṷ́ ívíʔąmí
waagân.
5 In toʔwên háa diwänpidaʔ waagi díví̂ʔoʔindá häąḏi wänbo t'ąhkí díví̂ʔánshaaʔo häąẃí
dikandaʔ ịʔgeḏiḏąʔ, hewänbo in toʔwên háa i Yą̨ʔḏâaʔi P'oewąąhâąą nadaʔ waagi díví̂ʔoʔindá
häąḏi wänbo t'ąhkí díví̂ʔánshaaʔoʔ i häąẃí i Yą̨ʔḏâaʔi P'oewąąhâąą nadaʔpóeʔiʔ.
6 Heḏi háa giwänpidaʔ waagi ívíʔąmíʔin niʔgeḏiḏąʔ ívíʔánshaamáaḏá chuwa iwe gipówá-
í, hewänbo háa i Yą̨ʔḏâaʔi P'oewąąhâąḏi dítṷʔan waagi ịʔgeḏi ívíʔánshaamáaḏá taʔgennin
wówátsi-á híhchan ánshaa-á gínʔąą̨-í.

7 Hedânkun wí toʔwí háa nawänpidaʔ waagi iʔąmíʔindąʔ iʔánshaaʔodi Yôesiví hänbiʔ waagiʔbá namuu, gá Yôesiví tsontụụ wíʔiʔaʔgindopídân, hedi wíʔûnkoedipí ônʔaʔginnamídí.
8 Hedi ki̱ʔmin t'owadá háʔto Yôesi óehíhchannamí.
9 Hewänbo Yôesiví P'oewąąhąą taʔgendi unbí píʔnä khóʔyé únthaadá háa i natûʔ waagi úvíkanhûuwí, háa íwänpidaʔ waagidąʔbá yoe. Wí toʔwí iví píʔnä khóʔyé i Yąʔdâaʔi P'oewąąhąą Christ-di ônsandiʔ imáapídá Christ-víʔ wínamuupí.
10 Hewänbo tobá unbí t'aywǫʔdi únmuudi unbí túuʔú únchúwí wänboʔ, Christ unbí píʔnä khóʔyébo bînmáadá i Yąʔdâaʔi P'oewąąhąądi wówátsi nahándepíʔin wovâymäʔ, gá Yôesi Tádádí wovâychąąmáadân t'aywǫʔdi wívînmápí waagibá.
11 Yôesi Tádádí Jesus óewáywówápaa, hedi iví Yąʔdâaʔi P'oewąąhąą unbí píʔnä khóʔyé únthaadá, i Tádádíbá undá wíyá wovâywówápaa-í, Christ Jesus óewáywówápaa waagibá. Tobá unbí túuʔú únchuu wänboʔ, Yôesiví P'oewąąhąą unbí píʔnä khóʔyé únthaadi Yôesidi wówátsi wovâymäänî.
12 Hediho tíʔûuwin páadéʔin, nää-á hąąwí giphaamuu waagibá hąąwí híwǫʔdi gínkhâyʔąʔ íviʔąmíʔin, háa giwänpidaʔ waagidąʔbá yoe.
13 Háa íwänpidaʔ waagidąʔ unbí wówátsi bînhondá íchuu-í. Hewänbo i Yąʔdâaʔi P'oewąąhąą úvímägidáho wovâykhągęʔnamídí i t'aywǫʔdi unbí túuʔúdí úvíʔoʔi bînyâaʔąmídí, kindidânho in taʔgennin wówátsi bînkéyí.
14 T'ąhkí in toʔwên Yôesiví P'oewąąhąądi ovâypahonnindá Yôesiví ây dimuu.
15 Yôesiví P'oewąąhąą bînkêʔ ihaydá pant'ôeʔin dikhuwôedaʔin waagiʔin wíʔímuupí, páadédí íchąą waagibá. Hewänbo i Yąʔdâaʔi P'oewąąhąądi wovâyséegíhógi Yôesi Tádáví ây ímúnídí, hedânho Yôesiví'piyeʔ úvíyûusuʔoʔ ihaydá wí̱ʔínbo bînkhąyąʔní "Naví Tádá" gin.
16 I Yąʔdâaʔi P'oewąąhąądânho naʔinbí píʔnä khóʔyé díhanginʔândoʔ Yôesi Tádáví ây gimuu gin.
17 Hedi iví âyho gimuudi i hąąwí iví âygîʔ iwiyekw'ódiʔiʔ âyhóní. Christ-ádí węʔge näʔi hąąwí âyhóní. Christ-víʔin gimuudibo âyt'ôephadende i it'ôephade waagibá, hediho i-ádíbá Yôesi Tádádí heʔennin dípaa-í.

Tobá nää t'ôephade iwe gikw'ôn wänboʔ, wáy wí thaa-á hąą t'ąhkí híwǫʔ gínpúwí

18 NäʔI saʔwǫʔdi hąąwí Yôesidi dînkhâymáa i̱ʔgedi dáyʔánshaamáadí, naa ochanpoʔ nää oepáa k'aydiwi t'ôephade-á hąąbo wínamuupí waagibá.
19 Hąą t'ąhkí nakhíʔyendi-á nawóʔonpoʔdi natsíkha Yôesi Tádá ikeekw'ôenídí naʔin taʔgendi iví ây gimuuʔin.
20-21 Yôesi Táa iʔánshaamągi hąąwí t'ąhkí nakhíʔyendiʔ nachąʔmuupí waagibá napúwíʔin. NäʔI hąąwí wíʔbo kin waagi wínapuwagít'óepí, hebo Yôesi-ân natụ kin napúwíʔin. Hewänbo wáʔ natụ näʔi hąąwí nakhíʔyendibá wíyá híwǫʔdi napúwí hedânho wínakhanmú-ípídí. Kindidi owáy Yôesi Tádáví ây chuwa iwedi dimaʔp'ąndi hąą t'ąhkí saʔwǫʔ ingîʔ dínpóedí, näʔi hąąwí nakhíʔyendi-á wáʔ hanbá napúwí.
22 NäʔI gínhanginná, wí kwee naʔeyehaydi ûnhaytûʔ waagibá, näʔi hąąwí t'ąhkí nakhíʔyendi-á wáʔ han waagibá napoʔ, waʔdi wíyá ts'ąąbi wínakhíʔyenpídí.
23 Hedi kin waagi wíʔûnpoʔpí näʔi hąąwí nakhíʔyendidąʔ. NaʔIn wänbo gínhaytûʔ waagibá gínpoʔ, giwóʔonpoʔdi gitsíkhakw'ôndi Yôesi Tádá ikeeyąmídí naʔin iví ây gipúwídí díséegíhógiʔin, hedá naʔinbí túuʔú ts'ąąbi dînpáa-ídí wáʔ gitsíkhakw'ǫ. Hedi dînkeeyąmídí han dînkhâymáaʔin, idi i Yąʔdâaʔi P'oewąąhąą naʔin dímągi.
24 Yôesidi dînʔaywon dihaydi waabo näʔi napúwídí ívítsíkhahon. Wí toʔwí wí hąąwí itsíkhaʔmáaʔi ho ikêʔdáhoʔ, hedáho waʔdi wínatsíkhapí. Háadan wí toʔwí wíyá itsíkhaʔąmí wí hąąwí ho ikêʔdi?
25 Hewänbo hąąwí âykêʔpîʔ waʔdi âytsíkhaʔmáadáhoʔ, nakhâyʔąʔ giboʔatą-íʔin tobá wóʔondi âytsíkhaʔmáa wänboʔ.

I Yąʔdâaʔi P'oewąąhąądi díkhągęʔmáa

26 Hedá wáʔ kay gíntáydí i Yąʔdâaʔi P'oewąąhąądá díkhągęʔdoʔ. Kaypíʔin gimuudi wáyyédí wígiyûusuhąhpí, hedi i híʔ wíʔâyshaadepídí gínwänpihaytûʔ. Hewänbo kin gínpoʔdi, naʔinbí haytụụ iwedibo i Yąʔdâaʔi P'oewąąhąądá naʔingîʔ Yôesi Tádá óehéeʔoʔ.
27 Yôesi Tádá-á ûnhanginná hąąwí naʔinbí píʔnä khóʔyé gínkw'ǫʔdiʔ, hediho ûnhanginná háa i Yąʔdâaʔi P'oewąąhąą natụʔdaʔin, gá Yôesi Tádá nadaʔ waagi i Yąʔdâaʔi P'oewąąhąą-á Yôesi Tádáví t'owagîʔ iyûusuʔodân.

Yôesidi naʔin díséegídího hąąwídí wänbo háʔto díwiyé-í iviʔwedi

28 NäʔI wáʔ gínhanginná: Tobáháa napoʔ wänboʔ, näʔi hąąwí napoʔidiho Yôesi-á híwǫʔ ikhâymáa in toʔwên i óeséegíʔingîʔ, innânkun iviʔin ûnmúnídí ovâytụkánnan, iʔánshaamągi waagi.

29 Hän'oebo ûnhanginná to'wên dimúní'in in iví'in ûnpuwagít'óe'in, hedi iwéhpêe'an indá
iví ay Jesus ûnmuu'i waagibá dipúwí'in. Kindidiho Jesus wí pá'dây waagibá namúní hedá
na'indá báyékí tí'ûuwin waagi'inbá-á.
30 In to'wên ha'min dipúwí'in Yôesi Tádá iwéhpêe'an dimuu'indá idi ovâytukánnan ivi'in
ûnmúnídí, hedi ivi'in ûnmúnídí ovâytukánnandá natú t'aywó'di wídâymáapí'in waagi'in
dimuu, hedi nä'in t'aywó'di wídâymáapí'in waagi'in dimuu'in ovâytu'annindá he'ennin
ovâypáa-í, háa Jesus namuu waagibá.
31 Hedânkun, nä'i häähwí t'ähkí i'gedi gínhanginnândi, nää-á ta'gendi nä'in gínkoedi gitúnídí:
Yôesi Tádá-á na'inbí'näpiye' namuudiho to'wídí wänbo há'to dít'aaní.
32 Yôesi Tádá-á wínakhâapóepídí ivi ay Jesus imägi na'in t'owa t'ähkígî' nachúu-ídí. Hedi
kin i'andânkun, nakhâapídí t'ähkí wé'ge'i híwó'di häähwí wá' ta'gendi dímäání.
33 Yôesi Tádá-ân namuu i natû'di' in to'wên ovâydę'mannindá t'aywó'di wídâymáapí'in
waagi'in dimuu, hedânho to'wí wänbo wí'ûnkoedipí ta'gendi dînt'aywó'dichänú-í'in.
34 Hediho to'wí wänbo wí'ûnk'óepí natúnídí na'inbí t'aywó'di gínmuudi gínkhây'ä'
dítuchänú-í'in, gá Christ na'in gimuudi nachuudân, hedá wíyá shánká häähwí-á i'an,
i-á nawáywówápóe-á, hedi nää-á Yôesi Tádáví ko'dínädá na'än, hedi iwedi na'ingî'
dînyûusu'odiho Yôesi Tádá dînda'máa.
35 Christ-di díséegídí to'wídí wänbo há'to díwiyé-í ivi'wedi, tobá âyt'ôephadende wänbo',
háa sehkanäwó' na'inbí thaa gínmuu wänbo', háa na'inbí whäyu gínmuudi t'owadi díyanäkí'o
wänbo', háa koegî'-á awegî'-á gíntáy wänbo', háa díwha'ami'indá dít'ahánú-í'indá t'owa
dida' wänbo'.
36 Kin gínpo' háa Yôesiví ta'nin diwe nata'muu waagi:
Na'inbí Sedó Yôesi, uví'in gimuudibo na'indá häädi wänbo t'ähkí dít'akhanukhây'o'.
Wên k'úwá ovâyt'ahánú-í'in gimuu waagi t'owadi dímáa.
37 Hewänbo tobáháa nä'i t'ähkí gínpo' wänbo', wéngédí wänbo wídít'aanípí, hewänbo
na'indáho git'anpo', gá Christ i díséegí'i namuudân, hedi díkhägę'do'.
38-39 Naa dáykoediwhäyunde hääwídí wänbo há'to díwiyé-í Yôesi Tádáví séegí iwedi, nä'i
séegí-á Jesus Christ na'inbí tsondi hay'i gínmuu'idi dímägi. Tobá giwówáyidi háa gichuu
wänbo', há'to iwedi giwiyedée-í. Makówáwin t'ôepa'aa'indi wänbo há'to iwedi díwiyé-í, háa
p'oewaahâaví tsonnindi hediháa wáy wíyá to'wí tsonkhuu imáa'idi. Tobáháa napóe wänbo
nää háa páadépiye' gimän diwe, háa häähwí oepáa kw'áye hediháa nansoge núugé na'ändidi,
háa wáy wíyá häähwí nakhí'yendidi há'to iví séegí iwedi díwiyé-í.

9

Háa Yôesi Tádádí in Israel t'owagî' ovây'an waa

1 Naa háa otugít'óe'indá ta'gen namuu, naa wídáyhôeyómáapí, gá Christ-vî' omuudân,
hedá i Yä'dâa'i P'oewaahâadá naví pí'nä khó'yé donmáadí díhanginʼândo ta'ge dáyhí'máa'in.
2-3 Naa hânho ok'áykháa, hedá naví pí'nä khó'yé häädi wänbo t'ähkí otaachanpo'
dáy'ánshaamáadí naví t'owavi'gedi, indá nää oepáa k'aydi naví maatu'in dimuu. Híhchangidi
Christ-ví'wedá owiyedée-í, kin naa dînpóe'indi ovâykhägę'namídáho'.
4 Indá Israel-ví ây iwedi'inbá dimuu, hedi Yôesi Tádádí ovâyhógi iví sówé'ây waagi'inbá
dimúnídí, hedá idá iví sa'wó'di kohthay iví'wedi ûn'ä'i' ovâykeeyan. Háa iwéhpêe'annin in
Israel-'inbá ovâytu'an, hedá iví tsontuu-á ovâymägi. Ovâyyéye háa óe'a'ginmäänídí, hedá
háa ovâykhâymáa'in ovâytu'an.
5 In hän'oe'in se'daa-á nä'in Israel-'inbí thehtáy pahpá'in dínmuu, hedi Christ
nat'owapaa ihaydi inbí'wedi'ibá namuu. I-á Yôesi namuu, i-á t'ähkí itsonmáa, hedi
t'owa dínkhây'ä' hänhay wänbo t'ähkí óetégę'bé-í'in. Hamân.

Háa Yôesi Tádá in Israel-'in t'owa ovâytu'an waaho i'an

6 Hewänbo naa ok'áykháa gá tobá nä'i t'ähkí dâymáa wänbo', Yôesi-ádí wídimuupídân. Naa
wó'tû'pí Yôesi Tádá-á wí'i'a'ginpí'in iví tuu imägi'in, hewänbo kinnân napo': Báyékí in
Israel-ví ây iwedi'indá kodi'nin Israel-'in wídimuupí, *
7 hedá wá' t'ähkí in Hudíyo iwedi'indá Abraham-bí kodi'nin ây iwedi'in wídimuupí iví
tûu ûnp'oe diwänpimuudibo', hewänbo kinnân Yôesi Tádádí óetu'an Abraham:
Uví ay Isaac úmuu'iví ây iwedi'inda'mânho ta'gendi uví tí'úugé kä'ää'in kin ovâytu'aami.
8 Nä'i hí' kinnân natu'da': T'ähkí Abraham-bí tûu ûnp'oe-á Yôesi Tádáví ây wídimuupí,
hewänbo in to'wên háa Yôesi Tádá iví tuu imägi waa di'âypuyä'in, inbí'gedida'mân gitúní
ta'gendi Abraham-bí ây iwedi'in dimuu.
9 Kinnânho Yôesi Tádádí iví tuu Abraham óemägi háa ônkhâymáa'in:

---

* **9:6** Wí to'wí kodi'di Israel-'i namúnídí ûnkhây'ä' ta'gendi Yôesiví'piye' iwhäyú-í'in.

Wí pąąyo nää iwedi uvíʼpiyeʼ owáyʼäą-í, hedi ihayḏá uví kwiyó Sarah wí enúkáy ho
iʼaypụyäkhâymáa.
10-12 Hebo Yôesi wíyá shánkí natṹ. Rebecca-di wên kwâati ovänʼayyan, hedi in áyyäą-á
wîʼdąʼ táḏá dänmuu, i-á naʼinbí thehtáy pahpâa Isaac namuu, Abraham-bí eʼnú. Hewänbo
waʼdi in áyyäą daʼaypụyäpíḏíboʼ, waʼdi háawên dänʼanpíḏíboʼ, háa híwǫʼdi háa híwǫʼpîʼ,
Yôesidi Rebecca kinnân óetụʼan:
I páaḏéʼi-á i tíʼúugéʼigîʼ it'ôeʼąmí.
Hedi Yôesi-á kin iʼan nahanginpúwíḏí i-ân namuu t'owa ovâydęʼboʼiʼ, háawên díviʼannin
namuuḏidąʼbá yoe, hewänbo iḏânho toʼwên napidaʼin ovâydęʼboḏân.
13 Yôesi Táḏá-á iví tąʼnin diwe kinnân natṹʼ:
Jacob-á dódęʼman, hewänbo iví páʼḏây Esau-á dóyoegiʼan.

Wígínkhâyʼähpí gitṹníʼin Yôesi-á híwǫʼpí iʼoʼin háa nadaʼ waa iʼodi

14-15 Hedân ti gitṹní Yôesi Táḏá-á taʼge wíʼiʼopí wí toʼwí óedęʼbodi hedá wíyá toʼwí
óeyoegiʼoḏá? Hedân yoe. I-áho ûnkoedi kin iʼąmíḏí, hediho Moses óetụʼan,
Toʼwíviʼpiyeʼ naa odaʼi-áho oʼiyapúwí,
toʼwíviʼpiyeʼ osehkanäkandaʼi-áho dósehkanäʼąmí.
16 Hedânkun Yôesiví iya ûnmuudibo wí toʼwí idęʼboʼ, näʼi toʼwí óedęʼmamíʼin
nawänpidaʼdibo-á yoe, háa isóʼdíndedibo-á yoe.
17 Yôesi Táḏáví tąʼnin diwá ûntąʼmuu háa idi i Egypt-wi tsondi hayʼi óetụʼan waa, kinnân:
Naadi wînk'ûʼ untsonchąʼníḏí
hedânho háa wíkhâymáaʼin namuudi naví kay dînmuuʼin donkeeyąmíḏí,
hedá nää oepáa k'aydi t'ähkí t'owa háawi naa omuuʼin dínhanginnání.
18 Hedânkun Yôesi háa nadaʼ waa iʼodi wáy wênbíʼpiyeʼ naʼiyapoʼ, hedá wây-á wêndá
t'óyanpíʼin dimúní gin ovâykannan.
19 Maʼdi wí toʼwíḏí dítsikáyịʼní naa, “Haʼwâagi Yôesi iʼoḏá háadan idi in t'owa
ovâyt'eʼpʼíḏénde”? Tóebo wíʼûnkoedipí Yôesi óekhąąʼąmíḏí iʼąmíḏí háa nadaʼ waagi.”
20 Hewänbo naaḏá i kin natṹʼdi kinnân dótụʼąmí: “To-an unmuu Yôesi nâatụwhännamíḏí,
t'owaʼaydąʼ unmuudi? Ti wí nat'úḏí ûnk'óe i nat'úpaʼiʼ óetụʼąąmíḏí, ‘Wíʼṹkhâyʼähpí háa
omuu waagi naa dípaa-íʼin’? Hedân yoe.
21 I nat'úpaʼi-á ûnk'óepíʼan i píʼîndi häąwí nadaʼiʼ ipáa-íḏí. Näʼi píʼîn diwedibo ûnkoedi wên
nat'ú saʼwǫʼgíʼindąʼ ipáa-íḏí, hedá wây-á häąháakangíʼindá.”
22 Hedânho Yôesi Táḏá wá ûnk'óe kinnân iʼąmíḏí: Tobáháa nadaʼ wänbo ikeeyąmíʼin hânho
nat'ayʼin t'owaví t'aywǫʼdi dínmuudi, hedá iví kay ûnmuuʼin âytáa-íʼin nadaʼ wänbo-á, owáy
oedi i-á naboʼatäḏí itsíkhaʼoʼ ovâytuchąnú-íḏí in toʼwên inbí t'aywǫʼdi dínmuudi nat'aydi,
inbáhoʼ ovâyhąnú-íʼin dínkhâyʼäʼ.
23 Hedá wáʼ nadaʼ in toʼwên iví iya ônhógiʼin ovâyhanginʼânnamíʼin háa hayʼi i namuuʼin,
inbá páaḏédíboʼ ovâydęʼman báyékí híwǫʼdi häąwí dâyhóníḏí.
24 Hedi naʼinnân gimuu in Yôesi Táḏáḏí dítụkánnannin iví iya âyhóníḏí. Wáy wêndá Hudíyo
gimuu, hewänbo wây-á wígimuupí.
25 Kinnân Yôesi Táḏá natṹ, hedi Hosea-á hänʼoe itąʼnan:
In toʼwên naví t'owa dînmuupíʼindáho
naadi dovâytụʼąmí naví t'owa gin.
In toʼwên naadi wíḏovâyséegípíwän,
indá nää-á in toʼwên dovâyséegí gin dovâytụʼąmí.
26 Hedi wáy Yôesidi wáymûu ovâytụʼan diwe, “Undá naví t'owa wíʼímuupí” gin,
iwebáho nää-á ovâytụʼąąmí “Yôesi i nawówáyiʼiví ây” gin.
27 Hedá hänʼoe Isaiah-á in Israel t'owavíʼgedi kaygiʼdi natṹ:
Tobáháa in Israel-win t'owa hânho báyékí diyi wänboʼ, häyṹ okhą i mâap'oe k'áygé i̧ʼge
nakw'ǫʼ dihaybá,
wên häyṹḏídąʼ ovâyʼaywoení,
28 gá Naʼinbí Sedó Yôesi-á wínahayyêepúwípíḏí iví tuchąnu ibowá-íḏí nää oepáa k'aydi, háa
natṹ waagi.
29 Isaiah wáʼ natṹ kinnân napúwí gin:
Naʼinbí Sedó i häąwí t'ähkí itsonmáaʼi namuuʼidi wên tíʼúugé käʼäąʼin dînyoeʼanpíḏá,
gihąąníwän in t'owa Sodom búuʼúwindáḏí Gomorrah-windáḏí t'ähkí dihán waagibá.

In Hudíyo Yôesiviʼwedi dipedee

30 Hediho háa ots'antṹ waa kinnân natụʼdaʼ: In t'owa Hudíyo dimuupíʼin díviwhäyundedi
dipóe in toʼwên Yôesi Táḏádí ovâychąąmáaʼin t'aywǫʼdi wíḏâymáapí waagi, tobáháa hádíḏí
kịʼmin dipúwíʼin dâytụwąmáapí wänboʼ.
31 Hewänbo in Israel-ʼindá dâynuwände hádíḏí t'aywǫʼdi wíḏâymáapíʼin waagiʼin
dipúwíʼin, hewänbo wíḏâyshaadepí.

32-33 Hedi háadan wídâyshaadepí? Gá dívíwänpiwhäyú-ívíʾwedi dívíkhäädedân híwóʾ
díviʾąmídí hedânho Yôesidi ovâychąąmáʾve-ídí t'aywóʾdi widâymáapí waagi. Wí k'uu Yôesi
Tádáví tąʾnin diwe iʾgedi natąʾmuuʾiʾ iwe dip'ídedi dikanu waagibá dínpóe. Kinnân natûʾ:
Bít'óyan, oe Zion búuʾú iwe wí dósóge.
I-á wí k'uu waagiʾbá namuu, t'owa iwe dip'ídedi dikanundeʾ,
hewänbo toʾwên iviʾpiyeʾ dívíwhäyundeʾindá háʾto dichanpúwí híwóʾpîʾpiyeʾ
dívíwhäyundeʾin. †

10

1 Tíʾûuwin páadéʾin, pín taʾge haydi Yôesi Tádá dódaʾmáa naví t'owa in Israel-ʾin dimuuʾin
ovâyʾaywoenídí.
2 Taʾgendi wâytumáa, indá hânho didaʾ Yôesi óehíhchanmäániʾin, hewänbo pihá́a
dívísóʾdínde díviʾąmídí.
3 Ho wídínhanginnáhpí háa Yôesi iʾoʾin hedânho idi t'owa ovâychąąmáʾve-ídí t'aywóʾdi
wídâymáapí waagi, hediho indá dâytuwämáa hádídí hąʾmin wíʾbo dívípipáa-ídí, hediho háa
Yôesidi kin ovâyʾąmíʾin wídâyhóndepí.
4 Nääho t'ąhkí in toʾwên Christ-víʾpiyeʾ dívíwhäyundeʾindá wíyá ho wídíntáypí dívísóʾdêe-
ídí i tsontuu dâyʾaʾginnamídí hedânho dipúwídí in toʾwên Yôesi Tádádí ovâychąąmáaʾin
t'aywóʾdi wídâymáapí waagi.
5 In t'owa dívísóʾdínde'in Yôesiví tsontuu dâyʾaʾginnamídí hedânho Yôesidi ovâychąąmáʾve-
ídí t'aywóʾdi wídâymáapí waagi, inbíʾgedi Moses kinnân itąʾnan:
Wí toʾwí t'ąhkí Yôesiví tsontuu iʾaʾgindoʾi-á wówátsi imáʾve-í.
6 Hewänbo kinnân natąʾmuu in toʾwênbíʾgedi inbí whäyu dínmuudi Yôesidi ovâychąąʾin
t'aywóʾdi wídâymáapí waagi:
Wíʾítúnípí, "Toʾwí ûnkhâyʾäʾ makówápiyeʾ napée-íʾin."
(Näʾindá natuʾdaʾ, Christ óedaaʾąmídí makówádí nawhąveʾąä-ídí.) Hedá wáʾ natąʾmuu:
7 Wíʾítúnípí, "Toʾwí ûnkhâyʾäʾ in chuʾin dikw'óʾ diwepiyeʾ nawhąníʾin."
(Näʾindá natuʾdaʾ, in chuwaʾinbíʾwedi Christ óetegé-ídí óewówápaa-ídí.)
8 Hewänbo kinnân natąʾmuu:
Yôesiví tuu-á undádího nayiʾ,
unbí sóedí ítúní hedi unbí píʾnä khóʾyé-á bînmáa.
Hedi näʾi tuu whäyu iʾgedi namuuʾi-á t'owa âyt'ôeʾoʾ.
9 Hedânkun t'owaví páadépiyeʾ ítúdí Jesus-á i shánkí natsonyiʾi namuuʾin, hedá Yôesi Tádádí
wíyá óewáywówápaaʾindá unbí píʾnä khóʾyé-á úvíwhäyundedi, wovâyʾaywoení,
10 gá naʾinbí píʾnä khóʾyé Jesus-víʾpiyeʾ ívíwhäyundedá Yôesi Tádádí díchąąmáa t'aywóʾdi
wíʾâymáapí waagi, hedi iviʾpiyeʾ ívíwhäyundeʾin gitúdá, dîn'aywoení.
11 Yôesiví tąʾnin diwá ûntûʾ,
In toʾwên iviʾpiyeʾ dívíwhäyundeʾindá háʾto dichanpúwí híwóʾpîʾpiyeʾ dívíwhäyundeʾin.
12 T'ąhkí t'owagîʾ handąʾ napoʾ, in Hudíyogíʾindá, in Hudíyo dimuupíʾingíʾindá wáʾ, gá
t'ąhkí t'owagîʾ wíʾdąʾ wí shánkí natsonyiʾi naʾändân, hedi idá báyékí híwóʾdi ovâymäʾ in
toʾwên iviʾpiyeʾ dívíyûusuʾannin ovâykhäągeʾnamídí.
13 Yôesiví tąʾnin diwá ûntûʾ waagi:
Toʾwên i shánkí natsonyiʾiviʾpiyeʾ dívíyûusuʾandi diʾaywondaʾpóedí
idá ovâyʾaywoení-ákun.
14 Hewänbo hádídan iviʾpiyeʾ kin dívíyûusuʾąmí iviʾpiyeʾ wídívíwhäyundepídí, hedá
hádídan dívíwhäyú-í iviʾgedi wídínhanginnáhpídí, hedá hádídan dínhanginpúwí toʾwídí iví tuu
wíʾovâyt'ôeʾanpídí,
15 hedá hádídan wí toʾwídí ovâyt'ôeʾąmí Yôesidi wíʾóesanpídí? Kinnân Yôesiví tąʾnin diwe
natąʾmuu:
In toʾwên wí híwóʾdi tuu dâymáyäʾinbí ąhtaa-á saʾwóʾ dínkeet'óe.
16 Hewänbo Isaiah natú waagibá, t'ąhkí in Hudíyo Yôesiví híwóʾdi tuu wídâyséegíʾanpí.
Kinnân itąʾnan:
Naʾinbí Sedó Yôesi, wên häyúhaydidąʾ t'owa i häąwí naviʾwedi dit'oeʾiʾ dívíwhäyu.
17 Hedânkun Yôesiviʾpiyeʾ ívíwhäyú-ídí, gíntáy iví tuu git'óe-ídí, hedá näʾi tuu-á git'oʾ wí
toʾwídí Christ-víʾgedi dít'ôeʾodi.
18 Héyâa in Israel-ʾin, ti Yôesiví tuu wídit'oepíʾan? Dit'oe-ákun, Yôesiví tąʾnin diwe ûntûʾ
waa:
Yôesiví tuu-á nää oepáa k'aydi t'ąhkí ûntuumää,
hediho t'owa t'ąhkí wáyyé t'ąhkí dikw'óʾnin näʾi tuu dínpówá.

---

† **9:32-33** Christ-á i k'uu namuu, hedi iviʾpiyeʾ wídívíwhäyundepídí dikanunde waagibá dínpóe.

19 Heḏânkun in Israel-ʔin dínhanginnândákun háa Yôesi ikhâymáaʔin. Kin Moses páaḏé itąʔnan
háa Yôesiḏi ovâytụʔan waa:
Wây-á piʔwên t'owa dimuuʔin naaḏi dovâyʔaywondibo wâythúukannamí,
Háa hą̈ʔin t'owa hangintan dâymáapíʔingîʔ dovâykhâymáaʔin namuuḏi wâyt'eʔyaʔnamí.
20 Heḏá Isaiah-á shánkí kayʔindá ihíʔmáaḏí nąʔi Yôesiví híʔ ûntụ́:
In toʔwên naa wíḏítụwą̈máapíʔindi naa díshaa.
Inbíʔpiyeʔ dáykeeyan, naví ʔgeḏi ditsikayipí wänboʔ.
21 Hewänbo in Israel t'owavı̨ʔgeḏi Yôesi kinnân ihíʔmáa:
Hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí okhóewaaʔän nąʔin t'owa dovâyséegíʔąmíḏí,
tobá wíḏíʔaʔginmáapí wänboʔ
heḏá naví tụụ dînyoegiʔo wänbo-á.

11

Yôesiḏi in Israel-ʔin ovâyséegísehkanäʔandiho wáy wên in ovâydẹʔman

1 Heḏiho ti giʔą̂ąní Yôesi Táḏá iví Israel-ʔin t'owa iyoegiʔannin? Heḏân yoe. Naa wáʔ Israel-
wibá omuu, naa-á Abraham-bí ây iweḏiʔibá omuu, heḏá Benjamin-bí t'owa iweḏiʔbá omuu.
2 Heḏiho Yôesi-á iví t'owa wíʔiyoegiʔanpí, indá hän̓oebo ûnhanginná ivíʔin ûnmúníʔin.
Taʔgendi un únhanginnáhpíʔan háa iví tąʔnin diwe Elijah-vı̨ʔgeḏi ûntą̂ʔnin. Elijah-ḏi in Israel-
ʔinbı̨ʔgeḏi Yôesi óehíʔmáaḏí kinnân ovâyt'eʔpíḏe:
3 Naʔinbí Sedó, t'ą̈hkí in wẹ́ʔgeʔin uví tukhẹʔmin wônt'ąhą́nú,
heḏá t'ą̈hkí uví antâa-á wônnayụ.
Naaḏąʔmân oteʔḏee, heḏi t'owa háḏíḏí naa díhéyíʔin ditụwą̈yiʔ.
4 Heḏi kinnân Yôesiḏi óetụʔanpíʔan:
Tsé maapaasôn (7,000) ihay senäʔ dovâyʔą́yîngimáa heḏi waʔḏi naviʔnäpiyebo dimuu,
indá Baal-ví páaḏépiyeʔ wíḏívídéʔgendikw'óḏipí óeʔaʔginmą̈ąníḏí. *
5 Nää waʔḏi hanbo napoʔ. Yôesi-á naséegísehkanät'óeḏí waʔḏi wên hą̈yụ́ haydi Israel-ʔin
Yôesiḏi ovâydẹʔmannin dikw'ôn.
6 Hewänbo iví séegísehkanä ûnwänpimuuḏibo Yôesiḏi ovâydẹʔman, hą̈ą̈wí híwọ́ʔdi
díví ʔandiḏiḏąʔbá yoe. Heḏi hą̈ą̈wí híwọ́ʔdi indá díví ʔandiḏibo iḏi ovâydẹʔmandáhoʔ, háʔto
iví séegísehkanä ûnmuuʔiḏiḏąʔ ovâydẹʔmamíwän.
7 Heḏiho kinnân napóe: T'ą̈hkí in Israel-win t'owa wíḏínhanginpóepí háḏíḏí dipúwíʔin in
toʔwên Yôesiḏi ovâychąąmáaʔin t'aywọ́ʔdi wíḏâymáapí waagi, hewänbo in toʔwên Yôesi Táḏáḏí
ovâydẹʔmannindáho díínhanginpóe, heḏi in wẹ́ʔgeʔindá t'óyanpíʔindąʔ dipóe.
8 Yôesi Táḏáví tąʔnin diwá nąʔin wẹ́ʔgeʔin t'owavı̨ʔgeḏi kinnân natąʔmuu:
Yôesiḏi inbí hangintan ovâypeḏeeʔan,
heḏi tsée nakeet'óepîʔ-á, oeyay nat'oʔpîʔ-á ovâymą̈gi,
heḏi nää thaa puʔwahay kinbo dínpoʔ.
9 David wáʔ hän̓oe inbı̨ʔgeḏibá natụ́,
Báyékí hą̈ą̈wí dínkw'ọ́ʔdibo diʔánde híwọ́ʔ dínpoʔin, hewänbo Yôesi dódaʔmáa nąʔi hą̈ą̈wí
dínkw'ọ́ʔdibá wên phay iwe diwhêeʔin waagibá dínpúwíḏí,
háa hą̈ą̈wí iwe dip'íḏeḏi waagibá dínpúwí iwe dikanú-íḏí,
heḏá iwebo inbí tuchą̈nu dínʔą̈ʔi-á dâyhóní.
10 Ditsíkhą̈mugíʔt'óe waagibá dínpúwí heḏânho wíḏínkeet'ôenípíḏí,
heḏá hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hká inbí túuʔú-á dínbéʔgayní dínhéhkháaḏí waagibá.
11 Heḏiho hânnan natụʔdaʔ nąʔi otụ́ʔiʔ? Ti natụʔdaʔ nąʔin Israel-ʔin t'owa dikanuʔin wíyá
háʔto dikwı̨nuḏée-í waagibá dínpóe? Heḏân yoe. In Israel t'owaví t'aywọ́ʔdi dínmuuḏiho
Yôesiḏi in Israel-ʔin dimuupíʔin t'owa-áho ovâyʔaywon, heḏi iweḏihoʔ in Israel-ʔin t'owa wáʔ
hânho didáʔí hanbá dínpúwíʔin.
12 In Israel-ʔin t'owa peḏee iwe dipówáḏí Yôesiví ʔweḏi dívíhânge ʔan, hebo iweḏi t'ą̈hkí in
wẹ́ʔgeʔin t'owa Israel-ʔin dimuupíʔin Yôesiví tụụ dâyhógi, heḏi handiḏân dikoḏit'owapaa
waagiʔinbá dipóe. Heḏiho owáy in Israel-win díví whą̈yundeʔin shánkí báyékí dipóe ihayḏá,
in wẹ́ʔgeʔin t'owa-á wáʔ wíyá shánká híwọ́ʔ dínpúwí.

In t'owa Huḏíyo dimuupíʔin ovâyʔaywoení

13 Un Huḏíyo ímuupíʔin, nää-á undá wâyhíʔkhâymáa: Yôesi Táḏáḏí naa unbíʔpiyeʔ dísan,
heḏiho naa ochanpoʔ naví t'ôe-á báyékí dînʔaʔginmuuʔin.
14 Hą̈ą̈wên naaḏi wâyʔoʔin namuuḏi, maʔḏi in toʔwên naa waagibá Israel-ʔin dimuuʔin wáʔ
hânho didáʔí i tụụ un wâymąʔi dâyhóníḏí, heḏi kindiḏi wáy wên in wáʔ ovâyʔaywoení.

---

* **11:4** Baal-á wí hą̈ą̈wí wí sen waagibá ûnchąąʔi namuu, i-á in wẹ́ʔgeʔin t'owa dâykhíyé inbí yôesi díínmúníḏí.

15 Yôesi Táḏáḏí in Huḏíyo ovâyyoegiʼan dihayḏi iḏi in wę́ʼgeʼin t'owa t'ą̈mäpiyeʼ nää oepáa
k'ayḏi dithaaʼin ovâyk'emahógi. Heḏânkun owáy iḏi in Huḏíyo ovâywáyséegíʼan dihayḏá,
shánkí wänbo híwǫ́ʼ namúní, ihayḏá indá chuʼin diwáywówápóeʼin waagiʼinbá dimúní.
16 I páaḏéʼi pává dâywhahkêʼi Yôesi óemägiḏá, t'ą̈hkí i wę́ʼgeʼi pává waʼ ivíʼḏąʼ ûnmuu. Heḏá
i taypúu Yôesi óemägiḏá, i waʼyáy khóe waʼ ivíʼbą̂ ûnmuu. †
17 In Huḏíyo wên olive tay óekhą̈hkíḏiʼin waagiʼinbá dimuu, hewänbo wáy wên in
diweḏi waʼyáy khóe dâyts'âʼi waagiʼinbá dimuu, heḏi un Huḏíyo ímuupíʼindá wên olive tay
nawänpisôeʼinbí waʼyáy khóe waagiʼinbá-á ímuu, näʼi waʼyáy dâyts'âʼi-á i wę́ʼgeʼi waʼyáy-
áḏí dâywänpit'ihsaa, heḏiho i taypúu iweḏiwi tayp'oeḏi i waʼyáy khóe dâyt'ihsaaʼi híwǫ́ʼ
nasôemän waagibá, nää-á hanbá hą̈ą̈wí in Huḏíyo iweḏi naʼą̈ą̈ʼiḏi híwǫ́ʼ undá waʼ únpoʼ.
18 Heḏiho nää-á wíʼíʼą̂ąnípí i wę́ʼgeʼi waʼyáyví shánkí híwǫ́ʼnin ímuuʼin.
Wíʼúvíyêngihéeʼą̨mípí, undá waʼyáy khóe waagiʼindąʼ ímuuḏi, heḏiho näʼi tayp'oe
wívînmähpí i taypúu nawówámúníḏí, i taypúuḏân un unbí wówátsi khóekhǫ́ǫ́-á wovâymäʼ.
19 Hewänbo maʼḏi wí Huḏíyo namuupîʼ-á kin natǫ́ní, "I wę́ʼgeʼi waʼyáy khóe-á óets'âʼ
heḏânho naʼin dít'ihsáa-íḏí."
20 Näʼindá taʼgen namuu. In Huḏíyo ovâyts'âʼ gá Christ-víʼpiyeʼ wíḏívíwhą̈yǫpíḏân, heḏi
undá unbí whą̈yǫ úmnuuḏi wovâyt'ihsaa. Hewänbo úvíyêngihíʼmáʼve-íviʼweḏi únkhâyʼą̈ʼ
hânho úvíʼą́yîngiʼą̨míʼin.
21 Yôesiḏi in Huḏíyo ovâytuchą̈nu, tobá in tayví koḏiʼdi waʼyáy khóe waagiʼinbá dimuu
wänboʼ, heḏiho háa díviʼan waagibá úvíʼoḏáho hanwaagibá un wáʼ wovâytuchą̈nú-í.
22 Heḏiho iweḏi nakeepoʼ Yôesi-á t'owaviʼpiyeʼ hânho híwǫ́ʼdi namuuʼin, hewänbo
wáy wênbíʼpiyá kháaʼi namuu. In toʼwên iviʼweḏi díví́hânge'annindá ovâytuchą̈nunde'ʼ,
hewänbo unbíʼpiyá híwǫ́ʼdi namuu, heḏi näʼi híwǫ́ʼdi wovâyʼoʼi bînséegíkéndeḏá kin
waagibá waʼḏi ikanhûuwí. Hewänbo bînséegíhógipíḏá un wáʼ wí waʼyáy khóe waagibá
wovâyts'âa-í.
23 Heḏi in Huḏíyo ovâyts'âʼin díviʼegóʼandáháʼ wíyá díví́whą̈yǫḏá, Yôesi Táḏáḏí
ovâywáyt'ihsáa-í, gá i-á ûnkoeḏiḏân han iʼą̨míḏí.
24 Heḏânkun un t'owa Huḏíyo ímuupíʼin wên olive tay napisôeʼinbí waʼyáy khóe
waagiʼinbá ímuu, heḏi iweḏi wovâyts'âʼḏi wây-á olive tay óekoeʼin deeḏi wovâyt'ihsaa, tobá
páaḏédí iweḏiʼin ímuupí wänboʼ. Heḏiho shánkí wínabâapuʼwanpí in Huḏíyo in tay eeḏibá
ovâywáyt'ihsáa-íḏí, gá indá in tayví koḏiʼdi waʼyáy khóe waagiʼinbá-á dimuuḏân.

Yôesi-á t'ą̈hkí t'owaviʼpiyeʼ nasehkanäpoʼ

25 Tíʼûuwin páaḏéʼin, naa odaʼ un Huḏíyo ímuupíʼin wên taʼgen niʼgeḏi íkaʼpówá-
íʼin, heḏânho únhanginnândi wíʼúvíchąąʼą̂ąmípí. Näwehayḏi näʼin taʼgen waʼḏi
wínakaʼpowamuupí, heḏi kinnân in namuu: Tą̈hkí in Israel-win t'owa háʼto hą̈ą̈di wänbo
t'ą̈hkí yoegikannin dimúní, hewänbo báyékí in Huḏíyo dimuupíʼin t'owa Yôesiviʼpiyeʼ
díví́whą̈yǫ iwehayḏąʼmân hąʼmin dimúní.
26 Heḏi owáy näʼin wę́ʼgeʼin t'owa Yôesiviʼpiyeʼ diʼą̈ą̈ ihayḏânho t'ą̈hkí in Israel-ʼin waʼ
ovâyʼaywoení. Yôesi Táḏáví tąʼnin diwe ûntąʼmuu háa i natǫ́ʼin:
I aywondi-á Zion diweḏi nakąʼą̈ą̈gít'óe,
heḏi in Israel-ʼinbí yą̈ʼḏâapíkan ovâyyâaʼą̨mí.
27 Heḏi owáy inbí t'aywǫ́ʼdi dovâyʼowóyé ihayḏáho
háa ingîʼ dovâyʼą̨míḏí dówéhpêeʼan waa napúwí.
28 Yôesiví híwǫ́ʼdi tǫǫ́ in Huḏíyo dâyyoegiʼandi nää-á Yôesiví hänmin dipóe. Hewänbo háa
díviʼannin namuuʼindi un Huḏíyo ímuupíʼin wovâykhą̈gęʼnan Yôesi bîntáa-íḏí. Hewänbo
Yôesiḏi näʼin Huḏíyo t'owa ovâyséegí gá iví hehą̈ą̈win thehtáy pahpáʼin ovâydęʼmandân.
29 Yôesiḏá in toʼwên ovâydęʼmannin wíʼovâyyoegiʼopí, heḏá i hą̈ą̈wí híwǫ́ʼdi ovâymägiʼi
wíʼovâykweeḏepí.
30 Wáymûu un Huḏíyo ímuupíʼindá Yôesi Táḏá wívînʼaʼginmáapí, hewänbo nää in Huḏíyoḏi
óeʼaʼgindopíḏíhoʼ unbíʼpiyeʼ naʼiyapoʼ.
31 Hanwaagibá in Huḏíyoḏi nää Yôesi wíʼóeʼaʼgindopí, hewänbo unbíʼpiyeʼ naʼiyapoʼḏi
inbíʼpiyeʼ waʼ naʼiyapúwí.
32 Yôesi-á natǫ́ t'ą̈hkí t'owaḏi wíʼóeʼaʼgindopíḏí inbí t'aywǫ́ʼdi dínmuuʼiḏiho pan waagiʼinbá
dipaa, heḏi kindiḏi t'ą̈hkí t'owa handąʼ ovâymáaḏí t'ą̈hkíviʼpiyeʼ naʼiyapúwí.

Gínkhâyʼą̈ʼ Yôesi Táḏá âytegé-íʼin

33 Yôesi-á hânho hayʼi namuu. Iví hangintandá háʼi-á hânho báyékí ûnmuuḏi háʼto
âytaayą̨mí, heḏi háʼto gínhanginnání háaḏí háa hândiḏi iʼoʼ háa ikanhonnin.
34-35 Iví tąʼnin diwe ûntąʼmuu waa:

---

† **11:16** I páaḏéʼi pává-á in taypúu-á in Huḏíyoví páaḏé ką̈ʼą̈ą̈ʼin t'owa Yôesiḏi ovâydęʼmannin waagiʼbá namuu, heḏi i
wę́ʼgeʼi pává-á waʼyáy khóe-á in shánkí tíʼúugé ką̈ʼą̈ą̈ʼin Huḏíyo waagiʼbá-á namuu.

Toʾwí wänbo wíʾûnhanginnáhpí háa Yôesi Táḏá naʾánshaamuuʾin,
toʾwí wänbo wíʾûnkoeḏipí óetumakhemäänídí.
Toʾwí wänbo wíʾûnkoeḏipí natṵnídí, “Naaḏi häąwí Yôesi dómägi,
heḏânho i-á ûnkhâyʾąʾ díwáywäʾâa-íʾin.”
36 Yôesi-áho häąwí t'ąhkí ikhíyé. Häąą t'ąhkí waʾḏi namän Yôesiví mange imáaḏí, heḏá häąą t'ąhká ivîʾ-á ûnmuu. Heḏiho hänhay wänbo t'ąhkí kw'áayébo ʾ âymáʾve-í. Hamân.

12

Yôesivíʾpiyeʾ pín taʾge haydi ívímäänî

1 Tíʾûuwin páaḏéʾin, Yôesiḏi iví séegísehkanä wovâykeekw'óḏi, heḏiho näʾin namuuḏi kaygiʾdi kinnân wâytṵmáa: T'owaḏi in animâa dâyt'ąháṇúʾin Yôesi óemäʾ, heḏi han waagibá unho unbí túuʾú úvímäänî, hewänbo wówáʾinnân, heḏá wáʾ yąʾḏâaʾindąʾ ímúní heḏânho bînhíhchanmäänídí. Kindiḏân unbí píʾnä khóʾyé Yôesi bînʾaʾginmäänî.

2 Háa in t'owa Yôesi dâytaapíʾin díví'o waagibá wíʾúvíkanhûuwípí, hewänbo binmää Yôesiḏi ánshaa ts'ąąbi wovâymąąníḏí, heḏi handiḏiho unbí wówátsi wovâyʾegóʾąmíḏí. Kindiḏânho únhanginpúwí háa Yôesi nadaʾin úvíʾąmíʾindá híwǫʾnindąʾ namuuʾin, heḏá óehíhchandoʾindá, heḏá t'ąhkí taʾgennindá.

3 Heḏi Yôesiḏi naa dînk'ûʾ un wíʾínbo näʾin wâytumakheʾąmídí: Wíʾíʾâąnípí heʾennin ímuuʾin hąʾmin ímuupídí, hewänbo taʾgendi unbíʾgeḏi úvíʾánshaaʾąmí, heḏânho únhanginnánídí háa únkoeḏi úvíʾąmídí i whäyṵ Yôesiḏi wovâymägiʾiḏi.

4-5 Naʾinbí túuʾú-á häyúḏíbo gínpaʾan, hewänbo näʾi häąwí-á handąʾ wíʾit'ôeʾopí. Hanwaagiʾinbá naʾin gimuu. Tobáháa báyékídí giyi wänbo wîʾḏąʾ waagibá gimuu, gá Christ-áḏí wîʾḏąʾ gimuuḏân, heḏá giwhiʾkw'ǫ́ wéhpêe túuʾú gimúnídí waagibá.

6 Yôesiḏi piʾḏinbo magan dímägi, hewänbo t'ąhkí hąʾbiḏąʾ wígínmuupí. Wí toʾwí ûnkoeḏiḏi wí Yôesiví tukhẹʾbi waagibá ihéeʾąmídí, i-á ûnkhâyʾąʾ kin iʾąmíʾin häyṵ iví whäyṵ ûnmuu ihay iweḏi.

7 Toʾwí méesatewi khągẹʾdiʾ namúníʾin ûnkoeḏiʾi-á ûnkhâyʾąʾ híwǫ́ iʾąmíʾin. Toʾwí Yôesiví tṵṵ ovâyhąʾąmíʾi namuuʾi-á ûnkhâyʾąʾ híwǫʾ ovâyhąʾąmíʾin.

8 Toʾwí natumakhehąʾi-á ûnkhâyʾąʾ iví tumakhe imäänîʾin. Toʾwí iví häąwí ûnkw'ǫ́ʾdi iwiyendeḏi wę́ʾge'indáḏí, i-á pín taʾge haydi ovâymäänî. Toʾwí óetsondisóge'i namuuʾi-á ûnkhâyʾąʾ hânho it'ôeʾąmíʾin. Toʾwí in sehkanäwǫʾ diwówáyiʾin ovâykhągẹʾdoʾi-á ûnkhâyʾąʾ híhchangiḏi kin iʾąmíʾin.

9 Un Únkhâyʾąʾ taʾgendi bînt'owaséegíhûuwíʾin, wänpiḏiḏąʾbá yoe. I häąwí t'aywǫʾdi namuuʾi-á bînyoeʾąmí heḏá häąwí yąʾḏâaʾi namuu eeḏá tę́egí t'aagá úvítsąasáa-í.

10 Wíʾnä táye úvíséegíhûuwí tíʾûuwin páaḏéʾin dínkhâyʾąʾ waagi, heḏá úvíʾaʾginmáʾve-í häąḏi wänbo t'ąhkí.

11 Wíʾíbâa-ípí, hewänbo pín taʾge haydi Naʾinbí Sedó Yôesigîʾ úvít'ôeʾąmí.

12 Yôesiví híwǫʾdi häąwí wovâypągít'óeʾi bîntsíkhaʾmáaḏíboʾ íhíhchąą-í. Bînt'ôephaḏende wänbo bíyąąʾan. Häąḏi wänbo t'ąhkí úvíyûusuʾâąmí.

13 Yôesiví t'owa häąwí díntáyʾindáḏí i häąwí únkw'ǫ́ʾdi bînwiyé-í, heḏá unbí k'aygipiyá bînséegíʾąmí.

14 Yôesi bîndaaʾąmí iḏi híwǫʾdąʾ ovâyʾâąmídí in toʾwên wovâyt'ôephaḏekandoʾin. Híwǫʾ gin otú, híwǫʾpí-á yoe.

15 Wí toʾwí nahíhchąąʾi-áḏíbá íhíhchąą-í. Wí toʾwí naséeyiḏá i-áḏíbá úvísíhtąą-í.

16 T'ąhkídí handąʾ úvímáʾve-í. Wíʾúvíyêngiʾánshaamáʾve-ípí, hewänbo in wąhphaḏe kw'áyeʾin dimuupíʾindáḏí úvíwóení. Wíʾíʾâąnípí häą t'ąhkí íhąʾin.

17 Wí toʾwídí yanäkí wovâyʾoḏá yanäkídíbá wívînwáʾâa-ípí. I häąwí t'owa t'ąhkí dínhanginnáʾdi híwǫʾdi namuuʾindá bînʾâąmí.

18 Unnânho únk'óe úvíkhąą-íḏí heḏânho nakoeḏiḏáho t'ąhkí t'owa-áḏí tsąąginpídíbo unbí wówátsi bînhûuwí.

19 Un wâyséegíʾin, näʾin wâytṵʾąmí. In t'owa un wovâywhąʾoʾin wívînwhąʾąmípí, hewänbo Yôesivíʾwe binyoeʾan näʾi tuchąnu, gá Yôesiví tąʾnin diwe kinnân ûntąʾmuuḏân:
“Naa-ân dînk'óe t'owa dovâytuchąnú-íḏí,
naa-ân dînk'óe dovâymäänídí häąwí dínʾąʾiʾ,”
kin Naʾinbí Sedó Yôesi natṵ́.

20 Kin wáʾ natąʾmuu:
Uví hänbi nahąhsêndi nákoegîʾmää,
heḏi nap'oesáʾaaḏá náp'oemää.
Kin úvíʾoḏá i-á hânho nawôedaʾpóeḏí iví wôedaʾḏi óephahąnúnde waagibá nachanpúwí.

21 Wívînmäänípí häąwí yąʾḏâapîʾ namuuʾiḏi wovâyt'aaníḏí, hewänbo híwǫʾ úvíʾoḏibo yąʾḏâapîʾ häąwí namuuʾiʾ bînt'aaní.

13

Gínkhây'ä̱' in tsonnin ây'a'geení'in

1 Na'in t'ä̱hkí gínkhây'ä̱' in to'wên dítsonmáa'inbí khómapho' ívíkw'ôení'in, gá Yôesi
natu̱d̲ího gíntsonninkw'ôndân, hed̲iho Yôesid̲ânho inbí tsonkhuu ovâymä'.
2 Hed̲ânkun to'wíd̲í in to'wên dâytsonkhuumáa'in ovây'a'gindopíd̲í, hä̱ä̱wí Yôesi ik'û'i
wänbo wí'i'a'ginpí, hed̲i wí to'wí kin i'o'i-áho óetuch̲ä̱nú-í.
3 In to'wên híwǫ́' díví'o'indá in tsonnin wíd̲âykhuwôeda'ípí, hewänbo in yanäkí
díví'o'indáho dikhuwôeda'í. Hed̲iho i to'wí natsonnä̱ndi' wívînkhuwôeda'ípí'in ída'd̲áho',
híwǫ́'dą' úvíkanhûuwí, hed̲i unbí'ged̲i híwǫ́'dą' ihée'ą́mí.
4 I-á Yôesiví t'ôe'i waagi'bá namuu, i-á unbí híwǫ́'gî'dą' i'o'. Hewänbo úvíyä̱'d̲âapí'od̲á,
íkhuwôeda'í, nä'i tsondi-á wên ta'gen ûnk'óed̲í wovâytuch̲ä̱nú-íd̲í, gá Yôesiví t'ôe'i waagi'bá
namuud̲iho tuch̲ä̱nu imáyä̱'dân in to'wên dívíyä̱'d̲âapí'o'ingî'.
5 Hed̲iho un únkhây'ä̱' in tsonnin dimuu'in bîn'a'ginnamí'in, hewänbo i tuch̲ä̱nu
bînkhuwôeda'd̲id̲ą'bá yoe. Shánkíd̲í bîn'a'ginnamí gá unbí pí'nä khó'yé un únhanginnândân
nä'indá in ta'ge'in namuu'in.
6 Hed̲iho i tax ch̲ä̱' in tsonnindi wovâyphahsande'i-á úvíwá'ánde', gá indá inbí t'ôe
dây'od̲ibo Yôesigî' waagibá dívít'ôemáad̲ân.
7 Hed̲iho in t'ä̱hkí bînmä̱ání hä̱ä̱wí dín'ä̱'i'. Hä̱ä̱wí in tsonnindi wovâyphahsande'i t'ä̱hkí
úvíwá'âa-í, hed̲á in to'wên in tsonkhuu dâymáa'indá hânho-á bînpi'a'geení.

T'owa âyséegíhûuwí hed̲á híwǫ́'dá ívi'ą́mí

8 Únkhây'ä̱' unbí séegí wí'nä táye h̲ä̱ä̱d̲i wänbo t'ä̱hkí íphaamúní'in, hewänbo wíyá hä̱ä̱wí
wänbo-á yoe. Wí to'wíd̲í t'owa ovâyséegíhondáho', kindid̲i t'ä̱hkí Yôesiví tsontu̱u̱ ôn'a'gindo'.
9 I tsontu̱u̱ kinnân namuu:
Wíyá to'wívi sedó-ád̲í háa kwiyó-ád̲í wí'úvíwhǫhkwomá've-ípí,
wívînt'owat'ąhánú-ípí,
wí'úvísä̱'mâamípí,
thúud̲í wíyá to'wíví hä̱ä̱wí wí'ída'ípí,
hed̲á wíyá ha'bi tsontu̱u̱ wá' nakw'ǫ́. Hewänbo t'ä̱hkí nä'i tsontu̱u̱ wę́'ge wên wéhpêed̲ą'
tsontu̱u̱ waagi'bá namuu, kinnân:
Háa un wí'bo úvípiséegí waagibá, wę́'ge'in t'owa wá' bînséegíhûuwí.
10 Wí to'wí t'owa t'ä̱hkí iséegí'i-á há'to wíyá to'wí yanäkí óe'ą́mí. Hed̲iho ta'gendi
bînt'owaséegíd̲á, kindid̲i t'ä̱hkí i tsontu̱u̱ bîn'a'gindo'.
11 Nä'i wâytu̱'andi-á úví'ą̂ą́mí, gá únhanginnândân h̲ä̱ä̱d̲i naná'nin. Nää-á shánkí tso'wa
naná Jesus naváypówá-íd̲í dîn'aywoeníd̲í páad̲é ivi'piye' ívíts'anwhä̱yu̱ ihayd̲iví'wed̲i,
hed̲iho nää-á ihayd̲iho nanân íyósa'wó-íd̲í waagíbá namuu.
12 Nää-á wa' naváypówápíd̲íbo gínkhu̱u̱ná waagibá gínpuwamän, hewänbo i khu̱u̱
naphad̲emän hed̲i nathay'ä̱' kin waagibá napo', hed̲iho i t'aywǫ́'di in t'owa nakhu̱u̱ná'
dihayd̲i díví'o'i' âyyoe'ą́mí, hed̲i sundad̲o inbí kwä̱k'u hän aad̲i di'aamuu'in waagi'inbá
gimúní, nathayná' diwe ívíyíyé-íd̲í.
13 Nää-á t'owa thaad̲i dínkhây'ä̱' waagibá, híwǫ́' na'inbí wówátsi âyhûuwí. Wáy
dínshánkí'd̲ipo'd̲i dívít'aywǫ́'do' eeye wí'ívímá've-ípí, wígisu̱wä̱tsit'ôenípí, tsé waagi'inbá
wígiyę̂ę́nípí, wí'ívít'aymá've-ípí, hed̲á wí'ívíthúumá've-ípí.
14 Hewänbo wí kwä̱k'u hän aad̲i wovây'ä̱yîngi'o waagibá, Na'inbí Sedó Jesus Christ-dân
wí'bo wovây'ä̱yîngi'ą́mí, hed̲i i t'aywǫ́'di kaygi'di íkanda' i'ged̲i wí'úví'ánshaamá've-ípí.

14

Wí'nä táye wí'ívítu̱u̱súumá've-ípí

1 Wí to'wí iví wh̲ä̱yu̱ kay'in wí'ûnmuupí wänbo binséegíke', hewänbo h̲ä̱ä̱wí híwǫ́'
naka'póyą'pí i'ged̲id̲ą' i-ád̲í úvítu̱hänmâamíd̲á yoe.
2 Gá kinnân: Ma'd̲i wí to'wí iwh̲ä̱yunde' h̲ä̱ä̱wí koegî' namuu wänbo ik'oed̲i
wí'it'aywǫ́'dopí'in, hewänbo wíyá to'wí iví wh̲ä̱yu̱ kaypí'in ûnmuu'i-á wí'ipívík'ohpí.
*

3 I to'wí koegî' t'ä̱hkí ik'o'i-á wí'ûnkhây'ä̱hpí na'ą̂ání'in i to'wí ipívík'ohpî'ví hânho shánkí
híwǫ́'di namuu'in, hed̲i i to'wí ipívík'ohpî' wá' wínatu̱nípí ipívík'o'i-á yä̱'d̲âapí i'o'in, gá
Yôesid̲i i wá' óeséegímáad̲ân.
4 U̱-á wí'u̱k'óepí wíyá to'wíví t'ôe'i mântu̱u̱súu'ą́míd̲í. I t'ôe'iví tsondid̲ą'mân ûnk'óe
óetu̱'ą́míd̲í háa híwǫ́' háa híwǫ́'pî' i'o'in. Hed̲i ta'gendi Na'inbí Sedóví t'ôe'i híwǫ́' i'ą́mí, gá
Na'inbí Sedó ûnkoed̲id̲ân óekh̲ä̱ge'namíd̲í.

---

* **14:2** Nä'i píví i'ged̲i ihí'máa'i-á t'owa inbí yôesi dâymägi.

5 Heḏá wáʼ maʼḏi wí toʼwí nachanpoʼ wí thaa shánkí naʼaʼginmuu wę́ʼgeʼi thaavíʼweḏi,
hewänbo wíyá toʼwí-á nachanpoʼ t'ą̈hkí thaa ąʼbi thaaḏąʼ nanáʼnin. Gínkhâyʼą̈ʼ wı̨́ínbo
ívípiʼánshaamääníʼin näʼin niʼgeḏi.
6 I toʼwí wí thaa wíyá thaaví shánkí iʼaʼgindoʼi-á Naʼinbí Sedó óeʼaʼginnamíḏân iʼoʼ. Heḏi
i toʼwí t'ämägîʼ koegiʼ ik'oʼi-á wáʼ Naʼinbí Sedó óeʼaʼgeeníḏí kin iʼoʼ, gá i koegiʼ óemägiḏi
Yôesi óekṷʼdaaʼoḏân, heḏi i toʼwí wí hą̈ą̈wí ik'ohpîʼ-á Naʼinbí Sedó óeʼaʼgeeníḏí kin iʼoʼ, i
wáʼ nakṷʼdaapóeḏí kinbá iʼoʼ.
7-8 Tobá giwówáyiḏi háa gichuu wänboʼ, wîʼ wänbo naʼingîʼḏąʼmân kin wíʼíví́ʼopí, gá
giwówáyiḏá Naʼinbí Sedógîʼ-ân giwówáyiʼ, heḏi gichuuḏá Naʼinbí Sedógîʼbá gichuʼ. Heḏiho
tobá giwówáyiḏi háa gichuu wänbo Naʼinbí Sedóvíʼindąʼ gimuu.
9 Christ nachuu heḏá nawáywówápóe heḏânho t'owa t'ą̈hkígîʼ i shánkí p'óʼḏéḏîʼ namúníḏí,
in ho dichuuʼingîʼ-á heḏá in waʼḏi diwówáyiʼingîʼ-áḏí.
10 Heḏiho wîʼ wänbo wíʼúnk'óepí unbí tíʼûuwin páaḏéʼin bînṭṷṷsúuʼąmíʼin, heḏi
wíʼúnk'óepí íchanpúwíʼin undá inbí shánkí híwǫʼnin ímuuʼin. Wáy wí thaa wänbo naʼin
t'ą̈hkí Yôesiví páaḏépiyeʼ gikwı̨nuḏée-í, heḏi ihayḏi i-ânho natṷ́ní taʼgendi háawin gimuuʼin.
11 Kinnân Yôesiví tąʼnin diwe natąʼmuu:
"Taʼgendi naa owówáyiʼ" kin natṷ́ Naʼinbí Sedó,
"heḏi taʼgendibá t'ą̈hkí t'owa naví páaḏépiyeʼ dívídéʼgendikwokhâymáa,
heḏá t'ą̈hkíḏíbo-á ditṷgít'óe naa-ânkun taʼgendi Yôesi omuuʼin."
12 Heḏi näʼi híʼ natṷʼdaʼ naʼin t'ą̈hkí gínkhâyʼą̈ʼ Yôesi âytṷʼąmíʼin háa íví́ʼannin heḏá háaḏí
íví́ʼannindá.
13 Heḏânkun wíyá ívítṷṷsúuʼą̈ąmíví́ʼweḏi, íví́ʼánshaamäänî hą̈ą̈wí wänbo wíʼíví́ʼąmípíʼin
naʼinbí tíʼûu páaḏéʼiʼ óet'aywǫʼkannamíʼiʼ.
14 Naʼinbí Sedó Jesus-áḏí omuuḏiho naa dîntaʼgendihanginná hą̈äbo wíʼbo
wígínkhą̈ąk'óepíʼin, hewänbo wí toʼwí wí hą̈ą̈wí igîʼ ûnkhą̈ąk'óeʼin nachanpóeḏáhoʼ, heḏân
taʼgendi hą̈ʼi hą̈ą̈wí-áho ûnkhą̈ąk'óe-ákun.
15 Gá kinnân: Hą̈ą̈wí bînk'oeʼi namuuḏi unbí tíʼûu páaḏéʼi bînháachanmáaḏíhoʼ, háa
úvíʼoʼindáho nakeepuwagít'óe taʼgendi wívînséegíhonpíʼin. I hą̈ą̈wí bînk'oʼiḏân wíyá toʼwíví
wówátsi wívînpeḏeeʼąmípí, igîʼ Christ nachuuḏi.
16 Tobáháa híwǫʼgí úviʼo kin íchanpoʼ wänboʼ, hą̈ą̈wí úvíʼoʼi yanákí namuu gin t'owa
ditṷ́ḏáhoʼ, wíyá wíʼúvíʼą̈ąmípí.
17 Yôesigîʼ naʼinbí wówátsi âyhondáho hą̈ą̈wí koegîʼ-á sṷwą̈gîʼ-á namuu i̱ʼgeḏiḏąʼ
wíʼíví́ʼánshaamáapí, hewänbo näʼiʼ i̱ʼgeḏân: I Yą̈ʼḏâaʼi P'oewąąhą̈ąḏi naʼin díkhą̈gęʼmáa in
taʼgeʼin p'óegé i̱ʼge gimú-íḏí, heḏá tsąąginpíḏíbo-á naʼinbí wówátsi-á âyhon, heḏá híhchandá
âymáa.
18 Toʼwí ki̱ʼbi namuuʼi Christ-gîʼ it'ôeʼoʼiḏá Yôesi óehíhchanmäʼ heḏi t'owa-á wáʼ ditṷ́ní
híwǫʼ iʼoʼin.
19 Heḏânkun nää-á ívísóʼḏêe-í íví́ʼąmíḏí i hą̈ą̈wí díkhą̈gęʼdoʼi naʼinbí wówátsi wę́ʼge
saʼwǫʼgí âyhûuwíḏí, näʼi hą̈ą̈wíḏíbá díkhą̈gęʼnamí wíʼnä táye naʼinbí whą̈yṷ ívíkayʼąmíḏí.
20 Hą̈ą̈wí íwänpikoedaʼḏibo wívînpeḏeeʼąmípí háa Yôesi wí toʼwígîʼ iʼannin. Hą̈ą̈wí koegîʼ
wänbo wínakhą̈ąk'óepí óek'oe-íḏí, hewänbo híwǫʼ wínamuupí wí hą̈ą̈wí toʼwí ik'óe-íḏí, han
iʼoḏá wíyá toʼwí-á in taʼgeʼin p'óegédí óehângeʼoḏi.
21 Shánkí híwǫʼ namúní wívînpívík'oe-ípí háa wívînméenasṷwą̈-ípí háa wíyá hą̈ą̈wí unbí
tíʼûu páaḏéʼiʼ in taʼgeʼin p'óegé iweḏi óehângeʼoʼi wíʼúvíʼąmípí.
22 Tobáháa háa näʼi hą̈ą̈wí i̱ʼgeḏi wí toʼwí nachąą wänboʼ, i-áḏí Yôesi-áḏíḏąʼ dänkhâyʼą̈ʼ
dänhanginnáníʼin. Wí toʼwí híwǫʼ iʼo gin ûnchanpoʼḏi, heḏá tíʼúugęḏá híwǫʼpí iʼannin
wínachanpóepíḏí, i-á nahíhchąą.
23 Hewänbo wí toʼwí wí hą̈ą̈wí ik'oeḏáhoʼ, hewänbo wíʼûnkoeḏihanginnáhpí
híwǫʼ namuuʼin ik'óe-íḏí, Yôesi-á natṷ́ní híwǫʼpí iʼannin, gá näʼi toʼwí-á taʼgendi
wíʼûnhanginnáhpíḏân háa híwǫʼ iʼannin háa yoe, heḏi wí hą̈ą̈wí íví́ʼoḏá hewänbo taʼgendi
wígichanpoʼpí híwǫʼ namuuʼin kin íví́ʼąmíḏí, hą̈ʼindá t'aywǫʼnin namuu naʼingîʼ.

15

Wę́ʼgeʼin t'owa bînhíhchanmäänî, undąʼbá yoe

1 Naʼinbí whą̈yṷ kayʼin gínmuuḏá gínkhâyʼą̈ʼ in toʼwên inbí whą̈yṷ kayʼin dínmuupíʼin
âykhą̈gęʼnâamíʼin, wí toʼwíḏí wíyá toʼwíví hé ôntegende waagibá, heḏi háa giwänpidaʼ
waagiḏąʼ wíʼíví́ʼą̈ąmípí.
2 Gínkhâyʼą̈ʼ naʼinbí tíʼûuwin páaḏéʼinbi̱ʼgeḏi íví́ʼánshaaʼą̈ąmíʼin heḏá ingîʼ híwǫʼdá
íví́ʼą̈ąmí heḏânho inbí whą̈yṷ dínkeʼenníḏí,
3 gá Christ wänbo-á wíʼbo ivíʼgeḏiḏąʼ wíʼiʼánshaaʼanpíḏân. Yôesi Táḏáví tąʼnin diwe kinnân
natąʼmuupíʼan háa Christ-di óetṷʼannin Yôesi Táḏá:

I yanäkí hí' uvi̱'ge̱di díví́hée'andi-á
naví'webá dînpówá.
4 He̱di nä'i häa̱wí Yôesi Tá̱dáví ta̱'nin diwe hän'oe dâyta̱'nandi-á nata̱'muu he̱dânho na'in
díhá'a̱mídí âytsíkha'a̱mídí i häa̱wí híwǫ'di Yôesi̱di na'ingî' dînkhâymáa'i', gá i häa̱wí iwe
nata̱'muu'i̱dá na'in díkweewaasenwaatu̱máa̱dân he̱dá díkhä̱ge̱'do' ívíyäa̱'a̱mídí.
5-6 Yôesi̱dânho díkweewaasenwaatu̱máa, he̱di tobá háa gínpo' wänbo díkhä̱ge̱'do' ívíyäa̱'a̱mídí,
he̱di i̱dá wovâykhä̱ge̱'namí wá' wî'da̱' waagi unbí pí'nä khó'yé ímúnídí. Kindi̱diho úví'a̱a̱mí
háa Christ i'an waagibá, he̱dânho t'ä̱hkídíbo wé'ge Yôesi Tá̱dá kw'áayébo' óemá've-ídí, i-á
Na'inbí Sedó Jesus Christ-ví Tá̱dá ûnmuu.

In t'owa Hu̱díyo dimuupí'in wá' Yôesi Tá̱dáví tu̱u dit'óe-í

7 Wí'nä táye bíséegíhó'gí. Christ-di un wovâyséegíhógi waagibá, un wá' wí'nä táye
úvíséegíhûwí, he̱dânho t'owa Yôesi Tá̱dá dâytegé-ídí.
8 Wí'ún'ó̱de-ípí nä'in: Christ wí khä̱ge̱'di waagi in Hu̱díyoví'we napówá, t'owa
ovâykeekw'ôeníd̲í Yôesi Tá̱dá-á ta'gendi i'o'in háa na'inbí hehä̱a̱win thehtáy pahpá'in
ovâytu̱'an waa ikhâymáa'i,
9 he̱dá wá' Christ wí khä̱ge̱'di waagi napóe he̱dânho in Hu̱díyo dimuupí'inbí'piye'
na'iyapo'di indá Yôesi Tá̱dá kw'áayébo' âymá've-ídí. Kinnân Yôesiví ta̱'nin diwe ûnta̱'muu:
In Hu̱díyo dimuupí'indádí oyidi naadi wítegé-í,
he̱dá iwebá dókha'wodi uví khá̱wä̱ wînkhá̱yä̱'ní.
10 Wíyá wáygá kinnân nata̱'muu:
Un Hu̱díyo ímuupí'in Yôesiví t'owa-ádí bíhíhchanpuwave.
11 He̱dá wíyá wáygá wá' nata̱'muu:
Un Hu̱díyo ímuupí'indi Na'inbí Sedó bintégé,
un t'owa t'ä̱mäpiye' ówînge'indi báyékí bintégé.
12 Isaiah wá' kinnân ita̱'nan:
Wí Jesse-ví ây iwe̱di'i na'aypu̱yä'i-á
in Hu̱díyo dimuupí'ingî' ônts̱ondisogekhâymáa,
he̱di i-ân namuu i dâytsíkha'máa'i' híwǫ' ingî' ovây'a̱mídí.
13 Yôesi Tá̱dá̱dá na'in díhangin'ândo' híwǫ'di dînkhâymáa'in, he̱diho' ivi'piye'
úvíwhä̱yunde̱di i̱dibá báyékí wovâyhíhchanmä̱äni he̱dá wovâykhä̱ge̱'namí ánshaa iwe
wí'íkwǫ'nípídí, he̱dânho in Yä̱'da̱a'i P'oewa̱a̱hâa̱di kay wovâymä̱äni häa̱wí Yôesi Tá̱dá̱dí na'in
dînkhâymáa'i' hä̱a̱di wänbo t'ä̱hkí ítsíkhakwǫ'ní̱dí.

Paul-di ovâythayyo' háadí nä'i häa̱wí i̱'ge̱di i̱di ovâyta̱'do'

14 Naví tí'ûuwin pá̱a̱dé'in, naa-á ta'gendi dáywhä̱yunde' undá hânho híwǫ'nin ímuu'in,
undá Yôesiví khuu i̱'ge̱di báyékí únhanginná, undá únkoedi wí'nä táye úvítumakhe'a̱mídí.
15-16 Hewänbo wáy wí häa̱wí i̱'ge̱di wó'yoegipídí wâyta̱'nan he̱dânho ún'ánpówá-ídí. Kin
waagi wâyta̱'nan gá Yôesi Tá̱dá naví'piye' híwǫ'dí namuu̱di wên t'ôe dímä̱gi̱dân dáy'a̱mídí,
he̱diho nää Christ Jesus-gî' dáyt'ôemáa un t'owa Hu̱díyo ímuupí'in wâykhä̱ge̱'namídí.
Wí owha' häa̱wí Yôesi Tá̱dáví'piye' ihúya̱' waagibá, naa̱dá Yôesiví híwǫ'di tu̱u in
Hu̱díyo dimuupí'in dovâyt'ôe'o' he̱dânho indá Yôesi Tá̱dáví'piye' dovâyhûuwídí, he̱di i̱dá
ovâyséegíhónde gá i Yä̱'da̱a'i P'oewa̱a̱hâa̱di ovâykhä̱ge̱'nandân ivi'in dimúnídí.
17 He̱diho Christ Jesus-ádí wé'ge gamuu̱di naa dînkoedi naví t'ôe Yôesigî' i̱'ge̱di híwǫ'
dáyhée'a̱mídí.
18-19 Hewänbo häa̱wí Christ-di díkhä̱ge̱'nan dáy'a̱mí i̱'ge̱di̱da̱'mânho wôeda'ginpídíbo
dáyhée'a̱mí. Háa otú waagi̱dá háa dáy'an waagi̱dá, he̱dá i t'ä̱mägî' pínnán t'ôe i Yä̱'da̱a'i
P'oewa̱a̱hâa̱di díkhä̱ge̱'nandi dó'a̱mídí namuu̱dá, in Hu̱díyo dimuupí'in t'owa̱di Yôesi
óe'a'gindo'. He̱diho Jerusalem búu'ú iwe̱di oe Illyricum nangepiye' t'ä̱mäpiye' omändi nä'i
híwǫ'di tu̱u Christ-vi̱'ge̱di dovâyt'ôekanhon.
20 Hä̱a̱di wänbo t'ä̱hkí wáy Christ-vi̱'ge̱di wídit'oepí eeye̱da̱' naa dáysó'dínde nä'i Yôesiví
híwǫ'di tu̱u t'owa dovâyt'ôe'a̱mídí. Wáy wíyá to'wí naví páa̱débo ipúupaa iwebá naa
wó'da'pí wí häa̱wí dópaa-í'in,
21 hewänbo háa Yôesi Tá̱dáví ta̱'nin diwe ûnta̱'muu waa oda' napúwí'in, kinnân:
To'wên wa'di to'wídí wänbo Yôesivi̱'ge̱di ovâyt'ôe'anpí'indá dínthaypúwí,
in to'wên wa'di ivi̱'ge̱di dit'oepí'indá dika'pówí.

Paul oe Rome-piye' napunda'

22 He̱diho kin dáy'odi hânho dînwó'nândi wa'di wídînkoedipí unbí'piye' omú-ídí.
23-24 Hewänbo nää-á naví t'ôe t'ä̱hkí nängé donbowa, he̱di báyékí pa̱a̱yo wâymúní'in
oda'di nää-á ma'di unbí'piye' omú-í. Oe Spain-piye' ophade̱mändibo' oda' wâymúní'in,
he̱dá wí hä̱yú yâa̱di undádí o'á̱dâachą'ní he̱di ihaydi naa oda' undi díkhä̱ge̱'namí'in eepiye'
omú-ídí.

25 Hewänbo nää-á oe Jerusalem-piyeʔ omän wí häą̈wí in Yôesiví t'owa iweʔin
dovâyhûuwíḏí,
26 gá in Macedonia-áḏí Greece-áḏíwin méesateʔin t'owa wí chäʔ dâywę̨ʔgeʔąmíḏí
díví'ánshaamägiḏân, in toʔwên Yôesiví t'owa sehkanäwǫ̨ʔ diwówáyiʔin oe Jerusalem dimuuʔin
ovâymääníḏí.
27 In Macedonia-windá in Greece-ʔindáḏí wíʔbo ditụ́ híwǫ̨ʔ namúní kin díví'ąmíḏí,
hewänbo taʔgendi häą̈wí in Jerusalem-ʔin díṇphaamuuʔi ovâywáywáʔánde waagibá díví'oʔ,
gá in Huḏíyo dimuuʔindi páaḏé in Huḏíyo dimuupíʔin ovâyyą̈múḏân i híwǫ̨ʔdi häą̈wí Yôesi
Táḏáḏí inbí hą̈ągîʔ ovâymägiʔiʔ, heḏi nää-á in Huḏíyo dimuupíʔindá díṇkhâyʔą̈ʔ ovâyyą̈mú-
í'in i häą̈wí in Huḏíyo dimuuʔin díṇtáyʔi híwǫ̨ʔ ovâykhóekhụ́ų̣määnídí.
28 Näʔi t'ôe dînbowaḏee ihayḏi i chäʔ in Jerusalem-ʔinbí mange dovâykándí, iweḏi oe Spain-
piyeʔ omän, heḏi ihayḏá dáywóyíʔní wâymúníḏí.
29 Naa dînhanginná owáy unbí'we opówá ihayḏá báyékí híwǫ̨ʔdi häą̈wí Christ-víʔweḏi
wâyyoeʔąmí.
30 Tí'ûuwin páaḏéʔin, unbí whäyụ Naʔinbí Sedó Jesus Christ-víʔpiyeʔ únmuuḏi heḏá in
séegí i Yą̈ʔḏâaʔi P'oewąąhą̈ąḏi naʔin dímägiʔin namuuḏá, kaygiʔdi naaḏi wâydaʔmáa Yôesi
Táḏáví'piyeʔ pín taʔge haydi dînyûusuʔąmíḏí, naa wíʔbo wâyyûusuʔo waagibá.
31 Úvíyûusuʔąmí heḏânho in Judea nangewin t'owa Yôesi óeʔaʔgindopíʔindi bahpíbo naa
díphaḏemäänî, heḏá Yôesi Táḏáví t'owa oe Jerusalem-windá in khäg̨eʔ dovâyhonnin híhchandi
dâyséegí'ąmí.
32 Heḏiho Yôesi Táḏá natụ́ḏáho unbí'we híhchandibo opówá-í, heḏá undáḏí oʔän dihayḏi
dînkoeḏí-í dáykaykhanwówáʔąmíḏí.
33 Yôesi Táḏáḏí naʔin díkhäg̨eʔdoʔ ánshaaginpíḏíbo gikwǫ̨ʔníḏí, ibá un t'ą̈hkí-áḏí nachąʔní.
Hamân.

16

Paul-di in méesateʔin t'owa ovâysengitụmáa

1 Naa odaʔ naʔinbí tí'ûu páaḏé'i Phoebe bîntáa-í'in, I-á i Cenchrea búuʔúwi méesateʔi
khäg̨eʔdi namuu.
2 I-á Naʔinbí Sedóvîʔ ûnmuuḏi binséegí'an, Yôesiví t'owa díṇkhâyʔą̈ʔ waagibá, heḏá häą̈wí
i ûntáyḏá, häʔi únkw'ǫ̨ʔ diweḏi bînyą̈mú-í, gá iḏá báyékí t'owa ovâykhäg̨eʔnandân, heḏá naa
wáʔ díkhäg̨eʔnan.
3 Priscilla-áḏí Aquila-áḏí naví sengitụụ-á dovänsan, indá naa-áḏí Christ Jesus-gîʔ
ívít'ôeʔan.
4 Indá dakhâymuu inbí wówátsi dänmäänídí naa bahpíbo opúwíḏí. Heḏiho
dovänkụ́ʔdaaʔoʔ, hewänbo naaḏiḏąʔbá yoe, t'ą̈hkí in Huḏíyo dimuupíʔin méesateʔindi
wáʔ ovänkụ́ʔdaaʔoʔ.
5 Heḏá in t'owa inbí tewhá ee díví'ę̨ʔgeʔoʔin Yôesi óeʔaʔginmäänídí, in wáʔ bînsengitụʔą̈ąmí.
Heḏá näʔin wę̨ʔgeʔin t'owa wáʔ dînsengitụʔą̈ąmí: Epanetus, naaḏi dóséegí'iʔ, i-á oe Asia
nange i páaḏé'i Christ-víʔpiyeʔ iwhäyụʔi namuu,
6 heḏá Mary-á, hânho ungîʔ it'ôeʔoʔi namuu,
7 heḏá Andronicus-áḏí Junius-áḏí naví t'owa dînmuuʔindá. Naa-áḏí indáḏí wę̨ʔge gi-
pankw'ônwän, heḏi Yôesiví t'ôekhuwaʔindi híwǫ̨ʔ ovänta. Indá naví páaḏébo Christ-víʔpiyeʔ
dänwhäyụ.
8 Heḏá Ampliatus-á wáʔ dînsengitụʔą̈ąmí, i-á dóséegí heḏi i wáʔ Naʔinbí Sedóví'piyeʔ
iwhäyunde'ʔ,
9 heḏá Urbanus-á, i-á naʔindáḏí Christ-gîʔ it'ôeʔan, heḏá Stachys-á, i-á dóséegí,
10 heḏá Apelles-á, nakeepoʔ i-á taʔgendi Christ-víʔ ûnmuuʔin, heḏá Aristobulus-ví
k'aygiʔindá,
11 heḏá Herodion-dá, i-á naví t'owabá dînmuu, heḏá in toʔwên Narcissus-ví k'aygiʔin
diweḏi Naʔinbí Sedóví'piyeʔ díví'whäyunde'indá.
12 Heḏá wáʔ dînsêngitụʔą̈ąmí Tryphena-áḏí Tryphosa-áḏí, indá Naʔinbí Sedógîʔ hânho
dänt'ôeʔoʔ, heḏá Persis-á, i-á dóséegí, heḏá i wáʔ Naʔinbí Sedógîʔ hânho it'ôeʔan.
13 Rufus-á wáʔ dînsengitụʔą̈ąmí, i-á Yôesiḏi óedę̨ʔmandiʔ namuu, heḏá iví yíyá-á, naví yíyá
waagibá dóchąą.
14 Dînsengitụʔą̈ąmí Asyncritus-á, Phlegon-dá, Hermes-á, Patrobus-á, Hermas-á heḏá in
tí'ûuwin páaḏé'in indáḏí diyi'indá.
15 Heḏá wáʔ dînsengitụʔą̈ąmí Philologus-áḏí Julia-áḏí, heḏá Nereus-áḏí heḏá i kwee iví tí'ûu
ûnmuuʔi-áḏí, heḏá Olympas-á, heḏá t'ą̈hkí in wę̨ʔgeʔin Yôesiví t'owa indáḏí diyi'indá.
16 Wí'ną́ táye úvíséegísengitụʔą̈ąmí. T'ą̈hkí Christ-ví méesate eeyewin t'owa t'ą̈mäpiyeʔ
dikw'ǫ̨ʔnindi wovâysengitụʔoʔ.

Paul-di ovâytụmáa dívípiʔáyîngiʔąmíʔin

17 Tíʔûuwin páaḏéʔin kaygiʔdi wâytumakhemáa, in toʔwên wovâywiyé-íʔin heḏá in taʔgeʔin p'ôe iweḏi wovâyhânge ʔąmíʔin didaʔinbíʔgeḏi úvíʔąyîngiʔąmí, indáho hąąwí íhąhpóeʔiviʔweḏi wíyá piháawi wovâyhąʔoʔ. Inbíʔweḏi úvíyâaʔąmí.

18 Kiʔmin t'owa-á Naʔinbí Sedó Christ-gîʔ wíḏívít'ôeʔopí, hewänbo ingîʔḏąʔ háa didaʔ waagi dívíwänpiʔoʔ. T'owavíʔgeḏi dívíhíʔmáaḏí inbí híʔ saʔwǫʔ dínt'oet'óe, hewänbo kindiḏi in toʔwên ihay kaʔpowa dâymáapíʔin ovâyhôeyóʔoʔ.

19 T'ąhkí t'owa dínhanginná undi Yôesi bînʔaʔgindoʔin, heḏiho naa ohíhchąą han úvíʔoḏi. Hewänbo naa odaʔ in hangintan bînmáʔve-íʔin heḏânho únhanginnáníḏí wéʔi wí híwǫʔdi namuuʔin heḏi iweḏiho t'aywǫʔkanháʔin ímúnípíḏí.

20 Yôesi Táḏáḏí naʔin díkhągeʔdoʔ ánshaaginpíḏíbo gikwǫʔníḏí, heḏi iḏibáho hây napóe ihayḏi Penísendiví kay ônhąnú-í heḏânho undi bînt'áaníḏí. Christ-ví séegísehkanä-á bînmáʔve-í.

21 Timothy naa-áḏí Yôesigîʔ it'ôeʔoʔiḏi wovâysengitụʔan, heḏá Lucius-á Jason-dá heḏá Sopater-á naví t'owa dînmuuʔindi wáʔ wovâysengitụʔan.

22 (Naa Tertius omuuʔiʔ dótąʔdo háa Paul natúʔin, heḏá naaḏi wáʔ Naʔinbí Sedóvîʔ omuuḏi wâysengitụmáa.)

23 Gaius-di wáʔ wovâysengitụʔan. Naa iví k'aygi oʔän, iwebá t'ąhkí in Jesus-víʔpiyeʔ dívíwhąyundeʔin näʔi búuʔúwin dimuuʔin dívíwǫʔgeʔoʔ. Heḏá Erastus-á näʔi búuʔúwi chąʔ iʔáyíʔdoʔiḏi wáʔ wovâysengitụʔan, heḏá naʔinbí tíʔûu páaḏéʔi Quartus-di wáʔ.

24 Naʔinbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä bînmáʔve-í t'ąhkíḏíboʔ. Hamân.

In Tąʼnin Paul-di In Philippi Búuʼúwi Méesateʼin T'owa Ovâytąʼnannin

1 Naʼin Paul-ádí Timothy-ádí Christ Jesus-gîʼ änt'ôemáa. Näʼin tąʼnin wâytąʼdoʼ un
méesateʼin p'óʼdédíʼindádí in khäge̱ʼnindádí häą̈ Philippi búuʼú íthaaʼin, hedá t'ą̈hká un
we̱ʼgeʼin Yôesi Tádáví t'owa Christ Jesus-ádí ímuuʼin waʼ wâytąʼdoʼ.
2 Yôesi Tádá naʼinbí Tádá gínmuuʼi-ádí hedá Naʼinbí Sedó Jesus Christ-ádí séegísehkanä
wovâymäänî hedá wovâykhäge̱ʼnamí ánshaaginpídíboʼ íkwǫʼnídí.

Paul-di in méesateʼin t'owa oe Philippi búuʼú dikw'ǫʼnin ovâyyûusuʼoʼ

3 Häą̈di unbíʼgedi dáyʼánshaaʼan ginhay naadi naví Yôesi donkǫ́ʼdaaʼoʼ un ímuudi,
4 hedi häą̈di wänbo un t'ą̈hkígîʼ dáyyûusuʼan ginhay-á híhchandi kin dáyʼoʼ,
5 gá i páadéʼi thaa úvíwhą̈yǫ iwedibo nää puʼwahaydi naʼin díkhäge̱ʼnandân i híwǫʼdi tǫǫ
Jesus-vi̱ʼgedi t'owa âyt'ôeʼąmídí. Páadé úvíts'anwhą̈yǫ ihaydi Yôesi Tádá unbí píʼnä khóʼyé
wí häą̈wí híwǫʼdi iʼan,
6 hedi naa taʼgendi dînhanginná Yôesi Tádábá namuu näʼi ikhâymáaʼiʼ nää iwedi páadépiyeʼ,
hedi owáy i thaa Christ Jesus nawáypówá ihaydá näʼi híwǫʼ wovâyʼoʼi-á únbowadée-í.
7 Hedi híwǫʼ namuu kin ochąą-ídí unbíʼpiyeʼ, häą̈di wänbo t'ą̈hkí naví píʼnä khóʼyé
híhchandi unbíʼgedi dáyʼánshaamáadí. Yôesi Tádá naví'piyeʼ híwǫʼ nachąadi wí t'ôe dímägi
dônʼąmídí, hedi undidá naa díkhäge̱ʼmáa näʼi t'ôe dáyʼąmídí. Näʼin khäge̱ʼ undi dímäʼ
tobá opannän wänbo háa hä̱ʼin tsonninbí páadépiyeʼ owin wänbo Yôesi Tádáví híwǫʼdi tǫǫ
dônʼáyînmáʼve-ídí hedá dovâythayyąmídí taʼgen namuuʼin.
8 Yôesi Tádá ûnhanginná in taʼgen naa otǫ̂ʼnin, unbíʼpiyeʼ báyékí otaachanpoʼ. Háa Christ
Jesus iví píʼnä khóʼyé naséegímuu waagibá naa waʼ hanbá unbíʼpiyeʼ ochąą.
9 Hedihoʼ näʼin namuudi naadi wâyyûusuʼoʼ kin únpúwídí: Shánkí wänbo unbí séegí únsôe-
í, hedi iwedá wíyá shánkí híwǫʼdi hangintandá kaʼpowa-á wovâymäänî.
10 Kindidânho únhanginnání wéʼi wí híwǫʼdi namuuʼin hedá wéʼi wí híwǫʼpîʼ namuuʼindá,
hedânho i híwǫʼpîʼ namuu iwedi úvíyâaʼąmí, hediho owáy i thaa Christ nawáypówá ihaydi
yą̈ʼdâaʼindąʼ ímúní hedá toʼwídí wänbo-á háʼto wovâyt'eʼp'íde-í.
11 Jesus Christ-dânho wovâykhäge̱ʼnamí báyékí híwǫʼdi häą̈wí úvíʼąąmídí, hedânho
t'owadi Yôesi Tádá kw'áayébo' óemáʼve-í, hedá ditǫ́ní hayʼi namuuʼin.

Paul napannän wänbo Yôesiví tǫǫ t'owa ovâyt'ôeʼoʼ

12 Tíʼûuwin páadéʼin, naa odaʼ näʼin únhanginnáníʼin: Háa naa dînpóe waagidi shánkí
báyékí t'owa i híwǫʼdi tǫǫ Jesus-vi̱ʼgedi dit'oe,
13 hediho t'ą̈hkí in áyíʼnin sundado näʼi tsondiví tewhá iweʼin dimuuʼindá hedá
in we̱ʼgeʼin t'owa näwe dithaaʼindá dínhanginpóe naa Christ-gîʼ dáywänpit'ôemáadíboʼ
opannännin.
14 Hedá naa opannännin dínhanginnândiho t'ą̈hkí waa in tíʼûuwin páadéʼin nää Rome
dithaaʼinbí whą̈yǫ Naʼinbí Sedó Yôesiví'piyeʼ shánkí dínkaymän, hedá nää inbí khuwôedaʼ
dínhándedi Yôesi Tádáví tǫǫ in t'owa shánkí ovâyt'ôeʼoʼ.
15-17 Wáy wên inbí ánshaa híwǫʼdi dínmuudiho Christ-vi̱ʼgedá t'owa ovâyt'ôeʼoʼ, hedi indá
naa díséegídí kin díví'oʼ, dínhanginnândi Yôesi Tádádí naa dísóge̱ʼin i híwǫʼdi tǫǫ Jesus-
vi̱ʼgedi dóʼáyîngiʼąmídí. Hewänbo wây-á wêndá naa díwänpithúumáadí hedá ditǫhǎnt'óedá
in t'owa Christ-vi̱ʼgedi ovâyt'ôeʼoʼ, hediho pín taʼge haydi wídíví'opí, indá ingîʼdąʼmân
díví'oʼ. Diʼánde naa waʼ nää pan dee oʼändí shánkí wänbo t'ôephade iwe dítôení'in.
18 Hewänbo háa indi díʼo wänbo wídíʼáyîngimähpí. Háa híwǫʼ háa híwǫʼpí diví'ánshaamáa
wänboʼ, Christ-vi̱ʼgedi in t'owa ovâyt'ôeʼodá híwǫʼdi namuu, hediho shánkí wänbo naa
díhíhchandoʼ.
19 Hedi waʼdi híhchandiboʼ omúní. Un t'ą̈hkídíbo naa dînyûusuʼodi, hedá i Yą̈ʼdâaʼi
P'oewąąhąą Jesus Christ-di dímäʼidi naa díkhäge̱ʼdodá, handidi dînhanginná t'ą̈hkí híwǫʼ
naa dînpuwagít'óeʼin.
20 Hânho wên häą̈wên odaʼ, hedi dáywhą̈yunde näʼin odaʼin dînpuwagít'óeʼin,
hedi näʼinnân in namuu: Háʼto häą̈wídí díwôedaʼmäänîʼi dáyʼąmí. Nää puʼwahay
khuwôedaʼginpídíboʼ oyiʼ, hedi nää hąʼbibo omúníʼin odaʼ, hedânho háa naví wówátsi
donhon waagidi t'owa ditǫ́ní́dí Christ hayʼi namuuʼin, tobáháa owówáyi' háa díhay wänboʼ.
21 Kinnân naagîʼ namuu: Christ-ân naví wówátsi waagiʼbá dînmuu, hedi ochuudáho shánkí
wänbo i-ádí ochąʼní.
22 Hewänbo waʼdi nää oepáa k'aydibo naví wówátsi dîntą̈ʼändáhoʼ, shánkí wänbo híwǫʼdi
häą̈wí naví t'ôe iwedi dînpée-í, hediho naa wídînhanginnáhpí wéʼi wí dódę̨ʼmamíʼin, háa
owówáyę̨ení'in háa ochúu-íʼin.

23 Naa wêegeʔin ánshaa-á donmáa. Nää oepáa k'aydiʔin wówátsi dóyoeʔąmíʔin odaʔ Christ-
ádí ochąʔníḍí, gá han dînpóeḍáho shánkí híwǫʔ naagîʔ namúníḍân.
24 Hewänbo ungîʔ-áho shánkí natáy waʔḍi nääḍí dáywóyíʔníḍí.
25 Naa dînhanginná näʔin wâytụmáaʔin taʔgen namuuʔin, heḍiho wáʔ dînhanginná nääḍíbo
dáywóyíʔníʔin undáḍí owówáyę̨ę̨níḍí, heḍânho unbí whą̈yụ únmuuʔi shánkí únkay-íḍí heḍá
iweḍá shánká íhíhchąą-í,
26 heḍá owáy unbíʔwe wíyá opówá ihayḍá Christ-di shánkí báyékí wovâyhíhchanmäání naa
omuuḍi.
27 Hewänbo tobáháa napóe wänbo híwǫʔnin wówátsi bînhûuwí, i híwǫʔdi tụụ Christ-vı̨ʔgeḍi
natǫʔ waabá íthaa-íḍí. Kin únkhâyʔą̈ʔ úvíʔąmíʔin heḍânho tobá unbíʔpiyeʔ opụwą̈mää wänbo
háa omääpí wänboʔ, naa dînhanginnání kayʔindi íwinnin, heḍá unbí ánshaa-á unbí taachandá
waʔḍi wêeḍąʔ únmuuʔindá, heḍá i híwǫʔdi tụụ Jesus-vı̨ʔgeḍi t'owa dívíwhą̈yụ́-íḍí un wę́ʔge
úvísóʔḍínde'indá.
28 Toʔwên unbíʔpiyeʔ híwǫʔ dichąąpíʔin hây wänbo wívînkhuwôedaʔípí. Íkhuwôedaʔpíʔin
wovâymúndeḍi bînkeekw'ôení indá dipeḍeemuuʔin, hewänbo undá Yôesi Táḍáḍânho
wovâyʔaywoeníʔin.
29 Yôesi TáḍáḍÍ wovâymaʔ Christ namuuḍi bînt'ôephaḍé-íḍí, iviʔpiyeʔ úvíwhą̈yụ́-íḍíḍąʔbá
yoe.
30 Undiḍá naa ho dímûʔ háa wí Yôesi Táḍáví sundaḍo waagibá dáyhänboʔin, heḍá nää-á
únhanginpóe waʔḍi hanbo dáyʔoʔin. Heḍá un wáʔ nää hanbá bînphaḍende'.

2

Háa Christ iʔan waabá naʔin wáʔ gínkhâyʔą̈ʔ ívíʔąmíʔin

1 Christ-áḍí gimuuḍi gínkoeḍi wíʔnä táye ívíkweewaasenwaatụʔą̨ąmíḍí. Iḍi díséegíḍí
gínkoeḍi wíʔnä táye ívíboʔaawówáʔąmíḍí. I Yą̈ʔḍâaʔi P'oewąąhą̨ąḍi díwóndeḍi gínkoeḍi
wîʔḍąʔ gimuu waabá gichąą-íḍí. Naʔinbí píʔnä khóʔyé gitaachanpoʔḍi gínkoeḍi wíʔnä táye
ívísehkanähûuwíḍí.
2 Heḍiho únkhâyʔą̈ʔ wéhpêeḍąʔ íʔánshaamúníʔin heḍá wíʔnä táye-á úvíséegíhûuwíʔin heḍá
t'ą̈hkí unbí hą̨ą-á unbí taachandá handąʔ únmúníʔindá. Handiḍiho shánkí wänbo naa
díhíhchanmäání.
3 Wên háawên wänbo ungîʔḍąʔ, háa úvípitegé-íḍíḍąʔ wíʔúvíʔą̨ąmípí, hewänbo áagé
úvípikw'ôení heḍá in wę́ʔgeʔin t'owa-á unbí shánkí híwǫʔnin dimuu waagibá íchanpúwí.
4 Wây-á wę́ʔgeʔin t'owaví wówátsi bînʔą́yîngimáʔve-í, unbîʔḍąʔbá yoe.
5 Háa Christ Jesus iʔánshaaʔan waabá un wáʔ únkhâyʔą̈ʔ hanbá úvíʔánshaaʔąmíʔin.
6 Tobá háa Yôesi Táḍá namuu waagiʔbá Christ wáʔ hą̈ą̈ḍi wänbo t'ą̈hkí hąʔbibá namuu
wänboʔ, wínachanpóepí ûnkhâyʔą̈ʔin waʔḍi hąʔbibo namúníʔin,
7 heḍiho napidaʔḍi iví hą̈ą̈wí t'ą̈hkí iyoeʔan wí pant'ôeʔi waagibá napáa-íḍí. Wí t'owa
waagibá naʔaypụyą heḍá wí t'owa waagibá-á iví wówátsi ihoʔ.
8 Heḍáháʔ Yôesi Táḍá óeʔaʔginnandi iví wówátsi imägiḍi wên phéʔwan deeḍi nachuu.
9 Heḍi han iʔandi Yôesi TáḍáḍÍ shánkí kw'áye óesóge, heḍá natụ́ i-á toʔwên t'ą̈hkíví shánkí
hayʔi namuuʔin,
10 heḍiho t'ą̈hkíḍíbo dívídéʔgendikw'ôení Jesus óeʔaʔginmäänníḍí, t'ą̈hkí oe makówá
dikw'ǫʔnindá, nää oepáa k'aydi i̧ʔge diyiʔindá, heḍá nan soge núugé dikw'ǫʔnindáḍí,
11 heḍá t'ą̈hkíḍíbo-á ditụ́ní Jesus Christ i shánkí p'óʔḍédí' namuuʔin, heḍi kindiḍi na-
keepúwí Yôesi Táḍá hayʔi namuuʔin.

Gínkhâyʔą̈ʔ ívísóʔḍêe-íʔin Yôesigîʔ githáa-íḍí

12 K'emaʔin, undáḍí oyiʔ ihayḍi hą̈ą̈ḍi wänbo t'ą̈hkí naví híʔ dînt'óyandeʔ, heḍiho nää-
á wáʔ tobá undáḍí wóʔyipí wänbo shánkí dînt'óyaaní. Yôesi TáḍáḍÍ wovâyʔaywon, heḍiho
ihayḍąʔ úvísóʔḍí'be-í hą̈ą̈wí únkhâyʔą̈ʔi' úvíkanhûuwíḍí, heḍânho t'owa bînkeeyąmíḍí in
wovâyʔaywonnin ímuuʔin.
13 Yôesi Táḍá-ân unbí píʔnä khóʔyé únʔändí iwebá it'ôemáa, heḍá iḍáho wovâykhą̈gę́ʔmáa
heḍânho ídaʔíḍí háa i natsonpóe waa úvíkanhûuwíʔin, heḍá wáʔ wovâykhą̈gę́ʔdoʔ kin
úvíʔą̨ąmíḍí.
14 Tụt'ayginpíḍíbo tụwhänpíḍíbo hą̈ą̈wí t'ą̈hkí bînʔąmí.
15 Handiḍi t'owaḍi wíwovâytụusúuʔąmípí, heḍi unbí píʔnä khóʔyé-á yą̈ʔḍâaʔindąʔ ímúní,
heḍânho úvípikeekw'ôení Yôesi Táḍáví ây taʔgendi ímuuʔin, heḍá yą̈ʔḍâaʔindá unbí wówátsi-á
bînhûuwí tobá in híwǫʔpíʔin t'owaví yâa íthaa wänboʔ, indá in taʔgeʔin p'óegé namuupí i̧ʔgeḍąʔ
dimän. Oe makówá in agóyóḍí dînkoʔoʔ waagibá nakhâyʔą̈ʔ nää oepáa k'aydibo un wáʔ wí ko
waagiʔinbá ímúníʔin,

16 i tu̱u̱ nawówátsipäyiʔi ʔ in t'owa ovâyhondi. Kin úvíʔandá, owáy i thaa Christ nawáypówá
ihaydi naa dînkoedí-í híhchandi otúníḏí híwǫ́ʔ dáyʔannin, hedá wí ääʔi ʔ ikhäädẹ waagibá naa
wáʔ ochanpúwí hânho dáykhääʔin, hediho hääwí dáyʔandi ʔ wídînpedeepí.
17 T'owadi animâa dâyt'ąhánúʔin Yôesi Tádá óemäʔ waagibá, undá iviʔpiyeʔ
úvíwhäyundedi unbí wówátsi-á iviʔpiyeʔ úvímägi hedá igîʔ úvít'ôemáa. MaʔḏI naví ûnp'oe
donch'âaní hedânho unbí t'ôe Yôesigîʔ únbowadée-ídí, hebo tobá han dînpóe wänbo naa
ohíhchanpoʔ, hedá un wáʔ kiʔmin híhchan bînmáʔve-íʔin odaʔ.
18 Naa ohíhchąą waagibá un wáʔ únkhâyʔäʔ íhíhchąą-íʔin, hediho unbí híhchan oyämu-í.

Timothy-víʔgedi Epaphroditus-víʔgedá Paul itąʔnan

19 Naʔinbí Sedó Jesus natúḏáho hanwaapídíbo Timothy unbíʔpiyeʔ dósaaní hedânho háa
íkw'ǫ́ʔnin dînhanginpúwídí hedi kindidi naa oboʔaawówápúwí.
20 Wíyá toʔwí wänbo i waagi naa-ádí wínaʔänpí. Idąʔmân naʔąyîngidi taʔgendi unbíʔgedi
iʔánshaaʔoʔ.
21 T'ąhkí in wę́ʔgeʔin inbí wówátsi iʔgedidąʔ díviʔánshaamáa, Christ Jesus-ví t'ôe iʔgedá yoe.
22 Unbo únpihanginná Timothy-ḏá dînkeeyannin i-á taʔgendi báyékí nachäʔpoʔin. Wí
ay iví táḏá ikhäge̱ʔdo waagibá, idá naa báyékí díkhäge̱ʔnan i híwǫ́ʔdi tu̱u̱ Jesus-víʔgedi
ănt'ôeʔąmídí.
23 Hediho owáy háa naa dînpuwagít'óeʔin dînhanginpóe ihaydi, wesebo unbíʔpiyeʔ i dósaaní,
24 hedi naví píʔnä khóʔyé ochąą Naʔinbí Sedó Yôesidi hanwaapídíbo naa wáʔ unbíʔpiyeʔbá
dípuhpägít'óeʔin.
25 Hewänbo naa ochanpoʔ nakhâyʔäʔin Epaphroditus unbíʔpiyeʔ wesebo dówáysaaníḏí.
Dînkhäge̱ʔtáy ihaydi undá naviʔpiyeʔ i dînsan, hedi naagîʔ wí tíʔûu waagiʔbá namuu, naa-ádá
wę́ʔgá änt'ôeʔan, hedá wíye sundado wę́ʔge änhănbodi waagiʔbá gamuu.
26 Nää hânho un napu̱wäda ʔ, hedá nat'oe un únhanginpóeʔin i-á nahayʔin, hedi häʔindá
óeʔáyîngimägi hediho unbíʔpiyeʔ dówáysaaní.
27 Taʔgendi hânho nahaywän, chuwa k'áygého naʔänwän. Hewänbo Yôesi Tádá ûnʔiyapóedí
óehehkháamägi. Hedi han iʔandi naviʔpiyeʔ wáʔ naʔiyapóe, hedânho wíyá shánkí wänbo
wóʔk'áykháapúwípídí.
28 Hediho wíyá shánkí wóʔtsíkhadaʔpí unbíʔpiyeʔ dówáysaaníḏí, hedânho i bînmúníḏí hedá
íhíhchanpúwídí, hedi handidi naa-á ánshaa iwe wóʔchąʔnípí.
29 I-á Naʔinbí Sedó Jesus-vîʔ namuudi híwǫ́ʔ híhchandi bînséegíkéyí. I-ádí hedá toʔwên i
waagiʔbá dimuuʔindádí bînʔaʔginnamí,
30 gá Christ-ví t'ôe ônʔodi chuwa k'áygéhay napówádân, hedá hääwí naagîʔ iʔandi i-á
nakhâymuu iví wówátsi imäänídí. NäʔI hääwí undá wíʔúnkoedipí dînʔąmídí naviʔwedi kayiʔ
diwe íkw'ôndi.

3

Háa in taʔgeʔin wówátsi ívíhûuwíʔin.

1 TíʔÛuwin páadéʔin, nää näʔi wâytu̱ʔâąmí: Naʔinbí Sedó Jesus-víʔin ímuudihoʔ
úvíhíhchanmáʔve-í. Tobá näʔi hääwí iʔgedi wâytąʔnan wänboʔ, kaykhan wídînpoʔpí inho
wâytąʔnanninbá nää wíyá wâytąʔnamídí, hedi näʔi híʔ wâytąʔdoʔidá wovâyʔaywoení.
2 Úvíʔáyîngiʔâąmí häʔin hôeyóʔin háhkannin dimuuʔinbíʔwedi, indá yäʔdâapîʔdąʔ
díviʔoʔ, indá in Hudíyoví k'ewęʔ taadi ovâytaaʔan wänbo näʔin taa-á wên tsaa
nachäʔmuupíʔindąʔmân inbí túuʔú dínmuu.
3 Naʔinnân in taʔgen k'ewęʔ taa waagiʔinbá âymáaʔin gimuu, gá Yôesiví P'oewąąhâąadi
naʔin díkhäge̱ʔdodân Yôesi Tádá âyʔaʔginmäänídí, hedá naʔindá híhchandi gitûʔ Christ Jesus-
víʔin gimuuʔin, hedá wíʔívíwhäyundepí hääwí wíʔbo ívíʔoʔidibo naʔin dînʔowóyé-íʔin.
4 MaʔḏI wí toʔwí nachanpoʔ híwǫ́ʔdi hääwí iʔodibo ʔ ônʔowóyé-íʔin, hewänbo kinho
nachanpóedáho naa-á dînkoedí-í iví shánkí ochanpúwíʔin i hääwí naa dáyʔandibo
dînʔowóyé-íʔin.
5 Naa-á khâave thaa ihayʔi omuudi in Hudíyoví k'ewęʔ taadi dítaaʔan; naví táḏá-á yíyá-á
Israel-ʔin dînmuu; wí Benjamin-bí ây iwedi ʔi-ân omuu, hedânho wí kodiʔdi Hebrew omuu,
hedi Pharisee t'owabá omuudi in waagibá Moses-ví khuu t'ąhkí dônhon;
6 hedi pín taʔge haydi naví whäyu̱ khuu donhondi in Jesus-víʔpiyeʔ díviwhäyundeʔin t'owa
t'ôephade iwe dovâykw'ódi. I tsontu̱u̱ Moses itąʔnandi ʔ t'ąhkí dóʔaʔgindodi toʔwí wänbo
wíʔûnkoedipí dînt'eʔp'ídẹ-ídí.
7 Näʔi hääwí namuudi naa dáyyêngiʔowän, hewänbo nää Christ dóséegídí näʔi hääwí
nachäʔmuupí waabá dînchanpoʔ.
8 Hedi näʔi hääwídąʔbá yoe, hääwí t'ąhkân nachäʔmuupí waagibá dînchanpoʔ, gá nää-
á Christ Jesus naví p'óʔḏédí ʔ dînmuuʔi dontaadân, hedi i-á shánkí híwǫ́ʔdi namuu hääwí
t'ąhkíviʔwedi. Hedi nää Jesus dótaadi näʔi wę́ʔgeʔi hääwí dînpedee waagibá dóchąą, hedi näʔi

häämí-á phéʼyävi whée óechaʼgít'óeʼidaʼ waagiʼbá namuu gin otúní hedânho Christ shánkí híwóʼ dótaa-ídí.
9 Naa odaʼ Christ-ádí wíʼdaʼ gamúníʼin hedânho Yôesi Tádádí díchaamáʼve-ídí t'aywóʼdi wídómáapí waagi. Hewänbo háʼto kin díchaa-í i tsontuu Moses itaʼnandiʼ dóʼaʼginnamídí dáykhäädedibo, hewänbo Christ-víʼpiyeʼ dáywhäyundedân, gá Yôesi Tádá natûʼdân in toʼwên Christ-víʼpiyeʼ dívíwhäyundeʼinnân idi ovâychaamáa t'aywóʼdi wídâymáapí waagi.
10 Naa odaʼ taʼgendi Christ dótaa-íʼin. I-á nawáywówápóedí in kay imáaʼin napäyiʼ, hedi naa odaʼ näʼin kaybá dímääníʼin dómáʼve-ídí. Hedá i-á it'ôephade waagibá naa wáʼ hanbá dont'ôephadé-íʼindá odaʼ, hedá háa i namuu waagibá nachuu ihaydi, naa wáʼ hanbá omúníʼindá odaʼ,
11 hedânho tobáháa napóe wänboʼ owáy naa ochuu ihaydi owáywówápúwí.

Páadépiyedaʼ ívíkhää-í
12 Naa wóʼtûʼpí Christ ho dótaaʼin háa dînkhâyʼäʼ waa, hedi naa wóʼtûʼpí ho opóeʼin háa dînkhâyʼäʼ omúní waagi, hewänbo haʼbi opúwídí ihaydaʼ dáykhäädeʼ i dîntáyʼi donhónídí, gá hangîʼ-ân Christ Jesus-didá ho naa díkêʼdân.
13 Tíʼûuwin páadéʼin, wíʼochanpoʼpí t'ähkí häʼi dîntáyʼi ho donhógiʼin, hewänbo näʼindaʼ dáyʼoʼ: Háa ho dînpóeʼindá dáyʼannindá iʼgedi wídáyʼánshaaʼopí, hewänbo shánkídí háa dáykhâymáa iʼgedân dáyʼánshaakanhon.
14 Wí ääʼiʼ páadébo napówá-ídí ikhäädе waabá naa wáʼ dáykhäädе hedânho häämí Yôesi Tádádí dímääníʼin ot'anpúwídí. Hedi kinnân idi dînkhâymáa: Christ Jesus naagîʼ iʼannin namuudi Yôesi Tádádí makówápiyeʼ dítukánkhâymáa.
15 T'ähkídíbo hangintan dâymáadí taʼgendi dikweesenpaaʼindá dínkhâyʼäʼ díví'ánshaamääníʼin näʼi otúʼi híwóʼdi namuuʼin. Hedi wí toʼwí hây piháa iʼánshaamáadá, Yôesi Tádádí näʼin wänbo ônthayk'úwí.
16 Hediho in nähaydi gihähpóeʼinbá ívíkanhondi, hanbá naʼinbí wówátsi âyhûuwí.
17 Tíʼûuwin páadéʼin, háa naa naví wówátsi donhon waabá un wáʼ t'ähkí hanbá unbí wówátsi bînhûuwí. In toʼwên yäʼdâaʼin wówátsi dâyhonnin háa wâykeeyan waagibá híwóʼ bînmúní, hedi háa díví'o waa un wáʼ hanbá úvíʼäami.
18 Häyän wänbo wâytuʼan hedi nää-á séeʼindidá wíyá wâytumáa, báyékí t'owa háa inbí wówátsi dâyhon diwedi nakeepoʼ dâyyoegimáaʼin háa Christ-di naʼingîʼ dînʼan waa phéʼwan deedi nachuu ihaydi.
19 Indáho péyégépiyeho dimän. Yôesi dâyʼaʼginnäänívíʼwedi húukandá suwä-á iʼgedi shánkí díví'ánshaaʼoʼ. Häämí wôedaʼwóʼdi díví'oʼ iʼgedá dívíyêngihéeʼoʼ. Indá i häämí nää oepáa k'aydiwi iʼgedidaʼ díví'anshaamáa.
20 Hewänbo naʼindáho makówá iʼgedá ívíʼánshaaʼoʼ, gá iwá naʼinbí úwänä waagibá gínnândân, hediho pín taʼge haydi âytsíkhaʼmáa naʼinbí aywondi gínmuuʼiʼ iwedi gínwáyʼäädí, i-á Naʼinbí Sedó Jesus Christ namuu,
21 hedi i-áho in kay imáadí naʼinbí túuʼú kaypîʼ gínmuuʼi gínchuwagít'óe wänbo dînʼegókhâymáadáháʼ ts'aabi dînpakhâymáa, háa ivîʼ ûnmuu waagibá nawówápóe waaboʼ. I-áho häämí t'ähkí iʼgedi natsonyidi ûnkoedi kin iʼamídí.

4

1 Hediho naví tíʼûuwin páadéʼin, Naʼinbí Sedó Yôesiví'piyeʼ kayʼindi úvíwhäyuhûuwí. Naadá un báyékí wâyséegídí wâymúníʼin odaʼ. Undidá naa díhíhchandoʼ, hedi häämí dáyʼandi ot'anpóeʼi waagiʼinbá ímuu gin wâychaa.
2 Euodia-ádí Syntyche-ádí kaygiʼdi dovântumáa dänwóení hedi wîʼ dänpáa-í, indáho Naʼinbí Sedó Jesus-víʼin wíʼgín damuudi.
3 Hedá u taʼgendi naa-ádí bit'ôeʼoʼiʼ unmuudi, wídaʼmáa näʼin kwiyäʼ ovänkhägeʼnamídí wîʼ dapúwídí, indá dänt'ôeʼoʼ i híwóʼdi tuu Jesus-víʼgedi t'owa dänt'ôeʼamídí. Hedá Clement-dádí wây-á wéʼgeʼindádí hanbá díví't'ôeʼoʼ, inbí khäwä-áho in taʼnin diwe díntaʼmuu, iwe natûʼ toʼwên dimuu in wówátsi nahándepíʼin dâymáaʼin.
4 Naʼinbí Sedó Jesus-víʼin ímuudi häädi wänbo t'ähkí úvíhíhchanmáʼve-í, hedá wíyá hanbá wâytuʼäami, úvíhíhchanmáʼve-í.
5 T'ähkí t'owa-ádí híwóʼdaʼ ímúní, Naʼinbí Sedó Jesus-áho hanwaapídíbo naʼädi.
6 Báyékí ánshaa iwe wíʼíkwoʼnípí, hewänbo häämí t'ähkí iʼgedi úvíyûusuʼäami-á, hedá Yôesi Tádá-á häämí úntáyʼi bîndaaʼami, hedi kin úvíʼodi bînkúʼdaaʼäami wáʼ.
7 Yôesi Tádádí díkhägeʼdoʼ ánshaaginpídíbo gikwoʼnídí, tobá naʼin t'owadaʼ gimuudi wígínhanginnáhpí wänbo háa kin dînʼoʼin. Hedi kin wovâyʼodi t'ähkí unbí pí'nä khóʼyé bînmáaʼi-á unbí hangintandá wovâyʼáyînmáʼve-í, Christ Jesus wéʼge ímuudi.
8 Tíʼûuwin páadéʼin, näʼi-á naví t'äʼgidi híʼ unbíʼpiye dînmuu: Häädi wänbo t'ähkí näʼi häämí iʼgedi úvíʼánshaaʼäami: häämí taʼgen namuuʼindá naʼaʼginmuuʼi-á, in taʼgeʼin p'óegé

i̱ʔge wovâyhondi-á, i yä̱ʔd̲âaʔi namuuʔi-á, naséegímuuʔi-á, t'owa t'ä̱hkí ovâyhı̨ʔandi-á, i shánkí híwǫ́ʔdi namuuʔi-á, hed̲á i̱ʔged̲i t'owa híwǫ́ʔ díví́hée'oʔi-á.

9 Naví hí ʔ ít'oe hed̲á naví tsiyekan dînmûʔ, hed̲iho t'ä̱hkí naví́ʔwed̲i íhą́hpóeʔi-ád̲í i hą́hkan naví́ʔwed̲i bînhógiʔi-ád̲í ihayd̲ą́ʔ úvíkanhûuwí, hed̲i kin úvíʔod̲á Yôesi Tád̲á undád̲í nayę̨ę́ní, id̲á díkhä̱gẹʔdoʔ ánshaaginpíd̲íbo gikwǫʔníd̲í.

10 Tobá híwǫ́ʔ hay thaa naphad̲e wänbo nää undi wíyá naa díʔánshaamáa díkhä̱gẹʔnamíd̲í, hed̲i handid̲ân Naʔinbí Sedód̲i báyékí híhchan naa dímągi. Naa dînhanginná taʔgendi naví́ʔged̲i ho úvíʔánshaaʔoʔin, hebo nää puʔwahayd̲i wíʔúnkoed̲ipí háa íchą̨ą́ʔin dînkeeyą́míd̲í.

11 Naa dînhä̱ą̈wítáyʔin wóʔtû ʔpí. Ohą́hpóe ohíhchą̨ą-íd̲í tobá hą̈yṵ dînkw'ôn wänboʔ.

12 Naa dînhanginná naví wówátsi donhûuwíʔin wí sehkanäwǫ́ʔ nawówáyiʔi waagibá háa wí kod̲it'owa namuuʔi waagibá. Naa ohą́hpóe hád̲íd̲í ohíhchanpúwíʔin, tobá híwǫ́ʔ dáyhúuyo háa ohą̨hsên wänboʔ, tobá báyékí dînkw'ôn háa hä̱ą̈wí dîntáy wänboʔ.

13 Christ-di in kay dímäd̲iho näʔi hä̱ą̈wí t'ä̱hkí dînkoed̲i dáyʔą́míʔin.

14 Hewänbo tobá hä̱ą̈wí t'ä̱hkí dîntáyʔi dómáa waabá ochą̨ą wänboʔ, undá naví́ʔpiyeʔ híwǫ́ʔnin ímuu díkhä̱gẹʔnandi waʔ nä̱we dont'ôephad̲ended̲ibo'.

15 Un Philippians, unbo näʔi únhanginná: Oe Macedonia nange iwed̲i opáad̲épee ihayd̲i i híwǫ́ʔdi tu̱u̱ Jesus-vı̨́ʔged̲i t'owa dovâyt'ôeʔą́míd̲í, undid̲ą́ʔmân hä̱ą̈wí naa díyą̈́mú, wây-á méesate iweʔindid̲á yoe, undid̲ą́ʔmân dînchä̱ʔsan.

16 Oe Thessalonica búuʔú wänbo oʔändí dînkhä̱gẹʔtáy ihayd̲i undi wáymûuví shánkí hä̱ą̈wí dînsan.

17 Wí́ʔí́ʔą̈ánípí nää wâydaʔmáaʔin wíyá hä̱ą̈wí dímäänı́d̲í, hewänbo odaʔ unnânho báyékí híwǫ́ʔdi bînhóní́ʔin Yôesiví́ʔwed̲i, wí toʔwí iví t'ôe iwed̲i báyékí wáʔâa ihónde waagibá.

18 Nää-á hä̱ą̈wí dîntáyʔi-á hed̲á shánkí wänbo dîntáyʔiví́ʔwed̲i dómáa. Nä̱ʔi báyékí hä̱ą̈wí-á dómáa gá Epaphroditus-di hä̱ą̈wí undi dînsandiʔ dînkándân. T'owad̲i hä̱ą̈wí saʔwǫ́ʔ nasu̱u̱ʔi-ád̲í hed̲á animâa dâyhą́nú́ʔindád̲í Yôesi Tád̲á ônhon óemäänı́d̲í, hed̲i i-á iséegíhógid̲i nahíhchanpoʔ. Hed̲i hanbá näʔi hä̱ą̈wí undi naa dînsandid̲á wáʔ Yôesi Tád̲á óehíhchandoʔ.

19 Hed̲iho Christ Jesus-vı̨́ʔin ímuud̲i naví Yôesid̲iho hä̱ą̈wí un úntáyʔi wovâymäání iví báyékí híwǫ́ʔdi hä̱ą̈wí ûnkw'ǫ́ʔ diwed̲i.

20 Hä̱nhay wänbo t'ä̱hkí naʔinbí Yôesi kw'áayébo' âymáʔve-í, i-á naʔinbí Tád̲á gínmuu. Hamân.

Paul-di ovâysengitu̱ʔan

21-22 Yôesi Tád̲áví t'owa t'ä̱hkí ovâysengitu̱ʔą̈ą́mí, indá Christ Jesus-vı̨́ʔin dimuud̲i. In tı́ʔûuwin páad̲éʔin naa-ád̲í diyiʔindá hed̲á t'ä̱hkí in wę́ʔgeʔin Yôesi Tád̲áví t'owa nää dikw'ǫ́ʔnindá wovâysengitu̱ʔan, i tsondi Caesar-ví tewhá ee dikw'ǫ́ʔnindi shánkí wänboʔ.

23 Naʔinbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä unbí pı́ʔnä khóʔyé bînmáʔve-í.

In PáaḏÉʼIN Tąʼnin Paul-di In Thessalonica Búuʼúwi Méesateʼin T'owa ovâytąʼnannin

1 Naʼin Paul-á Silas-á heḏá Timothy-á gimuuʼindi un méesateʼin t'owa oe Thessalonica
búuʼú íthaaʼin wâytąʼdoʼ, undá Yôesi naʼinbí Táḏávíʼin heḏá Naʼinbí Sedó Jesus Christ-
víʼindá ímuu. Yôesiví séegísehkanä bînmáʼve-í, heḏi iḏi wovâykhą̈gę̨ʼnamí ánshaaginpíḏíboʼ
íkwǫʼníḏí.

Háa Yôesiví t'owa oe Thessalonica búuʼú dithaaʼin dívíwhą̈yunde waa heḏá háa inbí wówátsi
dâyhon waa

2 Hą̈ą̈ḏi waa ívíyûusuʼoʼ ihayḏi Yôesi Táḏá âykǫ́ʼdaaʼoʼ un ímuuḏi,
3 heḏi Yôesi naʼinbí Táḏávíʼpiyeʼ ívíhą́ḏíndeḏi ívíyûusuʼąmíḏí hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí
íviʼánshaaʼoʼ háa úvíʼoʼin Jesus-víʼpiyeʼ úvíwhą̈yundeḏi, heḏá háa báyékí úvít'ôemáaʼindá
Jesus bînséegíḏí, heḏá háa úvíyą̈ą̈ʼoʼindá Naʼinbí Sedó Jesus Christ nawáyʼą̈ą́-íḏí
úvítsíkhaʼmáaḏí.
4 Tíʼûuwin páaḏéʼin, un Yôesi Táḏáḏí wovâyséegíʼin, gínhanginná iḏi wovâydę̨ʼmannin iviʼin
ímúníḏí.
5 Yôesi Táḏáví híwǫʼdi tụụ naʼindi wâymągiʼi tụụḏąʼ wínamuupí, hewänbo hą̈ą̈wí kayʼi
namuu, heḏi wâyt'ôeʼoḏi i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewąąhąą naʼindáḏí nayiʼ, heḏi gínhanginná nąʼi tụụ-á
taʼgen namuuʼin. Undá únhanginná háawin wówátsi âyhonnin undáḏí giyiʼ ihayḏi, heḏi t'ą̈hkí
íviʼandi-á ungîʼḏąʼ namuu.
6 Heḏi ihaydi úvísóʼḏêe naʼin waagiʼinbá heḏá Naʼinbí Sedó Jesus waagiʼbá-á ímúníḏí,
heḏi tobáháa báyékí t'ôephaḏe únpówá wänboʼ, i Yą̈ʼḏâaʼi P'oewąąhąąḏi híhchan wovâymągi
naʼinbí tụụ dînhógi ihayḏi.
7 Heḏiho t'ą̈hkí in wę́ʼgeʼin Jesus-víʼpiyeʼ dívíwhą̈yundeʼin oe Macedonia nange heḏá
Greece nangá dikw'ǫ́ʼnin undá bînkeeyan háawin wówátsi in dínkhâyʼą̈ʼ dâyhûuwíʼin.
8 I tụụ Naʼinbí Sedó Jesus-víʼgeḏi thayʼeeḏi unbíʼweḏi napeeḏi oe Macedonia-piyeʼ
heḏá Greece-piyá nawaḏeḏee, hewänbo iwepiyeḏąʼbá yoe, wéngé t'ą̈hkí t'owa ho dit'oe
háa Yôesiviʼpiyeʼ úvíwhą̈yundeʼin, heḏiho wínatáypí wíyá háawên unbí whą̈yụ i̱ʼgeḏi
âytụʼą̈ąmíḏí.
9 Hą̈ʼin t'owabo unbíʼgeḏi ditûʼ háa undi naʼin díséegíʼannin, heḏá háa hą̈ą̈wí bînkhíyéḏí
unbí yôesi waa bînchąąʼi bînyoeʼannin Yôesiviʼpiyeʼ úvíwhą̈yǫ́-íḏí, heḏá háa nää-á i koḏi̱ʼdi
Yôesi bînʼaʼginmäʼin, i-á i taʼgendi nawówáyiʼi namuu,
10 heḏá wáʼ dit'oe háa nää iví ay ûnmuuʼi bîntsíkhaʼmáa makówáḏí nawáyʼą̈ą́-íḏí, i-á Jesus
namuu, i Yôesi Táḏáḏí óewáywówápaaʼiʼ, heḏi iḏibá dînʼaywonkhâymáa owáy ihay thaa Yôesi
Táḏáḏí t'owa ovâytuchą̈nu iwe, inbí t'aywǫ́ʼdi dínmuuḏi nat'ayḏi.

2

Háa Paul oe Thessalonica búuʼú Yôesigîʼ it'ôeʼan waa

1 Tíʼûuwin páaḏéʼin, únhanginná unbíʼwe giyiʼ ihayḏi háa íviʼan waa wínapeḏeepí.
2 Undá únhanginná unbíʼwe gipówápíḏíbo báyékí dít'ôephaḏekannannin heḏá báyékí
híwǫʼpîʼ naʼin díhéeʼannindá oe Philippi búuʼú. Hewänbo tobáháa báyékí t'owaḏi
díʼahkhâaʼąmíʼin didaʼ wänbo naʼinbí Yôesiḏi khuwôedaʼ dînyâaʼan iví híwǫʼdi tụụ
wâytụʼą̈ąmíḏí.
3 Naʼindi wâywhą̈yụʼąmíḏí ívísóʼḏínde ihayḏi, in taʼgen namuu iweḏi wíʼívíhânge̱ʼanpí,
heḏá naʼinbí ánshaa-á yą̈ʼḏâapîʼ wígínmuupí, heḏi hą̈ą̈wí wänbo unbíʼweḏi wíʼâykaayanpí.
4 Yôesi Táḏáḏí naʼin dítayiʼ, heḏá dímûʼ ihay híwǫʼnin gimuuʼin iví híwǫʼdi tụụ âyt'ôeʼąmíḏí.
Heḏiho ívíhíʼmáaḏí wíʼívísóʼḏíndepí t'owa âywänpihíhchannamíḏí, hewänbo Yôesi Táḏá-ân
âyhíhchannamíḏân. I-áho hą̈ą̈wí t'ą̈hkí naʼinbí píʼnä khóʼyé âymáaʼiʼ imúndeʼ.
5 Un únhanginná saʼwǫʼgí unbíʼgeḏi wíʼívíwänpihéeʼanpí, heḏá waʼ wíʼívíhôeyóʼanpí undi
hą̈ą̈wí dímą̈ą̈níḏí. Yôesi Táḏá ûnhanginná nąʼindá in taʼgen namuuʼin.
6 Heḏá undáḏí giyiʼ ihayḏá wíʼívísóʼḏíndepí t'owa naʼinbíʼgeḏi híwǫʼ dívíhéeʼąmíḏí, un
wänbo-á háa wây-á toʼwên wänbo-á yoe, tobáháa Christ-ví t'ôekhuwaʼin gimuuḏi gínk'óe
wänbo heʼennin dípaa-íḏí.
7 Hewänbo naʼin undáḏí giyiʼ ihayḏi, wí yíyá iví áyyą̈ą̈ itsą̈ą̈ʼoḏi ovâyʼą̈yînmáa waagibá
wâysehkanäʼan.
8 Naʼindi báyékí wâydaʼ, heḏi naʼinbí séegí unbíʼpiyeʼ gínmuuḏânkun gikhâymuu Yôesi
Táḏáví híwǫʼdi tụụ wâymą̈ą̈níḏíḏąʼbá yoe, hewänbo naʼinbí wówátsi wáʼ.

9 Tí'ûuwin páaḏé'in, ti wí'únʼánshaapí'an, undáḏí gikw'ǫ́' dihayḏi̱ báyékí ívít'ôe'an. Yôesi
Táḏáví híwǫ́'di tu̱u̱ wâytu̱u̱phaḏende' ihayḏibá khu̱u̱-á thaa-á ívít'ôe'an wá' âychą̈'t'aaníḏí,
heḏânho un wí'bo wí'úntâynípí ha̱ą̈wí gíntáy'i dímäänídí.
10 Un Christ-ví'piye' úvíwha̱yunde'indáḏí na'in gikw'ǫ́' dihayḏi, háa na'inbí wówátsi
âyhon waagi yä'ḏâa'indá ta'ge'indá gínmuu, heḏá to'wí wänbo-á wí'ûnkoeḏipí wên háawên
wänbo na'inbí'piye' dînt'e'p'íḏe-íḏí. Un únhanginná heḏá Yôesi Táḏá wá' ûnhanginná nä'in in
ta'gen namuu'in.
11-12 Heḏá wá' un únhanginná wí'ínbo wâyhée'annin, heḏi na'indi wâytumakhe'an wí táḏá
iví áyya̱ą̈ ihée'o waagibá, heḏá wâykweewaasenwaatu'an, heḏá kaygi'diḏá wâyhée'an unbí
wówátsi híwǫ́' bînhûuwíḏí heḏânho Yôesi Táḏá nahíhchą̈a-íḏí. Iḏânho wóvâytu̱kánnan ivi'piye'
í'ą̈ą-íḏí makówápiye' ímu-íḏí heḏá iwá he'ennin ípúwíḏí.
13 Heḏi wíyá ha̱ą̈wí namuuḏi wá' Yôesi Táḏá ha̱ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí âykú'daa'o'.
Nä'i tu̱u̱ wâytu̱máa'i' un ít'oeḏi heḏá bînséegí'andá Yôesiví'weḏi na'ą̈ą'in úvíwha̱yu̱,
t'owavi'weḏiḏa'bá yoe. Heḏi ta'gendi Yôesiví tu̱u̱-ân ûnmuu, heḏi nä'i tu̱u̱bá un ipiye'
úvíwha̱yunde'inbí pí'nä khó'yé it'ôemáa.
14 Tí'ûuwin páaḏé'in, háa in Judea nangewin méesate'in t'owa Yôesi Táḏá óe'a'ginmä'in
heḏá Christ Jesus-ví'piyá dívíwha̱yunde'in dínpóe waagibá un hanbá únpóe. Unbí ówînge'in
t'owaḏibo wovâyt'ôephaḏekannan in Huḏíyoḏi inbí t'owa oe Judea ovâyt'ôephaḏekannan
waagibá.
15 In Huḏíyoḏânkun hän'oe Yôesi Táḏáví tukhe'min ovâyhą́nú, heḏá indibá Na'inbí Sedó
Jesus óehay, heḏá na'indá wá' díkhehpiye. Indiḏá Yôesi Táḏá hây wänbo wí'óehíhchandopí,
heḏá to'wên t'ą̈hkí dâyyoegi'o'.
16 Dívísó'ḏêe dí'ahkhâa-íḏí in Huḏíyo dimuupí'in t'owa háḏíḏí ovây'aywoení'in
wí'âyt'ôe'ą̈amípíḏí, heḏi handiḏi nä'in Huḏíyoví t'aywǫ́'di dínsôemän, heḏiho Yôesi Táḏá
inbí'piye' nat'ayḏi nää inbí tuchą̈nu ho dínpówá.

Paul hânho nada' in Thessalonica-win méesate'in t'owa ovâymúní'in

17-18 Tí'ûuwin páaḏé'in, unbí'weḏi wí hây tą̈hkí giwiyeḏee, hewänbo tobá undáḏí
wígikw'ǫ́hpí wänbo wa'ḏi na'inbí pí'nä khó'yé unbí'geḏi wây'ánshaamáa, heḏiho hânho
wíyá wâymúní'in gida', heḏi unbí'piye' gimú-íḏí ívísó'ḏínde'. Naa Paul ha̱yänbo dáysó'ḏêe
wâymúníḏí, hewänbo i Penísendiḏi dí'ahkhánde'.
19 Owáy Na'inbí Sedó Jesus naway'ą̈ą̈ḏi iví páaḏépiye' giwin dihayḏi, gitsíkha unnân iwebá
wâymúníḏí, heḏá un ímuuḏá gihíhchangít'óe, heḏá unbí'geḏá ívíyêngihée'ą̈amí, wí ha̱ą̈wí
git'anpóe'i' ímuu waagibá.
20 Un ímuuḏânkun na'in hânho híwǫ́' gichanpo' heḏá ívíhíhchando'.

3

1-3 Na'in hânho gihangin'ânda' háa un únpo'in, heḏi báyékí gitaachanpóeḏí
wígitsíkhakanda'pí gínhanginpúwí'in, heḏânho gi'ân shánkí híwǫ́' namúní kinnân ívi'ą̈amí'in:
Naa oe Athens o'ą̈n dihayḏi iwebo dáywóyi', heḏi iweḏi na'inbí tí'ûu páaḏé'i Timothy
unbí'piye' âysan, i-á na'indáḏí it'ôe'o' t'owa ovâyt'ôe'ą̈amíḏí Yôesi Táḏáví híwǫ́'di
tu̱u̱ Christ-ví'geḏi. Heḏiho unbí'piye' i wâysan wovâykweewaasenwaatu'ą̈ą̈amíḏí heḏá
wovâykha̱ge'namíḏí shánkí kay'indi Christ-ví'piye' úvíwha̱yu̱-íḏí, heḏânho i t'ôephaḏe
únpóe'i' namuuḏi wí'úvíyâa'ą̈amípíḏí unbí wha̱yu̱ iweḏi. Unbo únpihanginná Yôesi Táḏáḏí
nä'i t'ôephaḏe dînpúuwí'in imä'.
4 Wa'ḏi undáḏí giyi' ihayḏibo wa' napóepíḏíbo' ihayḏą' wâytu'o' âyt'ôephaḏegít'óe'in, heḏi
únhanginná hanho napóe'in.

Timothy-ḏi Paul óetu'an in Thessalonica-win méesate'in t'owa híwǫ́' dimännin

5 Heḏânkun báyékí otaachanpóeḏí wíḏîntsíkhakoeḏipí Timothy unbí'piye' dósaaníḏí. Naa
hânho ohangin'ânda' unbí wha̱yu̱ i'geḏi háa kay'in únmuu'in háa yoe. Ą́yîngi iwe o'ą̈nwän gá
o'ândân háḏíwáy i Penísendiḏi wovâyt'annin, heḏi wovâyt'andá ha̱ą̈wí t'ą̈hkí ungî' ívi'andi
peḏee'in gínpúwí.
6 Hewänbo nää-á Timothy na'inbí'we nawáypówá, heḏi wí híwǫ́'di tu̱u̱ úvíkanhon ni'geḏi
dînkán. Iḏi dítu'an unbí wha̱yu̱ wa'ḏi únkay'in heḏá séegí-á bînmáa'in, heḏá ha̱ą̈ḏi wänbo
t'ą̈hkí na'inbí'geḏi híwǫ́'dą' úvi'ánshaamáa'in, heḏá ta'gendá ída'in wíyá díwáymúní'in,
na'indi wâymúní'in gida' waagibá.
7 Heḏânho tí'ûuwin páaḏé'in, wa'ḏi híwǫ́'bo úvíwha̱yunde'in gínhanginpóe ihayḏi báyékí
gihíhchanpóe, tobáháa báyékí kây'i t'ôephaḏe iwe gikw'ôn wänbo'.
8 Nää gínhanginná unbí wha̱yu̱ Na'inbí Sedó Jesus-ví'piye' kay'in únmuu'in, heḏiho hânho
sa'wǫ́' na'inbí wówátsi âyhon.
9 Na'indi Yôesiví'piye' wâyyûusu'oḏi hânho gihíhchanpo', heḏiho un ímuuḏi tobáháa ha̱yu̱
Yôesi Táḏá âykú'daa'o wänbo', ihay ku̱'daa wänbo wa' wí'ây'ohpí.

10 Khụụ-á thaa-á pín taʼge haydi Yôesi Tádáviʼpiyeʼ ívíyûusuʼoʼ idi dípunmäänídí unbíʼpiyeʼ,
hedânho wíyá wâyhąʼamídí, hedi handidi wíyá häąwí úntáyʼiʼ íháhpúwí shánkí híwǫʼ
úvíwhäyụ́-ídí.
11 Yôesi naʼinbí Tádá hedá Jesus naʼinbí tsondi hayʼi-á âydaʼmáa unbíʼpiyeʼ díhûuwídí.
12 Gidaʼpoʼ Naʼinbí Sedó Jesus-di wovâykhägeʼnamídí hedânho shánkí wänbo wíʼnä táye
úvíséegíhûuwí, hedá weʼgeʼin tʼowa-á wáʼ hanbá bînséegíhûuwí.
13 Handidânho Naʼinbí Sedó Jesus-di unbí píʼnä khóʼyé shánkí wovâykaymäání, hediho
oway i nawáypówá ihaydi tʼähkí in weʼgeʼin tʼowa iviʼin ûnmuuʼin wóegé, undá yäʼdâaʼinbo
Yôesi Tádáví páadépiyeʼ úvíwínú-í, hedá wên háawin wên wänbo wovâytʼeʼpʼídé-íʼin
wívînmáʼve-ípí unbí píʼnä khóʼyé.

4

Gínkhâyʼäʼ híwǫʼ naʼinbí wówátsi âyhûuwíʼin Yôesi âyhíhchannamídí

1 Tíʼûuwin páadéʼin, nää näʼi wâytụʼąąmí: Háa unbí wówátsi bînhûuwíʼin Yôesi Tádá
bînhíhchannamídí wâyhąʼanhoʼ, hewänbo Naʼinbí Sedó Jesus-di dînkʼûʼ wâydaaʼąmídí hedá
wâytumakheʼąmídí shánkí wänbo úvísóʼdêe-íʼin kin úvíʼąąmídí.
2 I tsontụụ wâytụʼandiʼ un únhanginnânhoʼ, hedi näʼi tsontụụ-á Naʼinbí Sedó Jesus-
víʼwedân naʼäą.
3 Kinnân Yôesi Tádá nadaʼ úvíkanhûuwíʼin: Yäʼdâaʼindąʼ unbí wówátsi bînhûuwí, hedihо
toʼwí unbí sedó háa kwiyó wíʼúnmuupîʼ-ádí wíʼúvíwhǫhkwomáʼve-ípí.
4-5 Yôesi Tádá nadaʼ un únhanginnáníʼin háa unbí túuʼú bîntsonmáʼve-íʼin, hedânho
yäʼdâaʼin ímúní hedá tʼowadá wovâyʼaʼgeení, hedi unbí túuʼúdí háa íwänpichąą waagidąʼ
wíʼúvíʼąąmípí, hedânho in weʼgeʼin tʼowa Yôesi Tádá dâytaapíʼin dívíkanhon waagi
wíʼúvíʼąąmípí.
6 Toʼwí wänbo wíʼûnkhâyʼäpí wíyá toʼwí Jesus-víʼpiyeʼ iwhäyundeʼi híwǫʼpí óemáʼve-íʼin
háa iví kwee háa sen óekwee-íʼin. Thayʼeedi hedá kayʼindá ho wâytụʼan, Naʼinbí Sedó Yôesidi
in toʼwên han díviʼoʼindá ovâytuchänukhâymáa.
7 Yôesi Tádádí naʼin dítụkánnan iviʼin gimúnídí hedânho yäʼdâaʼindąʼ gipúwídí, tsé
waagiʼinbá giyêeniдá yoe.
8 Hediho toʼwên näʼi híwǫʼdi háhkan dâyyoegimáadáho wí híʼ tʼowavîʼdąʼ wíʼovâyyoegiʼopí,
hewänbo Yôesi Tádáví híʼ-ân ônyoegiʼoʼ. Yôesi Tádádânho iví Pʼoewąąhąą dímägi, hedi näʼi
Pʼoewąąhąą-á yäʼdâaʼi namuu.
9 Wínatáypí naadi wâytąʼnamíʼin háa únkhâyʼäʼ in weʼgeʼin Jesus-víʼpiyeʼ
dívíwhäyundeʼin bînséegíhûuwíʼin. Yôesi Tádádí ho wovâyhąʼan kin úvíkanhûuwíʼin.
10 Hedi taʼgendi undi tʼähkí in Jesus-víʼpiyeʼ dívíwhäyundeʼin häą Macedonia nange
dikwʼǫʼnin bînséegí, hewänbo kaygiʼdi wâytụmáa wíyá shánkí wänbo bînséegíhûuwí.
11 Úvísóʼdíʼbe-í unbí wówátsi hanginpí híwǫʼ bînhûuwídí, hedá únʼáyîngiwǫʼnáhpí i̦ʼge
wíʼúvítomáʼve-ípí, hedá unbí wówátsi únmuuʼigîʼ úvítʼôeʼąąmí bînpichäʼtʼaanídí, háa naʼindi
wâytụʼan waagibá.
12 Kin úvíkanhondi tʼowaví khägeʼ wíʼúntâynípí, hedá háa unbí wówátsi bînhon waagidi
tʼowa Yôesiviʼpiyeʼ dívíwhäyundepíʼin dimuuʼindá wovâyʼaʼginhûuwí.

Háa napuwagítʼóeʼin Jesus nawáyʼäą ihaydi

13 Tíʼûuwin páadéʼin, gidaʼ un únhanginnáníʼin háa in toʼwên inbí wówátsi dâybowaʼin
dínpuwagítʼóeʼin. Wáy wên tʼowa-á i̦ʼgedi wídínhanginnáhpí, hedânkun toʼwí nachuu ihaydi
dikʼáykháapoʼ. Naa wóʼdaʼpí íchanpúwíʼin háa in dichąą waagibá.
14 Ívíwhäyunde Jesus nachuuʼin hedá nawáywówápóeʼindá, hedânkun kin wáʼ
ívíwhäyundeʼ: Toʼwên Jesus-víʼpiyeʼ dívíwhäyundeʼin inbí wówátsi dâybowa wänboʼ, Yôesi
Tádádí ovâywáywówápaa-í Jesus-ádí dikwǫʼnídí oway nawáyʼäą ihaydi.
15 Näʼin wâytụkankhâymáaʼin Naʼinbí Sedó Jesus-ví híʼ ûnmuu: I nawáyʼäą ihaydi in
toʼwên inbí wówátsi dâybowaʼinbí páadébo naʼin waʼdi giwówáyiʼin iviʼpiyeʼ wígimänpí.
16 Kinnân napúwí: Tʼowa ditʼóe-í wên tsontụụ kaygi nakeetûʼnin waagiʼinbá, hedá
i pʼóʼdédîʼ makówáwi tʼôepąʼąąʼiví tụụ waagibá-á, hedá Yôesi Tádáví tenphé waagibá-á.
Ihaydáháʼ Naʼinbí Sedó Jesus-á makówádá nawhąní. Ihaydibá in toʼwên dihánnin Jesus-
víʼpiyeʼ dívíwhäyụʼindá diwáywówápúwí,
17 hedáháʼ naʼin waʼdi giwówáyiʼindá weʼge in dihánnindádí oe okhúwá nakwʼǫʼ di-
wepiyeʼ dípiyegítʼóe, hedi iwe Naʼinbí Sedó Jesus âyyáy-í, hediho i-ádí hänhay wänbo tʼähkí
gikwǫʼní.
18 Hediho únkhâyʼäʼ näʼi häąwí i̦ʼgedi wíʼnä táye úvíhíʼmáʼve-íʼin hedânho wíʼíkʼáykháa-
ípídí.

5

Gínkhây'ą̈' gikhâymúní'in Jesus naway'ą̈ą-íḏí

1 Tí'ûuwin páaḏé'in, hą̈ą̈ḏi háa wé'i thaa Jesus naway'ą̈' i'geḏi wâytą'namí'in wínatáypí.
2 Unbo ta'gendi únpihanginná Na'inbí Sedó Jesus naway'ą̈'in, hewänbo wínahanginnáhpí
hą̈ą̈ḏi i thaa nanání'in. Wí sänbi tsíkhagipí khu'ḏéeḏí na'ą̈ą̈ waagibá, Jesus wá' tsíkhagipí
napowagít'óe.
3 T'owa ditú'be-í, "Hą̈ą̈wí t'ąhkí ą́yîngipíḏíbo híwǫ́' gínmän, heḏiho há'to hą̈ą̈wí wänbo
híwǫ́'pî' gínpúwí." Hewänbo wa'ḏi ha'wâa dívíhí'máaḏíbo t'ôephaḏe dínpúwí, heḏi há'to iweḏi
bahpíbo dipée-í. Tsíkhagipí nä'i dínpuwagít'óe, wí kwee nats'an'eyehaypo' waagibá.
4 Hewänbo tí'ûuwin páaḏé'in, undá wên t'owa khu̧u̧ ee dithaa'in waagi'in wí'ímuupí,
undá híwǫ́' únkeet'óe, heḏiho Jesus naway'ą̈'i thaaḏi ą́yîngipíḏíbo wíwovâyhónípí, wí sänbiḏi
wovâyhóní waagibá.
5 Undá t'owa hą̈ą̈wí t'ąhkí thaaḏiḏą' úví'o'in heḏá nakohthayná' ni'ge ímännin
waagi'inbá ímuu, in t'owa hą̈ą̈wí t'ąhkí khu̧u̧ḏi nakohkeet'óepí ee dívi'o'in waagi'inbá
wígimuupí.
6 Heḏânho wígínkhây'ąhpí t'owa yó'in dimuu'in waagi'inbá gimúní'in, hewänbo
giyósa'wo waagi gikwǫ'ní, heḏá na'inbí tsiyekandá híwǫ́'dá ây'ą́yîngihûuwí.
7 Khu'ḏéeḏân t'owa diyókhą́yą̈' heḏá dívísu̧wą̈yíyénde'.
8 Hewänbo na'in thaaḏi'in gimuu, heḏiho na'inbí tsiyekan gínkhây'ą̈' ây'ą́yîngi'ą̂ąmí'in.
Yôesivípiye' íví́whą̈yú-í heḏá t'owa-á âyséegíhûuwí, heḏi kin ívi'oḏá wên sundaḏo
dikhâywinnin waagi'inbá gimúní, inbí pí́hkhú iwe'i kwą̈k'u aa dívípitógiḏi inbí túu'ú
dây'ą́yîngi'ąmíḏí. Heḏá pín ta'geḏi gitsíkha-í Yôesiḏi dîn'aywoeníḏí, heḏi handiḏá in
sundaḏo inbí kwą̈k'u p'ǫ́hkhändá inbí p'ôn dây'ą́yîngi'o'in waagi'inbá gimúní.
9 Na'inbí Sedó Jesus na'ingî' i'annin namuuḏi Yôesi Táḏáḏí díḏę'man dîn'aywoeníḏí, t'ayḏi
dítuchą̈nú-íḏá yoe.
10 Jesus na'ingî' nachuu, heḏi owáy naway'ą̈ą̈ ihayḏi tobáháa na'inbí wówátsi âybowa
wänbo háa wa' giwówáyi wänbo' hą̈nhay wänbo t'ąhkí i-áḏí gikwǫ'ní.
11 Heḏiho wí'nä táye úvíkay'ą̂ąmí heḏá úvíkweewaasenwaatu̧'ą̂ąmí, háa nää úvíkanhon
waagibá.

Báyékí hą̈ą̈wí i'geḏi ovâytumakhe'an

12 Tí'ûuwin páaḏé'in, nä'in na'indi wâydaʼmáa: Bîn'a'ginnamí in to'wên unbí'ge diyi'in
Na'inbí Sedó Yôesiḏi ovâykw'óḏi'in wovâypahûuwíḏí heḏá wovâyhą́'ąmíḏí. Indá kin
dây'ąmíḏí báyékí dívít'ôemáa.
13 Heḏiho nä'i hą̈ą̈wí wovây'o'i namuuḏi báyékí bîn'a'ginhûuwí heḏá bînséegíhûuwí. Heḏi
t'ąhkíḏíbo tsąąginpíḏíbo wę́'ge íthaa-í.
14 Tí'ûuwin páaḏé'in, nä'in tumakhe wá' wâymäání: In dit'ôeda'pí'in bîntu'ą̂ąmí ha'min
wídimúnípí. In dikhuwôeda'in dimuu'in ovâykhą̈ge'namí wíḏikhuwôeda'-ípíḏí. In kay'indi
dívíwínúndepí'indá wá' ovâykhą̈ge'namí. T'ąhkí t'owa-áḏí úvíbo'atą̈'ąmí.
15 Wí to'wíḏí wíyá to'wí híwǫ́'pí óe'andáho', wívînkanmäänípí i wî'ḏi híwǫ́'píbá
ônwáybu̧u̧níḏí, hewänbo undá únkhây'ą̈' hą̈ą̈ḏi wänbo t'ąhkí úvísó'ḏêe-í'in wí'nä táye
híwǫ́'da' úvíkanhûuwíḏí, heḏá wę́'ge'in t'owa t'ąhká wá' hanbá bînhûuwí.
16 Hą̈ą̈ḏi wänbo t'ąhkí íhíhchą̈ą-í.
17 Hą̈ą̈ḏi wänbo t'ąhkí íkhâymúní úvíyûusu'ąmíḏí.
18 Íkú'daapúwí tobáháa háa napóe wänbo'. Kinnânkun Yôesi Táḏá nada' úví'ą̂ąmí'in, gá
Christ Jesus-ví'in ímuuḏân.
19 I Yą̈'ḏâa'i P'oewąąhą̂ąví t'ôe wívîn'ahkhâa-ípí.
20 Yôesi Táḏáví tukhę'min dimuu'inbí hí' hą̈ą̈wí dínchą̈'muupí waagibá wívînchanhûuwípí.
21 Hewänbo hą̈ą̈wí t'ąhkí híwǫ́' bîntayi'ní, heḏá i híwǫ́'di namuu'iḏą' bînkhonhûuwí.
22 T'ąhkí yą̈'ḏâapî' namuu iweḏi úviyâa'ąmí, tobáháa hą̈ą̈wí namúní wänbo'.
23 Yôesi Táḏáḏí díkhą̈ge'do' ánshaaginpíḏíbo gikwǫ'níḏí, heḏi iḏânho wovâykhą̈ge'namí
wá' yą̈'ḏâa'indą' ímúníḏí, heḏi iḏá unbí wówátsi thaa t'ąhkí wovây'ą́yîngi'ąmí, unbí
p'oewąąhą̂ą-á unbí hą̂ą-á heḏá unbí túu'ú-á, heḏânho owáy Na'inbí Sedó Jesus Christ
naway'ą̈ą ihayḏi hą̈ą̈wíḏí wänbo wíwovâyt'e'p'íḏe-ípíḏí.
24 Heḏi Yôesi Táḏáḏí ta'gendi wovây'ą́yîngikhâymáa. Iḏá wovâytu̧kánnan iví'in ímúníḏí,
heḏi háa natû' waa ta'gendi i'o'.
25 Tí'ûuwin páaḏé'in, dînyûusu'ą̂ąmí.
26 T'ąhkí in wę́'ge'in méesate'in tí'ûuwin páaḏé'in iwe dikw'ǫ́'nin bînséegísengitu'ą̂ąmí.
27 Naaḏi wâytsonmáa, nä'in tą'nin t'ąhkí in wę́'ge'in méesate'in tí'ûuwin páaḏé'in dit'óe-íḏí
bîntu̧u̧'ąmí, gá Na'inbí Sedó Jesus kin nada'ḏân.
28 Na'inbí Sedó Jesus Christ-di iví séegísehkanä wovâymäání.

In Eeḏiʼin Taʼnin Paul-di In Thessalonica Búuʼúwi Méesateʼin T'owa Ovâytąʼnannin

1 Naʼin Paul-á Silas-á heḏá Timothy-á gimuuʼindi näʼin tąʼnin wâytąʼdoʼ un méesateʼin t'owa oe Thessalonica búuʼú íthaaʼin, Yôesi naʼinbí Táḏávíʼin heḏá Naʼinbí Sedó Jesus Christ-víʼindá ímuu.
2 Yôesi Táḏá-áḏí heḏá Naʼinbí Sedó Jesus Christ-áḏí séegísehkanä wovâymäänî heḏá wovâykhäge̱ʼnamí ánshaaginpídíboʼ íkwǫʼníḏí.

Paul-di ovâyyûusuʼoʼ t'ôephaḏe dínpóeḏí

3 Tíʼûuwin páaḏéʼin, un ímuuḏi gínkhâyʼäʼ häąḏi wänbo t'ąhkí Yôesi Táḏá âykúʼdaaʼąmíʼin, heḏá híwǫʼdá namuu han ívíʼąmíʼin, gá unbí whąyụ Jesus-víʼpiyeʼ shánkí kayʼin únpuwamändân, heḏá shánkí wänbo-á wíʼnä táye-á úvíséegíkanhondá.
4 Heḏânkun wąhąą wänbo t'ąhkí Yôesi óeʼaʼginmäʼ eeye híhchandi unbíʼgeḏi ívíhéeʼoʼ, gá úvíyąąʼoḏân heḏá úvíwhąyụhondá tobáháa unbí whąyụ únmuuḏiho t'owaḏi wovâywhąʼo heḏá wovâyt'ôephaḏekando wänboʼ.
5 Yôesi Táḏávíʼin ímuuḏibo nääho un bînt'ôephaḏendeʼ, heḏiho i-ânho natụ́ní un ihay híwǫʼnin ímuuʼin makówápiyeʼ ímu-íḏí. Heḏi handiḏi iḏi naʼin dînkeeyo híwǫʼdąʼ iʼoʼin, i híwǫʼdi únʼäʼiʼ wovâymäḏi.
6 Gínhanginná Yôesi Táḏá-á taʼge iʼoʼ, heḏiho in toʼwêndi wovâyt'ôephaḏekandoʼinbá iḏá hanbá ovâyt'ôephaḏekankhâymáa,
7 hewänbo un nää bînt'ôephaḏendeʼindá unbí t'ôephaḏe iweḏi wovâyyâakankhâymáa, heḏá naʼindá wáʼ hanbá díkhâymáa. Näʼindáho napúwí owáy Naʼinbí Sedó Jesus nawáypówá ihayḏi. Owáy makówáḏí nawáyʼäḏi nakeepuwagít'óe iví kayʼin makówáwin t'ôepąʼąąʼin wóegé heḏá wí phaa kop'íʼáaḏeʼi nakeet'óeʼi waagiʼbá wóegá.
8 Ihayḏibá in toʼwên i híwǫʼdi tụụ namuuʼiʼ ivíʼgeḏi wíḏâyʼaʼginhonpíʼindáḏí heḏá in Yôesi Táḏá óetaaʼíʼin wíḏidaʼpíʼindáḏí iḏi ovâytuchąnukhâymáa.
9 Heḏi kinnân inbí tuchąnu dínmúní: Hänhay wänbo t'ąhkí dipeḏeeyę̨ení, gá Naʼinbí Sedó Jesus-víʼweḏi ovâywiyekhâymáaḏân, heḏá iví kay báyékí ùnmuuʼindá háʼto dâymúní.
10 Näʼi napuwagít'óe owáy i thaa Jesus nawáypówá ihayḏi. Ihay thaa in toʼwên iviʼpiyeʼ dívímägiʼin heʼennin ovâypáa-í, heḏi näʼin iviʼpiyeʼ dívíwhąyundeʼindibá óetegekhâymáa. Heḏá undá wáʼ naʼinbí híʼ wâyphaḏeʼandiʼ dînwhąyundeḏi indáḏíbá íkwǫʼní.
11 Heḏi näʼi gínhanginnândihoʼ, häąḏi wänbo t'ąhkí wâyyûusuʼoʼ. Naʼinbí Yôesiḏi wovâytụkánnan iviʼin ímúníḏí, heḏiho âydaʼmáa iḏi wovâykhäge̱ʼnamíḏí híwǫʼ unbí wówátsi bînhûuwíḏí heḏânho i-á natụ́níḏí taʼgendi iviʼin ímuu waagi íthaaʼin. Âydaʼmáa wáʼ in kay wovâymäänídí heḏânho háa íḏaʼ waagibá híwǫʼnin ímúní, heḏá iví kayḏi wáʼ wovâykhäge̱ʼnamí bînbowá-íḏí häąwí t'ąhkí úvíʼoʼi Jesus-víʼpiyeʼ úvíwhąyundeḏi.
12 Heḏi owáy näʼi ívíyûusuʼoʼi napóe ihayḏi unbí híwǫʼdi wówátsi únmuuḏi t'owa ditụ́ní Naʼinbí Sedó Jesus hayʼi namuuʼin, heḏá undá heʼennindá ípúwí iviʼin ímuuḏi. Näʼi-á napuwagít'óe gá Yôesi Táḏá-áḏí heḏá Naʼinbí Sedó Jesus Christ-áḏí inbí séegísehkanä wovâymägiḏân.

2

Háa napúwíʼin Jesus nawáyʼäąpíḏíboʼ

1 Tíʼûuwin páaḏéʼin, Naʼinbí Sedó Jesus Christ nawáyʼäʼ, heḏi i naʼän diwe díwę̨ʼgekhâymáa, heḏi nää i̱ʼgeḏi wâyhíʼkhâymáa.
2 Maʼḏi wí toʼwíḏí wovâytụʼąąmí Jesus-ví thaa ho ûnpówá heḏiho nawáyʼäą gin. Heḏá wáʼ maʼḏi wovâytụʼąąmí näʼi häąwí i̱ʼgeḏi ûnhanginnáʼnin gá wí p'oewąąhąąḏi óetụʼandân, háa wí híʼ i̱ʼgeḏi nat'oeḏá, háa wên tąʼnin dôntąʼnannin diwá kin natąʼmuuḏá. Hewänbo kin toʼwíḏí wovâytụʼandáho naaḏi kayʼindi wâytụmáa wesebo wíʼíyashapúwípí háa báyékí ąyîngi-á wíwovâymäänípí.
3 Wívînmäänípí toʼwíḏí wänbo wovâyyâaʼąmíḏí in taʼgen namuu iweḏi, tobáháa dívíkhäąḏe wänboʼ. Waʼ Jesus nawáyʼäąpíḏíbo näʼi wâytụkangít'óeʼi napuwagít'óe: Báyékí t'owa Yôesi Táḏávíʼweḏi dívíyâakankhâymáa heḏá i toʼwí yąʼḏâapíkan t'ąhkí ikhâymáaʼi nakeesogegít'óe, i-á hąʼbi namuu napeḏeegít'óeʼiʼ.
4 Näʼi toʼwí yąʼḏâapíkan t'ąhkí ikhâymáaʼi-á häąwí wänbo t'ąhkí t'owa inbí yôesi dínmuu waa kin dâychąąʼi heḏá dâyʼaʼginmäʼi-á iyoegikhâymáaḏáhá' i-áho näʼi häąwí t'ąhkíví shánkí kw'áye ipitegekhâymáa, heḏá Yôesi Táḏáví méesate hayʼi ûnmuu iwe wänbo wíʼbo ipisogekhâymáa heḏi natụ́ní "Naa-áho Yôesi omuu."

5 Ti wíʼúnʼánshaapíʼan waʼ undádí oyiʼ ihaydibo näʼi häąwí tʼąhkí i̱ʼgedi naadi
wâytụʼannin?
6 Owáy näʼi yąʼdâapíkan tʼąhkí ikhâymáa namuuʼiví thaa ûnpóe ihaydáho i-á
natsʼankeepúwí, hewänbo nää häąwídí óeʼahkhánde, hedi unbo únhanginná häąwí
namuuʼin.
7 Näábo báyékí yąʼdâapíkan kaadibo dâykanmáa, hewänbo wí toʼwí nää näʼi yąʼdâapíkan
iʼahkhánde hedi kin waʼ ikanhûuwí óeyâaʼan píhay.
8 Hedi owáy óeyâaʼan dihaydânho i toʼwí yąʼdâapíkan tʼąhkí ikhâymáaʼi namuuʼi na-
keepúwí. Hewänbo owáy Naʼinbí Sedó Jesus napówá ihaydi näʼi yąʼdâapíkandiví wówátsi
óekwee-í óewänpisiphaydeedibo, Jesus-ví kohthay ûnmuuʼidibo óehéyí.
9 Hewänbo óehaypídíboʼ i Penísendidi kay óemäání tʼąmägîʼ pínnán tʼôe iʼąmídí tʼowa
ovâyhôeyówhäyụʼamídí,
10 hedi tʼąmägîʼ yąʼdâapîʼ namuuʼi wóegé wáʼ nayę̨ęní in dipedeegítʼóeʼin dimuuʼin
ovâyhôeyóʼąmídí. Indá dipedeegítʼóe gá in taʼgen namuuʼin ovâyʼaywoeníʼin
wídâyséegíkhâymáapídân.
11 Hediho Yôesi Tádádí in taʼgen namuuʼin diwedi dívíyâaʼąmídí ovâymäání, hediho
hôeyódąʼ dívíwhąyụkhâymáa.
12 Hedi näʼin namuudi toʼwên tʼąhkí in taʼgen namuupíʼin dívíwhąyundedi híhchandi
dívíyąʼdâapítsiyeʼoʼindáho Yôesi Tádádí ovâytuchąnukhâymáa.

Nakhâyʼąʼ inbí whąyụ kayʼin dínmúníʼin

13 Tíʼûuwin páadéʼin, un Naʼinbí Sedó Yôesidi wovâyséegíʼin, un ímuudá hąądi wänbo tʼąhkí
Yôesi Tádá âykúʼdaaʼoʼ, gá hänʼoe nanáʼ dihaydibo idi wovâydęʼmandân wovâyʼaywoenídí.
Hedi i Yąʼdâaʼi Pʼoewąąhâądi wovâykhągęʼmáadí Yôesi Tádáví̂ʼin ípúwídí hedá in taʼgen
namuuʼin bînwhąyundedi idi wovâyʼaywon.
14 Yôesiví híwǫʼdi tụụ naʼindi wâytʼôeʼandiʼ ít'oe ihaydi idi wovâytụkánnan iviʼin ímúnídí,
hedânho Naʼinbí Sedó Jesus Christ hayʼi namuu waagibá un wáʼ heʼenninbá ímúnídí.
15 Hediho tíʼûuwin páadéʼin, toʼwí wänbo wívînmäänípí wovâyʼegóʼąmídí háa
úvíwhąyunde waagi, hedá in khuu naʼindi naʼinbí híʼdá hedá tąʼnindá wâyhąʼannin
wívînyoeʼąmípí.
16-17 Yôesi naʼinbí Tádá gínmuuʼidi dînkeeyan idi naʼin díséegíʼin, hedi iví séegísehkanä
ûnmuudibo naʼin díkhągęʼnan häądi wänbo tʼąhkí kwee waa sen waa giʼąʼbe-ídí hedá
taʼgendi gínhanginnánídí häąwí natụʼi dímäániʼin âyhóníʼin. Hediho Yôesi Tádá-á hedá
Naʼinbí Sedó Jesus Christ-á âydaʼmáa shánkí wovâykhągęʼnamídí un wáʼ kwee waa sen waa
íʼąąnídí, hedá âydaʼmáa in kay wovâymäánídí hedânho tʼąhkí híwǫʼdi namuuʼidąʼ úvíʼąąmídí
hedá híwǫʼdi i̱ʼgedidąʼ úvíhéeʼąmídá.

3

Paul-di ovâydaʼmáa ônyûusuʼąmídí

1 Tíʼûuwin páadéʼin, näa näʼi wâytụʼąąmí: Naʼin dînyuusuʼąmí, hedânho háa unbíʼge napóe
waagibá Naʼinbí Sedó Jesus-ví tụụ ûnmuuʼiʼ wesebo tʼąmäpiyeʼ tʼowa dínhanginpúwídí, hedá
tʼowadi Yôesi Tádá kwʼáayébo óemáʼve-ídí.
2 Hewänbo toʼwên tʼąhkí Jesus-víʼpiyeʼ wídívíwhąyundepí, hediho úvíyûusuʼąmí wáʼ
Yôesi Tádádí häʼin tʼowa hânho yąʼdâapíʼin dimuuʼin ovâyʼahkhâa-ídí hedânho naʼin
wídíwóyį́ʼnípídí.
3 Naʼinbí Sedó Jesus háa iví tụụ imägi waagi iʼoʼ, hedi idân in kay wovâypąkhâymáa hedá
i yąʼdâapîʼ namuuʼiviʼwedi wovâyʼąyîngikhâymáa.
4 Hedá wáʼ Naʼinbí Sedódí naa díkhągęʼmáa näʼi dáywhąyụ-ídí: Undá tʼąhkí háa wâyyôn
waa úvíkanhon, hedá hanbo-á úvíkankhuʼwakhâymáa.
5 Naʼinbí Sedó Jesus-di wovâypahûuwí hedânho Yôesi Tádáví séegí ûnmuuʼin unbí píʼnä
khóʼyé bînmáʼve-ídí, hedá wáʼ háa Christ iʼan waagibá un wáʼ häąwí tʼąhkí i̱ʼgedi
úvíyąąʼąmídi.

Dínkhâyʼąʼ wį́ʼínbo híwǫʼ dívítʼôeʼąmídí

6 Tíʼûuwin páadéʼin, näʼin tsontụụ Naʼinbí Sedó Jesus Christ-di dînkʼûʼ wâymäänídí: Wí
toʼwí naʼinbí tíʼûu páadéʼibá namuuʼi bâaʼin wówátsi ihondáho hedá naʼindi wâyhąʼan
waagi wínathaapídá, undá wí toʼwí kiʼbi namuuʼiviʼwedi úvíyâaʼąmí.
7 Unbo únpihanginná háawin wówátsi âyhonnin undádí giyiʼ ihaydi, hediho háa naʼin ívíʼo
waagibá un wáʼ únkhâyʼąʼ hanbá úvíʼąmíʼin.
8 Undádí giyiʼ ihaydi naʼin wígibâakwʼǫhpí naʼinbí wówátsi âyʼąmídí, hedá wáʼ wáymûu
wänbo-á wáʼâapídá wíʼívíhúụyanpí, hewänbo khụụ-á thaa-á shánkí ívítʼôeʼan hedânho un
wíʼúntâynípídí unbí chąʼ bînhąnú-ídí häąwí dímäänídí.

9 Haʔwâa ívíʔan heḏânho únkeepúwíḏí háa un wáʔ úṇkhâyʔäʔ waa unbí wówátsi bînhûuwíʔin,
heḏi kin ívíʔan tobá wâydaaʔąmíʔin díhäąwímäänídí gínkˈóe wänboʔ.
10 Waʔḏi undádí giyiʔ ihayḏibo näʔin tsontụụ wâymägi: Toʔwí natˈôedaʔpîʔ-á
wívînhúuyôenípí.
11 Kin wâyhíʔmáa gínhanginpóeḏí wây wên un diweḏi úvíbâawhaakwomáaʔin. Báyékí
dínwǫʔnân waagibá díviʔoʔ, hewänbo dínʔąyîngiwǫʔnáhpí i̦ʔgeḏąʔmân dívíwänpitomáa.
12 Naʔinbí Sedó Jesus Christ-di naʔin dînkˈûʔ ki̦ʔmin tˈowa näʔin tsontụụ âymäänídí
heḏá kaygiʔdi âytụʔąąmíḏá: Hanginpí híwǫʔ inbí wówátsi dâyhûuwí, heḏá dívítˈôeʔąmí inbí
wówátsigîʔ dâychäʔtˈaanídí.
13 Hewänbo tíʔûuwin páaḏéʔin, undá ihayḏąʔ híwǫʔdąʔ úvíkanhûuwí, wíʔúvíwóyíʔnípí.
14 Wí toʔwí näʔi híʔ näʔin tąʔnin diwe wâytąʔnannin iʔaʔginnanpídí, toʔwí namuuʔin
bînʔąyîngiʔąmí, heḏá i-áḏá wíʔíyę̨enípí heḏânho nawôedaʔpúwídí.
15 Naa wóʔtụʔdaʔpí toʔwí hąʔbiʔ namuuʔiʔ unbí hänbiʔ úṇmuu waagibá bînchąąmáʔve-íʔin,
hewänbo shánkídí unbí tíʔûu bîntumakheʔo waagibá näʔi toʔwí bîntumakheʔąmí heḏânho i-á
ûnhanginpúwídí híwǫʔ wíʔikanhonpíʔin.

I tˈäʔgi híʔ Paul-di ovâytąʔnandiʔ

16 Naʔinbí Sedó Jesus-dân díkhäge̦ʔdoʔ ánshaaginpídíbo gikwǫʔnídí, heḏi tobáháa napóe
wänboʔ iḏáho hą̈äḏi wänbo tˈähkí han wovâykhâymáa, heḏá ibá undádá namú-í.
17 Heḏi nää naa Paul omuuʔiḏi naví mandibo wâysengitụtąʔdoʔ, kinbá tˈähkí tąʔdi dósan
deeye dáyʔoʔ. Kinhêe dótąʔdo heḏânho úṇhanginnánídí taʔgendi naviʔweḏi naʔäʔi namuuʔin.
18 Naʔinbí Sedó Jesus Christ-di un tˈähkídí iví séegísehkanä wovâymäänî.

In Páaḏéʼin Tąʼnin Paul-di Timothy Ônt̨ąʼnannin

1 Naa Paul omuuʼi năʼin tąʼnin dótąʼdoʼ. Naa Christ Jesus-ví t'ôekhuwaʼi omuu, Yôesi Táḏá naʼinbí aywondi gínmuuʼiḏi heḏá Christ Jesus i pín taʼge haydi âytsíkhaʼmáaʼiḏá dítụʼandi ḳiʼbi t'ôeʼi omúníʼin.
2 Naaḏi ụ Timothy năʼin wîntąʼdoʼ. Ụ-á naví kodiʼdi ay waagiʼbá unmuu, naa waagibá Christ-víʼpiyeʼ biwhäyundeḏi. Yôesi Táḏá-áḏí heḏá Naʼinbí Sedó Christ Jesus-áḏí séegísehkanä wóemäänî heḏá uvíʼpiyeʼ daʼiyapúwí heḏá wóekhäge̱ʼnamí ánshaaginpíḏíboʼ unchąʼníḏí.

Paul-di ovâytumakheʼan díviʼáyîngiʼámíḏí in hôeyóʼin hąhkanninbíʼweḏi.

3 Naa oe Macedonia nangepiyeʼ omääpíḏíbo wítumakheʼan, heḏi nää-á inbá wítumakhekhâymáa: Oe Ephesus búuʼúbo biwóyi̱ʼní, gá iwe wên t'owa piháa dâyhąʼoḏân, heḏi ụḏi ovâyyôení haʼwâa wíḏíviʼąąmípíʼin.
4 Ovâytụʼąąmí wíḏívíhíʼmáʼve-ípí năʼi häąwí pehtsiyeḏąʼ waagiʼbá namuu i̱ʼgeḏi heḏá inbí hehąąwin thehtáy pahpáʼinbí khąwą̃ häąḏibo hânho báyékí díntąʼmuu i̱ʼgeḏá. * T'owa năʼi häąwí i̱ʼgeḏiḏąʼ dívíhíʼmáaḏáho dívíwänpit'aymáa, heḏiho kin díviʼoḏá inbí hiʼḏí háʼto ovâykhäge̱ʼnamí díviʼąmíḏí háa Yôesi Táḏá natsonpóe waa, hewänbo iviʼpiyeʼ ívíwhäyundeḏá gínhanginná háa natsonpóeʼin íviʼąmíḏí.
5 Heḏiho odaʼ ụḏi kin ovâyyôeníʼin heḏânho in séegí dâymáʼve-íʼin. Heḏi híwǫʼdiḏąʼ inbí ánshaa dínmuuḏáhoʼ, heḏá häąwí híwǫʼdi namuuʼin dínhanginnáʼdiḏąʼ díviʼoḏá, heḏá Yôesi Táḏáviʼpiyá pín taʼge haydi dívíwhäyundeḏá, handiḏânho năʼin séegí dâymáʼve-í.
6 Hewänbo wên t'owa-áho han wíḏíviʼopí, hewänbo häąwí nachą̃ʼmuupí i̱ʼgeḏiḏąʼ dívíhéeʼoḏi Yôesiví taʼgeʼin p'óegéḏí dívíhânge̱ʼan.
7 Didaʼ hąhkannin dipimúníʼin heḏânho t'owa Yôesi Táḏáví tsontụụ in t'owa ovâyhąʼąmíḏí, hebo inbo wíḏikaʼpóyąʼpí háa ditûʼnin, heḏi tobá diʼánde̱ʼ wänbo dínhanginnáʼnin háa dívíhíʼmáa i̱ʼgeḏi, taʼgendi wíḏínhanginnáhpí.
8 Gínhanginná Yôesi Táḏáví tsontụụ-á híwǫʼdiḏąʼ ûnmuuʼin, hewänbo taʼge ovâyhąʼąmíʼin nakhâyʼą̃ʼ.
9 Năʼi-áho gínkhâyʼą̃ʼ gínhanginnáníʼin: Yôesi Táḏá-á iví tsontụụ wíʼimägipí in t'owa inbí wówátsi taʼge dâyhonningîʼ, hewänbo t'owa kinnân díviʼoʼingîʼ-ân: Tsontụụ dâyʼaʼginhąnúnde̱ʼ, t'óyanpíʼindá dimuu, Yôesi Táḏá-á wíʼóeʼaʼginmähpí, dívít'aywǫʼdoʼ, Yôesi Táḏá-áḏá wíḏikw'ǫhpí, Yôesi Táḏáví häąwí-á ûnchą̃ʼmuupí waagá dâyʼoʼ, inbí yíyá-á táḏá-á báyékí ovâywhąʼoʼ, dâyt'owahąnúnde̱ʼ,
10 tsé waagiʼinbá diyiʼ, senäʼdá wây-á senäʼdáḏíbo díviwhǫhkwomáa, t'owa-á ovâyhónde̱ʼ ovâykụʼch'âaníḏí, hôeyóʼindá dimuu, ovâytụyóʼdoḏá díviwänpihôeyóʼoʼ, heḏá wíyá häąwí haʼwâagi namuuʼiḏąʼbá dívíkanhondibo in taʼgen hąhkan namuuʼin dâyyoegimáa.
11 Yôesi Táḏá i âytegendeʼiḏá naa dísóge t'owa dovâyt'ôeʼąmíḏí háa iví hânho híwǫʼdi tụụ ûntûʼ waa năʼin hąhkan niʼgeḏi.

Paul-di Yôesi Táḏá óekụ́ʼdaaʼan

12 Naʼinbí Sedó Christ Jesus dókụ́ʼdaaʼoʼ gá nachanpóeḏân naa híwǫʼ dóʼąmíʼin háa dítụʼan waa, heḏiho naa dísóge iví t'ôe dônʼąmíḏí, heḏá dókụ́ʼdaaʼo wáʼ in kay dímägiḏi kin dáykanhûuwíḏí.
13 Heḏi iḏá kin naagîʼ dînʼan tobá aʼginhąhpí waagi iviʼgeḏi dáyhíʼmáawän wänboʼ, heḏá yanäká dóʼan, heḏá iví t'owa-á dovâywhąʼan. Hewänbo Yôesi Táḏá naviʼpiyeʼ nasehkanäpóe wíḏînhanginnáhpíḏí taʼgendi háa dáyʼoʼin. Năʼi häąwí dáykanmáa waʼḏi Christ-víʼpiyeʼ dáywhäyundepíḏíboʼ.
14 Hewänbo Naʼinbí Sedóḏá hânho báyékí séegísehkanä dímägi. Nää-áho Christ Jesus-víʼpiyeʼ dáywhäyunde heḏá dóséegí wáʼ.
15 Năʼi tụụ naaḏi wâytụkankhâymáaʼi-áho whäyụwǫʼdi namuu, heḏiho t'owa dínkhâyʼą̃ʼ t'ąhkí dâysé̱egíʼąmíʼin: Christ Jesus-á nää oepáa k'aydipiyeʼ naʼą̃ą̃ naʼin t'aywǫʼtoʼin gimuuʼin dînʼowóyé-íḏí. Heḏi náaho i shánkí p'ändíkîʼ omuu.
16 Hewänbo Yôesi Táḏá naviʼpiyeʼ naʼiyapóe, heḏânho in toʼwên dívíwhäyụkhâymáaḏí in wówátsi nahándepíʼin dâykéyíʼindáho naa i shánkí p'ändíkîʼ omuuʼi dímúní háa dînpóe waa, heḏiho indá dínhanginpúwí Christ Jesus hânho naboʼatą̃ʼin.
17 Häąḏi wänbo t'ąhkí Yôesi Táḏá âyʼaʼginhûuwí, heḏá kw'áayébo̱ʼ âymáʼve-í. I-ân i tsondi shánkí hayʼi namuu, i-ân wínachuʼpí, i-ân wínakeeʼänpí, i-ân i wîʼḏąʼ Yôesi namuu. Hamân.

* **1:4** In Huḏíyo inbí hän'oeʼin thehtáy pahpáʼinbí khąwą̃ dâytąʼkw'óḏi inbi̱ʼgeḏi wíḏín'óḏe-ípíḏí, hewänbo wáʼ inbi̱ʼgeḏi dâyʼógéḏípaaḏi dívítụhkando năʼi ógéḏí i̱ʼgeḏi háa taʼgen namuuʼin háa yoe.

Háa Timothy ûnkhây'ą̈' i'ąmí'in

18 Timothy, ṵ naví ay waagi'bá unmuu'i', nä'i wítṵmáa'i-á oda' ą́yîngiḍi nâa'ąmí'in, i-á
háa in Yôesi Táḍáví tukhę'mindi ho wóetṵ'an waa bi'ąmí'inbá namuu, heḍi inbí hí'ḍiho
wóekhäge'namí Yôesi Táḍáví t'ôe híwǫ́' mân'ąmíḍí, wí híwǫ́'di sundaḍo híwǫ́' ihänbo
waagi'bá unmúníḍí.

19 Biwhäyṵ'bé-í nä'in ta'gen hąhkan, heḍá hą̈ą̈wí ṵ́hanginná'di híwǫ́'di namuu'indá
bikanhûuwí. Wáy wên t'owa-áho nä'i híwǫ́'di hą̈ą̈wí dâyyoegi'an, heḍiho nää-á pihá*awi*
hąhkan dívíwhäyunde'.

20 Hymenaeus-áḍí Alexander-áḍí ho ha'min damuu. Indáho Satan i Penísendiví mange
naaḍi dovänyoe'an heḍânho dahąhpúwíḍí Yôesi Táḍáví'geḍi wíḍänyanäkíhí'má've-ípíḍí.

2

Háa in méesate'in t'owa dínkhây'ą̈' díví'ąmí'in dívíwé'ge'o' ihayḍi

1 Páaḍé kaygi'di wítṵmáa, ṵ-áḍí heḍá uví méesate'in t'owa-áḍí úvíyûusu'ąmí t'owa t'ąhkígî',
heḍá ingî'-á Yôesi Táḍá-á bînhée'ąmí, heḍá i-á bîndaa'ąmí hą̈ą̈wí díntáy'i' ovâymäänídí, heḍá
bînkṵ́'daa'ąąmí.

2 Úvíyûusu'ąmí i nangewi tsondi hay'igî' heḍá t'ąhkí in wę́'ge'in tsonningî'-á, heḍânho
khuwôeda'ginpíḍíbo githáa-í heḍá t'owaḍá t'ąmägá wíḍí'ąąmípí, heḍá hą̈ą̈ḍi wänbo Yôesi
Táḍá-á heḍá t'owa t'ąhká ây'a'géení.

3 Híwǫ́' namuu kin ívíyûusu'ąmíḍí, heḍi kin íví'oḍi Yôesi Táḍá na'inbí aywondi gínmuu'i'
âyhíhchando'.

4 Yôesi Táḍá-á nada' t'ąhkí t'owa ovây'aywoení'in heḍá háa in ta'gen hąhkan namuu'in
dihąhpúwí'indá. Heḍi i-á t'ąhkí t'owagî' namuu,

5 gá wî'ḍą' wí Yôesi na'ändân, heḍi i-áḍí heḍá na'in t'owa-áḍí na'inbí pinuḍi wî'ḍą' wí
to'wí gínwin díwóeníḍí, i-á Christ Jesus-ân namuu, heḍi t'owabá napóe.

6 I-á ipimägiḍi iví wówátsiḍi iwá'âa heḍânho t'ąhkí t'owa wówátsi ovâymäänídí. Heḍi
Yôesi Táḍá idę'man i thaa hą̈ą̈ḍi kin Jesus i'ąmí'in, na'in dînkeek'úwíḍí nada'in t'ąhkí t'owa
ovây'aywoení'in.

7 Heḍi Yôesiḍi naaho dísóge igî' dáyhée'ąmíḍí heḍá iví t'ôekhuwa'i-á omúníḍí, t'owa
dovâyt'ôe'ąmíḍí nä'i hą̈ą̈wí i'ḍeḍi. In ta'gen wâytṵmáa, wíḍáyhôeyómáapí, naaho dísóge'i-ân
omuu nä'in Huḍíyo dimuupí'in t'owa dovâyhą́'ąmíḍí háa dívíwhäyṵ́-í'in heḍá hą̈ą̈wí ta'gen
namuu'i-á.

8 Naa oda' t'ąhkí i méesate eeye in senä' inbí man dâytegé-íḍí dívíyûusu'ąmíḍí, hewänbo
wíḍínkhây'ąhpí nä'i mandibá dívít'aywǫ́'nâamí'in, heḍá wę́'ge'in t'owa-áḍí wíḍit'áy-ípí,
heḍá wíḍívítṵkannâamípí.

9 Heḍá in kwiyä' wá' oda' ha'minbá dimúní'in. Indá dínkhây'ą̈' híwǫ́'dą' díví'áwę́'bé-
í'in, dívíyêngi'ąmígî'ḍą'bá yoe, hewänbo dívípi'a'gindo waa dínchąą-íḍí díví'awé-í.
Wíḍívíwänpiphóhkoeḍi'ąąmípí heḍá wíḍívíwänpitôenípí báyékí óeḍo-á, sa'wǫ́'di k'uu-á,
aa hânho nachä'muu'i-á, dívíwänpichąą'ąąmíḍí.

10 Han díví'ąąmíví'weḍi in kwiyä' dínkhây'ą̈' sa'wǫ́'nin dívípipáa-í'in hą̈ą̈wí híwǫ́'di
díví'o'iḍi. Nä'i-ânho i hą̈ą̈wí híwǫ́'di namuu in kwiyä'gî', in Yôesi Táḍá dây'a'gin gin
ditṵ̂'nin.

11 Kwiyä'dáho hândą'dibo-á a'gindi-á ee méesate dikwǫ'ní Yôesiví tṵṵ dihąhpúwíḍí.

12 Naa wó'da'pí kwiyä'di in senä' ovâyhą́'ąmí'in háa ovâytsonmá've-í'in, hewänbo
hândą'dibo dikwǫ'ní.

13 Háaḍan kin otṵ̂'? Gá i sen Adam páaḍé óekhíyéḍân, ihayḍáhá' i kwee Eve-á óekhíyé,

14 heḍá wá' i kwee Eve-á i Penísendiḍi iví hôeyó t'ąhkí óeḍawhäyṵ'an, i sen Adam-dá yoe,
heḍiho i kweeḍi Yôesi Táḍáví tṵṵ ôn'a'ginhąnú.

15 Yôesi Táḍáḍáho kwiyä' ovây'ą́yîngi'ąmí díví'ayyo' ihayḍi ivi'piye' díví*whäyundeḍi*, heḍá
t'owa-á dâyséegíḍá, heḍá yä'ḍâa'in wówátsi-á dâyhondá heḍá dívípi'a'gindoḍá.

3

In méesate'in tsonnin háawin dínkhây'ą̈' dimúní'in

1 Nä'i tṵṵ t'owa ditṵ̂'di-á ta'ge'iḍą' namuu: Wí sen méesatewi tsondi namúní'in
nada'ḍáho', nä'i t'ôe i'ąmí'in nada'i-á híwǫ́'di-ânkun namuu.

2 Heḍiho wí méesate'i tsondi-áho ki'bi namúní'in ûnkhây'ą̈': Híwǫ́' iví wówátsi ihûuwí
heḍânho to'wí wänbo há'to ûnkoeḍí-í ivi'ḍeḍi natṵ́níḍí híwǫ́' wí'i'opí'in, wî'ḍą' kwiyó
ûnchą'ní, háa i'o wänbo-á ą́yîngiḍá i'ąmí, híwǫ́'nin nap'ônbaymúní, t'owa-áḍá híwǫ́'di-á
namúní, iví k'aygi ee-á in t'owa-á ovâyhéegí'ąmí, t'owagî'-á híwǫ́'di hąhkandi namúní,

3 wí sṵwäto'i-á tsąą'i-á wínamúnípí, hewänbo ûnp'oe kháapî' namúní, wí t'aytṵwą̈'i
wínamúnípí, heḍi chą̈' ni'ḍeḍá wą̈hphaḍá wí'i'ánshaamá've-ípí,

4 iví k'aygiḏá híwǫ́ʔdi tsondi-á namúní heḏá iví áyyą̃ą̃-á háa díví̓o wänbo t'óyannindá
aʔginháʔindá dimúní.
5 I-á ûnkhâyʔą̃ʔ kiʔbi sen namúní̓in iví tewhá ee, gá wí sen iví k'aygiḏi híwǫ́ʔdi tsondi
namuupíḏá Yôesi Táḏáví méesateʔin t'owa wänbo-á háʔto híwǫ́ʔ ovâyʔą́yîngiʔą́mí.
6 Heḏi i-áho Jesus-ví̓piyeʔ its'anwhą̈yụʔi wínamúnípí, gá kiʔbi namuuḏáho maʔḏi iyêngi-
í heḏi kin iʔandáho Yôesi Táḏá iví̓ʔgeḏi natúní it'aywǫ́ʔnan gin, háa Yôesi Táḏá i
Penísendiví̓ʔgeḏi natú waabá, iyêngimáaḏí it'aywǫ́ʔnan.
7 Heḏi nakhâyʔą̃ʔ wáʔ in t'owa méesateʔin dimuupí̓indi nä̃ʔi méesatewi tsondi
óeʔaʔgeení̓ʔin, heḏânho yą̃ʔḏâapí iví̓ʔgeḏi wíḏívíhí̓ʔmáve-ípí heḏi Penísendiḏáho ônphayk'ûʔ
iwá wínawhêe-ípí.

In méesateʔin khą̃gẹʔnin háawin dínkhâyʔą̃ʔ dimúní̓in

8 In senäʔ méesateʔin khą̃geʔnin dimuuʔin wáʔ haʔminbá dimúní, heḏânho
ovâyʔaʔginhûuwíḏí, inbí híʔ wíḏâyʔegó'ą̨ąmípí, báyékí méena wíḏâysụ́wą̃ʔbé-ípí, chą̃ʔ
haʔt'aaʔin wídimúnípí,
9 hewänbo pín taʔge haydi in hą́hkan Yôesi Táḏáḏí naʔin dînthayyannin díví̓whą̈yụ́-í.
10 Waʔ méesate khą̃gẹʔgí̓ʔin ovâykw'ódipíḏíbo nakhâyʔą̃ʔ ovâytayiʔní̓ʔin, heḏi híwǫ́ʔnin
dipeeḏáhoʔ ovâydẹʔmamí.
11 Nakhâyʔą̃ʔ t'owaḏi nä̃ʔin méesateʔin khą̃gẹʔninbí kwiyą̃ʔ wáʔ ovâyʔaʔgeení̓ʔin, heḏá nä̃ʔin
kwiyą̃ʔdá piʔwênbí̓ʔgeḏi yanäkí wíḏívíhí̓ʔmáʔve-ípí, heḏá sụwą̃toʔindá wídimúnípí, heḏá
hą̃ą̃ḏi wänbo t'ą̃hkí díví̓kanhûuwí hą̃ą̃wí díʔnkankhâyʔą̃ʔi̓ʔ.
12 Wí sen méesate khą̃gẹʔdi namuuʔi-á ûnkhâyʔą̃ʔ wîʔḏąʔ ûnkweechąʔníḏí, heḏá híwǫ́ʔdi
tsondi-á namúní iví k'aygiḏi iví áyyą̃ą̃-áḏí heḏá in wẹ́ʔgeʔin ûnkw'ǫ́ʔnindáḏá.
13 Méesate khą̃gẹʔnindá híwǫ́ʔ inbí t'ôe dâyʔoḏá t'owaḏi kw'áye ovâykw'ôení, heḏi díʔnkoeḏí-í
khuwôedaʔginpíḏíbo díví̓héeʔą́míḏí Christ Jesus-ví̓piyeʔ díví̓whą̈yundeʔ iʔgeḏi.

I hą̃ą̃wí Jesus-ví̓ʔgeḏi ívíwhą̈yundeʔi̓ʔ

14 Tobá oʔánde wänbo hanwaapíḏíbo uví̓ʔpiyeʔ omú-í̓ʔin nä̃ʔi hą̃ą̃wí-áho nääbo wîntąʔdoʔ,
15 heḏiho ohayyêepóeḏáhoʔ ụ́hanginnání háa t'owa díʔnkhâyʔą̃ʔ díví̓kanhûuwí̓ʔin in wẹ́ʔgeʔin
Yôesi Táḏáví k'aygiʔindáḏí díví̓wẹ́ʔgeʔan dihaydi. Nä̃ʔin t'owa-áho i nawówáyiʔi Yôesiví
kodiʔnin méesateʔin dimuu, heḏi in taʔgeʔin hą́hkan dâykeeyoʔ heḏá dâyʔą́yînmáa.
16 Heḏi t'ą̃hkíḏíbo díʔnkhâyʔą̃ʔ ditụ́ní̓ʔin i hą̃ą̃wí Yôesiví̓ʔgeḏi ívíwhą̈yundeʔi-á taʔgendi
heʔendi namuu, nä̃ʔi hą̃ą̃wí wígínhanginnáhpí iḏi naʔin dînthayyan píhay. Heḏi kinnân
namuu:
I-á wí t'owabáho napaaḏi nää oepáa k'aydi napówá.
Heḏá iví wówátsi taʔge ihonnin i Yą̃ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ąḏá dînkeeyan.
In makówáwin t'ôepąʔąąʔindiḏá óemûʔ.
In Huḏíyo dimuupí̓ʔin t'owa-á iví̓ʔgeḏá ovâyt'ôeʔan.
T'owa-á iví̓ʔpiyá díví̓whą̈yụ waʔ nää oepáa k'aydi nayiʔ ihaydibo ʔ.
Heḏá oe kw'áye saʔwǫ́ʔ nanáʔ deepiyá napee.

4

Wên hôeyó̓ʔin hą́hkannin dipowagít'óe

1 I Yą̃ʔḏâaʔi P'oewąąhą̨ąho thayʔeeḏi natú i t'ą̃ʔgi thaa napowaʔą̃ʔ ihaydi wên t'owa inbí
whą̈yụ Yôesiví̓ʔpiye dâyyoegikankhâymáa heḏi kin díví̓ʔandiho ovâyt'óyankhâymáa in t'owa
in dihôeyó̓ʔin p'oewąąhą̨ąḏi ovâymáaʔin, heḏá nä̃ʔin yą̃ʔḏâapí̓ʔin p'oewąąhą̨ąví hą́hkanho
dâysẹ́egí̓ʔą́mí.
2 Nä̃ʔi hą́hkandá wên hôeyó̓ʔin t'owa paa waagiʔinbá díví̓yánúmáaʔin dimuuʔindi wẹ́ʔgeʔin
t'owa ovâyhą́ʔą́mí. Nä̃ʔin yą̃ʔḏâapí̓ʔin hą́hkannindá wí toʔwí iphahą́núḏí naʔôepóeḏí háabo
nataachanpoʔpîʔ waagiʔinbá dimúní, indá yą̃ʔḏâapí díví̓ʔo wänbo wídítaachanpúwípí.
3 Gá kinnân: T'owa ovâykhą̨ąkankhâymáa díví̓khóʔyą̨a-íḏí, heḏá ovâytụʔâąmí wáy wí
koegîʔ-á wíḏâyk'óe-ípí. Hewänbo Yôesi Táḏá-áho nä̃ʔi hą̃ą̃wí imągi heḏânho in toʔwên iví̓ʔpiyeʔ
díví̓whą̈yundeʔindáho in taʔgen dínhanginnáʔnindi nä̃ʔi hą̃ą̃wígîʔ óekụ́ʔdaaʔą́mí heḏá dâyk'óe-
í.
4 Hą̃ą̃wí t'ą̃hkí Yôesi Táḏáḏí dímągiʔi-áho híwǫ́ʔdi namuu, heḏi âyyoegiʔą́míví̓ʔweḏi âyhóní,
igîʔ Yôesi Táḏá âykụ́ʔdaaʔandi.
5 Heḏi nä̃ʔi hą̃ą̃wí-á híwǫ́ʔdi namuu gá Yôesi Táḏá han natụ́ḏân, heḏá âyhónde ʔ ihaydi
ívíyûusuʔoʔ.

Wí Jesus-ví híwǫ́ʔdi t'ôeʔi háa unkhâyʔą̃ʔ iʔą́mí̓ʔin

6 Nä̃ʔi hą̃ą̃wí ụḏi in méesateʔin t'owa ovâyhą́ʔą́mí, heḏi handiḏi Christ Jesus-gîʔ
híwǫ́ʔ bit'ôeʔą́mí, heḏi nä̃ʔi Yôesi Táḏáví híʔ ívíwhą̈yundeʔi-á heḏá nä̃ʔi híwǫ́ʔdi hą́hkan
nâaʔaʔginnandi-á koegîʔ waagiʔbá namúní wóekaymą̃ąníḏí.

7 Hewänbo nä'i hí' pehtsiye waagi'bá namuu'i-á wínâa'áyîngi'ąmípí, nä'i hí'ḏá t'owa-á Yôesi Táḏáví'weḏá ovâywänpiyâa'o'. Ụ-á shánkíḏí ǵkhây'ą̈' bikhą̈ą̈-í'in uví wówátsi mänhûuwíḏí Yôesi Táḏá nada' waabá.
8 Na'inbí túu'ú âykay'ąmíḏí ívíkhą̈ą̈ḏeḏáho', hâyḏą' gínchą̈'púwí, hewänbo háa Yôesi Táḏá natsonpóe waa na'inbí wówátsi âyhondáho hą̈ą̈wí t'ą̈hkígî' gínchą̈'muu, heḏi gínhanginná ta'gendi na'inbí wówátsi nää nää oepáa k'ayḏi heḏá in wówátsi na'ą̈'indá wá' híwǫ' gínpúwí'in.
9 Nä'i tụụ wítụmáa'i-áho ta'gen namuu, heḏiho t'ą̈hkí nâaséegí'ąmí.
10 Heḏânkun hânho ívít'ôemáa heḏá ívíkhą̈ą̈ḏe', gínhanginnândi Yôesi nawówáyi'i-áho ikhâymáa'in háa natụ́ waa. I-á i aywondi namuu t'ą̈hkí t'owagî', heḏi in Christ-ví'piye' dívíwhą̈yunde'indáho' ovây'aywonde'.
11 Nakhây'ą̈' ụḏi t'owa nä'i hą̈ą̈wí i'ge̱ḏi ovâyhą́'ąmí'in, heḏá ovayyôení kin dây'ąmíḏí.
12 Tobáháa ts'ąąbibo' unmuu wänbo híwǫ' uví wówátsi mänhûuwí heḏânho t'owaḏi wíwóe'a'ginhąnú-ípíḏí, heḏiho uví wówátsi híwǫ'di ụ́muuḏiho in Christ-ví'piye' dívíwhą̈yunde'in ovâykeeyąmí háawin dínkhây'ą̈' dimúní'in. Háa dívíhée'ąmí waa ovâykeeyąmí, heḏá háa dívíkanhûuwí waagá, heḏá háa t'owa ovâyséegíhûuwí'indá, háa Yôesi Táḏáví'piye' dívíwhą̈yụ'bé-í'indá, heḏá háa yą̈'ḏâa'indą' dimúní'indá.
13 Heḏi uví'we opówá píhay nakhây'ą̈' in t'owa i méesate ee diwę́'gekw'ǫ́'nin Yôesi Táḏáví tą'nin diweḏi ovâytụụ'ą̈ąmí'in, heḏá ovâytumakhemá've-í'in, heḏá ovâyhą́'ąmí'in.
14 In Yôesi Táḏáví tukhę'mindi wóehée'andi in méesate'in tsonnindá uvî'ḏi dívímankw'óḏiḏi Yôesi Táḏáḏí háawên híwǫ'nin wóemągi heḏânho iví t'ôe mân'ąmíḏí, heḏiho nää-á nä'in wóemągi'indá ǵkhây'ą̈' híwǫ' mân'áyîngi'ą̈ąmí'in.
15 Nä'i hą̈ą̈wí ipiye' bikhą̈ą̈-í, heḏá bipimäänî kin nâa'ąmíḏí, heḏânho t'owaḏi wóemúníḏí háa thamuwaa ụ shánkí híwǫ' nâakanhondi.
16 Nakhây'ą̈' bi'áyîngi'ąmí'in háa uví wówátsi mänhon waa heḏá hą̈ą̈wí ovâyhą́'o'i-á. Kin bi'ą̈ąmí heḏânho wí'bo bi'aywoeníḏí heḏá in to'wên wônt'óyande'indá wá' ovây'aywoení.

5

Háa Timothy-ḏi in méesate'in t'owa ovâymá've-í waa

1 In senä' uví shánkí saydôe dimuu'in ụḏi ovâytumakhemáaḏá t'aygiḏi wí'ovâyhée'ąmípí, hewänbo shánkíḏí ovâyhée'ąmí uví táḏá mänhée'o waagibá. Heḏá in shánkí ts'ąąmin senä'dá uví tí'ûuwin mänhée'o waabá ovâyhée'ąmí.
2 Heḏi kweeyôe ovâyhí'máaḏá uví yíyá mänhée'o waabá ovâyhée'ąmí, heḏi shánkí ts'ąąmin kwiyą̈' unbí tí'ûuwin mänhée'o waabá ovâyhée'ąmí, heḏi ovâyhí'máaḏá yą̈'ḏâa'i' ánshaaḏą' mänmá've-í.
3 In kwiyą̈' inbí senä' dínhánnin wíyá tóebo wíḏín'änpíḏí ovây'áyîngi'ąmí.
4 Hebo wí kwee iví sen ûnhándi' ûn'âykw'ôndi háa ûnsa'yâa'âykw'ôndi, nä'in ây-á dínkhây'ą̈' páaḏé inbí k'aygi dithaa'in ovây'áyîngi'ąmí'in heḏi handiḏiho dihą́hpúwí Yôesi Táḏá óe'a'ginhûuwíḏí. Kindiḏiho' inbí yíyá'indá sa'yâa'indá ovâywáywá'ánde waabá dívi'ą̈ąmí, heḏá wá' Yôesi Táḏá-á óehíhchannamí.
5 Wí kwee iví sen ûnhándi', tóebo wí'ûn'änpíḏí óe'áyîngi'ąmíḏí, heḏiho wí'bo namuu, i-áho pín ta'ge haydi natsíkha Yôesi Táḏáḏí óekhą̈ge'namíḏí heḏi khụụ-á thaa-á iyûusu'o Yôesi Táḏá óekhą̈ge'da'máaḏí.
6 Hewänbo i kwee iví sen ûnhándi-á igî'ḏą' ipihíhchanmääníḏí iví wówátsi ihondáho', i-á ho nachuu waagi'bá namuu tobá wa'ḏi nawówáyi wänbo'.
7 Nä'i hą̈ą̈wí díví'ąmíḏí ovâyyôení heḏânho to'wí wänbo há'to ûnkoeḏí-íḏí natụ́níḏí híwǫ' wíḏíví'opí'in.
8 T'ą̈hkíḏíbo dínkhây'ą̈' inbí t'owa ovây'áyîngi'ąmí'in, shánkí wänbo inbí k'aygiwin. Wí to'wí kin i'opíḏá iví whą̈yụ Christ-ví'piye' iyoegi'an waagibá i'o', heḏá wí to'wí hänhay wänbo iwhą̈yundepî'ví shankí p'ändíkí'-á namuu.
9 In kwiyą̈' inbí senä' dínhánnin diweḏi wáy wêndą' inbí khą́wą̈ ovâytą'kw'ôení heḏânho khą̈ge' dâyhóníḏí, indá ḵi'minnânho dimúní: Sígíntą̈ (60) pąąyo iweḏi diphaḏemuu'in, heḏá wa'ḏi inbí senä' dínwówáyi' ihaydibo' indáḏí híwǫ' dithá'ḏe'in,
10 heḏá inbí'geḏá t'owa-á dínhanginná hą̈ą̈wí híwǫ'di díví'annin, kin waabá: Inbí áyyą̈ą̈ híwǫ'gí dâysówé; inbí k'aygi ee-á t'owa-á híwǫ'dá dâyséegí'an; tobá hą̈ą̈wí namúní wänbo-á Yôesi Táḏáví t'owagî'-á ovây'an; in t'ôephaḏe iwe dikw'ǫ́'nindá ovâykhą̈ge'nan; heḏá hą̈ą̈ḏi wänbo dívísó'ḏêe t'ą̈mągî' híwǫ'di wę́'ge'i hą̈ą̈wí díví'ąmíḏí.
11-12 Hewänbo in shánkí ts'ąąmin kwiyą̈' inbí senä' dínchuu'indá wí'ovâykhą́wą̈tą'kw'ôenípí, indá wáy kay'i taachan inbí túu'ú dínmuu iwe dâymá've-í heḏi wíyá dikhóhtsąąda'púuwí, heḏiho háa Christ-gî' páaḏé dívítụụ'an waa wíḏíví'opíḏí t'owa inbí'geḏi ditụ́ní híwǫ' wíḏíví'opí gin.

13 Háa maʼḏi wáʼ bâaʼin dipúwí, heḏá oepiyá nääpiyá diwänpiyêẹní. Heḏá iweḏá maʼḏi
shánkí p'ándíkíʼindá dipúwí, t'owavíʼgeḏi t'ąmägi dihíʼyêẹní, heḏá wíḏínʼąyîngiwǫʼnáhpí
i̱ʼgá díví̱tomáʼve-í heḏá häąwí dínkhâyʼąhpîʼ ditṷʼbe-í.
14 Heḏânho otṷʼ shánkí híwǫʼ namúníʼin in shánkí ts'ąamin kwiyąʼ inbí senäʼ dínchuuʼindá
díví̱khóʼyąą-íḏí heḏá dâyʼâykw'ôení, heḏá inbí k'aygi dâyʼąyîngiʼąmí, heḏânho in toʼwên
naʼinbíʼpiyeʼ háa dichąąʼin háabo yanäkí tṷṷ namuuʼi wíḏâymáʼve-ípí naʼinbíʼgeḏi ditṷ́níḏí.
15 Wáy wên näʼin shánkí ts'ąamin kwiyąʼ inbí senäʼ dínchuuʼindá Yôesi Táḏáví p'óegéḏí
díví̱yâaʼan, heḏiho i Penísendi Satan-bí p'óegé i̱ʼgá dimän.
16 Hewänbo wí kwee Christ-víʼpiyeʼ iwhäyundeḏi heḏá ûnmaatut'owakw'ôndá wíʼbo diy-
oekandeeʼin, i-á ûnkhâyʼąʼ ovâyʼąyîngiʼąmíʼin. Kindiḏi in wę́ʼgeʼin méesateʼin t'owa báyéki
t'ôe wíḏínpúwípí ovâykhäge̱ʼnamíḏí, heḏá shánkí dínkoeḏí-í ovâykhäge̱ʼnamíḏí in wę́ʼgeʼin
kwiyąʼ inbí senäʼ dínchuuʼin wíyá tóebo wíḏínʼänpíʼin ovâyʼąyîngiʼąmíḏí.

Háa in méesateʼin t'owaḏi inbí tsonnin ovâymáʼve-í waa

17 In méesateʼin tsonnin dimuuʼindá híwǫʼ inbí t'ôe díví̱kanmáaḏí híwǫʼ ovâywáʼâa-íʼin
nakhâyʼąʼ, heḏi in hânho díví̱t'ôeʼoʼin Yôesiví híʼ ônt'ôeʼąmíḏá ônhą́ʼąmíḏá shánká ovâywáʼâa-
í.
18 Yôesi Táḏáví tąʼnin diwe hanbá natṷʼ. Kinnân natąʼmuu:
Wí wéyu itą́ʼąʼts'áḏínde̱ʼi-á wívînsówhiʼąmípí hebo bînhúumäänî.
Heḏá wáʼ natṷʼ, nakhâyʼąʼ wí toʼwíḏí it'ôeʼoʼi-áho óewáʼâa-íʼin.
19 Wîʼḏąʼ wí toʼwíḏí wên háawên híwǫʼpíʼin wí méesateʼi tsondi ônchänundeḏi
wínâat'óyaanípí. Hebo wên wíye háa poeye t'owa híwǫʼpí iʼannin ditṷ́díḏąʼmânho
ovâyt'óyaaní.
20 Hewänbo taʼgendi wí méesateʼi tsondiʼ it'aywǫʼkanhondáhoʼ, in méesateʼin t'owa
t'ąhkíví páaḏépiyebo iví t'aywǫʼdi nâatṷʼąąmí, heḏânho in wę́ʼgeʼin méesateʼin tsonnin
dikhuwôedaʼíḏí díví̱t'aywǫʼnamíḏí.
21 Yôesi Táḏáví páaḏépiyeboʼ, heḏá Christ Jesus-ví páaḏépiyá, heḏá in makówáwin
t'ôepąʼąąʼin Yôesi Táḏáḏí ovâydeʼmanninbí páaḏépiyá, kayʼindi wítṷmáa, näʼi ho wítṷʼandiʼ
nâaʼaʼginnamí, heḏi wíʼbo wíʼuntṷ́nípí wí toʼwívíʼgeḏi háa híwǫʼ háa híwǫʼpí iʼannin
ṷ́taʼgendihanginnáhpíḏíboʼ, heḏi wíʼuntṷ́nípí wí toʼwí híwǫʼdi namuuʼin nâawänpihíḏíboʼ.
22 Wívíwóʼonnamípí wí toʼwívîʼḏi bimank'úwíḏi méesateʼi tsondigîʼ nâasóge-íḏí. Kin
biʼandi heyâa i-á t'aywǫʼtoʼi-ân namuuḏá, ṷ-áhoʼ iví t'aywǫʼ iwebá bitóeʼó waagibá biʼoʼ.
Bipiʼąyîngiʼąmí heḏânho yąʼḏâaʼibo unmúníḏí.
23 Häyännanho unhaypóe, heḏiho nää p'oeḏąʼ wínâasṷ́wąʼbé-ípí, hewänbo wí hí̱yąąą
méenaʼây wáʼ nâawóení heḏânho wíʼunsihaypúyąʼbé-ípíḏí. *
24 Wáy wên t'owa-áho keeʼeeḏiho díví̱t'aywǫʼdoʼ, heḏiho näʼi häąwí díví̱ʼoʼi-á nahang-
inpoʼ waʼḏi ovâytṷyóʼdiwekánpíḏíboʼ. Hewänbo wây-á wên t'owaví t'aywǫʼdi-á tíʼúugéḏânho
nats'anhanginpoʼ.
25 Heḏi híwǫʼdi häąwí t'owa díví̱ʼoḏá hanbá napoʼ, wesebo nahanginpoʼ, hewänbo tobá
nää wesebo híwǫʼ wínahanginnáhpí wänboʼ, wáy wí thaa-ânho nahanginpúwí.

6

Háa in pant'ôeʼin dínkhâyʼąʼ díví̱ʼąmíʼin

1 In toʼwên pant'ôeʼin dimuuʼin Jesus-víʼpiyeʼ díví̱whąyundeʼindá häąḏi wänbo t'ąhkí
dínkhâyʼąʼ inbí tsonnin dâyaʼginhûuwíʼin, heḏânho t'owa yanäkí wíḏíví̱híʼmáʼve-ípíḏí Yôesi
Táḏáví̱ʼgeḏi heḏá iví háhkan tṷṷ ûnmuu i̱ʼgeḏá.
2 Heḏi inbí tsonnin Jesus-víʼpiyeʼ díví̱whäyundeḏáhoʼ, in pant'ôeʼin wíḏínkhâyʼąhpí
ovâyʼaʼginhąnú-íʼin tíʼûuwin páaḏéʼin diwänpimuuḏiboʼ, hewänbo dínkhâyʼąʼ ingîʼ shánkí
híwǫʼ wänbo díví̱t'ôeʼąmíʼin, gá näʼin tsonnin in panbí t'ôe iweḏi híwǫʼdi dâyhónde̱ʼindá
Christ-víʼpiyeʼ díví̱whąyundeʼin wáʼ dimuuḏân, heḏá Yôesiḏá ovâyséegí.

I chąʼ wąhphaḏe wíʼâyséegí-ípí

3 Nakhâyʼąʼ ṷḏi in t'owa ovâyhą́ʼąmíʼin heḏá ovâyyôeníʼin näʼi häąwí díví̱kanhûuwíḏí.
Maʼḏi wáy wíyá toʼwíḏá piháa ovâyhą́ʼoʼ, heḏá i taʼgen tṷṷ Naʼinbí Sedó Jesus Christ natṷ́ʼi-á
wíʼovâyhą́ʼopí, heḏá wáʼ wíʼovâyhą́ʼopí háa Yôesi nadaʼ waagi díví̱kanhûuwíḏí.
4 Ki̱ʼmin t'owa-á díví̱wänpiphuuḏeʼ, heḏá häąwí wänbo-á wíḏínta̱ʼgendihanginnáhpí.
Inbí ánshaa-á híwǫʼdi wíḏínmuupíḏí t'ąmägîʼ häąwí i̱ʼgeḏi ditsikayiʼ heḏá tṷṷ i̱ʼgeḏiḏąʼbá
ditṷhänyiʼ. Iweḏiho dithúupoʼ heḏá t'aydąʼ díví̱máa, heḏá wíʼnä táyevíʼgeḏi yanäkí
díví̱híʼmáa, heḏá diʼánde̱ʼ in wę́ʼgeʼin t'owa-á yąʼḏâapîʼ ánshaaḏąʼ dínmuuʼin.

* **5:23** Inbí p'oe-á wáyyéḏí sṷwägîʼ híwǫʼdi wíḏínmuupí, heḏihoʼ iwe dâyméenawónde woegîʼ namúníḏí.

5 Inbí ánshaa dínpeḏeemuuḏi heḏá in taʼgen namuuʼin dínyâapóeḏí dívíwänpit'aymáa. Indá diʼánshaapoʼ Yôesiví khuu ipiyeʼ dívíwänpiwhäyundeḏibo dikoḏit'owapáa-í.
6 Hewänbo in toʼwên Yôesiví khuu ipiyeʼ dívíwhäyundeʼindáho dihíhchąą i häąwí dínkw'ǫʼdiḏibo, heḏiho koḏit'owa waagiʼinbá ho dimuu.
7 Giʼâypuyä ihaydi häąwí wänbo wíʼâymaapí nää oepáa k'aydipiyeʼ, heḏi gichuu ihaydi wänbo-á nää oepáa k'aydi iweḏi häąbo wíʼâykhuwakhâymáapí.
8 Heḏiho koegîʼ-á awegîʼ-á gínkw'ǫʼdá gínkhâyʼąʼ gichanpúwíʼin híwǫʼ hay gínkw'ǫʼnin.
9 Hewänbo in toʼwên dikoḏit'owapáa-íʼin diwänpidaʼin dimuuʼindá yąʼḏâapíḏąʼ dívíkanhûuwíʼin dichanpoʼ, i häąwí didaʼi dâyhóníḏí. Inbí t'aywǫʼdi dínmúníʼiḏi wên phay ovâyk'ûʼ waabá dínpóe, heḏi iwe diwhêe. Indá díví'ánshaaʼanpíḏíboʼ i häąwí ovâywänpiwhąhkangít'óeʼi didaʼ, heḏi näʼi häąwíḏá áagépiyeʼ ovâywhąve-í heḏá peḏee iwe ovâytôení.
10 T'owa-á dâychąʼséegíḏí häąwí t'ąhkí híwǫʼpîʼḏąʼ dívítsiyeʼoʼ. Wáy wêndáhoʼ hânho dichąʼdaʼḏihoʼ inbí whąyu Yôesiví'piyeʼ dínmuu iweḏi dívíhânge'an, heḏiho wíʼbo báyéki dívípiwhąʼan.

Paul-di Timothy óetumakheʼan híwǫʼ iʼąmíḏí

11 Hewänbo Timothy, u-á Yôesi Táḏávîʼ unmuu, heḏiho näʼi híwǫʼpîʼ häąwí namuu iweḏi biyâatąąą-í. Shánkíḏí bikhąąą-í uví wówátsi taʼge mänhûuwíḏí heḏá háa Yôesi nadaʼ waagá úvíkanhûuwí, heḏá Yôesiví'piyá biwhąyuhûuwí, t'owa-á ovâyséegíhûuwí, biyąąąʼąmí tobá úkháamän wänboʼ, heḏá t'ayyaaʼi-á wíʼunmúnípí.
12 Wí ąąʼi háa wí tsąąʼiʼ ikhąąḏeʼ waabá u wáʼ kayʼindi bikhąąą-í híwǫʼ uví wówátsi mänhûuwíḏí. Yôesi Táḏáḏí wóetukánnan in wówátsi nahándepíʼin mänkéyíḏí, heḏi báyéki t'owaví páaḏépiyeʼbo untú Jesus-víʼpiyeʼ biwhäyundeʼin, heḏiho in wówátsi nahándepíʼin iweho bitsąąkêení.
13 Nää häąwí Yôesi Táḏáví páaḏépiyeʼbo wíyôení, i-á häąwí t'ąhkí nawówámuuʼiʼ nawówátsipąyiʼ, heḏá Christ Jesus-ví páaḏépiyeʼbo-á, iḏá Pontius Pilate in taʼgen óetuʼan Pilate-ví páaḏépiyeʼ nawin dihaydi. Kinnân úkhâyʼąʼ bitsiyeʼąmíʼin:
14 I tsontuu wóetuʼandiʼ nâaʼaʼginnamí, heḏânho uví wówátsi híwǫʼnindąʼ úmúní heḏá toʼwíḏí wänbo-á häąwí iʼgeḏá háʼto wônchąnú-í. Kin bikanhûuwí Naʼinbí Sedó Jesus Christ nawáyʼąą píhay.
15 Hąąḏiʼi thaa ideʼman dihaydiho Yôesi Táḏáḏí Christ óekeesogekhâymáa. Yôesi Táḏáḏáho namuu i naʼindi âyʼaʼginmąąníʼiʼ, ibá t'ąhkíví shánkí kay-á imáa, ibá-á shánkí natsonyiʼ t'ąhkí weʼgeʼin tsonnin dimuuʼinbíʼweḏi, heḏá ibá-á in kw'áye dimuuʼinbíʼweḏá shánkí kw'ayeʼi-á namuu.
16 Iḏąʼmân hąnhay wänbo háʼto nachúu-í, iḏąʼ wíʼbo nakohthayná diwá naʼän, näʼi ko-á hânho nakaydi tóebo háʼto ee nú' iwepiyeʼ ihąḏi-í. Toʼwíḏí wänbo wáymûu wänbo wíʼóemûʼpí, heḏá toʼwíḏí wänbo-á hąnhay wänbo-á háʼto ûnkoeḏí-í óemúníʼin. Yaho kw'áye âytegé-í heḏá hąąḏi wänbo-á naʼinbí tsondi-á gínmúní. Hamân.

In koḏit'owa dimuuʼin háa dínkhâyʼąʼ díví'ąmíʼin

17 In toʼwên koḏit'owa dimuuʼin báyéki nää oepáa k'aydiwi häąwí dínkw'ǫʼnin ovâytuʼâąmí wíḏíviyêngiʼâąmípíʼin, heḏá wíḏiʼâąnípí inbí chąʼdá häąwí t'ąhkí iʼgeḏá ovâykhągeʼnâamíʼin, gá inbí chąʼdáho hąąḏi nanân wänbo dínhąąníḏân. Hewänbo shánkí dínkhâyʼąʼ díví'whąyú-íʼin Yôesi Táḏáḏânho ovâykhągeʼnamíʼin. Iḏânho näʼi báyéki häąwí naʼin t'owa dímäʼ díhíhchannamíḏí.
18 Näʼin koḏit'owa dimuuʼin ovâytuʼâąmí híwǫʼgí dívíkanhûuwíʼin. Indá báyéki häąwí híwǫʼdi dínkw'ǫ, heḏiho dínkhâyʼąʼ báyéki híwǫʼdi-á díví'âąmíʼin, heḏá inbí häąwí iweḏá wíḏihäąkhâą-ípí, heḏá weʼgeʼin t'owa-áḏá dívíwiyé-í.
19 Kin dívíkanhondáho inbí híwǫʼdi tsiyekan dínmuuʼi-á wên kayʼin tepú waagiʼbá namúní inbí wówátsigîʼ, heḏi häąwí shánkí nachąʼmuuʼi dâyteʼkw'óeʼó waagibá díví'ąmí, gá handiḏi in koḏiʼnin wówátsi namúníʼin dâykéyíḏân.

I t'ąʼgi híʼ Paul-di Timothy ônta'nandiʼ

20-21 Timothy, häʼin háhkan Yôesi Táḏáḏí uví mange wônyoeʼannin nâaʼáyîngiʼąmí. In toʼwên Yôesi óeʼaʼginpí waa dívíhéeʼoʼin wíʼovâyt'óyaanípí. Inbí híʼ dínmuuʼi wíḏínchąʼmuupí. Heḏá in toʼwên háa dívíhéeʼoʼin ihaydąʼ dâyʼegóʼoʼin wänbo-á wíʼovâyt'óyaanípí. Indá diʼándeʼ häąwí dínhanginnáʼnin, hewänbo taʼgendi wíḏínhanginnáhpí. Wáy wên hąʼmin t'owa-á in taʼgen whąyu namuuʼin diweḏi dívíyâaʼan.
Yôesi Táḏáḏí iví séegísehkanä-áho wovâymąąní.

In Eeḏiʼin Tąʼnin Paul-di Timothy Ônta̧ʼnannin

1 Naa Paul-á Jesus Christ-ví t'ôekhuwaʼi-ân omuu, Yôesi Táḏá natsonpóeḏí ḳiʼbiʼ omúníʼin, heḏânho t'owa dovâyt'ôeʼą̨ąmíḏí Yôesi Táḏá iví tu̧u̧ imągiʼin toʼwên Christ Jesus-víʼpiyeʼ dívíwhą̈yundeʼindáho in wówátsi nahándepíʼin ovâymąąní.
2 Näʼin ta̧ʼnin naaḏi u̧ Timothy wînta̧ʼdoʼ, u̧-á naví ay waagibá wíchą̨ą heḏi wíséegí. Yôesi naʼinbí Táḏá-áḏí heḏá Naʼinbí Sedó Jesus Christ-áḏí séegísehkanä wóemąąní, heḏá uvíʼpiyeʼ nasehkanäpúwí, heḏá wóekhą̨ę̨ʼnamí ánshaaginpíḏíboʼ unchą̨ʼníḏí.

Timothy-víʼgeḏi Paul iʼánshaamáaḏí Yôesi Táḏá óeku̧ʼdaaʼoʼ

3 Naa Yôesi Táḏá dókúʼdaaʼoʼ, i-á namuu iví t'ôe dônkanmáaʼiʼ, heḏi dînhanginná pín taʼge haydi kin dáyʼoʼin, navî thehtáy pahpáʼin díví́ʼan waabá. I dókúʼdaaʼoʼ u̧ʼ unmuuḏi, khu̧u̧-á thaa-á u̧gîʼ dáyyûusuʼoḏi.
4 Naa hânho odaʼ wíyá wímúníʼin heḏânho ohíhchanpúwíḏí, uvi̧ʼgeḏi báyékí ánshaa dînpóya̧ʼdi háa bisíhtą̈ąʼin änwiye ihaydi.
5 Heḏi dáyʼánshaaʼoʼ háa Jesus-víʼpiyeʼ taʼgendi biwhą̈yundeʼin. Páaḏé uví saʼyâa Lois heḏáháʼ uví yíyá Eunice-á inbí píʼnä khóʼyé-á dänwhą̈yu̧, heḏá naa dînhanginná u̧-á wáʼ hanbá biwhą̈yundeʼ.

Paul-di Timothy óetu̧ʼan Yôesiví tu̧u̧ t'owa híwǫʼ ovâyt'ôeʼą̨míḏí

6 Heḏânkun u̧ wíʼánshaakannamí, naa uví p'óʼḏé dáymankʼûʼ ihaydi Yôesi Táḏáḏí wí hą̈ą̈wí wóeyôn mânʼą̨míḏí. Nää wíyá bipimąąní hą̈ʼi t'ôe híwǫʼ mânʼą̨ąmíḏí, páaḏé ihaydi bitsiyeʼo waagibá.
7 Yôesi Táḏáḏí naʼin khuwôedaʼ wíḏímągipí naʼinbí píʼnä khóʼyé, hewänbo kay-áho dímäʼ, heḏá díkhą̈ę̨ʼdo t'owa âyséegímáʼve-íḏí, heḏá hangintandá dímäʼ naʼinbí wówátsi híwǫʼ âyhûuwíḏí.
8 Heḏiho wíʼunwôedaʼípí Nanbí Sedó Jesus-víʼgeḏi t'owa ovâyt'ôeʼą̨míḏí, heḏá wíḏíwôedaʼípí tobá iví t'ôe dônʼoḏibo dípansóge wänboʼ, hewänbo shánkíḏí naa t'ôephaḏe iwe oʼän waagibá un wáʼ unkhâymúní mänt'ôephaḏé-íḏí Yôesi Táḏáví híwǫʼdi tu̧u̧ t'owa ovâyt'ôeʼą̨míḏí, heḏi Yôesi Táḏáḏáho kay wóemąąní kin biʼą̨míḏí.
9 Iḏânkunho naʼin dînʼaywon heḏá íviʼindą̨ʼ gimúníḏí dítu̧kánnan. Heḏi kin iʼan wên háawên íviʼannin namuuḏiḏą̨ʼbá yoe, hewänbo báyékí séegísehkanä imáaḏân. Hän̨ʼoebo waʼ hą̈ą̈wí nakhíʼyenpíḏíbo wíʼbo iʼánshaamągi kin iʼą̨míḏí, Christ Jesus-di dînkhâymáaʼin namuuḏi.
10 Heḏi nääho Yôesi Táḏáḏí näʼi séegísehkanä naʼin dînkeeyan Christ Jesus-á napówá ihaydi dînʼaywoenídí. Christ-dáho in chuwa namuuʼin naʼinbíʼweḏá dînyâaʼan, heḏá handiḏá dînkeekw'óḏi háḏíḏí Yôesi Táḏáví híwǫʼdi tu̧u̧ âywhą̈yundeḏi näʼin wówátsi nahándepíʼin âykéyíḏí.
11 Heḏi Yôesi Táḏáḏáho naa dísóge t'ôekhuwaʼi-á heḏá hąhkandi-á omúníḏí, iví híwǫʼdi tu̧u̧ ûnmuu i̧ʼgeḏi t'owa dovâyt'ôeʼą̨ąmíḏí.
12 Heḏi näʼi t'ôe dáyʼoʼi namuuḏi naa t'ôephaḏe iwe nää oʼän. Hewänbo tobáháa kin dînpoʼ wänbo wóʼwôedaʼpí, dînhanginnândi toʼwíví́ʼpiyeʼ naa dáywhą̈yundeʼin, heḏá híwǫʼdá dînhanginná i-á ûnkoeḏiʼin i hääwí iví mange dônyoeʼandiʼ dînʼą́yîngiʼą̨míḏí i t'ą̈ʼgi thaa napówá píhay.
13 Naaḏi wînthayyan háawin in taʼgen hąhkan namuuʼin, heḏiho u̧-á ǫ́khâyʼą̨ʼ näʼin hąhkan diwebá bitsą̨ąkêeníʼin. Heḏi kin biʼoḏi in whą̈yu̧-á in séegí-á Christ Jesus napą̈yiʼi nâahûuwí.
14 Näʼi híwǫʼdi hą̈ą̈wí Yôesi Táḏáḏí uví mange wônyoeʼandiʼ mänʼą́yîngihûuwí. I Yą̨ʼḏâaʼi P'oewą̨ąhą̨ą naʼinbí píʼnä khóʼyé gínthaaʼiḏáho wóekhą̈ę̨ʼnamí kin biʼą̨míḏí.

Wáy wêndi Paul óeyoeʼan hewänbo Onesiphorus-dá yoe

15 Ǫ́hanginná t'ą̈hkí in Asia nangewin t'owaḏi naa díyoeʼan, Phygelus-áḏí Hermogenes-áḏí indi wänbo díyoeʼan.
16 Naʼinbí Sedóvíʼpiyeʼ dáyyûusuʼoʼ in Onesiphorus-ví k'aygiʼinbíʼpiyeʼ nasehkanäpúwíḏí, iḏá naa hą̈yą̈nnanho díboʼaawówáʼan, heḏá tobá nää pan tewhá ee owhiʼän wänbo wíḏíwôedaʼpí.
17 Nawôedaʼíviʼweḏi nää Rome-piyeʼ naʼą̈ą̈, heḏi napówá ihayḏá iheʼyiḏibo naa dítu̧wą̈máa díshaa píhay.
18 Naa dáyyûusuʼoʼ owáy i t'ą̈ʼgi thaa napówá ihaydi Naʼinbí Sedó iviʼpiyeʼ nasehkanäpúwí. Ǫbo híwǫʼ ǫ́hanginná, oe Ephesus búuʼú iwe i-áḏí naa-áḏí gayiʼ ihaydi iḏi báyékí díkhą̈ę̨ʼnannin.

2

Timothy ûnkhây'ą̃' híwǫ̃' Yôesigî' it'ôe'ąmí'in

1 Naví ay, Christ Jesus-di iví séegísehkanä ûnmuu'in dímägi, heḏi nä'indibá wóekay'ąmí.
2 I hą̃ą̃wí naaḏi báyékí t'owa dovâyhą́'andi' unt'oe, heḏi nää nä'i unt'oe'ibá wây-á t'owa ovâyhą́hphaḏé-í, indá dínkhây'ą̃' hą̃ą̃ḏi wänbo t'ą̃hkí háa dínwǫ̃'nân waa dívíkanhûuwí'indá dimúní'in, heḏáhá' indá wá' dínkoeḏí-í wę́'ge'in t'owa-á ovâyhą́'ąmíḏí.
3 Ụ-á wí sundaḏo Jesus Christ-vî' waagi'bá unmuu, heḏiho naa dont'ôephaḏende waagibá ụ wá' ụ́khây'ą̃' unkhâymúní'in igî' mänt'ôephaḏé-íḏí.
4 Wí sundaḏo namuu'i-á wa'ḏi háa óeyôn waa i'oḏibo há'to iweḏi iyâa'ąmí i'ąmíḏí háa in sundaḏo dimuupí'in díví'o waagibá, gá iví p'ó'ḏéḏî' ihíhchannamí'in nada'ḏân.
5 Heḏá to'wí i'áḏâamáa'i-á háa ûnkhây'ą̃' waa i'áḏâa'opíḏá há'to hą̃ą̃wí in dit'anpo'in ovâymä'i' óemäänі.
6 Heḏá wí to'wí nava iwe báyékí it'ôe'andi-á ûnkhây'ą̃' i páaḏé'i namúní'in i hą̃ą̃wí napaa iweḏi ihónídí.
7 Híwǫ̃' bi'ánshaa'ąmí nä'i wítụmáa i'geḏi, heḏânho Na'inbí Sedóḏí híwǫ̃'di ka'powa wóemäänі hą̃ą̃wí t'ą̃hkí ụ́táy'i' unka'pówá-íḏí.
8 Jesus Christ-ví'geḏi bi'ánshaa'ąmí. I-á nachuu wänbo nawáywówápóe, i-á David-ví ây iweḏi'ibá namuu. Nä'i-ân namuu i híwǫ̃'di tụụ iví'geḏi t'owa dovâyt'ôe'o'.
9 Nä'i tụụbá namuuḏi t'ôephaḏe iwe o'ăn, heḏi wí yanäkíkandi waagibá nää pan tewhá iwe owhi'ăn, hewänbo Yôesi Táḏáví tụụ-á ûnkayḏi wí'ûnwhimuupí.
10 Tobá háa naa dînpo' wänbo dáyyą̃ą̃'o' in Yôesi Táḏáḏí ovâydę'mannin dimuu'in dovâykhą̃gę'namíḏí heḏânho in wá' Christ Jesus-di ovây'aywoeníḏí, heḏiho hänhay wänbo t'ą̃hkí sa'wǫ̃'dą' naná' diwe dithá-í.
11 Nä'i hí' nää otụ́ní'i-á ta'gendą' namuu: Christ-áḏí gichuuḏá i-áḏíbá wáy na'ăn diwebá giwówákwǫ'ní.
12 Ívít'ôephaḏeyą̃ą̃'andáho', i-áḏí wę́'ge gitsonyę̨ę̨ní. Hewänbo i wí'âytaapí gin gitụ́ḏáho', i wá' natụ́ní na'in wänbo-á wíḏítaapí'in.
13 Tobáháa na'in háa gínkhây'ą̃' waa wí'íví'anpí wänbo', i-áho hą̃ą̃ḏi wänbo t'ą̃hkí háa ûnkhây'ą̃' waa i'o', gá wí'ûnkoeḏipíḏân i'egó'ąmíḏí iví hí' natụ́'in.

Timothy in ta'gen namuu'in ihûuwí'in ûnkhây'ą̃', heḏi in ta'gen namuupí'indá iyoe'ąmí

14 Ụ-á ụ́khây'ą̃' in méesate'in t'owa nä'i hą̃ą̃wí wítụ'an ni'geḏi ovây'ánshaakannamí'in, heḏá Yôesi Táḏáví páaḏépiye' kay'indiḏá ovâytụ'ą̃ąmí tụụ i'geḏiḏą' wídívítụhänmá'veípí. Han dívítụhkanmáaḏáho' wídínchą̃'muupí, heḏi in to'wên dívít'óyande'inbí ánshaa-á ovâywänpipeḏee'o'.
15 Hą̃ą̃ḏi wänbo uví t'ôe ą́yîngiḏi män'ą̃ąmí heḏânho Yôesi Táḏá natụ́níḏí híwǫ̃' bi'annin, heḏá háa bi'o'in namuuḏi wí'unwôeda'ípí, heḏá Yôesi Táḏáví ta'gen tụụ ûnmuu'i t'owa ta'ge ovâyt'ôe'ą̃ąmí.
16 In t'owa Yôesi dây'a'ginpí waa dívíhée'o'inbí'weḏi heḏá to'wên inbí hí' dínchą̃'muupí'inbí'weḏi biyâa'ąmí. Ha'wâa'i hí'ḏí t'owa Yôesiví'weḏi shánkí ovâyyâa'o'.
17 Wí phée nawówą'pî' nawaḏedi'ḏá i khowa óehá'ḏą̃ndo waagibá, nä'in t'owaví hí'-áho t'ąmäpiye' dínwaḏeḏi', heḏi handiḏi t'owa ovâyhá'ḏą̃ndo'. Hymenaeus-áḏí Philetus-áḏí wên wíye senä' damuu in ha'wâa dívíhée'o'in diweḏi.
18 Indáho in ta'gen namuu'in diweḏi dänyâa'an. Kinnân datụ̂': Christ-ví'piye' ívíwhą̃yụ ihayḏiho giwáywówápóe waabá ho gínpóe, heḏiho owáy gichuu ihayḏáho na'inbí túu'ụ́ wígiwáywówápúwípí. Inbí tụụḏiho báyékí t'owa inbí whą̃yụ iweḏi ovâyyâakanhon.
19 Hewänbo Yôesi Táḏáví tụụ ûnmuu'i-áho wên kay'in tepú na'ingî' dînk'û' waagi'inbá namuu, heḏi iví tą'nin diwe kinnân ûntą'muu:
Na'inbí Sedó-áho ûnhanginná wé'in iví t'owa ûnmuu'in.
Heḏá kindá wá' natą'muu:
To'wên t'ą̃hkí ditụ̂'nin Na'inbí Sedóví'in dimuu'indáho dívít'aywǫ̃'kanwóyí'ní'in dínkhây'ą̃'.
20 Wí koḏit'owa namuu'iví tewhá ee wí są̃'ą́wé ûnsaa óeḏoḏi háa kwą̃' ts'ą̃'iḏi napa'andi', heḏi nä'i są̃'ą́wé-áho i hą̃ą̃wí shánkí híwǫ̃'di namuu'i' óesaa'igî' namuu. Hewänbo wá' wíyá są̃'ą́wé-áho phéḏá nap'oḏá napa'andi' nasaa, heḏi i-áho i wą̃hphaḏe híwǫ̃' namuupî' hą̃ą̃wí óesaa-íǵî'-á namuu.
21 Hą̃ą̃wí yą̃'ḏâapî' namuu'iví'weḏi ívíyâa'andá, handiḏi i są̃'ą́wé hą̃ą̃wí híwǫ̃'di óesandi waagi'bá gimúní, heḏá Na'inbí Sedóví'indáho ta'gendá gipúwí, heḏi iḏiho wí t'ôe dímäänі igî' ívi'ąmíḏí, hangî' ívíkhây'oḏi, heḏi nä'i t'ôe dímä'i-á híwǫ̃' ívi'ąmí.
22 Nä'i híwǫ̃'pî' taachan wáy wên e'nûn dâymáa'iví'weḏi óyâa'an. Shánkíḏí bikhą̃ą̃-í uví wówátsi ta'ge mänhûuwíḏí, heḏá Yôesiví'piye' biwhą̃yụ'bé-íḏí, heḏá t'owa-á

ovâyséegíhûuwídí, hedá indádá tsąągínpídíbo-á untháa-ídí. Kin biʼandá in toʼwên yąʼdâaʼin inbí píʼnä khóʼyé dimuudi Yôesiviʼpiyeʼ díviyûusukanmáaʼin waagiʼinbá unmúní.
23 T'owa ánshaapíʼin dimuuʼin hedá hąąwí wänbo wídínhanginnáhpíʼin dimuuʼindá dívítuhkandodi wíʼovâyt'óyaanípí. Haʼwâaʼi híʼ dâypiyemáaʼin dimuuʼindá wíʼnä táye díviwänpit'ayyaaʼoʼ.
24 Hebo toʼwên Naʼinbí Sedógîʼ dívít'ôeʼoʼindá wídínkhâyʼąhpí t'aytuhkannin dimúníʼin, hewänbo shánkídí t'ąhkí t'owa-ádí híwǫʼnin dimúní, hedá híwǫʼnin hąhkannindá boʼatąʼindá dimúní.
25 Dínkhâyʼąʼ in toʼwên Yôesiví híʼ ônséegíʼopíʼin ovâythayyąmíʼin piháa díviʼoʼin, hewänbo kin ovâythayyodi t'ayginpídíboʼ ovâyhéeʼâąmí, hedi maʼdânho Yôesi Tádádí ovâykhągeʼnamí inbí t'aywǫʼdi dâyyoeʼąmídí, hedânho in taʼgen namuuʼin dihąhpúwídí,
26 hedi kindidáho inbí hangintan dâywáykéyí, hedá Penísendiviʼwedáho díviyâaʼąmí. Idá wên phay ovâyk'ûʼ waagibá iʼandi iwe diwhêe, hediho iví pan waagiʼinbá dipóedí háa natú waa ho díviʼoʼ.

3

Háa napúwíʼin i t'ąʼgi thaa napowaʼąʼ ihaydi

1 Naa odaʼ näʼin wítukankhâymáaʼin úhanginnáníʼin: I t'ąʼgi thaa napowaʼąʼ ihaydi báyékí kâyʼin napuwagít'óe.
2 T'owa-áho wíʼbo dívípiséegíkhâymáa hedá inbí chąʼ niʼgedidąʼ díviʼánshaakhâymáa. Indá dívíyêngikhâymáa, kw'áye-á dívípitegekhâymáa, t'owa-á t'ąmägi-á ovâytukankhâymáa, inbí yíyáʼindá tádáʼindá wíʼovâyʼaʼgeenípí, kúʼdaa-á wídívímäänípí, Yôesiví hąąwí-á wíʼônʼaʼgeenípí.
3 Inbí k'aygiʼin wänbo wíʼovâyséegí-ípí, hąądi wänbo t'ąhkí díviyąʼbe-íʼin didáʼí, piʼwên t'owavíʼgedá yanäkí-á dihíʼyêęní, háa diwänpichąą waagá díviíkhâymáa, háaʼwänbo dimúní, hedá i híwǫʼdi hąąwí namuuʼi-á dâyt'áy-í,
4 inbí k'emaʼindá inbí maatu t'owaʼindá näʼinbí hänmin dínmuuʼinbí mangá ovâykáaní, díviʼánshaaʼanpídíbo hąąwí t'ąhkí díviíkhâymáa, dívípiphúu-í, Yôesi Tádá dâyséegímáʼveíviʼwedi indąʼbá dívípihíhchannamíʼindá didáʼí,
5 indáho Yôesiviʼnäpiyeʼ dimuu waabá díviíkanhûuwí, hewänbo háawin iví kay ûnmuu wänbo wídínhanginnánípí. Haʼwâaʼin t'owaviʼwedi biyâatąą-í.
6 Wáy wên haʼwâaʼin inbí hôeyó wóegé tewhá eeye dits'úyąʼ, wáy kwiyąʼ ánshaapíʼin dimuuʼin dithaa eeye, kwiyąʼ báyékí t'aywǫʼdi dâymáaʼin hedá t'ąmägîʼ híwǫʼpîʼ taachandi ovâykaygimáaʼin, hedi näʼin kiʼmin kwiyąʼ in dihôeyóʼindá díviísóʼdínde inbí hąhkan ovâywhąyuʼąmídí inbíʼnäpiyeʼ ovâymáʼídí.
7 Näʼin kwiyąʼdidá in hôeyóʼin hąhkannin ovâyt'óyandedi hąądi wänbo t'ąhkí wíyá shánkí didaʼ dihąhpúwíʼin, hewänbo háʼto in taʼgen namuuʼin dihąhpúwí.
8 Hąʼmin hąhkannindá in taʼgen namuuʼin dâyyoegiʼoʼ, hänʼoe Jannes-ádí Jambres-ádí Moses-ví híʼ dänyoegiʼan waabá. Näʼin hąhkanninbí ánshaa yąʼdâapîʼdąʼ dínmuudi inbí whąyu Yôesiviʼpiyeho wídínchąʼmuupí.
9 Hewänbo háa díviíkanhon waa háʼto híwǫʼ dínpúwí. Iwebo nakeepúwí ánshaapíʼin dimuuʼin, in wíye senäʼ Jannes-ádí Jambres-ádí dänpóe waagibá.

Timothy in taʼgen namuuʼin ûnhanginnândi híwǫʼ ikanhûuwí

10 Hewänbo udá áyîngidi ho naa dímûʼ háa dáykanhon waa, hediho úhanginná hąąwí in t'owa dovâyhąʼoʼiʼ, hedá háa naví wówátsi donhon waagidá, hedá hąąwí ipiyeʼ dáykhąądeʼindá, hedá háa dáywhąyundeʼindá, hedá háa dáyboʼatąʼoʼindá, hedá háa t'owa dovâyséegíʼindá, hedá háa dáyyąąʼoʼindá.
11 Hedá dímûʼ háa t'owadi naví whąyu dînmuudi díyanäkíʼannindá, hedá háa indi dít'ôephadekannannindá. I búuʼú Antioch-á Iconium-dá hedá Lystra-á eeye kin naa dînpóe. Hebo tobá díyanäkíʼan wänboʼ, Naʼinbí Sedódí näʼi hąąwí t'ąhkí iwedi dînʼaywon.
12 Hedá toʼwên t'ąhkí didaʼin inbí wówátsi dâyhûuwíʼin Yôesi Tádá óehíhchanmäänídí, in wáʼ Christ Jesus-víʼin dimuudibo ovâyyanäkíkankhâymáa.
13 Hedi näʼin yąʼdâapíʼin t'owa dimuuʼindá hedá in t'owa dâyhôeyóhąʼoʼindáho shánkí p'ändíkíʼinho dipuwagít'óe. Näʼindá wây-á t'owa-á in taʼgen namuuʼin diwedá ovâyyâakankhâymáa, hedá in wáʼ in taʼgen namuu iwedibá díviípiyâakankhâymáa.
14 Hewänbo u-á úhanginná toʼwídí wóehąʼannin. hediho téęgí t'aagi háa unhąhpóeʼin diwe hedá háa biwhąyundeʼin diwá bitsąąkêení.
15 Híyąąʼi unmuu ihaydi waabo näʼi tąʼkan Yôesi Tádáviʼwedi naʼąąʼiʼ úhanginná, hedi näʼi tąʼkan namuuʼidibá wóehąʼoʼ háa Christ Jesus-víʼpiyeʼ biwhąyundedi wônʼaywoeníʼin.
16 Hąąwí t'ąhkí Yôesi Tádáví tąʼnin diwe natąʼmuuʼi-á i Yąʼdâaʼi P'oewąąhąąviʼwedi naʼąądidąʼ namuu, hediho báyékí nachąʼmuu díkhągeʼnamídí in taʼgen namuuʼin

gihąhpúwíḏí, heḏá háa híwǫ́ʔpîʔ íví'oʔin dînthayyąmíḏá, heḏá in taʔgeʔin p'ôe namúníʔin dînkeeyąmíḏá, heḏá háa iʔge ívíhûuwíʔin díhą́ʔąmíḏá.
17 Heḏiho näʔin hąhkan gihąḏího naʔin Yôesi Táḏágîʔ ívít'ôeʔo'indáho hąąwí t'ąhkí gíntáyʔiʔ âymáa heḏânho híwǫ́ʔ igîʔ ívít'ôeʔąmíḏí, heḏi hangîʔ wíyá hąąbo wígínteʔḏée-ípí.

4

1-2 Yôesi Táḏáví páaḏépiyeʔ heḏá Naʔinbí Sedó Jesus Christ-ví páaḏépiyá wítụmáa kinnân biʔąmíḏí: Yôesiví tụụ t'owa ovâytụụphaḏé-í heḏá hąąḏi nanân wänbo unkhâymúní kin biʔąmíḏí. Híwǫ́ʔpí in t'owa díví'oḏá ovâythayyąmí, heḏi ovâytụʔąąmí haʔwâa wíḏíví'âąmípíʔin, hewänbo i híwǫ́ʔdi namuuʔiḏąʔ díví́kanhûuwí. Hąąḏi waa kin ovâyhą́ʔoḏi indáḏí bibo'atą́ʔâąmí. Nä'i kin wâytụmáa gá Naʔinbí Sedó Jesus-di t'ąhkí t'owa ovâykeekw'ôeníḏân háa híwǫ́ʔ háa híwǫ́ʔpí díví'annin, in diwówáyiʔindá in ho dichuuʔindáḏí, heḏi kin ikhâymáa owáy nawáypówáḏí nap'oʔḏéḏîʔsogeḏee ihayḏi.
3 Heḏiho nää ụ́khâyʔą́ʔ Yôesi Táḏáví tụụ t'owa ovâyt'ôeʔâąmí'in, gá wáy wí thaa nanáʔ diwáho in t'owa in taʔgen hąhkan namuuʔin háʔto dit'óyandáʔí, hewänbo shánkíḏí báyékí hôeyóʔin hąhkannin ovâytụwąkhâymáa, heḏi díví́wänpihíhchannamíḏí didáʔí näʔin hąhkannindi ovâytụʔâąmí'in hąąwí dit'oedaʔiḏąʔ.
4 Heḏá in taʔgen namuuʔin wíḏit'óe-ípíḏí díví'oyephohtiḏikhâymáa, hewänbo i híʔ taʔgen namuupîʔ pehtsiye waagiʔbá namuuʔiʔ dit'óe-íḏí díví'oyephohkhuukhâymáa.
5 Hewänbo ụ-á ụ́khâyʔą́ʔ taʔgeḏąʔ bíʔánshaaʔąmí'in, heḏá mänt'ôephaḏendeḏá biyąąʔąmí, heḏá t'ąmäpiyeʔ unyę́ęní Yôesiví híwǫ́ʔdi tụụ in t'owa ovâyt'ôeʔâąmíḏí, heḏá in t'ôe Yôesiḏi wóeyônnin híwǫ́ʔdá bikanhûuwí.
6 Näʔi hąąwí wítụʔan gá nääho Yôesigîʔ naví ûnp'oe donts'anchaʔkhâymáaḏân, naví wówátsi dáypąkhâymáa, ihayḏiho naná nää oepáa k'ayḏiḏi dáyyâaʔąmíḏí.
7 Wí tsąąʔi háa wí ąąʔi hânho isóʔḏínde waagibá naa wáʔ dáysóʔḏêe Yôesiví híwǫ́ʔdi t'ôe dônʔąmíḏí, heḏá háa díyôn waagá dônbowa, heḏá i hąąwí ívíwhąyundeʔi-á dóʔą́yîngiʔan.
8 Heḏiho in toʔwên díví'ąąḏeḏi páaḏé dipówáʔin wí hąąwí dit'anpoʔ waabá, naa wáʔ hąąwí naagîʔ dînteʔkw'óḏiʔiʔ donkekhâymáa, gá naví wówátsi taʔge donhondân. Naʔinbí Sedó Jesus-á namuu i toʔwí t'owa taʔge ovâytụkankhâymáaʔi háa híwǫ́ʔ háa híwǫ́ʔpí díví'annin, heḏi iḏáho näʔi dînteʔkw'óḏiʔi naa dímąąní, hewänbo naaḏąʔbá yoe, in wę́ʔgeʔin t'owa pín taʔge hayḏi óetsíkhaʔmáaʔin naváyʔąą-íḏí, innân waʔ hanbá ovâymąąní.

Wên t'owavíʔgeḏi Paul itąʔnan

9 Bisóʔḏêe-í hanwaapíḏíbo naví'piyeʔ unʔąą-íḏí.
10 Demas-diḏáho díyoeʔan, i-á näʔi oepáa k'ayḏiwi hąąwí shánkí iséegíḏíhoʔ, heḏiho oe Thessalonica búuʔúpiyeʔ namää. Crescens-á oe Galatia nangepiyá namää, heḏá Titus-á oe Dalmatia nangepiyá.
11 Nää-á Luke-dąʔmân naa-áḏí naʔän. Mark-á nâamáʔí, i-á ûnkoeḏi naví t'ôe iwe díkhągeʔnamí'in.
12 Tychicus-á oe Ephesus búuʔúpiyeʔ dósan.
13 Heḏi unʔąḏi naví k'éwéʔin aa oe Troas búuʔú Carpus-ví'we donyoeʔannin dînmáʔí, heḏá naví taʔdi-á wáʔ dînmáʔí, hewänbo shánkíḏá i púye eeḏi natąʔmuuʔi tąʔdi-á.
14 Alexander i kwąk'uḏi ihąąwípaʔiḏá naa báyékí díyanąkí'an, heḏiho i híwǫ́ʔpîʔ díʔandi namuuḏi Naʔinbí Sedóḏáho báyékí óetuchąnukhâymáa.
15 Ụ-áho hąʔi senbí'weḏi oʔą́yîngiʔan, i-á naʔinbí hí'ʔ t'aygiḏi iyoegiʔandi.
16 Páaḏé naa dítụyóʔdiwekándí naa wí'bo dáyʔaywoeníḏí dáyhéeʔan dihayḏi tóebo wí'iwínúpí naa díkhągeʔnamíḏí. T'ąhkíḏíbo díyoeʔan. Naa odaʔ Yôesiḏi ovâyʔowóyé-í'in tobá han díví'an wänboʔ.
17 Hewänbo Naʔinbí Sedó-á naa-áḏí nayiḏi iḏân díkhągeʔnan, heḏá in kay-á dímągi t'ąhkí iví tụụ t'owa dovâyt'ôeʔąmíḏí, heḏiho t'ąhkí in Huḏíyo dimuupí'in iwe diyiʔin dit'oe. Heḏi Yôesiḏi naa dînʔaywon, wí toʔwí wí khänbí wąą iweḏi óewhahkêʔ waabá naa díʔan.
18 Heḏi Naʔinbí Sedóḏáho t'ąhkí i híwǫ́ʔpîʔ t'owaḏi díkhâymáaʔin didaʔ iweḏi díwhahkéyí, heḏá iḏá oe makówá wáy i natsonnän diwepiyeʔ bahpíbo díhûuwí. Hänhay wänbo t'ąhkí t'owa dínkhâyʔą́ʔ kw'áayébo' óemáʔve-í'in. Hamân.

Wí sengitụụ namuuʔiʔ

19 Priscilla-á Aquila-á ovänsengitụʔâąmí, heḏá in Onesiphorus-ví k'aygiwindá wáʔ.
20 Erastus-á oe Corinth búuʔúbo iwóyí́ʔ, heḏi Trophimus-á nahayḏi oe Miletus búuʔú iwá dóyoeʔan.
21 Bisóʔḏêe-í waʔḏi nateʔnúpóepíḏíboʔ unpówá-íḏí. Eubulus-dá wóesengitụʔan, heḏá Pudens-dá Linus-dá, Claudia-ḏá, heḏá t'ąhkí in wę́ʔgeʔin tí'ûuwin páaḏéʔindá inbí sengitụụ wônsan.
22 Naʔinbí Sedó Jesus uví pí'nä khóʔyé mänmáʔve-í, heḏá iví séegísehkanä-á wóemąąní.

In Tạʼnin Paul-di Titus Ônta̱ʼnannin

1 Naa Paul omuuʼi năʼin tạʼnin dótạʼdoʼ. Naa Yôesi Tá̱dáví t'ôeʼi he̱dá Jesus Christ-ví
t'ôekhuwaʼi-á omuu. Naa dísan in toʼwên Yôesi Tá̱dá̱dí ovâydẹʼmanninbíʼpiyeʼ, he̱dânho
dovâykhä̱gẹʼnamídí shánkí iviʼpiyeʼ dívíwhä̱yụ́-ídí, he̱dá in taʼgendá dovâyhá̱ʼạmídá,
he̱dânho háa Yôesi nadaʼ waagi inbí wówátsi dâyhûuwídí.
2 In wówátsi nahándepíʼin gínʼä̱ʼin âytsíkhaʼmáa âykéyídí. Yôesi-á wíʼihôeyóʼopí, he̱di
hăn̓oebo iví tụụ imägi kịʼmin wówátsi dímäänídí,
3 he̱di híwọ́ʼ naná̱ʼ dihaydi ịʼge̱di díhanginʼânnan. Yôesi naʼinbí aywondidi naa díyôn he̱dá
dísóge năʼi tụụ t'owa dovâytụụphade̱-ídí.
4 Naadi ụ Titus wîntạʼdoʼ, ụ-á naví taʼgendi ay waagibá wíchạạ, naa dáywhä̱yundeʼibá
ụ wáʼ biwhä̱yunde̱di. Yôesi i Tá̱dá-á̱dí he̱dá Christ Jesus naʼinbí aywondi-á̱dí séegísehkanä
wóemäänі he̱dá wóekhä̱gẹʼnamí ánshaaginpíd̲íboʼ unchạʼní̱dí.

Háa Titus oe Crete p'oyâadi iʼạmí waa

5 Naadi oe Crete p'oyâadi iwe wíyoeʼan he̱dânho hä̱ä̱wí iwe waʼdi natáyʼi biʼạmí̱dí, he̱dá
méesateʼin tsonnin t'ä̱hkí búuʼú eeye ovâykw'ôení̱dá. Kinnân hêe wítụʼan:
6 Wí méesateʼi tsondi-á ûnkhâyʼä̱ʼ wí sen toʼwí̱dí wänbo wí t'aywọ́ʼdi wíʼônsháa-ípîʼ
namúníʼin. I-á ûnkhâyʼä̱ʼ wîʼ kwee-ädídạʼ nakhóhtsạạchạʼníʼin, he̱dá iví ây-á whä̱yụʼindạʼ
dimúní, he̱dá năʼin âyvị́ʼge̱di t'owa wídítúnípí háa diwänpidaʼ waagi díviʼoʼin he̱dihá̱a
t'óyanpíʼin dimuuʼin.
7 Wí méesateʼi tsondidá Yôesiví t'ôe ônʼá̱yînmáa, he̱dânho otú waa ûnkhâyʼä̱ʼ wí sen
toʼwídí wänbo wí t'aywọ́ʼdi wänbo wíʼônsháa-ípîʼ namúníʼin. I-á wínaʼä̱ạnípí idạʼmân in
taʼgen imáaʼin, he̱dá wesebo wínat'ayyaapúyạʼbe-ípí, he̱dá sụwä̱toʼiʼ háa tsạạtoʼiʼ háa
nachä̱ʼhạʼt'aaʼiʼ namúníʼin wíʼûnkhâyʼä̱hpí.
8 Shánkídí ûnkhâyʼä̱ʼ iví k'aygidi nat'owaséegít'ôeníʼin, i yä̱ʼdâaʼi namuuʼi-á iséegí-í, hang-
intạʼdi-á namúní, iví wówátsi-á taʼge ihûuwí, hä̱ä̱wí Yôesi natsonpóeʼi-á hä̱ä̱di waa iʼä̱ạmí,
he̱dá áyîngidi iví wówátsi ihûuwíʼin ûnkhâyʼä̱ʼ.
9 Yôesiví híʼ whä̱yụwọ́ʼdi ûnmuu, he̱diho i méesateʼi tsondi-á háa nahä̱hpóe waa năʼi híʼ
ipiyeʼ iwhä̱yụhûuwí, he̱dânho in wẹ́ʼgeʼin t'owa ovâykhä̱gẹʼnamídí năʼin taʼgen hä̱hkan
dipiyeʼ shánkí dívíwhä̱yụ́-ídí, he̱dá in toʼwên năʼin hä̱hkan dâyséegíʼanpíʼindá piháa
diʼánshaamuu kin ovâythayyạmí.
10 Han i méesateʼi tsondi ikanhûuwí gá báyékí t'owa-á t'óyandaʼpíʼindạʼ dimuudân, he̱di
inbí híʼ-á wídínchä̱ʼmuupí, he̱di inbí híʼdí wây-á t'owa-á piháa ovâyʼánshaakandoʼ. In Hudíyo
dimuuʼin shánkí wänbo hạʼmin dimuu.
11 Nakhâyʼä̱ʼ năʼi kịʼbi híʼ âyʼahkhâa-íʼin, gá hä̱ä̱wí dínkhâyʼä̱hpîʼ dâyhá̱ʼoʼdân hôeyódí
dâywänpichä̱ʼt'aaníd̲í, he̱diho báyékí tá̱dá̱ʼindá yíyá̱ʼindá inbí ây wóegé ovâypedeeʼoʼ.
12 Wí Crete-wi sen wänboʼ, i-á inbí khuu ịʼge̱di itumakheʼoʼiʼ namuuʼi natú, “In Crete-win
hä̱ä̱di wänbo t'ä̱hkí dihôeyó, khän t'ayyaaʼin waagiʼinbá dimuu, bâaʼin de̱ʼdeʼin dimuu.”
13 Năʼin inbí̱ʼge̱di natú̱ʼindá taʼgen namuu. He̱diho ụ-á ú̱khâyʼä̱ʼ kaygiʼdi
ovâytumakheʼạmíʼin he̱dânho inbí whä̱yụ Yôesiví̱ʼpiyeʼ taʼge dínmúníd̲í,
14 he̱dá wídâyt'óyaanípíd̲í in Hudíyoví pehtsiye-á̱dí he̱dá i tsontụụ in t'owa in taʼgen namuu
iwe̱di díviyâaʼannin dâypipaaʼi-á̱dí.
15 In toʼwên yä̱ʼdâaʼin dimuuʼingîʼ hä̱ä̱wí t'ä̱hkí híwọ́ʼdi namuu, hewänbo in yä̱ʼdâapíʼin
dimuuʼin he̱dá wídíviwhä̱yundepíʼingîʼ-á hä̱ä̱bo híwọ́ʼdi wídínmuupí. Năʼinbí ánshaa wänbo
yä̱ʼdâapîʼ dínmuudi wídínhanginnáhpí wéʼi wí híwọ́ʼdi namuu, wéʼi wí híwọ́ʼpîʼ namuuʼindá.
16 Yôesi dâytaa gin ditû̱ʼ, hewänbo háa dívíkanhon waagidi nakeepoʼ taʼgendi wídâytaapíʼin.
Daháa díviʼoʼ, wídiʼaʼginhá̱hpí, he̱dá hä̱ä̱wí híwọ́ʼdi namuu wänbo díviʼạmíʼin wídínkoe̱dipí.

2

In taʼgen hä̱hkan namuuʼin

1 Hewänbo uvíʼwân ú̱k'óe t'owa ovâyhá̱ʼamídí háa inbí wówátsi dâyhûuwíʼin, in taʼgen
namuuʼin díviwhä̱yụmäʼ dihaydi.
2 Saydôe ovâyhá̱ʼạmí wídisụwä̱t'ôenípídí, he̱dá híwọ́ʼdá inbí wówátsi-á dâyhûuwídí
he̱dânho t'owadi ovâyʼaʼgeenídí. Ovâyhá̱ʼạmí hanginta̱ʼnin dimúníd̲í, he̱dá in taʼgendi
whä̱yụ-á̱dí séegí-á̱dí dâymáʼve-ídí, he̱dá tobáháa napoʼ wänbo díviyä̱ä̱ʼạmídí.
3 He̱dá kweeyôe-á wáʼ ovâyhá̱ʼạmí háa inbí wówátsi dâyhon waagidi dâykeeyạmídí
Yôesi dâyʼaʼginhonnin. Wây-á t'owaviʼge̱di yanäkíwọ́ʼ wídíviʼmáʼve-ípí, he̱dá sụwä̱toʼin
wídimúnípí. Indá dínkhâyʼä̱ʼ hä̱ä̱wí híwọ́ʼdi namuuʼi dâyhá̱ʼạmíʼin,

4 heḏânho in shánkí ts'ąąmin kwiyą̈ʔ ovâyyéye-íḏí inbí senäʔdáḏí inbí ây-áḏí
dâyséegíhûuwíḏí,
5 heḏá hangintąʔnindá dimúní, yą̈ʔḏâaʔin wówátsi-á dâyhûuwí, inbí k'aygi-á híwǫ̨ʔdá
dâyʔáyîngiʔąmí, diséegít'ôení, heḏá inbí senäʔdá dâyʔaʔginnamí. Han dívį́ʔoḏi toʔwí wänbo
háʔto ûnkoeḏí-í híwǫ̨ʔpí ihéeʔąmíḏí Yôesiví tu̱u̱ i̱ʔgeḏi.
6 Hanwaagibá in senäʔ shánkí ts'ąąmin dimuuʔin kaygi̱ʔdi ovâyhą̨ʔamí hangintąʔnin
dimúníḏí.
7 T'ą̈hkí u̱ biʔoʔi híwǫ̨ʔdąʔ biʔâąmí, heḏi handiḏi näʔin shánkí ts'ąąmin dimuuʔindi
wóemůndeḏi u̱ḏi ovâykeeyąmí háa indá dínkhâyʔą̈ʔ dívį́ʔâąmíʔin. Ovâyhą̨ʔoḏi in taʔgendąʔbá
bihéeʔąmí, heḏá ovâykeeyąmí pín taʔge haydi biwhą̈yundeʔin.
8 Uví hį́ʔ taʔgeʔiḏąʔ úmúní heḏânho tóebo wį́ʔûnkoeḏí-ípíḏí wóetu̱u̱súuʔąmíḏí. Handiḏi toʔwí
uvį́ʔnäpiyeʔ namuupį́ʔ nawôedaʔpúwí, hą̈ą̈wí wänbo híwǫ̨ʔpį́ʔ wį́ʔishaaḏepíḏí naʔinbį́ʔgeḏi
natú̱níḏí.
9 In pant'ôeʔin dimuuʔin ovâytu̱ʔâąmí inbí tsonninbí tu̱u̱ dâyt'óyaaní, heḏá i t'ôe dâyʔoʔiḏi
inbí tsonnin ovâyhíhchannamí, heḏá wáʔ wíḏívítu̱whännâamípí,
10 heḏá wíḏívísąʔmâamípí. Shánkíḏí dâykeeyąmí sąhtoʔindá hôeyóʔindá wíḏimuupį́ʔin,
heḏânho háa inbí wówátsi dâyhon waagiḏi nakeepúwíḏí i hą̈ą̈wí Yôesi naʔinbí aywon-
div̨ʔgeḏi âyhą̨ʔandiʔ saʔwǫ̨ʔdi namuuʔin.
11 Yôesi Táḏáḏí iví séegísehkanä naʔin dînkeeyan, heḏi näʔi séegísehkanä-á ûnkoeḏi t'ą̈hkí
t'owa ovâyʔaywoeníḏí.
12 Heḏi iví séegísehkanä iweḏi gihą̨hpóe näʔi aʔginhą̨hpí hą̈ą̈wí Yôesivį́ʔpiyeʔ ívį́ʔoʔįʔ
âyyoeʔąmíḏí, heḏá i híwǫ̨ʔpí hą̈ą̈wí in t'owa Yôesi dâytaapį́ʔin kayʔindi dikandaʔi-á
âyyoegiʔąmí, heḏi nää oepáa k'aydi naʔinbí wówátsi taʔgá heḏá hangintąʔdiḏá âyhûuwí, háa
Yôesi nadaʔ waa.
13 Heḏi gitsíkha i hą̈ą̈wí híwǫ̨ʔdi Yôesiḏi dípą̈gít'óeʔįʔ, heḏi kinnân namúní: Jesus Christ
nakeepúwí iví saʔwǫ̨ʔdi kohthay wóegé, i-á i hayʔi Yôesi-á heḏá i dînʔaywondi-á namuu.
14 I-á naʔingį̂ʔ ipimą̈gi naʔinbí t'aywǫ̨ʔdi iweḏi díma̱ʔp'ą̈ḏi-íḏí heḏá näʔi t'aywǫ̨ʔdi
dînyâaʔąmíḏá, heḏânho taʔgendi iví t'owa gimúníḏí, heḏi pín taʔge haydi gidaʔíḏí híwǫ̨ʔdąʔ
ívíkanhûuwíḏí.
15 Näʔi hą̈ą̈wí i̱ʔgeḏi t'owa ovâyhéeʔąmí. Kaygi̱ʔdi ovâytu̱ʔâąmí háa dívį́ʔâąmį́ʔin, heḏá in
toʔwên híwǫ̨ʔpí dívíkanhonnin ovâytaʔgep'óegésaaní. U̱-á ú̱k'óe kin biʔąmíḏí, heḏânho toʔwí
wänbo wį́ʔûnkoeḏipíḏí wóeʔaʔginhą̨nú-íḏí.

3

Háa Titus-di in Jesus-vį́ʔpiyeʔ dívíwhą̈yundeʔin ovâyhą̨ʔąmí waa

1 Ihayḏąʔ in t'owa ovâyʔánshaakannâamí t'ą̈hkí in nangeʔin tsonkhuu dâymáaʔinbí
khómapho̱ʔ dívíkw'ôení. Dínkhâyʔą̈ʔ diʔaʔgint'ôenį́ʔin, heḏá dikhâymúní hą̈ą̈wí t'ą̈hkí híwǫ̨ʔdi
namuuʔįʔ dívį́ʔâąmíḏí.
2 Ovâytu̱ʔâąmí wây-á toʔwênbį́ʔgeḏi yanäkí wíḏívíhį́ʔmáʔve-ípí, heḏá wíḏívítu̱hkanmáʔve-
ípí. Shánkíḏí ûnp'oe kháapį́ʔin dimúní heḏá t'ą̈hkí t'owa-áḏí aʔgindibo dívíhûuwí.
3 Gínkhâyʔą̈ʔ kin waagi ívíʔâąmį́ʔin, gá wáymûu naʔin wáʔ hangintąhpį́ʔin gimúʔdeḏân,
heḏá t'óyanpį́ʔindá gimuuwän, in taʔgen namuu iweḏi gihângepóewän, háa naʔinbí túuʔú
iwe gichąą waagiḏąʔ ívį́ʔoḏi wį́ʔbo ívípihíhchanmäḏi näʔi híwǫ̨ʔpį́ʔ hą̈ą̈wíḏí naʔin dípanhógi
waa gínpóe, naʔinbí wówátsi-á t'ą̈hkí yą̈ʔḏâapíḏąʔ ívį́ʔowän, gíthúut'óewän, wây-á t'owaḏá
dít'aywän heḏi naʔindi wáʔ indá âyt'aywän.
4 Hewänbo Yôesi naʔinbí aywondiḏá dînkeeyan i-á t'owa-áḏí híwǫ̨ʔdi namuuʔin heḏá
inbį́ʔpiyeʔ séegí-á imáaʔindá,
5 heḏiho dînʔaywon, hewänbo naʔin híwǫ̨ʔdi hą̈ą̈wí ívíʔannin namuuḏá yoe, iví sehkanä
ûnmuuḏân dînʔaywon. Díʔowíḏiḏi waagibá wówátsi ts'ąąmin dímągi, heḏá i Yą̈ʔḏâaʔi
P'oewąąhâąḏá ts'ąąmin waagiʔinbá dípaa.
6 Jesus Christ naʔinbí aywondi naʔingį̂ʔ iʔannin namuuḏi, Yôesi Táḏáḏí i Yą̈ʔḏâaʔi
P'oewąąhâąḏ bayékí dímągi.
7 Hediho Yôesi Táḏá iví séegísehkanä ûnmuuḏi díchąąmáa t'aywǫ̨ʔdi wį́ʔâymáapí waagi,
heḏiho in wówátsi nahándepį́ʔin gitsíkhaʔin âykéyí.
8 Näʔi otú̱ʔi-á taʔgen namuu, heḏi odaʔ u̱ḏi in t'owa ihayḏąʔ i̱ʔgeḏi ovâyhį́ʔmáʔve-į́ʔin,
heḏânho in Yôesivį́ʔpiyeʔ ho dívíwhą̈yundeʔin hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí híwǫ̨ʔdąʔ dívį́ʔâąmí.

Näʔi otú̱ʔi-á híwǫ̨ʔdiḏąʔ namuu, heḏá in t'owa t'ą̈hká ovâykhą̈geʔdoʔ.

9 Hewänbo in toʔwên hangintạhpí tsika dívítsikaʔmáaʔin wíʔovâyt'óyaanípí, hedạ́ toʔwên
inbí thehtáy pahpáʔinbí khạ́wạ̄ ị̄ʔgedị̄ ihaydạʔ dívíhéeʔoʔindá, * hedạ́ toʔwên Moses-
ví tsontụụ ị̄ʔgedị̄ dívíwänpitụhkandoʔindá. Kị̄ʔbi híʔdạ́ tóebo wíʔóekhäge̱ʔdopí hedị̄
wínachäʔmuupí.
10 Wí toʔwí piháa iwhäyundedị̄ nat'owawiyet'óeʔi namuuʔiʔ undádạ́í nayidạ́ nâatụʔạmí han
wíʔiʔạmípí, hedị̄ natáydạ́ wíyá hanbá nâatụʔạmí, hedị̄ it'óyanpídạ́ nâayoegiʔạmí.
11 Ʊ̄hanginná wí toʔwí kị̄ʔbi namuuʔi-á t'aywǫ́ʔtoʔidạʔ namuuʔin hedạ́ in taʔgeʔin p'ôe ị̄ʔgá
wínamänpí. I-á wíʔbo ûnpihanginná híwǫ́ʔpí ikanhonnin.

I t'ạ̄ʔgi híʔ Paul-di Titus ônta̱ʔnandiʔ

12 Háa Artemis háa Tychicus uvíʔpiyeʔ dósankhâymáa, hedị̄ owáy wéʔi wí napówá ihaydạ́,
bisóʔdê-í oe Nicopolis búuʔú díyay-ídí. Naa dáyʔánshaamägi nää teʔnú iwebo dáywóyị̄ʔnídí.
13 Zenas i sen i tsontụụ itaaʔi namuuʔi-á hedạ́ Apollos-á wáypiyeʔ damän. Bisóʔdê-í
ovänkhäge̱ʔnamídí hedânho häạ̄wí wänbo wídäntâynípídí.
14 Naʔinbí t'owa dínkhâyʔạ̄ʔ dihạ́hpúwíʔin híwǫ́ʔdạʔ häạ̄di wänbo t'ạ̄hkí dívíkanhûuwídí,
hedânho in toʔwên häạ̄wí díntáyʔin ovâykhäge̱ʔnamídí. Han díviʔopídạ́ inbí wówátsi
wídínchäʔpúwípí.
15 In näwe naa-ádí dikw'ǫ́ʔnindi inbí sengitụụ wônsan. Ụdạ́ in toʔwên Christ-víʔpiyeʔ
dívíwhäyundedị̄ naʔin díséegíʔin ovâysengitụʔạ̄ạ̄mí. Yôesi Tádáví séegísehkanä t'ạ̄hkídíbo
bînmáʔve-í.

* **3:9** Námúʔdí i thaykangîʔ híʔ 1 Timothy 1:4 iwe nata̱ʔmuuʔiʔ.

In Tąʾnin Paul-di Philemon Ôntąʾnannin

1 Naa Paul omuuʾiʾ opannän Christ Jesus-gîʾ dáyt'ôeʾoḏi. Naa-áḏí heḏá naʾinbí tíʾûu
pháaḏéʾi Timothy-áḏí ṵ Philemon wîntąʾdoʾ, ṵ-á naʾinbí tíʾûu wíséegíʾi heḏá naʾinbí t'ôe iwe
díkhäge̱ʾdoʾi-á unmuu.
2 Heḏá in méesateʾin t'owa uví k'aygi díví́wę́ʾgeʾoʾin wáʾ äntąʾdoʾ, heḏá naʾinbí tíʾûu
Apphia-á, heḏá Archippus-á, i-á wí sundaḏo naʾinbí hânge nawindi díkhäge̱ʾnamíḏí
waagiʾbá namuu.
3 Yôesi naʾinbí Táḏáḏá heḏá Naʾinbí Sedó Jesus Christ-dá inbí séegísehkanä wovâymäänî
heḏá wovâykhäge̱ʾnamí ánshaaginpíḏíboʾ íkwǫʾníḏí.

Philemon-bí séegí ûnmuu i̱ʾgeḏi ôntąʾdoʾ

4 Philemon, häädi wänbo wînyûusuʾan ginhay Yôesi igîʾ dáyt'ôemáaʾi dókṷʾdaaʾoʾ,
5 dînhanginpóeḏí uví whäyṵ Naʾinbí Sedó Jesus-víʾpiyeʾ ṷ́muu i̱ʾgeḏi, heḏá wáʾ
dînhanginpóe Yôesi Táḏáví t'owa t'ąhkí ṵḏi ovâyséegíʾin.
6 Ṵ-áḏí naa-áḏí handąʾ änwhäyunde̱ʾ, heḏi naa dáyyûusuʾoʾ näʾin whäyṵ gänmuuʾindi
wóekhäge̱ʾnamíḏí shánkí wänbo ṷ́hanginnáníḏí t'ąhkí i híwǫʾdi häąwí änmáaʾiʾ Christ wę́ʾge
gamuuḏi.
7 Naví tíʾûu pháaḏéʾiʾ, ṵḏi Yôesi Táḏáví t'owa inbí píʾnä khóʾyé ovâyhíhchannan, heḏiho uví
séegí mänmáaʾiḏi naa wáʾ díhíhchannan, heḏá báyékí díkhäge̱ʾnan sen waa oʾą̨níḏí.

Paul-di Philemon óedaaʾan Onesimus óeséegíkéyíḏí

8-9 Heḏiho wíʾnä táye änséegíhondi häąwí biʾąmíḏí wídaʾkhâymáa. Tobá Christ-di dînk'ûʾ
wänbo thayʾeeḏi wíyôeníḏí háa ṷ́khâyʾą̨ʾ biʾąmíʾin, wên tsontṵṵ wímäänívíʾweḏi naaḏi
wíwänpidaʾkhâymáa. Wíʾṷ́ʾóḏe-ípí naa Paul sedó omuuʾin, heḏá Jesus Christ-vîʾ omuuḏihoʾ
opannän.
10 Wí häąwí Onesimus-gîʾ mânʾąmíḏí kaygiʾdi wídaʾmáa. I-á naví eʾnú waagiʾbá dînmuu,
naa waʾ nää opannän dihaydibo iví táḏá waagiʾbá opóeḏí.
11 Tobá i-á pháaḏéḏí ṵgîʾ ṷ́chą̈ʾpóepí wänboʾ, nää-áho wi̱ʾgíndígîʾ ṵgîʾ-áḏí naagîʾ-áḏí
gänchą̈ʾpóe. *
12 Nää-á i uvíʾpiyeʾ dówáysankhâymáa, heḏi báyékí dóseegíḏí naví pín wáʾ i-áḏíbá ihon
waagibá ochanpoʾ.
13 Yôesi Táḏáví híwǫʾdi tṵṵ t'owa dovâyt'ôeʾoʾin namuuḏi nää waʾḏi opannändí naa
odaʾwän Onesimus näwe naa-áḏí dówóyi̱ʾníʾin, heḏânho iḏi uvíʾgeḏi naa díkhäge̱ʾnamí.
14 Hewänbo naa wóʾdaʾpí uví pąpíḏíbo dówóyi̱ʾníʾin. Naa wóʾdaʾpí wíkaygiʾąmíʾin häąwí
híwǫʾdi biʾąmíḏí, shánkíḏí odaʾ ṵ wíʾbo kin biʾąmíʾin.
15 Maʾḏi Onesimus uvíʾweḏi wí hây tąhkíḏąʾ nawiyeḏee heḏânho uvíʾpiyeʾ nawáymu-íḏí
heḏá ṵ-áḏíbá häąḏi wänbo t'ąhkí nachąʾníḏí.
16 Pháaḏéḏí pan namuu, hewänbo nää-á pan wínamuupí, nää-á wí panbí shánkí hayʾi
namuu, nää-á naʾinbí tíʾûu pháaḏéʾi gänpóe änséegíhûuwígîʾ. Heḏiho naaḏi hânho dóséegí,
hewänbo ṵḏá shánká nâaséegíhûuwí, t'owa namuuḏi heḏá nää-á Naʾinbí Sedó Jesus-vîʾ
namuuḏá.
17 Heḏi ṵ-áḏí naa-áḏí wę́ʾge änt'ôeʾo waagibá unchąąḏáhoʾ, Onesimus náséegíkeʾ naa
díséegíkéyí waagibá.
18 Heḏi uvíʾpiyeʾ it'aywǫʾnandáhoʾ, háa uvíʾpiyeʾ häąwí naphaamuuḏáhoʾ, naa
díphahsaaní.
19 Näbâa naabo näʾi híʾ dótąʾkankhâymáa: “Naa Paul omuuʾiḏi wíwáʾâa-í.” Hewänbo nää
wóʾdaʾpí wíʾánshaakannamíʾin, ṵ-á uví wówátsi-ân naa unphaamuuʾin.
20 Tíʾûu pháaḏéʾiʾ, Naʾinbí Sedó Jesus-áḏí wę́ʾge gamuu, heḏiho odaʾ ṵḏá näʾi híwǫʾdi
häąwí wídaaʾandiʾ naa dînʾąmíʾin. Handiḏi Christ-víʾin gamuuḏi naví píʾnä khóʾyé naa
díhíhchannamí.
21 Näʾin tąʾnin wîntąʾdoʾ dînhanginnândi i häąwí odaʾpóeʾi nâaʾaʾginkhâymáaʾin, heḏi
shánkí wänbo häąwí wáʾ nâakhâymáa.

Wí sengitṵṵ namuuʾiʾ

22 Heḏi nää waʾḏi wíyá häąwí wídaaʾąmí: Ti wí íve dînkhâyʾąmí dáywhonwóyi̱ʾníḏí? Undi
dînyûusuʾoḏiho naa ochąą hanwaapíḏíbo Yôesi Táḏáḏí díwáypunmäänîʾin unbíwepiyeʾ.
23 Epaphras-di iví sengitṵṵ wônsan, i-á wáʾ Christ Jesus-gîʾ it'ôemáaḏíbo naa-áḏíbá na-
pannän.

---

* **1:11** In khąwą̨ Onesimus-á natṵʾdaʾ “Toʾwí nachą̈ʾmuuʾiʾ” gin.

24 Heḏá Mark-á, Aristarchus-á, Demas-á, heḏá Luke-á naa-áḏí wę́ʔge dívít'ôemáaʔindi wáʔ
wóesengitṵʔan.
25 Naʔinbí Sedó Jesus Christ-ví séegísehkanä unbí píʔnä khóʔyé mänmáʔve-í.

In Tą̨ʼnin James Itą̨ʼnannin

1 Naa James omuu, Yôesi Tą́d̲áví t'ôeʼi he̲d̲á Jesus Christ i shánkí natsonyiʼivíʼ-á. Naad̲i un
tą̈ʼd̲i wêegeʼin Israel t'owa t'ą̈mäpiye íwad̲ekw'ǫ́ʼnin wâysengitu̱tą̨ʼdoʼ.

T'ôephad̲e-á d̲í he̲d̲á whą̈yu̱-á d̲í i̱ʼge̲d̲i itą̨ʼdoʼ

2 Tíʼûuwin páad̲éʼin, hânho bíhíhchanpuwave tobáháa bînt'ôephad̲ende wänboʼ,
3 gá únhanginnândân unbí whą̈yu̱ wovâytayinde̲d̲á shánkí íyą̈ą̈kanhą́hpúwíʼin.
4 Hewänbo hą̈ą̈d̲i wänbo t'ą̈hkí úvíyą̈ą̈ʼą̨mí taʼgendi íkweesenpáa-íd̲í, he̲d̲ânho wíyá hą̈ą̈wí
wänbo wíʼúnteʼd̲ee-ípí ki̱ʼmin ímúníd̲í.
5 Hed̲i wénä wí wänbo un diwed̲i ûnhanginnáhpíd̲í háa kin iʼą̨míʼin, i-á ûnkhâyʼą̈ʼ
Yôesiviʼpiyeʼ iyûusuʼą̨míʼin, hed̲iho in hangintan óemäänî ûnhanginnánid̲í. Naʼinbí Sedó Yôesi
khą̨ą̨gipí t'owa t'ą̈hkí báyékí hą̈ą̈wí napäyiʼ, hed̲i wíʼovâyt'eʼyopí didaʼpóed̲í.
6 Hewänbo bîndaaʼandi, pín taʼge hayd̲i úvíwhą̈yu̱-í wovâymäänîʼin. Wíʼúvíʼáyîngimäänípí
háa wovâymäänîʼin háa wovâymäänípíʼin. Wí toʼwí pín taʼge hayd̲i iwhą̈yundepîʼ-á wí p'oe
oepiyá nääpiyá wą̨ą̨d̲i óechą̈numáaʼi waagiʼbá namuu.
7-8 Wí toʼwí ki̱ʼbi namuuʼiví ánshaa wíʼûntaʼgemuupí, hed̲i tobá hą̈ą̈wí iʼan wänbo híwǫ́ʼ
wíʼiʼą̨hkée-ípí. Hed̲iho i-á wíʼûnkhâyʼą̈hpí naʼą̨ąníʼin hą̈ą̈wí nadaʼpóeʼi Naʼinbí Sedó Yôesid̲i
óemäänîʼin.

To-an taʼgendi kod̲it'owa namuu?

9 Wí toʼwí Jesus-víʼpiyeʼ iwhą̈yundeʼi namuuʼi sehkanäwǫ́ʼgí wówátsi thaa ihondá
ûnkhâyʼą̈ʼ nahíhchanpúwíʼin, gá Yôesi Tą́d̲ą́d̲í kw'áye óesógeḏân.
10 Hed̲á wí toʼwí Jesus-víʼpiyeʼ iwhą̈yundeʼi kod̲it'owa namuuʼi-á wáʼ ûnkhâyʼą̈ʼ
nahíhchanpúwíʼin Yôesi Tą́d̲ą́d̲í áagépiyeʼ óesóged̲i, gá in kod̲it'owa dimuuʼindá hą̈ą̈ ahkónu
i̱ʼgewi póviʼây nasaaʼi waagibá dihą̨ą̨ní d̲ân.
11 I than napeed̲i natsą́wą̈póe ihayd̲i, i táa t'ą̈hkí óet'awendeʼ, he̲d̲á i póvi-á t'ą̈hká
nathanände̲d̲á wíyá saʼwǫ́ʼdi wínamuupí. Wí toʼwí kod̲it'owa namuuʼi-á wáʼ hanbá ûnpoʼ.
Waʼd̲i wíyá shánkí chą̈ʼ it'ande̲d̲ibo nahą̨ą̨ní.

Híwǫ́ʼdi-á híwǫ́ʼpîʼ-á, wą̈hą̈ą̈dan naʼą̈ʼ?

12 Wí toʼwí óetayindeʼiʼ it'ôephad̲eyą̈ą̈ʼandi-á nahíhchanpúwí, gá híwǫ́ʼ iví tayi̱ʼ diwed̲i
napee ihayd̲i wówátsi nahándepíʼin ûntsą̨ą̨whihked̲ée-í, wí ą̈ą̈ʼi páad̲é napówáʼi hą̈ą̈wí
híwǫ́ʼdi ikénde waagibá. Yôesi Táa iví tu̱u̱ imägi kin ovâykhâymáaʼin in toʼwêndi
óesé̱egíʼingíʼin.
13 Hewänbo wí toʼwí óetayindeʼ ihayd̲i wên t'aywǫ́ʼnin nakandaʼd̲á wíʼûnkhâyʼą̈hpí Yôesi
Tą́d̲á ônchą̈nú-íʼin. Hą̈ą̈wí yą̈ʼd̲âapîʼ namuuʼi háʼto ûnkoed̲í-í Yôesi Tą́d̲á óekannamíd̲í
nat'aywǫ́ʼkandáʼ-íd̲í, hed̲i Yôesi Tą́d̲ą́d̲í wänbo-á toʼwí wänbo wíʼóet'aywǫ́ʼdikanyómäʼpí.
14 Hewänbo wí toʼwí hą̈ą̈wí hânho nadaʼd̲ibo t'aywǫ́ʼdiwe itóe'ó ikéyíd̲í.
15 Hed̲i iví píʼnä khóʼyé nat'aywǫ́ʼkandaʼd̲i, iwed̲i t'aywǫ́ʼdiho napu̱yą̈, he̲d̲á shánkí
wänbo wíyá it'aywǫ́ʼdod̲i pe̲d̲ee iwe napóyą̨ʼ.
16 Hed̲ânho naví tíʼûuwin páad̲éʼin wâyséegíʼin, piháa wíʼúvíʼánshaamáʼve-ípí nä̈ʼi hą̈ą̈wí
i̱ʼged̲i. Yôesid̲á wíd̲ítu̱máapí git'aywǫ́ʼdikandáʼ-íd̲í.
17 Hą̈ą̈wí t'ą̈hkí híwǫ́ʼdi namuuʼi dímägiʼi-ád̲í, he̲d̲á hą̈ą̈wí taʼgendi yą̈ʼd̲âaʼid̲aʼ namuuʼi
dînmáyą̈ʼdád̲í, makówád̲í gínpóyą̨ʼ. Yôesi Tą́d̲á t'ą̈hkí i kohthay oe makówá nasaaʼi ikhíyé,
hed̲i nä̈ʼi kohthay-á háa nakeet'óe waagi naʼegópoʼ he̲d̲á dâyʼóhkhu̱u̱ʼoʼ, hewänbo Yôesi-á
wínaʼegópoʼpí.
18 I-ân napidaʼd̲i wówátsi ts'ą̨ąmin dímägi, iví taʼgen tu̱u̱ ûnmuuʼi ívíwhą̈yu̱ ihayd̲i. Kin
iʼan he̲d̲ânho t'ą̈hkí ts'ą̨ąbi hą̈ą̈wí ipakhâymáa iwed̲i naʼindá in páad̲éʼin ts'ą̨ąmin gimuuʼin
waagiʼinbá gipúwíd̲í.

Háa Yôesid̲i naʼin dítu̱máa waa wígiwänpid̲at'óe-ípí, hewänbo ívíʼą̨mí-á

19 Naví tíʼûuwin páad̲éʼin wâyséegíʼin, nä̈ʼi hą̈ą̈wí wâytu̱ʼandiʼ únhanginnânhoʼ. Hed̲ânho
hą̈ą̈d̲i waa íkhâymúní Yôesiví tu̱u̱ úvít'óyaaníd̲í. Wíʼúvíwóʼonnamípí úvíhéeʼą̨míd̲í, hed̲i hą̈ą̈wí
hí̱ʼíndid̲ibo wíʼít'ayyaapúyą̨ʼbé-ípí.
20 Git'ayyáapóed̲á Yôesiví tu̱u̱ wíʼâyʼaʼgindopí, hed̲iho i hą̈ą̈wí i natû̱ʼ híwǫ́ʼdi namuuʼin
wíʼâyʼopí.
21 Hed̲iho t'ą̈hkí i híwǫ́ʼpîʼ namuuʼiʼ úvíkanmáaʼi bînyoeʼą̨mí, he̲d̲á nä̈ʼi báyékí híwǫ́ʼdi
namuupîʼ unbí píʼnä khóʼyé únkw'ǫ́ʼdi-á bînyâaʼą̨mí. Yêngipíd̲íbo Yôesiví tu̱u̱ bînkéyí. Nä̈ʼi
tu̱u̱-á unbí píʼnä khóʼyé únsoge̲d̲ee wí koʼyi waabá, hed̲i nasôed̲i in kay imáa unbí hą̨ą
wovâyʼaywoeníd̲í.

22 Hewänbo iví tụụ bîn'a'ginnamí, wí'íwänpit'óe-ípí. Yôesiví tụụ ít'oedi hewänbo í'ándedi
wí'únkhây'ähpí háa natụ́ waa úví'ạmí'in, unbí ánshaa-á piháa únmuu.
23 Wí to'wí Yôesi Tádáví tụụ nat'oedi hewänbo i'a'gindopídá, i-á wí to'wí waagi'bá namuu
ip'oetsíwhayedi iví ts'ay háa ûnchạạ waa imúnde'i',
24 hewänbo tobá ipimû' wänbo', i p'oetsíwhaye namuu iwedi iyâa'an dihaydi, wesebo'
ûn'ódénde' háa ûnchạạ waagi.
25 Hewänbo wí to'wí Yôesi Tádáví tsontụụ híwọ́' ônt'óyandedi, hedi wí'ûn'ódẹ'pí háa
nat'oe'in, hewänbo háa Yôesidi óetụ'o waagi i'odi, t'ähkí iví tsiyekan diwe nahíhchanpúwí.
Nä'i tsontụụ-á t'ähkí híwọ́'didạ' namuu, hedi t'owa ovâyma'p'ädínde' inbí t'aywọ́'di iwedi.
26 Wí to'wí na'ándedi Yôesi óe'a'ginmä'in, hewänbo hähsó'yó'i namuudá, wí'bo ip-
ihôeyó'o', hedi iví tsiyekandá háagî' wänbo wí'ûnchä'muupí.
27 Hewänbo wí to'wídí Yôesi na'inbí Tádá ta'gendi óe'a'ginmä'i-á kinnân ikhâymáa: In
to'wên yíyápí'indá tádápí'indá dimuu'in hedá in kwiyä' inbí senä' dínchuu'in dimuu'indá
idi ovâypụwäkhâymáa ovâykhägẹ'namídí inbí t'ôephade iwedi ovâyyâa'ạmídí, hedá wá'
ipi'ạ́yîngi'ạmí hedânho nä'i yä'dâapíkan in t'owa Yôesi Tádá dâytaapí'in díví'o'i namuu'idi
wí'óepedee'ạmípídí.

2

Wígínkhây'ähpí git'owayoegit'ôení'in

1 Tí'ûuwin páadé'in, Na'inbí Sedó Jesus Christ i shánkí hay'iví'piye' úvíwhäyunde'. Hediho
wáy wên t'owa shánkí híwọ́' wívînmá've-ípí in wẹ́'ge'inbí'wedi.
2 Ma'di kinbáho namúní: Wíye senä' unbí méesate ee dats'tûndi, i wî' namantomuu óedodi
napa'annin, sa'wọ́'dá na'aamuu, hedi i wî'-á sehkanäwọ́'dá na'aamuu,
3 hedi ma'di i shánkí sa'wọ́'di na'aamuu'i bîn'a'gindi bîntụmáa, "Hä'i shánkí híwọ́'di
púwédé eedi ósoge," hewänbo i sen híwọ́' na'aamuupî'-á bîntụmáa, "Owáy hângedibo ówínú,
háa naví ân nú'bo ósoge,"
4 hedáho kin úví'odá nakeepo' íchanpo'in wí sen shánkí híwọ́'di namuu'in i wî'ví'wedi,
hedânho unbí ánshaa híwọ́'pí únmuudibo t'owavî'gedi úví'ánshaamä' háawin dimuu'in.
5 Bít'óyanbe naví tí'ûuwin páadé'in wâyséegí'in, Yôesi Tádádí in t'owa ovâydẹ'man
in wẹ́'ge'in t'owadi ovâytụmáa'in sehkanäwọ́' diwówáyi'in dimuu'in, hewänbo shánkí
kodit'owa waagi'inbá dimuu pí'nä khó'yé inbí whäyụ Jesus-ví'piye dínmuudi. Yôesi Tádá
iví tụụ imägi in to'wêndi óeséegí'in i-ádíbá oe makówá dikwọ'ní.
6 I sehkanäwọ́' nawówáyi'i namuu'i-á bînháawaagimáa. Hewänbo ti wí'únhanginnáhpí'an
in kodit'owa dimuu'indidânho wovâyt'äämáa, hedá wovâytụyó'diwekáyä'.
7 Christ-ví khạ́wä ûn'a'ginmuu, hedi t'owadi in Christ-ví'in ímuu gin wovâykhạ́yä'de',
hewänbo in kodit'owa dimuu'indidá iví khạ́wä-á ôn'a'ginhạ́núnde'.
8 Nä'in tsontụụ Yôesiví tạ'nin diwe nak'óe'in in shánkí'in namuu:
Un úvípiséegí waabá, to'wên t'ähkí bînséegíhûuwí.
Hedi nä'in tsontụụ bîn'a'gindodáho', híwọ́' úvíkanhon.
9 Hewänbo wáy wên t'owadạ' in wẹ́'ge'inbí shánkí híwọ́' bînmáadá, handidi úvít'aywọ́'do',
hedi Yôesi Táadí t'aywọ́'kannin wovâyshaa, gá iví tsontụụ ûnmuu'in bîn'a'ginhạ́núndedân.
10 Wí to'wí wên wéhpí'indạ' Yôesiví tsontụụ ûnmuu'in i'a'ginnanpídá, tobá i wẹ́'ge'i tsontụụ
i'a'gindo wänbo', hanbá namuu t'ähkí tsontụụ i'a'ginhạ́nú waabá.
11 Kinho namuu: Yôesi Tádá natụ́,
Wíyá to'wíví kwiyó-ádí háa sedó-ádí wí'úvíwhọhkwomá've-ípí.
Hedá Yôesi Tádábá natụ́,
Wívînt'owat'ạhạ́nu'bé-ípí.
Hedânho tobá wíyá to'wíví kwiyó-ádí háa sedó-ádí wí'úvíwhọhkwomáapí wänbo', wí to'wí
bînhaydi Yôesiví tsontụụ t'ähkí bîn'a'ginhạ́nú waagibá úví'an.
12 Yôesi Tádádí dítụkankhâymáa háa híwọ́' ây'a'ginnin háa ây'a'ginpí'in iví tsontụụ, nä'i
tsontụụ-á ûnkoedi na'inbí t'aywọ́'di iwedi díma'p'ädi-ídí. Hedânho úví'ạ́yîngi'ạmí háa
ítû'indá úví'o'indá.
13 Nää-á t'owaví'piye' na'in gisehkanäpóepídí, owáy i thaa Yôesi Tádádí t'owa háa híwọ́'
háa híwọ́'pí díví'annin ovâykeekw'ódi ihaydi, i-á wá' na'inbí'piye' wínasehkanäpuwagít'óepí;
hewänbo gisehkanäpóedáho', há'to dítuchą̈nú-í.

Na'inbí whäyụ-ádí hedá na'inbí tsiyekandádí

14 Naví tí'ûuwin páadé'in, tobá wí to'wí natû' wänbo in whäyụ Jesus-ví'piye' imáa'in,
wây-á t'owa idi híwọ́' wí'ovây'ohpídáho', ti nä'i to'wíví hí' ûnchä'muu? Ti Yôesi Tádádí
ôn'aywoení wí to'wí ki'min whäyụ ûnmuudibo'? Yoe, há'to'.
15-16 Gá kinnân: Ma'di wí sen háa wí kwee Jesus-ví'piye' iwhäyunde'i koegî-á awegî'-
á ûntáy, hedi bînwänpitụmáa, "Sengidi ópûn, Na'inbí Sedó Yôesidânho wóekhägẹ'namí uví

awegî'-ádí koegî'-ádí mänhónídí." Kin úví'odi hebo undi wí'bo i hääwí ûntáy'i wívînmähpídá, unbí tuu háagî' wänbo wí'únchä'muupí.

17 Hediho whäyudą' bînmáadí hewänbo wây-á t'owagî' híwǫ' wívîn'ohpídí, unbí whäyu-á wí'únchä'muupí.

18 Hewänbo ma'di wí to'wí natúní, "Wáy wên t'owa in whäyudą' dâymáa, híwǫ'di tsiyekandá yoe, hedá wây-á wêndá híwǫ'di tsiyekandą' dâymáa, whäyu-á yoe." Hewänbo to'wí kin natúdáho naadi dótu'ąąmí, "Wí'úkoedipí dînkeeyamí'in Jesus-ví'piye' biwhäyunde'in hiwǫ'gí hääwí bikanhonpídí, hewänbo naadá wînkeeyamí naa dáywhäyunde'in i híwǫ'gí hääwí dáy'o'idibo'."

19 Untú' wí'dą' Yôesi na'ǎn gin biwhäyunde'. Híwǫ' namuu ha'wâa biwhäyundedi, hewänbo in yä'dâapí'in p'oewąąhąą wänbo wá' hanbá díviwhäyunde', hebo híwǫ' díví'ąąmíví'wedi diwänpithąthąpo' dikhuwôeda'di.

20 U ánshaapî' unmuu'i', naadi wítu'anpí'an, tobáháa Christ-ví'piye' biwhäyunde wänbo', híwǫ'gí hääwí bikanhonpídá uví whäyu-á wí'úchä'muupí. Ti wíyá wînthaykw'ôení'in unda'?

21 Ti wí'ú'ánshaapí'an, na'inbí hehääwi thehtáy pahpâa Abraham nakhâymuuwän iví ay Isaac ipihéyídí i antâa k'éwé, háa Yôesi Tádádí óeyôn waagi. Gá kin nakhâymuudânho', Yôesi Tádádí óechąą t'aywǫ'di wí'imáapí waagi.

22 Úhanginná háa ûnpóe'in. Yôesiví'piye' iwhäyu, hedá wá' háa Yôesi natsonpóe waa i'an. Hediho háa Yôesi natsonpóe waagi i'andibo' ikeeyan ta'gendi Yôesiví'piye' iwhäyunde'in,

23 hediho iwedi nathaypóe háa Yôesiví tą'nin diwe Abraham-bí'gedi natą'muu waa, kinnân:

Abraham-di Yôesi Tádáví hí' ônwhäyu,
hedi iví whäyu ûnmuudi Yôesi Tádádí óechąą t'aywǫ'di wí'imáapí waagi,
hedá Yôesiví k'ema ûnmuu kin óetu'an.

24 Hediho únhanginná Yôesi Tádádí wí to'wí óechąąmáa t'aywǫ'di wí'imáapí waagi iví híwǫ'di tsiyekandi iwhäyukeeyodi, in whäyu imáa'in nawänpitúdídą'bá yoe.

25 Hedi hanbá ûnpóe nä'i kwee Rahab wänbo', i-á senä'bí'piye' ikuˇp'áy'é'i namuu. Hebo tobá ha'bi namuu wänbo', in wíye Hudíyo senä' kaadi dapówá'in i búu'ú dǎnmúnídí ovǎnkhägę'nan, hedi wây-á pi'wên p'óegé i'gedi dawáymu-í kin ovǎntu'an hedânho in búu'úwin t'owadi wí'ovǎnhéyípídí. Hedáho kin ovǎnkhägę'nandibo Yôesi Tádádí Rahab óechąą t'aywǫ'di wí'imáapí waagi.

26 Wí to'wí iví túu'údí i p'oewąąhąą ûnpeedá chu'i namuu. Hedi hanbá namuu wí to'wí iwhäyunde'i hewänbo híwǫ'gí hääwí wí'i'opídí. Iví whäyu-á chu'in waagi'inbá ûnmuu.

3

Na'inbí hän ni'gedi James itą'nan

1 Tí'ûuwin páadé'in, báyékí un diwedi wí'únkhây'ąhpí ída'í'in hąhkannin íkwodee-í'in Yôesiví tuu in t'owa ovâyhą'amídí, gá gínhanginnândân Yôesidi na'in hąhkannin gimuu'in háa íví'o'in shánkí áyîngidi dînmúní'in in wę'ge'in t'owa háa díví'o'inbí'wedi.

2 T'ąhkídíbo hąyǎn wänbo piháa íví'o'. Wí to'wí piháa natuhpi'-á t'ąhkí yä'dâa'i namuu, i-á iví wówátsi t'ąhkí itsonmáa.

3 In kwääyêe âysówhi'opí'an, hedânho háa gida' waa díví'ąmídí. Handidi inbí túu'ú t'ąhkí âybéede'.

4 Bí'ánshaa'an wá' wí p'oe iwe nayi'i kophênbay i'gedi. Tobáháa gáhäyú'i namuu wänbo', hedá wí wąą kay'idi óesayhúya' wänbo-á, i to'wí isanhondi' wên phéphá'ay híyää'indą' tí'ûupiye' nachą'nin namuu'indidibo hanginpí ibéede' háa nada' waa.

5 Hedi hanbá namuu na'inbí hän. Tobáháa na'inbí túu'ú eedi in hän híyää'indą' namuu wänbo', báyékí ívíyêngihée'o', hääwí t'ąhkí gihą waabá.

Wí te'k'ayâa iwe nakoye'di nakop'í'áa waabá napúwí, tobá páadé ihaydi i phaa híyää'i namuu wänbo'.

6 Hedi hanbá na'inbí hän gínmuu wí phaa waagibá. I phaa oe péyégé nakw'ǫ'didá na'inbí hän dînphaa'o' waagibá gínpo', hedi wí phaa waagibá na'inbí händibá na'inbí wówátsi t'ąhkí dînpedee'o'. Báyékí híwǫ'pî' na'inbí hän diwedi gínpi', hedi wíyá hääwídí wänbo na'inbí túu'ú iwe gínkw'ǫ'didi yä'dâapí'in wídípa'pí in händi dí'o waagi.

7 T'owa ho dâysahąnú hedá nää wa' dâysahąnúnde' t'ąmägí'in animâa dimúní'in, tsídé hääwêndá, pääyu hääwêndá, hedá mâap'oe iwe dívíkohsaymáa'in dimuu'indá.

8 Hewänbo to'wí wänbo wí'ûnkoedipí iví hän isahąnú-ídí. Na'inbí händá nä'i yä'dâapî' tuu wínahí'wóyí'di'pí, hedá whǎnpûuví só'p'oe waagi'báda napi'den.

9 Naʾinbí händi naʾinbí Táḏá Yôesivi̱ʾgeḏi híwǫʾgí ívíhéeʾoʾ, hewänbo naʾinbí händibá t'owavi̱ʾgeḏá híwǫʾpîʾ namúníʾi-á ívíhéeʾoʾ, tobá Yôesiḏi in t'owa i namuu waagibá ovâykhíyé wänboʾ.
10 Heḏi kindiḏi näʾin sóphogeḏá wi̱ʾgíndí híwǫʾdi-á híwǫʾpîʾ-á gíntu̱hpiʾ tobá wéhpíʾindąʾ gisóphomuu wänboʾ. Naví tíʾûuwin páaḏéʾin, kindá wígínkhây'ąhpí ívíʾąąmíʾin.
11 Ti wí p'ohpee iweḏi wêegeʾi p'oe napée-í, su̱wągîʾ híwǫʾdi-áḏí híwǫʾpîʾ-áḏí? Yoe, háʾto.
12 Naví tíʾûuwin páaḏéʾin, ti wên fig tay iweḏi na-olive-páa-í, heḏiháa wên úuva áaphąą iweḏi na-fig-páa-í? Heḏân yoe. Heḏá wáʾ wí p'ohpee ąhsąąʾi iweḏi híwǫʾdi p'oe su̱wągîʾ namuuʾi háʾto napée-í.

In koḏiʾnin hangintan háawin namuu

13 Ti toʾwí un diweḏi báyékí ûnhanginná heḏá ihangintanmáa? I-á ûnkhâyʾąʾ yąʾḏâaʾin wówátsi ihûuwíʾin, heḏá híwǫʾdá ikanhûuwí, heḏi iyêngiʾanpíḏí ikeeyąąmí taʾgendi ihangintanmáaʾin.
14 Hewänbo unbí píʾnä khóʾyé wây-á t'owa bînkaygiʾąmíʾin ídaʾḏi, heḏiháa shánkí kw'áye úvípitegé-íʾin ídaʾḏi in wę́ʾgeʾinbíʾweḏi, wíʾúvíyêngihéeʾąmípí báyékí íhą́ waagi. Han úvíʾoḏáhoʾ úvíwänpihôeyómáa.
15 Yôesiḏi taʾgennin hangintan dímägiḏá ki̱ʾmin wígimúnípí, hewänbo in toʾwên han dívíkanhonnindáho i häąwí nää oepáa k'aydi namuu i̱ʾgeḏiḏąʾ díví'ánshaaʾoʾ, heḏá háa inbí píʾnä khóʾyé diwänpichąą waagiḏąʾ díví'oʾ, heḏá häąwí i Penísendi naʾąʾi-á dâyhon.
16 Heḏi toʾwêndi in wę́ʾgeʾin t'owa ovâykaygiʾąmíʾin didaʾḏi, háa shánkí dívípitegé-íʾin didaʾḏi in wę́ʾgeʾinbíʾweḏi, iweḏi dínwänpit'aypaʾ, heḏá häąwí t'ąhkí híwǫʾ namuupîʾ dívíkhâymáa.
17 Hewänbo i toʾwí oe kw'áye naʾändiḏi híwǫʾnin hangintan dímägiḏá, naʾin píʾnä khóʾyé híwǫʾdiḏąʾ gínkw'ǫ́, heḏânho wíʾívíyąʾbe-ípí, heḏá ûnp'oe kháapíʾin gimúní, heḏá wę́ʾgeʾinbí ánshaa-á âyʾaʾginnamí, heḏá in dâyt'ôephaḏehonninbíʾpiyá gisehkanäpúwí heḏiho báyékí híwǫʾdi ingîʾ âyʾąąmí, heḏá t'ąhkí t'owa handąʾ âymáʾve-í, heḏá wí paa waagibá wíʾívíyánúmáʾve-ípí.
18 Heḏi wên toʾwên dívít'aymáaḏí naʾindi âywóyi̱ʾdáhoʾ, kindiḏi naʾin wáʾ wíʾívít'aymáʾve-ípí, heḏiho iweḏi báyékí híwǫʾdi napiʾ, wí híwǫʾdi koʾyi óekoe iweḏi báyékí nahąąpayeḏiʾ waabá.

4

Háaḏan i häąwí ídaʾiʾ wíʾúnʾąhpí?

1 Háaḏan wáy wên un t'owa úvíyándeʾ heḏá úvít'aymáa? Häąwíḏí unbí píʾnä khóʾyé wovâyhänbo waa íchąą, gá hąąḏi wänbo t'ąhkí únwänpihéegínáníʾindąʾ ídaʾḏân.
2 Ihaykanpíʾindąʾ ímuu, hewänbo häąwí ídaʾi wíʾúnkw'ǫ́hpí, heḏânkun íḏakhâymuu bînt'owat'ąhąnú-íḏí inbí häąwí dínmuuʾi bînhóníḏí. Thúutoʾin ímuuḏi wę́ʾgeʾin t'owaví häąwí ídaʾ, hewänbo wívînhóndepíḏí indáḏí úvíyánde heḏá úvít'eʾyoʾ. Hewänbo häąwí wíʾúnkw'ǫ́hpí gá Yôesi wívîndaaʾopíḏân.
3 Heḏi bîndaaʾoḏá wíwovâymähpí, híwǫʾdi ánshaa únmuuḏibo wívîndaaʾopíḏí, wíʾbo wovâywänpihíhchannamíḏí näʾi häąwí bînhóníʾin ídaʾḏi.
4 Ti wíʾúnhanginnáhpíʾan wí toʾwí in t'owa Yôesi dâytaapíʾinbí tsiyekan óehi̱ʾandá Yôesiví hänbiʾ waagiʾbá napaa. Undá haʾwâa úvíkanmáa, heḏi handiḏi näʾi häąwí Yôesiví shánkí bînséegíḏíhoʾ, wên kwiyąʾ waagiʾinbá ípaa inbí senäʾ dâyyoeʾandi wây-á piʾwên senäʾdáḏí dívíthayé-íḏí.
5 Wíʾi̱ʾąąnípí pihá natû̱ʾnin näʾi hí̱ʾ Yôesiví tąʾnin diwe natąʾmuuʾi, "I p'oewąąhąą Yôesiḏi dîntógiʾi nathúupoʾḏi hânho nahąąwídaʾ."
6 Hewänbo Yôesi-á báyékí naʾinbíʾpiyeʾ nakhągęʾpąʾt'óe. Heḏânkun iví tąʾnin diwe ûntû̱ʾ: Toʾwên diyêngit'óeʾin dimuuʾin Yôesi Táḏáḏí ovâyyoegiʾoʾ.
Hewänbo toʾwên diyêngit'óepíʾin dimuuʾindá Yôesi Táḏáḏí iví séegísehkanä ovâymäʾ.
7 Heḏáho Yôesi Táavíʾpiye bípimää heḏânho i-á unbí tsondi únmúníḏí, heḏá bíkayʾan Penísendi bînyoetu̱ʾąmíḏí, heḏânho i-á unbíʾweḏi nashání.
8 Yôesiví núʾpiye bíhąḏi, heḏá i-á unbí núʾpiyá shánká ihąḏi-í. Un t'aywǫʾkannin ímuuʾin, bînyąʾḏâapítsiyekanwóyi̱ʾ. Un toʾwên unbí ánshaa wíʾúntaʾgemuupíʾin, binyâaʾan häʾi t'aywǫʾdi unbí píʾnä khóʾyé bînmáaʾiʾ.
9 Unbí t'aywǫʾdi únmuuḏi bítaachanpuwave, heḏá bík'áykháapuwave, heḏá bísíhtąą. Ísêeyę̂eníʾin únkhâyʾąʾ íp'âayę̂eníví'weḏi. Íhíhchąą-íví'weḏi, bînkeeyąmí ík'áykháapóeʾin.
10 Yôesiví páaḏépiyeʾ áagéʾin bípuwave, heḏi iḏáho shánkí kw'âayá wovâytegé-í.

Wây-á t'owavi̱ʾgeḏi híwǫʾpí wíʾúvíhéeʾąmípí

11 Tíʾûuwin páaḏéʾin, wíʾnä táye wíʾúvítu̱su̱umáʾve-ípí. Wí toʾwíḏí in Jesus-víʾpiyeʾ dívíwhąyundeʾin ovâytu̱su̱uʾoḏi háa inbi̱ʾgeḏi natû̱ʾ híwǫʾpíʾin dimuuʾin, hanbá Yôesiví

tsontu̱u̱ ûnmuuʾin ônʾoʾ, gá Yôesiḏá dítu̱máaḏân naʾinbí tíʾûuwin páaḏéʾin han wíʾâyʾą́mípíʾin. Heḏiho wí toʾwí naʾándeḏi wíʾûnkhâyʾą̈́hpíʾin iʾą̨́míʾin háa Yôesiví tsontu̱u̱ ûntûʾ waa, i-á iʾaʾginnâamívíʾweḏi iwänpikeeyoʾ nachanpoʾin nä̈ʾi tsontu̱u̱-á híwǫ́ʾdi wínamuupíʾin.

12 Yôesiḏąʾmân tsontu̱u̱pą̈ʾi namuu, heḏi iḏąʾbá ûnkoeḏi natú̱níḏí háa ây̨ʾaʾgindoʾ háa yoe. Iḏąʾmân ûnkoeḏi naʾinbí wówátsi dîn̨ʾaywoeníḏí háa díkwee-íḏí. Heḏ̨ânho ti unbíʾwe únk'óe wí toʾwí bînt'aywǫ́ʾdichą̈nú-íḏí? Yoe, háʾtoʾ.

Wíʾúvípiphúu-ípí

13 Bít'óyan un kin úvíhéeʾoʾin, “Nää thaa háa maʾḏi thąʾdi wí búuʾú gidaʾ iwepiyeʾ gimän, heḏi i búuʾú iwebo wí pą̨ą̨yo gikwǫʾní, ây̨hą̈ą̈wíku̱má-íḏí ây̨ku̱ʾch'âaníḏá, báyékí wíyá chą̈ʾ ây̨t'aaníḏí.”

14 Wíʾúnhanginnáhpí háa unbí wówátsi thąʾdi únmúníʾin. Unbí wówátsi-á wí okhí hây tą̈hkí nakeepoʾi heḏi wesebo nahándeʾi waagibá únmuu.

15 Shánkí híwǫ́ʾ namuu kinnân ítú̱níḏí: “Yôesi natú̱ḏáho giwówáyę̨́ęní, heḏi kindá kindá ívíkhâymáa.”

16 Hewänbo nää íyêngiḏi úvíwänpiphuuḏeʾ háa úvíkhâymáa i̱ʾgeḏi. Heḏi kin úvíhíʾmáaḏí, t'ą̈hkí yą̈ʾḏâapîʾḏąʾ namuu.

17 Toʾwí ûnhanginnândi ûnkhâyʾą̈ʾin híwǫ́ʾ iʾą́míʾin hewänbo iʾanpíḏá, i-á it'aywǫ́ʾdoʾ.

5

In dikoḏit'owamuuʾinbí t'aywǫ́ʾdi

1 Nää bít'óyan un koḏit'owa ímuuʾin, unbí tsíʾp'oe únmúníʾi binch'aʾ heḏá bísítu̱wı̨́nú, gá báyékí t'ôephaḏe únʾą̈ḏân.

2 I báyékí hą̈ą̈wí únkw'ǫ́ʾdi únpeḏeepuwamän, heḏá unbí aa hą̈ą̈wí únmúníʾi-á khąʾnindiḏá wovâykhąʾhon.

3 Unbí óeḏo-á kwą̈ʾ ts'ą̈ʾi-á t'ą̈hkí únphénpeemän bînwänpiteʾkw'óḏiḏi, heḏi iweḏiho nakeepuwagít'óe íkhą̨ąʾin, heḏi han úvíʾandibo bînt'ôephaḏekhâymáa, unbí túuʾú únmuuʾi phaaḏi wovâyphakhąnukhâymáa waagibá. Unbí hą̈ą̈wí báyékí únmuuʾi bînteʾkw'óḏi hewänbo i t'ą̈ʾgi thaa-áho napowaʾą̈ʾ.

4 Bít'óyan, in táhtsaaʾin unbí nava i̱ʾge dívít'ôeʾanninbí kä̈ʾą̈ą̈ wívînwáʾâapí, heḏi i chą̈ʾ wíʾovâymągipîʾ-á Yôesi imúnde heḏi ûnhanginná in t'ôeʾin bînʾáywannin. Hewänbo Yôesi oe makówá t'ą̈hkí itsonmáaʾi nat'oe in dívít'ôeʾannin diphahsanyiḏi dívítu̱wı̨́núndeʾ.

5 Nää oepáa k'ayḏi unbí wówátsi thaa saʾwǫ́ʾgí bînphaḏendeʾ, heḏi t'ą̈hkí úntáyʾi heḏá ídaʾi-á bînku̱mändeʾ únwänpihéegínáníḏí. Wên wáasí tûuʾin waagiʾinbá ímuu, hewänbo ki̱ʾmin wáasí ovâyhą́núnde waagibá i thaa napówá Yôesi Táḏáḏí wovâytuchą̈nú-íḏí.

6 Undi hą̈ʾin híwǫ́ʾnin t'owa bînpankw'óeʾó heḏá bînt'ąhą́núndeʾ, heḏi indá wíḏínkoeḏipí wovâyʾahkhâa-íḏí.

Boʾatą̈ i̱ʾgeḏi James itąʾnan

7 Heḏáho tíʾûuwin páaḏéʾin, boʾatą̈ḏí bítsíkhakw'oʾ i shánkí natsonyiʾi namuuʾi nawáyʾą̈ą̈ píʾwehayḏi. Un únhanginná háa wí toʾwí ikoʾyikoʾi namuuʾi boʾatą̈ḏí itsíkhaʾoʾin iví híwǫ́ʾdi hą̈ą̈paye iví nava iwe ûnkhâymuu píʾwehay. I-á ûnkhâyʾą̈ʾ itsíkhaʾą́míʾin i páaḏéʾi kwandá i tíʾúugéʾi kwandáḏí napówá píʾwehay.

8 Un wáʾ hanbá boʾatą̈ḏí úvítsíkhaʾą̨́ąmí. Unbí píʾnä khóʾyé bíkayʾan, gá i shánkí natsonyiʾi namuuʾi hanwaapíḏąʾdibo naʾą̈ḏân.

9 Tíʾûuwin páaḏéʾin, bînt'ôephaḏendeḏá wíʾnä táye wíʾúvíchą̈nuʾą̨́ąmípí. Wíʾnä táye úvíchą̈nuʾandá Yôesi natú̱ní híwǫ́ʾpí úvíʾannin. Christ-ân namuu i toʾwí t'owa ovâykeekw'ôeníʾi háa híwǫ́ʾ háa híwǫ́ʾpí díviʾannin, heḏi i-á hanwaapíḏíbo naʾą̈ą̈-í.

10 Tíʾûuwin páaḏéʾin, háḏíḏí úvíyą̈ą̈ʾą́míʾin únhanginnáníḏí, bíʾánshaaʾan in hänʾoeʾin Yôesiví tukhę̨ʾminḃíʾgeḏi, indá Naʾinbí Sedó Yôesigîʾ dívíhéeʾan, heḏi t'ôephaḏe iwe ovâykw'óḏi wänbo dívíyą̈ą̈ʾan.

11 In diyą̈ą̈ʾindá híhchannin dimuu gin âytu̱ʾoʾ. Ít'oe háa hänʾoe Job iyą̈ą̈ʾannin it'ôephaḏende wänboʾ, heḏá háa Naʾinbí Sedó Yôesiḏi ą̈ą̈géwän híwǫ́ʾdi igîʾ ônʾannindá. Kindiḏiho gínhanginná Naʾinbí Sedó Yôesi hânho naséegísehkanät'óeʾin.

Taʾgeḏąʾ ívíhéeʾąmí

12 Tíʾûuwin páaḏéʾin, háa nää wâytu̱kankhâymáaʾindá báyékí nachą̈ʾmuu. Unbí tu̱u̱ úvímäḏi wíʾítú̱nípí, “Taʾgendi nä̈ʾi oepáa k'ayḏi háa makówá nanân waagibá, taʾgenbá naví híʾ dînmuu.” Nä̈ʾi tu̱u̱ háa wíyá tu̱u̱ ki̱ʾbi wíʾítú̱nípí. * Hewänbo “hąą” gin ítú̱ḏáhoʾ, hąą

* **5:12** In Huḏíyo wíḏidaʾpí Yôesiví khą́wą̈ ditú̱níʾin, hewänbo Yôesi-á hą̈ą̈ t'ą̈hkí ikhíyéʾi namuu, heḏiho makówá-á nä̈ʾi oepáa k'ayḏá i̱ʾgeḏi díviíhíʾmáaḏí taʾgendi Yôesiv̨ʾgeḏi díviíhíʾmáaʾin nathayk'óe.

in namúní, heḏá “yoe” gin ítṷḏá, yoe indáho namúní, heḏânho Yôesiḏi wíwovâytṷʾâąmípíḏí híwǫʾpí úvíhéeʾannin.

Yûusu iʾgeḏi James itąʾnan

13 Wénä wên un bînt'ôephaḏendeḏi únkhâyʾä̧ʾ úvíyûusuʾąmíʾin; heḏi íhíhchandiḏá bînkhaʾwąmí Yôesi bîntegé-íḏí.

14 Wí toʾwí nahayḏá in méesatewin tsonnin ovâytṷkánnamí, heḏi indá Naʾinbí Sedó Jesusví khą́wą̈ ônkhą́yą̈ʾdeḏi näʾi nahayʾiví núʾ diwindi ônyûusuʾąmí, heḏá wí olive kąʾp'oeḏá óeʾä̧yṷ-í.

15 Úvíyûusuʾoḏi Yôesiníʾpiye úvíwhą̈yundeḏá, i nahayʾi nawówa-í unbí yûusu únmuuḏi. Kindiḏi Yôesiḏi i nahayʾi hehkháa óemäänî, heḏi it'aywǫʾnandáhoʾ, iví t'aywǫʾdi-á ônʾowóyé-í.

16 Heḏânho wíʾnä táye úvít'aywǫʾdihą̈ą̈tsiʾąmí, heḏá wíʾnä táyegîʾ-á úvíyûusuʾâąmí, heḏiho handiḏi wovâyhehkháaʾąmí. Wí toʾwí iví wówátsi taʾge ihondiví yûusu-á ûnkayḏi báyékí ûnkankoeḏi.

17 Yôesiví tukhęʾbi ûnmuuʾiʾ, Elijah gin nakhą́wą̈ʾiʾ t'owaḏąʾbá namuu, i-á naʾin waagiʾbá namuu. Hewänbo kaygiʾdi iyûusuʾandi nadaʾpóe wíʾikwąʾnamípíḏí, heḏi poeyeḏá pí̧ʾge pąąyo ee nange kwan wänbo wíḏiyemupí.

18 Heḏi wíyá iyûusuʾan dihayḏá, Yôesiḏi báyékí kwan ovâyyemu, heḏi wíyá dínhą̈ą̈wípayeḏee inbí nan diwe.

19-20 Naví tíʾûuwin páaḏéʾin, näʾin niʾgeḏi úvíʾánshaaʾąmí: Wí toʾwí in taʾgeʾin p'óegé namuuʾin diweḏi ihângȩʾandi, heḏi wíyá toʾwíḏí óebundá, i toʾwíḏí näʾi it'aywǫʾnandiʾ óebundi óekhą̈gȩʾnan iví hąą ûnmuuʾi péyégépiye wíʾûnmú-ípíḏí, heḏá Yôesiḏá iví báyékí t'aywǫʾdi ûnmuuʾiʾ ônyâaʾąmí.

In Páaḏéʼin Taʼnin Peter Itaʼnannin

1 Naa Peter omuu, Jesus Christ-ví t'ôekhuwaʼiʼ, heḏi näʼin taʼnin wâytaʼdoʼ un t'owa
Jôesi Táḏáḏí wovâydeʼmannin, un íthaaʼin näʼi wéʼgeʼi nange eeje: Pontus-á, Galatia-á,
Cappadocia-á, Asia-á, heḏá Bythinia-á. Unbí ówîngeḏi t'owaḏi wovâykhehpiye, heḏi nää näʼi
nan deeje íwaḏekw'ó.
2 Jôesi Táḏá hänʼoebo ho ûnhanginnândi undá iviʼin ípúuwíʼin wovâydeʼman, heḏi iví
Yą̈ʼḏâaʼi P'oewąąhąąḏá wovâykhą̈geʼdo yą̈ʼḏâaʼin ípúuwíḏí. Wovâydeʼman heḏânho Jesus
Christ bînʼaʼginnamíḏí heḏá iví ûnp'oe ich'áaʼiʼḏá wovâyʼowêeḏi-íḏí. Jôesi Táḏáḏá iví
sígísehkanä báyékíbo wovâymäänî heḏá wovâykhą̈geʼnamí ánshaaginpíḏíboʼ íkwoníḏí.

Gínhanginná hą̈ą̈wí hânho híwóʼdi namuuʼiʼ dípą̈khâymáaʼin

3 Gínkhâyʼą̈ʼ báyékíbo Jôesi Táḏá âykų́ʼdaaʼą́míʼin, i-á Nanbí Sedó Jesus Christ-ví Táḏá
ûnmuu. Hânho naʼinbíʼpiye nasehkanäpóeḏí Jesus Christ óewáywówápaaḏi naʼin wáʼ wówátsi
ts'ąąmin dímägi. Heḏiho nää-á näʼin wówátsi âymáaḏí naʼin giwóʼonpoeʼoḏi gitsíkha háa
Jôesi Táḏáḏí dînʼą́mí waa.
4 Wí táḏá iví ây wí hą̈ą̈wí ovâyjoeʼan waagibá, oe makówá Jôesi Táḏáḏí hą̈ą̈wí naʼingîʼ
dîndenkw'óḏiʼiʼ dípą̈khâymáa, heḏi näʼi-á hänhay wänbo wínakayjee-ípí, háa wínapeḏee-ípí,
háa wínahąąnípí.
5 Jôesivį́ʼpiyeʼ úvíwą̈yundeḏiho iví kay ûnmuuʼiʼḏi wovâyʼą́yîngikhâymáa owáy iʼ t'ą̈ʼgeʼi
thaa napówá píhay. Heḏi iʼ thaa-á háḏíḏí iʼḏi wovâyʼaywonkhâymáaʼin nakeepúuwí.
6 Heḏiho nää úvíhíhchanmáʼve-í tobáháa t'ämäge hą̈ą̈wí únpoeʼo wänbo wovâytayįʼníḏí,
heḏi iweḏiho wí hây tą̈hkí bînt'ôephaḏende wänboʼ.
7 T'owa wí óeḏo phaaḏi dâytayindeʼ, dínhanginpúuwíḏí háa hą̈ą̈wí híwóhpîʼ i-áḏí nawóemuu
háa joe. Heḏi hanbá näʼi hą̈ą̈wí kháaʼi-á únpoeʼo unbí wą̈yų wovâytayįʼníḏí, heḏânho
nakeepúuwíḏí háa taʼgendi úvíwą̈yundeʼin háa joe. Hewänbo unbí wą̈yų-á näʼi óeḏoví shánkí
wänbo únchą̈ʼmuu. Wáy wí thaa-áho óeḏo-á nahą́ąní. Hewänbo owáy Jesus Christ wíyá
ipikeeyan dihayḏáho unbí wą̈yų únmuuʼi únta'yindi iʼḏi wovâytųʼą́mí híwǫ́ʼ úvíʼannin, heḏá
heʼennindá wovâypaʼí, heḏiho kw'áye wovâykw'ôení.
8 Undi Jesus bînsígí tobá wáymûu wänbo bînmûʼpí wänboʼ. Heḏi tobá nää bînmúndepí
wänboʼ iviʼpiye úvíwą̈yundeʼ, heḏá iweḏi hânho-á íhíhchan. Unbí híhchandá báyékí únmuu
heḏá hânho saʼwóʼdi-á únmuuḏi ihay híʼ-á wíʼúnkw'óhpí bînthayyą́míḏí háawi únmuuʼin.
9 Heḏi unbí wą̈yų únmuuḏiho únhanginná wovâyʼaywoenį́ʼin.
10 Hän̨ʼoe in Jôesi Táḏáví tukheʼmin ą́yîngiḏi díví́hą́ʼo shánkí dínhanginnáaníḏí háa Jôesi
Táḏáḏí t'owa ovâyʼaywonde įʼgeḏi, heḏi iʼ hą̈ą̈wí híwóʼdi Jôesi Táḏáḏí wovâypą̈gíʼo įʼgeḏá
díví́héęʼoʼ.
11 Christ-ví P'oewąąhąą inbí pį́ʼnä khóʼjé dâymáaʼiʼḏiho ovâytųʼan Christ-vį́ʼgeḏi háa
ûnpuwagį́ʼoʼin waʼḏi ûnpóepíḏíboʼ. Ovâytųʼan Christ it'ôephaḏekhâymáaʼin, hewänbo
tį́ʼúugéḏí báyékí hayʼi napuwagį́ʼo, heḏiho hânho dívísóʼḏínde dínhanginpúuwíḏí hą̈ą̈ḏi heḏá
háḏíḏí näʼi hą̈ą̈wí napuwagį́ʼoʼin.
12 Hewänbo Jôesi Táḏáḏí ovâythayyan näʼi hą̈ą̈wí įʼgeḏi dâytaʼnandi-á ingîʼ wíḏínmuupį́ʼin,
hewänbo ungîʼ-ân. Näʼi hą̈ą̈wí-á hânho heʼendi namuuḏi in makówáwin t'ôepą́ʼą́ąʼin
wänbo hânho didaʼ įʼgeḏi shánkí dínhanginpúuwį́ʼin. Heḏi nää näʼi thaa eeje iʼ Yą̈ʼḏâaʼi
P'oewąąhąą makówáḏí dînsandiʼḏi wây-á toʼwên wáʼ ovâykhą̈geʼnan Jôesi Táḏáví híwóʼdi
tun wovâyt'ôeʼą́míḏí, heḏi indá hanbá wovâytųmáa háa Jôesiví hänʼoeʼin tukheʼmin ditų́
waagibá.

Jôesiḏi dítųmáa gínkhâyʼą̈ʼ yą̈ʼḏâaʼin wówátsi âyhûuwį́ʼin

13 Heḏiho un únkhâyʼą̈ʼ íkhâymúunį́ʼin taʼge úvį́ʼánshaaʼą́míḏí, unbí tsiyekandá
bînʼą́yîngiʼą́mí, heḏá pín taʼgeḏi ítsíkhakwoní i híwóʼdi hą̈ą̈wí bînhóenį́ʼiʼ owáy Jesus Christ
wíyá nawáyʼą̈ą̈ḏi nakeepóe ihayḏi.
14 Undá Jôesi Táḏáví ây ímuu, heḏiho háa natsonpóe waagi úvíkanhûuwí. Waʼ Jôesi Táḏá
bîntaapíḏíbo háa íwänpichąą waa úvíʼan, hebo nää-á haʼwâa unbí wówátsi wívînhûuwípí.
15 Jôesi Táḏá yą̈ʼḏâaʼiḏą́ʼ namuu, heḏi iʼḏi wovâytųhkánnan iviʼin ímúuníḏí, heḏiho nää-á
hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí yą̈ʼḏâaʼiḏą́ʼ úvíkanhûuwí.
16 Iví taʼnin diwe iví híʼ ûnmuuʼi ginnân ûntaʼmuu:
Naa yą̈ʼḏâaʼiḏą́ʼ omuuḏi un wáʼ únkhâyʼą̈ʼ yą̈ʼḏâaʼindą́ʼ ímúuníʼin.
17 Jôesi Táḏávį́ʼpiye úvíjûusuʼoḏi bîntųʼo “Nanbí Táḏá” gin, heḏi i-ân namuu iʼ
ûnhanginnáʼdiʼ háa naʼin t'owa wį́ʼínbo ívį́ʼoʼin, heḏiho handą́ʼ dímáaḏí wį́ʼínbo taʼgendi
dítųʼoʼ háa híwó háa híwóhpí ívį́ʼannin. Heḏânho waʼḏi nää oepáa k'aydi íkw'ôndibo
únkhâyʼą̈ʼ unbí wówátsi bînhûuwį́ʼin iʼ bînʼaʼginmáaḏí.

18 Unbí hehą̃ą̃win thehtáy pahpáʔindá inbí wówátsi dâyhonnin wíḏínchą̃ʔmuupí, heḏi
iweḏibáho un íhą̃hpóe unbí wówátsi hanbá bînhûuwíʔin. Hewänbo híwó únhanginná hą̃ą̃wíḏí
nawáʔâamuuʔin unbí t'aywóʔdi iweḏi íma'p'ą̃níḏí heḏânho gin waagi wíyá unbí wówátsi
wívînhûuwípíḏí. Iʔ hą̃ą̃wí nawáʔâamuuʔi-á kwą̃k'u ts'ą̃ʔi háa óeḏo wínamuupí. Hąʔbi hą̃ą̃wí-
áho hanwaapíḏíbo nahánde ʔ.
19 Hewänbo Christ-á iví ûnp'oe ûnchą̃ʔmuuʔiʔ ich'áaʔiʔḏi iwáʔâa. I-á wí k'úwáʔay ts'ą̃ʔiḏąʔ
nataamuupîʔ waagiʔbá namuu. *
20 WaʔḏiJôesi Táḏá nä̃ʔi nan oepáa ikhíjépíḏíbo Christ óedeʔman nachuu-íḏí, hewänbo nää
iʔ t'ą̃ʔgeʔi thaa napowaʔą̃ʔ ihayḏiho nää oepáa k'aydi napówá gin ungîʔ iʔąmíḏí.
21 Heḏi Christ iʔannin namuuḏânho Jôesi Táḏáviʔpiye úvíwą̃yundeʔ. IʔḏáChrist nachuu
wänbo óewáywówápaa heḏá hayʔi namúuníḏí óesóge. Heḏiho nää-á Jôesi TáḏáviʔpiyeÚ
úvíwą̃yunde heḏá ítsíkha háa iʔḏi ungîʔ wovâykhâymáaʔin.
22 In taʔgen hą̃hkan namuuʔin ho bînʔaʔginnandi unbí t'aywóʔdi únmuuʔiʔ wovâyjâaʔan,
heḏiho nää-á únkoḏi taʔgendi unbí tíʔûuwin páaḏéʔin bînsígí-íḏí. Heḏiho úvíkhą̃ą̃-í pín taʔgeḏi
bînsígíhûuwíḏí.
23 Wíyá íʔâypụyą̃ waagibá ípóe, heḏiho nää-á iʔ toʔwí hą̃nhay wänbo nachuu-íʔpîʔví ây ípóe,
wí toʔwí nachuuʔuvíʔindá joe. Ginho únpóe Jôesi Táḏáví tun bînwą̃yundeḏiboʔ. Nä̃ʔi tundá
wówáʔi-á heḏá naʔegópoeʔopîʔ-á namuu, Jôesi Táḏáví taʔnin diwe nataʔmuu waagi. Ginnân
natṵʔ:
24 Iʔ ahkónuwi táa nakhangíʔo waagibá, t'ą̃hkí t'owa-áho dihą̃ąní,
heḏá t'owaví saʔwóʔdi hą̃ą̃wí-á wáʔ díṇkhangíʔo, iʔ póvi táa jâa nasôʔiʔ nahą̃ąní waagiʔbá,
gá iʔ táa-á nat'aʔḏân, iʔ póvi-á nawänpithanändeʔ.
25 Hewänbo Nanbí Sedó Jôesiví tundá háʔto hą̃nhay wänbo ûnhą̃ąní.
Heḏi iví híʔ-á wovâyt'ôeʔandi-ânho namuu.

2

1 Heḏânkun, t'ą̃hkí yą̃ʔḏâapíkan bînjoeʔąmí. WíʔúvíhójoʔąmípÍ, paa díviʔjánúmáaʔin waag-
inbá wíʔímúunípí, wíʔíthúut'ôenípí, heḏá piʔwênbíʔgeḏá wíʔúvíjänäkíhíʔmáʔve-ípí.
2 Wí hínchą̃ʔi ay nats'anʔaypụyą̃ʔi nawâap'odaʔ waagibá, un wáʔ únkhâyʔą̃ʔ hânho ídaʔíʔin
Jôesiví tun íhą̃hpúuwíʔin. Iví tundá yą̃ʔḏâaʔiḏąʔ ûnmuu, heḏá nä̃ʔi tundá unbí píʔnä
khóʔjé únkw'ôndi wovâykhóekhų̰ụmäʔ, heḏiho bînhógiḏá unbí wą̃yụ-á únkaypúuwí, heḏá
wovâyʔaywoení.
3 Hą̃ą̃wí nak'ą̃ągiʔi bîndą̃ą̃ḏi híwóʔdi namuuʔin únhanginpóe waagibá, únhanginpóe wáʔ háa
Nanbí Sedó Jesus unbíʔpiye hânho híwóʔdi namuuʔin.

Háawin Jôesi Táḏáví t'owa dimuu i̦ʔgeḏi ithayyan

4 Jesus-á wí wówáʔi k'uu waagiʔbá namuu, heḏi tobá t'owaḏi óejoegiʔan wänbo Jôesi TáḏáḏÍ
óedeʔman, heḏá Jôesi Táḏágîʔ-á báyékí nachą̃ʔmuu.
5 Un wáʔ wówátsi wovâymägiḏiho wówáʔi k'uu waaginbá ípóe. Heḏiho Jesus-víʔpiye
úvíhą̃ąḏi-í, heḏânho un diweḏi Jôesi Táḏá wí méesate waagibá ik'úuwíḏí iʔ Yą̃ʔḏâaʔi
P'oewąąhą̃ą iwe ithaayé-íḏí. Heḏi iwe un Jôesi TáḏáviʔpiyeÚvípimägiʔindá owhaʔ waaginbá
ímuu, heḏi in Huḏíyo owhaʔ hą̃ą̃wí Jôesi Táḏá óemäʔ waagibá, undá hą̃ą̃wí unbí píʔnä
khóʔjé bînmáaʔi-á bînmäʔ, heḏi Jesus Christ-di wovâykhą̃geʔdoḏi nä̃ʔi bînmäʔiʔḏá Jôesi Táḏá
óehíhchandoʔ.
6 Jôesi TáḏáVí taʔnin diwe nä̃ʔi tun ûntaʔmuu háa iʔ Christ-vį̣ʔgeḏi natų̰ waa:
Bít'ôeyan, naaḏi wí toʔwí dódeʔman,
i-á oe Zion diwe dósogekhâymáa. *
I-á wí k'uu tehpaa bé̱ʔḏí shánkí natáyʔiʔ waagiʔbá namuu.
ToʔwêN iviʔpiye díviwą̃yundeʔindá háʔto dichanpúuwí híwóhpîʔpiye díviwą̃yundeʔin.
7 Heḏiho un iviʔpiye úvíwą̃yundeʔingîʔ i-á báyékí nachą̃ʔmuu, hewänbo in toʔwên
díviwą̃yundepíʔingîʔ-á nä̃ʔin ivį̣ʔgeḏi nataʔmuu:
I-á wí k'uu waagiʔbá namuu,
heḏi in t'owa-á tewhátehpaaʔin waaginbá-á dimuu.
Heḏi tobá nä̃ʔi k'uu dâyjoegiʔan wänbo
i-á iʔ k'uu ee tehpaa bé̱ʔḏí shánkí natáyʔi waagibá napóe.
8 Heḏá nä̃ʔin wáʔ Jesus-vį̣ʔgeḏi nataʔmuu:
I-á wí k'uu waagiʔbá namuu,
t'owa iwe dip'íḏeʔdeḏi dikanundeʔ.

---

* **1:19** Wên k'úwáʔây giʔmin in Huḏíyo t'owa dâyhą̃núnde Jôesi Táḏá óemääníḏí heḏânho inbí t'aywóʔdi díṇmuuʔiʔ
ovâyʔowóejé-íḏí. * **2:6** Zion-dá Jerusalem búʔ-ân namuu.

Haʾwâa dínpoeʾo Jôesi Táḏáví tun ûnmuuʾin wíḏâyʾaʾgindopíḏí, heḏiho i-áho natṷ́ nakhâyʾą̈ʾ gin dínpúuwíʾin.
9 Hewänbo unnânkun in t'owa Jôesi Táḏáḏí wovâydeʾmannin ímuu. Undá owhaʾ iʾ tsondi hayʾiḏi wovâykw'óḏiʾin waaginbá ímuu. Undá in toʾwên Jôesi Táḏáḏí in wéʾgen t'owavíʾweḏi wovâywijeʾin ímuu. Undá in t'owa Jôesi Táḏáví'indąʾ ímuu, heḏânho iʾ shánkí heʾendi hą̈ą̈wí iʾan niʾgeḏi wéʾgen t'owa bînhangin'ânnamíḏí. Jôesi Táḏáḏânkun wovâytṷhkánnan ivíʾin ímúunídí, heḏi khun diweḏi wovâywhahógiḏi iví saʾwóʾdi kohthay iwe wovâykw'óḏi.
10 Wáymûu Jôesi Táḏáví t'owa wíʾímuupíwän, hebo nää-áho ivíʾin ímuu. Wáymûu-á Jôesiví sehkanä wívîntaapíwän, hewanbo nää-áho únhanginná iví sehkanä wovâymägiʾin.

Unbí wówátsi Jôesigîʾḏąʾ bînhûuwí

11 Un naaḏi wâysígíʾindá, nää oepáa k'aydi unbí k'aygi taʾgendi wíʾúnmuupí, näwe hây tą̈hkídąʾmân ípíyéthaa. Heḏânho kayʾindi wâytṷmáa, nä̈ʾi yą̈ʾḏâapíkan in wéʾgen t'owa inbí túʾ iwe dichąąḏi hânho dikandaʾi-áho wíʾúvíʾą̈ąmípí. Giʾbi hą̈ą̈wí-á unbí hą̈ą-áḏí ihänboʾ.
12 Undá nä̈ʾin t'owa Jôesivíʾpiye dívíwą̈yundepíʾinbí jâa íjiʾ, heḏiho yą̈ʾḏâaʾi wówátsiḏąʾ bînhûuwíʾin únkhâyʾą̈ʾ. Gindiḏiho tobáháa híwóhpí úvíʾoʾin ditṷ̂ʾ wänboʾ, in híwóʾnin úvíkanhonnin dâymúuní, heḏiho owáy Jôesi dínpówá ihayḏáho indi kw'áayébo óemáʾve-í.
13 T'ą̈hkí in nangeʾin tsonnin dimuuʾinbí khómaphoʾ íkwoníʾin únkhâyʾą̈ʾ, heḏi gindiḏi Nanbí Sedó Jesus bînhíhchannamí. Háa iʾ nangewi kw'áyeʾi tsondi namuuʾiʾ natsonpoeʾo waa úvíkanhûuwí,
14 heḏá in wéʾgen tsonnin wáʾ bînt'ôeyaaní, gá indáho nä̈ʾi kw'áyewi tsondiḏi ovâykw'óḏiḏân in t'owa yą̈ʾdâapíkan díví'oʾin ovâytuhchą̈ą̈nú-íḏí heḏá in t'owa yą̈ʾḏâa díví'oʾinbí̱ʾgeḏá híwó dívíhéeʾą̈mídá.
15 Jôesi nadaʾ híwó úvíʾą̈ąmíʾin heḏânho t'owa ánshaapíʾin dimuuʾin heḏá háa dívíhíʾmáaʾin dínhanginnáhpíʾin dimuuʾin háabo híwóhpîʾ wíḏâymáʾve-ípí unbí̱ʾgeḏi ditṷ́ṷníḏí.
16 Undá pan wíʾímuupí, heḏiho pan dimuupíʾin waagiʾin unbí wówátsi bînhûuwí. Hewänbo íma'p'ä'nin íwänpimuuḏibo wíʾíʾą̈ąnípí únkoḏiʾin ą́yîngipíḏíbo yą̈ʾḏâapíkan úvíʾą̈ąmíḏí. Nää-á Jôesiví t'ôeʾin ímuu, heḏiho iʾgîʾḏąʾ unbí wówátsi bînhûuwí.
17 T'ą̈hkí t'owa bînʾaʾginhûuwí. In méesateʾin tíʾûuwin páaḏéʾindá bînsígíhûuwí. Jôesi-á bînʾaʾginmäänî. Heḏá i nangewi kw'áyeʾi tsondi namuuʾi wáʾ bînʾaʾgeení.

In pant'ôeʾin Christ-ví t'ôephaḏe iweḏi dihą́hpúuwí

18 Un pant'ôeʾin ímuuʾin, unbí tsonninbí khómaphoʾ úvípikw'ôení tobáháa wovâytsonmáa wänboʾ. In t'ą̈hkí bînʾaʾgeení, in híwóʾnin dimuuʾin heḏá in ûnp'oe kháapíʾin dimuuʾindąʾbá joe, hewänbo in t'ayjaaʾin dimuuʾin wáʾ.
19 Tobá wên háawên híwóhpíʾin wíʾúvíʾanpí wänbo wovâyt'ôephaḏekannandáhoʾ, Jôesivi̱ʾgeḏi úvíʾánshaamáaḏí nä̈ʾi wąhkan wovâyʾandiʾ úvíyą̈ą̈ʾandá, Jôesi-á undáḏí nahíhchanpúuwí.
20 Yą̈ʾḏâapíkan úvíʾoḏi wovâywhą̈ḏiḏi úvíyą̈ą̈ʾandáhoʾ, i̱ʾgeḏi wíʾúvíjêngihéeʾą̈mípí. Hewänbo tobá híwó úvíʾo wänbo wovâyt'ôephadekandoḏáhoʾ, heḏá úvíyą̈ą̈ʾandá, Jôesi Táḏá undáḏí nahíhchanpúuwí.
21 Jôesi Táḏáḏí wovâytṷhkánnan ivíʾin ímúunídí heḏânho bînt'ôephaḏende wänbo úvíyą̈ą̈ʾamíʾin íhą́hpúuwí, gá Christ wáʾ ungîʾ it'ôephaḏeḏân. Gindiḏi wovâyjéye háa únkhâyʾą̈ʾ úvíʾą̈ąmíʾin, heḏi iví ąhtaa i̱ʾgebá ímú-í.
22 Christ wáymûu wänbo wíʾit'aywóʾnanpí, hójo wänbo iví sóphogeḏi wíʾûnpeepí.
23 Jänäkí óehéeʾandi óetunsúuʾan dihayḏá, in toʾwên gin óeʾannin wíʾovâytunsúuʾanpí. Óet'ôephaḏekannan dihayḏá wínatṷ́hpí t'ôephaḏeḏibá ovâyʾwáywáʾâa-íʾin, hewänbo Jôesi Táḏáví mange wíʾbo ijoeʾan, gá Jôesi Táḏáḏąʾmânho taʾge natṷ̂ʾdân háa híwó háa híwóhpí wí toʾwí iʾoʾin.
24 Christ-dá phéʾwin deeḏi óet'óhtą̈gek'ûʾḏi iví túʾḏí nanbí t'aywóʾdi dînhoʾ. Nachuu ihayḏá naʾin wáʾ gichuu waagibá gipóe, nanbí t'aywóʾdi iweḏi díweejé-íḏí, heḏiho nää-á nanbí wówátsi taʾge âyhûuwíʾin gínkhâyʾą̈ʾ. Christ-ví wąhkandi undá íwówa waagibá ípóe.
25 Wên k'úwá dipeḏeejiʾin waaginbá ímuuwän, hebo nää-á unbí ą́yi̱ʾdiví'piyebá íwáypówá, iʾḏá unbí hą̈ą̈ wovâyʾą́yi̱ʾdoʾ.

3

Háa in dikhóhtsąąkw'óʾnin dínkhâyʾą̈ʾ dithaaníʾin

1-2 Un kwiyą̈ʾ íkhóhtsąąkw'óʾnindá wáʾ wâytṷʾąmí, únkhâyʾą̈ʾ unbí senä̈ʾbí khómaphoʾḏi íkwoníʾin. Maḏi wáy wên senä̈ʾdá Jôesi Táḏáví tun wíʾônwą̈yundepí, hewänbo Jôesi bînʾaʾgindoḏi yą̈ʾḏâaʾin ímuuḏá, unbí wówátsi wovâymúuní, heḏi gindiḏi tobá undá háabo Jôesivi̱ʾgeḏi ítṷ́hpí wänbo in wáʾ maḏi iví'näpiye dívíjáanú-í.

3 Wíʔúvíkhäą̈-ípí shánkí saʔwóʔnin ímúuníḍí unbí phó hânho bînkoḍiʔoḍibo̱ʔ, háa báyékí
häą̈wí óeḍoḍi napaʔandi úvítóeʔóḍíboʔ, háa nachäʔmuuʔiʔ aaḍi úvíʔawendeḍiboʔ.
4 Gin úvíʔą̈ąmíviʔweḍi unbí píʔnä khóʔjé nakeet'óepí iwe yäʔḍâaʔin ímúuní. Gindiḍân
shánkí saʔwóʔnin waaginbá ímúuní. Unbí wówátsi jêngiginpíḍíbo heḍá hanginpí híwó
bînhondi, gindiḍá häą̈ḍi waa saʔwóʔnin ímúuní. Jôesi Táḍá-á natṵ, gin úvíʔoḍá, näʔi-á shánkí
igîʔ ûnchäʔmuu.
5 Gindiḍânkun in hänʔoeʔin kwiyäʔ Jôesivíʔpiye dívíwą̈yundeʔin saʔwóʔnin waaginbá
dimuu, inbí senäʔbí khómapho̱ʔ dikw'ôndi.
6 Sarah wáʔ haʔwâa ikanhon. Iví sedó Abraham ônt'ôeyandeʔ, heḍi óetṵʔoʔ iví tsondi gin.
Heḍi nää undá yäʔḍâaḍąʔ úvíkanhondáho heḍá khunwôedaʔginpíḍíbo jashaginpíḍíboʔ íthaaḍá,
undá Sarah-ví aʔyûn ímuu waagibá napúuwi.
7 Un senäʔ íkhóhtsąąkw'óʔnin wáʔ únkhâyʔą̈ʔ híwóʔdi hangintandi unbí kwiyäʔdáḍí
íthaaníʔin. Indá un waagi wíḍikaypí, heḍá wáʔ in wówátsi nahándepíʔin Jôesi imäʔin indáḍí
wéʔge bînkhonkhâymáa, heḍiho únkhâyʔą̈ʔ bînʔaʔgeeníʔin. Híwó bînmáʔve-í heḍânho híwó
únkoeḍí-íḍí wéʔge indáḍí úvíjûusuʔąmíḍí.

Híwó ívíʔą̈ąmí tobáháa dít'ôephaḍekando wänboʔ

8 Heḍá nää-á t'ąhkíḍíbo-á wâytṵhkankhâymáa, únkhâyʔą̈ʔ wéhpêe ánshaʔindąʔ ímúuníʔin,
wíʔnä táyevíʔpiye ítaachanpúuwí, tíʔûuwin páaḍéʔin ímuuʔin waagibá úvímáʔve-í, wíʔnä táye
úvísehkanähûuwí, heḍá wíʔíjêngit'ôenípí.
9 Wí toʔwíḍí jänäkí wovâyʔandi háa wovâytunsúuʔandi, híwóhpîʔḍibá wívînwáywáʔâa-ípí,
hewänbo Jôesi bîndaaʔąmí híwó ônʔąmíḍí. Hannânkun Jôesiḍi wovâytṵʔan úvíʔą̈ąʔąmíḍí, iviʔin
ímúuníḍí wovâytṵhkánnan dihaydi, heḍânho un wáʔ híwó iʔḍi wovâyʔą̈ąmíḍí.
10 Iví taʔnin diwe ginnân ûntaʔmuu:
Wí toʔwí iví wówátsi híhchandi ihûuwíʔin nadaʔiʔ
heḍá híwóʔdi thaa nadaʔḍá,
wíʔûnkhâyʔähpí yäʔḍâapí tun ihéeʔąmíʔin
heḍá wínahójot'ôenípí.
11 Iʔ yäʔḍâapîʔ namuu iwedi ijâaʔąmíʔin ûnkhâyʔą̈ʔ heḍá iʔ yäʔḍâaʔi namuuʔiḍąʔ iʔą̈ąmí.
Pîn taʔgeḍi ikhäą̈-í häą̈ḍi wänbo t'ąhkí tsąąginpíḍíbo ivî wówátsi ihûuwíḍí,
12 gá Nanbí Sedó Jôesiḍi in toʔwên in taʔgeʔin p'ôe i̱ʔge dimännin ovãyʔą̈yi̱ʔdoḍân,
heḍá inbí jûusu-á häą̈ḍi wänbo t'ąhká ovâyt'ôeyandeʔ,
hewänbo in yäʔḍâapí díviʔoʔindá t'aygi ovâymúndeʔ.
13 Taʔgendi úvíkhäą̈ḍeḍi híwóʔdiḍąʔ úvíʔąmíḍí, ti toʔwíḍí wovâywąʔąmí? Heḍân joe.
14 Hewänbo tobá híwóʔdi namuuʔiḍąʔ bînʔo wänbo t'owaḍi wovâyt'ôephaḍekandoḍáhoʔ,
undáho híhchan bînshaa-í. Heḍiho hąʔmin t'owa wívînkhunwôedaʔípí heḍá wąhphaḍe
wíʔúvíʔą̈yîngimäänípí.
15 Hewänbo unbí píʔnä khóʔjébo Christ bînʔaʔginmäänî, heḍânho i-á unbí tsondi
únmúuníḍí. Heḍi toʔwíḍí wovâytsikaʔyandi háaḍan gin úvíwą̈yundeʔin, únkhâyʔą̈ʔ
íkhâymúuníʔin bînthayyąmíḍí. Hewänbo t'ayginpíḍíbo-á aʔgindibo-á bînhéeʔąmí.
16 Häą̈ḍi wänbo t'ąhkí únkhâyʔą̈ʔ unbí píʔnä khóʔjé únhanginnáaníʔin yäʔḍâaḍąʔ
úvíkanhonnin, heḍânho wí toʔwí jänäkí unbi̱ʔgeḍi ihéeʔan wänbo nawôedaʔpúuwi̱ iví hi̱ʔ
ûnmuuḍi, gá Christ-víʔpiye úvíwą̈yundeḍi yäʔḍâaʔin wówátsi bînhondân.
17 Tobá híwó úvíkanhon wänbo t'ôephaḍe únpúuwíʔin Jôesi natṵḍáhoʔ, näʔindá shánkí
híwóʔnin namuu bînt'ôephaaḍé-íviʔweḍi yäʔḍâapí úvíʔoʔin namuuḍi.
18 Wíʔúnʔôeḍe-ípí Christ wáʔ óet'ôephaḍekannannin. I-á híwóʔdiḍąʔ namuu, hewänbo
in híwóhpíʔin t'owa dimuuʔingîʔ nachuu. Wáymûuḍąʔ nachuu nanbí t'aywóʔdi gínmuuḍi
heḍânho Jôesi Táḍáviʔpiye díkáaníḍí. Hewänbo tobá iví túʔ ônhay wänbo iví p'oewąąhąą-á
wówáʔi ûnmuu.
19 Iví p'oewąąhąą-á in wéʔgen hänʔoe dihánninbí p'oewąąhąąviʔpiyebá namää, indá
dipankw'ôn waaginbá dimuu, heḍi Jôesi Táḍáví híʔ ovâyhanginʔânnan.
20 Häʔin t'owa-á Noah-ví wówátsi thaa ihayḍiwinbá dimuu. Waʔḍi Noah iʔ kophé hayʔiʔ
ipaʔ ihayḍi, Jôesi Táḍá in t'owa-áḍí báyékí iyą̈ʔoḍi ovâytsíkhaʔmáa iviʔpiye díviwą̈ą̈yṵ-íḍí,
hewänbo wíḍívít'ôeyandepí. Heḍânkun wên chäą̈ḍiḍąʔ t'owa iʔ kophé iwe díviku. Iʔ kophé
óep'oekêʔ ihayḍi kháve ihayḍąʔ díviwówáwhahógi.
21 Heḍi häʔi p'oe-á iʔ p'oe wovâyp'óp'oeʔandiʔ waagiʔbá namuu. Nää-á wovâyʔaywonde
näʔi p'óʔp'oekandi unbí tú khąąpí wovâyʔowíḍíndeḍiḍąʔbá joe, hewänbo Jôesi Táa
bînḍaʔmáaḍân wovâykhą̈ge̱ʔnamíḍí únhanginnáaníḍí unbí t'aywóʔdi únmuuʔi wovâyjâaʔannin,
heḍi Jesus Christ nawáywówápóeḍího wovâyʔaywondeʔ.
22 I-á nawáywówápóe ihayḍá makówápiye napee, heḍi nää-á Jôesi Táḍáví koʔḍíngéḍí naʔän.
Iweḍiho t'ąhkí in makówáwin t'ôepąʔąąʔindá heḍá in toʔwên tsonkhuu dâymáaʔindá t'ąhká
ovâytsonmáa.

4

Gínkhây'ä' Jôesigî'ḏą' nanbí wówátsi âyhûuwí'in

1 Heḏiho Christ iví tú' iwe it'ôephaḏeḏi, háa na'ánshaamuu waa un wá' únkhây'ä' í'ánshaamúuní'in heḏânho shánkí íkay-íḏí, heḏá íkhâymúuní bînt'ôephaaḏé-íḏí. Wí to'wí Christ-ví'piye iwäyunde'i' iví tú' iwe it'ôephaḏeḏá wíyá wínada'pí it'aywó'namí'in.

2 Heḏiho nää iweḏi wa'ḏi nää oepáa k'aydi unbí wówátsi bînhon dihayḏi, i' t'aywó'di in wé'gen t'owa inbí tú'ḏí dikanda'i wí'únkhây'ähpí úví'ą̂ąmí'in, hewänbo háa Jôesi Táḏá nada' waagân úvíkanhûuwí.

3 Híwóhay thaa unbí wówátsi phaḏe iwá háa in wé'gen t'owa Jôesi dâytaapí'in díví'o waagibá úví'owän. Wên tsé waagibá íjiwän, heḏáhá' háa unbí tú'ḏí íchanpóe waagiḏą' úví'owän. Íháapoe'owän, heḏá wé'gen t'owa-áḏá úvíwé'ge'owän bînwänpisṵṵwä-íḏí heḏá wíyá ha'wâagi'i t'aywó'di úví'ą̂ąmíḏí. Häąwí bînkhíjé'i' unbí jôesi únmuu waa bînchąą'i-á unbí a'gin bînmäwän, nä'i-á Jôesi Táḏá nakhą̂ąpóe.

4 Heḏi nää-á in t'owa Jôesi Táḏá dâytaapí'indáḏíbá wíyá wí'úvít'aywó'dopíḏí, indá wíḏínhanginnáhpí háa díví'ánshaa'ąmí'in, heḏânkunho jänäkí t'ämäge unbí'geḏi dívíhée'o'.

5 Hewänbo wáy wí thaa-áho Jôesi Táḏáví páaḏépiye diwin dihayḏi i'ḏi ovâytsika'yą̂ąmí háaḏí gin díví'o'in. Hây napóe ihayḏi i-áho t'ähkí t'owa ovâykeekw'ôení háa híwó háa híwóhpí díví'o'in, in diwówáji'indá in ho dichuu'indáḏí.

6 Jôesi Táḏáví híwó'di tundá in ho dichuu'in wänbo ovâyt'ôe'an, heḏiho tobá ovâytuhchą̂nuḏi inbí tú' dínchumuu wänbo', t'ähkí t'owa dínpoe'o waagibá, inbí p'oewąąhą̂ąáho dínwówáyę̂ení, Jôesi Táḏá nawówáji' waagibá.

Gínkhây'ä' häąwí Jôesi Táḏáḏí dímä'i' ây'ąyîngi'ąmí'in

7 Hanwaapíḏíbo nä'i nan oepáa nakhangí'o. Heḏânkun t'ähkí háa úvíkanhonnin úví'ąyîngi'ąmí, heḏá íkhâymúuní híwó úvíjûusu'ą̂ąmíḏí.

8 Nä'indá shánkí nachą̂'muu: Pín ta'geḏi wí'nä táye úvísígíhûuwí, gá t'owa bînsígíḏá báyékí inbí t'aywó'di bîn'owójéndeḏân.

9 Híhchandi unbí k'aygi wí'nä táye úvísígíhóení.

10 Jôesi Táḏáḏí t'ähkíḏíbo wí'ínbo magan wovâymägi, heḏiho nä'i magandi wí'nä táye úvíkhą̂ge'hûuwí. Gìndiḏiho nä'i wovâymägi'i'ḏi híwó úvíkanhûuwí, tobá häąwí namúuní wänbo'.

11 Gá ginnân: Wí to'wí híwó nahí'hą́ḏí, Jôesi Táḏáví tunnân t'owa ovâyt'ôe'ąmí. Wí to'wí nat'owakhą̂ge'há'i-á ûnkhây'ä' ovâykhą̂ge'namí'in gá Jôesi Táḏáḏân kay óemäḏân gin i'ąmíḏí. Gin úvíkanhûuwí t'ähkí t'owa dínhanginnáaníḏí Jesus Christ namuuḏânkun gin úví'o'in, heḏiho Jôesi Táḏá-á kw'áayébo dâymá've-í. I-á ta'gendi hay'i namuu, heḏá báyékí kay-á imáa, heḏi iví tsonkhuu-á hänhay wänbo há'to ûnhą̂ąní. Hamân.

In to'wên Christ-ví'in ûnmuu'in dâyt'ôephaḏekhâymáa

12 Un naaḏi wâysígí'in, tobáháa báyékí bînt'ôephaḏendeḏi phaa i'ge ímän waagibá íchąą wänbo', wí'ítsikapúuwípí, "Háaḏan naa gin dînpoe'o?" Wí'ítṵṵnípí, "Naa o'ân nä'i dînpoe'o'i-á há'to dînpúuwí'in." Nä'i-á wovâytayi'níḏânho únpoe'o.

13 Undá wí'ínbo hi'íngin bînt'ôephaḏende Christ it'ôephaḏe waagibá, heḏiho bíhíhchanpuwave gin únpoe'oḏi. Heḏânho wáy wí thaa häyṵ hay'i i-á namuu'in nakeepóe ihayḏiho shánkí wänbo íhíhchanpúuwí.

14 Christ-ví'in ímuuḏibo t'owa jänäkí unbí'geḏi dívíhí'máa wänbo bíhíhchanpuwave, gá Jôesiví P'oewąąhą̂ąą i' shánkí hay'i namuu'i-á undáḏíbá häąḏi wänbo t'ähkí najiḏân.

15 T'owat'akhąnu'in, háa sänmin, háa yä'ḏâapíkannin wí'ímúunípí, heḏá wây-á t'owaví ąyîngi wí'únwó'náhpí eeje wí'úvítomá've-ípí, heḏânho wíwovâytuhchą̂nut'ôephaḏekannamípíḏí.

16 Hewänbo Christ-ví'piye úvíwäyundeḏibo wovâyt'ôephaḏekandoḏá, wí'íwôeda'-ípí. Shánkíḏí Jôesi Táḏá bînkṵ'daa'ąmí gá in wé'gen t'owaḏi Christ-ví t'owa ímuu gin wovâytṵ'andân.

17 Ihayḏiho naná Jôesi Táḏáḏí t'owa háawin dimuu'in ovâykeekw'ôeníḏí, heḏi iví t'owa ûnmuu'in páaḏé gin ovâykhâymáa, indá iví k'aygiwin waaginbá dimuu. Heḏi in iví'in ûnmuu'in t'owa wänbo gin ovâykhâymáaḏá, in to'wên iví híwó'di tun ônwäyundepí'in dimuu'in shánkí báyékí kháa'in dínpúuwí.

18 Jôesi Táḏáví ta'nin diwe ûntṵ':

To'wên inbí wówátsi ta'ge dâyhon wänbo kháa'in dínpúuwí,

heḏiho to'wên Jôesi Táḏá dây'a'ginmähpí'in heḏá t'aywóhkannin dimuu'indá shánkí p'ändíkí wänbo dâyphaaḏé-í.

19 Heḏânkun tobá Jôesi Táḏá natṵ wänbo bînt'ôephaaḏé-í gin, hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí híwó úvíkanhûuwí, heḏá iví mangá pín taʔgeḏá úvímą̈ąní. I-á iʔ wovâykhíjéʔiʔ namuu, heḏi háa iví tun imägi waa hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí iʔoʔ.

5

Peter-di ovâytumakheʔoʔ in méesateʔin tsonnindáḏí in eʔnûndáḏí

1 Nää-á un méesateʔin tsonnindá wâyhéeʔamí. Naa wáʔ méesateʔi tsondiʔbá omuu. Naaḏá Christ nachuu ihayḏi dómûʔ it'ôephaḏendeḏi, heḏi naa wáʔ iʔ saʔwóʔdi hą̈ą̈wí Christ-di dípą̈khâymáaʔiʔ donkhonkhâymáa. Heḏânho pín taʔgeḏi näʔin wâytṵkankhâymáa:

2 Jôesi Táḏáví t'owa unbí mange bînmáaʔindá k'úwá waaginbá dimuu, heḏá undá inbí ą́yíʔnin waaginbá-á ímuu. Heḏânho bînʔą́yîngihûuwí únwänpikhâyʔą̈ḏiḏąʔbá joe, hewänbo ídaʔḏân. Wíʔíchą̈ʔhąt'aa-ípí, hewänbo híhchandi bînkhą̈geʔamí.

3 In toʔwên unbí mange wovâymägiʔin bînʔą́yîngiʔą̨míḏí wívîntsonchą̈numáʔve-ípí, hewänbo un wovâymúndeḏi háa íthaa waagiḏi bînjâyye-í híwó inbí wówátsi dâyhûuwíḏí.

4 Christ-á iʔ k'úwá ą́yíʔdi p'óʔḏédîʔ waagiʔbá namuu. Heḏi híwó igîʔ úvít'ôemáaḏá, owáy nawáypówá ihayḏi iʔ únt'anmuuʔiʔ bînhóení, hą̈ʔi-á hą̈nhay wänbo saʔwóʔdi namúuní heḏá háʔto nahą́ąní.

5 Heḏi un wéʔgen méesateʔin shánkí ts'ąąmin ímuuʔindá, háa in méesateʔin tsonnindi wovâytṵʔan waa bînt'ôeyaaní. T'ą̈hkíḏíbo háa wíʔnä táye úvíʔoʔin jêngiginpíḏíbo bînʔąmí, gá Jôesi Táḏáví taʔnin diwá ginnân ûntų̂ʔḏân:

In dijêngit'óeʔindá Jôesi Táḏáḏí ovâyjoegiʔoʔ,
hewänbo in dijêngit'óepíʔin dimuuʔindá iví sígísehkanä-á ovâymäʔ.

6 Heḏânkun Jôesi Táḏáví páaḏépiye áagé úvípikw'ôení, gá iví tsonkhuu-á báyékí hayʔin ûnmuuḏân, heḏi híwóʔ dihayḏi ûnnândiho iʔḏibo kw'áye wovâykw'ôení.

7 Báyékí ą́yîngi bînmáaḏá wí hé un bînʔíhon waagiʔbá namuu. Hewänbo näʔi ą́yîngi-á Jôesi Táḏáví mange bînjoeʔąmí, heḏânho iʔḏi wovâyjâaʔąmíḏí, gá iʔḏá wovâyʔą́yîngiʔąmíʔin nadaʔḏân.

8 Hą̈ą̈ḏi waa ą́yîngiḏi íyę̨ení, yóʔin waagin wíʔímúunípí, gá iʔ Penísendi-á unbí hänbi únmuuḏân heḏi hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí itséemáa wovâywąʔąmíḏí. Wí khän nahąhsêndi wí toʔwí óek'oʔíḏí natṵwą̈yiʔi waagiʔbá namuu.

9 Wívînmą̈ąnípí iʔḏi wovâyt'aaníḏí, hewänbo pín taʔgeḏi Jôesi Táḏáviʔpiye úvíwą̈yṵʔbé-í. Wíʔúnʔôeḏe-ípí nää oepáa k'ayḏi t'ą̈hká wây-á tíʔûuwin páaḏéʔin únkw'óʔnin un waagibá t'ôephaḏe dâyphaḏendeʔin dimuu.

10 Wí hây tą̈hkíḏąʔmân bînt'ôephaḏekhâymáa, ihayḏáháʔ Jôesi Táḏáḏíbo hą̈ą̈wí úntáyʔi t'ą̈hkí wovâymą̈ąní, iʔḏi wovâytę̨ę̨gíkwṵnukhą̈geʔnamí, wovâykayʔąmí, heḏá wên tepú waagiʔbá unbí wówátsigîʔ wovâymą̈ąní. Jôesi Táḏá-áho t'ą̈hkí iví sígísehkanä naʔin dímäʔi namuu, heḏi iḏá wovâytṵhkánnan iviʔin ímúuníḏí heʔennin wovâypaa-íḏí, i-á hą̈nhay wänbo t'ą̈hkí báyékí hayʔi namuu waagibá. Christ-áḏí wîʔḏąʔ ímuuḏiho näʔin únpoeʔo.

11 Jôesi Táḏá-á báyékí tsonkhuu imáa, heḏi iví kay-á hą̈nhay wänbo wíʔûnhándepí. Hamân.

Peter-di ovâysengitṵʔan

12 Silas-dá naa díkhą̈geʔnan näʔin taʔninʔay wâytaʔnamíḏí. Naa dînhanginná i-á nanbí tíʔûu páaḏéʔi gínmuuʔin hą̈ą̈ḏi waa háa ûnkhâyʔą̈ʔ waa ikanhondiʔ. Naaḏi wâytaʔdo wâykweewaasenwaatṵʔąmíḏí, heḏá hą̈yṵ́ naa dînhanginnáʔnin Jôesi Táḏáví taʔgennin sígísehkanä iʔgeḏi wâytṵʔą̈ąmíḏá, heḏiho tę̨ę̨gí t'aagi iwe úvítsąąsaʔí.

13 In Babylon búʔ iweʔin méesateʔin t'owaḏi inbí sengitun wovâysan, indá un waagibá Jôesi Táḏáḏí ovâydeʔman. Mark-di wáʔ wovâysengitṵʔan, i-á naví ay dînmuu waagibá dóchąą.

14 Wíʔnä táye úvísígísengitṵʔą̈ąmí. Un Christ-víʔin ímuuʔindá ánshaaginpíḏíboʔ íkwoní.

In Páaḏéʾin Tąʾnin John Itąʾnannin

John itąʾdoʾ i toʾwí In Tụụ kin nakhąẃäʾivíʾgeḏi

1 I toʾwí hänʾoe ts'anpáaḏébo nayiʾivíʾgeḏi naaḏi wâytąʾdoʾ, i-á in Tụụ kin nakhąẃą̈, heḏá
in wówátsi napą̈yiʾi-ân namuu. Háa i natú̧ʾin git'oe, heḏá naʾinbíʾpiyá nakeepóeḏí naʾinbí
tséeḏíbo-á âypimûʾ, heḏá naʾinbí mandiḏá âytą̈ge.
2 Näʾi nawówátsipą̈yiʾiʾ nakeepóe ihaydi âymûʾ, heḏá háa ivíʾgeḏi naʾin gihąhpóeʾi-á
wę́ʾgeʾin t'owa âyt'ôeʾoʾ. Näʾi in wówátsi nahándepíʾin napą̈yiʾivíʾgeḏi wâytụmáa, i-á Yôesi
Táḏá-áḏí naʾän, heḏá naʾinbíʾpiyá ipikeeyan.
3 Háa âymûʾin heḏá háa ivíʾweḏi git'oeʾindá un wáʾ wâytụmáa, heḏânho un wáʾ
únhanginpúwíḏí, heḏá undáḏí naʾindáḏí naʾinbí wówátsi wę́ʾge âyhûuwíḏí. Heḏi taʾgendi
Yôesi Táḏá-áḏí heḏá iví ay Jesus Christ-áḏí naʾinbí wówátsi âyhon.
4 Heḏiho näʾi hą̈ą̈wí i̧ʾgeḏi unbíʾpiyeʾ wâytąʾdoʾ heḏânho un wáʾ t'ą̈hkí híhchan bînmáʾve-
íḏí.

Yôesi Táḏá-áḏí gimuuḏá háʾto ívít'aywǫ́ʾkanhûuwí

5 Näʾi híʾ nää wâytụkankhâymáaʾi-á Yôesi Táḏáví ay Jesus Christ-víʾweḏi git'oeʾi namuu.
Yôesi Táḏá-á wí kohthay waagiʾbá namuu, heḏá wáygé wänbo wíʾûnkhụụnáhpí.
6 Yôesi Táḏá-áḏí naʾinbí wówátsi âyhondi gitúḏáhoʾ, hewänbo waʾ t'aywǫ́ʾdi i̧ʾgebo
gimändáhoʾ, ívíwänpihôeyóʾoʾ, heḏi khụụ eeḏi waagibá giyiḏi in taʾgen namuuʾindá
wíʾâyhonpí.
7 Hewänbo nakohthayná ʾ niʾge Yôesi Táḏá naʾän diwe giyiḏáhoʾ, unḏáḏí naʾindáḏí naʾinbí
wówátsi wę́ʾge gínmuu, heḏá iví ay Jesus-ví ûnp'oe ich'áaʾiḏá díʾowíḏiḏi naʾinbí t'aywǫ́ʾdi
t'ą̈hkí dînyâaʾoʾ.
8 Naʾin wên t'aywǫ́ʾnin wänbo wíʾâymáapí gin gitúḏáho wíʾbo ívípihôeyóʾoʾ, heḏá naʾinbí
píʾnä khóʾyé-á in taʾgendá wíʾâymáapí.
9 Hewänbo Yôesi Táḏávíʾpiyeʾ ívít'aywǫ́ʾdihą̈ą̈tsiʾandáhoʾ, iḏá naʾinbí t'aywǫ́ʾdi gínmuuʾi
dînʾowóyé-í, heḏi i yą̈ʾḏâapíkan ívíʾandiʾ dînyâaʾą́mí, gá iví tụụ imągi waa iʾoḏân, heḏá i-á
híwǫ́ʾdąʾbá iʾoʾ.
10 Yôesi Táḏá ho natú̧ naʾin t'owa t'ą̈hkí ívít'aywǫ́ʾdoʾ, heḏiho wáymûu wänbo
wíʾívít'aywǫ́ʾnanpí gin gitúḏáhoʾ, kindiḏá Yôesi Táḏá ihôeyóʾan waagibá gitû̧ʾ, heḏá iví
híʾ naʾinbí píʾnä khóʾyé wíʾâymáapí.

2

1 Naví áyyą̈ą̈, näʾi hą̈ą̈wí i̧ʾgeḏi wâytąʾdo heḏânho wíʾúvít'aywǫ́ʾnâamípíḏí. Hewänbo wí
toʾwí it'aywǫ́ʾnandáhoʾ, wí toʾwí ûnʾän Yôesi Táḏáví páaḏépiyeʾ igîʾ iʾaywondaaʾą́míḏí, i-á
Jesus Christ i t'ą̈hkí híwǫ́ʾdi namuu.
2 Heḏi i-ân iví wówátsi imągi naʾinbí t'aywǫ́ʾdi dînʾowóyé-íḏí, hewänbo naʾinbîʾḏąʾbá yoe,
t'ą̈hkí t'owaví t'aywǫ́ʾdi dínmuuḏân.

Yôesi Táḏá âytaaḏá iví tsontụụ âyʾaʾginnamí

3 Hândiḏan gínhanginnáni taʾgendi Yôesi Táḏá âytaaʾin? Gá iví tsontụụ ûnmuuʾiʾ
âyʾaʾgindoḏân.
4 Wí toʾwí Yôesi Táḏá óetaa gin natúḏí hewänbo iví tsontụụ wíʾônʾaʾgindopíḏá, i-áho wí
hôeyóʾi namuu, heḏá in taʾgen namuuʾin iví píʾnä khóʾyé wíʾimáapí.
5 Hewänbo toʾwíḏí Yôesi Táḏáví tụụ ûnmuuʾiʾ ônʾaʾgindoḏá taʾgendi pín taʾge haydi óeséegí,
heḏi kindiḏân gínhanginná i-áḏí gimuuʾin.
6 Hewänbo toʾwên ditû̧ʾnin Yôesi Táḏá-áḏí dimuuʾin, indá dínkhâyʾą̈ʾ inbí wówátsi
dâyhûuwíʾin Christ iví wówátsi ihoʾ waagibá.
7 Un wâyséegíʾin, näʾin tsontụụ natû̧ʾnin ívíséegíhûuwí i̧ʾgeḏi wâytąʾdoʾin ts'ąąmin
wínamuupí, indá in páaḏéḏíbo bînmáaʾin namuu, i híʾ ho ít'oeʾibá namuu.
8 Hewänbo näʾin tsontụụ nää wíyá wâytąʾdoḏi ts'ąąmin waagiʾinbá namuu, gá
âyʾaʾgindoḏáho i khụụ nakhanmän waagibá gínpoʾḏân, heḏá i koḏi̧ʾdi ko namuuʾi-áho
nakeepoʾ. Taʾgendi Christ näʾin tsontụụ-á iʾaʾginnan, heḏá un wáʾ bînʾaʾgindoʾ.
9 Wí toʾwí nakohthayná ʾ niʾge iví wówátsi ihon gin natúḏí, hewänbo iví tíʾûu páaḏéʾi
it'ayḏá, i-á waʾḏi khụụ i̧ʾgebo nayiʾ.
10 Toʾwên näʾin tíʾûuwin páaḏéʾin dâyséegíʾin, indáho nakoná ʾ niʾge diyiʾ, heḏiho inbí píʾnä
khóʾyé hą̈ą̈bo in taʾgeʾin p'ôe iweḏi ovâyhângeʾą́míʾiʾ wíḏâymáapí.
11 Hewänbo wí toʾwí iví tíʾûu páaḏéʾiʾ it'ayḏą khụụ iwebo naʾän. I-á khụụ i̧ʾge nayiḏi
wíʾûnhanginnáhpí wépiyeʾ namännin, gá wí tsíʾt'aaʾi waagibá ûnkhụụnândân.

Háa in wę̨ʼgeʼin tʼowa Yôesi dâytaapíʼin inbí wówátsi dâyhon waa in tʼowa i dâyséegíʼin wíḏínkhâyʼąhpí ovâyhı̨ʼąmíʼin

12 Naví áyyą̈ą̈, naaḏi wâytąʼdo gá Christ iʼannin namuuḏi unbí tʼaywǫ́ʼdi únmuuʼi
wovâyʼowóyédân.
13 Un táḏáʼindá, naaḏi wâytąʼdoʼ gá i to hănʼoe tsʼanpáaḏébo nayiʼiʼ bîntaaḏân. Un eʼnûndá,
wâytąʼdoʼ gá i Penísendi ho bîntʼandân.
14 Un áyyą̈ą̈ ímuuʼin, wâytąʼnan gá Yôesi Táḏá bîntaaḏân. Un táḏáʼindá, naaḏi wâytąʼnan gá i
to hănʼoe tsʼanpáaḏebo nayiʼiʼ bîntaaḏân. Un eʼnûndá, wâytąʼnan gá undá íkayḏân, heḏá unbí
píʼnă khóʼyé-á Yôesi Táḏáví híʼ-á kayʼindiḏá bînmáa, heḏá handiḏá i Penísendi-á ho bîntʼan.
15 Wíwovâyhı̨ʼąmípí unbí wówátsi bînhûuwídí háa in tʼowa Yôesi Táḏá dâytaapíʼin inbí
wówátsi dâyhon waagibá, heḏá i yą̈ʼḏâapîʼ hą̈ą̈wí indá ovâyhı̨ʼandi-á wíwovâyhı̨ʼąmípí. Wí
toʼwí năʼi híwǫ́ʼpîʼ namuuʼiʼ óehı̨ʼandáho Yôesi Táḏá pín taʼge haydi wíʼóeséegípí.
16 Kinnân in Yôesi Táḏá dâytaapíʼin díviʼoʼ: Háa inbí túuʼú iwe diwänpichąą waagi kaygiʼdi
díviʼąmíʼin didaʼ, heḏá hą̈ą̈wí tʼą̈hkí dâymûʼi-á wáʼ kaygiʼdi-á didaʼ, heḏá inbí hą̈ą̈wí shánkí
híwǫ́ʼdi dínmuu waagi dichąądi díviyêngiʼoʼ. In Yôesi Táḏa dâytaapíʼinnânho haʼwâa díviʼoʼ,
hewänbo kı̨ʼbi tsiyekandá Yôesiviʼwedi wínaʼą̈hpí.
17 Háa năʼin Yôesi Táḏá dâytaapíʼin díviʼo waa dínkhangítʼóe, heḏá tʼą̈hkí năʼi híwǫ́ʼpîʼ
hą̈ą̈wí kaygiʼdi didaʼi-á wáʼ nakhangítʼóe. Hewänbo toʼwên háa Yôesi Táḏá natsonpoʼ waa
díviʼoʼindá hănhay wänbo tʼą̈hkí diwówáyę̨ę̨ní.

Christ-ví hänbi ho naʼą̈ʼ

18 Naví áyyą̈ą̈, nääho i tʼą̈ʼgi thaa tsoʼwa naʼą̈ʼ. Wovâytu̱ʼanho Christ-ví hänbi naʼą̈ʼ, heḏi
nääbo báyéki kı̨ʼmin dikeepoʼ. Kin napoʼḏi gínhanginná nääho i tʼą̈ʼgi thaa tsoʼwa nanáʼnin.
19 Năʼin tʼowaḏá taʼgendi naʼinbíʼnäpiyeʼin wídimuupídí naʼin díyoeʼan. Naʼinbíʼnäpiyeʼin
dimuuḏáhoʼ, naʼindáḏíbo dívíwóyı̨ʼníwän. Hewänbo indá naʼin díyoeʼan dihaydi nakeepóe
wîʼ wänbo in diwedi naʼinbíʼnäpiyeʼ wínamuupíʼin.
20 Hewänbo undá in waagiʼin wíʼímuupí. I toʼwí shánkí híwǫ́ʼdi namuuʼiḏi i Yą̈ʼḏâaʼi
Pʼoewąąhą̈ą̈ wovâymägi, heḏiho un tʼą̈hkí in taʼgen namuuʼin únhanginná.
21 Naaḏi năʼin tąʼnin wâytąʼdo gá in taʼgen namuuʼin únhanginnândân, únhanginnáhpídá
yoe, heḏá wáʼ únhanginná wí toʼwí in taʼgen natų̂ʼdi-á wíʼihôeyóʼopíʼin.
22 To-an wí hôeyóʼi namuu? Gá wí toʼwí natų̂ʼdi-ân Jesus-á wínamuupíʼin i toʼwí Yôesi
Táḏáḏí óesógeʼiʼ tʼowa ovâyʼaywoenídí. Wí toʼwí haʼwâagiʼi namuuʼiḏá wı̨ʼgíndíbo Yôesi i
Táḏá-ádí heḏá iví ay-ádí ovăn̂yoegiʼoʼ, heḏiho Christ-ví hănbiʼ namuu.
23 Wí toʼwí natúḏí Jesus-á Yôesi Táḏáví ay wíʼûnmuupíʼin, i-á Yôesi Táḏá wänbo iví píʼnă
khóʼyé wíʼimáapí. Hewänbo wí toʼwí natúḏí Jesus-á Yôesi Táḏáví ay ûnmuuʼindá Yôesi Táḏá
wáʼ iví píʼnă khóʼyé imáa.
24 Hewänbo undá hą̈ą̈wí páaḏé úvíts'anwhą̈yu̱ ihaydibo ít'oeʼiʼ únkhâyʼą̈ʼ unbí píʼnă
khóʼyé bînmáʼve-íʼin. Han úvíʼoḏáho Yôesi Táḏá-ádí heḏá iví ay-ádí wę̨ʼge ímúní.
25 Hedi Yôesi Táḏáví ay-á iví tu̱u̱ imägi in wówátsi nahándepíʼin naʼin dípą̈gít'óeʼin.
26 Wáy wên tʼowa didaʼ in taʼgen namuu iwedi wovâyyâaʼąmíʼin, heḏânkun năʼin tąʼnin
wâytąʼdoʼ.
27 Hewänbo Yôesi Táḏádí i Yą̈ʼḏâaʼi Pʼoewąąhą̈ą̈ wovâymägi, heḏá unbí píʼnă khóʼyébo
bînmáa, heḏiho wíʼúntáypí wíyá toʼwídí Yôesivı̨ʼgedi wovâyhą́ʼąmídí, gá i Yą̈ʼḏâaʼi
Pʼoewąąhą̈ą̈dá hą̈ą̈wí tʼą̈hkí wovâyhą́ʼoḏân, heḏi i hą̈ą̈wí wovâyhą́ʼoʼi-á taʼgen namuu,
wên hôeyó wänbo wínamuupí. Heḏiho únkhâyʼą̈ʼ Christ-ádí wę̨ʼge ímúníʼin, háa i Yą̈ʼḏâaʼi
Pʼoewąąhą̈ą̈di wovâyhą́ʼan waabá.
28 Naví áyyą̈ą̈, háa otų́ waa Christ-ádí wę̨ʼge únkhâyʼą̈ʼ ímúníʼin, heḏânho owáy i wíyá
nakeepóe ihaydi wíʼíkhuwôedaʼípídí, heḏá wôedaʼḏi iviʼwedi wíʼúvíkaakwomáʼve-ípí.
29 Únhanginná Christ-ân híwǫ́ʼdą̈ʼ iʼoʼin, heḏiho únhanginná wáʼ tʼą̈hkí toʼwên inbí wówátsi
taʼge dâyhonnindá Yôesi Táḏáviʼwedi diʼâypu̱yą̈ʼin.

In Jesus-víʼpiyeʼ dívíwhą̈yundeʼindá Yôesi Táḏáví ây dimuu

3

1 Bíʼánshaaʼan Yôesi Táḏádí naʼin báyéki díséegíʼin, heḏi báyéki díséegídânkun iví ây kin
dítu̱ʼoʼ. Heḏi taʼgendi iví ây-ânkun gimuu. Heḏiho in toʼwên Yôesi Táḏá dâytaapíʼin
dimuuʼindá wídínhanginnáhpí háawin gimuuʼin, háawi i namuu wänbo wídínhanginnáhpídí.
2 Un wâyséegíʼin, tobá nää Yôesi Táḏáví ây gimuu wänboʼ, waʼḏi wínahanginnáhpí háawin
gipuwagítʼóeʼin. Hewänbo năʼindá gínhanginná: Christ nawáyʼą̈ą̈ ihayḏá i waagiʼinbá
gipúwí, gá taʼgendi háawi i namuu waagi âymúníḏân.
3 Toʼwên tʼą̈hkí năʼin napúwíʼin pín taʼge haydi dâytsíkhaʼmáaʼindá yą̈ʼḏâapíkan tʼą̈hkí
iwedi díviyâaʼoʼ, háa Christ iwedi iyâaʼan waagibá.

Toʔwên Yôesi Táḏáví ây ûnmuuʔin wíḏívít'aywǫ́ʔkanhonpí

4 Toʔwên t'ąhkí dívít'aywǫ́ʔkanhonnindá Yôesi Táḏáví tsontụụ dâyyoegiʔoʔ, heḏi iví tsontụụ ônyoegiʔandáho t'aywǫ́ʔninho namuu.

5 Únhanginná Christ ho nää oepáa k'ayḏipiyeʔ naʔąąʔin t'owa t'ąhkíví t'aywǫ́ʔdi ovâyyâaʔąmíḏí, heḏi i-á wên t'aywǫ́ʔnin wänbo wíʔimáapí.

6 Toʔwí wänbo Christ-áḏí nayiʔi-á wíʔit'aywǫ́ʔkanhonpí, hewänbo wí toʔwí it'aywǫ́ʔkanhondi-á háawi Christ namuuʔin taʔgendi wínakaʔpóyąʔpíḏá taʔgendi wíʔóetaapí.

7 Naví áyyąą, toʔwên hąąḏi waa in taʔgeʔin p'ôe i̱ʔge dimännindąʔmân inbí wówátsi taʔge dínmuu, Christ-ví wówátsi ûnmuu waagibá. Heḏiho wíʔúvímąänípí toʔwíḏí wänbo in taʔgen namuu iweḏi wovâyyâaʔąmíḏí.

8 Penísendi páaḏé iweḏiboʔ it'aywǫ́ʔkanhon, heḏiho toʔwên hąąḏi waa dívít'aywǫ́ʔkanhonnindá Penísendiví̱ʔin dimuu. Heḏi Penísendiví tsiyekan ônhąnú-íḏí-ânkun Yôesi Táḏáví ay nää oepáa k'aydipiyeʔ naʔąą.

9 Wí toʔwí taʔgendi Yôesi Táḏáví̱ʔweḏi naʔaypụyąʔi-á wíʔit'aywǫ́ʔkanhonpí, gá Yôesi Táḏáví̱ʔweḏi wówátsi ts'ąąmin ikêʔḏân, heḏiho Yôesi Táḏáví̱ʔweḏi naʔaypụyąḏi wíʔûnkoeḏipí hąąḏi waa it'aywǫ́ʔdikanhûuwíḏí.

10 Toʔwên inbí wówátsi taʔge dâyhonpíḏí háa inbí tíʔûuwin páaḏéʔin dâyséegípíḏí Yôesi Táḏáví̱ʔin wíḏimuupí. Heḏi kindiḏânho nahanginná wéʔin t'owa Penísendiví ây ûnmuuʔin heḏá wéʔin Yôesi Táḏáví ây ûnmuuʔindá.

Yôesi Táḏáví ây ûnmuuʔin dívíséegímáa

11 Nąʔinnân namuu in híʔ ít'oeʔin páaḏé iweḏiboʔ: Gínkhâyʔąʔ wíʔnä táye ívíséegíhûuwíʔin.

12 Wígínkhâyʔąhpí Cain waagiʔinbá gimúníʔin. I-á i Penísendiví̱ʔ ûnmuu, heḏânkun iví tíʔûu ihay. Heḏi háaḏan Cain-di óehay? Gá iví tíʔûu-á iyąʔḏâakanhondân, hewänbo i-á híwǫ́ʔpíḏąʔ iʔoʔ.

13 Heḏiho tíʔûuwin páaḏéʔin, in Yôesi Táḏá dâytaapíʔindi wovâyt'ayḏáhoʔ, wíʔítsikaʔyę̨ęnípí, “Háaḏan hêe dít'ay?”

14 Naʔinbí tíʔûuwin páaḏéʔin âyséegíḏího gínhanginná chuʔin waagiʔinbá gimúʔde wänbo nää-á in wówátsi ts'ąąmin âymáaʔin. Wí toʔwí iséegímáapîʔ-á waʔ chuʔi waagiʔbá namuu.

15 Toʔwên inbí tíʔûuwin páaḏéʔin dínmuuʔin dâyt'ayhonnindá t'owa t'ąkhąnuʔin waagiʔinbá dimuu, heḏi un únhanginná wí toʔwí nat'owat'ąkhąnut'óeʔi-á in wówátsi nahándepíʔin wíʔimáapíʔin.

16 Christ iví wówátsi naʔin gimuuḏi imägi, heḏânkunho gínhanginná háawin in koḏiʔnin séegí namuuʔin. Heḏiho naʔin wáʔ gínkhâyʔąʔ gikhâymúníʔin naʔinbí tíʔûuwin páaḏéʔingîʔ-á naʔinbí wówátsi âymąänídí.

17 Wí toʔwí híwǫ́ʔ hay hąąwí iví wówátsi iʔąmígîʔ ûnkw'ôndá, heḏi iví tíʔûu páaḏéʔi hąąwí ûntáyḏí imúndeḏi, hewänbo waʔḏi iví píʔnä khóʔyé wínasehkanätaachanpoʔpíḏí óekhąge̱ʔnamídí, ti nąʔi toʔwí taʔgendi Yôesi Táḏáví séegí iví píʔnä khóʔyé imáa? Heḏân yoe.

18 Naví áyyąą, séegí i̱ʔgeḏi wíʔívíwänpiḏahíʔmáʔve-ípí, hewänbo híwǫ́ʔdi hąąwí ívíʔoḏiboʔ âykeeyąmí in taʔgennin séegí âymáaʔin.

19-20 Heḏi in séegí âymáaḏáho gínhanginná in taʔgen namuuʔin waʔ âymáaʔin, heḏá hąąḏi wänbo Yôesi Táḏáví̱ʔpiyeʔ ívíbée ihayḏá ąyîngipíḏíbo naʔinbí píʔnä khóʔyé gichąą-í. Maʔḏi wáyyéḏí gichąą iḏi dítuhchąnukhâymáa waagi, hewänbo Yôesiḏá naʔinbí shánkí hayʔi namuuḏi naʔinbí ánshaa ûnhanginná, heḏiho i-á ûnhanginná nąʔin séegí âymáaʔin, i-á hąąwí t'ąhkí ûnhanginná.

21 K'emaʔin, Yôesiḏi wíḏítuchąnukhâymáapíʔin naʔinbí píʔnä khóʔyé gichąąḏáhoʔ, iviʔpiyeʔ ívíbéeḏí háʔto gikhuwôedaʔí,

22 heḏi hąąwí namúní wänbo âydaaʔandi-á âyhónde, gá iví tsontụụ âyʔaʔgindoḏân heḏá háa ívíʔoʔindiḏá âyhíhchandoḏá.

23 Heḏi nąʔinnân iví tsontụụ ûnmuu: Gínkhâyʔąʔ iví ay Jesus Christ-víʔpiyeʔ ívíwhąyụ́-íʔin, heḏá iḏá díyôn waagibá wíʔnä táye-á ívíséegíhûuwí.

24 Toʔwên Yôesi Táḏáví tsontụụ ônʔaʔginhonnindá i-áḏí wę̨ʔge dimuu, heḏá i-á indáḏíbá namuu, heḏi nąʔin gínhanginná gá iví Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą dímągiḏân.

In toʔwên ditûʔnin i Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą dâymáaʔindá bîntayi̱ʔní

4

1 Un wâyséegíʔin, t'ąhkí toʔwên ditûʔnin Yôesigîʔ díviíhéeʔoʔin wíʔúvíwhąyụ́-ípí. Páaḏé bîntayi̱ʔní únhanginpúwíḏí tigú taʔgendi Yôesiví P'oewąąhąą dâymáaʔin, gá báyékí dihôeyóʔin wáyyé t'ąhkí dikw'ôndân, indá Yôesi Táḏáví tukhęʔmin dimuu gin ditûʔ.

2 Wâytụkankhâymáa hádíḏí únhanginnání̱ʔin háa Yôesiví P'oewąąhąą dâymáaʔin háa yoe: Toʔwên t'ąhkí t'owaví páaḏépiyeʔ ditûʔnin Jesus Christ i nat'owapaaʔiví̱ʔpiyeʔ dívíwhąyundeʔindáho Yôesiví P'oewąąhąą dâymáa.

3 Hewänbo toʔwên t'ąhkí Jesus-vi̱ʔgeḏi han wíḏívíhíʔmáapíʔindá Yôesiví P'oewąąhąą
wíḏâymáapí. In toʔwên ki̱ʔmin dimuuʔin Christ-ví hănmin waagiʔinbá dimuu. Ho
wovâytụʔan năʔin ki̱ʔmin dikąʔąągít'óeʔin, heḏi nää wéngé t'ąhkí diyihoʔ.
4 Naví áyyąą, undá Yôesi Táḏáviʔin ímuu, heḏi toʔwên hôeyóḏí ditûʔnin Yôesi Táḏáví
tukheʔmin dimuuʔindá bînt'anhoʔ, gá i Yąʔḏâaʔi P'oewąąhąą unbí píʔnä khóʔyé bînmáaḏân
heḏi i-á shánkí nakay i Penísendiviʔweḏi, năʔi Penísendi-á in Yôesi Táḏá dâytaapíʔinbí píʔnä
khóʔyé dâymáa.
5 Năʔin hôeyóʔin dimuuʔindá Yôesi Táḏá dâytaapíʔindąʔ dimuu, heḏânho in wę́ʔgeʔin Yôesi
Táḏá dâytaapíʔin dimuuʔin waagibá dívíhéeʔoʔ, heḏá in t'owa dâyt'óyandeʔindá Yôesi Táḏá
dâytaapíʔin wáʔ dimuu.
6 Hewänbo naʔindá Yôesi Táḏáviʔin gimuu, heḏiho in toʔwên i dâytaaʔindi naʔin
dînt'óyandeʔ, hewänbo in toʔwên iviʔin dimuupíʔindá wíḏînt'óyandepí. Handiḏân gínhanginná
weʔin in taʔgen dívíhéeʔoʔin dimuuʔin heḏá weʔin in hôeyóḏąʔ dívíhéeʔoʔin dimuuʔindá.

Yôesi Táḏá iví ây ûnmuuʔin iséegí, heḏânho indá wáʔ dínkhâyʔąʔ wíʔnä táye dívíséegíhûuwíʔin

7 Un wâyséegíʔin, wíʔnä táye ívíséegíhûuwí, gá in séegí Yôesi Táḏáviʔweḏi naʔąḏân, heḏi
toʔwên t'ąhkí in séegí dâymáaʔinda Yôesi Táḏáviʔweḏi diʔâypụyą, heḏá Yôesi Táḏá-á dâytaa.
8 Yôesi Táḏá-á naséegít'óeʔi namuu, heḏiho toʔwên dâyséegíhonpíʔindá Yôesi Táḏá
wíḏâytaapí.
9 Kinnân Yôesi Táḏáḏí dînkeeyan díséegíʔin: I-á iví wîʔ ayḏąʔ ûnʔăndiʔ isan nää oepáa
k'ayḏipiyeʔ heḏânho in koḏi̱ʔnin wówátsi dímăăníḏí.
10 Kindiḏân gínhanginná háawin in séegí namuuʔin: Tobá naʔindi Yôesi Táḏá wíʔâyséegípí
wänboʔ, iḏá naʔin díséegíḏí iví ay nää oepáa k'ayḏipiyeʔ isan iví wówátsi imăăníḏí naʔinbí
t'aywǫ́ʔdi gínmuuʔi dînʔowóyé-íḏí.
11 Un wâyséegíʔin, haʔwâagiḏi Yôesi Táḏáḏí naʔin díséegíḏânho naʔin wáʔ gínkhâyʔąʔ wíʔnä
táye ívíséegíhûuwíʔin.
12 Toʔwíḏí wänbo hănhay wänbo Yôesi Táḏá wíʔóemûʔpí, hewänbo wíʔnä táye ívíséegíḏá i-á
naʔindáḏí namuu, heḏá iví séegí iḏi dímäʔi-á naʔinbí píʔnä khóʔyé gínsôemäʔ.
13 Kindiḏân gínhanginná Yôesi Táḏá-áḏí wę́ʔge gimuuʔin heḏá i-á naʔindáḏá: Iḏi iví Yąʔḏâaʔi
P'oewąąhąą dímägi.
14 Heḏá wáʔ âymûʔ iví ay isannin t'ąhkí t'owaví aywondi dínmúníḏí, heḏiho i̱ʔgeḏi t'owa
t'ąhkí âyt'ôeʔoʔ.
15 T'ąhkí toʔwên in t'owaví páaḏépiyeʔ ditûʔnin Jesus-á Yôesi Táḏáví ay namuuʔin, Yôesi
Táḏá indáḏí namuu heḏá indá i-áḏá.
16 Heḏiho gihąhpóe heḏá ívíwhąyunde Yôesi Táḏáḏí díséegíʔin. I-ân naséegít'óe, heḏi
toʔwên in séegí dâyhonnindá Yôesi Táḏá-áḏí dimuu heḏá i-á indáḏá.
17 Heḏi owáy ihay thaa t'owa háa híwǫ́ʔ háa híwǫ́ʔpí díviʔannin ovâykeekw'óḏi ihayḏi, in
séegí naʔinbí píʔnä khóʔyé ho gínsôeḏá wígikhuwôedaʔípí, gá waʔ nää oepáa k'ayḏi giyiḏibo
Christ waagiʔbá gipóeḏân.
18 Yôesi Táḏá âyséegíḏáho wíʔâykhuwôedaʔípí, heḏi taʔgendi pín taʔge hayḏi i âyséegíḏí
naʔinbí khuwôedaʔ gínyâapoʔ. Hewänbo âykhuwôedaʔḏáho taʔgendi pín taʔge hayḏi
wíʔâyséegípí, heḏiho tuchąnu i̱ʔgeḏi íviʔánshaaʔoʔ.
19 Yôesi Táḏáḏí páaḏébo naʔin díséegí, heḏânkun in séegí âymáa.
20 Wí toʔwí natǫ́ḏí, "Naaḏi Yôesi Táḏá dóséegí," hewänbo iví tíʔûu páaḏéʔiʔ it'ayḏáhoʔ, wí
hôeyóʔi namuu. Iví tíʔûu páaḏéʔiʔ imúndeʔiʔ iséegípíḏí, háʔto Yôesi Táḏá óemúndepîʔ wänbo-á
óeséegí-í.
21 Heḏi năʔin in tsontụụ Christ-di dímägiʔin namuu: Toʔwên Yôesi Táḏá dâyséegíʔindá
dínkhâyʔąʔ inbí tíʔûuwin páaḏéʔin wáʔ dâyséegíhûuwíʔin.

5

1 Jesus-á i toʔwí namuu Yôesi Táḏáḏí óesógeʔiʔ t'owa ovâyʔaywoeníḏí. Toʔwên năʔin
díviwhąyundeʔindá Yôesi Táḏáviʔweḏi ho wíyá diʔâypụyą, heḏi toʔwên i Táḏá dâyséegíʔindá,
iví ây wáʔ dâyséegí.
2 Yôesi Táḏá âyséegíḏá heḏá iví tsontụụ âyʔaʔgindoḏá, handiḏânho gínhanginná iví ây wáʔ
âyséegíʔin.
3 Heḏiho iví tsontụụ âyʔaʔginhondi âykeeyo taʔgendi i âyséegíʔin. Iví tsontụụ-á wąhphaḏe
wíʔûnkháapí âyʔaʔginnamíḏí,
4 gá toʔwí iwhąyundeḏi t'ąhkí Yôesi Táḏáviʔweḏi wíyá diʔâypụyąʔindá dínkoeḏiḏân i yąʔḏâapîʔ nää oepáa
k'ayḏiwi namuuʔi dâyt'aaníḏí. Heḏi naʔinbí whąyụ gínmuuʔiḏânho git'anpoʔ.

Yôesi Táḏáḏí iví ay Jesus-vi̱ʔgeḏi dítụʔan

5 Toʔwí iwhąyundeḏi Jesus-á Yôesi Táḏáví ay namuuʔin, iḏąʔmânho i nää oepáa k'ayḏiwi
yąʔḏâapîʔ namuuʔiʔ óet'andeʔ.

6-8 Jesus Christ-ân nää oepáa k'aydipiyeʾ naʾääʾiʾ namuu, hedi p'oedi óep'óʾp'oeʾan hedá
iví ûnp'oe-á ich'áa. Naʾää iví ûnp'oe ich'âaníḍí, p'oedi óep'óʾp'oeʾamídídaʾbá yoe. I Yäʾdâaʾi
P'oewaahâadân dítuʾo näʾin taʾgen namuuʾin, i-á taʾge natukanyidi. Hediho näʾin poeyedi
wéhpêe tuudaʾ dâymáa: I Yäʾdâaʾi P'oewaahâa-á i p'oe-á hedá i ûnp'oe-á. Hedi indidá Jesus
Christ-víʾgedi naʾin díhanginʾândoʾ.
9 Háa t'owadi dítuʾo waa ívíwhäyundeʾ, hewänbo háa Yôesi Tádádí dítuʾo waa shánkí
gínkhâyʾäʾ ívíwhäyú-íʾin, iví híʾ-á shánkí ûnchäʾmuudi, hedi idânho iví ay Jesus-víʾgedi
dítuʾoʾ.
10 Toʾwên Yôesi Tádáví ayvíʾpiyeʾ dívíwhäyundeʾindá inbí píʾnä khóʾyé dínhanginná
háa Yôesi Tádá natú waa taʾgen namuuʾin. Hewänbo toʾwên Yôesi Tádáví híʾ
wíʾônwhäyundepíʾindá wí hôeyóʾi waagibá óepaʾ, háa idi iví ayvíʾgedi dítuʾannin
wídívíwhäyundepídí.
11 Hedi kinnân Yôesi Tádádí naʾin dítumáa: In wówátsi nahándepíʾinnânho dímägi, hedi iví
ay âytaadiho kiʾmin wówátsi âymáa.
12 Toʾwên Yôesi Tádáví ay Jesus inbí píʾnä khóʾyé dínʾännindáho kiʾmin wówátsi dâymáa.
Hewänbo toʾwên Yôesi Tádáví ay inbí píʾnä khóʾyé wídínʾänpíʾindáho kiʾmin wówátsi-á
wídâymáapí.

Yôesi Tádádí wówátsi nahándepíʾin dímägi

13 Naadi un Yôesi Tádáví ayvíʾpiyeʾ úvíwhäyundeʾin näʾi t'ähkí wâytaʾdoʾ hedânho taʾgendi
únhanginnánídí in wówátsi nahándepíʾin ho bînmáaʾin.
14 Hedi häädi Yôesi Tádáví ʾpiyeʾ ívíbéedí ívíyûusuʾamídí, háa nadaʾ waagiʾi hääwí
gidaʾpoʾdi, taʾgendi gínhanginná Yôesi Tádádí dînt'óyandeʾin.
15 Hedi hääwí gidaʾpoʾdi dînt'óyandeʾin gínhanginnândi, gínhanginnân wáʾ hääwí
âydaaʾandiʾ ho dímäʾin.
16 Wí toʾwí iví méesatewi tíʾûu páadéʾiʾ it'aywóʾdodi imûʾdi, hewänbo in t'aywóʾnin
iʾoʾindá haʾmin wínamuupídí in wówátsi nahándepíʾin diwedi óeyâaʾamídí, näʾi toʾwí kiʾmin
t'aywóʾnin iʾandigîʾ Yôesiviʾpiyeʾ ônyûusuʾamí, hediho in wówátsi óemäání. Hewänbo wên
t'aywóʾnin nayiʾ, indá in wówátsi nahándepíʾin diwedi wovâyyâaʾamíʾin namuu, hedi naa
wóʾtûʾpí wí toʾwí haʾmin t'aywóʾnin iʾandi bînyûusuʾamíʾin.
17 T'ähkí yäʾdâapí tsiyekan íviʾoʾi-á t'aywóʾdidaʾ namuu, hewänbo wên t'aywóʾnin nayiʾ
haʾmin wínamuupí in t'owa in wówátsi nahándepíʾin diwedi ovâyyâaʾamíʾin.
18 Gínhanginná toʾwên Yôesi Tádáviʾwedi diʾâypuyäʾindá häädi wänbo
wídívít'aywóʾkanhonpíʾin, gá Yôesi Tádáví ay Jesus-di ovâyʾáyînmáadân, hediho i Penísendi
wíʾûnkoedipí ovâyhónídí.
19 Gínhanginná naʾindá Yôesi Tádáviʾin gimuuʾin, hewänbo toʾwên t'ähkí in Yôesi Tádá
dâytaapíʾin dimuuʾindá i Penísendidi ovâytsonmáa.
20 Hedá wáʾ gínhanginná Yôesi Tádáví ay nää oepáa k'aydipiyeʾ naʾääʾin, hedi idi kaʾpowa
dímägi hedânho i taʾgendi Yôesi namuuʾi âytáa-ídí. Hediho näʾi taʾgendi Yôesi namuuʾi-ádí
wéʾge ívíhon, iví ay Jesus Christ-ádá wéʾge gimuudi. I-ân i taʾgendi Yôesi namuu, hedi ibá in
wówátsi nahándepíʾin napäyiʾi namuu.
21 Naví áyyää, i hääwí in t'owa inbí yôesi dínmuu waa dâychaamáaʾiviʾweá bíʾáyîngiʾan.

In Eeḏiʼin Tąʼnin John Itąʼnannin

John-di in toʼwên ovâytąʼnannin ovâysengitụʼan

1 Naa wí méesatewi p'óʼḏédîʼ omuuʼiḏi wâytąʼdoʼ un, wí kwee Yôesi Táḏáḏí wóedẹʼmandiʼ
heḏá uví ây-á. * Taʼgendi naaḏi un t'ą̈hkí wâyséegí, hewänbo naaḏiḏąʼbá yoe, t'ą̈hkí in
toʼwên in taʼgen namuuʼin dâytaaʼindiḏá wáʼ wovâyséegí.
2 Naʼindi wâyséegí in taʼgen namuuʼin naʼinbí píʼnä khóʼyé âymáaḏí, heḏá hänhay wänbo
t'ą̈hká âymáʼve-í.
3 Yôesi Táḏáḏá heḏá Jesus Christ, i Táḏáví ay ûnmuuʼiḏá taʼgendi díséegíḏí naʼinbíʼpiyeʼ
gínsehkanäpúwí, heḏá séegísehkanä naʼin dímäání, heḏá díkhą̈gẹʼnamí ánshaaginpíḏíbo
gikwọʼníḏí.

In taʼgen âyséegí, hewänbo naaḏiḏąʼbá yoe, t'ą̈hkí in toʼwên inamuuʼin bînhûuwí heḏá wíʼnä táye-á úvíséegíhûuwí

4 Naa hânho ohíhchanpóe dînhanginpóeḏí wáy wên unbí ây in taʼgen namuuʼin dâyhonnin,
Yôesi Táḏá natsonpóe waagibá.
5 Heḏi nää kóʼôe, naaḏi wên tsontụụ namuu i̱ʼgeḏi wîntąʼdoʼ, indá páaḏé iweḏiboʼ
âymáaʼin. Näʼin tsontụụ-á ts'ąąmin wínamuupí, heḏi kinnân namuu: Wíʼnä táye
ívíséegíhûuwí.
6 Naʼinbí wówátsi Yôesi Táḏáví tsontụụ ûntûʼ waagibá âyhondáhoʼ, kindiḏi âykeeyoʼ in séegí
âymáaʼin. Heḏi näʼin tsontụụ páaḏé iweḏiboʼ ít'oʼ: Iví séegí wóegé unbí wówátsi bînhûuwí.
7 Nää-á t'ą̈mäpiyeʼ báyékí diyiʼ, indá in t'owa in taʼgen namuuʼin diweḏi ovâyyâaʼoʼ,
indá wíḏívíwhą̈yundepí Jesus nat'owapaaʼin heḏá ibá i Yôesi Táḏáḏí óesógeʼi t'owa
ovâyʼaywoenídí namuuʼin. Toʼwên kiʼmin dimuuʼin in t'owa in taʼgen namuuʼin diweḏi
dâyyâaʼoʼindá heḏá Christ-ví hänmindá dimuu.
8 Heḏiho bípiʼą́yîngiʼan heḏânho hą̈ą̈wí úvíʼandi wíʼúnpeḏée-ípíḏí, heḏá t'ą̈hká Yôesiḏi
wovâymäänídí wovâykhâyʼoʼi bînhóní.
9 Toʼwên háa Christ-di díhą́ʼannin namuuʼin diweḏi dívíhânge̱ʼannin heḏá wíḏâyhonpíʼin,
indá Yôesi Táḏá inbí píʼnä khóʼyé wíḏâymáapí. Hewänbo toʼwên háa Christ-di díhą́ʼan waa
dâyhonnindá, Yôesi Táḏá-áḏí heḏá iví ay-áḏí wíʼgíndíbo inbí píʼnä khóʼyé dínʼän.
10 Wí toʼwí unbíʼwe napówáḏí wovâyhą́ʼąmíḏí hewänbo Christ-ví hąhkan ûnmuuʼin
imáapídá, wívînntsuḏemäänípí wovâyhą́ʼąmíḏí, heḏi namän dihayḏá wívîntụʼą̨ąmípí, "Yôesiḏi
wóepahûuwí."
11 Toʼwên kin óetụʼannindá óekhą̈gẹʼmáa iví yą̈ʼḏâapíkan iʼąmídí.

I t'ą̈ʼgi híʼ John-di ovâytąʼnandiʼ

12 Waʼḏi báyékí wíyá hą̈ą̈wí wâytụʼą̨ąmíʼiʼ dómáa, hewänbo wóʼdaʼpí näʼin tąʼnin diwe
dótąʼnamíʼin. Naa ochanpoʼ unbíʼpiyeʼ opụwą̈mú-íʼin, heḏi ívímûʼ ihayḏi wẹʼge ívíhéeʼąmí,
heḏi handiḏi shánkí gihíhchanpúwí.
13 I kwee uví tíʼûu ụ́muuʼi Yôesi Táḏáḏí óedẹʼmandiví âyḏi wóesengitụʼan. †

---

* **1:1** Wáy wên t'owa diʼánde näʼi kwee-á taʼgendi wí kwee wínmuupí, hewänbo wí méesate-ân namuu, heḏá iví ây-á in méesateʼin t'owa-á dimuu. † **1:13** Iví tíʼûu-á maʼḏi wíyá méesate-ân namuu, heḏá in áyyą̈ą̈-á in méesateʼin t'owa-á dimuu.

In Powageʔin Tąʔnin John Itąʔnannin

John-di i toʔwí ôntąʔnandiʔ óesengitụʔan

1 Naví híwǫ́ʔdi k'ema Gaius, taʔgendi wíséegíʔiʔ unmuu. Naa wí méesatewi tsondi omuuʔiḏi
nä̃ʔin tąʔnin wîntąʔdoʔ.
2 Ụ wíséegíʔiʔ, dáyyûusuʔo hą̈ą̈wí t'ą̈hkí híwǫ́ʔ ụ́púwíḏí, heḏá uví túuʔúḏá híwǫ́ʔdá unchą̨ą̨-
íḏá uví píʔnä khóʔyé híwǫ́ʔ unchą̨ą̨ waagibá.
3 Wên méesateʔin tíʔûuwin páąḏéʔin naa dînpówáḏí dînt'ôekán in taʔgen namuuʔin
nâamáaʔin heḏá nâahonnindá, heḏi nä̃ʔiḏi hânho díhíhchannan.
4 In toʔwên naví ây waagiʔinbá dimuuʔin in taʔgen namuuʔin dâyhondi naa dînhanginpoʔḏi,
hânho ohíhchanpoʔ, heḏi wíyá hą̈ą̈wíḏí wänbo shánkí wíḏíhíhchandopí.

Gaius híwǫ́ʔ iʔan

5 Ụ wíséegíʔiʔ, hą̈ą̈ḏi wänbo t'ą̈hkí háa ụ́khâyʔą̈ʔ waa bikanhon in méesateʔin tíʔûuwin
páąḏéʔin híwǫ́ʔ ovâyʔáyîngiʔoḏi, tobáháa ovâytaapíʔin dimuu wänboʔ.
6 Nä̃ʔin tíʔûuwin páąḏéʔindi in méesate iweʔin t'owa näwe dikw'ǫ́ʔnin uví séegí ụ́muu
i̗ʔgeḏi ho ovâyt'ôeʔan. Híwǫ́ʔ bikanhon inbí p'óegé dimän dipiyeʔ ovâykhą̈geʔdoḏi, heḏi kin
bikanhondi Yôesi Táḏá nâahíhchandoʔ.
7 Indá dimän t'owa Christ-vi̗ʔgeḏi ovâyhanginʔânnamíḏí, heḏá hą̈ą̈bo-á in
díví́whą̈yundepíʔinbíʔweḏi wíḏâyhóndepí.
8 Heḏiho naʔindá gínkhâyʔą̈ʔ nä̃ʔin tíʔûuwin páąḏéʔin âykhą̈geʔnamíʔin, heḏi handiḏi wę́ʔge
ívít'ôeʔąmí in taʔgen namuu i̗ʔgeḏi t'owa âyhanginʔânnamíḏí.

Diotrephes híwǫ́ʔpí iʔan, hewänbo Demetrius-á híwǫ́ʔdi-á iʔoʔ

9 Naaḏi wên háawên uví méesateʔin t'owa dovâytąʔnan, hewänbo naví híʔ dînmuuʔin
Diotrephes-di wíḏînséegíʔanpí. I-á inbí p'óʔḏéḏîʔ namúníʔin óehi̗ʔan.
10 Heḏiho owáy naa opówá ihayḏi t'ą̈hkí háa iʔan niʔgeḏi wâyʔánshaakannamí. I-á
naʔinbíʔgeḏi yanäkí ihéeʔoʔ, hewänbo iví híʔ ûnmuuʔi wíʔûnchą̃ʔmuupí. Hewänbo kin iʔoʔin
waʔḏi ihay wíʔûnmuupí, shánkí wänbo p'ą̈ndíkîʔ ikanhon, in méesateʔin tíʔûuwin páąḏéʔin
Yôesi Táḏáví tụụ wóegé dipóyąʔnin wíʔovâyséegíhóndepí, heḏá in wę́ʔgeʔin méesateʔin nä̃ʔin
dipóyąʔnin ovâyséegíʔąmíʔin didaʔin wänbo-á iḏi ovâykhą̨ąʔoʔ, heḏá iḏá oe méesate iweḏá
ovâykhę̨hpiyendeʔ.
11 Ụ wíséegíʔiʔ, in toʔwên híwǫ́ʔ dívítsiyekanhonnin waagiʔbá unmúní, in híwǫ́ʔpîʔ
dívítsiyekanhonnin waagá yoe. Toʔwên híwǫ́ʔ dívítsiyekanhonnindá Yôesi Táḏáví́ʔin dimuu,
hewänbo in toʔwên híwǫ́ʔpîʔ dívítsiyekanhonnindá wíḏínhanginnáhpí háawi i namuuʔin.
12 T'ą̈hkíḏíbo Demetrius-vi̗ʔgeḏi híwǫ́ʔdąʔ dívíhéeʔoʔ, heḏi nakeepoʔ in taʔgen namuuʔin
imáaʔin. Naʔin wáʔ hanbá híwǫ́ʔ ivi̗ʔgeḏi ívíhéeʔoʔ, heḏi ụ ụ́hanginná nä̃ʔi gitû̗ʔdi-á in
taʔgenbá namuuʔin.

I t'ą̈ʔgi híʔ John-di ôntąʔnandiʔ

13 Waʔḏi báyékí wíyá hą̈ą̈wí wítụʔą̨ąmíʔiʔ dómáa, hewänbo wóʔdaʔpí nä̃ʔin tąʔnin diwe
dótąʔnamíʔin.
14 Hewänbo naa ochanpoʔ hanwaapíḏíbo wímúníʔin heḏi ihayḏá wę́ʔge änhéeʔąmí.
15 Ánshaaginpíḏíboʔ íkwǫʔní. Uví k'emaʔin näwe diyiʔindi wóesengitụʔan. Ụḏá naví k'emaʔin
owe diyiʔindá wi̗ʔíngin ovâysengitụʔą̨ąmí.